

רשב"א - מסכת גיטין

• [פרק המביא גט](#) • [פרק המביא גט](#) • [פרק כל הגט](#) • [פרק השולח](#) • [פרק הניזקין](#) • [פרק האומר](#) • [פרק מי שאחזו](#) • [פרק הזורק](#) • [פרק המגרש](#)

פרק המביא גט

ב. ב. ג. ג. ד. ד. ה. ה. ו. ו. ז. ז. ח. ט. ט. י. י. יא. יב. יג. יג. יד. יד. טו.

פרק המביא גט

טו. טז. טז. יז. יז. יח. יט. כ. כ. כא. כא. כג. כג. כד.

:

פרק כל הגט

כד. כה. כו. כז. כז. כח. כח. כט. ל. ל. לא.

פרק השולח

לב. לג. לג. לד. לד. לה. לה. לו. לו. לז. לז. לח. לח. :
לט. לט. מ. מ. מא. מא. מב. מב. מג. מג. מד. מד. מ:
ה. מה. מו. מו. מז. מז. מח. מח. :

פרק הניזקין

מח. מט. מט. נ. נ. נא. נב. נג. נג. נד. נד. נה. נה. ו:
ח. נח. נט. ס. ס. סא. סא. סב.

פרק האומר

סב. סג. סג. סד. סה. סה. סו. סו. סז.

פרק מי שאחזו

סז : ע : עא : עב : עב : עג : עג : עד : עד : עה : עה : עו : עז : עז :

פרק הזורק

עז : עה : עה : עט : עט : פ : פא : פא : פב :

פרק המגרש

פב : פג : פג : פד : פד : פה : פה : פו : פו : פז : פז : פח : פח : פט : פט : צ : צ :

גט

המביא

פרק

דף ב - א

מתני' : המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. פירש רש"י ז"ל : דכל חוצה לארץ קרי מדינת הים. ואינו מחוור דהא רקס וחגר מחוצה לארץ הוא כדמשמע בגמרא דקרי להו סמוכות לארץ ישראל, ואפילו הכי פליג תנא קמא ארבן גמליאל ואמר דאינו צריך. אלא נראה כמו שפירש ר' יצחק ז"ל דמקומות רחוקים שבחוצה לארץ קרי מדינת הים כדאיתא האשה שהלך בעלה למדינת הים (יבמות פז, ב) ופרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים (שבועות מא, ב), ומיהו ודאי חוצה לארץ קרי מדינת הים וכדאמרינן בגמרא (ד, א) כדי שלא תחלוק במדינת הים, אלא דתנא קמא אפקיה בלשון מדינת הים לאפוקי מקומות הקרובים כרקס וחגר.

ורקם וחגר. פירש רש"י ז"ל: דהיינו קדש וּפְרָד (בראשית טז, יד) וכדמתרגם [באונקלוס שם ועיי"ש בתיב"ע] בין רקם ובין חגרא. ואינו נראה דקדש וברד מארץ פלשתים הן, וכל ארץ פלשתים מארץ ישראל וכדכתיב ביהושע (יג, ב) זאת הארץ הנשאת כל גלילות הפלשתים, ורקם וחגר שבכאן מחוצה לארץ הן. ועוד דארץ פלשתים למערבה של ארץ ישראל וכדכתיב (ישעיה ט, יא) ארם מקדם ופלשתים מאחור, ורקם דהכא למזרחתה כדתנן מרקם למזרח ורקם כמזרח. אלא דאיכא למימר דרקם אחר יש והוא בחוצה לארץ והוא במזרחתה של ארץ ישראל והיינו דמתניתין, ורקם וחגר דמצינו בספרי (פ' עקב, פסיקתא נא) מכבוש מצרים וכבוש בבל היינו רקם דארץ פלשתים.

ואשקלון. דתנינן הכא דהוא מחוץ לארץ אף על גב דהיא הויא מכבוש עולי מצרים, אומר רבנו תם ז"ל דלא הויא מכבוש עולי בבל ולפיכך על חוצה לארץ תחשב.

והא דתנן: **מעכו לצפון ועכו כצפון.** למימרא דעכו מחוצה לארץ, קשה דהא כתיב (שופטים א, לא) אשר לא הוריש את יושבי עכו, וכל היכא דכתיב אשר לא הוריש מארץ ישראל היא, וכדאמרינן בחולין (ז, א) למימרא דבית שאן מחוצה לארץ היא והכתיב (שם א, כז) ולא הוריש מנשה את בית שאן. והכא ליכא למימר דכבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל, דהא אמרינן בכתובות (ק"ב, א) רבי אבא [הוה] מנשק כיפי דעכו אלמא קדשוהו עולי בבל. ועוד תנן לקמן (עו, א) הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל תנאו, ואמרינן עלה בגמרא למימרא דעכו במדינת הים הוה קיימא, והאמר רב ספרא כי הוה מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מיפטרי, משום דאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, אלמא אף השתא בקדושתה קיימא ועולי בבל קדשוהו. ותירץ רבנו תם ז"ל דעכו אית בה מארץ ישראל ואית בה מחוצה לארץ, וכדאיתא בירושלמי דהכא (פ"א ה"ב) מתרין עובדוי דרבי אגן ילפין, עכו יש בה ארץ ישראל ויש בה חוצה לארץ, והא דתנן עכו כצפון היינו חלק שבה מחוצה לארץ. ואי קשיא לך אם כן לקמן (שם) אמאי לא מתרצין מאי הגיע לעכו דקתני למחציתה שבחוצה לארץ. יש לומר הגיע לעכו לחלק הפוגע ראשון קאמר והוא ניהו מארץ ישראל.

ואינו נראה לר"י ז"ל מהא דלקמן (ח, א) דבעי מרבי חייא בר אבא המוכר עבדו לסוריא כמוכר לארץ ישראל [בכתי"י איתא: לחוץ לארץ וכן בגמ']

לפנינו] דמי או לא, ואמר להו תניתוה ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין לגיטין אין לעבדים לא וכל שכן סוריא דמרחקא טובא, ואם איתא אדרבה סוריא עדיפא טפי דאיכא למימר דכבוש יחיד שמיה כבוש, אבל עכו דח"ל גמורה היא יצא לחירות. ופ"י הוא ז"ל דכל עכו כצפון קאמרינן, ורבי מאיר דעביד עכו כארץ דוקא חציו שבארץ והיינו דרבי חייא, וטעמא דתנא קמא דמצריך בה בפני נכתב משום דחציה מחוץ לארץ ועומדת על הגבולין ורחוקה מעיקר ישוב הארץ.

ואי ק"ל הא דאמר ליה רבי אלעאי לרבי ישמעאל לקמן (ו, ב) והלא כפר סיסאי מובלעת בתחום ארץ ישראל וקרובה לציפורי יותר מעכו ותנן ר' מאיר אומר עכו כא"י לגיטין ואפילו רבנן לא פליגי עליה אלא בעכו דמרחקא אבל כפר סיסאי דמקרבא לא, ומאי קאמר דאדרבה חלק עכו דפליגי בה עדיפא דהיא גופה מא"י היא. איכא למימר דקים להו דהבלעתה בארץ עם קירבתה לצפורי דהוא עיקר ישוב הארץ טפי עדיף מעכו דמחציתה מח"ל ורחוקה טפי מצפורי. ואי ק"ל הא דגרסינן בירושלמי (פ"א ה"ב) רבי חייא בר בא אמר המוכר עבדו לעכו יצא לחירות, רבי ישמעאל אביו של רבי יודן בעי ואפילו מעכו לעכו, ואם אתה אומר אפילו מחציתה שבארץ כח"ל למה יצא לחירות ה"ל כמוכר מח"ל לח"ל. י"ל דלגבי הארץ חשבינן לה כחוצה לארץ אבל לגבי ח"ל ודאי חשבינן לה כארץ.

המביא גט מארץ ישראל אין [אינו] צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. כלומר ומשיאין אותה על פי גט זה אף על פי שלא נתקיים עדיין דהא לא מחזקינן ליה במזוייף ועדים נמי מצויין לקיימו הילכך לא חיישינן ליה כלל ומשיאין אותה לכתחלה דאשה דייקא ומינסבא, אבל בחוץ לארץ דאין עדים מצויין לקיימו חיישינן ואין משיאין אותה עד שיתקיים בחותמיו.

גמרא: מאי טעמא אמר רבה לפי שאין בקיאים לשמה. פירש רש"י ז"ל: וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה ואמר אין, ואינו מחוור חדא דאם כן הוה ליה למימר איכא בינייהו אם צריך לישאל אם לאו, ועוד דא"א דלא מישתמיט בשום מקום דצריך לשאול אותו, ועוד דקשה לי (מיהא) [מהא] דאמרינן לקמן (ג, א) ורבה בדין הוא דליתני הכי [אלא] אי מפשת ליה דבורא אתי למגזייה, כלומר והוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, ובשלמא אי אמרינן דא"צ לישאל, אלא מימר אמרינן דסתם אומר בפני נכתב לשמה קאמר ובהכי מיתכשר גיטא ניחא, דכוליה עניינא

בדיבוריה תליא השתא כיון שכן כי גייז ליה הוה ליה משנה ממטבע שטבעו חכמים, אבל אי אמרת השתא לא מתכשר גיטא אפומא דשליח בלחוד במאי דקאמר בפני נכתב עד דנשייליה אי איכתוב לשמה ואמר אין, ליתקון דנימא שליח בפירוש נכתב לשמה ואי גייז ליה נישיליה, דהשתא נמי מישאל שיילינן ליה ועד דאמר נכתב לשמה לא מיתכשר.

ונראה כמו שפירש ר"י ז"ל: דמסתמא לשמה קא מסהיד, דמימר אמר מאי טעמא אטררוה רבנן למימר בפני נכתב ודאי משמע דצריך לשמה, ועד דידע דנכתב לשמה לא אמר בפני נכתב. והא דקאמר לקמן ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה מי קתני בפני נכתב לשמה, הכי קאמר אף על גב דמסתמא כמו שאמר לשמה דמי, מכל מקום כיון דעיקר תקנתא משום לשמה הוה להו לתקוני דלימא הכי בהדיא, ואהדר רבה בדין הוא דקתני הכי כלומר דליתקון דלימא הכי.

דף ב - ב

הא דאמרינן: **איכא בינייהו דאתיוהו]** **בי תרי**. פירש רש"י ז"ל: למאן דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו. ואינו מחוור דמי מנחא להו בכיסתא דאי אתי בעל ומערער שיהו אלו מצויים לקיימו. ועוד דסתם קאמר דאתיוהו בי תרי בין מכירים חתם ידן של עדים בין אינן מכירין. ועוד קשיא לי דאם אתה אומר דמסתמא בשלוחין המכירין קאמר, אם כן צריכין ב"ד לדעת שאלו מכירין חתם ידן של עדים, דאם לא כן מספיקא לא שרינן לה לינשא לכתחלה דדלמא אין מכירין, ואם כן אפילו אתיוהו בי תרי לרבא נמי צריך לומר בפני נכתב או ידעין, ודא ודא אחת היא אליבא דרבא ואם כן ליכא בינייהו אתיוהו בי תרי.

ונראה כמו שפירש ריב"א דאתיוהו בי תרי ואומרים דהבעל שלחם דתו לא מהימן בעל לומר מזוייף הוא ולא שלחתיים מה שאין כן בחד, וכטעמא דאמרינן לקמן (ה, א) ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני, וכיון דודאי שלחם תו לא חיישינן שמא נתכוין לקלקלה והחתים את הגט בפסולי עדות, וכדאיתא בירושלמי (פ"א ה"א) וחש לומר שמא חתמו בעדים פסולים, אמר רבי אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים, אבל

בב"ד הוא חשוד לקלקל, שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים.

והשתא דקא סלקא דעתך דרבה לית ליה דרבא אף על גב דבעלמא בעי קיום שטרות, לא סבירא ליה כרבא ומשום עגונא הקלו ואוקמוה אדאורייתא לגמרי, דאפילו חד לא בעי אלא משום לשמה, כי היכי דאוקמוה לכולי עלמא אדאורייתא במביא בארץ ישראל כל שאין בו עוררין, ואי נמי במביא באותה מדינה אפילו במדינת הים.

אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן דלא איתחזק איסורא אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש וכו'. וא"ת והא שחיטה דהאמינה תורה לכל אחד ואחד וכדכתיב (ויקרא א, ה) ושחט את בן הבקר וכמו שפירש רש"י ז"ל בחולין (י, ב), והתם ודאי הא איתחזק איסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת (חולין ט, א), איכא למימר דהתם שאני דבידו לתקנו, והכא הכי קאמר אבל הכא הא איתחזק איסורא שאין בידו לתקנה, ושחיטה בידו לתקנה דרוב מצויין אצל שחיטה מוחזקין הן (חולין ג, ב), ואפילו מי שאינו מומחה ומוחזק, בידו לתקנו על ידי שלוחו, הלכך עד אחד נאמן עליה, וחתיכה ספק חלב ספק שומן אף על גב דאין בידו לתקנה הא לא איתחזק איסורא.

וא"ת התם מנא לן [וי"ל] נפקא לן מוספרה לה ודרשינן לה לעצמה בכתובות (עב, א), ואם תאמר אם כן אפילו איתחזק איסורא ואין בידו לתקנו נמי כי התם. יש לומר כיון דדמיה פוסקין ממילא וימי ספירה באין מאליהן, כחתיכה ספק חלב ספק שומן חשבינן לה, דהשתא דקאמרה טהורה אני לא איתחזק איסורא, ואי משום טבילה הויא לה כשחיטה דבידה לתקן.

והא דקאמרינן: **הוי דבר שבערוה.** חדא ועוד קאמר, כלומר ועוד הוה ליה דבר שבערוה, ומשום דביבמות (פח, א) מספקא לן היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן אם מהימן אם לאו ואיכא מאן דאמר דמהימן, אמר הכא ה"ל דבר שבערוה, כלומר ואף כשתמצי לומר דאפילו היכא דאיתחזק איסורא מהימן, הכא שאני דהוה ליה דבר שבערוה ואין פחות משנים.

וקשיא לי מדאמרינן ביבמות (פז, ב) מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות וכו', ומכלל דרישא ברשות בב"ד ובע"א אלמא ע"א מהימן. ותנן נמי הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד (ומפי אשה, ליתא שם בגמ') ואשה מפי

אשה ומפי עבד ומפי שפחה אלמא עד אחד מהימן, ואף על גב דמהדרינן התם ושקלינן וטרינן מנא לן ואסיקנא משום עגונא אקילו בה רבנן, מכל מקום הכא נמי מאי קשיא ליה דהכא דכותיה היא ומשום עגונא אקילו ביה רבנן. ושמא נאמר דהתם איכא למימר דמשום חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה וכדאמר רבי זירא התם (פח, א), ואף על גב דאקשינן עליה לא לחמיר ולא לקיל ופרקינן אלא משום עגונא אקילו בה רבנן, לאו דחויי קא דחי' לדרבי זירא לגמרי אלא ודאי טעמא דר' זירא כדאיתיה איתיה, אלא טעמא הוא דיהבינא אמאי אקילו בה רבנן בתחלתה משום חומר שהחמירו עליה בסופה, משום דבעיגונא אקילו. ומיהו אי לאו חומר שהחמרת עליה בסופה אף על גב דמעגנא ויתבא לא מקילי' בה, אבל הכא דאי אתי בעל ומערער לא משגחי' ביה כדאיתא לקמן (ו, ב), דינא הוא דלא נקל עליה בתחלתה.

ומכל מקום לא מיחוור שפיר משום דבכולהו נוסחאי גרסינן התם אלא משום עגונא אקילו, דמשמע דטעמיה דרבי זירא אידחי לגמרי וכוליה טעמיה משום עיגונא. ויש לומר דהכא הוה סבירא ליה למאן דפריך הכי, דאין כאן קולא אלא אדרבא חומרא כדמקשי ואזיל האי קולא הוא חומרא הוא ואין כאן משום עגונא. ואי נמי יש לומר דהתם איכא לאקולי עלה משום דלא תיעגן, דזימנין דאי אפשר אלא בעד אחד או באשה או בשפחה דחזו דמית ליה בעל, ואי נמי חזו ליה אינשי טובא, מאן מוכרח ומאן מפיס דליתו וליסהדו תרי, אבל הכא איפשר ליה לבעל דלישלח ליה על ידי תרי וכשרין לעדות, והיינו דלא אקשינא התם האי קולא הוא חומרא הוא דאי אתי בעל תצא מזה ומזה וכדמקשי הכא, משום דהתם ודאי כשמתיירין אותה לינשא קולא הוא דזימנין דלא ידע אלא חד אי נמי אשה ונכרי הויא עיגונא לעולם ומשום עיגונא הקלו להאמינם ולהשיאה.

הא דאמרינן: **סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך**. פירש רש"י ז"ל: משום דאיכא דמשכח ליה כתוב ועומד כגון שנכתב לשם אחד מבני עירו ששמו כשמו ונמלך מלגרש. והקשו עליו בתוס' דלקמן בריש פרק כל הגט מוכח דאפילו רבה לא חייש להכי דלמא משכח גט ששמו כשמו אלא בשהחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת. ואם תאמר דהכא נמי משום דזימנין דאיכא תרי יוסף בן שמעון בעיר אחת, אם כן אפילו כי אמר בפני נכתב לשמה פסול לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי (לקמן ג, א) משום דבעי שיוכיח מתוך עדי חתימה אי זו מהן מתגרשת בו, וכדאיתא לקמן בריש פרק כל הגט (כד, ב) דתנן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוין כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה, ואמרינן

עלה בגמרא (בע"ב) קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה הא גדולה מצי מגרש ביה וכו', ואוקמיה אביי בעדי מסירה ור"א היא, אבל לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי אפילו גדולה לא יגרש בו.

והא דתנן בפרק המגרש לקמן (פו, ב) שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר"א, דאלמא לר"מ שפיר דמי ואף על גב דאינו מוכיח מתוך החתימה בהי מינייהו קא מיגרשא, פירש הר"י ז"ל: לההיא במשולשין בגט, אלא שהשליח אינו מכיר בשלוש האבות ומתוך כך יכול לגרש בו אליבא דר"מ. ומיהו הא אפשר דלא קשיא לרש"י ז"ל, דשמא הוא ז"ל סבור דאף לר"מ לא בעינא מוכח מתוך הגט, ואף ר"ת ז"ל כן סבר כמו שאני עתיד לכתוב (כד, ב בד"ה אי) בההיא דפרק כל הגט, ואפשר לדקדק כן מדברי רש"י ז"ל במה שפירש בפרק המביא תניין לקמן (כב, ב) בגמרא אין כותבין על נייר מחוק ולא על הדפתרא וחכמים מכשירין וכמו שאני עתיד לכתוב שם בסייעתא דשמיא. ועוד דההיא דשמותיהן שוין דנקט אפילו בשאינן שוין אלא שהשליח אינו מכיר איזו מהן רחל בת לבן ואיזו דינה בת יעקב.

ור"י פירש כאן ורבנן הוא דאצרוך משום שלא יערער הבעל שהסופר כתבו להתלמד והחתים עליו הוא עדים שלא היה הוא והן בקיאים לשמה.

דף ג - א

כיון דאמר מר [בפני] כמה נותנו לה וכו' מידק דייק ולא אתי לאורעי נפשי'. ק"ל א"כ היכא דאתיוה בי תרי, כ"ש דהוה לן למימר דכיון דיהביה לתרי, מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורעי נפשיה, וכדאמרי' היא חומרא הוא דאי מצרכת תרי לא אתי בעל ומערער ופסיל ליה, אע"ג דאתיוה תרי ולא אמרי בפני נכתב, כיון שנתנו לתרי דליהבו ליה ניהלה, ה"ל כנותנו לה ולא אתי לאורעי נפשיה. וי"ל דעד דאמר שליח [בפני] ובפני, בין דאתיוה חד בין דאתיוה תרי בפנינו נכתב, חיישי דלמא (אמר) לא דייק מעיקרא ולא בקיא בלשמה, אבל השתא דידע בחד דבעי למימר בפני נכתב מידק דייק מעיקרא.

כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה ר' יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני שנים
וחד אמר בפני שלשה מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה.
כלומר ואפילו אתי בעל ומערער לא משגחין ביה, וכן פרש"י ז"ל, אלא
דלישנא דגמרא לא משמע, אלא דאיהו לא אתי לאורועי נפשיה, הא אי
אתי ומערער ערעורו ערעור, וכן משמע נמי מדקאמר אתי בעל ומערער
ופסיל ליה, והא דאמרינן לקמן (ו, ב) ואי עבדת אהנית דאי אתי בעל
ומערער לא משגחין ביה, דלמא התם במביא מארץ ישראל דוקא,
וטעמא דמילתא משום דלא צריך, וכיון דלא הוה צריך ואמר [בפני נכתב]
מסקינן ליה דרגא ומהני כיון דקיום שטרות דרבנן. ומיהו שמעינן לה
ודאי ממתניתין דתנן המביא גט בארץ ישראל אינו צריך לומר בפני נכתב
ובפני נחתם ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, דאלמא מדתני הכא
במביא מא"י, ולא תני הכין במביא ממדינת הים, משמע דדוקא במביא
מא"י משום שהקלת עליה בתחלתה נקל עליה בסופה שאם בא וערער
ערעורו בטל והכין איתא בהדיא בירושלמי (פ"א ה"א) דגרסינן התם
אר"י חומר שהחמרת עליו בתחלה שיהא צריך לומר בפני נכתב ובפני
נחתם הקלת עליה בסוף שאם בא וערער ערעורו בטל. ולפיכך נ"ל דהא
דקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה, הכי קאמר אתי ומערער ואמר
דפסול הוא ומזויף ויוציא עליו לעז, ונמצאת משיאה בגט שיצא עליו לעז
פסול וליכא אלא חד דמוציאו מידי לעז, ופריק דאפילו משום לעז ליכא
דלא אתי לאורועי אנפשיה כנ"ל.

הא דאמרינן: **ורבא מאי טעמא לא אמר כרבה.** תמיה לי מאי קמבעיא
להו דהא רבא סבירא ליה דכולהו ספרי דייני מיגמר גמירי, דרבה גופיה
הכי ס"ל (לעיל ב, ב), ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא הכא ליכא למיחש
אלא דרבנן הוא דאצרוך, והווי להו לרבא לעולם כלרבה לאחר שלמדו.
וי"ל משום דידע דמתניתין דייקא ליה הכי, מדלא תקנו לומר בפני נכתב
ובפני נחתם לשמה כדמפרש טעמיה ואזיל, הוא דקאמר הכי, כדי לברורי
טעמיה ולמימר דמתניתין נמי דייקי הכין. אי נמי י"ל דהכי קאמר אמאי
לא חייש רבא לאותו מיעוט דחייש רבה ומשום חומר דבר שבערוהו.

ורבה בדין הוא דליתני הכין אלא אי מפשת ליה דבורא אתי למיגזייה.
כלומר, והוה ליה משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין והגט פסול, ואי
נמי כיון דכולהו אמרי בפני נכתב לשמה והוא לא קאמר אלא בפני נכתב
ולא קאמר לשמה, חיישינן ליה ומימר אמרינן דלא איכתוב בפניו ומשום
הכי גזייה. ותמיהא לי וליתקון דלימא הכין כיון דעיקר תקנתא משום
לשמה, ואי גיזי ליה נישילינן ואי הדר אמר אין לשמה ניהמניה. ואם

נפשך לומר כיון דכולהו אמרי ואיהו לא אמר, אף על גב דכי שיילינן ליה ואמר אין, חיישינן לרמאות דילמא מתוך שאלה זו ילמדו לשקר, הא משמע דלאתי לשקורי ולאסהודי בשיקרא ליכא למיחש, חדא דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ועוד דתניא לקמן (ה, ב) המביא גט ממדינת הים נתנו ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דר"מ וחכ"א אין הוולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם, אלמא לא מחזקינן דמסהיד בשיקרא ואע"ג דמעיקרא לא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וה"נ מאי שנא, ואפילו כשתמצא לומר דהכא כר"מ וכטעמיה דאמר (שם) כל המשנה ממטבע שטבעו [חכמים] בגיטין יוציא והוולד ממזר וכמו שפרש"י כאן, אכתי קשה לי חדא דהא מתניתין לא מיתוקמא ליה לרבה כר"מ כדאיתא בשמעתין בסמוך, ועוד דאפילו כשתמצא לומר [דאיהו] כר"מ ס"ל בהא דהמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, ה"מ כששנה ממטבע שטבעו חכמים ולא תקן דבורו לבסוף ונשאת על ידי גט זה, אבל כשחזר ואמר קודם שתנשא אמאי לא, ואפילו נשאת נמי כיון שתיקן דיבורו לבסוף אמאי פסול, דהא דתניא לקמן (שם) כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננה לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם הא איכא למימר אפילו לר"מ קאי, דלא אמר ר"מ הוולד ממזר אלא כשלא חזר ואמר לה אבל אם חזר ואמר לה לא וכן פי' בתוספ' רבותי' הצרפתיים ז"ל ויש ספרים שגורסין שם אלא כיצד יעשה דמשמע לכאורה דקאי אר"מ. ושמא י"ל דהתם איכא למימר דאישתלי ויהיב ולא אמר לה בפני נכתב דבכי האי גוונא עביד דמשתלי, אבל כאן שהתחיל לומר בפני נכתב וגייז ליה לשמה וכולהו לשמה קאמרי, חיישינן דילמא לא ידע ביה ואי שיילינן ליה ואמר אין שקורי מישקר.

הכי גריס רש"י ז"ל **ורבא אמר לך אטו הכא כי אמר יודע אני מי לא מהימן**. ופירש דה"ק אטו לדידי הואיל וטעמא משום קיומא הוא אי אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן, דמה לי אמר בפני נחתם מה לי יודע אני בחתימתן. ואינו מחזור דהא תנן לקמן בפרק המביא (טו), א(ב) בפני נכתב כלו ובפני נחתם חציו פסול, ואמר רבא עלה אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת ידי שני פסול מ"ט אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא, ואם איתא דלרבא אפילו חד דאמר ידעתי בגט מהימן, היכי טעי רבא כולי האי, דאילו אמר איהו לחודיה ידעתי מהימן, וכי מצטרף אחרינא בהדיה לא מהימנא, ואע"ג דפרש"י שם דלרבא מיגרע גרע כי איכא אחרינא בהדיה משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא, ואף על גב דגבי גט לא הוה

חיישינן לה דהא בלא אחר הוה מתכשר אפומיה דהימנוה רבנן כבי תרי,
אלא משום גזרת שטרות הוא שם, והיינו נמי דאתקיף עליה רב אשי ומי
איכא מידי דאילו מסיק איהו לכוליה דבוריה כשר והשתא דאיכא חד
בהדיה פסול, מ"מ א"א לומר כן דרבא דאמר הכא דאפילו חד אי אמר
ידעתי מהימן, לימא התם כי האי סברא דמשום דאיכא אחרינא בהדיה
ליפסול, אלא ודאי לכ"ע חד צריך לומר בפני נחתם אבל ידעתי לא מהני,
והיינו דקאמר רבא התם דכי אמר בפני נחתם חציו והוא ואחר מעידין
על חתימת ידי שני בלשון ידעתי איכא למיחש לאחלופי בקיום שטרות
דעלמא, בחד דאמר זה כתב ידי ומצטרף עם אחר מן השוק להעיד על
חתם חבירו דנפיק נכי רבעא דממונא אפומיה דחד סהדא, ואתקיף עליה
רב אשי דכיון דאילו אסיק הוא דבוריה בההוא לישנא דאסהיד על חציו
דהיינו בפני נחתם חציו כשר, אין לפסלו כי מצטרף אחרינא בהדיה
ומעידין על חתימת ידי שני דלא גרע משאמר בפני נחתם. וגיר' הספרים
שלנו נר' עיקר, וה"ג אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימנו, כיון דכי
אמרי בפנינו מהימני אתי לאיחלופי, כלומר כיון דהכא והכא כי אמרי
בפנינו מהימני אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא. ולאשה ובעל דבר
לא חש רבא לאהדורי דמילת' דלא שכיחא היא כדאיתא לקמן (ה, א)
ומילתא דלא שכיחא לא מוכח מידי.

מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה. לכאורה משמע
דהך סוגיא לא אתי כמסקנ' דאסיקנא (ד, ב) דרבה אית ליה דרבא,
דלמסקנא איכא למימר דמתניתין ר"א היא ובפני נחתם משום קיום
ובפני נכתב משום לשמה. ומיהו ק' דאם כן לעיל (ב, ב) ה"ל לרבה לומר
גבי מאי טעמא לפי שאין בקיאתן לשמה ולפי שאין מצויין לקיימו,
דבשלמא אי אדכר ברישא מילתי' דרבא, הוה איפשר לומר דרבה לא חש
לאדכורי תו טעמא דמצויין לקיימו דאדרבא סמיק, אבל השתא דקבע
מילתיה דרבה ברישא ודאי הוה ליה בדרבה לאדכורי תרי טעמי משום
לשמה ומשום קיום לפרושי בפני נכתב ובפני נחתם חד משום לשמה וחד
משום קיום, ועוד הא רב אשי דבתרא הוא ודאי שפיר הוה ידע מסקנא
דשמעתא דרבה אית ליה דרבא, ואמאי דחיק ומוקי למתניתין (ד, א)
כרבי יהודה דלית הילכתא כותיה, הוה ליה לאוקומה כרבי אלעזר ולימא
לעולם כרבי אלעזר ורבה אית ליה דרבא. ופ"י בתוס' דאפי' אמסקנא
אתיא שפיר, דלעולם טעמא דכולה מתני' לרבה משום לשמה הוא בע"כ,
דאי לא הדרא קושיא לדוכתא ורבה מ"ט לא אמר כרבא, ואצטרכינן
לשנויי כדשנינן לעיל ורבה אמר לך א"כ ליתני בפ"י ותו לא, ורבא בדין
הוא דליתני הכי [אלא] דא"כ אתי לאיחלופי בקיום שטרות, ורבה מי דמי

התם ידעינן הכא בפנינו, והכא כיון דלרבה בפנינו נחתם דמתניי דוקא ולא מהני ידענו על כרחין דס"ל דטעמא דמתניי משום לשמה הוא.

דף ג - ב

ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר. והא דמכשר ר"א לא תימא בכה"ג דאיירי ת"ק דכתב בכתב ידו או יש בו עד אחד, אלא כי מכשר ר"א אפי' בכתב סופר ונתנו לה בפני עדי מסירה דעדי מסירה כרתי, וכן מוכח מדקתני גובה מנכסים משועבדין לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם דמשמע דבעדי מסירה בלחוד סגי.

ונראה נמי דר"א אפי' לכתוב לכתחילה ולתת לה בעדי מסירה בלבד בלא עדי חתימה מכשיר, כדתנן לקמן (כא, ב) אין כותבין על נייר מחוק ועל הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירין, וחכמים היינו ר"א דאמר עדי מסירה כרתי כדאי' התם (כב, ב), ומדקאמר ת"ק אין כותבין ואיהו קא מכשר משמע דמכשירין לכתוב וליתן קאמר. והא דתנן לקמן (לד, ב) התקין ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם, לאו למימרא שיהו צריכין לכך לכתחילה, אלא תקן ולמד דעת את העם לעשות כן ולא יסמכו על עדי מסירה [לבן שלא יהיו] צריכין לעולם לעדי מסירה אם יצאו עליו עוררין, וכדאיך דר"ג התם (לב, ב) מלמדין אותם שלא יחזרו בהם אבל אם באין לכתחלה לסמוך אעדי מסירה סומכין, וכן פרש"י ז"ל כאן דר"א מכשיר לכתחלה בכך, וכן דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל.

ויש לי ללמד עליה משמעתין דהכא דמהדרין לאוקמה למתניי כר"א, ודחינן אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי וכ"ת לעולם ר"א וכי לא בעי ר"א כתיבה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי, והא שלשה גיטין פסולין וכו' ור"א אומר אפי' אין עליו עדים וכו', ואם איתא דר"א לא מכשר לכתחלה וכמו שנראה מפ"י ר"ח ז"ל בפ' המגרש (פו, א), אמאי לא מוקמינן לה כר"א, ולימא הכי לעולם ר"א וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה מדאורייתא ובדיעבד, אבל מדרבנן ולכתחלה בעי ומתניי מדרבנן ולכתחלה, וכ"ת

דמתניי אי אפשר לאוקומה בלכתחלה אבל דיעבד כשר, דהא קתני לקמן (טו, א) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם וכו' פסול, אלמא פסול לגמרי אפילו דיעבד, הא ליתא דפעמים קרי פסול כל שאינו יכול לגרש בו לכתחלה, וכדמשמע לקמן (פו, א) גבי ג' גיטין פסולין דפרכינן עלה ותו ליכא והא איכא גט ישן ופרקינן התם תנשא לכתחלה, כלומר שלא פסלוהו אלא שלא יגרש בו לכתחלה קרי גט פסול, ועוד דהא ג' גיטין גופיהו קרי פסולין ואם נשאת הוולד כשר דאלמא פסול לאו לגמרי משמע.

הא דקתני **גובה מנכסים משועבדים**. פירש"י ז"ל גובה בו כתובה מנכסים משועבדין וכדתנן (כתובות פט, א) הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה. ואינו נכון דהא לקמן (פו, א) משמע דאשאר שטרות קאמר, כדאמר התם עלה אמר רבי יהודה אמר רב הלכה כר"א בגיטין ושמואל אמר אפי' בשאר שטרות, ופרכינן וסבר רב בשאר שטרות לא והא קתני גובה מנכסים משועבדין, ופרקינן ר"א תרתי אית ליה ורב סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא, אלמא גובה מנכסים משועבדין בשאר שטרות קאמר לומר דבעדי מסירה גובין בשאר שטרות מן הלקוחות, ועוד דאי כתובה קאמר מאי קמ"ל פשיטא דכיון דנתגרשה וגובה כתובתה שגובה אותה מן המשועבדין, דאטו האי מחמת גיטא גביא, הא אינה גובה אלא מחמת כתובתה או מחמת תנאי ב"ד, ועוד דלקמן (כב, ב) משמע נמי דאפילו בשאר שטרות מכשיר ר"א, דא"ר יוחנן אפילו בשאר שטרות והא כתיב (ירמ"י לב) ונתתם בכלי חרס למען יעמדו וגו' ההיא עצה טובה קמ"ל. אלא נראה כלשון שני שפרש"י ז"ל דגובה מנכסים משועבדים אשאר שטרות קאי, דכל שטר קרי גט וכדאמרינן בעלמא (ב"ק צה, א) גט חוב שאין בו אחריות נכסים (לקמן רע"א), כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגטי נשים.

ואי ק"ל הא דגרסינן בבבא בתרא (קעו, א) גבי מתניי דהוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין, בעא מיניה ר' אבא בר נתן מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מהו, א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, מתקיף לה רמי בר חמא והא תנן שלשה גיטין פסולין וכו' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדין, שאני התם דאיכא כתובה דמשעת כתובה שעביד נפשיה, דאלמא בכתובה בלחוד קא מיירי ולא בשאר שטרות. תירץ רש"י ז"ל שם בב"ב, דלא גרס שאני התם דאיכא כתובה, אלא הי"ג שאני התם דמשעת כתיבה שעביד נפשיה, ופ"י הוא ז"ל דהתם

שאני שכתבו על דעת למסרו בפני שנים כדי שיגבה בו, ומסרו לו בפניהם והלכך משעת כתיבה שעביד נפשיה, אבל כאן לא מסרו לו בפני עדים אלא בינו לבינו ולא נתכון זה אלא להודות לו בכתב ידו שלוח ממנו מנה, והלכך לא עדיף הוחזק בב"ד על ידי המלוה כעדי מסירה שמסרו לוח למלוה בפניהם. וכתוב בתוספות דנראים דברי רש"י ז"ל דודאי עדי מסירה כרתי אף בשאר שטרות, ופסק נמי הכין דגובין בו מנכסים משועבדים, דהא שטרא פרסאה דמסרה ניהליה בפני ישראל מגבי ביה רבא מבני חרי כדאיתא לקמן (יא, א), ואוקמינן לה בדידעי למקרי ובדאפוצן, ובמהדר מענינו של שטר בשטה אחרונה, ופרכינן עלה א"ה אפילו ממשעבדי, אלמא כל בעדי מסירה גובין אפילו ממשעבדי, ותמיהא לי דהא כולהו אמוראי לקמן (פו, ב) הלכה כר"א בגיטין קאמרי ולא בשטרות כמו שנכתוב במקומה בס"ד (לקמן ד, א ד"ה מהדרינן), ועוד דדוחק הוא למחוק גירסת הספרים שבשילהי ב"ב (קעו, א).

ונראה להעמיד גירסת הספרים ובודאי דר' אלעזר תרתי אית ליה כדאיתא לקמן (פו, ב) במקומה וגובה מנכסים משועבדים הכי משמע, אלא דלית הלכתא כותיה לגבות ממשעבדי אלא בגיטין ככולהו אמוראי הבקיאין בדבר הלכה [כדאי"ש], והא דאמרינן לקמן (יא, א) גבי שטרא פרסאה אי הכי אפילו ממשעבדי ודאי מעיקרא הכי הוה משמע לן ולא הוה קים לן הדין סברא, והיינו דפרקינן לית ליה קלא, כלומר ממשעבדי ודאי לא גבינן בהאי שטרא דעדי מסירה לית להו קלא דמאן מפיק קלא עדי חתימה, וכיון דלא חתימי ביה ישראלים לית להו קלא, אלא אי"כ נעשה בערכאות דערכאות אית להו קלא, וכן פרש"י ז"ל לית ליה קלא לפי שאין חותמין ישראל דסהדי דחתימי על שטרא אינון מפקי לקלא ע"כ, ולא אשטרא פרסאה בלחוד קאמר, אלא כל שטרא דלא חתימי בה סהדי ישראל, וההיא דבשילהי ב"ב (קעו, א) הכי פרכינן והקתני שלשה גיטין פסולין וכו' ור"א אמר אע"פ דאין עליו עדים אלא שמסרו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדין ובין בגיטין בין בשטרות קאמר, אלא ר' יוחנן דאמר דאף על פי שהוחזק כתב ידו אינו גובה אלא מבני חרי לית ליה דר"א בשאר שטרות ומ"ש גיטין משאר שטרות, ופרקינן שאני התם דאיכא כתובה שעבדי שעביד נפשיה, כלומר התם לא משום גט גובה מנכסים משועבדין אלא משום כתובה דאית לה קלא ואף על גב דלא הוציאה כתובה גובה בתנאי ב"ד מנכסים משועבדין, אבל בהוחזק כתב ידו בב"ד דלית ליה קלא דהא לא חתימי עליה סהדי ולית ליה קלא לא, מיהו אינו מחוור חדא דאין הלשון מתחוור, ועוד דאי"כ לקמן בפרק המגרש (שם) הוה ליה למיבעי לרב מ"ט פסק כר"א בגיטין ולא בשטרות

דף ד - א

ואיבעית אימא לעולם ר' אלעזר היא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים בעי, דאמר רבא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול. קשה לי דלא שייך למימר מזויף מתוכו אלא בשחותמין בו פסולי עדות כגיטי נשים שחתומין בו נכרים כדאיתא לקמן, (י, ב) או פסולי קורבה, כההיא מתנתא דהווי חתימי עלה תרי גיסי בסנהדרין (כח, ב), אבל כאן שעדיו כשרין אלא שלא חתמוהו לשמה, ואף הן אינן צריכים לשמה, מאי פסול איכא כיון דעדי חתימה לא כרתי. ותירצו בתוספות דכיון דלא נחתם לשמה חיישינן דילמא חתמו אנייר חלק ואחר כך כתבו עליו את הגט, וקשה דאם כן אף בשאר שטרות צריך חתימה לשמה לצאת ידי חששא זו, ונשאר להם הענין בקושי.

ונראה דמשום הכי קרי ליה מזויף מתוכו משום דלדידיה כתיבה לשמה בעי, וחתימתן של עדים מכלל כתיבת הגט היא דפעמים שאין כאן עדי מסירה וגט זה מתקיים בחותמיו וכשר אף לרבי אלעזר, דמימר אמרינן כיון שמתקיים בחותמיו לאו מזויף הוא, ובודאי כדן נמסר לה בפני שנים, וכדן נעשה לשמה ובתלוש ובשאר תקוני הגט, וכיון דחתימי עליה אי לא חתימי לשמה מזויף מתוכו קרי ליה, ותדע לך דהא גט שחותמיו נכרים כשר לר"ש, ואמרינן (לקמן י, ב) ירד ר"ש לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, ואקשינן והאמר רבא מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו שהוא פסול, ופרקינן הכא במאי עסקינן בשמות מובהקים כלומר דלא אתי למיסמך עליהו, אלמא כל שאין סומכין עליהן ואין מכשירין הגט על חתימתן לא חיישינן אי חתמין לשמה או לא, דלאו מכללו של גט הן.

ולדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב (לקמן בפי המגרש) דלר"א עדי חתימה נמי כרתי, אפשר לומר דאינו קשה כלל, דכיון שפעמים כרתי לשמה בעי, דכי כתיב לשמה אוכתב קאי ובין אכתובת הגט בעצמו בין אכתובת העדים, אלא שיש לדקדק דאם כן רבי שמעון שירד לשיטתו של רבי אלעזר היכי

מכשר חותמיהן נכרים אפלו בשמות מובהקין, דמכל מקום כתיבת העדים בעי לשמה וליכא, וכי היכי דכי איכא עדי חתימה ואיתיהיב בעדי חתימה אפילו הכי בעינן כתיבת הגט לשמה לר"א ואי איכתוב בערכאות פסולה, הכי נמי כי חתימי ביה נכרים אע"פ שנמסר בעדים כשרים ליפסול דהא כולה כתיבה בעינן לשמה, וי"ל דחתימת נכרי אינה חתימה כלל וכמאן דמלייה בדיוטא דמי והילכך לא מיפסל בחתימתן, אבל כתיבת הגט ע"כ מיפסלא בערכאות דהא בעינן לשמה והאי לאו לשמה היא, ואי אמרת דחשבינן ליה כמאן דליתיה כ"ש דליכא גט.

אלא דקשיא לי דודאי משמע דלר"א לא בעינן חתימה לשמה כלל, דוכתב דקרא או כתיבה לבד היא או חתימה לבד, או כתיבה וחתימה, ואי חתימה לבד היא לא לבעי כתיבה לשמה כרבי מאיר, ואי כתיבה וחתימה, ליבעי חתימה לעולם ולשמה כרבי יהודה דאית ליה הכין, ואי ליכא עדי חתימה ולשמה ליפסול, וכיון דרבי אלעזר מכשר בלא עדי חתימה אלמא וכתב כתיבה ממש קאמר, א"כ לרבי אלעזר דבר תורה אפילו איכא עדי חתימה לא איכפת לן אי לשמה חתמו או שלא לשמה חתמו, אלא משום דאתי למיסמך עלייהו בעינן להו לשמה, והיינו דאמרינן כדרבא דאמר רבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו, כלומר ומשום גזירה ולא משום דינא, דאי הכי הוה ליה למימר היכא דאיכא עדים בעינן לשמה דכתיב וכתב לה לשמה, והיינו דאמרינן לקמן (פו, ב) גמרא שנים ששלחו שני גיטין שוין אימר דבעי ר"א כתיבה לשמה נתינה לשמה לא בעי כנ"ל.

מהדרין אדר"א דהלכתא כותיה בגיטין. הא דנקט הכא בגיטין, לאו לאפוקי שאר שטרות, דאיכא למימר דהלכתא כותיה אף בשטרות, אלא משום דהכא לא אצטריכין אלא לגיטין, ועוד לפי שמחלוקת רב ושמואל היא (שם) דרב אמר הלכתא כר"א בגיטין ולא בשטרות לא מעייל הכא נפשיה בפלוגתא, וזו היא דעת רבותינו הצרפתים ז"ל, והביאו ראיה לדבריהם מההיא מתנתא דחתימי עלה תרי גיסי דבסנהדרין (כת, ב) דאתא לקמיה דרב יוסף ואמר ליה זיל מסרה ניהליה בעדי מסירה, ואתקיף עלה אביי והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול וא"ל זיל לא שבקו לי וכו', דאלמא רב יוסף ואביי תרווייהו כרבי אלעזר סבירא להו אפילו בשאר שטרות, ורבא נמי כותיה סבירא ליה כדאמר לקמן (יא, א) דשטרא פרסאה דמסרה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבי ביה רבא מבני חרי.

ומיהו אי מהתם ליכא למשמע דהתם שאני דודאי לגבות בו מבני חרי קאמר כההיא דשטרא פרסאה, א"נ להעמיד קרקע מתנה בידו כוותיה קיי"ל משום דכיון דמסרה ניהליה באפי סהדי הא קא מודה דהנהו פרסאי לאו שקורי משקרי והו"ל כערכאות דלא משקרי [ושטרא מעליא לר"א וק"ל בהא כותיה למיקניה ביה כר"א והוא הדין לשטר מכר דקונה בו וגובה בו מנכסים משועבדין, משום דמכר קלא אית ליה דמאן דזבין בפרהסיא זבין כדאיתא בפי ח"ה (ב"ב מב, א)] אבל ממשעבדי אפילו דישראל לא גבי בעדי מסירה, לפי שאין השטר בעצמו ראוי לגבות בו מן המשועבדין משום דלית ליה קלא דעדי חתימה הוא דמפקי קלא, והא דאמרינן התם (לקמן יא, א) דלית ליה קלא, לאו בשטרא פרסאה בלחוד קאמרי ומשום דלא נעשה בערכאות של גוים ולא בישראל דה"ה לשל ישראל דאף היא לית ליה קלא בעדי מסירה, ובמקומה נאריך בה בע"ה.

ולענין עדי מסירה לגבי גיטין מיהא דקיי"ל כר"א כתוב בתוס' רבותינו הצרפתים ז"ל בעדי מסירה דוקא, ולא בעדי חתימה שלא כדעת ר' אלפסי ז"ל שכתב בפרק המגרש, וראייתם מדתנן התם (פו, ב) שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהן לזו, ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא א"ר ירמיה דלא כרבי אלעזר דאי ר"א כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה, ומשמע דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי שפיר דמי, ואם איתא אפילו כר"א אתיא דהא ר"א אית ליה דר"מ, ויש עוד ראיות אחרות מההיא דשני שטרות שבפרק(הכותב) [מי שהיה נשוי] (כתובות צד, א) במקומה נאריך בה בס"ד, וקשיא לן דהא גיטין העולין בערכאות של נכרים וחותמיהן נכרים (לקמן יא, א) כשרין לר"א ובעדי מסירה ובשמות שאינן מובהקין נמי כשרין אלא דגזרי בהו דילמא אתי למיסמך עלייהו. ואם איתא דעדי חתימה לא כרתי כלל אליבא דרבי אלעזר הא לא אתי למיסמך עלייהו כלל. ותירצו בתוס' דהכי פירושה דלמא אתי למיסמך עלייהו דמסר ליה באפיהו, וזה דחוק מאד דאטו כי קיימי קמן מי לא ידעינן בהו דנכרים נינהו, והיכא נסמוך למימסר ליה קמייהו.

ונ"ל דעיקר קושיא זו אינה, דהא ודאי בזמן שיש עליו עוררין בקיום חותמיו מכשרין ליה לכ"ע וכדקתני (לעיל ג, ב) ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם, אלמא אפילו ר"א מודה דעדים החתומן על הגט יש בהן מפני תקון העולם, כלומר שאם הלכו להם עדי מסירה ויצאו עליו עוררין יתקיים בחותמיו וכשר דכיון שנתקיים בחותמיו ויצא מידי מזוייף אומרים ודאי

כדינו הגיע לידה בעדי מסירה, וכיון שכן בשמות שאינן מובהקין, איכא למיגזר דילמא אתי למיסמך עליהו, דהא בקיום חתימתן נכשיר גט זה ונאמר דבעדי מסירה נמסר ליד האשה, וא"ת א"כ אכתי למאי ניחוש ליה והיכי אתי למיסמך עליהו, דהא מאן דמסהיד אחתימת ידיהו יסהיד עליהו דנכרים נינהו ולא אתי למיסמך עליהו, איכא למימר דילמא מקיימינן להו משני שטרות של שתי שדות של מכר שחתומין בהן שאכלום בעליהן בשופי מחמת אותן שטרות (כמש"כ בכתובות כ, א), דהא תנן (שם י, ב) כל השטרות העולות בערכאות של נכרים אע"פ שחותמיהן נכרים כשרין, וכיון דשמות שאינן מובהקין נינהו אתי למיטעי בהו דילמא ישראל נינהו ואתו למיסמך עליהו ולאכשורי גיטא בסהדותיהו, ואינהו לאו בני עדות נינהו.

דף ד - ב

הא דאמרינן **ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליך אטו מביא**. ק"ל דאם כן רבנן בתראי לחומרא, א"כ מאי אין צריך שיאמר וכו' אלא המוליך והמביא, אדרבה הוי ליה למימר וחכמים אומרים המוליך והמביא צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, ויש לומר דחכמים לאו את"ק קאי בהא דקאמרי אין צריך שיאמר, אלא אדר"ג דמצריך אפילו בסמוכות ואדר"א דמצריך אפילו במובלעות, ואמרו להם חכמים לעולם אין צריך אלא במביא ומוליך ממדינת הים, כלומר ממקומת הרחוקים והמוליך לשם.

ואיכא דמותיב הכי הא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך וכו' והא דמהדר אדיוקא ולא מותיב ממתניתין גופה, דקתני המביא גט מא"י אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, דמשמע אפילו ממדינה למדינה בארץ ישראל, וכדמותבין מינה לעיל. נראה דטעמא דמילתא משום דהוה דחינן ליה, הכא במאי עסקינן במדינה אחת בא"י אבל ממדינה למדינה בארץ ישראל צריך, ומשום הכי ניחא ליה לאקשו"י מדיוקא דמתניתין דקתני בהדיא המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים דמשמע ליה הא בא"י כענין זה לא צריך, מדלא קתני המביא סתם, והיינו נמי דכי דחינן ליה לא תימא הא ממדינה למדינה בא"י לא צריך, דלא

אקשי ליה מממתניתין דהמביא בא"י, ואקשי ליה אי הכי ליתני המביא ממדינה למדינה סתם, כלומר אנא הכי קא קשיא לי דאם איתא ממדינה למדינה בא"י נמי צריך, ליתני המביא ממדינה למדינה סתם, ואי משום לאשמועינן דבאותה מדינה אפילו במדינת הים אין צריך שיאמר, הא ודאי ממילא שמעינן לה דכיון דמביא ממדינה למדינה בכל מקום ואפילו בארץ ישראל צריך שיאמר, על כרחך שמעינן דטעמא דמתניתין משום שאינן מצויין לקיימו הוא, וכיון שכן באותה מדינה אפילו במדינת הים לא צריך דהא מצויין לקיימו ואין בקיאין לשמה הא לא איצטריך לאשמועינן, דלרבה דאמר לפי שאינן מצויין לקיימו והא כולי עלמא בקיאין לשמה נינהו ולא חיישינן להכי כלל ולית ליה למתניתין לאשמועינן כלל דלא ניחוש להכי כנ"ל.

הא דאמר **דרבה אית ליה דרבה**. ק"ל מ"מ כיון דלא חייש לאיחלופי, מהגמוניא להגמוניא בא"י אמאי צ"ל בפני נכתב, לימא בפני נחתם ודיו. י"ל ודאי מעיקרא לא היו מתקנין בפני נכתב משום איחלופי, אלא מיהו כיון דאיתקין משום לשמה במדינת הים, תקנו שיאמר כך בכ"מ שצ"ל בפני נחתם ואפילו מהגמוניא להגמוניא בא"י.

תנן המביא גט ממדינת הים ואינו יכול שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו והוינן בה וכו' ואמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב עד שנתחרש. ודוקא כשנתנו לה קודם שנתחרש, הא נתחרש ואפילו שעה אחת קודם שנתנו לה לא, דמכיון שנתחרש אינו נעשה שליח.

דף ה - א

לרבה ניחא לרבה קשיא. קשיא לי למאי אצטריכינן להאריך ולומר והוינן בה ואמר ר' יוסף, בלא הויא ופירוקה דרב יוסף מצינן לאקשוויי שפיר מגופה דמתניתין.

וני"ל דאיצטריך למימר הכי, כי היכי דלא תיקשי לן ולרבה מי ניחא דמאי קא משמע לן, אי לאשמעינן דבקיום חותמיו סגי, הא פשיטא לן כיון

דטעמא דמתניתין לפי שאין מצויין לקיימו, ואי לאשמעינן דהיכא דאינו יכול לומר צריך שיקיים בחותמיו, הא נמי פשיטא דמנא תיתי דלא, משום הכי איצטריכין לומר והוינן בה ואמר רב יוסף, וה"פ בשלמא לרבא ניחא דטובא קמ"ל מתניתין, דאי לאו מתניתין הוה אמינא כיון דקיום שטרות דרבנן, והכא משום עגונא אקילו ולכתחילה בעד אחד שיאמר בפני נחתם סגי ומוקמינן לה קצת אדינא דאורייתא כי היכי דלא תיעגן ותיתיב, השתא נמי כיון דע"י פקח משדר לה וכי יהביה נמי שליח ליד האשה ההיא שעתא פקח הוה אלא דחוליה אנסיה בכי האי גוונא כי היכי דלא תיעגן נקל ביה ונוקמא לגמרי אדאורייתא ולא ליבעי קיום כלל, קא משמע לן דלעולם לגרועי מתרי לחד אקילו בה, אבל למישרי בלא כלום כולי האי לא אקילו, אלא אם אינו יכול שיאמר, יתקיים בחותמיו ובקיום מיהא סגי דלשמה לא חיישינן, אלא לרבה קשה דהא איכא למיחש ללשמה כנ"ל.

ועוד יש לי לומר, דע"כ איצטריך למימר הכי כי היכי דלא לידחי רבה דמשבשתא היא, דמאי אינו יכול לומר היינו חרש, וחרש לאו בר איתויי גיטא הוא, ולפיכך ע"כ איצטריך לפרוקה כדפרקה רב יוסף והדר מותיב מינה, וזה נ"ל עיקר ושטה זו פשטה בהרבה מקומות בתלמוד.

הא דאקשינן אי הכי יכול נמי וכו'. קשה והא כיון דאמרינן דרבה אית ליה להא דרבא ואוקימנא בלאחר שלמדו, מאי קושיא השתא לרבה, אי הכי יכול נמי דהא אמרינן דלרבא ניחא, וכי היכי דניחא לרבא ניחא נמי לרבה, ורש"י ז"ל פי' להאי פירכא דאמעיקרא קאי מקמי דדחקינן למימר דרבה אית ליה דרבא, ובהרבה מקומות נוהגת שיטה זו דבתר דאיתותב בחדא מותיב ליה אידך, ומשני לה אי לאו מקמייתא מיהא לא תותבן, ולקמן נמי דפרכינן אי הכי אפילו חד נמי ה"נ פי' ז"ל דאמעיקרא קאי. וקשיא לי דא"כ הכי ה"ל לאקשוויי אי הכי אפילו יכול אמאי בעינן קיום חותמין, דלישנא דקאמר אפילו יכול נמי משמע דה"ק כשאינו יכול ניחא ליה דבעינן קיום אלא דביכול קשה אמאי לא סגי ליה נמי בקיום חותמין והרבה פירושים נאמרו בו.

אבל ר"ת ז"ל פי' דה"ק בשלמא לרבא דאמר דלשמה לא חיישינן כלל, א"כ תנא דמתניתין הא קמ"ל דהיכא דיכול הקלו חכמים להכשיר באומר בפני נחתם אע"ג דקיום חותמיו טפי עדיף טובא, אבל לרבה ודאי בפני נחתם טובא עדיף מקיום חותמין, דבאומר בפני נכתב ובפני נחתם איכא עדות לשמה משא"כ בקיום, ובודאי תנא דמתניתין ה"ק בשאינו

יכול נקל, להכשיר בקיום חותמיו, הא יכול לא סגי בקיום חותמו לבד, ומשני גזירה שמא יחזור דבר לקלוקולו אלא דבמילת' דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

והא אשה דלא שכיחא וכו'. וא"ת נימא דהתם קודם שלמדו ומדין תקנה ראשונה, וי"ל דאין הי"נ דהוה מצי לדחויי מתניי בקודם שלמדו, אלא דניחא לפרוקי ליה אף לכשתמצי לומר מתניי לאחר שלמדו טעמא דמתניי כדי שלא תחלוק בשליחות. עוד יש לי לומר, דכיון דהא מתניתין דהאשה עצמה מביאה את גיטה בטר ההיא מתניתין דהמביא גט ואינו יכול לומר שנו לה, סתמא דמילת' אף היא בלאחר שלמדו כמתניתין דלעיל מינה כנ"ל.

הא דאמרינן: **כדי שלא תחלוק בשליחות.** לאו דוקא שליחות אלא כדי שלא תחלוק במביא ממדינת הים קאמר, ותדע דאי שליחות דוקא מאי קא מקשי אי הכי בעל נמי אלא במביא קאמר.

אלא דאכתי ק"ל מאי קא מקשי מבעל עצמו, והא ע"כ טעמא דהוא עצמו לכ"ע משום דליכא למיחש דילמא אתי ומערער, דהשתא מינקט נקיט ויהיב לה ערעורי מערער, וכיון שכן ליכא לאקשוויי מיניה כלל. וי"ל דאטעמא דשמא יחזור דבר לקלוקולו קא מהדר לאקשוויי, וה"ק אי אמרת בשלמא דמתניתין ומתניתא, דינא קאמרי ולית כאן משום חשש דשמא יחזור לקלוקולו, בבעל עצמו ליכא למיחש, כיון דנקיט ליה ויהיב לה, לא אתי ומערער, אלא למאי דקאמר' דחיישינן משום גזרה נצריך אפילו בבעל עצמו כדגזרינן בעלמא, הא אטו הא, כגזרותיו דר' מאיר, (עיין עירובין מז, א) ותירץ דבהא ליכא למיחש ולמיגזר כלל.

וא"נ י"ל דאטעמא דשלא תחלוק קא מקשי ולומר דלרבא הוי ניחא טעמא דבעל משום דכל שהוא בעצמו הביאו, אין לך קיום גדול מזה, דהוא עצמו מעיד שאינו מזוייף, אבל לרבה דאמר שלא תחלוק בשליחות אף בבעל עצמו נאמר כן, ופריק דלרבה נמי ליכא למימר הכי בבעל לאחר שלמדו וליכא אלא משום קיום וכדי שלא יערער דמזוייף הוא, דכל היכא דיהביה איהו ליכא למיחש דלא מרע ליה כנ"ל, אלא דאכתי קשה לי לישנא דקאמר השתא מינקיט נקיט וקאתי ערעורי מערער עילויה דמשמע דלא חיישינן שמא יערער הא ערער ערעורו ערעור, והל"ל כאן כיון דנקיט ליה ויהיב תו לא מצי מערער שהרי קיימו בנתינה. וי"ל דה"נ קאמר ערעורי מערער עילויה, כלומר כיון שנתנו לה מי מצי לערעורי עילויה.

הא דאמר' לעיל דרבה אית ליה דרבא. קשיא לן מ"מ כיון דלא חייש לאיחלופי מהגמוניא להגמוניא בא"י. אמאי צ"ל בפני נכתב, לימא בפני נחתם ודיו. י"ל ודאי מעיקרא לא היו מתקנין בפני נכתב משום איחלופי, אלא מיהו כיון דאיתקין משום לשמה במדינת הים תקנו שיאמר כך בכל מקום שצ"ל בפני נחתם, ואפי" מהגמוניא להגמוניא בא"י.

תא שמע דבעא מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו את הגט וכו'. ומה אלו יאמרו בפנינו גירשה וכו'. נ"ל דכיון דטעמא דאינן צריכין משום הכי הוא, שנים שהביאוהו והם קרובין זה לזה, או לאיש או לאשה צ"ל בפנינו נכתב ובפנינו נחתם דהשתא אלו אמרו בפנינו גרשה לא מהימני.

והא דאמרינן: **לרבא ניחא לרבה קשיא.** ק"ל לדעתיה דמקשה היכי מפרשיי לה לבעיא זו דשמואל, אי משמע ליה דאי כטעמיה דרבה, אי כטעמיה דרבא בעא מיניה, ואהדר ליה דטעמא דמתניתין כטעמא דרבא, ומש"ה שנים שהביאו את הגט אינן צריכין שיאמרו, וכדאמרינן בריש שמעתין (לעיל ב, ב) איכא בינייהו דאתיוה ביה תרי, לרבה צריכין ולרבא אינן צריכין, א"כ לא הול"ל לרבא ניחא לרבה קשיא, אלא הכי הל"ל אלמא רב הונא כרבא ס"ל, או ש"מ כרבא ש"מ. ונראה דמקשה לא הוה ידע פירוש' דבעיא דשמואל, אלא דממאי דאהדר ליה רב הונא דשנים אינן צריכין שיאמרו משמע ליה ודאי דכרבא ס"ל, דאילו כרבה הא אמרינן לעיל דאתיוה בי תרי לדידיה צריכין שיאמרו, וטובא איכא כה"ג דמקשה גופיה לא הוה ידע עיקר מימרא זו או בריי' דמינה מקשה מאי פירושה, ואפי"ה מקשה מינה כי אית בה מידי דמשתמע ליה מיניה, דאיכא לאקשווי מינה, ויש כיוצא בו בב"ב פ' לא יחפור (כג, א) גבי אין פורשין נשבין ליונים.

ואהדר ליה הכא במאי עסקינן לאחר שלמדו, ופריך א"ה אפילו חד. כלומר א"ה דלאחר שלמדו בעא מינה, ה"ל לרב הונא לאהדורי ומי תיבעי לך שנים אפילו חד נמי, היכא דאיפשר לקיימו כעין שנים דאיפשר להכשירו על פיהם דלאו מזוייף הוא, ומשני ודאי בחד לא, דאיכא למיגזר שמא יחזור דבר לקלוקלו כנ"ל, וכבר כתבתי (לעיל בד"ה א"ה יכול נמי) דרש"י ז"ל פירש דאמעיקרא קאי, ור"ת ז"ל פירש דה"ק א"ה חד נמי ליבעי מיניה שמואל מרב הונא אי סגי בקיום חותמן כיון דליכא למיחש למידי, או דילמא כיון דתקנת חכמים כך היא דבחד צריך היכא דלא למדו בלמדו נמי לא פלוג, ומשני דבחד פשיטא ליה דצריך גזרה שמא יחזור דבר לקלוקלו.

הא דפרקינן השתא מינקט נקיט וכו'. ק"ל כיון דלרבה הוי טעמא משום דאינן בקיאן לשמה, אפילו כי לא מערער נמי נחוש אן עד דאמר בפ"נ ובפ"נ, וי"ל דאפילו לרבה כולהו ספרי דייני מגמר גמירי וכדאי לעיל (ב), (ב), וכל עצמן לא הוצרכו לתקן אלא מחשש ערעורו של בעל, דילמא אמר לא דייקינא מעיקרא דלשמה, וכל דיהיב לה איהו גופיה לא חיישינן, דלעולם כל דיהיב איהו גופיה מידק דייק כנ"ל.

הא דתניא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם, אם נתקיים בחותמיו כשר. לאו נתקיים בחותמיו קודם שתנשא קאמר, דא"כ לרבא מאי למימרא, ומיהו הא דאוקימנא לה אליבא דרבה לאחר שנסאת, לא הוי ראייה, דאיירי דנתקיים בחותמיו אחר שנסאת, דה"ק לאחר שנסאת לא מפקינן לה משום דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון דנתקיים מיהא קודם שתנשא, אבל לכתחלה לא תנשא אע"פ שנתקיים בחותמיו, עד שיטלנו ממנה ויחזור ויאמר לה בפני שנים, בפני נכתב ובפני נחתם, כדתניא לקמן (בע"ב), דהא לרבה טפי עדיף בפני נכתב ובפני נחתם מקיום חותמיו. אבל בתוספת' (פ"א ה"ב) גרסי בהדיא אם יכול לקיימו כשר ואם לאו פסול.

והא דתניא לקמן נתנו לה ולא א"ל בפני נכתב ובפני נחתם פסול דברי ר"מ, וחכמים נמי לא פליגי עליה אלא דאין הולד ממזר, ותניא כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם דמשמע הא לאו הכי לכ"ע פסול, ההיא בשאינו יכול לקיימו.

דף ה - ב

לא אמרו אלא בדורות הראשונים שאין בקיאין לשמה וכו' והא רבה אית ליה דרבא. דדלמא ריב"ל לא א"ל אלא שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אם יתקיים בחותמיו כשר. וי"ל א"כ הוה ליה למימר לא צריכת אלא יתקיים בחותמיו, אבל מדקאמר ליה בסתם לא צריכת, משמע דלא צריך מידי, א"נ היינו דקאמר ועוד הא אמרת גזרה שמא יחזור דבר לקלוקולו, וה"ק ועוד דאפילו תמצא לומר דלא צריכת להחמיר

ולמימר ויתקיים בחותמיו קאמר ליה, אכתי תיקשי לך דהא איכא משום גזרה שמא יחזור דבר לקלולו כנ"ל.

איתמר בפני כמה נותנו לה, ר' יוחנן ור' חנינא חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני ג', תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר בפני שנים. וקיי"ל כותיה, דהא תניא כותיה המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא א"ל בפני נכתב ובפני נחתם, יוציא והולד ממזר דר"מ, וחכ"א אין הולד ממזר, כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפ"נ ובפ"נ.

ואתי לאוקומי פלוגתיהו בעד נעשה דיין דמ"ד בפני ב' קסבר עד נעשה דיין, ומ"ד בפני ג' קסבר אין עד נעשה דיין, ואקשינן, ועד נעשה דיין והא קיי"ל אין עד נעשה דיין. ופרקי, ה"מ בדאורייתא, אבל בדרבנן עד נעשה דיין. [ואקשינן, בדרבנן והא קיי"ל אין עד נעשה דיין. כן הוא גירסת הספרים] וק"ל דאי פשיטא ליה דבדרבנן עד נעשה [דיין מאי קא מקשי מעיקרא דעד נעשה דיין והא קיי"ל דאין עד נעשה] דאנן השתא בדרבנן קיימי. וי"ל דלישנא דקאמרי קשי' לי, מדקאמרי בעד נעשה דיין קא מיפלגי, משמע דבכ"מ הוא דפליגי דלמ"ד עד נעשה דיין לעולם קאמר, ואפילו בדאורייתא, ולמ"ד אין נעשה דיין לעולם קאמר ואפילו בדרבנן, ומשום הכי קשיא לי אי אפילו בדאורייתא פליגי מ"ט דמאן דאמר נעשה [דיין] והא קיי"ל דאינו נעשה דיין, ואי בדרבנן כקיום הגט דהכא, מ"ט דמ"ד דאינו נעשה דיין. ופריק דבדרבנן פליגי ובגזרת דדלמא סמכי' אפילו אשה כנ"ל. ורשיי ז"ל אינו גורס כגירסת הספרים, ונראה שמחק הגירסא מחמת קושיא שהקשתי, ואינה, דשפיר יש ליישב כמו שכתבתי.

ואסיקנא דכ"ע בעי לקיימו ובהא פליגי דר' חנינא סבר כיון דהאשה כשרה להביא את גיטה זימנין דמתיא [דמייטא] ליה איהי וסמכי עילוה ור' יוחנן סבר אשה מידע ידעי ולא סמכי עילוה. ומסתברא דכיון שכן, לכ"ע אם השליח קרוב לזה או לזה או לאחד מן השנים שניתן בפניהם או שהיה פקח ונסתמא צריך ליתנו בפני שלשה. וצ"ע כיון שכן, למה הזכיר חשש הבאת אשה את גיטה, שהוא חשש רחוק, וכדאמרינן לעיל (בעמוד א) דאשה לא שכיחא, ולא נקט חשש הבאות הקרובים שהוא יותר קרוב, אלא שיש לומר שהזכיר את אשה שהביאה את גיטה לפי שהוזכרה בפירוש במשנתנו (כג, ב) וה"ה לשאר הקרובים, והיינו נמי דלא אהדר ליה ר' יוחנן אשה לא שכיחא, דהא איכא כולהו קרובים

דשכיחי, אלא אהדר ליה אשה מידע ידעי, ומינה לקרובים מידע ידעי
דפסולי ולא סמכי עילייהו כנ"ל.

ועדיין לא נתיישב בעיני, דקרובים נמי מתניי היא דמדקתני (לקמן כג, א) הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן, ש"מ בהדיא דקרובין כשרין. וע"כ נ"ל בהלכה דהכא אפילו הקרובים כשרים ומצטרפין, לפי שאני סבור דאפילו בעלמא דייני קיום ועדי קיום אע"פ שהן קרובים אלו לאלו כשרים, וכדמוכח דאמרינן בדרבנן עד נעשה דיין ואין לך קירבה גדולה מזו, ועוד יש לי ראיות חזקות לדבר זה כתבתיה בפרק האשה שנתארמלה, וכן נ"ל דעדי קיום הקרובים בין למלוה בין ללוה כשרין, מדאמרינן (כתובות קט, א) והדיינין חותמין על השטר אע"פ שלא קראוהו, ומשמע שלא קראוהו כלל ולא ידעי מי ומי בעלי הדבר, ולא חיישינן שמא עדי הקיום קרובים לבעלי הדבר. אבל דיינין קרובים לבעלי הדבר ודאי בעלמא פסולין, אבל הקילו להכשיר אפילו הקרובים, כדרך שהתירום בהבאת הגט, ובעדות דנכתב לשמה ומקום הוא וכשר, דהשתא אינהו משוו ליה גט, והיינו דחששו הכא לאשה עצמה ולא חששו לקרובים דשייכי טפי וזמנין דלא בקיאי בקורבתן, והא דלא דחי הכא אשה עצמה [דמייטא] דמתיא לא שכיחא, היינו משום דטעמא דמידע ידיע ולא סמכי עילוה טפי עדיף וסוגין טפי משמע הכי, דאם איתא דקרובים אינן מצטרפין, היאך עלה על דעתו לחוש לאשה עצמה שהיא אשה והיא קרובה אצל עצמה, והכי גרסינן ברוב הספרים כיון דאשה כשירה להביא את גיטה כלומר גט של עצמה כנ"ל.

ומיהא מדאסקינא דטעמא דמלתא משום דצריך לקיימו הוא, משמע דדוקא במביא ממדינת הים א"נ בא"י היכא דאיכא חירום ידוע כעססיות דאין מצויין לקיימו וצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם או קיום חותמין הוא דבעינן ליתנו לה בפני שנים, אבל בא"י בדליכא חירום או במדינה אחת במדינת הים שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שמצויין לקיימו, אינו צריך ליתנו בפני שנים אלא נותנו לה בינו לבינה ודיו. וכ"ד הרב בעל העטור ז"ל. ומיהו נראה דכיון דקיי"ל כרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי, אף המביא בא"י צריך ליתנו לה בפני שנים דליהו לה עדי מסירה וליקרוה לגיטא וכדאסיקנא בהמביא בתרא (יט, ב) הני תרי דיהבי גיטא קמיייהו צריכי למיקרייה, אלא דמביא בארץ אין צריך אלא שנים להיותם עדי מסירה, ומביא בחוץ לארץ פעמים שצריך ג', בשהביאו קרוב או פסול או אשה דאינן כשרין לקיים את הגט, א"נ

י"ל דאפילו לר"מ צריך ליתנו לה בפני שנים כדי להחזיקה גרושה בפני שנים כדאיתא בירושלמי (פ"א, ה"א) וכ"ד ר"ת ז"ל (לעיל ד' וכ"כ הר"ן).

והמביא גט ממדינת הים שצריך ליתנו לה בפני שנים אם נתנו לה בינו לבינה, או קרוב שהביא ונתנו לה בפני שנים, הרי זה פסול, עד שיתקיים בחותמיו או חוזר ונוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני ג', ואומר לה בפני נכתב ובפני נחתם, ותמיהא לי אשה או אחד מן הפסולין שהביאו את הגט מפני מה אין מצטרפין לקיום הגט כשם שנאמנין לומר בפ"נ ובפ"נ, דהא בעלמא כל הפסולין לדון מחמת קורבא פסולין להעיד על חתם ידן של עדים ואין מקיימין על פיהם, ולמה הוכשרו כאן להעיד, ולא הוכשרו לקיים. י"ל כיון דקיום שטרות דרבנן משום עגונא אקילו בשל דבריהם, אבל מכיון שהצריכו מיהא לומר בפ"נ ובפ"נ בפני ב"ד כדי לאמת ע"פ אשה מיהא שחתם ידן של עדים היא, אבל לגבי קיום למה נקל בדבר ומה צורך יש בזה, הלא ימצאו דים להושיבן בית דין ולקיים בפניהם כנ"ל.

כתב הרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ו, ה"ז) הפסולין בעבירה מדברי סופרים כשרין בשליחות, אבל הפסולין מד"ת פסולים להבאת הגט, ואם הביאו ה"ז פסול, בד"א בשנתקיים הגט בחותמיו, אבל אם לא נסמוך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה, אינו גט ע"כ, והנה אמת הנה נכון בשאינו מקוים שאין סומכין ע"פ פסול בעבירה מן התורה והרי הוא גט בטל, לפי שהפסול בעבירה מן התורה אף בעדות אשה פסול, כדתנן ביבמות (כה, א) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו, מת, הרגתיו, הרגנוהו, לא ישא את אשתו, ר' יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו, הרגנוהו תנשא אשתו, ואמרי' עלה בגמ' מת הרגתיו לא ישא את אשתו הא אחר ישא את אשתו, ואמאי רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד, ואסיקנא כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע, וש"מ דרשע פסול לעדות אשה, וגרסי' בראש השנה בפ"ק (כב, א) אמר רב מנשה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה, הא דדברי תורה פסול לעדות אשה, והתם ביבמות (שם) נמי אקשינן מינה, והאמר רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה הא דדברי תורה פסול לעדות אשה, אלמא פסול דאורייתא אף לעדות אשה פסול, ואע"ג דמשום עגונא אקילו והימנו אשה ועבד ושפחה, פסול בעבירה דאורייתא גריע מינייהו, וה"נ אע"ג דהימניה לאשה ולקרובים בעדות הגט, פסולין בעבירה דאורייתא, פסילי ליה, אבל פסולין דרבנן כשרין כי התם.

אבל מ"ש הוא ז"ל דפסולין להבאת הגט אע"פ שנתקיים הגט בחותמיו, צ"ע שהרי אין אנו סומכין על עדותן כלל, ואם מפני שהוא מביאו, הכל כשרים לו בהבאתו חוץ מאותם המנויין במשנה, חש"ו, ונכרי, ועבד בכ"מ לפי שאינן בתורת שליחות שאינן בני דעה, או שאינן בתורת גירושין כדאיתא לקמן (כג, א), אבל פסול בעבירה דאורייתא דשייך בגירושין, אמאי פסול בהבאתו כיון שאצ"ל בפ"נ ובפ"נ וצ"ע. אח"כ מצאתי שזו אחת מן ההשגות שהשיג עליו הראב"ד (שם), עוד השיג עליו הרב ז"ל שאפילו נסמוך עליו, למה גט בטל, אלא שלא תנשא בו. והדין נותן עמו, דאע"פ שהפסול בעבירה דאורייתא, אינו כשר לעדות אשה, ה"מ שלא תנשא ע"פ עדותו, אבל הגט למה יבטל בכך דילמא כשר הוא ויתקיים למחר ע"פ חותמיו.

כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם. יש לפרש דכיצד יעשה אדברי חכמים קאי, ולא להכשיר את הולד קאמר דהא בלא"ה הוי כשר לדברי חכמים, דאין הולד ממזר קאמרי, אלא ה"פ כיצד יעשה ותהיה מותרת לינשא בו אם לא נשאת, או שלא תצא אם נשאת, יטלנו ממנה, אבל לדברי א"מ אע"פ שחוזר ונוטלו ונותנה לה בפני שנים, תצא והולד ממזר, וכדאמרינן, ר"מ לטעמיה דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר, והיינו דמתמהין עליה, ור"מ משום דלא אמר בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר, כלומר כיון שעדיין יכול לתקן דבורו ולחזור ולומר לה, ורבנן הוא דאצרוך כדי לבטל ערעורו של בעל, דמדאורייתא גט מעליא הוא דלמזויף לא חיישי, אמאי הולד ממזר. ועוד יש לפרש דכיצד יעשה אדר"מ נמי קאי, ולא אמר ר' מאיר תצא והולד ממזר אלא בשהלך לו שליח ואינו חוזר ואומר בפני נכתב דאז הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, אבל כשחזר ואמר, אין זה משנה דהא חזר ואמר כמטבען של חכמים, ומדברי ר"ח ז"ל נראה שהוא מפרשה כלשון הראשון.

וכתב ר"ח ז"ל יש מי שאומר קיי"ל כר"מ בהמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, דהא לא חלקו חכמים עליו אלא בהא דהא קיימי הני סהדי בנפשיהו דאייתו ליה לגיטא וכדרי' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (מנחות יח, ב), ומ"מ מלשון הרב ז"ל נראה דבמקום זה שהוא ראוי לבילה הלכה כדברי חכמים, וכ"כ הרב אלפסי ז"ל בתשובה (בולגוריי ס"י קא).

אבל בירושלמי משמע דפסקו הלכה כר"מ אף בזו, דגרסי בירושלמי במקום זה (פ"א, ה"ב) רבי יעקב בר' אחא אדא בר עתלאי בשם רבי אלעזר הלכה כר"מ בגיטין והוה ר' זעירי מסתכל ביה וא"ל למה את מסתכל בי דתימר הלכה כדברי מי שהוא מיקל בדברי סופרים סברין מימר ביחיד אצל יחיד הא יחיד אצל חכמים לא והכא אפילו יחיד אצל חכמים, ואף ר"ח ז"ל כתבו בפירושו לקמן, ושמא בירושלמי לאו בשנטלו ממנה קא פסיק הכין, אלא בשנתנו ולא אמר לה ולא חזר ונטלו קאמר לפי שלא הזכירו בירושלמי כיצד יעשה, ורבנן אף בשלא חזר ונטלו פליגי, ואיפשר לומר דכיון דקא מתמה עליה רב זעירא ואמר דכיון דדברי סופרים הוא, ועוד דיחיד אצל רבים הוא לית הילכתא כר"מ ואנן נמי כר' זעירא קי"ל.

ומיהו ממה שפ"י רש"י ז"ל בריש מכילתין משמע דהלכתא כר"מ אף בזו, דאמרינן (לעיל ג, א) ורבא מ"ט לא אמר כרבה אמר לך מי קתני בפני נכתב לשמה, ורבה בדין הוא דליתני הכי אלא אי מפשת ליה דבורא אתי למגזייה. ופי' רש"י ז"ל אתי למגזייה, ואמרי' לקמן כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר, אלמא מדקאמרינן ורבה אמר לך ונקט ליה כטעמיה דר"מ משמע דכר"מ ס"ל. וא"ת דהתם אמתניי קיימי ולפרושי טעמא דמתניי וסתם מתניתין ר"מ, והלכך קא מהדרינן כטעמיה דר"מ דמידי הוא טעמא אלא לר"מ, לא היא, דמתניי דריש פירקין, ע"כ דלא כר"מ מיתוקמא אליבא דרבה, כדאיתא התם, ומיהא לפי הפ"י השני שכתבתי שם (ד"ה ורבה) אין משם ראייה לפסוק בזו כר"מ. ובה"ג הביאו בריית' זו כצורתה ולא פסקו כמאן, משמע דפסקו כחכמים דרבים נינהו, ועוד דבדרבנן הלך אחר המיקל.

והרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ז, ה"י"ז) כתב בה כיצד יעשה יטלנו ממנה כדברי חכמים. והכי ודאי מסתברא דלית הלכתא כר"מ בהמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, מדמתמהין הכא ומשום דלא אמר בפ"י ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ומשני אין ר"מ לטעמיה, ש"מ דלא קי"ל כותיה. ואע"ג דסתם מתניתין כוותיה לקמן (עט, ב) דתנן כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' יוציא והולד ממזר ואוקימנא כר"מ, התם נמי משמע דלית הלכתא כותיה מדמתמהין ומשום שלום מלכות יוציא והולד ממזר ומשני ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין וכו', ואמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים, אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר מגורשת, ורב הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר, אלמא מדמתמהין למה

יוציא והולד ממזר, ועוד דאמרו זו דברי ר"מ ואין חכמים מודים לו ש"מ
דהלכתא כחכמים, ועוד דמקשיי לקמן (פו, א) בגמ' שלשה גיטין פסולין,
ואם נשאת הולד כשר ותו ליכא והא איכא שלום מלכות ומשני התם
הולד ממזר הכא הולד כשר ואקשיי הא ניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא
למימר, אלמא משמע מיהא לכאורה הלכה כחכמים.

ובתוס' (בד"ה יטלנו) כתבו מיהא שמעינן דהמביא גט שצריך לומר בפ"נ
ובפ"נ צריך לומר כן קודם שיתננו לה, מדמצרכינן ליה ליטלו ממנה ולא
אמרינן כיצד יעשה יאמר לה בפני שנים, אלמא בשעת נתינה ממש צריך
לומר כן. ומיהו לאו קודם נתינה ממש מצרכינן, אלא סמוך לנתינה,
מדאמריי לעיל (ה, א) האי אינו יכול ה"ד אילימא חרש וכו' ואוקמה רב
יוסף כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר לה בפ"נ ובפ"נ עד
שנתחרש, אלמא אחר נתינה יכול לומר לה, אלא הכא סמוך לנתינה
קאמריי.

ונסתפקו ז"ל אם יכול לומר לה כל זמן שעסוקין באותו ענין כדאמרינן
בעלמא (ב"ב קיד, א) כ"ז שעסוקין באותו ענין הוי כשעת נתינה ושפיר
דמי, או שמא דוקא בשעת נתינה או סמוך לו כגון שהגט עדיין בידו,
וצריך לחוש בדבר. ומיהו קודם נתינה אם מינה שליח אחר אומר לה
בפ"נ ובפ"נ ואע"פ שאינו שעת גירושין וכן כשנתנו לב"ד כדאיתא
בפירקין דלקמן (כט, ב).

דף ו - א

בבל רב אמר כא"י לגיטין ושמואל אמר כחז"ל. א"א לפרש דמביא מבבל
לא"י קאמר, דהא משמע לקמן בסמוך דרב יוסף כרב ס"ל מדשקיל וטרי
אליביה, דאמרינן בסמוך עד היכן היא בבל אמר רבה כמחלוקת ליוחסין
כך מחלוקת לגיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין ד"ה עד
ארבא תנינא דגישרא, ואלו במביא מבבל לארץ ישראל מספקא ליה
כדשלח רבי אביתר לרב חסדא (לקמן ו, ב) גיטין הבאין משם לכאן אין
צריך שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם ור' יוסף מספקא לי' דאמר רב יוסף
מאן לימא לן דרבי אביתר גברא רבה הוא. וכן אי אפשר לפרש במביא

במדינה אחת בבבל קא מיפלגי, מדאמרינן לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר לפי שאין מצויין לקיימו, ואי במדינה אחת מצויין לקיימו נינהו, אלא אם כן נאמר דס"ל לשמואל דבני בבל נידי ואינן מצויין לקיימו אפילו במדינה אחת, דהוה להו כבני מחוזא דאמרינן לקמן (רב) [רבא] אמר אפי' באותה שכונה ומפרש טעמא, דשאני בני מחוזא דניידי, והכי נמי משמע קצת מן הירושלמי דגרסינן התם (פ"א, ה"ב) רב אמר עשינו עצמנו בבבל כא"י, ושמואל אמר אפילו משכונה לשכונה, אלא דקשה קצת, דבכי הא לא הוה אמר שמואל מתיבתא בגירסייהו טרידי דטובא שכיחי, אלא ע"כ במביא ממדינה למדינה בבבל פליגי לפום גמרינן.

ותמיהא לי כיון דרב יוסף כרב ס"ל דבבל כא"י, מ"ט מספקא ליה במביא מבבל לא"י. וי"ל דודאי בקירוב מקום ממדינה למדינה בבבל ע"י מתיבתא ס"ל דהוה להו מצויין לקיימו דטובא סלקי ונחתי, ולא אמרי' בכי הא מתיבתא בגירסייהו טרידי, אבל מבבל לא"י יחידים היו העולים משם לארץ ואותם העולין טרידי בגירסתם ולא היו משימין לב להכיר החתימות ומשום כך היה מסתפק רב יוסף בדבר.

ומיהו משמע דהלכתא כר' אביתר אף בזו, דהא רב יוסף לא מיפלג פליג, אלא מאן לימא לן קאמר, ומשום דלא הוה ידע דר' אביתר גברא רבה הוא, ואמר ליה אביי דודאי גברא רבה הוה ומריה מסכים על ידיה והילכך הלכתא כוותיה, וכ"ש דהלכתא כרב במביא ממדינה למדינה בבבל דא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ, חדא דרב ושמואל באיסורי הילכתא כרב, ועוד דכולהו אמוראי נמי כותיה דרב ס"ל, ועוד דרב הונא עביד מעשה כותיה כדאמרי' א"ר אבא אמר רב הונא עשינו עצמנו בבבל כא"י לגיטין, מדאתא רב לבבל, ורב נמי הוה עביד בה עובדא כדאי' בסמוך גבי עובדא דרב כהנא וכדאי' נמי בירוש' רב אמר עשינו עצמינו בבבל כא"י, וקיי"ל דמעשה רב וגרסינן בירושלמי (פ"א, ה"ב) בעא רב מיחזור ביה א"ל רב כהנא מה נעשה לנשים שנשאו.

ומיהו בירושלמי משמע דרבי יוחנן סבר דמביא מבבל לא"י צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואני אומר דהוא צריך, דהוא מתניתא ר' יהודה אומר מרקס למזרח ורקס כמזרח, ואפילו תימא חלוקין על ר' יהודה שאין רקס כמזרח שמא מבבל לכאן, ומ"מ משמע דלא קיי"ל כר' יוחנן, דהא במתני' דקתני דרקס כמזרח תלי ליה טעמי', ואנן הא מקשינן מיניה בגמרא דילן ודחינן הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבבל, ואנן אגמרא דילן סמכינן כן נ"ל.

[הא דמותיב ר' ירמיה ממתניי דמרקס למזרח ורקס כמזרח. ק"ל דהא רב הונא מכי אתא רב לבבל קאמר הא מיקמי דליתי רב לבבל מודה הוא דבבל כחוו"ל, ומתניי מיקמי דאתא רב לבבל נשנית, וי"ל דר' ירמיה אמימרא דרב גופיה קאי ורב לא אמר מכי אתאי אנא לבבל, שמא רב הונא גופיה חולק היה כבוד לרב ותלי לה ברב, אבל מעיקרא נמי היו ישיבות בבבל ושכיחי, כנ"ל].

והא רבא הוא דאמר לפי שאין מצויין לקיימו שאני בני מחוזה דניידי. כלומר ואינן משימין לב להכיר חתימתן של שכניהן, ובתוס' בשם ר"ת ז"ל דבזמן הזה כ"ע כבני מחוזה נינהו דכולהו מינד ניידי וכולהו צריכים שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם.

רב כהנא אייתי גיטא ולא ידענא אי מסורא לנהרדעא או מנהרדעא לסורא אתא לקמיה דרב אמר ליה צריכנא למימר בפ"נ ובפ"נ או לא א"ל לא צריכת ואי עבדת אהנית מאי אי עבדת אהנית דאי אתא בעל ומערער לא משגחינן ביה. וכן הלכה דר' ישמעאל נמי הכי ס"ל ומהכא שמעינן דהמביא גט בא"י אע"פ שאינו צ"ל בפ"נ ובפ"נ, אי אמר אהני דתו אי אתי בעל ומערער אינו צריך קיום וערעורו בטל, דכיון שהאמינו חכמים עד אחד באומר בפ"נ ובפ"נ בכל מקום האמינוהו, אלא קל הוא שהקילו במביא בא"י שאינו צריך לומר ולכתחלה תנשא דלמזויף לא חיישינן, אלא אי אתא בעל וערער יתקיים בחותמיו כדתני במתניי, וכשקדם זה ואמר בפ"נ ובפ"נ בשעה נתינתו הועיל לבטל ערערו של בעל. ואפילו בא הבעל וערער קודם שנשאת א"צ קיום וכ"ש בשנשאת, כדגרסינן בירושלמי (פ"א, ה"ב) הכל מודים שאם בא וערער ערעורו בטל עד כדון כשמערער משנשאת, ערער עד שלא נשאת ונשאת מהו נשמעינה מן הדא מעשה בא' שהביא את הגט לפני ר' ישמעאל א"ל מניין את, א"ל מכפר ססאי שבתחום עכו, א"ל אף אתה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ואל תזקק לעדים, וכשיצא א"ל ר' אלעאי וכו' א"ל הואיל ויצא המעשה להיתר יצא, מהו הואיל ויצא המעשה להתיר יצא, א"ר זעירי שאם בא וערער ערעורו בטל אלו המביא גט מא"י לא"י שמא נימא צריך הוא לומר בפ"נ ובפ"נ, הוי לא שנייה הוא ערער משנשאת הוא ערער עד שלא נשאת ונשאת ע"כ בירושלמי. אלא שעדיין אינו מתחוור מן הירושלמי אלא בשערער ונשאת אבל לינשא לכתחלה משבא וערער לא שמענו, אלא בגמרינן ודאי משמע דערעורו בטול לגמרי מדאמרינן אי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה, כלומר לא משגחינן ביה כלל, דאם איתא לא מסתייא דלא מפרש בגמרא, וכל האומר בפ"נ ובפ"נ אפילו בא"י אהני לגמרי

כמביא ממדינת הים שאפילו לכתחלה משיאין אותה כדאיתא בירושלמי שכתבתי למעלה בריש פרקין.

ולענין פסק הלכה כתב ר"י אלפסי ז"ל (א, ב) דהלכתא כרבא דסוגיין כותיה, וכל היכא דאיכא סהדי דמקיימי ליה, לא צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם, אלא יתקיים בחותמיו ושפיר דמי, דלשמה לא חיישינן דכולהו ספרי מיגמר גמירי וכן פסק רבינו יעקב ז"ל משום דרבא בתרא טפי מרבה וקיי"ל כותיה, ואע"ג דר"י וריב"ל פליגי בפלוגתא דרבה ורבא, וריב"ל כרבה, ור' יוחנן כרבא וקיי"ל כריב"ל בכ"מ לגבי ר' יוחנן כדברי ר"ת ז"ל (חולין צז, א תוד"ה אמר רבא) הכא כיון דרבא בתרא הוא קיי"ל כר' יוחנן, ועוד דכל הני תיובתא לרבה מותבינן, ואע"ג דשנינהו רבה אשנויי דחיקי לא סמכינן, והיינו סוגיין דכתב הרי"ף ז"ל דאזלא כותיה. ועוד דהא לקמן (טו, א) אמר רב חסדא אפילו שנים מעידין על חתימת יד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט, או כולו בתקנת חכמים אלמא כולו בקיום הגט כשר, ולא חיישינן לשמה, ורב אשי (שם) נמי מכשר בשנים מעידים על חתימות ידי שני ואינו חושש שמא לא חתם לשמה, ואע"ג דקיי"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי הא אמרינן לעיל (ד, א) דאפילו הכי כיון דחתמו, צריכין שיחתמו לשמה דאי לא הו"ל מזוייף מתוכו, ומודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול.

ואיכא דקשיא ליה מעובדא דבר הדיא (לעיל ה, ב) דבעי לאיתויי גיטא, וא"ל ר' אחאי צריך אתה לעמוד על כל אות ואות, ואע"ג דלית הלכתא כותיה, מ"מ שמעינן מינה דבעי לשמה כרבה. ור' אלעזר נמי דא"ל לרבה בר בר חנה אפילו לא כתב בו אלא שטה אחת לשמה שוב אינו צריך, והא נמי דתניא אפילו נכנס ויוצא כל היום כולו כשר, ואוקימנא בסופר וכגון דנפק לשוקא ומהו דתימא איניש אחרינא אשכחיה ואמר ליה קמ"ל אלמא חיישינן לשמה, ותירץ הרמב"ן נר"ו (בחידושיו כאן) דאע"ג דלא חיישינן לשמה, מ"מ ס"ל לרב אחאי שצריך לעמוד על כל אות ואות או על תורף הגט, שאם אינו עושה כן אינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ, וה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, והא דר' אלעזר דאמר אפילו לא כתב בו אלא שטה אחת לשמה שוב א"צ, הי"ק א"צ לעמוד על כל אות ואות שכיון שאפילו שלא לשמה כשר, אינו בכלל הגט.

ולא ירדתי לסוף תירוצו של רבינו בזה, דהא לא א"ל אין אתה צריך לעמוד, אלא אפילו לא כתב בה אלא שטה אחת לשמה שוב א"צ קאמר, ומשמע כל שטה שתהיה אפילו הראשונה שאין בה שם האיש ושם

האשה, אלא משמע דה"ק ליה אפילו לא כתב בו בפניך אלא שטה אחת לשמה שוב א"צ ומעתה יכול אתה לומר בפ"נ לשמה דודאי כולו נכתב לשמה, והדרא קושיין לדוכתא דאלמא חיישינן לשמה כרבה, אלא אם כן נאמר דשטה אחת דקאמר ר' אלעזר היינו תורף דוקא, שבו שם האיש ושם האשה והזמן וכן פרש"י ז"ל.

ותירץ רבנו נ"ר עוד, דאי נמי ר' אלעזר ס"ל כרבה, לא קי"ל כותיה, אלא כרבא ורב חסדא ורב אשי דבתראי נינהו. וכמדומה שיש לעיין בתירוץ זה של הרב נ"ר, דודאי משמע דהלכתא כר' אלעזר מדפרכי' מינה לקמן (טו), א) על הא דקתני בפני נכתב חציו פסול, ואקשינן הי חציו, אילימא חציו ראשון, והא"ר אלעזר אפילו לא כתב בו אלא שטה אחת לשמה כשר, ופרקי' אלא אמר אביי חציו אחרון, אלמא מדפרכינן מינה וחש לה אביי ופירקה בחציו אחרון, משמע דהלכתא כותיה. ושמא נאמר דהא דאפילו לא כתב בו אלא שטה אחת לשמה, לאו למימרא דחיישינן לשמה, ושיהא הוא צ"ל בפ"נ ובפ"נ משום חשש לשמה, אלא מיהו לשמה ודאי בעינן, ור' אלעזר למאי דקא בעי מיניה רבב"ח אהדר ליה איהו, וה"ק ליה אין אתה צריך לעמוד על כלו אלא בלאו הכי יכול אתה לומר בפני נכתב, דאפילו לא נכתב מגט זה שצוה הבעל לשם אשתו אלא שטה אחת, חזקה אותו שהתחיל הסופר לכתוב הוא זה שמסר לו ולא אחר כנ"ל. והא דתניא ואפילו נכנס ויוצא כל היום כלו כשר, ואוקימנא בסופר ואע"פ שיצא לחוץ, יש מי שתירץ דסיפא דברייתא לאו משום מביא שצ"ל בפני נכתב לשמה, אלא ה"ק אפילו סופר בעליה אין חוששין שמא לא כתבו שחזקה שליח עושה שליחותו וכיון שהתחיל גומר, וכן נמי אפילו הלך הסופר לחוץ אין מצריכין לשאול ממנו אם כתבו לשמה שכיון שהתחיל גומר, וזה הדין בין בארץ בין בחוץ לארץ בין בנותן בין בשולח, תדע מדלא מקשי' מינה תיובתא לרבא ש"מ דלא קשיא ליה כלל.

ומיהו בזמן הזה אם אינו יכול לקיימו אפילו במדינה אחת ואפילו משכונה לשכונה, צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ כדברי ר"ת ז"ל דכולהו כבני מחוזא נינהו דכולהו נידי. ואם נתנו ולא אמר לה פ"נ ובפ"נ יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפ"נ ובפ"נ.

וקי"ל נמי כרב אשי דאמר אפילו שמע קן קולמוסא וקן מגילתא תו לא צריך ויכול לומר בפ"נ ובפ"נ, ואם המביא אשה או קרוב, צריך ליתנו בפני שלשה דהא טעמא משום דבעינא לקיימו, ואם לא אמר לה בפני שנים או

דף ו - ב

ואמר ר' יצחק שנים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין. ובה"ג פסק כר' יצחק, דפליג אמתניתא דמסתמא מידע הוה ידע דאינה עיקר. וכתב ר"ת ז"ל דלא נאמרו דברים אלו, אלא בזמן שכותב הפסוק לדרשא כי הא דר' אביתר, אבל כותב פסוקים באגרת שלומים, לצחות הלשון א"צ שרטוט, דאין זה כותב פסוק אלא דברים בעלמא בלשון המקראות. וכן פי' ריב"א בשם רבינו אליהו זכר כלם לברכה.

וקשה דהא בירושלמי במס' מגילה (פ"ג ה"ב) משמע דבכל ענין אסור, דאמרינן התם מהו מכתב תרתין תלת מילין מן פסוקא, ומייתי ר' מונה שלח כתב לר' אושעיא בר שימי, ראשיתך מצער היה, מאד תשגה אחריתך (עפ"י איוב ח, ז) משמע שלא היה כותב אלא כדרך שלומים, ואעפ"כ היה מעוות את המקראות, ואמרי' נמי התם שלח רבי אבהו וכתב לון הרי פייסנו לשלשת ליטורין וכו', אבל תמר תמרורית בתמרוריה היא עומדת ובקשנו למתקה ולשוא צרוף צרף. והרמב"ן נ"ר כתב (בח"י כאן) דכתיבה זו שאינה אשורית מותר לכתוב בלא שרטוט, שלא אמרו אלא כגון ס"ת נביאים וכתובים שכתבתן אשורית, אבל כתיבה זו ודאי מותר שאינה כתיבה כלל ולא הוכשרה בכל ספרי הקדש, ועל דא אנא סמיך למיכתב כתיבה זו בלא שרטוט וכן עמא דבר ע"כ.

וזו שאמרו דג' אין כותבין בלא שרטוט, היינו שטה ראשונה אבל א"צ לשרטט כל שטה ושטה, והיינו דאמרי' במגילה (יח, ב) התפילין אין צריכין שרטוט, שאם אתה אומר שאין כותבין לעולם שלש תיבות בלא שרטוט וצריך לשרטט בין כל שטה ושטה, א"כ תפילין מי גריע גריעי משתים ושלש תיבות שאין כותבין בלא שרטוט, ואפילו להחמיר ולשרטט בין כל שטה ושטה בתפילין א"צ ואם עשה נקרא הדיוט, כדאמרינן עלה בירושלמי במסכת שבת (פ"א ה"ב) כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, ואמרי' נמי במנחות (לב, ב) תפילין אין צריכין

שרטוט, ופריך עלה מהא דתניא ס"ת שבלה ותפלין שבלו אין עושין מהם מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה הא מורידין עושין, והא מזוזה בעיא שרטוט, ומשני תנאי היא, ואם איתא לישני ליה הכא במאי עסקינן במשורטטין, אלמא משמע דאין רגילין כלל לשרטט לא ס"ת ולא תפילין, משום דנקרא הדיוט, והא דאמרינן במגילה (טז, ב) דמגילה צריכה שרטוט כאמתה של תורה, לאו היינו ספר תורה אלא כמזוזה וקורא אותה אמתה של תורה לפי שיש בה מלכות שמים והיא צריכה שרטוט כדאית' בהקומץ רבה (מנחות שם) וכ"פ ר"ח ז"ל. ותדע מדדייקי' לה בירושלמי (מגילה פ"א ה"א) מדנאמר כאן דברי שלום ואמת (אסתר ט, ל) ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור (משלי כג, כג), ואם איתא ה"ל למדרש מדנקראה ספר כדרש' התם (פ"ב ה"ב) מגילה נקראת ספר, דאם תפרה בחוטי פשתן פסולה, אלמא ס"ת אינה צריכה שרטוט, אלא אמתה של תורה היינו מזוזה כדכתבי'.

אבל רש"י ז"ל (במגילה טז, ב) פי' כאמתה של תורה ס"ת וכדמשמע בירושלמי דגרסינן התם (מגילה פ"א ה"א) נאמר כאן אמת קנה ואל תמכור ונאמר כאן דברי שלום ואמת מה להלן נתנה לידרש אף כאן נתנה לידרש ומדקאמר נתנה לידרש משמע כל התורה כולה קאמר, והא דלא דריש לה מדנקראת ספר דאם כן הו"א להקל בשרטוטה מדנקראת אגרת וכדאמרינן התם נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת שאם הטיל בה ג' גידין כשירה, ובודאי ספר תורה צריך שרטוט בין כל שטה ושטה ותדע דהא תניא בריש מסכת סופרים (פ"א, ה"א) הלכה מסרגלין בקנה וכותבין בדיו, וקתני נמי התם ואינו רשאי לכתוב אלא אם כן סרגל יריעה שאינה מסורגלת פסולה. ולא שרטוט העליון בלבד קאמר דאם כן מאי איריא ספר תורה אפילו כל שלש תיבות צריכין שרטוט.

ואם תאמר אם כן אמאי איצטריך הלכה לרבווי מזוזה לשרטוט הא מסתמא צריכה שרטוט דלא גריעא משלש תיבות. איכא למימר לגלויי אתפלין דאין צריכין שרטוט. ואם תאמר אם כן לא היה הלל"מ צריך לומר דמזוזה צריכה שרטוט, אלא אדרבה היה צריך למעט תפלין משרטוט. איכא למימר אילו מיעט תפלין היה במשמע דכל שכן מזוזה דקילא, משום הכי ריבה את המזוזה לשרטוט וממילא מדאיצטריך הלכה לרבות את המזוזה שמעינן לתפלין שאין צריך, שאם אתה אומר קל וחומר לתפלין שקדושתן חמורה מן המזוזה, אם כן לישתוק רחמנא מהלכה של מזוזה לגמרי והיו הכל בכלל שסרגול תורה שבכתב הלכה

למשה מסיני הוא כדאיתא במגילה ירושלמי, וכן מצאתי לראשונים ז"ל. ולא ירדתי בקושיא זו לסוף דעתם שהמזוזה נראה שצריכה שרטוט בכל שיטותיה כספר תורה מה שאין כן בתפלין שאין צריכין אלא שיטה ראשונה.

דף ז - א

הא דאמרינן: **כלילא מנא לן דאסור**. דוקא לחתנים אמרו, דומיא דכהן גדול שיש שמחה לפניו, אבל שאר כל אדם לא. והא נמי דרבינא דקא גדיל כלילא לברתיה ואמר דלא אסרו אלא בגברי דומיא דכהן גדול בהלולא דברתיה הוה ואפילו הכי שרי בנשי. ואי קשה לן הא דתנן במסכת סוטה (מט, א) בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות. הא פירשו התם מאי עטרות כלות עיר של זהב, אבל כלילא בנשי לא גזרו אפילו כשהיא כלה, ועיר של זהב נמי בשאר נשים שרי ולא אסרו אלא בשבת דהא ר"ע עבד לה לדביתהו ירושלם דדהבא כדאיתא בשבת (נט, ב). כן פירש רבינו תם ז"ל.

דף ז - ב

אמר אביי רצועה נפקא. כלומר מארץ ישראל שבה אכזיב {ציור} ועכו למזרחה של אותה רצועה כזו:

ואקשינן: ויהיב תנא סימנא כי האי גונא. פירש רש"י ז"ל אתמוהי קא מתמה מי חשיבא חדא רצועה לאתנוחי בה תנא סימנא, ופרקינן אין קרא נמי יהיב סימנא דכתיב (שופטים כא, יט) הנה חג ה' בשילה מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העולה מבית אל שכמה ומנגב ללבנה. נמצא שילה עומד כצורה הזו: {ציור} אלמא יהיב תנא

סימנא למסלה והכא נמי יהיב תנא סימנא לרצועה היוצאה. ואינו מחוור, דמאי קא מתמה אי יהיב תנא סימנא לרצועה אחת, ומאי קושיא, אין יהיב ויהיב לסיומי אי זו פטורה ואינה טהורה ואיזו חייבת במעשר ובשביעית וטהורה משום ארץ העמים. ועוד דאינו דומה לזו שבכתוב, דתנא דברייתא מנח סימנא לתאר הרצועה וזו שבכתוב אינו לתאר המסלה אלא לתאר שילה ע"י המסלה. ומשום כך פירש רבינו שמואל זצ"ל (מובא כאן בתוס') דלאו אשנויא קא פריך, אלא אמתניתא קא מהדר דקתני ימינו למזרח הדרך שמאלו למערב הדרך, ומשום הכי קא מתמה ומי מנח תנא סימנא מזרח הדרך לא הל"ל אלא ימינו למזרח סתם ושמאלו למערב דע"י דבר מועט כדרך, לא שייד למימר למזרחו של דרך ושמאלו של דרך, ומשני אין דהכי אמר רב פפא למזרחה של מסלה וזה נכון.

אמר רבי זירא עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. פירש רש"י ז"ל דהא דבעינן עציץ נקוב, ולגבי ספינה משמע אף על פי שאינה נקובה היינו טעמא דספינה מיירי בספינה של חרס וכיון שכן אם היתה מונחת ע"ג קרקע אינה צריכה לינקב כדאמרינן במנחות (פד), אבל עציץ שהוא של עץ צריך נקוב, וההיא דמנחות איתא בפרק קרבנות הצבור והכי אמרינן התם תני חדא שבגג ושבחורבה שבספינה ושבעציץ מביא וקורא, ותניא אידך מביא ואינו קורא, ומשני עציץ אעציץ לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב, ספינה אספינה לא קשיא כאן בספינה של עץ כאן בספינה של חרס. ומשמע דסבירא ליה לרש"י מדלא משני נמי בספינה כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה מכלל דשל חרס אף על פי שאינה נקובה הרי היא כנקובה וכמחוברת לקרקע. ובתוספות הקשו עליו מדאמרינן לקמן (כא, ב) כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר, שמע מינה מדנקט עציץ נקוב דאף על פי שהוא של חרס בעי נקיבה והיינו רבותיה לומר דאף על גב דהוי נקוב לאו כמחובר דמי לגבי גיטין, דאי לא בעינן נקוב מאי רבותיה דנקט נקוב. ועוד דסתם כל עציץ משמע של חרס, ואפילו הכי אמרינן הכא עציץ נקוב באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן, והביא רבינו שמואל ראייה מדתניא בתוספתא דשביעית (פ"ד) הטומן את הלוף בשביעית רבי מאיר אומר דרך ארץ טומנו בעציץ של חרס כדי שלא יצמח ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים (ירמיה לב, יד), אלמא בשל חרס כל שאינו נקוב אינו כמחובר.

ונראין דברי רבינו תם ז"ל שפירש דבעציץ של חרס שהוא קשה בעיניו נקוב, אבל בשל עץ דמלחלח אף על פי שאינו נקוב הרי הוא כנקוב דבין כך ובין כך יונק הוא מן הקרקע, כההיא דהטומן את הלוף דמשמע דאין טומנין אותו בשל עץ דיונק הוא וצומח, ומשום הכי משני התם בספינה, כאן בשל עץ, כאן בשל חרס, כלומר בשל עץ ואף על פי שאינה נקובה מביא וקורא בשל חרס בשאינה נקובה אינה יונקת ומביא ואינו קורא הוא. והא דלא משני נמי כולה בשל חרס וכאן בנקובה כאן בשאינה נקובה כדמשני בעציץ, לפי שאין דרכה של ספינה לינקב והוא הנכון.

והשתא נמי אתיא הא דהכא שפיר טפי, דמיירי בספינה של עץ, דסתם ספינות של עץ הן. והיינו נמי דלא אוקמינהו הכא כולהו לרבנן והא בשל עץ כאן בשל חרס, משום דניחא ליה לאוקמינהו כולהו בשל עץ כסתם ספינות דעלמא כיון דאשכח פירוקי בהכין, אבל התם דלא אשכח פירוקא אחרינא עייב אוקי לחדא בשל חרס כני"ל.

דף ח - ב

ואף על גב דאמירה לנכרי שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן. ודוקא משום ישוב ארץ ישראל התירו, אבל משום מצוה אחרת לא התירו שבות דעל ידי נכרי במלאכה דאורייתא, כדמוכח בעירובין (סח), א) גבי ההוא ינוקא דאשתפך חמימיה אתו לקמיה דרבא, אמר להו נישילוה לאימיה, אי צריכה וניחמו ליה אגב אימיה, וההיא לכאורה ביום המילה הוי ולצורך המילה ואפילו הכי לא התיר אלא אגב אימיה. ואף על גב דההיא להחם על ידי הנכרי דוקא קאמר ולא על ידי ישראל, וכן פירש שם רש"י ז"ל ור"ח ז"ל, וכדמוכח נמי בשבת (קכט א) דחיה משבעה ועד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י ארמאי, אבל אמירה לנכרי במלאכה דרבנן שרי והיינו אידך עובדא דתמן באשתפך חמימי ואמר להו רבא נייתו ליה חמימי מגו ביתאי ומוקי לה על ידי נכרי ובחצר שלא ערבו.

ומיהו בה"ג משמע התם דאפילו מלאכה דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה, שפירש שם דלימרו ליה לנכרי דליתיה מגו ביתאי דרך רשות

הרבים, ולפי דבריו אידך עובדא דאמר להו רבא נישילוח לאימיה לאו לצורך מילה קא בעי ליה אלא לצורך ינוקא ולאחר שלש שנתרפא, דאי בתוך שלשה למילה מסוכן הוא ואפילו על ידי ישראל שרי למיחם ליה. ויותר מזה כתבתי במקומה בעירובין (שם) ובשבת פרק המילה בע"ה.

ואומר ר"י ז"ל דאפילו לסברא זו דוקא לצורך מילה שרינן אמירה לנכרי, משום דהיא גופה מחללין עליה את השבת, אבל לומר לנכרי להביא ספר תורה בשבת לקרות בו אסור ואפילו בכרמלית דרבנן והכא משום ישוב ארץ ישראל דוקא לא גזרו.

תנו רבנן עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך עצמו קנה. כלומר אף על פי שלא נתקיים בחותמיו אלא שאמר הוא בפני נכתב ובפני נחתם וכדתנן במתניתין (לקמן ט, א) שזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים, אבל נכסים לא קנה עד שיתקיים בחותמיו.

איבעי' להו כל נכסי קנויין לך מהו. הכא גרסינן כל משום דלא הקנה לו גופו בפירוש והילכך אי לא פירש כל נכסי לא הוה שמעינן ליה [דגופו] בכלל מתנה זו, אבל ברישא גרסינן עצמך ונכסי דכיון דפירש לו עצמך כל שאר נכסים בכלל נכסי הם ואף על גב דלא אמר כל וכדמשמע בבבא בתרא (קמט, ב).

הא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. אסיקנא התם בפרק מי שמת (קנ, א) דקרקע לאו דוקא דעשו מטלטלין שיור אצל העבד, ופירש רבינו שמואל שם במשייר קרקע או מטלטלין סתם, וטעמא משום דאי שייר קרקע אמרינן דילמא גופו של עבד הוא דשייר דדיניה כקרקע, ואי שייר מטלטלין נמי אמרינן דדילמא גופו של עבד הוא דשייר דקרי ליה מטלטלין משום דמיטלטל ונייד, אבל אם פירש חוץ מקרקע פלוני או חוץ ממטלטלי פלוני קנה עצמו בן חורין.

ואינו מחוור, דהא איתמר התם בבבא בתרא (קנ, ב) חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם, עבדו דתנן וכו', ושמע מינה דאפילו פירש בהדיא שיורו ואמר חוץ מקרקע פלוני הוי שיור. ועוד דגרסינן בתוספתא דבבא בתרא (פ"ט ה"ד) רבי שמעון אומר אם אמר כל נכסי קנויין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהם לא אמר כלום, חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית אף על פי שאין לו אלא אותה העיר ואותה שדה זכה עבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין, כלומר קנה עצמו בנכסים אם היו שם נכסים יותר וקנה עצמו בן

חורין, ואי נמי הכי פירושא זכה בעצמו מכח כל נכסי, אלמא שמעת מינה לכאורה דשמעינהו רבי שמעון לחכמים דאפילו במפרש חוץ מעיר פלונית קאמרי דלא יצא בן חורין ומשום הכי אמר להו איהו דיצא בן חורין.

אבל רש"י ז"ל פירש (כאן) טעמא משום דנחת לשיורא וכיון דנחת לשיורא ולא פירש לו עצמך קנוי לך אמרינן דשייר נמי גופו של עבד וכי קאמר כל נכסי אשאר נכסים קאמר ולחנופי ליה, ואמר להו רבי שמעון לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי וכו' חוץ מאחד מרבוא שבהם, ומדקאמר לעולם אשמעינן דלא שנא היכא דאמר לו חוץ מקרקע פלוני דעכשיו קנה כל שאר נכסים כיון שפירש את השויר, ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסיו כגון שאמר לו חוץ מקרקע כל שהוא דעכשיו אינו קונה כלום מכל הקרקעות כיון שלא פירש את השויר ובכל אחד ואחד איכא למימר זהו ששייר, ואזיל הכא ומדחי ליה מינה ואזיל הכא ומדחי ליה מינה, ואפילו הכי הרי הוא בן חורין דהוא לאו קרקע הוא ולא מטלטלין הוא ולא שיירא, אלמא פלגינן דבורא דהא כל נכסי קאמר ליה ולא קנה אלא עצמו לבד.

ואף פירוש זה אינו עולה יפה, חדא דמנא לן דתנא קמא דרבי שמעון לית ליה פלגינן דבורא, דלמא טעמא דתנא קמא בין במשייר קרקע מפורש בין קרקע סתם משום דנחית לשיורא הוא ולעולם בעלמא פלגינן דבורא אית להו. ועוד דאף לדברי רש"י ז"ל מודה רבי מאיר במשייר שדה פלונית ואין לו אלא אותה שדה דיצא לחרות, דכיון דלית ליה אלא אותה שדה, אי אפשר לומר דשיירי אפילו לעבד דאם כן כל נכסי דקאמר ליה במאי מיתוקם, ואם כן אף לפירושו האי תוספתא תיובתא.

ועוד דמה שכתב ז"ל לענין דינא במשייר קרקע סתם דלא קנה מקבל מתנה קרקע כלל, אינו, דנהי דיד זוכה על התחתונה ויכול המזכה לברור איזה מהן שירצה, מכל מקום כל השאר קנה חוץ מאחד מהן וכדתנן בפרק בית כור (ב"ב קז, ב) חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ולוקח נוטל כחוש, אלמא חצי הכחוש מיהא נוטל ולא שנא משייר ממוכר או נותן. ועוד דבמתנה ממש אשכחן כהאי גונא דקנה, דגרסינן בפרק דייני גזירות (כתובות קט, ב) ההיא דאמרה להו דיקלא לברתא אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא, סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין וכו' אמר ליה אביי, מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה, הכא דיקלא גבייהו הוה, אלמא קנתה דקל אחד ומוציאתו מהם ואף על פי שלא אמר דקל פלוני, ואם מתנת בריא היתה מוציאתו כמו כן מן האב. ואמרינן נמי בשילהי

גט פשוט (קעג, א) גבי שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע, אמר ליה רבינא לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך [ה"נ] שדה גדולה מכורה, אלא שדה גדולה הוא דאינה מכורה אבל קטנה מיהא מכורה לו, ותנן נמי (מנחות קח, ב) בית בביתי אני מוכר לך, מראהו עליה, נפל מראהו נפול, עבד בעבדי מראהו קטן, מת מראהו מת, כל אלו שלא כדברי רש"י ז"ל ודלא כדברי הר"ף הר"י בן מיגש שפירש ג"כ כן וכן הק' כאן בתוס'.

ונראין דברי ר"י ז"ל שפירש דלעולם דקאמר רבי שמעון בא להוסיף אפילו אין לו אלא אותה העיר ואותה שדה וכדתניא בההיא תוספתא דבבא בתרא, ומהכא הוא דשמעינן ליה לרבי שמעון דפלגינן דבורא [הנ"ל] והכי קאמר אפילו היכא דלית ליה אלא אותה העיר לבד, וצריכין לפלוגי דבורא, דנכסי דקאמר, דהשתא לא קאי נכסי אנכסים כלל אלא אגופיה, אפילו הכי יצא בן חורין דפלגינן דבורא, ומהכא נמי הוא דשמעינן ליה לרבי מאיר דלית ליה פלגינן דבורא דהכא אי אפשר לומר דהוי טעמא לרבי מאיר משום דנחת לשיורא, דהא כיון דלית ליה אלא אותה העיר ואותה שדה ששייר ע"כ נכסי דקאמר היינו גופו של עבד, ואם גופו נמי שיריה מאי נכסי דקאמר ליה, אלא על כרחך טעמיה דרבי מאיר דאית ליה דלא פלגינן דבורא.

דף ט - א

אף על פי שקלס רבי יוסי את רבי שמעון הלכה כרבי מאיר. וכדאמרין בירושלמי למדרש קלסו ולא להלכה.

הא דאמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד. קשיא לי והלא בין לאביי בין לרבא סבירא להו בסוף פרק יש נוחלין (ב"ב קלז, א) דמתנת שכיב מרע אינה קונה בשעמד, אלא דלמר קנה עם גמר מיתה ולמר לאחר גמר מיתה, ותירצו בתוספות כאן דטעמא דמילתא משום דכל מאן דמצוה אדעתא דרבנן קא מצוה ורבנן הוא דאמור דאינו חוזר בעבד. שהרי יצא עליו שם בן חורין וכבר קדשו השם, ומכל מקום שפיר דייקין מינה דפלגינן דבורא כיון שבשטר אחד

זכה כל נכסיו לעבדו, וחוזר הוא בנכסים ונתבטל כח השטר לגבי נכסים וקם הוא לגבי שחרורו של עבד.

ולי נראה דהרי זה כמוסרו לעצמו לקנות עצמו בן חורין וכענין ששאלו (ב"ב קמח, ב) במקדיש כל נכסיו ועמד חוזר דהא עמד או אינו חוזר דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ואף על גב דההיא סלקא בתיקו הא עדיפא, דהתם איפשר שחוזר לפי שמצינו הקדש יוצא בלא פדיון וחוזר לחולין ולא מצינו בן חורין חוזר ונעשה עבד והוה ליה ככותב ומזכה דאינו חוזר, והכי פירושא חוזר בנכסים דמתנת שכיב מרע אינה אלא עד לאחר גמר מיתה ואינו חוזר בעבד שהרי יודע הוא שיצא עליו שם בן חורין ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד ולפיכך גמר וזכהו לעצמו מעכשיו, ועוד דלא אמרו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לומר שיהא כמסור ממש ליד גזבר ההקדש שאם כן לא מצינו שאלה בהקדש שאין שאלה אחר מסירה כדאמרינן בנדרים (נט, א) שאין שאלה בתרומה ביד כהן ולא אמרו כמסירה להדיוט אלא לענין קניה שאם הקדיש שור אפילו שהוא בסוף העולם קנה הקדש ובהדיוט עד שימשוך כדאיתא בקידושין (כת, ב). כנ"ל.

אמר רב אשי התם טעמא משום דלא כרות גיטא הוא. כלומר הא דרב נחמן דפסק הלכה כרבי מאיר לאו משום דלא פלגינן דבורא הוא אלא משום דבעינן כריתות דגמרינן לה לה מאשה והתם כתיב ספר כריתות והכא כיון דשייר במתנתו דאיכא למימר דנחת לשיורא ושייריה נמי לעבד מכיון שלא הוזכר בתוך המתנה בפירוש לאו כריתות גמור הוא, אבל היכא דלא נחת לשיורא כלל פלגינן דבורא ויצא לחירות הואיל ויצא עליו שם בן חורין. ועבד שהביא גיטו נמי לא נחית ביה לשיורא והילכך שפיר קאמר רבא דקנה עצמו ונכסים לא קנה דפלגינן דבורא. כך פרש"י ז"ל. ולהאי פירושא איצטרכינן לפרושי דדוקא בשיש לו נכסים רבים ושייר בהם כל שהוא הוא דאמר רבי מאיר דלא יצא לחירות אבל במשייר שדה אחת או עיר אחת ואין לו אלא היא דליכא למימר ביה דנחת לשיורא ושייריה נמי לעבד מודה רבי מאיר לרבי שמעון דיצא לחירות וזה כפירושו שכתבנו למעלה, וכבר כתבנו מזה שיש עליו מן הקושיות.

ובתוספות פירשו (בד"ה הלכה כר"מ) דלאו כרות גיטא הוא כיון שיש שיור בדבור שהוא משתחרר בו דקאמר כל נכסי ואינו מתקיים כולו, אבל בעבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך אי נמי כל נכסי קנויין לך פלגינן דבורא דהא איכא כרות גיטא דלא שייר בלישניה וכן ההיא

דשכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד, כרות גיטא הוא דלא שייר
בלשון מתנתו כלל.

ולענין פסק הלכה. קיימא לן דעבד שהביא גיטו בין שכתוב בו עצמך
ונכסי קנויין לך בין שכתוב בו כל נכסי קנויין לך, ואמר בפני נכתב ובפני
נחתם, עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה נכסים לא קנה מידי דהוה אקיום
שטרות דעלמא ופלגינן דבורא אבל אם נתקיים בחותמיו קנה עצמו בן
חורין וקנה נכסים וכדתנן (פאה פ"ג מ"ח) הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן
חורין. והיכא דשייר במתנתו קרקע כל שהוא או אפילו מטלטלים כל שהן
לא יצא בן חורין, וכדאמרינן בפרק מי שמת (ב"ב קנ, א) עשו מטלטלים
שיור אצל העבד ואף על פי שנתקיים בחותמיו ובין ששייר קרקע או
מטלטלין ידועים בין ששייר קרקע כל שהוא או מטלטלין כל שהן סתם
לא יצא בן חורין וכדתנן (שם) הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר
קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ורבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין
עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהם וקיימא
לן כתנא קמא דהוא רבי מאיר וכדאמר רב יוסף בר מניומי משמיה דרב
נחמן אף על פי שקלס רבי יוסי את רבי שמעון הלכה כרבי מאיר.

ודוקא בכותב סתם נכסיו לעבדו ולא הוזכר העבד עצמו בתוך המתנה
ומשום דאמרינן מדנחת לשירא נחת לשייר אפילו גופו של עבד והוא
שיש לו נכסים אחרים לבר מאותן המשויירין, אבל אם פירש לו עצמך
ונכסי נתונין לך חוץ מקרקע כל שהוא קנה עצמו בן חורין וקנה נכסים
חוץ מאותו משהו, ואי נמי בשלא הוזכר העבד באותה המתנה אבל אין
לו נכסים אחרים אלא אותן המשויירים קנה עצמו בן חורין לפי פירושו
של רש"י ז"ל שכתבנו למעלה. אבל לפי פירושן של רבותינו בעלי
התוספות ז"ל אם כתב לו סתם נכסי קנויין לך חוץ מכך וכך אף על פי
שאין לו אלא אותה שדה ששייר לעולם לא קנה עצמו בן חורין דלאו כרות
גיטא הוא כיון ששייר בדבור שהוא משתחרר בו וכן משמעה של תוספתא
דאפילו בשאין לו אלא אותה שדה ואותה העיר פליגי רבי מאיר ורבי
שמעון, ומיהו אם כתב לו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מקרקע פלוני יצא
בן חורין דהא לא שייר במה שהוא משתחרר בו דהיינו בלשון שכתב לו
עצמך קנוי לך, וכרות גיטא הוא.

ובהלכות רבינו אלפסי פירש משום דלאו כרות גיטא הוא דמתניין לה
דכיון דשייר קרקע כל שהוא וכתב הכי בגיטא הוה ליה לרביה זכותא
בגיטא וכגון זה אינו גט כריתות דבעינן דליהוי גיטא דחירותא כוליה

לעבדא וליכא. ומשום הכי לית הלכתא כרבי שמעון דאמר לעולם הוא בן חורין, אבל דבורא פלגינן, משמע מתוך לשון רבינו זצ"ל דאפילו כתב לו בפירוש עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין.

ולענין גט אשה נמי שכתוב בו מתנה ואמרה בפני נכתב ובפני נחתם ואי נמי שליח שהביא גט וכתוב בו מתנת נכסים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם דינו כעבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך והיא מגורשת ונכסים לא קנתה עד שיתקיים בחותמיו, ומיהו לענין לגבות כתובתה מבני חרי נאמן, דמספר כתובתה נלמוד שכך כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, אבל ממשעבדי לא גביא אלא אם כן נתקיים בחותמיו וכדאמרינן בירושלמי ואיפשר נמי דאפילו ממשעבדי נמי גביא דהא במביא מארץ ישראל שנינו אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו וגרסינן עלה בירושלמי (ה"ג) ערער מאן ואמר רב חסדא אף הלקוחות עוררים, דאלמא דוקא במביא בארץ ישראל דלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, כי אתי לקוחות ומערערי משגחינן בהו, הא בחוץ לארץ דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, אף הלקוחות שערערו ערעורן בטל, ואפשר נמי דאפילו מביא בארץ ישראל דאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כיון דאסיקנא לעיל דאי אמר מהני ואי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה אף הלקוחות שערערו ערעורן בטיל, והני מילי לגבי עיקר כתובה דהתם הוא דאיכא למימר טעמא דמספר כתובתה נלמוד דהוה ליה תנאי בית דין אבל תוספת כתובה לא.

הא דאסיקנן הכא דפלגינן דבורא ועבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנויין לך ואמר בפני נכתב ובפני נחתם דמהמנינן ליה אעצמו ויצא בן חורין ולא מהמנינן ליה אנכסים ולא קנה נכסים, איכא דק"ל אמאי דגרסינן בגמרא דבני מערבא בפירקין (הלכה א' ובמכות פ"א הי"ב) ומייתי לה רבינו אלפסי במכות בשילהי פרק כיצד העדים נעשין זוממין, כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים כשרים לזה ופסולין לזה, רבי יוחנן אמר פסול, וריש לקיש אמר כשר, אמר רבי אלעזר מתניתא מסייע ליה לרבי יוחנן מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלש נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אלמא משמע דלא פלגינן דבורא דקיימא לן (יבמות לו, א. ועוד) דכל רבי יוחנן וריש לקיש הלכה כרבי יוחנן חוץ מתלת.

ובירושלמי דהכא בריש פרק קמא (ה"א) תלי הא דעבד בההיא פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש דהתם, והכי גרסינן התם היה כתוב בה מתנה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם מאחר שערעורו בטל אצל הגט, ערעורו בטל אצל המתנה או מאחר שערעורו בטל אצל הגט ערעורו קיים אצל המתנה. תנינן אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים וכו'. כתב כל נכסיו לעבדו את אמר היא גיטו היא מתנתו, מה את עבד ליה כגט הוא וערעורו בטל, או כמתנה הוא וערעורו קיים וייבא כהדא, כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולין לזה רבי אילא בשם רבי אסי אתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה וחרנה אומר כשרין לזה ופסולין לזה, רבי מונא לא מפרש, רבי אבין מפרש רבי יוחנן אומר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ורי' שמעון בן לקיש אמר כשרים לזה ופסולין לזה. אמר רבי אלעזר מתניתא מסייעא ליה לרבי יוחנן מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה. ר' יעקב בר אחא אמר אתפלגון חברין דרבנין ורבנן חד אמר יאות אמר רבי אלעזר, וחרנה אמר לא יאות אמר רבי אלעזר, מאן דאמר יאות אמר ר' אלעזר עושה עדות אחד באיש אחד כעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, מאן דאמר לא אמר רבי אליעזר יאות, נעשה כשתי כתי עדיות כשרין לזה ופסולין לזה.

וי"ל דהתם בירושלמי דאמרי ייבא כהדא דאתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש ולא דמימרא דדמו להדדי, ורבי יוחנן דפסיל בההיא ולא פלגינן דבורא סבירא ליה הכא דלא פלגינן דבורא דהתם שאני דנעשה כעדות אחת באיש אחד ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכדאיתא התם בירושלמי אבל הכא לאו משום דנתבטל הוא אלא משום דלא נתקיים בחותמיו, ואי נמי בכותב כל נכסיו לעבדו ועמד לאו משום דפסול עדות הוא אלא משום דיכול הוא לחזור במקצת מתנתו משום דעמד ולא שייך למימר ביה מתנה שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה, והא דאמרינן התם דאיתא כההיא דאתפלגון ביה רבי יוחנן וריש לקיש מכל שכן קאמר דמאן דאמר בההיא כשרים לזה ופסולין לזה ולא אמרינן עדות שנתבטלה מקצתה בטלה כולה כל שכן דסבירא ליה הכא דמתנה שבטלה מקצתה לא בטלה כולה אבל לרבי יוחנן דאמר התם דמאחר דפסולין לזה פסולין לזה איפשר ליה דסבר הכא דעצמו קנה אף על פי שנכסים לא קנה דפלגינן דבורא דלאו הא בהא תליאן, והלכך איפשר דאיתא להא ואיתא להא.

אי נמי איכא למימר דמאן דאמר לא יאות אמר רבי אלעזר סבירא לה דטעמא דרבי יוחנן לאו משום עדות שבטלה מקצתה היא משום דכיון

דעל שני בני אדם הן מעידין לא דמיא לעדות שבטלה מקצתה והיינו דאמרינן לא יאות אמר רבי אלעזר דאמר משום עדות שבטלה מקצתה ואינו אלא משום דלא פלגינן דבורא, וכל שטר שבטל קצתו בטל כולו והוא הדין לעבד שהביא גיטו ואנן קיימא לן כמאן דאמר יאות אמר ר"א כלומר דטעמיה דרבי יוחנן משום עדות שבטלה מקצתה הוא ולא משום דלא פלגינן דיבורא, והילכך קיימא לן כרבי יוחנן דאמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וקיימא לן דפלגינן דבורא כך תירץ הרמב"ן ז"ל.

ומיהו רבינו אפרים ז"ל כתב דההיא דאתפלגון בירושלמי בכותב נכסיו לשני בני אדם ליתא דהא קיימא לן דבתרי גופי פלגינן דבורא כדאסיקנא ביש נוחלין (ב"ב קלד, ב). והרב בעל העטור ז"ל כתב דודאי דההיא בירושלמי לאו כתרי גופי הוא דהא כותב כל נכסיו ביחד לשני בני אדם הוא וכיון דנכסים אינן מוחלקין כעדות אחת היא ולא פלגינן בה דבורא דומה לכותב כל נכסיו לשני עבדיו דגרסינן (לקמן מב, א) דנכסים אינן מוחלקין, אבל בכותב לעבדו עצמך ונכסי קנויי לך בההיא איכא לפלוגי דבורא. ומה שתלאן זו בזו בירושלמי דהכא כבר תירצנוה למעלה.

גמרא: ערער כמה אילימא ערער חד והאמר רבי יוחנן אין ערעור פחות משנים ואלא ערער תרי, תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. כלומר, ואפילו נתקיים בחותמיו מאי הוי לעולם הגט פסול ובחזקת מזוייף דתרי ותרי נינהו ואוקי איתתא בחזקת נשואה אלא **ערער דבעל** והילכך עד שלא תקיים בחותמיו חוששין לערעורו של בעל, אבל לאחר שנתקיים בחותמיו לא משגחינן ביה וערעורו בטל.

ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו. ואוקימנא לה בגמרא **בעירעור דבעל.** ואי נמי בעירעור דלקוחות כדגרסינן בירושלמי (ה"ג) מי עורר רב חסדא אמר הבעל עורר אמר רבי יוסה אף הלקוחות עוררין שלא תטרופ מהם, והאי דלא נסיב לה בגמרינן בעירעור דלקוחות משום דמתניתין בערער הבא לפסול הגט לגמרי לפוסלה אעלמא קא מיירי ולא בחשש המעכב בטריפת כתובתה קא מיירי. ומיהו ודאי אי אתיא למטרף לקוחות וערערו לקוחות עליה לומר דילמא גט מזוייף הוא יתקיים בחותמיו.

ור' יצחק ז"ל דקדק מתוך משנתינו דכיון דמשיאין אותה בגט זה עד שלא יתקיים בחותמיו ולא חיישינן למזוייף שמע מינה דהבא ליפרע מנכסי חברו שלא בפניו אי נמי מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה ואין צריך לקיימו דהא למזוייף לא חיישינן, ודוקא בלוח עצמו דמצי

טעין בבריא מזוייף הוא דמקבלין טענתו אבל בלקוחות וביתומים דשמא נינהו לא חיישינן ליה כלל דבכי הא לא טענינן להו דכל דלא שכיח לא טענינן להו ליתמי וללקוחות וכדאשכחן בב"ב (ע, ב) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דלא טענינן להו ליתמי נאנסו אף על גב דאבוהון מצי טעין וטעמא דמילתא כדאמרן דכל דלא שכיח לא טענינן להו ליתמי וללקוחות והוא הדין לטענת מזוייף. ועוד דכיון דקיום שטרות דרבנן דאי מדאורייתא בלא קיום סגי דאחזוקי אינשי בשקרי לא מחזקינן וכדאמרן בריש מכילתין (ג, א) מספק לא טענינן טענת מזוייף, ועוד הביא ר"י ראייה מההיא דאיפליגו רבנן ורבי מאיר (ב"מ יב, ב) דרבי מאיר סבר יחזיר שאין בית דין נפרעין מהם ורבנן סברי לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן ואוקימנא לה התם (יג, א) בשאין חייב מודה ורבי מאיר לטעמיה דאמר שמואל אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין ומחזיר למלוה לצור על פי צלוחיתו. ופריך ונהדר ליה ללוה לצור על פי צלוחיתו לוח הא קאמר לא היו דברים מעולם, והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר, אם מקיים ליה לשטריה אם כן הדין עמו דהא לוח לא היו דברים מעולם קאמר ואי לא מצי מקיים ליה הא לא גבי ביה כלל, אלא ודאי דאיכא למיחש משום יורשין ומשום לקוחות דגבי מינייהו אף על פי שלא נתקיים בחותמיו ואתי למיטרף שלא כדין.

ורבינו תם דחה ראייה זו משום דמעיקרא כי מוקי לה שמואל למתניתין בשאין חייב מודה ופרכינן אי הכי כי אין בה אחריות אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מיגבא גבי, היכי דמי דמצי גבי אי מיניה דידיה אי לא מקיים ליה הא לא גבי ליה כלל ואי מקיים ליה הא מדינא גבי ואי מיתמי כיון דלית ביה אחריות נכסים כמלוה על פה חשיבא ליה לרב ושמואל ואינה גובה מן היורשין, דהא איבעיא ליה לשמואל התם (ב"ב קנו, א) דאיקני קנה ומכר דאיקני קנה והוריש מהו ואתי למיפשט מדתנן נפל הבית עליו ועל אביו וכו' בעל חוב אומר האב מת ראשון ויורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואי אמרת דאיקנה קנה והוריש לא קנה נהי נמי דאב מת ראשון דאיקנה הוא אלא לאו שמע מינה קנה, ואמר להו רב נחמן זעירי חברין [ומנו שמואל אמר] מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם, ואתקיף לה רב שמעיה [בגמרא איתא: אשי] והא מלוה על פה היא כלומר למאן דאמר לא קנה מלוה על פה היא ואפילו מצוה ליכא דהא רב ושמואל דאמרי תרווייהו אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות ואפילו משום מצוה ליכא, אלמא אפילו היכא דאיכא אחריות של דאיקני למאן דאמר לא משתעבד חשבינן ליה כמלוה על פה כל שכן

היכא דליכא אחריות כלל. ומיהו אי משום הא לא איריא דאיכא למימר דהכא חיישינן דלמא אתי למיגבי מיניה דידיה ושלא בפניו ולא טענינן ליה מזויף הוא כדפרישית.

אלא מיהו ראית ר"י ז"ל אינה ראייה מיהא, דהתם איכא למימר דהיינו טעמא דלא יחזיר דכיון דהשתא בשעת מציאה אינו מקויים והלה טוען מזויף הוא איתרע ליה בנפילה והלכך אין לגבות בו מן הדין, ואפילו ימצא עדי קיום דכיון דנפל איתרע ליה וחיישינן דלמא זיופי זייף וחתים ואפילו היכא דאתו סהדי גופייהו ואסהידו אחתימות ידיהו דאיהו היא אפילו הכי חיישינן דלמא דייק טפי וזייף כההיא דבב"ב (קסז, א) דאנח ידיה אזרנקה, ואין זה נכון דלא חיישינן להא דלא שכיחא כלל דאי חיישינן להכי הא דאמר שמואל התם (ב"מ יד, א) מצא שטר הקנאה בשוק יחזירנו לבעלים ואפילו אין חייב מודה ליחוש שמא מזויף הוא ויקיימנו שלא כדין כדאמרינן הכא, ואין סברא לחלק בין שאינו עכשיו מקויים ויכול לקיימו ובין שהוא מקויים ממש עכשיו דכיון שמתקיים הוא לבסוף אף על פי שעכשיו אינו מקויים יחזיר כיון שאילו היה מקויים בשעת מציאה היו מחזירין. אלא יש לפרש דהתם במקויים ממש הוא והכי קאמר דלמא כתב ללות ולא לוח הוה ולא מטא לידיה כלל ואף על גב דאיהו לא היו דברים מעולם קאמר כלומר איני מכיר בשטר זה ולא כתבתיו כלל אכן כיון דנפל חיישינן לכולהו חששות ואמרינן כתב ללות ולא לוח הוה ולא רמיא אנפשיה ולא אדעתיה. אי נמי מימר אמר אי מודינא ביה ואמינא כתבתי ללות ולא לויתי הוה דלמא לא מהימני לי רבנן אימא לא כתבתי כלל. וכיון דנפל איתרע ליה וחיישינן לכל הנני חששות.

גם זה דחוק קצת בעיני, דבשלמא בשיש בו אחריות נכסים אמרי לקוחות אכן לאו מפיו של לוח אנו חיינן אלא אנו אומרים שמא כתב ללות ולא לוח הוה אלא לגבי בני חרי כיון דאיהו קמן וטוען לא כתבתי כלל והרי שטר זה מקויים לפניך והוכחש בעדים היכי אקשינן להדיא אי בשאין חייב מודה כי אין בו אחריות נכסים אמאי יחזיר וכי כל כך הוא פשוט דלגבי דידיה לא נקבל טענתו ונאמר דטענה אחרת יש לו ולא מגלה טענתיה, זה דחוק. ועוד כל דמקויים אפילו נפל לא חיישינן לשמא כתב ללות ולא לוח וכדאמרינן התם בפרק קמא דמציעא (ז, א) מאן מקיים שטריה מלוח.

ויש מפרשים דכי יש בהן אחריות נכסים והלה טוען מזויף הוא משום הכי לא יחזיר ויתקיים בחותמיו מפני שהלקוחות טוענין אנו אומרים שמא כתב ללוות ולא לזה הוה וכיון שהוא אינו אומר תנו טענתם טענה לגבי המשועבדין ולא יחזיר כדי שלא יגבה מן המשועבדין, אבל מבני חרי מיגבא גבי אי מקיים ליה דהא איהו טענת מזויף קא טעין והרי זה מקוים לפניך. והא דאקשינן כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר מבני חרי מיגבא גבי הכי קא קשיא ליה היכי תנא סתם יחזיר דמשמע אפילו בשאינו מקוים ואמאי דלמא מזויף הוא כדאמר ומימר אמר מדאהדרה ליה רבנן שמע מינה דליכא למיחש לטענתיה ואפילו לא יקיימו גובה מיניה ואזיל ופרע ליה. וזה יותר דחוק, חדא דנימא כשיש בו אחריות נכסים לא יחזיר למיגבי ממשעבדי אבל מבני חרי גבי דאם כן הוה ליה למימר גובה מבני חרי ואינו גובה ממשעבדי, ועוד דלישנא דמבני חרי מיגבא גבי בבית דין קאמר דאי לא הוה ליה למימר דלמא פרע ליה, אי נמי הוה ליה למימר בהדיא [הכין] מימר אמר האי דאהדרה רבנן ניהליה למאי הלכתא אהדרה רבנן וכו' כמו שאמרו גבי מצא גט אשה בשוק (שם יט, א), ועוד צריכה תלמוד.

ויש לנו לומר כלשון ראשון, וההיא דשמואל לא קשיא, דהתם בשאין הלווה כאן לטעון מזויף הוא ואנן לא טענינן מילתא דלא שכיחא הא בטעין חיישינן כי הכא כיון דנפל, ויש לנו כיוצא בזו שמקבלין מבעל דין בשטוען ואין בית דין טוענין כן מפני שאינו מצוי כההיא דשטר כיש היוצא על היתומים שבב"ב (ע, ב), ומה שדקדק רבינו זצ"ל ממתניתין דהכא אינה ראייה דשאני הכא דדילמא משום עגונא אקילו ביה, ואי נמי שאני הכא דלא מגבי מיניה דבעל מידי אלא אפקועי ממונא ושמא בהפקעת ממון לא מצרכינן ליה לקיומי שטריי אלא אם בא בטענת בריא.

ומאן דמפיק תברא אשטרא דיתמי אף על גב דלא נתקיים בחותמיו לא מגבינן ביה בשטרא ומיהו לא קרעינן לה לשטרא עד דגדלי יתמי דילמא מייתי ראייה ומרעו ליה לתברא. וההיא שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא ואמר רבינא עלה דמיקרע קרעיה לה דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן מיירי במקויים וכן פירשה רבינו חננאל ז"ל במקומה בפרק קמא דבבא בתרא (ז, ב) אבל ודאי הבא ליפרע מנכסי חברו שלא בפניו ואי נמי מן היורשין ומן הלקוחות אמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא, וראיה לדבר מדאמרינן לעיל (ח, ב) עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך ואמר בפני נכתב ובפני נחתם עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה ונכסים לא קנה דלגבי נכסים חיישינן למזויף ועד דמקיים ליה בחותמיו לא מגבי

ביה כלל נכסים, אלא דאיכא לדחויי דהתם דאתו בעלים ומערערי ואפילו הכי לגבי שחרור לא משגחינן ביה דהימוניה הימנוה רבנן מידי דהוה אגט אשה אבל אנכסים לא הימנוה מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא דכי אתי לווה ומערער אמרינן ליה קיים שטרך.

ומיהו יש לדקדק דאמרינן בב"ב (קעד, ב) אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרווייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ואסיקנא כי קאמר רב הונא התם דנקיט שטרא דמקויים וההיא דשמואל בדנקיט שטרא דלא מקויים והילכך אמר תנו נותנין דקיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה ודילמא שלא להשביע את בניו קאמר, ואם איתא דלא טענינן להו ליתמי בשטרא שאינו מקויים טענת מזוייף נהי דלא אמר תנו מכל מקום ליגבי בשטרא דבידיה, וההוא ודאי מדקאמר נותנים ואין נותנין בדאית ליה נכסי לאב קא מיירי, ואולי נדחה דהתם כיון דודאי דאמר מנה לפלוני בידי ולא אמר תנו מיגרע טפי מדאישתק דידים מוכיחות דשלא להשביע את בניו הוא דאיכוון ולית ליה גביה מידי דמזוייף הוא או פרוע.

ומיהו מהא דגרסינן בירושלמי שכתבנו למעלה (בד"ה ואם יש עליו עוררין) אף הלקוחות עוררים שלא תטרופ, איכא ודאי למשמע דהבא ליפרע מן היורשין או מן הלקוחות אמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא, שלא כדברי ר"י ז"ל.

ועוד נ"ל שיש לדקדק מהא דגרסינן בב"ב (קנג, א) גבי מתניתין דלא כתב בו שכיב מרע וכו' צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע דברי רבי מאיר וחכמים אומר המוציא מחבירו עליו הראיה, ואמר רב הונא (שם קנד, א) עלה ראיה בעדים ורב חסדא אמר ראיה בקיום השטר, ואוקימנא בפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אמר ראיה בעדים וריש לקיש אמר ראיה בקיום השטר ואותביה ר"י לר"ל ממעשה דבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת וערערו עליו בני משפחה לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבדקו וכו', בשלמא לדידי דאמינא ראיה בעדים כיון דלא אשכחו עדים היינו דקאתו ואמרי מהו לבדקו אלא לדידך דאמרת ראיה בקיום השטר למה לי לבדקו לקיימו שטריהו ולוקמו בנכסייהו, אלמא קיום מיהא בעי ואף על פי שבא להוציא מן היורשין. אלא אם תאמר דהתם לקיימו שטריהו לאו דוקא

אלא הכי קאמר ליפקו שטרייהו ולוקמו בנכסייהו דהא סתמא כמקויים הוא ומשום דבעיקר פלוגתייהו הוי ראייה בקיום השטר דוקא דהא שכיב מרע גופיה הוא דקא מרע ליה דאמר שכיב מרע היה ועמד משום הכי נסיב לה הכא נמי לקיימו שטרייהו ולא דוקא אלא ליפקו שטרייהו, אי נמי התם יורשין בטענת בריא היו באין לומר קטן היה וכל שטוענין בריא מקבלים מהם לכולי עלמא.

ורבינו תם ז"ל היה מביא ראייה קצת לדברי ר"י ז"ל מדגרסינן בירושלמי בריש מכילתין (ה"א) המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, וקשיא אילו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ריב"ל שניא היא שאינן בקיאיין בדקדוק גיטין אמר רבי יוחנן קל הקילו עליה שלא תהא יושבת עגונה. והכי קל אינו אלא חומר שאילו לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אף את אין מתירה לינשא אמר רבי יוסי חומר שהחמרת עליה מתחילה שיהא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם הקלת עליה בסוף שאם בא וערער ערעורו בטל. אלמא מדאקשינן אילו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא צריך לומר, שמע מינה דהבא לגבות מנכסי חברו שלא בפניו בין במלוה בין במתנה לא חיישינן למזוייף ולא טענינן מזוייף הואי. ובתוספות דחו ראייה זו דהכי קאמר אילו המביא שטר מתנה ממדינת הים שמא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולא סגי דלאו הכי ואפילו נתקיים בחותמיו, ופריק שנייא היא לפי שאין בקיאיין בדקדוקי גיטין כלומר התם משום לשמה הוא שאין בני חוצה לארץ בקיאיין בלשמה או במחובר ובשאר דקדוקי הגט מה שאין כן בשטר מתנה.

הא דקתני במתניתין: **אחד גיטי נשים ושחרורי עבדים וכו' וזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים.** איכא מאן דקשיא ליה היכי תלי תניא בדלא תניא דעיקרא בגיטי נשים הוא, ובשחרורי עבדים משום דאיתקש לגיטי נשים הוא דהשוו אותם חכמים לכל דיניהן והכי הוה ליה למיתני וזו אחת מן הדרכים ששוו שחרורי עבדים לגיטי נשים, ותירצו משום דעד השתא איירי בגיטי נשים אקדמיה נמי הכא לגיטי נשים. ולי נראה דכל שני דברים ששוים זה לזה אין משגיחין מי קודם בלשון אלא זה דומה לזה וזה דומה לזה בדומין אין קודמין וכענין שכתוב (מלכים-א כב, ד) כסוסי כסוסיך, ודוגמתה שנינו בסיפרא () ובנדה פרק בנות כותים (לז, ב.) כימי נדת דותה תטמא (ויקרא יב, ב) הקיש ימי נדתה לימי לידתה מה ימי נדתה אין ראויין לזיבה ואין ספירת שבעה עולה בהם אף ימי לידתה אינן ראויין לזיבה ואין ספירת שבעה עולה בהן. ולפי דקדוקם

ז"ל לא הוה ליה לומר אלא מקיש ימי לידתה לימי נדתה, אלא בדברים המוקשים והדומים כל אחד דומה לכל אחד בלשון מאחר שהוקשו.

דף ט - ב

למעוטי הא דתניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו. פירש רש"י זצ"ל מסרטין להם נייר חלק שבגט. והקשו עליו [התוס'] מדאסיקנא בפירקין דלקמן (כ, א) דחקיקה כתיבא היא אם כן כשממלאין אלו הקרעים הוה ליה כתב על גבי כתב ואסיקנא לקמן בפרק שני (יט, א) דבגט פסול. ור"ח זצ"ל פירש מקרעין בנייר חלק דעלמא כשם העדים, ומשימין על הגט כעין דפוס והן ממלאים את הקרעים. ובירושלמי (פ"ב ה"ג) פרכינן והלא כתב הראשונים כתב הוא ומשני מרחיבין להם את הקרע. וגם לדברי רש"י ז"ל י"ל כן שמרחיבין להם את הסריטה. וראיתי בתוספות (כאן) פירוש הירושלמי שמצריך להרחיב את הקרע כדי שלא יהא כתב הראשונים כתב ויוכל להתקיים בחותמיו, ויפה פירשו. ומיהו מה שהקשו על פירוש של רש"י ז"ל אינו קשה כלל דרושם אינו כתב ואינו כחקיקה וכן מצאתי בירושלמי דגרסינן התם (שם) המקרע על העור כעין כתב כשר הרושם על העור כעין כתב פסול, אלמא רשימה אינה כתיבה. וכן פירש הרב בעל העטור רושמינן להם נייר חלק.

והא דאמרינן: **מילתא דאיתיה בשאר שטרות לא קתני**. קשיא לי אם כן מאי כרבי מאיר בארבעה דהא חזרה איתא בשאר שטרות דאלו האומר לחברו הולך שטר מתנה זה לפלוני שאני נותן לו יכול לחזור בו, וכן באומר תן שטר מתנה זה לפלוני שאני נותן לו, וצריך לי עיון.

כי קתני פסולא דאורייתא פסולא דרבנן לא קתני. דמוליך ומביא בגיטי נשים ובשחרורי עבדים דכשר באומר בפני נכתב ובפני נחתם, משום דאי לא אמר ליכא אלא פסולה דרבנן דמדאורייתא קיום שטרות לא בעי כדאמר בריש פירקין. אלא דחשו להם חכמים, ועד כותי נמי ליכא אלא פסולא דרבנן דמדאורייתא כשר אלא דחשו להן חכמים. וקודם גזרה נשנית ברייתא זו אבל לאחר שגזרו עליהם ועשאום נכרים גמורים אפילו

לגיטי נשים פסולין, וכדאמרינן בריש חולין (ו, א) דעשאום נכרים גמורין אפילו ליתן רשות ולבטל רשות, אבל מחובר הוי פסולא דאורייתא דכתיב וכתב ונתן (דברים כד, א) מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה ואפילו כתבו על המחובר ונתן לה את הקרקע פסול דכתיב ונתן דבר הניתן מיד ליד כדבעינן למיכתב בפירקין דלקמן (כא, ב) בע"ה.

והא איכא ערכאות דפסולא דאורייתא נינהו. דלאו בני כריתה נינהו כדאמרן לקמן (י, ב) ובאידך פרקין ואפילו הכי קתני לה.

בעדי מסירה ור' אלעזר היא. כלומר אף היא דרבנן היא ואתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי וכשכתבו סופר ישראל דאל"ה לר"א נמי פסולא דאורייתא איכא דהא לדידיה כתיבה לשמה בעינן ואפילו ישראל עומד על גביו פסול דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד וכדאיתא לקמן (כג, א) וכן פירש רש"י ז"ל (כאן) ואי קשיא לן הא דאמרינן לעיל וכדברי רבי מאיר בארבע, דהא לרבי מאיר ערכאות פסולא דאורייתא הוא וקתני ואי פסולא דאורייתא קא חשיב טובא הוה דהא איכא מחובר. איכא למימר ואנן דס"ל כר"א נמי מסירה כרתי אי ס"ל סבירא ליה כרבי מאיר בחזרה הוה ארבע, וכי קאמר נמי אלא לרבי מאיר מנינא למעוטי מאי למאן דסבירא ליה כרבי מאיר בהא קאמר.

דף י - א

אלא כי קתני מילתא דליתא בקדושין מילתא דאיתא בקדושין לא קתני. ובודאי דלשמה נמי בקדושין איתא היכא דידעינן דאיכתוב שלא לשמה דהא איתקש יציאה להויה (קידושין ט, ב) אבל שיהא שליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לא, דלגבי גיטין תקנתא דרבנן היא כי היכי דלא ליתי בעל ויערער ופסיל ליה לגיטא וחומר החמירו עלה בתחלתה כדי להקל עליה בסופה אבל בקידושין לא תקון. כך פירש רש"י ז"ל. וקשיא לי, אדרבה קל הוא שהקלו באשה משום עגונא וכדאיתא בריש פירקין (ג, א) דאלו בשאר שטרות דעלמא תרי בעינן והלכך הדין נותן בקדושין דליבעי תרי, ואיכא למימר דבקידושין אי בעיא לא שקלא להו להנד

קדושין וכיון דבדידיה תליא מלתא ואיהי שקלא להו מדעתה ואי אתי בעל ומערער נמי מצי מגרש לה למאי ניחוש להו, וכי תימא איכא למיחש דלמא פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לכולי האי לא חיישין דכיון דאיהי סברה דאיקדשה לראשון תו לא תקבל קידושיה מאחר. ועד כותי נמי לא שייך בקדושין דטעמא דמכשרינן לה לגבי גיטין הא פריש טעמא לקמן בסמוך (י, ב) משום דעדי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה גזרה משום כלכם, ואי לאו דכותי חבר הוה לא הוה ישראל מחתים מקמיה, אבל עדי קדושין אין צריכין לחתום זה בפני זה דלגזרת כלכם לא חיישין דמילתא דלא שכיחא היא בקדושין, דבגיטין דמכוין לצעורא הוא דקאמר הכין, אבל בקדושין אמאי מעכב עד דחתמי כולהו. וערכאות נמי כיון דאיכא עדי מסירה ישראל אף על פי שחותמיהן נכרים כשר לגבי קדושין דהא טעמא דפסלו ערכאות בגיטין אינו אלא משום דלמא אתי למיסמך עליהו ויתירו את האסור אבל בקדושין מאי איכפת לן דאפילו אתו למיסמך עליהו הא אינן אלא אוסרין את המותר, וכבר כתבנו (לעיל בסמוך) דלפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ליכא למיחש דמלתא דלא שכיחא היא דאחר שקבלה קדושין מזה וסבורה שנתקדשה לו מן הדין ליכא למיחש שתחזור ותקבל קדושין מאחר, ועוד דמלתא דלא שכיחא היא שיעשה שטר קדושין בערכאות אבל בגיטין לפי שעל ידי קטטה הוא מגרשה מצוי הדבר לגרשה בערכאות של נכרים. ומיהו ודאי שטר קדושין העולה בערכאות של נכרים וחותמיהן נכרים לרבי מאיר דבעי עדי חתימה פסול כדמוכח בהדיא בקדושין (מח, א) דלרבי מאיר בעי עדי חתימה וכדאמרינן התם גבי ברייתא דהתקדשי לי בשטר הכא במאי עסקינן שקדשה בשטר שאין עליו עדים ורבי מאיר היא דאמר עדי חתימה כרתי. וההיא דאמרינן (שם ט, א) כתב לה על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כשר, אף על פי שיכול להזדייף ההיא רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי, ואי נמי איכא לאוקומה כגון שחקק על החרס דאינו יכול להזדייף.

מדאמרינן דמילתא דאיתא בקדושין לא קתני. משמע דמחובר נמי איתא בקדושין והמקדש במחובר לקרקע אינה מקודשת. ולי נראה דלא אמרו כאן אלא לענין שטר קדושין אבל המקדש בדבר המחובר לקרקע מקודשת ודייקנא לה מן התוספתא וכבר כתבתיה בארוכה בריש פרק קמא דקדושין (ב, א) בסייעתא דשמיא.

בשליחות בעל כרחה מיהא לא אשכחן. פירש רש"י ז"ל דאינו דומה דלגבי גיטין ושחרורי עבדים איכא שליח בעל כרחה של אשה ושל עבד

מה שאין כן בקדושין דאין שליחה משתלח אליה בעל כרחה לקדשה ואף על גב דהכא והכא חוזר הוא כיון דלא דמו בעיקר שליחותן כליתא בקדושין חשבינן לה. ור"ח זצ"ל פירש (מובא כאן בתוס') דהא דאיצטריך הכא למיתני דיכול לחזור בו משום דבעל כרחן שליח זה משתלח להן ואי לאו דאשמעינן בשניהן דיכול הוא לחזור בהן הוה אמינא דמכיון שבא הגט ליד שליח לא מצי הדר ביה אלא הרי הוא כאלו בא לידם מאחר דאינן יכולים לעכב, אבל בקידושין שאין שליחות בעל כרחה לא איצטריך לאשמעינן דיכול הוא לחזור בו כל אימת דלא הגיעו קידושין לידה ולהכי תנא תנא שפיר חזרה אף על גב דאיתא בקידושין דבהני תרתי איכא חדוש מה שאין כן בקידושין.

הא דתניא מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. כבר כתבתיה בפרק קמא דשחיטת חולין (ד, א) בסייעתא דשמיא.

הא דאמרינן: **לעולם ר"א וכגון דחתים ישראל לבסוף.** איפשר לפרש דאפילו בדלא אחזוק קאמר דהא ר"א לא מפליג בין אחזוק בין לא אחזוק דבין כך ובין כך אין מדקדקין בדקדוקי מצות כישראל. וכוליה טעמא דמכשרינן ליה הכא משום עדותו של ישראל זה שהוא כמעיד עליו שהוא כותי חבר ומדקדק כישראל הוא דמכשרינן ליה. ואיפשר נמי לפרש דדוקא בדאחזוק הוא דמכשר ליה רבי אלעזר כיון דכולהו אחזוק בהא ולא פסלינן אלא משום דאינן בקיאים בדקדוקים, בחזקה זו דאין ישראל מקדימו לו בחתימתו סגי ליה וסמכינן עליה, והיינו נמי דאדרבי אלעזר דברייתא קאי ורבי אלעזר דברייתא בדאחזוק קא מיירי ולא פסיל להו אלא משום דקדוקי מצוה שאין בקיאים בהן, אבל אי לא אחזוק כלל כולי האי לא סמכינן אחזקה זו שיהא זה מחזיק במצוה ומדקדק עליה. וזה נראה עיקר, דאי אפילו בדלא אחזוק אמאי לא אוקמה כרשב"ג, ואיצטריך למימר אלא כרבי אלעזר דאפילו לרשב"ג איכא לאכשוריה נמי אף על גב דלא אחזוק מהאי טעמא דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמיה ומעדותו של זה נתכשר הכותי, אלא ודאי בדאחזוק קאמר והיינו דלא מצי לאוקומה כרשב"ג ואיצטריך לאוקומה כרב אלעזר.

מיהו השתא הא אסיקנא בחולין (ו, א) דעשאום גויים גמורין ואפילו חתים מקמיה ישראל לא מכשרינן ליה.

הא דאמרינן: **אי לאו דכותי חבר הוה לא מחתים ליה מקמיה.** הקשו בתוספות (כאן בד"ה אי) אם כן נמצא גט זה מתקיים כולו על פי עד אחד

זה ישראל דהא אפומיה סמכינן, ותירץ ר"י ז"ל דכותי מדאורייתא כשר הוא, דגרי אמת נינהו, אלא דחדשו להם חכמים, ובכי הא לא פסלוהו דסמכי אחזקה זו, ועוד נראה לתרץ לפי מה שפירשתי למעלה דלא הכשיר ר"א אלא בדאחזוק דהכא לא עדות הוא דהא כולהו כותאי אחזוקי מחזקי בהא, אלא דחשו להן לפי שאין בקי אין בדקדוקי מצוה וכיון דישראל זה מחתימו מקמיה איגלאי מילתא דהאי מדקדק הוא, וגלויי מילתא בעלמא שפיר דמי, ודמי לההיא דאמרינן ביבמות (לט, ב) ואשתמודעינהו דהדין פלניא אחוהי דמיתנא דמן אבוהי היא, ואסיקנא כמאן דאמר גלויי מילתא בעלמא היא ואפילו אשה ואפילו קרוב מהימני.

דף י - ב

זאת אומרת עדי הגט אין חותמין זה בלא זה. כך הוא הגירסא ברוב הספרים, פירש רש"י ז"ל אין חותמין זה שלא בפני זה. וכן כתב בהלכות רבינו אלפסי ז"ל וכן כתב הרב בעל הלכות גדולות.

וגזרה משום כלכם. פירש רש"י ז"ל דתנן בפרק התקבל (סו, ב) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי, אחד כותב ושנים חותמין, כלכם כתובו, אחד כותב וכולן חותמין, דבקפידא של בעל תליא מילתא דלא הוי גיטא אלא בהכי לפיכך תקנו דאפילו לא אמר כלכם, שיהיו העדים נקבצים בשעת החתימה, פירוש לפירושו ומסתמא כשיתקבצו כלם יחד יחתמו כלם, ועד שיחתמו כלם אין נותנין לה.

וקשיא להו לרבואתא ז"ל הלכתא אההלכתא, דהא דהכא דאין עדי הגט חותמין זה שלא בפני דהלכתא היא משום גזירת כלכם, ובפרקין דלקמן (ית, ב) אמרינן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר רבי יוחנן שנים משום עדים וכלם משום תנאי ורשב"ל אומר כלם משום עדים ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו דחתום תרי מנייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים מאן דאמר משום תנאי כשר ומאן דאמר משום עדים פסול כלומר משום מוקדם אלמא אף על גב דלא חתמו זה בפני זה כשר, ופריקו לה דההיא דהתם ודאי כולהו כי חתמי בפני כלם צריכי למיחתם אלא דהנך תרי חתמי ביומיה ובפני כלם ואינך כולהו חתמי מכאן ועד עשרה ימים

וכל אחד ואחד בפני חברו וזו היא סברתן של רבותינו בעלי התוספות ז"ל, וכן י"ל דתרי מינייהו חתמי ביומיה ובמעמד כלם ואינך כולהו מכאן ועד עשרה ימים ואפילו זה שלא בפני זה וכולהו משום תנאי ניהו ומקיים תנאיה ואזיל ואי לא איהו ואיהי יחושו לעצמן כשאר כל התנאין כן ראיתי משמו של הראב"ד ז"ל ופירש כאן גזירה משום כלכם היו עדים דאז ודאי בעו כולהו למיחתם ביומיה וזה בפני זה.

בשלמא מכר מדיהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראה בעלמא היא. דאפילו במקום שכותבין את השטר אין שטר מעכב בקנייה אלא משום דכיון דכתבין שטרא לא סמכא דעתייהו עד דכתבין שטרא וכן נמי בשטרי הלואה מדיהיב זוזי הוא דאישתעבד ליה אידך, ואפילו מלוה על פה היה מן הדין לגבות ממשעבדי אלא משום דלית ליה קלא וכדאמרינן בבבא בתרא (מב, א) מאן דיזיף בצינעא יזיף, ומהאי טעמא נמי הוא דאמר רב (שם) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דמאן דזבין בפרהסיא זבין, והלכך שטרי הלואה העולין בערכאות של גויים כשרין וגובין מנכסים משועבדין דערכאות קלא אית להו וכדאמרינן לקמן (יט, ב) ר"פ כי הוה אתי קמיה שטרא פרסאה דעבוד בערכאות של נכרים מקרי ליה לשני נכרים זה שלא בפני זה במסיה לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי, ה"ג לה התם בספרי דוקני, וכ"כ ר"ח ז"ל, וההיא ודאי אפילו בדלא חתמי בה סהדי ישראל היא, דאי בסהדי ישראל אפילו בהדיוט מגבינן בה ממשעבדי וכדאמרינן התם (שם) אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתמו עלה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי.

אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. ומלכא אמר דכל הקונה בשטר העולה בערכאות ליכול ארעא.

ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים. כלומר חוץ מכל שטר שכל גמר ענינו תלוי בו כגיטי נשים, ושטר מתנה דכותיה הוא ופסול. ואיכא מאן דאמר דתרי לישני פליגי אהדדי, דלשמואל שטר מתנה העולה בערכאות קנה וללישנא בתרא לא קני, ואפילו היכא דאיכא הרמנא דמלכא. ואיכא מאן דמפרש דלא פליגי אלא דשמואל [קאי] היכא דאיכא הרמנא דמלכא, ופירוקא בתרה היכא דליכא הרמנא דמלכא, וזה נראה עיקר דהא קיימא לן בעלמא דינא דמלכותא דינא, ומאי שנא הכא. ויש דוחין דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהן להנאת המלך וכאותה שאמרו בבבא בתרא (נד, ב) מלכא אמר לא ליקני איניש ארעא

אלא באיגרתא, כלומר שיחתום הוא את השטר ויקיימנו, כדי שיקח הוא את חוקו וכדאמרינן נמי (ב"ק קיג, ב) תדע דקטלי דיקלי ועבדי גישרי ועברינן עלייהו והכא בשאין לו למלך בדין זה שום תועלת. ואינו נראה, מדאמרינן התם בבבא בתרא (נה, א) אמר רבא הני תלת מילי אשתעי לי עוקבן בר נחמיה (משמא דרבא) [בגמרא איתא משמיה דשמואל] דינא דמלכותא דינא אריסא דפרסאי עד ארבעין שנין כלומר דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר והנהיג שתועיל חזקה לנכרי בארבעין שנין והכא מאי הנאה ותועלת יש למלך בזה.

ורבינו הרב נ"ר פירשה לזו בפרק חזקת הבתים דהכי קאמר תני חוץ מכגיטי נשים ולא משנינן ליה משום דינא דמלכותא דינא לפי שאין המלך מפקיע ממון ישראל אצל חבירו אלא כל זמן שהוא בא לדון בערכאות שלהם הילכך אף על פי שעשה ישראל שטר לחבירו בערכאות שלהם לא הופקעה השדה מן המוכר על [ידין] אותו שטר, כל זמן שלא באו [לדון] בערכאות שלה. והא דקאמר שמואל טעמא משום דינא דמלכותא דינא פירושו שאין המוכר יכול לחזור בו עוד שכבר הופקעה ממנו השדה בדינא דמלכותא וכשיחזיק בה הלה יזכה בה ולא בשטר עצמו זוכה בה וכמו שאתה אומר בשטרי מכר דבזוזי קני, אי נמי אפשר בשטר כדאמרינן התם (ב"מ עד, א) האי סיתומתא קניא באתרא דנהיגי למיקנא ודינא דמלכותא נמי כמנהגא הוי עד כאן לשונו שפירש שם, ובהלכות הרי"ף ז"ל לא נתבררו דברים הללו שהביא שתי הלשונות ולא כתב הלכתא היכי. אבל בתשובת שאלה מצאתי לו כלישנא בתרא ובמתנה לא קנה.

ומדברי רש"י ז"ל נראה דסבירא ליה דאמרינן הכא דינא דמלכותא דינא היכא דאיכא הרמנא דמלכא כפירושא מציעאה דכתיבנא לפי שפירש הוא ז"ל במשנתנו כל השטרות העולין בערכאות של גויים כשרים משום דדינא דמלכותא דינא.

הא דמשנינן דינא דמלכותא דינא, אי נמי תני חוץ מכגיטי נשים ולא משנינן בעדי מסירה דאינהו עבדי ליה שטרא ורבי אלעזר היא כדמשנינן לעיל (ט, ב), פירש רש"י ז"ל משום דדוחק הוא לומר כן דלעיל דשניה הכי הא אקשינן עליה הא מדסיפא רבי אלעזר מכלל דרישא לאו רבי אלעזר. וקשה לפירושו, דעל כרחין לעיל פסול דערכאות דברייתא אית לן למימר דלאו ר"מ היא אלא רבי אלעזר היא, והיינו דליתיה בקידושין כדפרישית לעיל, אבל לרבי מאיר דאורייתא הוא ובקידושין נמי איתא וכמו שכתבתי למעלה (י, א בד"ה אלא), וכיון דפסול ערכאות דברייתא מיירי

בעדי מסירה ואליבא דרבי אלעזר שפיר הוי מצי לאוקומי נמי פסולא דמתניתין בההוא טעמא, אלא יש לומר דכל היכא דמצי לאוקומי מתניתין לכולי עלמא מוקמינן. ועוד יש לומר דכולה מתניתין לכולי עלמא אתיא והכי קתני כל השטרות העולין בערכאות של גויים כשרין אפילו לרבי מאיר, חוץ מגיטי נשים דפסולין אפילו לרבי אלעזר ורבי שמעון אומר אף אלו כשרין לרבי אלעזר והא דמוקמינן לעיל ברייתא אליבא דרבי אלעזר סיפא הוא דמוקמינן הכי ואליבא דרבי שמעון.

רבי שמעון אומר אף אלו כשרין וכו' והא לאו בני כריתה נינהו. פירוש לשון זה כלל הוא דאינו שייך כלל בכריתות גט כלומר בהוצאת אשה מבעלה לא בכתיבתו ולא בחתימתו בעדותו.

הכא במאי עסקינן בשמות מובהקין. כלומר ששמותיהן מוכיחין עליהן שהן נכרים ולא אתו למיסמך עלייהו. ואם תאמר אם כן סיפא דקא פסיל להו בזמן שנעשו בהדיוט אמאי, דכיון דאיכא עדי מסירה ושמות מובהקים מה לי נעשו בהדיוט מה לי נעשו בערכאות. וכי מהדרין לאקשוויי אי הכי אדתני סיפא ולא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ליפלוג וליתני בדידה, דעדיפא מינה הוה ליה לאקשוויי דהיא גופא קשיא אמאי פסול.

תירצו בתוספות דהשתא איכא למימר דלמא סבירא ליה לתנא דמתניתין דאיכא למיגזר גיטי נשים שלא בערכאות ובשמות מובהקין אטו גיטי ממון, ובגיטי ממון ודאי איכא למיפסלינהו אפילו בשמות מובהקין ובעדי מסירה גזירה אטו שלא בעדי מסירה משום דמצוי הדבר וקרוב לטעות לפי שהוכשרו שלא בעדי מסירה בשעלו בערכאות ויאמרו הכשירו בערכאות והכשירו בהדיוט מה כשהכשירו בערכאות אפילו שלא בעדי מסירה אף כשהוכשרו בהדיוט אפילו שלא בעדי מסירה. ואף על גב דלקמן (יא, א) לא גזרין הכי בין לרבי עקיבא בין לחכמים דברייתא, מכל מקום אקשוויי מיהא לא אקשינן כיון דאיכא לתרוצי הכין. ומיהו למסקנא דשמעתין דהכא דמוקמינן סיפא לגיטי ממון ובלא עדי מסירה איפריקא ליה נמי קושיא זו. והרמב"ן נ"ר תירץ דסיפא דמתניתין דפסיל ליה בזמן שנעשה בהדיוט משום דאיכא למיחש שמא תלתה עצמה בגוי ועשוהו, אבל בערכאות ליכא למיחש דלא מעשי שלא כדן, דמסתפו ממלכותא, ולפי מה שאני כותב בסמוך עיקר קושיא זו ליתא דסיפא בשאר שטרות שנעשו בהדיוט קאמר.

דף יא - א

אבל שמות שאינן מובהקין מאי פסול אדתני סיפא וכו', ליפלוג וליתני בדידה. בערכאות גופייהו וכו'. **אבל שמות שאינן מובהקין** נעשו כשאר שטרות של מכר שנעשו בהדיוט בלא ערכאות דהנהו ודאי פסילי דלאו דינא דמלכותא, הוא דלא קפדי אאורועי נפשייהו וחתמי שיקרא, ועל כרחיך האי נעשו בהדיוט אשאר שטרות קאמר העומדים לראיה דהתם איכא לאיפלוגי בין הדיוט לערכאות דאלו בגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין. כך פירש רש"י ז"ל. עד כאן לשונו.

והקשה עליו הרמב"ן נ"ר חדא דכל ליפלוג וליתני [בדידה] דמקשינן אינו אלא לומר דעדיפא מינה הוה ליה לאיפלוגי, ומיהו מאי דמפליג מעיקרא נמי ניחא, אבל הכא תיקשי לן היא גופה, והכי הוה ליה למימר אלא הא דקתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט, במאי אי בשמות מובהקין אפילו בהדיוט כשרין, אי בשאינן מובהקין אפילו ערכאות נמי. ועוד, דמאי קאמר נעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט מי דמי פסולו של זה לפסולו של זה, ומאי תליא מילתא במילתא ואינהו לא דמי אהדדי, דפסולא דגיטי ממון בשנעשו בהדיוט ובלא עדי מסירה משום דמרעי נפשייהו ופסולא דגיטי נשים בשמות שאינן מובהקין ואפילו בעדי מסירה משום דאתי למיסמך עלייהו, ומאי נעשו. ועוד דלכאורה משמע דכי משנינן במסקנא ואי בעית אימא סיפא אתאן לגיטי ממון דעד השתא לא אוקימנא לה בגיטי ממון אלא בגיטי נשים.

ונ"ל דלא קשה ולא מידי והכי פירושא אבל שמות שאינן מובהקים מאי לא וכולה מתניתין בשמות מובהקין ובעדי מסירה וסיפא דקתני לא הוזכרו אלא בשעה שנעשו בהדיוט אף על גב דאיכא שמות מובהקין ועדי מסירה פסול משום דחיישינן לשמא תלתה עצמה בנכרי או משום דגזרינן גיטי נשים שנעשו בהדיוט ובעדי מסירה אטו גיטי ממון דאיכא למיפסלינהו גזרה דלמא אתי למיסמך עלייהו בלא עדי מסירה כדסמכינן עלייהו כשעלו בערכאות ובלא עדי מסירה ומכיון שאתה מחזר אחר הכשר שטרות שנעשו בנכרים ופסולם לומר בערכאות כשר ובהדיוט פסול, ליפלוג וליתני בערכאות גופייהו ולימא במה דברים אמורים

בשמות מובהקין אבל בשמות שאינן מובהקין לא, ומשני הכי נמי קאמר, והא דקתני סיפא לא הוזכרו לאו לאיפלוגי בין ערכאות להדיוט מיתניא, אלא דוגמא נקטה לומר בערכאות גופייהו לא אמרו אלא בשמות מובהקין ובעדי מסירה אבל שמות שאינן מובהקין אפילו בעדי מסירה לא, דילמא אתי למסמך עלייהו ונעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט, דאילו בשמות מובהקין ובעדי מסירה פסולין דגזרינן בעדי מסירה אטו בלא עדי מסירה דילמא אתי למיסמך עלייהו גזרינן נמי בהא דילמא אתי למיסמך עלייהו, והאי דנסיב ליה שאר שטרות דוגמא לזו, ואף על גב דשאר שטרות גופייהו אכתי לא שמעינן דפסילי בעדי מסירה גזירה משום בלא עדי מסירה, ותלי לתניא בדלא תניא, משום דאגב אורחיה קא משמע לן תנא דמתניתין דבשאר שטרות גזרינן אפילו עידי מסירה ושמות מובהקין אטו בלא עדי מסירה וזכר לדבר בא ללמד ונמצא למד (פסחים כה, ב).

אי נמי איכא למימר דההיא מיתניא לדברי רבי שמעון דברייתא דאמר להם לחכמים כך, השיבן רבי שמעון לחכמים בצידן וכו' עד לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שרבי עקיבא מכשיר וחכמים פוסלין חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. והא דאמרינן במסקנא ואיבעית אימא סיפא אתאן לגיטי ממון, לאו למימרא דעד השתא לא משמע לן סיפא גופא בגיטי ממון, אלא הכי קאמר ואיבעית אימא האי סיפא דאיירי בגיטי ממון לאו רבי שמעון קתני לה לאיפלוגי או לדוגמא לגיטי נשים ולומר גיטי נשים בשמות שאינן מובהקין כגיטי ממון שנעשו בהדיוט, אלא תנא קמא קתני לה ולאיפלוגי בגיטי ממון גופייהו והכי קאמר כל השטרות של ממון העולין בערכאות של נכרים כשרין, ולא הוזכר פסול בגיטי ממון אלא שנעשו בהדיוט, ומיהו מעיקרא נמי היא גופא בגיטי ממון משמע לן. כנ"ל פירוש לפירושו של רש"י ז"ל.

עוד נ"ל דמעיקרא נמי סיפא בגיטי ממון משמע להו דאי בגיטי נשים לא שנא ערכאות ולא שנא הדיוט, ותדע לך דבכולהו נוסחאי לא כתיב בהו בפירוקא דנעשה כמי שנעשו בהדיוט, נעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט. ואם איתא דמעיקרא היה משמע להו בגיטי נשים והשתא חדית לה אוקימתא ואוקמה בשאר שטרות הוה ליה לפרושי בהדיא הוה ליה כשאר שטרות שנעשו בהדיוט. וכיון דפירקה רבי זירא למתניתין ואמר ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתית, מיד שמעינן דכולה מתניתין בעידי מסירה ובשמות מובהקין וסיפא בשאר שטרות ואפילו בעידי מסירה וטעמא דפסול דסיפא משום גזרה וכמו

שכתבנו ומתניתין הכי קתני ולא הוזכרו פסול בכענין זה אלא בשאר שטרות כשנעשו בהדיוט, ולפיכך הקשו אבל שאינן מובהקין בגיטי נשים מאי פסול אדתני סיפא וכו' כלומר אדמחזר תנא לחלק בשטרות בין פסולין לכשרין ומחלק בין גיטי נשים לשאר שטרות לפלוג בגיטי נשים גופייהו, ומשני אין הכי נמי ושאר שטרות שנעשו בהדיוט דנקט בסיפא לדוגמא נקטינן לגיטי נשים והכי קאמר. זה נ"ל ועולה יפה לפי דעתי יותר.

תניא אמר רבי אלעזר ב"ר יוסי כך אמר רבי שמעון לחכמים בציזן.
כלומר להביא ראיה לדבריו.

לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים על כל השטרות העולות בערכאות של גויים שאף על פי שחותמיהן נכרים כשרים. כלומר בין גיטין בין שאר שטרות, והאי כדיניה והאי כדיניה, דבשאר שטרות אפילו בשמות שאינן מובהקין ובלא עידי מסירה דלא אתי לאורועי נפשייהו ודינא דמלכותא דינא וגיטי נשים ושחרורי עבדים בשמות מובהקין ועידי מסירה לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שרבי עקיבא מכשיר בכולן בשמות מובהקין ובעידי מסירה דאינהו משוי ליה שטרא וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן עידי מסירה אטו בלא עידי מסירה כיון דמכשרינן בערכאות אפילו בלא עידי מסירה חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים דהנהו אפילו בהדיוט כשרין כיון דאיכא שמות מובהקין ועידי מסירה דלא גזרינן גיטי נשים בעידי מסירה אטו גיטי ממון בלא עידי מסירה כיון דגיטי ממון גופייהו בעידי מסירה מדינא כשרין אלא דגזרינן בהו עידי מסירה אטו בלא עידי מסירה לא גזרינן, דגזירה לגזרה היא.

רשב"ג אומר אף אלו כשרין. כלומר אף גיטי נשים אלו שאתם מכשירין הני מילי במקום שאין ישראל חותמין שהגויים אינן מניחין לחתום והילכך הכל יודעין דגויים נינהו ולא אתו למיסמך עלייהו, ולא גזרינן מקום שאין ישראל חותמין אטו מקום שישראל חותמין דאתרא באתרא לא מיחלף אבל במקום שישראל חותמין אפילו בשמות מובהקין פסולין דגזרינן מובהקין אטו שאינן מובהקין דשמא בשמא מיחלף.

ולענין פסק הלכה: כתב הר"א אב בית דין ז"ל מסתברא דהילכתא כרבי שמעון דסוגיין דשמעתא כותיה ומשום בעיא דריש לקיש דלקמן (בע"ב) דבעא מיניה מרבי יוחנן בעדים החתומין על הגט ושמותיהן כשמות הנכרים מהו, ואהדר ליה לא בא לידנו אלא לוקוס ולוס כלומר דשמות מובהקין נינהו ואכשרנום קאמר הרב ז"ל דסוגיא דשמעתא כותיה דרבי

שמעון, ומיהו לקמן (יא, א בד"ה בע"א) נפרש אותה בעיא בע"ה בדרך אחר דאין ראייה ממנה לרבי שמעון כלל. ור"ח ז"ל כתב יש מי שאומר מדאוקמינן ליה (לעיל י סוף ע"ב) לרבי שמעון כרבי אלעזר דהלכתא כותיה בגיטין אי מזדמן ליה כרבי שמעון לא פסלינן ליה. ולדבריו לכתחלה מיהא לא מכשרינן ליה וכן כתב בסוף ברייתא דאמר להן רבי שמעון לחכמים בצידן. והני מילי כולו לאו דסמכא, ורבינו אלפסי ז"ל לא ביאר מזה כלום.

אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חורין. פירוש שטרא פרסאה סתם דנעשה בהדיוט הוא ואפילו הכי כיון דמסרינן ניהליה באפי סהדי ישראל גבי מבני חורין. אבל ממשעבדי לא דלית ליה קלא כדאסיקנא הכא. ואקשינן עליה והא לא ידעי למיקרי, והא בעיא כתב שאינו יכול להזדייף, והא בעיא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, ואוקימנא בדידעי למיקרי, ובדאפיצן, ובמהדר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. ומסתברא דהא דאקשינן הכא והא לא ידעי למיקרי, והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף, והא בעינא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, הוא הדין נמי דאיכא לאקשוויי הכי לשטרות העולות בערכאות של גויים כשרין דמתניתין, דבעי שיחזור בשיטה אחרונה, וכתב שאינו יכול להזדייף, ועידי מסירה דידעי למיקרי, ותדע לך דהא בגיטי סהדי דמסרי קמייהו גיטא צריכי למקרייה כדאיתא בפירקין דלקמן (יט, ב) ומאי שנא שאר שטרות, ואף על גב דעלו בערכאות נמי אמאי לא חיישינן לזיופי, או לא אפיץ, או לא מהדר בשיטה אחרונה, אלא דלגבי גיטי נשים דמתניתין מיהא לא איפשר למיפרך הכין דהא בשכתבו ישראל עסקינן דנכרי פסול לכתוב את הגט לר"א דאמר עידי מסירה כרתי, ומתניתין רבי אלעזר היא וכיון שכן אשטרא דכתבי ישראל ליכא למיפרך דאינהו בקיאי למכתב בכתב שאינו יכול להזדייף, ומהדרי מעניינו של שטר בשיטה אחרונה, ועידי מסירה נמי הא ידעי למקרייה וכיון דעל כרחין גיטי נשים דמכשר ר"ש כשכתבו ישראל, כולה מתניתין נמי כשכתבו ישראל ולאן משום שיהא צריך בגיטי ממון לכך כלומר שיכתבו ישראל אלא כיון דאפשר דכולה מתניתין בחד גוונא ובשכתבו ישראל לא מצי לאקשוויי אמתניתין והא בעיא וכו', דהא איכא כיון שכתבו ישראל כנ"ל. והרב בעל העיטור ז"ל שכתב (במאמר ח קיום טופסין) דהא דאמר רבא בשטרא פרסאה דנעשה בהדיוט ומסריה באפי סהדי ישראל אבל בערכאות דמתניתין לא מקשינן האי קושיא. לא נתחוורו דבריו. וכתב הרמב"ן ז"ל דהוא הדין נמי דהוה מצי לאקשוויי אערכאות דמתניתין אלא דהכא משום דבעי למיפרך אי הכי אפילו

ממשעבדי נמי, הוא דמקשה ואזיל אבל במתניתין דלא אידכר בני חרי ומשעבדי לא פריך.

והא דאקשינן : **והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף**. איכא דקשיא ליה, מיהו רבא דמגבי בה כלל כמאן כר"א דאמר (לעיל י, ב) עדי מסירה כרתי ורבי אלעזר לא בעי כתב שאינו יכול להזדייף כדתנן לקמן (כא, ב) אין כותבין לא על נייר מחוק ולא על הדיפתרא וחכמים מכשירין ואוקימנא לה (לקמן כב, א) כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי

ואיכא למימר דהכא פריך אליבא דר' אלעזר תלמידו של רבי יוחנן דאמר לקמן (כב, ב) לא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטי נשים אבל בשאר שטרות לא ומדאקשינן הכא אליביה שמע מינה דהלכה כותיה ואף על גב דפליג עליה רבי יוחנן ואמר דאפילו בשאר שטרות מכשיר רבי אלעזר, ואי נמי איכא למימר דאפילו רבי יוחנן מודה בשאר שטרות דלא הכשיר בהן רבי אלעזר אלא לאלתר אבל כמאן ועד עשרה ימים לא דרוב תנאין שבשאר שטרות לא דכירי להו סהדי לאורך ימים. ובפרקין דלקמן במקומה (כב, ב) נאריך בה בע"ה.

והא דאקשינן נמי : **והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה**. יש לפרש דלאו למימרא דאי לא מהדר דפסלינן לה לכוליה שטרא, אלא שיטה אחרונה לבד, ומשיטה אחרונה קא פריך. וי"ל דכוליה שטרא מיפסל והכי נמי משמע מדפריך בהדיא הא בעינא שיחזור.

וראיתי לרמב"ן נ"ר דודאי בשטר שחותמיו ישראל אף על גב דלא מהדר לא פסלינן אלא שיטה אחרונה ודבר פשוט הוא מדאמרינן בבבא בתרא (קסב, א) אין למדין משיטה אחרונה דכולה חששא משום דעדים שהרחיקו מן הכתב שיטה אחת כשר, ודילמא זייף וכתב בה מאי דבעי כדאמרינן במקומה, אבל לרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי אי לא מהדר בשיטה אחרונה פסול דדילמא זייף ביה טובא וכתב ביה מאי דבעי אבל כי מהדר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה כשר דעידי מסירה מדכר דכירי לזמן מרובה דזהו שטר שנמסר בפניהם, וכן נמי שטרא פרסאה דחותמיו נכרים אי לא מהדר, כוליה פסול דהא אינהו לא דייקי למיחתם סמוך לכתב. וקשיא לי דהא לקמן (יט, ב) נמי גבי שטרא פרסאה דחתמי עליה סהדי ישראל פרכינן נמי הכי.

וני"ל דלאו מכוליה שטרא פרכינן אלא משיטה אחרונה והא דפרכינן סתמא דמשמע דכוליה פסיל משום דבשטרא פרסאה חזקה דלא מהדר

ביה כלל וכל שיטה ושיטה יש בו תוספת ענין או חיוב, ומגבי ביה נמי דקאמר רבא בכולי חיובי דשטרא קאמר, ומשום הכי פריך ליה והיכי מצי גבי ליה כוליה ואפילו בחיובא דבשיטה אחרונה, והא בעינא שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה.

בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות הנכרים מהו. פירש רש"י ז"ל דמדקא בעי סתם שמע מינה דבמביא בארץ ישראל קאמר ואיבעיא ליה אי מכשרינן מיהא בעידי מסירה, ואהדר ליה לא בא לידנו אלא לוקוס ולוס דשמות מובהקין דנכרים נינהו ואכשרנום בעידי מסירה דלא אתון למיסמך עליהו אבל בשמות אחרים לא מכשרינן להו אפילו בעידי מסירה. וקשיא לי, ריש לקיש אליבא דמאן קא בעי לה דאפילו ר"ש לא מכשר אלא בשמות מובהקין אבל בשמות שאין מובהקין לא דגזרינן דילמא אתו למיסמך עליהו, וכל שכן לרבנן דאפילו בשמות מובהקין פסלי. י"ל דאליבא דרבי שמעון קא בעי לה והכא שאני דלא ידעינן אי נכרים נינהו אי ישראלים נינהו ובכי הא לא גזרינן כוליה האי. ואי נמי איכא למימר דאפילו לרבנן קא מבעיא ליה דאפילו לרבנן נמי בכל כי האי גונא דאיכא למימר דישראלים נינהו ואיכא עידי מסירה כולי האי לא גזרינן, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב בסמוך דאליבא דרבנן דמתניתין אתיא דפירש הוא ז"ל איתיביה גיטין הבאין ממדינת הים אף על פי ששמותיהן כשמות הנכרים כשרים ואפילו בלא עידי מסירה וכל שכן בעדי מסירה דלא מחזקינן להו אלא בישראל לפי שרוב ישראל שבחוץ לארץ וכו' ואת אמרת לוקוס ולוס דוקא, התם כדקתני טעמא, וכי אמר רבי יוחנן בארץ ישראל שאין רוב השמות כשמות נכרים הלכך מספקינן דלמא נכרים נינהו ופסולים ואפילו בעידי מסירה כרבנן דמתניתין.

ויש לתמוה על דבריו ז"ל דאי כרבנן דמתניתין היכי אכשר אפילו בשמות מובהקין כלוקוס ולוס דהא לרבנן אפילו בשמות מובהקין פסול גזירה שמות מובהקין אטו שמות שאינן מובהקין. ואי נמי דאפילו בשמות מובהקין גזרי רבנן דילמא אתי למסמך עליהו. אלא דאיכא למימר כיון דשמות מובהקין נינהו דאיכא למימר דרובא לא סמכי עליהו, משום מיעוטא דאתי למיסמך עליהו בכי הא דאיכא למימר נמי דילמא ישראלים נינהו כולי האי לא גזרינן.

ואי ק"ל לוקוס ולוס הא לא מסקי ישראלים בשמהתייהו, ובודאי נכרים נינהו, לא היא דהא אמרינן בגמ' דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו.

ומדנקטינן לישנא דלא שכיחי דמסקי משמע דלאו שמות מוחלטין דלא מסקי ישראלים בשמהתייהו לעולם קאמרינן, ותדע דלרבנן גזרינן בשמות מובהקין דילמא אתי למיסמך עלייהו ואי לא מסקי לעולם ישראל בשמות מובהקין דנכרים היכי אתו למיסמך עלייהו כנ"ל לפי פירושו של רשי"י ז"ל. ולפי פירוש זה סוגיא דשמעתא לא אתיא כרבי שמעון ולית לן ראייה למיפסק כותיה מדפליג על רבנן דמתניתין וכמו שכתבתי למעלה (י, ב בד"ה רשבג"א).

ורבינו שמואל פירש בענין אחר וזה לשונו: בעא מיניה ר"ל מרבי יוחנן וכו' שמועה זו יותר מארבע לשונות ראיתי בה וכולן שבוש, דלא אתי ר"ל ור' יוחנן לקבוע הלכה כרבי שמעון דמתניתין ואין אדם יכול להעמידה, ברם כך ראיתי לפרשה ושיטת ר"ח ז"ל כמוני בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות הנכרים מהו מי חיישינן שמא נכרים חתמוהו והשליח או האשה או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורין שישראלים הם וטעו או שמא ידעו שנכרים הם והחתימו במתכוין שטעו בין גט לשאר שטרות שחותמיהן נכרים כשרים מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהם נכרים ופסלינן ליה לגט כרבנן דמתניתין דקיימא לן כוותייהו או דלמא זיל בתר רוב גיטי ישראל שלא הוחזקו לטעות ולהחתים נכרי וכשר ותלינן ליה בישראל, אמר ליה לא בא לידנו אלא גט שכתוב בו לוקוס ולוס והכשרנו דודאי כיון שאין רגילין ישראל בזה השם ודאי לא טעה השליח והבעל להחתים אנשים כאלה שדומים בשמותם לנכרים עד שחקר ופשפש אחריהם ונודע לו שישראלים הם והחתימם אבל שמהתא אחריני שדומין קצת לשמות ישראל שיכולין מכתיבי הגט לטעות בהן ולומר שישראל הם משום דשכיחי ישראל אחד מאלף דמסקי בשמהתייהו לא נכשירנו לגט שמא טעו המכתיבים הללו והחתימום בתורת ישראל עכ"ל. וקשה קצת דהיאך אפשר דיעמדו לפני הבעל והסופר ולא יכירו אם נכרים הם או ישראלים ויבואו לסמוך עליהם ולהחתימם בגט.

מתני': האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו. והלכך בעבד דזכות הוא לו דיוצא לחירות ומצוה בבת חורין זכין לו שלא בפניו ואין הרב יכול לחזור בו.

ואמרינן עלה בגמרא **אמר רב הונא שמע מינה התופס לבעל חוב קנה ואמר ליה ר' יצחק בר יוסף אפילו במקום שחב לאחרים אמר ליה אין.** וקשיא לי במתניתין מאי בעל חוב איכא אטו מי מחייב הרב לעבד לשחררו ואפילו כשתמצא לומר דבעלמא תופסין לבעל חוב התם הוא משום דזכין לאדם שלא בפניו והוה ליה תופס זה כאלו תפסו בעל חוב עצמו אבל הכא שאנו סבורין עדיין דהאומר תנו לאו כאומר זכו אם כן לא יהא תופס זה אלא כעבד בעצמו שאפילו מסר הרב לעבד שחרורו בידו על דעת שלא ישתחרר זה בקבלתו זאת לא יצא בן חורין ואם כן לא יהא כח התופס חמור מכח מי שתפס בשבילו, ועוד מאי חב לאחרים איכא דהא אינו חב אלא לרבו ואיהו חייב קרית ליה.

תירץ רבינו תם ז"ל דכל שמגלה בדעתו לשחרר את עבדו כעין בעל חוב קרית ליה דמסתמא אי לאו דעבד ליה ניח נפשא לא הוה משחרר ליה ועל צד זה קרינן ליה בעל חוב דידיה, ומיהו כיון דלא בעל חוב גמור הוא לו קרינן לה כעין חב לאחרים והכי קאמר אי אמרת בשלמא תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים קנה אפשר לומר כאן דאין הרב יכול לחזור בו דחשבינן ליה נמי להאי כעין בעל חוב דאי לאו דעבד ליה ניח נפשא לא הוה משחרר ליה, אבל אי אמרת דתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים בעלמא לא קנה כל שכן הכא דלאו בעל חוב גמור הוא דלא קנה ואין השליח יכול לעכב על ידי האדון מלחזור בו, ואמר לו קנה.

הא דאמר רבי יוחנן **תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה.** ואפילו בשוייה שליח קאמר כדמוכח בכתובות (פד, ב) גבי עובדא יימר בר חשו וכו'. ורש"י ז"ל פירשה (בב"מ י, א) דלא שוייה שליח. ובבבא מציעא פרק קמא כתבתיה בסייעתא דשמיא.

והא דאמרינן הכא **ואם תאמר משנתנו כל האומר תנו כאומר זכו דמי.** קשיא לי אההיא דאמרינן בריש פרק קמא דמציעא (י, א) מתניתין דאמר ליה תנה לי ולא אמר זכה לי דאלמא תן לאו כזכה, ויש מי שתירץ דהכא דעת אחרת מקנה שאני והתם במציאה ליכא דעת אחרת מקנה. ועוד אפשר לתרץ דהתם כעין מתנה היא וקיימא לן במתנה דתן לאו כזכה כמו

שאנו עתידין לכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא. והכא גבי עבד לאו מתנה הוא אלא כעין חוב כמו שכתבנו משמו של רבינו תם ז"ל (לעיל בד"ה האומר) דאי לאו דעבד ליה ניח נפשא לא הוה משחרריה.

דף יב - א

דכותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך, אמאי לא. ואף על גב דקיימא לן (כתובות נח, ב) דמזוני עיקר מכל מקום יכול הוא לומר לה צאי מעשה ידיך למזונות שאני חייב לך ואי לא ספקת משלמנא לך.

ומאי שנא לערי מקלט. כלומר בשלמא לדידי דאמינא יכול היינו דנקט ערי מקלט לומר דאפילו בערי מקלט דכתיב ביה וחי וסלקא דעתא אמינא ליעביד חיותא מיהא דלא לשקול ולא ליזון קא משמע לן דאפילו ברח לערי מקלט יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך, אלא לדידך דאמרת אינו יכול מאי שנא ערי מקלט ומאי רבותיה, ומשני לדידי נמי משום דכתיב וחי נקט לה סלקא דעתא אמינא ליעביד ליה חיותא טפי וכיון דאי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה לא לישקול מיניה קא משמע לן.

דף שם - ב

ב' בפחות פחות משוה פרוטה. פירש רש"י ז"ל עד שלא תצטרף הפרוטה יפרענה דלא חייל הקדש אפחות משוה פרוטה. והקשו עליו [בתוס'] מדקתני בבבא מציעא (נה, א) חמש פרוטות הן, דאם כן ליתני שש פרוטות הן ולימא דאין הקדש חל אפחות משוה פרוטה, ותירצו דנהי דהקדש ודאי חייל אכל שהוא מכל מקום אין מועלין בפחות משוה פרוטה כדתנן התם (ב"מ שם) הנהנה בשוה פרוטה מעל אבל בפחות משוה פרוטה לא מעל, ואף על גב דבעלמא איסור דרבנן מיהא איכא הכא

שרי לכתחלה דניחא ליה להקדש דלא לימות עבדיה. והקשה ר"י ז"ל דהא מכל מקום כי אכיל פחות משה פרוטה זימנא אחרינא מצטרף לפרוטה ואפילו לזמן מרובה כדתנן בכריתות (טו, ב) צירף את המעילה לזמן מרובה. ותירץ הוא ז"ל דהכא היינו טעמא לפי שלא היה בדעתו של מקדיש שיחול הקדש לפחות משה פרוטה.

שמע מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שמע מינה. וכן הלכתא. ואם תאמר אם כן היכי מוקמינן פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דאיתא לעיל (בע"א) דהא לא מצי לאוקמי פלוגתייהו ביכול ואינו יכול דהאי או פרנסני או הוציאני לחירות או תן לי מעשה ידי מיבעי ליה, ועוד מאי שנא שני בצורת דנקט וכדאקשינן לעיל ואי כדאסיקנא לעיל דכולי עלמא אינו יכול והכא במאי עסקינן בדאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספיק אם כן רבי יוחנן איפליג ארשב"ג ורבנן, וי"ל דאף על גב דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול שאפילו מחזור על הפתחים אינו מוצא.

אמר מר נותן שבתו ורפואתו לרבו, פשיטא. וקשיא לי מאי פשיטא, אדרבה איצטריך לאשמועינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. וי"ל דהכי קאמר פשיטא כיון דיכול לומר לעבד עשה ואיני זנך שמטעם זה יהא שבתו לרבו ואי לאשמועינן היא גופה דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך הכי הוה ליה לרבי יוחנן למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דמינה שמעינן דשבתו נמי לרבו.

ומשני רפואתו איצטריכא ליה. כלומר משום דבקוטע יד עבדו של חבירו בעי לאשמועינן חדושא דאפילו רפואתו הויה לרבו ואפילו עבדי סמא חריפא נקט לה בקוטע יד עבדו.

הא דאמר רבי מאיר **וכי תימרו זריק ליה גיטא ופסיל ליה.** קשיא לי (ועי בתוס'), ומה בכך מכל מקום קבלתו של זה חוב הוא לעבד ואין חבין לאדם שלא בפניו. וי"ל דהכי קאמר וכי תימרו כיון שהרב יכול לפוסלו בענין אחר דזריק ליה גיטא לא קרייה ליה מחייבו שלא בפניו דמה לי על יד זה מה לי בענין אחר. והיינו דקא מהדר להו ומה אלו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה, שלא היה לו להזכיר כאן אשת כהן דבאשת כהן לכולי עלמא חוב הוא לה ויכול לחזור בו, אלא דהכי קאמר כמו שאתם מודים לי באשת כהן דחוב הוא לה ואין אומר בזה מה לי על יד זה מה לי בענין אחר אף על פי שאף היא אי בעי זריק לה גיטא ופסיל לה דהשתא מיהא זה מחייב ואין חבין לאדם שלא בפניו. אודו לי נמי בעבד, ואהדרו

ליה רבנן במתניתין מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל
ופסיל ליה, כלומר שאני עבד שהרי יכול לפוסלו על ידי אחר ואחר יכול
לחוב לו בכך דאי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל ומזבן ליה ניהליה ופסיל
ליה וכיון דאחר יכול לחוב לו שלא בפניו מה שאין כן באשה אף זה מקבל
שטר שחרורו שלא בפניו.

דף יג - א

אדרבה הרי מתירו בבת חורין. ואף על גב דקיימא לן דעבדא בהפקירא
ניחא ליה הא ניחא ליה טפי דנפיק לחירות ושרי בבת חורין.

**מתני': האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו
לאחר מיתה.** הא מתניתין אפילו לרבנן מתוקמא ואף על פי ששנינו
למעלה (יא, ב) דזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו וקיימא לן כחכמים
דאינו יכול לחזור בו, מכל מקום לא יצא לחירות עד שיגיע גט לידו ואין
גט לאחר מיתה דפקע רשותיה מיניה וחייל עליה רשות יורשין. וכן כתב
הרי"ף ז"ל בהלכות. וזה קשה דהא אמרינן עליה בגמרא דטעמא
דמתניתין משום דכל האומר תנו כאומר זכו דמי ולמאן דאמר תן כזכה
מכיון שהגיע גט ליד שליח יצא לחירות וכדמשמע לקמן (סג, א) דשליח
קבלה שאמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה,
דלמאן דאמר תן כזכה מכיון שהגיע גט ליד שליח מגורשת, וכדמוכח
בהדיא בההיא (שם ע"ב) דאמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה
וחולצת ולא מתייבמת, מספקא ליה אי הולך כזכה דמי או לאו כזכה
דמי, אלמא למאן דאמר הולך כזכה לא חולצת ולא מתייבמת והכי נמי
לא שנא, ועוד דאמרינן לעיל (יב, ב) ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן
שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל, אלמא מכיון
שהגיע שטר שחרור ליד שליח יצא לחירות לגמרי ואיפסיל ליה בתרומה,
ותנן נמי במסכת תרומות (פ"ח, מ"א) העבד שהיה אוכל בתרומה ובאו
ואמרו לו מת רבך או שמכרך לישראל או עשאך בן חורין וכו' רבי אלעזר
מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר וכו' (שם במ"ב) וכולן שהיתה
תרומה בתוך פיהם רבי אליעזר אומר יבלעו ורבי יהושע אומר יפלטו.

ורש"י ז"ל גם הוא פירש למעלה כדברי רבינו אלפסי ז"ל וחזר בו כאן ואמר דהכא לא גרסינן תן אלא תני דלא מסרו לשליח בחייו ולפיכך לא נחלקו חכמים בדבר אבל למעלה במשנה הראשונה גרסינן תן שמסרו לשליח, וכן נמי לא גרסינן במשנה זו זה דאי תנא זה הוה משמע שמסרו לשליח בחייו, ואין לומר דלהכי תנא זה לאשמועינן דאף על גב דאמר זה כיון דלא מסרו לשליח מיד ליד בכי הא לא אמרינן תן כזכה, דהא ליתא מדאמרינן לקמן רב זביד לא מתוקמא ליה מתניתין בשכיב מרע ממאי מדקתני תנו גט לאשתי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דמת אין נותנין הא מחיים נותנין וטעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין ושכיב מרע אף על גב דלא אמר תנו נותנין, ואם איתא דגרסינן זה ולאשמועינן דלא אמרינן תן כזכה אלא במוסרו מיד ליד אבל באומר תן אותו שטר שחרור המונח בקרקע לעבדו אינו כזכה אם כן לימא ליה לעולם בשכיב מרע ואף על גב דלא אמר תנו נותנין ולא בא אלא לחידושו, אלא שמע מינה דלא גרסינן ליה כלל ולעולם תן כזכה בין במוסרו מיד ליד בין לא מסרו לו מיד ליד. ובה"ג בסוף הלכות נידוי מצאתי כתוב כגירסת הספרים שלנו תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי.

גמרא: במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורים מאי הוי הא לא משך. כלומר ויכול הוא לחזור בו ואף יורשו יכול לחזור בו וכיון שכן לא יתנו לאחר מיתה, ופירש רש"י ז"ל דאתיא הא כמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת, דהא אסיקנא לקמן (טו, א) דלמאן דאית ליה מצוה לקיים דברי המת אפילו במה שמצוה מתוך בוריו וחלה ומת נמי אמרינן מצוה לקיים דברי המת. ואינו מחוור, דאם כן מאי דוחקיה דרב הונא דאוקמה במעמד שלשתן, ורב פפא נמי בשכיב מרע וכאידך דרב לוקמוה בבריא וכמאן דאמר מצוה לקיים דברי המת. אלא י"ל דלהכי אקשינן והא לא משך משום דסבירא ליה דעל כרחין כיון דבעי רב צבורין לית ליה מצוה לקיים דברי המת דמאן דאית ליה מצוה לקיים דברי המת אפילו במלוה נמי מצוה לקיים דבריו. ואם תאמר אם כן רב גופיה אמאי אוקמה למתניתין בצבורין לוקמה אפילו במלוה ומשום מצוה לקיים דברי המת, י"ל דילמא סבירא לה לרב כרבי יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת וכדפסק נמי שמואל בפרק מציאת האשה (כתובות סט, ב). ואם תאמר הוה ליה לאקשווי עליה דרב והא קיימא לן (לקמן טו, א) מצוה לקיים דברי המת כדאקשינן בשילהי פירקין אדרב יוסף דפסק הלכה כרבי שמעון הנשיא. י"ל דהתם היינו טעמא משום דידע ביה שנויא משום הכי אקשי לה ומתרץ לה אבל הכא דלא מצי לשנויי שיסבור רב כרבי מאיר לא חש להקשות דהא שמואל נמי אית ליה הכין.

ורבינו תם ז"ל כתב דאי אפשר להעמיד משנתינו בטעמא דמצוה לקיים דברי המת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהוא מוציא מידו ומיד היורשים ונותנו ביד שלישי או ביד שליח כענין המשליש מעות לבתו (כתובות שם) או באומר תנו שקל לבני בשבת (שם) והולך מנה לפלוני (לקמן יד, א) דאמרינן בהו מצוה לקיים דברי המת, אבל במה שאינו מניח ביד אחרים לא אמרינן ביה מצוה לקיים דברי המת, ותדע לך דהא מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין (ב"ב קנא, ב) ואף על גב דמית ולא אמרינן מצוה לקיים דברי המת והיינו טעמא משום דלא אוקמוה ביד אחר, ובשילהי בבא בתרא (קעד, ב) גרסינן רב ושמואל דאמרי תרווייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין, לא אמר תנו אין נותנין, ואוקמוה התם בדליכא שטרא, ואקשינא ואי ליכא שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה היא ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. וקשיא לן, ואע"ג דליכא שטרא ליגבי מן היורשין אלא ודאי ש"מ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא במוסר וכו', ותיפוק לי משום דמצוה לקיים דברי המת ואף על גב דליכא שטרא ליגבי מן היורשין, אלא ודאי ש"מ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא במוסר ביד שלישי או ביד שליח או במה שהוא ביד אחרים. וכן כתב שם הראב"ד. ואי קשיא לך מעשה דאיסור גיורא דב"ב בפי מי שמת (קמט, א) דאמר רבא היכי לעביד ליקנינהו ניהליה אגב קרקע לית ליה, במתנת שכיב מרע כל דליתיה בירושה ליתיה במתנת שכיב מרע, במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא, וכי לא אזיל מאי הוי הא מצוה לקיים דברי המת, הא ליתא דלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא במי שישנו בירושה משום דמאן דאיתיה בירושה איתיה לממוניה בחזקתיה ומחמתיה הוא דירתיה ליה ירתיה, הילכך בממוניה מצוה לקיים דבריו, אבל בגר דלא מחמתיה זכו בהו אינשי אלא מן ההפקר בממון שאינו שלו מאי מצוה איכא לקיים דבריו. ואי קשיא לך תו הא דאמרינן (לקמן מ, א) כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי קורת רוח עשתה לי יעשה לה קורת רוח כופין את היורשים ויעשו לה קורת רוח שמצוה לקיים דברי המת אלמא אפילו במה שאינו מניח ביד שלישי אמרינן נמי מצוה לקיים דברי המת, איכא למימר דהתם שאני שזכו בהן מן השמים. ומיהו לפי מה שפירש רבינו אלפסי ז"ל (כא, א בדפי הרי"ף) עושין לה קורת רוח שאם אמרה מלאכה זו כבדה עלי עושין לה קורת רוח ואינה עושה אותה מלאכה לא אתי שפיר.

ועוד יש לומר לענין קושיית שמועתינו דמשום הכי לא אוקים מתניתין כמאן דאמר מצוה לקיים דברי המת משום דלא מיתוקמא ליה מתניתין בהכין דאם איתא הוה ליה למיתני במתניתין תנו שטר שחרור לעבדי ומת אין נותנין אחר מיתה וכופין את היורשין ועושין לו גט שחרור, אלא ודאי מדלא סיים בה הכי שמע מינה דכולה מתניתין כמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת. ואם תאמר דהא דלא סיים ברישא וכופין את היורשין ועושין לו גט שחרור משום דסתם לן הכא כרבי דפליג עליהו דרבנן בגמרא דבני מערבא ואמר דבאומר תנו אין כופין את היורשין, ואפילו למאן דאית ליה מצוה לקיים דבר המת דגרסינן התם בפירקין דהכא (הלכה ה') תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופים את היורשים לקיים דברי המת אמר רבי זעירא בסתם חולקין, מה אנן קיימין אם באומר שחררו אף רבי מודה אם באומר כתבו ותנו אף רבנין מודו אלא כן אנן קיימין באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו, ורבנין אמרין האומר תנו כאומר שחררו, הא ליתיה דמסתמא מתניתין אפילו כמאן דאמר מצוה לקיים דברי המת כרבנן הוה סתמא.

והרמב"ן נ"ר הכין נמי כתב [ד]מתניתין על כרחין כמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ומהאי טעמא נמי דכתיבנא, אלא שבעיקר דין מצוה לקיים דברי המת כתב דלא נאמרו דברים הללו אלא באומר ליורשיו תנו או עשו כן, כעין פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח או להלה המופקד אצלו כגון המשליש מעות לבתו ותנו שקל לבני בשבת והולך מנה לפלוני דלקמן, אבל במצוה ומוסר דבריו לעדים לא, והיינו מתנת שכיב מרע במקצת דקיימא לן דבעיא קנין ואף על גב דמית. ואם תאמר משנתנו דאמר תנו הא פרישנא דמתניתין על כרחין כמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת וההיא דבבא בתרא (קעה, א) ודאי לכאורה קשיא ליה דהא התם תנו קאמר ואפלו הכי אקשינן ואי ליכא שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה היא ואינה גובה מן היורשים ולא אמרינן ביה מצוה לקיים דברי המת, אלא אם כן נדחוק דאמר תנו דאמרינן התם לאו דוקא באומר ליורשיו תנו, אלא באומר אמרו ליורשי תנו ולאפוקי אומר מנה לפלוני בידי גרידא דאמרינן דילמא שלא להשביע את בניו קאמר וצריך עיון.

גירסת הספרים הישנים: שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי נותנין מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין. ופירש ר"י הזקן ז"ל מנכסי נותנין בין מנה זה בין מנה סתם דמדאמר מנכסי מתנה הוא דיהיב ליה

וכיון דמנכסיו אמר ליתן לו אפילו כי אית ליה מנה קבור מאי הוי מכל מקום הרי הן חייבין ליתן לו מנכסיו מנה ומה לי קבור מה לי אינו קבור, אבל אי לא אמר מנכסי לאו מתנה יהיב ליה אלא אודויי קא מודה די ש לו בידו מנה פקדון והילכך אי אמר מנה זה נותנין אבל מנה סתם אין נותנין דחיישינן שמא מנה קבור יש לו בידו והם אינן חייבין ליתן לזה אלא מנה שלו. ואינו מחוור בעיני, דהא ודאי מעיקרא מתניתין בנותן מנכסיו הוי משמע לן, מדאקשינן אי בבריא הא לא משך, ואי בשכיב מרע דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ולאוקמתא דרב זביד נמי הכין מוקמינן לה, ואם איתא דרב פפא חדית ביה השתא ואוקמה במודה ולא במצוה לתת משלו לא סגיא דלא פריש והוה לה למימר בהדיא מתניתין במודה בפקדון וכאידך דרב, ועוד שאין דינו מתחוור בעיני, דאפילו במודה בפקדון כי לא אמר אנא אותביה במקום פלוני פושע הוא ויורשיו חייבין לשלם, אלא שבזו י"ל למי נצרכה לרב, ורב ושמואל דאמרי תרוייהו מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות (ב"ב קעד.). ויש לי לפרש לפי אותה גירסא דדברי רב על דרך כלל ופרט נאמרו והכי קאמר תנו מנה לפלוני מנכסי נותנין ודוקא באומר מנה זה הוא שנותנין אבל מנה סתם אין נותנין. ויש ספרים דגרסי תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין ולא גרסינן ברישא נותנין, וזו גירסא ישרה אילו היו הספרים הישנים מודין לה.

דף יג - ב

אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. ודוקא באומר מנה לי בידך ויש לו בידו הוא דקנה אבל באומר הלויני ותן לו לא קנה ויכולין הן לחזור בהן וכדתנן בבבא מציעא (קיא, א) המחחו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו ואפליגו עלה (שם קיב, א) רב ששת ורבה אי חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר חוזר ואמר רבה מנא אמינא לה דקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מהדר הדר וקיימא לן כרבה וכו' כדכתב רבינו הגדול ז"ל שם בפרק המקבל במציעא.

אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון. כלומר משום דאיתיה בעיניה ומצי האיך לאקנויי ליה, אבל במלוה דליתא בעולם לא דהיכי מצי מקנה לה. והקשה רבינו תם ז"ל אם כן למאי איצטרכינן למעמד שלשתן בלאו הכי קני דהא קיימא לן דכל האומר תנו כאומר זכו דמי (לעיל יא, ב). ועוד דכיון שקבל עליו הלה המופקדין אצלו קנה אידך וכדאמרינן בבבא בתרא (פה, א) גבי ארבע מדות במוכרין ברשות הלה המופקדין אצלו לא קנה, עד שיקבל עליו הלה או עד שיוציאנה מרשותו, ותירץ הוא ז"ל דמהא שמעינן דמעמד שלשתן אפילו בעל כרחו של נפקד קנה נמחה, מה שאין כן באומר תנו שלא במעמד שלשתן דאף על גב דכל האומר תנו כאומר זכו מכל מקום זה אינו מקבל עליו לזכות בשבילו והתם נמי הא אמרינן לא קנה עד שיקבל עליו הלה.

ועוד יש לדקדק כן מדאמימר דאמר [בסמוך] נעשה כמי שאמר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך לדילך ולכל דאתי מחמתך, אלמא כיון דהוה ליה כמשעבד נפשיה בשעת מתן מעות כל מאן דאתי מחמתיה אפילו בעל כרחיה נמי איתיה, אלא שיש לומר דהכי קאמר כשהוא מקבל עליו ליתן לו נעשה כאומר לו, אי נמי נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך שאני מתרצה לו. והכי נמי משמע דמעמד שלשתן מדעתיה איתיה בעל כרחיה ליתיה, מדיהיב רב אשי טעמא בההיא הנאה דקא משתניא ליה ממלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה, ורב אשי ודאי מידע הוי ידע טפי מינן טכסיסא דמעמד שלשתן אי מדעתיה אי בעל כרחיה ואי בעל כרחיה היכי קאמר דגמר ומשעבד נפשיה. וכי תימא הני מיילי במלוה הוא דקא יהיב ביה האי טעמא אבל בפקדון אפילו בעל כרחיה נמי איתיה דהא לא צריכינן ביה להאי טעמא כלל, הא ליתא דבחד שעתא איתקון וכולי מעמד שלשתן חד טכסיסא אית ליה.

ומה שהביא הוא ז"ל ראיי מדאיצטריך למעמד שלשתן ולא סגי ליה באומר תן דתן כזכה, הא ליתא דאיצטריך היכי דיהיב ליה מתנה וקיימא לן במתנה תן לאו כזכה. אלא שרבנו תם ז"ל אומר דמכל מקום י"ל דאפילו בעל כרחו הוצרכו לתקן כדי שיוכל כל אחד להסתפק בשלו ולמכרו וליתנו כרצונו והיינו דקאמר רבא בעובדא דאיסור גיורא (ב"ב קמט, א) במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא דאלמא אי אזיל על כרחו מקנה לו לרב מרי בריה, ומכל מקום אינה ראייה דאפשר דמשום כיסופא הוא דקאמר הכין כלומר אי שלח לי לא אזילנא דאי אזילנא אצטרך להתרצות לפי שאתבייש ממנו. ועיקר קושייתו של רבינו תם ז"ל למה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן בפקדון י"ל משום דלפעמים קיימא באגם

או ברשות אחרים והשתא משום תן כזכה לא היה זוכה כיון שבאותה שעה אינה ברשותו.

אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך. כלומר ובקבלת המעות נתחייב זה והשתא הוא דאיגלי מילתא דלנמחה זה הוא דנתחייב. ואקשי ליה רב אשי אלא מעתה הקנה לנולדים דלא היו בשעת מתן מעות הכי נמי דלא קני דהא אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ואנן הא קיימא לן דמעמד שלשתן אפילו בנולדין לאחר מיכן קנה דהא לא פליגי רבנן, ומיהו לא אקשי ליה רב אשי לטעמיה דאמימר אלא דנולד זה לא קנה אלא מיהו אף על גב דהוא הקנה למי שלא קנה לא הוי כאלו אמר לו בשעת מתן מעות הא לך מנה והשתעבד לעתיד להולד דלא זה קנה ולא למלוה קנה דהא איהו לדידיה לא אישתעבד ונולד נמי לא קנה, אלא הכא אמימר הכי קאמר הרי זה כמיפה את כחו דאף על גב דמשעבד ליה לזה למלוה הרי הוא מיפה את כחו דאי מקנה ליה למי שראוי לקנות שיהא משועבד לו מעכשיו בקבלת מעות אלו והלכך כשהקנה למי שאינו ראוי לקנות נשאר שעבודו של מלוה עצמו עליו, ועוד דאיהו לא קאמר אלא לבאים מכחו וזה אינו בא מכחו דהא לא קנה.

וצריך לדקדק בטעמו של אמימר אם מי שהקנה לו מלוה זה הקנהו גם הוא לאחר במעמד שלשתן אם קנה אותו שני אם לאו דהא השני לאו מחמת מצוה בא אלא מחמת הבא מחמתו. ונראה ודאי דאפילו שני קנה מדין תנאי זה דכולן מחמתו הן באים דמחמת שמכרו או נתנו מלוה זה מכרו או נתנו ראשון לשני, והגע עצמך האומר לאשה נדר ושבועה אין לי ולירשי ולבאים ברשותי עליך ולירשיך ולבאים ברשותך (כתובות פו, ב) מכרה היא לאחר ואחר לאחר יש לו על שני נדר ושבועה, הא ודאי ליתא דאם כן לא הוה שתיק גמרא מיניה והוה ליה למימר אבל משביע הוא את הבאים ברשות הבאים ברשותה וכדאמרין נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה, ואפילו לרב ענן דאמר (ב"ב קכה, ב) בעובדא דסבתא שבפרק יש נוחלין, לירתה ולא לירתו ירתה, ואפילו אית לה ברא לברתא לא יריתה, התם היינו טעמא משום דסבירא ליה לרב ענן דאי לירתה אפילו לירתי ירתה קאמר לישתוק ולימא נכסי לסבתא, ואנא ידענא ודאי דברתה לירתה דמאן כן לירות בר קשא דמתא לירות, אבל הכא כולי עלמא מודו וכל שכן דהא אסיקנא התם דירתו ואפילו לירתי ירתי ואי אית ליה ברא לברתא ירית. ואיכא למימר נמי דדוקא היכי דקאמר הכי לכל מאן דאתי

מחמתך ולא אמר ולמאן דאתי מחמתך אלא שהדעת נותנת דבין כך ובין כך קנה שני כנ"ל.

וכתב הראב"ד ז"ל דמהא דאמימר שמעינן דמוכר שטר חוב לחבירו אף על גב דאמר שמואל (כתובות פה, ב) אם חזר ומחלו מחול, אי כתב ליה משעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך אם חזר ומחלו אינו מחול, דהא כבעל חוב דידיה חשבינן ליה ואינו לוקח אלא מלוה, והקשו עליו דאם כן לאמימר תיקשי לך דשמואל אדשמואל דהכא אמר שמואל מלוה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה, ויהיב אמימר טעמא דנעשה כמאן דאמר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך אלמא בכל מלוה עשו את שאינו כותב ככותב וכיון שכן מן הדין אינו יכול למחול ושמואל הוא דאמר (שם) חזר ומחלו מחול. ועוד דאמרינן בב"מ (יט, ב) מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ואקשינן וליחוש דילמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבינתה לכתובה דמניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתוב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדון, אמר רבה שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ואם איתא אכתי ליחוש דלמא משתעבדנא לך ולמאן דאתיא מחמתך כתב לה ואינה יכולה למחול ואכתי איכא משום דילמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי.

ומסתברא כדברי רבינו הראב"ד ז"ל דודאי מדאמימר ומתשובתו של רב אשי שמעינן שפיר דכל מאן דכתב בשעת מתן מעות משתעבדנא למאן דאתי מחמתך מאן דאתי מחמתיה כמלוה גופיה חשבינן ליה ולא כלוקח וכיון דמלוה הוא לאו כל הימנו של ראשון לאבד זכותו של זה, וההיא דבבא מציעא (שם) לא קשיא דאינהו ודאי מידע ידעי דרוב שטרותיהן לא הורגלו לכתוב בהן תנאי זה ולמיעוטא, בכי הא דאיכא שוברא מעליא אלא שנפל, לא חיישינן ואף על גב דבעלמא חיישינן למיעוטא כי האי כדקאמר בבבא בתרא (מג, ב) גבי מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה וליחוש דלמא דאיקני אמר ליה, וליחוש דלמא מטלטלי אגב מקרקעי אקניי ליה התם היא דאתיא לאיכשורי מוכר לעדות מה שמכר ובכי הא ודאי איכא למיחש לכל מה דאיפשר למיחש משום דכנוגע בעדות הוא, אבל הכא דנפק תברא מעליא קמן אלא דכיון דנפל חיישינן ליה דיו אם ניחוש לו למה שהורגלו הרוב לכתוב ולא לחוש ולפסול משום נפילתו ואפילו לחשש רחוק כזה לכתבה ליתן בניסן ולא נתנה ולקנוניא, ולכתב לה משתעבדנא למאן דאתי מחמתך ואי נפיק לקוחות לית לה לשלומי דאי אית לה לשלומי מאי קנוניא איכא הא לקוחות עלה דידה קא הדרי

לכולי האי ודאי לא חיישינן, ודשמואל אדשמואל נמי אליבא דאמימר לא קשיא דאמימר הכא נעשה כאומר לו קאמר כלומר כל שהקנה במעמד שלשתן לב בית דין מתנה עליהן בשעת מלוה כאלו אמר לו בשעת מתן מעות משעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך. ולא שירדו חכמים לדעתן של לוויין ושמו שכך התנה לו בלבו אלא לומר תקנה התקינו חכמים כאלו אמר לו כך כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין וכאותה שאמרו בע"ז (סג, ב) אמר ר"ח בחנוני המקיפו דכיון דאורחיה לאוזופי קני ליה דינר גביה ולאו מדינא קאמר דהא אין אדם מזכה לחבירו על ידי עצמו, ותדע לך דמה ראו חכמים לומר שהלוה מתנה בכך בשעת מתן מעות ומה הנאה יש לו בכך שהוא מתנה עליו בלא תנאי המלוה שהרי לא אמרו נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות על מנת שתשתעבד לי ולמאן דאתי מחמתי אלא עשאוהו כתנאי הלוה ולוה מה הנאה אית ליה בהכי וכל מקום שאמרו נעשה כאומר לו היינו כשהמתנה בכך יש לו תועלת בתנאי וכאותה שאמרו בב"מ (לד, א) נעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו דמשום הנאה דאית ליה למפקיד דלא ליטרחיה לבי דינא מתנה עליו בכך שכך שמו חכמים דעתו של מפקיד אבל הכא אדרבה יש לו הפסד בדבר פעמים שהראשון נח והשני קשה ומקפיד כדבי בר אלישיב דכפתי ושקלי לאלתר (לקמן יד, א), אלא ודאי לאו מן הדין גמור אמרו שיקנה אלא תקנה התקינו כדי שלא תנעול דלת ומילתא דניחא להו לתרווייהו זה שילוו לו וזה שיוכל להסתפק בשלו ולמכור ולתלות במה שירצה ולא ימנע מהלוות, ומיהו סבירא להו השתא דאי לאו דאפשר להו לבעלי דינין בכך מעיקרא דדינא, בלא תקנת חכמים בדבר כזה לא היו מתקנין חכמים שיהא קונה כלל, וכאותה ששנינו לקמן (ל, א) מלוה אדם את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואם מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ותניא עלה (שם בע"ב) רבי אומר יורשין שירשו, ופירשו עלה בגמרא יורשין שירשו קרקע כלומר דאפשר לו בכך לשעבד נכסיו וגובה ממקרקעי דיתמי והלכך התקינו להן חכמים דאף על גב דלא שעבד לו אלא חלקו מן התרומה והמעשרות שיוכל לגבות ברשות היורשין אף על פי שמת לו הלוה, והכי נמי אמר אמימר תנאי מצאו חכמים לסמוך עליו ולהתקין, דאילו אם אמר ליה לווה למלוה משתעבדנא לך ולמאן דאתי מחמתך מהני, הלכך לב בית דין מתנה עליהן בשעת מתן מעות דכל שבא להקנות במעמד שלשתן שיהא כאלו התנו ביניהם משום דפעמים שלא התנו ופעמים שהלווהו על פה ופעמים שאפילו במלוה בשטר אינו מוצא עדים להקנותו לו בפניהם ושמא יאמר לו הלה לאו בעל דברים דידי את

והלכך התקינו שיהא מעמד שלשתן קונה בכל ואילו לא היה תנאי לזה מהנה בכך בלא טעמא לא היו מתקינין בכך והיינו דאקשי לה רב אשי מן המקנה לנולדים דהשתא תנאם בטל אם כן אף לב בית דין לא יתנה אדבר זה.

והא דאמרינן בבבא בתרא (קלא, א) בין למאן דאמר יסבון בין למאן דאמר ירתון והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא תנאי בית דין שאני, דאלמא בית דין מתנין דבר שאין בעלי הדין יכולין להתנות, לאו למימרא שאין הבעל יכול להתנות עמה כלל דאף הוא אילו רצה מתנה עמה שלא יירשנה דתנאי ממון הוא וכדאיתא בירושלמי (בי"ב פ"ח, ה"ח) הלן דכתבין אי מיתת בלא בנים תהדר כל מה דילה לבי נשה תנאי ממון הוא וקיים והלכך אף בית דין מתנין דתהדר כתובתה לבנין דכרין דיהוו לה ואי משום עיקר כתובות ותוספות לא פלוג רבנן כיון דעיקר תקנתא משום נדוניא כדאיתא בכתובות (נב, ב), והתם לישנא דירתון ויסבון קא קשיא ליה דאי משום תנאי דידיה וקניניה קא אתית לה הא לא מצי לאקנויי לנולדים אלא משום תנאי בית דין הוא דאתנו בכך הואיל ואיהו מצי לאתנויי בהדה דתהדר כתובתה ליורשיה, והכא במסקנא (בדף יד, א) דלא אשכחן טעמא, אוקימנא לה בתקנתא גרידא בלא טעמא ומשום תקנת מלוה ולוה. וכיון שכן איתא לאמימר, ואיתא לשמואל בשלא הקנה לו במעמד שלשתן. ואיתא נמי לדינא דכתב רבינו הראב"ד ז"ל דבמתנה בפירוש ומכרו וחזר ומחלו אינו מחול דלא חשבינן ליה לוקח אלא מלוה ואריך [והארכת] כנ"ל. ומיהו אם מכרו לנולדים דלא(ו) היו בשעת התנאי לא קנו מחמת תנאי הלוח אלא מחמת מכירת מלוה לבד והלכך אם חזר ומחלו מחול.

ולענין מוכר חוב לחבירו במעמד שלשתן. כתב ר"י ז"ל (בתוס' ד"ה תנהו בשם ר"ת) דאינו יכול לחזור ולמחול, וזה כדברינו שכתבנו למעלה, והביא ראיה מהא דאמרינן בקדושין (מז, ב) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומוקי התם פלוגתייהו בתרתי במלוה על פה ובמלוה בשטר, במלוה בשטר פליגי בדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול רבי מאיר לית ליה דשמואל וחכמים אית להו דשמואל, ואי בעית אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל והכא באשה סמכה דעתה קא מיפלגי מר סבר אשה סמכה דעתה, מימר אמרה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני, ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה, ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד

שלשתן קנה מר סבר כי אמר רב אפילו במלוה ומר סבר בפקדון אבל לא במלוה, ואם איתא דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו מחול אמאי לא מסיק נמי בהא ואי בעית אימא דכולי עלמא בין במלוה בין בפקדון וקא מיפלגי נמי באשה סמכא דעתא ואתי נמי שפיר טפי דלוקי לכולהו כמאן דאמר בין במלוה בין בפקדון כיון דקיימא לן כוותיה, אלא ודאי שמע מינה דלא מצי לאוקומה בהכי דבמעמד שלשתן דכולי עלמא אם חזר ומחלו אינו מחול.

ומיהו קשה קצת מהא דאמרינן בבבא קמא בפרק החובל (פט, א) גבי אשה דפגיעתה רעה דפריך ותזבון לכתובתה בטובת הנאה ומשני כל לגבי בעלה ודאי מחלה, ואם איתא תיזבון במעמד שלשתן ושוב אינה יכולה למחול, ובשלמא אי אמרינן דמעמד שלשתן בעל כרחו ליתיה, שפיר, דבעל מסתמא אינו מתרצה לכך, אבל לסברתו של רבינו תם ז"ל שכתבנו (שם) קשה, וי"ל דלא התקינו כך בכתובה הואיל וישנה תחת בעלה שמא לא תבא לגבות לעולם. ואי קשיא לך נמי מהא דאמרינן בפ"ק דב"מ (יט, ב) מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעלה ואקשיה דילמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי וכו', ופריק אמר רבא זאת אומרת איתא לשמואל דאמר חזר ומחלו מחול, ואם איתא ליחוש דילמא במעמד שלשתן הקנתה להן, ויש לומר דלהכי לא חיישינן דאם מכרה להן שלא בעדים לעולם תכפור בהן לומר לא היו דברים מעולם, ואם מכרה להם במעמד שלשתן ובפני עדים והסכים הבעל לדבריה אם כן כבר הודה שהשובר פסול ואילו שתק שתיקה בכי הא כהודאה דמיא ואם עמד וצוח ומיחה בידה מחמת טענת שובר אם כן מוכחא מילתא דשובר מעליא הוא והילכך ליכא למיחש כלל ונכון הוא.

והרמב"ן נ"ר כתב בפרק האיש מקדש (מח, א בד"ה במלוה) דיכול הוא למחול והתם היינו טעמא דלא אמר ואיבעית אימא דכולי עלמא בין במלוה בין בפקדון ובדשמואל קא מיפלגי משום דבעי למינקט לה אליבא דהנהו פירוקי קמאי דאמרי התם דפליגי בעיקר קנייה דלרבנן משום דלא קנתה כלל ולרבי מאיר משום דקנתה ובדרב פפא פליגי, ומשום הכי איצטריך למימר דרבנן במלוה על פה סבירא להו דלא קנייה לה במעמד שלשתן, אבל אליבא דפירוקא בתרא דהתם דמוקמי פלוגתיה במלוה בשטר בדשמואל, במלוה על פה נמי בדשמואל פליגי ובמלוה בשטר להודיעך כחן דרבנן דאפילו בשטר חזר ומחלו מחול ובמלוה על פה להודיעך כחו דרבי מאיר ותרזויהו מודו דאפילו מלוה נקנית היא במעמד שלשתן דהכי קיימא לן, והביא ראיה מדתניא בפרק קמא

דקידושין (ח, ב) קדשה במשכון מקודשת, ואוקימנא לה התם במשכון דאחרים דאלמא במלוה דאחרים אינה מקודשת אלא במשכון דמלוה שיש עליה משכון אם הקנה אותה ומסר המשכון ללוקח וחזר ומחלו אינו מחול, ותדע לך דהא לרבנן כל שהוא יכול למחול אם קדשה בו אינה מקודשת וכדאמרינן התם אשה נמי לא סמכה דעתה ואם בשקדשה במשכון דאחרים ומסר לה את המשכון יכול הוא למחול אם כן היאך היא מקודשת אלא ודאי אינו יכול למחול. ודוקא מה שכנגד משכוננו אינו מחול אבל השאר מחול, והדין נותן שהמלוה שעל המשכון לא יהא חוזר ומוחל דהא עיקר טעמא דמוכר שטר חוב שחוזר ומוחל אינו אלא משום דשעבוד שיש לו על נכסי הלוח אינו גוף שיכול להקנותו והקנאה מועטת כזו יכול הוא לחזור ולמחול, מה שאין כן במלוה על המשכון שהמשכון קנוי לו וזכות שיש לו בגוף המשכון הוא מוכר לו.

והא דאמרינן בכתובות (פו, ב) גבי חזר ומחלו מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה כי כשורא לצלמא ומאן דלא דאין לא מגבי אלא דמי ניירא בעלמא, דמשמע לכאורה שצריך הוא להחזיר השטר אף על פי שהוא כעין משכון, ליתא, דהכי פירושו לא מגבי אלא דמי ניירא כלומר לא קנה ממנו קנין גמור אלא הנייר ואם היה מפסידו הנייר היה חייב לשלמו ולא השעבוד שבו ומכל מקום אף הנייר אינו משלם לו שהרי ניירו בידו הוא. וכן נ"ל שיש להביא ראיה מפרק האיש מקדש (מח, א) גבי שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת. ואותה שאמרו בבבא קמא (מט, ב) גבי זוכה בשטרותיו של גר, לא קשיא, דילמא עיקרא כפירוקא דפריק אין לצור ולצור. ומיהו מדברי הרי"ף ז"ל נראה הפך בעובדא דמלוגא דשטרי (כתובות פה, א) וכן כתב הרמב"ן נ"ר. ויש להם על מה שיסמוכו בהמביא תניין (כ, ב) בבעיא דהיו מוחזקין בטבלא שהיה שלה, ובפרק הכותב הארכתי יותר בסייעתא דשמיא.

דף יד - א

הנהו גינאי דעבוד חושבנא בהדי הדדי פש חמש איסתרי זוזי גבי חד מנייהו וכו' אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה מה אעביד לך חדא דאמר

רב הונא אמר רב וכו' ועוד הא קנו מינך. וסבירא ליה לרב נחמן השתא דהאי גננא לא הוה אתי בטענת טעות אלא מתורת חזרה לומר דלא קנה ואמר ליה רבא דעיקר טענתו של זה מחמת דלית ליה גביה מידי קאמר וקנין בטעות הוא ואודי לה רב נחמן דאם כן קנין בטעות הוא וחוזר.

וכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו משמא דרבוותא ז"ל דלא עבדינן בה עובדא אלא היכא דאיכא סהדי דעבוד חושבנא קמייהו ואמרי דהכין הוה חושבנא ואישתכח ביה טעותא. אי נמי היכא דקא מודה ליה חבריה דהכין הוא חושבנא ואית ביה טעותא אבל היכא דליכא סהדי ולא מודי ליה חבריה אלא דאיהו הוא דקא טעין טענת טעותא לא מהימן, דאי לא תימא הכין פסילנא לכולהו שטרי דעלמא דכולהו אמרי דטעותא אית בהו, וכן כתב ר"ח ז"ל, אבל אם אין ראיה ובעלי הדין מכחישין אותו או הלכו למדינת הים או טוענים שכחנו החשבון ואין הנתבע יכול לברר הטעות בראיה או בהודאת בעלי הדין אין בדבריו ממש. עד כאן לשונו.

ואיכא דקשיא ליה כי ליכא סהדי דמסהדי בהווא טעותא ולא קא מודה ליה חבריה אמאי לא מהימן מיגו דאי בעי אמר פרעתי. ויש מי שתירץ דכיון דקנו מיניה וסתם קנין לכתיבה עומד (ב"ב מ, א) אינו נאמן לומר פרעתי וזה נכון וברור. ואיכא מאן דאמר דכל היכא דלא איכתיב שטרא מהימן בטענת פרעתי דהא לא מצי אמר שטרך בידי מאי בעי והכא היינו טעמא משום דהוה ליה כמיגו במקום עדים דאנן סהדי דלא משעבד נפשיה במעמד שלשתן אלא אם כן דייק מעיקרא שפיר ואשכח דפש גביה ההוא ממונא, זו דומה לזו שאמרו בבבא בתרא (קעה, א) שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי [בכ"י אי': נאמנין, אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי] אינן נאמנין משום דכי אמר תנו חזקה מידק דייק והדר אמר, ואף על גב דמצו אינהו למימר פרענו אפילו הכי אינן נאמנים לומר שאמר להן אביהן פרעתי דכמיגו במקום עדים הוא, ודוקא דשעבד נפשיה במעמד שלשתן בפני עדים אבל בינו לבינם במעמד שלשתן לבד נאמן דכל שלא בפני עדים לא דייק שפיר. ובשם הראב"ד ז"ל דדוקא בבא בטענת טעות וליכא סהדי הוא דמהמנין ליה במיגו דאי בעי אמר פרעתי אבל בבא בטענת השטאה לא דאנן סהדי דמעיקרא לא בהשטאה אודי ליה דבטוען את חבירו מנה לי בידך והלה מודה לו ולא קאמר אתם עדי הוא דאיכא למימר דמשטה ביה (סנהדרין כט, א) משום דאיהו נמי משטה ביה כיון דתבע מיניה מאי דלית ליה גביה אבל כי אסמכי לגבי האי שלישי לא עביד אינש דמשטה בהאי שלישי דלא ידע במילתא מידי ולא תבע מיניה מידי.

ובעיקר דינא דכתב הרי"ף ז"ל דהיכא דמודה ליה חבריה מהימן אי בעל הקרקע מודה ליה בכך, האי דקנו מיניה ודאי פטור דהא מודי ליה אידך דבטעות אשתעבד ליה וכדגרסינן בירושלמי בפרק הכותב הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שחייב לו ונמצא שאינו חייב לו אינו חייב לתת לו כלום, וגנני נמי מיפטר פטירי מיניה מארי ארעא משום דאמרי ליה חושבנא בקושטא הוה ואת הוא דאודית ליה לאו כל כמינך לחיובי לדידך, ואפילו אמרי ליה נמי אישתלין חושבנא מיפטר פטורי, דהוה ליה כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור (כתובות יב, ב), ולא דמי למנה הלוייתי ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו דהכא הא אמרי לה ודאי פרענו אלא דאת הוא דאמרת דאשתכח ביה טעותא האי טעותא לא ידעינן, ומיהו משתבעי דלא ידעי ומיפטרי.

ואם בעל הקרקע אינו מודה בכך אלא גננא חבריה הוא דקא מודה ליה לאו כל כמיניה לאבד זכותו של זה ואי משום דהוא חייב לשלומי ליה אמר ליה מרי ארעא אי ניחא לך דליפטר גננא חבירך זיל שלים, ונראה דאפילו איכא לאישתלומי מיניה דגננא לאו כל כמיניה אלא מימר אמרי ליה אי קושטא קאמרת זיל הב ליה השתא להאי או להאי, ולא דמי לאומר שטר אמנה הוא זה דאסיקנן בכתובות (יט, א) דאפילו מלוה אינו נאמן במקום שחב לאחרים, ודוקא בשחב לאחרים הא לאו הכי אלא דאיכא לאישתלומי מיניה ממקום אחר נאמן דהתם הוא דכיון דאי בעי פרע ליה ממקום אחר נאמן אבל הכא דאיסתלק ליה מארי ארעא מגננא וקם גננא חבריה בחריקי לא כל כמיניה, ומשום מיגו נמי דאי בעי מחיל ליה לא מהימן חדא דהכא משמע דפקדון הוה ולא מלוה ובפקדון לא מצי מחיל דהא קננהו מארי ארעא קנין גמור והוה ליה האי גננא תנינא מרי פקדונא דמרי ארעא אלא אף כשתמצא לומר שהוציאו וקם עליה במלוה הא קנו מיניה, ועוד דהא אסיקנא לעיל (יג, ב) דבמעמד שלשתן אם חזר ומחלו אינו מחול, אלא ודאי דינא הכי דלישלים האי גננא למארי ארעא וחוזר וגובה מגננא חבריה דהא אודי ליה דבטעות המחלו.

אלא שהראב"ד ז"ל אמר דאפילו גננא נאמן דהא איהו פרע עסקא ועייל בחריקיה אבל במתנה דאיכא פסידא למקבל מתנה כי מודי ליה חבריה דטעותא הוה לא מהימן. ומיהו אי תרי גינאי נינהו בר מהאי דאישתעבד מהימני דלא גרעי מתרי סהדי דעלמא ואי משום נגיעת עדות הגע עצמך דאין כאן נגיעת עדות כלל, אלא מיהו נראה דדוקא בדאיכא לאישתלומי מינייהו הא לאו הכי חיישינן לקנוניא כההיא דהאומר שטר אמנה הוא זה (כתובות שם) דבמקום שחב לאחרים אינו נאמן דחיישינן לקנוניא.

ואיכא דקשיא ליה כי ליכא אלא חד גננא נמי ואפילו ליכא כלל דמודה ליה אמאי מיחייב דהא הוה ליה מארי ארעא ספק וגננא ברי והוה ליה כאומר לו ספק מלוה יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום דאין חייב לו כלום, י"ל דאדרבה החיוב ודאי והפטור ספק ויכול לומר לו ברי שנתחייבת לי ממון וזה מודה לו בכך אלא שטוען דעבד חושבנא ואשכח ביה טעותא ופטור אני והלה אמר לו אם כן שטר חובך בידי מאי בעי מעיקרא איבעי לך למידק וכל טענת לוקח ויורש הכי איתא, ולעד אחד מעידה שהיא פרועה (כתובות פז) לא דמיא דהתם דיכולה הוא לישבע נשבעת ונוטלת אבל האי מארי ארעא דאינו יכול לישבע נוטל בלא שבועה דהיא תקנתא היא והיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר נוטל בלא שבועה.

איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו. דהא לא אמר לו שלח, ואם בא לחזור אינו חוזר דמכל מקום כבר זכה לו שליח ואנן סהדי דניחא ליה דלישדר ליה, והוא שיהא חייב הוא באחריותו.

ושמואל אמר מתוך שחייב באחריות אם בא לחזור חוזר. לימא בהא קא מיפלגי מר סבר הולך כזכה ומר סבר הולך לאו כזכה. דמספקא להו האי מיגו דקאמר שמואל אי עיקר טעמיה הוא או לדברי רב קאמר, כלומר לדידי הולך לאו כזכה לעולם אלא לדידך אודי לי מיהא דמתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר ואהדר ליה דכולי עלמא הולך כזכה והכא מאי דקאמר שמואל עיקר טעמא הוא. ופרש"י ז"ל דכולי עלמא היכא דליכא אחריות כגון במתנה הולך כזכה הוא דהא אזל ליה מיגו דשמואל, והקשו עליו (בתוס' ד"ה לא) דהא בהדיא אמרינן לקמן (לב, ב) שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכה, ועוד דלקמן בשמעתין אסיקנא דכולי עלמא במתנה הולך לאו כזכה. והכי איתא בהדיא בירושלמי (פ"א, ה"ה) האומר לחבירו תן מנה זה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה זה לפלוני פקדון שיש לו בידי אם רצה להחזיר לא יחזור וחייב באחריותו עד שיקבל אותו האיש את שלו אמר ר' אילא המתנה כחוב תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זה לפלוני הולך שטר מתנה זו לפלוני אם רצה להחזיר יחזיר וכן היא שנויה בתוספתא (פ"א סי"א) אלמא הולך לאו כזכה במתנה.

והכא ה"פ דכולי עלמא במקום שאינו חייב באחריותו כגון בחוב שפטרו מן האחריות אי נמי דאמר ליה שלח הולך כזכה אבל מתנה ודאי הולך לאו כזכה כדכתבינן ותן נמי במתנה לאו כזכה וכדמשמע הכי בירושלמי

שאמר תן מנה זה לפלוני, תן שטר מתנה זה לפלוני, הולך שטר מתנה זו לפלוני אם רצה להחזיר יחזיר דאלמא תן כהולך במתנה ואם רצה לחזור בשניהם חוזר, וכן נמי משמע מהא (לעיל) דאמר ליה רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא דאת לי גבך הבייה לפלניא באפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי וההיא מתנה הויה כדאמרינן אי מההיא הוה אמינא מתנה מרובה אבל מתנה מועטת לא קא משמע לן, דאלמא מתנה היא ודוקא משום מעמד שלשתן הוא דקנה, הא משום דאמר ליה הבייה לפלניא דלאו באפיה לא. ודוחק הוא לומר דההוא מוריקא לא הוה ברשותיה דרב אדא ברדלא. ואם תאמר אם כן תיקשי לך מתניתין דקתני האומר תן שטר שחרור זה לעבדי ורצה לחזור באשה חוזר בעבד אינו חוזר ואמרינן עלה בגמרא משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי ושטר שחרור מתנה הוא, בגמרא דבני מערבא (שם) בעי לה בכל אתר אתמר תן כהולך והכא אתמר תן כזכה כיני מתניתא זכה גט זה לאשתי זכה שטר שחרור זה לעבדי לשון מתניתא אמר כן לפי שזכין לאדם שלא בפניו אלא דגירסא זו דלא כגמרא דילן דאסיקנא עלה דטעמא משום האומר תנו כאומר זכו, ורבינו תם ז"ל תירץ דשטר שחרור לאו כמתנה הוא אלא כחוב דאי לאו דעבד ליה ניח נפשא לא הוה משחרר ליה וכדכתבינן לעיל (יא, ב).

הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר. פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. כלומר כיון דאידך מצי אמר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אף הוא נמי מצי למיהדר ביה מהאי טעמא דאנן סהדי דאידך לא ניחא ליה דתיהוי פקדונו ביד אחר ולא זכות הוא לו אלא חובה ואין חבין לו שלא בפניו.

אמר רבי זירא כשהוחזק כפרן. דניחא ליה דליפוק מרשותיה וזכות הוא לו. והוא הדין אם שלח זה גברא מהימנא הוא לגבי מפקיד וכל יומא הוה מפקיד איהו נמי גביה אינו יכול לחזור בו דהא השתא לא מצי אמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כדאיתא במציעא (לו, א) וכן נמי אי שדר ליה מפקיד פלניא גברא מהימנא הוא אף על גב דלא פטריי אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו.

הא דבעא מיניה רבי אחא ברבי יאשיה מרבי דוסתאי ברבי ינאי אמאי עבדת הכי. נראה דהכי פירושא אמאי מהדרת ליה ניהלייהו, שהרי כבר זכית בו בשבילי וכדתניא (לעיל בע"א) הולך פקדון זה לפלוני שיש לו בידי אם בא לחזור אינו חוזר וכיון שכן, פושע אתה וחייב לשלם, ואהדר ליה דאונס היה דאותן בני אדם תקיפין היו ואילו אומרים הרוגו הורגין, ואמר ליה אותן בני אדם יש להם סוסים ופרדים שרצים אחריהם וקרובין למלכות הן.

אמר לו אין, אי הכי שפיר עבדת. כלומר בכי הא ודאי אונס הוא ופטור אתה. והכי איתא בירושלמי (במכילתין פ"א ה"ה) גבי מעשה זה דר' דוסתאי בר' ינאי אמר ר' חגאי הדה דתימא בהן דלא יכול למקמא טאבות ברם ההוא דיכיל מקמה גרמה טאבות מפק לו מן הדין ויהבינון להדין.

ירושלמי (שם): מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך, אם רצה להחזיר יחזיר. וגרסינן נמי התם: תן מנה זה לפלוני ומת אם רצו היורשים לכופו אינן יכולין, אין צריך לומר באומר זכה לו באומר התקבל לו. **משמע דהתקבל עדיף מתן.** וצריך לדקדק אי הוי כזכה כיון שהוא משוה אותן כאן ואפילו במתנה ליקני ואם בא לחזור אינו חוזר.

הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו תני חדא יחזרו למשלח ותניא אידך [יחזרו] ליורשי מי שנשתלחו לו. ואוקמה רבי אבא בר ממל דכולי עלמא הולך לאו כזכה ולא קשיא הא בבריא הא בשכיב מרע. ופירש הר"י ז"ל (מובא בתוס') ואף על גב דלא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפילו הכי קני אף על גב דמית מקבל בחיי נותן כי לכך נתכוון הנותן שכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות יזכה לאחר מיתה אם הוא קיים ואם לאו יזכו יורשיו של מקבל ואפילו נולדו יורשיו של מקבל לאחר מיתת מקבל, משום דדברי שכיב מרע לענין לקנות לאחר מיתתו חשובין ככתובין וכמסורין משעת נתינתו או אמירתו של שכיב מרע למקבל לזכות לאלתר.

ושמא נאמר שאין אנו צריכין לכל זה, דהכא הכי קאמר דכולי עלמא הולך לאו כזכה ולא קשיא הא בבריא הא בשכיב מרע כלומר כי אמרינן הולך לאו כזכה הני מילי בבריא אבל בשכיב מרע כיון דדבריו ככתובין וכמסורין אלים דיבוריה למיהוי הולך דידיה כזכי, וכדאמרינן לקמן () בבריא כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשכיב מרע, ובפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן וכו' כלומר דמאן דסבירא ליה כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין

הולך דידיה אלים למיהוי כזכי ומאן דאית ליה כרבי אלעזר דדברי שכיב
מרע לא עדיפי מבריא הולך דידיה נמי לאו כזכי. כנ"ל.

ורב זביד אוקמינהו לתרווייהו בשכיב מרע, הא דאיתיה למקבל בשעת
מתן מעות, הא דליתיה למקבל בשעת מתן מעות. ורב פפא אוקמינהו
בבריא הא דמית מקבל בחיי נותן הא דמית נותן בחיי מקבל. וכולהו
הולך לאו כזכה סבירא להו במתנה והילכך מית המקבל בחיי נותן יחזרו
למשלח דהא שליח לא זכה לו ואף על גב דמית ליה נמי נותן לאחר מיתת
מקבל עד שלא החזיר לו שליח מחזיר ליורשי משלח דכיון דמית ליה
מקבל בחייו נתבטל שליחותו לגמרי והרי הן פקדון אצלו מחמת נותן ולא
שייך בהא מצוה לקיים דברי המת שכבר נתבטלו דבריו בחייו, אבל מית
נותן בחיי מקבל מיד זכה לו שליח משום מצוה לקיים דברי המת ואף על
גב דמית ליה לבסוף מקבל, יחזיר ליורשיו שהרי זכה בחייו לו וליורשיו.

**ואיבעית לן לימא הולך כזכה תנאי היא דתניא הולך מנה לפלוני הלך
ובקשו ולא מצאו וכו', ואהדרין, לא בבריא כולי עלמא לא פליגי, והכא
במאי עסקינן בשכיב מרע ובפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן. תנא קמא דאמר
יחזרו למשלח אף על גב דמית כרבי אלעזר דאמר אחד בריא ואחד מסוכן
נכסים שאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה, ויש אומרים דאמרו
יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו, כדרבנן דרבי אלעזר דאמרי דברי שכיב
מרע ככתובין וכמסורין דמי, ואף על גב דלא מית נמי משום דכיון
שמסרם לשליח לדעת שיתן לו מעתה מיד זכה לו שליח דהולך דשכיב
מרע כזכי דמי. ומיהו דוקא בשמסרם לשליח אבל באומר תנו לא, דאף
על גב דאמרינן דדבריו ככתובין וכמסורין הני מילי במה שהוא מצוה
לתת לאחר מותו דהיינו מתנת שכיב מרע אבל במה שהוא נותן במתנת
בריא לא, אלא דהכא הכי קאמר כיון דדבריו ככתובין וכמסורין
במתנותיו מה שאין כן בבריא אף הולך דידיה כזכי אף על גב דבבריא
ליתיה כנ"ל. ולהאי אוקמתא קיימא לן כיש אומרים דקאי כרבנן וקיימא
לן נמי כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת וכדאמרינן בשילהי
שמעתין (טו, א) אמר רב יוסף הלכה כרבי שמעון הנשיא.**

והא קיימא לן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי. כלומר וכיש אומרים הוה ליה למיפסק, רב יוסף מוקי לה בבריא והולך דידיה לאו כזכי. והא ליורשי משלח קתני וקיימא לן מצוה לקיים דברי המת ואפילו בנותן מחיים ומת, תני יחזרו למשלח, והיינו כרבי יהודא הנשיא אלא דלהכי נקט רבי שמעון הנשיא ולא רבי יהודה הנשיא משום דרבי שמעון הנשיא עבד בה מעשה.

והילכך לענין פסק הלכה: קיימא לן דבחוב הולך ותן ושא וטול ויהא מנה זה לפלוני בידך כולן כזכה ואם רצה לחזור לא יחזור וחייב באחריותן עד שיקבל אותו האיש את שלו, דקיימא לן כרב אף על גב דפליג עליה דשמואל דהא תניא כותיה דרב, וכל שכן זכה והתקבל, ואם החזיר השליח למשלח חייב לשלם ורצה בעל חוב גובה ממנו אלא אם אנסוהו והחזיר כעובדא דר' דוסתאי בר' ינאי, ואף על פי שלא אנסוהו עדיין אלא שמאיימין עליו ויש בידם לעשות הרי זה אונס מעתה ואם החזיר פטור אבל אם יכול לעמוד כנגד איומם חייב וכדגרסינן בירושלמי בפירקין (הלכה ה') אבל ההן דיכיל למקמה אגרמיה טבאות מפיך לון מן הדין ויהבינון להדין.

ובפקדון הולך כזכה. אלא מיהו יכול לחזור בו משום דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את, אבל היכא דאיתחזק נפקד כפרן אם בא לחזור אינו חוזר דהולך כזכה, וכן נמי אי שליח גברא מהימנא הוא לגבי מפקיד וכל יומא נמי איהו נמי מפקיד ליה אף על גב דלא הוחזק כפרן אם בא לחזור אינו חוזר שהרי עכשיו אינו יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר.

ובמתנה הולך לאו כזכה. דקיימא לן שליח מתנה כשליח הגט מה שליח הגט הולך לאו כזכה אף שליח מתנה הולך לאו כזכה ואם בא לחזור חוזר, והילכך אמר לו הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו כלומר שמת יחזרו למשלח, ואפילו מת משלח קודם שיחזור שליח אצלו יחזרו ליורשי משלח, אבל אם מת נותן בחיי מקבל ינתנו למקבל, ואפילו מת מקבל לאחר שמת נותן יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקיימא לן מצוה לקיים דברי המת וכבר זכה בהן מי שנשתלחו לו משעת מיתת נותן.

ובשכיב מרע אפילו במה שהוא מצוה לתת בחייו ומסר לשליח ואמר לו הולך הולך דידיי כזכה, דקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי, ודוקא דאיתיה למקבל בעולם בשעת מתן מעות אבל ליתיה למקבל בשעת מתן מעות לא, דאין זכיה למת.

פרק המביא גט

מתני': אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. ואיפליגו עליה בגמרא (טז, א) אי בשאין גט יוצא מחמת יד שניהם ולכולי עלמא בין לרבא בין לרבה, או אפילו בגט יוצא מחמת יד שניהם וכטעמי דרבה ובגמרא פרישנא לה.

אלא אמר רב אשי חציו אחרון. ואפילו לרבא (לעיל ג, א) דלא בעי בפני [נכתב] אלא משום איחלופי, לא סגי בחציו אחרון דכתיבת טופס לא חשיבא להו לאינשי ואכתי אתי לאיחלופי, ואפילו לרב אשי דאמר (לעיל ו, א) אפילו בקן מגילתא וקן קולמוסא סגי, מכל מקום בעינן קן קולמוסא וקן מגילתא בחציו ראשון דהוא עיקרו של גט שבו שם האיש ושם האשה והזמן וכן כתב ר"ח ז"ל אבל בתחלתו אפילו שמע קן קולמוסא או קן מגילתא כשמעתיה. ע"כ.

הא דאמר רבא אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת יד שני פסול. משום דאם הוא לבדו אמר ידעתי אינו כשר עד שיאמר בפני נחתם. והא דאתקיף עליה רב אשי מי איכא מידי דאילו מסיק איהו לכוליה דיבוריה, פ"י כוליה דיבוריה שהתחיל לומר קאמר דהיינו בפני נחתם שאמר בחתימת הראשון, ושלא כפירושו של רש"י ז"ל שפירש כאן ובשמעתא קמייתא דמכילתין (ג, א בד"ה הכי גריס רש"י) ושם כתבתיה בארוכה בסייעתא דשמיא.

אלא אמר רב אשי אפילו אמר אני הוא עד שני פסול. וקשיא לן, לרב אשי גופיה איכא למיפרך כפירכיה מי איכא מידי דאילו אמר בפני נחתם כשר ואילו אמר אני הוא עד שני פסול. ותירץ ר"י ז"ל (בתוס' כאן) דקצת נראה כנוגע בעדות דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שיתקיים עדות על חתימתו, ומיהו נוגע ממש אינו והיינו דקא נסיב טעמא בגמרין משום דאו כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים. ואינו מחוור, דמה הוא מפסיד אם לא יתקיים הגט שהוא חתום עליו או מה הנאה יש לו אם יתקיים, ועוד, שנים החתומים על השטר ומת אחד מהן (כתובות כא, א) דאמר רב יהודא אמר רב צריכין שנים מן השוק להעיד עליו ואסיקנא דאי ליכא אלא חד אמר אביי ליכתוב חתימות ידיה אחספא ושדי בבי דינא ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידיך ולא מחזקינן לה כנוגע בעדותו, אלא אם כן תאמר דהתם שאני דאיכא אחרינא בהדיה וצריך עיון.

אלא דקא משי חדא חדא [ידיה] והתנן הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה ידיו טהורות. כך היא שנויה בספרים שלנו, ופירש רש"י ז"ל דבעייה כגון דמשא חדא ידיה והדר משי לאידך, ופשיט ליה מדתנן הנוטל ידו אחת מן הכלי בזריקה על ידיו כתקון חכמים ואחת בשטיפה בנהר בארבעים סאה. וקשה דאם כן היכי פשיט ליה מהדא מתניתין דילמא מתניתין כגון דמשא להו בבת אחת חדא בשטיפה וחדא בנטילה אבל בזו אחר זו לא, ודוחק הוא לומר דכל דלא משי מחד כלי בבת אחת כנוטל בזה אחר זה דמי. ועוד, דאם איתא אידך מתניתין איבעיא ליה לאיתויי דקתני התם במסכת ידים פרק שני (משנה ג') נטל ידו אחת ושפשפה בחברתה טמאה דמשמע שפשפה בחברתה טמאה הא לא שפשפה טהורה. ור"ת ז"ל גריס (מובא בתוס') נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה, וקא פשיט מדקתני ידו טהורה שמע מינה דחדא חדא מהני, וכן מצאתיה במקומה במשניות מדוקדקות הבאות מצרפת כגירסתו של ר"ת ז"ל, והשתא אתי שפיר הא דאמרינן בחולין (קז, ב) תנא דבי מנשה רשב"ג אומר מדיחה אשה ידה אחת ונותנת פת לתינוק אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידיו ובעינן למידק מינה התם דמאכיל צריך נטילת ידים דאלמא אפילו נטילת יד אחת הויא נטילה, ואמרינן נמי ביומא (ל, א) נוטל ידו אחת ונכנס, ומתניתין דמסכת ידים דמייתנין הכא תרתי קא משמע לן חדא דנוטל ידו אחת לבד ידו טהורה, ועוד שאם לא שפך על ידו אלא שטיפה אחת גדולה אף על פי שאין בה באותה שטיפה רביעית ידו טהורה ואין צריך מים שניים דהכי תנינן לה התם (פ"ב, מ"א) נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה שתי ידיו משטיפה אחת רבי מאיר מטמא עד שיטול מרביעית,

ונפל ככר של תרומה טהור רבי יוסי מטמא, נטל את הראשונים למקום אחד ואת השניים למקום אחר ונפל ככר של תרומה על הראשונים טמא ועל השניים טהור, כלומר הנוטל ידו אחת משטיפה אחת לבד ויש בה כדי שתי שטיפות הרי זו עולה לשתים ואין צריך מים שניים וידו טהורה אבל שתי ידיו משטיפה אחת גדולה ידיו טמאות אלא אם כן יש באותה שטיפה כדי שתי שטיפות דהיינו רביעית לשתי ידיו. וכן דעת רבינו תם ז"ל.

דף טז - א

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חבור לא לטומאה לא לטהרה. פירש רש"י ז"ל לטהרה לענין מקואות שתי מקואות שאין באחד מהם מ' [סאה] וקטפרס ומשקה טופח מחברן. אבל בע"ז (עב, א) פירש הוא ז"ל כגון גממית שאין בה מ' סאה ומשקה טופח מחבר לגממית זו מקוה שלם אינו חבור והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה, משמע דאפילו חבור למקוה שלם לא הוי חבור כלל, ואילו בפרק אין דורשין (חגיגה יט, א) איפליגו רבי מאיר ורבנן בשלש גממיות בנחל בעליונה עשרים ובתחתונה עשרים ובאמצעית ארבעים וחרדלית של גשמים עוברת ביניהן וטבל בתחתונה כולי עלמא לא פליגי דאמרינן גוד אחית ולא פליגי אלא בטובל בעליונה דמר סבר אמרינן גוד אסיק ומר סבר גוד אסיק לא אמרינן אלמא לכולהו קטפרס הוי חבור והכא משמע דלא הוי חבור כלל, אלא מחוורתא דשמעתא דבשתי גממיות שאין באחת מהן קאמר דלא הוי חבור ואין מטבילין אפילו בתחתונה. ותדע, דאי לא תימא הכי למה לי דנקט התם ובאמצעית ארבעים ליפלגו בשתי גממיות לבד בזו עשרים ובזו עשרים ובזו למעלה מזו וטבל בעליונה אי אמרינן גוד אסיק או לא, אלא לכולי עלמא בשתי גממיות אפילו טבל בחתחתונה לא עלתה לו טבילה דלא הוי חיבור כלל.

גמרא: אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין גט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר. פירש רש"י ז"ל אין גט יוצא מתחת ידי שניהן שאין שניהם שלוחין בהבאתו

דלא היו שנים שהביאו אלא אחד הביאו וצריך המביא לומר בפני נכתב ובפני נחתם וזה לא אמר, אבל גט יוצא מתחת ידי שניהן בבית דין ששניהן אדוקין בו ושניהן שלוחין כשר, ונראה דלאו דוקא אדוקין בו קאמר אלא ששניהם אומרים שהבעל עשאן שלוחין ונותנו האחד במעמד שניהם וכדאמרינן בשילהי פרק התקבל (סז, ב) כולכם הוליכו, אחד מוליך במעמד כולן.

ורבותינו בעלי התוספות ז"ל כתבו (כאן בד"ה אבל) דאפילו אחד שליח והאחד אומר בפני עשאו שליח של גט זה להוליכו לאשתו, לרבא כשר דאילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני וכדאמר ליה רב הונא לשמואל בריש מכלתין (ה, א) אבל לרבה ודאי פסול אלא אם כן יוצא מתחת ידי שניהן ששניהן שלוחין דוקא, ואפילו לאחר שלמדו דהא איהו גזר שמא יחזור דבר לקקולו ובשנים דלא גזר משום דתרי דמייתו גיטא מילתא דלא שכיחא כדאיתא בריש פרק קמא (שם) ובכי הא לאו מלתא דלא שכיח הוא אלא בשנים והן שלוחין הוא דאמרינן דלא שכיחא. ולדבריהם ז"ל הא דנקט הכא אבל גט יוצא מתחת ידי שניהן ולא נקט אבל גט יוצא מתחת יד אחד מהן והשני אומר בפני עשאו שליח משום דניחא טפי לאוקמה למתניתין ככולהו אמוראי, ועוד דלרבא נמי דא ודא אחת היא דגט יוצא מתחת יד שניהם או מתחת יד אחד ואחד אומר בפני עשאו שליח כולה מילתא מחד טעמא מכשרינן ליה דאילו אמרו בפנינו גירשה מהימני, והילכך כיון דקיימא לן כרבא דסוגין כותיה ומימרא דרב חסדא ורב אשי דלעיל (ו, א) כותיה שייכי כדכתיבנא בפרק קמא (ו, א) ד"ה ולענין שנים שהביאו את הגט אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם ואף על פי שאין גט יוצא מתחת יד שניהן ובלבד שיאמרו שניהם ששניהן נעשו שלוחין בהבאתו, ואפילו אחד שליח ואחד אומר בפני עשאו בעל שליח להביאו לאשתו אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם.

אבל הרמב"ם ז"ל כתב (בפ"ז מהל' גירושין ה"י יד-טו) שנים שהביאו את הגט אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובלבד שיהא הגט יוצא מתחת ידי שניהן וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל. ואפשר שאף הם ז"ל לא נתכונו אלא להוציא שליח שבא אחר בחבורתו דאז צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דאף על פי שיש כאן שנים לא קרי ליה מצוין לקיימו אבל יוצא מתחת יד שניהן ואחד שליח ואחד מעיד שבפניו עשאו הבעל שליח חד דינא וחד טעמא אית להו.

דף טז - ב

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם. פירוש, ואפילו לרבה ולאחר שלמדו, ופירש רש"י ז"ל דטעמא משום דאין עדים מצויין לקיימו הוא והרי מצויין לקיימו וזה מוכיח דלאו דוקא כתב ז"ל גט יוצא מתחת יד שניהן [ששניהם] אדוקין בו דהא טעמא משום דמצויין לקיימו היא לפי דבריו ז"ל, והקשה הוא ז"ל כיון דסוף סוף שנים הן מה לי שניהן שלוחין מה לי אחד מהן הרי עדים מצויין לקיימו, ותירץ דלא פלוג רבנן בין בא בחבורת אנשים לבא יחידי שאין מבחין ובודק באלה, וכל זה אינו אלא לפי שיטתו שפירש בריש שמעתא קמייתא דמכילתין (ב, ב) גבי איכא בינייהו דאתיוה בי תרי דלרבא ליכא שאם יערער עליו הבעל הרי יש כאן שנים מצויין לקיימו. וכבר כתבנו למעלה דאינו מחוור, אלא בי תרי דאתיוה משום טעמיה דרב הונא הוא דאמר (לעיל ה, א) מה אילו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני והלכך כששניהן שלוחין או שנמסר לאחד מהן בפני חבירו הוא דאיכא למימר כי האי טעמא אבל בא בחבורת אנשים שאינן שלוחים ולא עדים בנתינת הגט ליד זה לא.

ואם תאמר היכי מוכח מהכא דקסבר שנים שהביאו אין צריכין לומר, דילמא שאני הכא דחד מסהיד אכתובה וחד מסהיד אחתימה, וכי תימא דכיון דלא מסיק חד כוליה דיבורא לא דייק שפיר ומיקרי ואמר, ואי נמי לא תיקון רבנן אלא דלימא חד כוליה דבורא, הא ליתא דהא תנן (לעיל טו, א) אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אלמא אף על גב דמאן דמסהיד אחתימה לא מסהיד אכתובה כשר, ואפילו לרבה דבעי בפני נכתב משום לשמה, ורבי יהודה נמי (שם במשנה) בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם אכשורי קא מכשר ואף על גב דמאן דמסהיד אחתימה לא מסיק כולא דיבורא.

ותירצו בתוספות דאם איתא דשנים צריכין שיאמרו אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם ודאי לא היה מועיל משום דכיון דמאן דמסהיד אחתימה לא קא מסהיד אכתובה וחד הוא בלחוד דקא מסהיד אחתימה אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעד אחד, ואפילו לרבה נמי

איתא להאי טעמא דאף על גב דאיהו לא חייש לאיחלופי, היינו דלכתחילה משום איחלופי לבד לא הוי מתקני דליצטריך לומר בפני נכתב, אבל ודאי מודה הוא דכיון דאיתקון בפני נכתב משום לשמה אתקון בכולהו דלימא הכי משום איחלופי וכדכתבינן לעיל (ה, א ד"ה הא דאמרינן) גבי מתניתין דאפילו מהגמוניא להגמוניא, ובסמוך נמי בשמעתין מוכח הכין אלא ודאי מדמכשרין באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם בשהגט יוצא מתחת ידי שניהן שמע מינה דקסבר שנים שהביאוהו אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם.

כי אין גט יוצא מתחת ידי שניהן במאי פליגי. כלומר, מאי טעמא דרבי יהודה דמכשיר, דבשלמא אי אמרת דבגט יוצא מתחת ידי שניהן קא מיפלגי מוקמינן פלוגתייהו בפלוגתא דרבה ורבא כדמוקי לה בסמוך דכי קאי הכא ניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו כלישנא בתרא, וכי מוקמינן לה כלישנא בתרא הוה ניחא ליה לאוקומה כלישנא קמא, וכיוצא בזו אשכחן בשבועות (י, ב) גבי שעירים ובחולין (נח, א) בסוגיא דביצת טריפה דקאמר אלא הא דתנן ולד טריפה וכו' דללישנא קמא הוה ניחא ליה טפי אי אמרינן כלישנא בתרא ובלישנא בתרא הוה ניחא ליה טפי אוקמתא קמייתא או אוקמתא בתרייתא אלא דבלישנא קמא קשיא ליה מאי טעמא דרבי יהודה וללישנא בתרא קשיא ליה מאי טעמייהו דרבנן וכענין שאמרו ברוב המקומות בתלמוד היכי דמי אי בהכי קשיא רב יהודה אי בהכי קשיא רבנן ומידק דייק ואזיל רבי יהודה ורבנן דמתניתין במאי פליגי, וזה לפי מה שאני סבור דמאי דקא מקשה ללישנא בתרא במאי פליגי טעמייהו דרבנן קא קשיא ליה, ושלא כדברי רש"י ז"ל (בד"ה במאי) ור"י הזקן ז"ל (בתוס' ד"ה במאי) שפירשו דאף ללישנא בתרא טעמיה דרבי יהודה הוא דקשיא ליה וכמו"ש בסמוך (בד"ה אלמא קסבר) בסייעתא דשמיא.

הא דאמרינן: **אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו.** קשיא לי דלמא לעולם אינן צריכין ושאני הכא דכיון דחד הוא דאמר בפני נחתם ולא מסיק כוליה דיבורא מאן דחזי סבר דצריכין לעדותו של זה ואפילו הכי הימנוהו רבנן יחידי ואתי לאיחלופי בקיום שטרות ואי הוה אמרינן הכי לא הוה קשיא ליה לקמן במאי פליגי דהשתא נמי לאוקמתא בתרייתא מוקמינן פלוגתייהו בגזירת איחלופי כדאוקימנא לה ללישנא קמא, וי"ל דאם איתא דשנים שהביאוהו אין צריכין שיאמרו תו לא גזרינן משום איחלופי דכיון דקא חזו דכי שתקי מכשרינן ליה ודאי מידע ידעי דמאי דקאמר האי בפני נכתב ואחד אומר

בפני נחתם ואפילו גט יוצא מתחת יד שניהם, שמע מינה ודאי דקסבר דשנים שהביאוהו צריכין שיאמרו והיינו דקשיא ליה לקמן במאי פליגי כלומר מאי טעמייהו דרבנן דפסלי דהשתא אי אפשר לאוקומי בגזרת איחלופי דאי משום הכי שנים שהביאו לא הוו צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם, וכיון שכן אף בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם הוי להו לרבנן לאכשורי דהא תו ליכא גזרת איחלופי כדפרישית. כנ"ל.

אבל רש"י (בד"ה במאי) ור"י ז"ל בעל התוספות (בד"ה במאי) פירשו ההיא דבסמוך במאי פליגי דטעמא דרבי יהודה קא קשיא ליה, ופירש ר"י ז"ל בשלמא ללישנא קמא פליגי בחיישינן לאיחלופי דרבי יהודה לא חייש משום דמוכחא מילתא דמשום דעד חתימה שליח גט נאמן ביחידי, מדאצרכינן אכתיבה תרי משום דלא הוי שלוחין, אבל הכא ליכא טעמא דלא למיחש לאיחלופי דכיון דעד כתיבה המעיד בפני נכתב ישנו שליח הגט אין כאן הוכחה במאי ששניהם מעידים על הכתיבה שמה שאחד נאמן על החתימה משום דהוי שליח הגט דהא אין עדות כתיבה בשנים מטעם שאין עד כתיבה שליח הגט. עד כאן לשונו.

ולי נראה שאין זו שיטת התלמוד שאם כן מאי קאמר אמר ליה אביי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר ואפילו יוצא מתחת יד שניהם פסלי רבנן במאי פליגי, דלכאורה ודאי משמע דרבנן קא קשיא ל"י דאי דרבי יהודה קא קשיא ליה הכין הוה ליה למימר אמר ליה אלא מעתה סיפא דקתני וכו' ורבי יהודה מכשיר במאי פליגי, אלא אם כן נדחוק דאביי לא בעי במאי פליגי ולא מסקנת דברי אביי הוא ותלמודא הוא דקא בעי לה ואביי אוקמתא דסיפא דמתניתין בלחודא, דקא בעי במאי, והאי אלא מעתה בניחותא מפרשינן ליה. וזה נראה לי דחוק, ואלא מיהו נראה לי שהזיקם ז"ל לפרש כן דאדרבי יהודה קא קשיא להו מדאמטי לאקשווי במאי פליגי עד דבריר לה לסיפא דמתניתין דאי לרבנן קא קשיא להו מיד הוה להו לאקשווי ארישא גופיה מאי טעמא קא פסיל דהא ליכא משום איחלופי, ועוד צריכא עיונא.

ולפי פירושו של ר"י ז"ל אתי שפיר הא דאיבעיא להו בסמוך להאי לישנא בתרא וליפלוג נמי רבי יהודה ברישא ולא איבעיא להו בלישנא קמא, דללישנא קמא איכא למימר דאף רבי יהודה מודה באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דגזרינן משום איחלופי כיון דליכא הוכחה

דמשום דהוי שליח הימנוה ביחידי. ואף רש"י ז"ל כן פירש למעלה דרבי יהודה מודה הוא ללישנא קמא ברישא דעד כאן לא קאמר רבי יהודה דלא חיישינן לאיחלופי אפילו אין גט יוצא מתחת ידי עדי כתיבה אלא משום דאיכא הוכחה בששניהם אומרים בפנינו נכתב אבל ברישא דעד כתיבה אינו אלא חד ואינו שליח בהא מודה דאיכא למיגזר משום איחלופי. אבל לפי מ"ש איכא למימר דנטר ליה עד סופא והוא הדין ללישנא קמא דמצי למיבעי לה. וכדבריהם נראה יותר, דאם איתא דרבי יהודה ללישנא קמא לית ליה גזרת איחלופי כלל וכי קא בעי הכא וליפלוג נמי רבי יהודה ברישא אפילו ללישנא קמא קא בעי לה אם כן כי אקשינן מזו ולא באחרת מאי לאו למעוטי אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם ופרקינן לא למעוטי אחד אומר בפני נחתם אבל לא בפני נכתב מאי קא פריק דמאי שנא הא מהא דלמאן דלא חייש לאיחלופי כלל אין צריך שיאמר אלא בפני נחתם ותו לא וכדאמרינן בריש מכילתין (ג, א) ורבה מאי טעמא לא אמר כרבא אם כן ליתני בפני נחתם ותו לא. ואם תאמר השתא נמי מה הפרש בין זה לזה ואיזו הוכחה יש באחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דהשתא כיון דמאן דאמר בפני נחתם לא מסיק כולי דיבורא איכא נמי למיגזר משום איחלופי, י"ל דכל היכא דאיכא מאן דאמר נמי בפני נכתב סבר רבי יהודה דיש כאן הוכחה.

במאי קא מיפלגי מר סבר לפי שאין בקיאתן לשמה. כלומר וקודם שלמדו, ומר סבר לפי שאין מצויין לקיימו. וקשיא לן ואילו למאן דאית ליה שאין בקיאתן לשמה אמאי פסול דהא איכא תרי דמסהדי אכתיבה ואיכא חד נמי דמסהיד אחתימה, ולדידיה מאי שנא שנים אומרים בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם, משנים אומרים בפנינו נחתם ואחד אומר בפני נכתב דמכשרינן ליה לכולי עלמא דאי משום איחלופי אפילו לרבא דאית ליה דעיקר תקנתא משום איחלופי בתרי דמייתו גיטא אין צריך שיאמרו ואי אמר חד מנייהו בפני נחתם לא מפסיד ולא מהנה וכל שכן לרבה דלית ליה גזרת איחלופי בעיקר תקנתא. וי"ל כיון דסבירא לן השתא דמאן דאית ליה משום לשמה אפילו בשנים שהביאוהו מצריך לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם כי לא מסהיד אחתימה אלא חד אתי לאיחלופי בקיום שטרות בעד אחד ואף על גב דמשום קיום לא הוה צריך למימר בפני נחתם דהא מייתו ליה תרי ואילו אמרי בפנינו גרשה מהימני מכל מקום כיון דצריך לומר מיהא משום לשמה מאן דחזי סבר דמשם עדות קיום נמי מצרכינן ליה ואפילו הכי מקבלין ליה יחידי ואתי לאחלופי בקיום שטרות. ומכאן ראייה דרבה נמי אית ליה משום איחלופי כדכתבינן לעיל (בד"ה אלמא קסבר).

הא דאמרינן : **רבא מתרץ כלישנא קמא**. הוא הדין נמי דהוה מצי למימר דרבה מתרץ לה נמי כלישנא קמא ולאחר שלמדו דלדידיה נמי בתרי דמייתו גיטא אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן כדאיתא בריש פרק קמא (ה, א), אלא דלארוחה למתניתין לרבה קאמר, ועוד נראה לי דכיון דרבה אוקי מתניתין (לעיל ב, א) דפרק קמא משום שאין בקיאין לשמה כל היכא דמצי לאוקומי כולה מתניתין בהכין מחזר ומוקי.

דף יז - א

אמר ר' אמי אמר ר"י לא שאנו אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה וכו' אבל מתחת ידי עידי חתימה פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו. וטעמא משום דבעינן לשמה. וקשיא לי, אמאי לא אקשינן ליה ומי אמר רבי יוחנן הכי והא (לעיל ה, ב) איפליגו בה רבי יוחנן וריב"ל. לפי שאין בקיאין לשמה רבי יוחנן הוא דאמר לפי שאין מצויין לקיימו וכדאקשינן נמי בפירקין דלעיל בפלוגתא דבפני כמה נותנו לה (שם).

וי"ל דאיפשר דההוא עובדא דאתא לקמיה דריב"ל דמיניה מסתעינן דריב"ל הוא דאמר משום שאין בקיאין לשמה, ורבי יוחנן הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו עדיין לא נעשה אותו מעשה, ואי נמי דלאו כולי עלמא ידעי עובדא דאתא לקמיה דריב"ל אלא מחלוקתם הוזכרה בבית המדרש ולא איסתיים קמייהו מאן אמר משום לשמה ומאן אמר משום מצויין לקיימו.

ועדיין צריכא עיוני דר' אמי ור' אסי תלמידי דרבי יוחנן היו ואינהו הוי בקיאי בעובדי דהווא אתו לקמיה, והנכון שנאמר דאמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן ותדע דהא ללישנא בתרא דלעיל ר' שמואל בר יהודא משמיה דרבי יוחנן אוקי מתניתין בגט יוצא מתחת ידי שניהם וההיא אוקמתא אתיא כרבה ודלא כרבא, וללישנא קמא אתיא מתניתין כרב אלמא לישני בעלמא נינהו אליבא דרבי יוחנן והכי נמי דכותה היא, וקושטא דמילתא

הכין הוא דרבי יוחנן כרבא וכדאסיקנא לעיל בפרק קמא וכדאסיקנא הכא נמי יתד הוא שלא תמוט.

ריש לקיש אמר משום פירות. כלומר, כדי שלא תפסיד האשה פירות נכסי מלוג שלה משעת כתיבה עד שעת נתינה דפעמים שלא יתנו לה בשעת כתיבתו והיא לא תדע מתי נכתב ולא תגבה אותן אלא משעת נתינה ואילך, ומדינא הוה לה משעת כתיבה דקסבר דכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות. והקשו בתוספות אם כן לריש לקיש גט מאוחר ליפסל דהא מפסדא בפירות משעת כתיבתו עד שעת זמן הכתוב בתוכו, וגט מאוחר ודאי כשר כדקתני בתוספותא חולין (פ"א הי"ג) כשר בגט פסול בפרוזבול, כשר בפרוזבול פסול בגט, גט מאוחר כשר, ובפרוזבול פסול, ואמרינן נמי בגט פשוט (ב"ב קס, א) מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט וכשפושטו הרי נעשה מאוחר דבפשוט מלך שנה מונין לו שנה ובמקושר מלך שנה מונין לו שתים (שם קסד, ב).

ותירץ ר"י ז"ל (בתוס' כאן) דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות מן הדין עד זמנו של גט לפי שאינו ראוי לגרש בו מעתה שאף על פי שנתנו בידה אינה מתגרשת בו עד זמנו של גט. ואם תאמר אם כן לריש דמכשר נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי והלא אינו ראוי לגרש בו עדיין כיון שלא נחתם ואם כן יש לו לבעל פירות עד שעה שיהא ראוי לגרש בו דהיינו משעת חתימתו ואילך והוה ליה מוקדם, וכן נמי לרבנן דאמרי לקמן (יח, א) דאי עסוקין באותו ענין כשר אף על פי שלא נחתם עד הלילה כיון דמשעת כתיבתו יש לו קול והא לא זכתה היא בפירות עד שעת חתימה שהוא ראוי לגרש בו, י"ל דמהשתא ראוי לגרש בו אם ירצה בעידי מסירה דקיימא לן כרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי. ומיהו בשאין עסוקין באותו ענין לא מכשרי רבנן דרבנן תרתי בעו ראוי לגרש בו ויש לו קול והילכך בשאין עסוקים באותו ענין כיון שאין לו קול פסול ובגט מאוחר אף על פי שיש לו קול אינו ראוי לגרש בו מעתה.

ומיהו אכתי קשה מהא דאמרינן לקמן (יח, ב) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי וחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים אמר ריש לקיש כלם משום עדים והוה ליה מוקדם ופסול ואף על פי שיש לו קול בחתימת שנים החתומין בו וראוי נמי לגרש בו אם ירצה הבעל שלא להקפיד על העשרה, ועלה בידם הענין בקושי.

והראב"ד ז"ל כתב דמאוחר כשר לגרש בו מעתה אלא שיש לבעל פירות עד אותו זמן הכתוב בגט דלכך אחרו, ולפי פירושו קושיין איתרצא ליה.

אלא שקשה לי עיקר דינו דתנן בבבא בתרא (קלו, א) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה ואקשינן עלה בגמרא ומאי שנא מהא דתנן (לקמן עב, א) הרי זה גיטך מעכשיו ולאחר שלשים יום גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת ופרקינן התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופה מהיום ופירות לאחר מיתה, ואם איתא גט נמי נימא גופא מהיום ופירות נכסיה לאחר מיתה.

אלא [די"ל] שלא מצינן אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר וכדגרסינן עלה דההיא בירושלמי (ב"ב פ"ח, ה"ח) ונימא גופא מהיום ומעשה ידיה לאחר מיתה ופריקו לא מצינו אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר, ואפילו תאמר שלא אמרו בירושלמי אלא במעשה ידיה בלחוד לפי שהוא דבר הנעשה בגופה והוה ליה כמשייר לעצמו בגופה הא במשייר לעצמו פירות נכסיה לא שהרי לא שייר בגופה לעצמו כלום וזהו ששאלו בפרק המגרש (פה, א) חוץ ממזונותיך חוץ מתרומותיך חוץ מהפרת נדריך מהו לפי שהוא אינו משייר לעצמו אלא שלא יהא הרשות מתרוקן לה אבל במשייר מעשה ידיה לעצמו הוא שאמרו כן בירושלמי לפי שהוא משייר בגופה ומשייר לעצמו, ובכותב לה מעכשיו ולאחר שלשים יום לכשתמצא לומר שנקיים כל הלשון ונאמר מקצת מעכשיו ומקצת לאחר שלשים יום סתמא דמילתא לעצמו הוא משייר ובדבר שהוא מגופה הוא משייר דהיינו מעשה ידיה אבל לא מזונותיה אף על פי שהוא בגופה ואף לכשתמצא לומר שהוא יכול לשייר הואיל ואין השיור לזכות עצמו ולא פירות נכסיה לפי שאינן מגופה ולפיכך שנינו גט ואינו גט לפי שאין אנו יכולין לקיים השיור בשום ענין, מכל מקום עדיין קשה לי דאפילו בגט מאוחר נאמר כן דמאי שנא מאוחר לדברי הרב ז"ל מכותב מעכשיו ולאחר שלשים יום.

ונראה דעיקר קושייתם אינה דגט מאוחר אף כשתמצא לומר שהוא ראוי לגרש בו מעתה כסברתו של הראב"ד ז"ל מכל מקום אין ראוי לפוסלו משום פירות דהא ידעה וקא מחלה כשאר גיטי ממון מאוחרין דעלמא דמכשרינן משום דידע וסבר וקביל, ותמה על עצמך שאין בו זמן משום פירות אמאי פסול דהא לא חששו אלא להפסד לקוחות אבל להפסד בעלי דבר עצמו לא חששו, אלא שיש לומר דהכא כיון שבידו לגרשה בעל כרחא והיא אינה יכולה לברר לעולם מתוך הגט מאיזה זמן נכתב שתזכה היא בפירותיה דין הוא שנפסול את הגט בכך שהרי אי אפשר לה בלא בית דין ואם לא תמצא בית דין הרי היא מפסדת ולא שייד למימר בכי הא ידעה וקא מחלה כטעמא דשטרי חוב המאוחרין (שביעית פ"ו מ"ה) דמכשרינן

מהאי טעמא, אבל מכל מקום במאוחר הרי אינה מפסדת פירות כלל דפירי דמשעת הגט הרי נתברר מתוך הגט ואינה צריכה לטרוח אחר בית דין להראות זמן גיטה ואי משום פירי דמשעת נתינה ועד זמן הכתוב בגט הרי היא יכולה שתלך לבית דין ותראה להן את גיטה והם כותבין לה דמשעת זמן פלוני נמסר גיטה לידה ותלך ותטרוף לקוחות מעתה ואם לאו היא תחוש לעצמה ולמה נפסול את הגט בכך, ואפילו לא תמצא בית דין לשעתה דבר מועט הוא ולא פסלינן ליה בכך, ועוד דאפילו לשבוע דקמיה ומשבוע דבתריה [מכשרינן] כדאמרינן לקמן (בע"ב) כנ"ל.

רבי שמעון בן לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן זנות לא שכיחא. כלומר, זנות כזה דבעדים והתראה לא שכיחא, ואי נמי שתהא בת אחותו אבל ודאי לזנות בעלמא ושבסתר שכיחא ועבדינן לה תקנתא וכדתנן (ריש כתובות ב, א) בתולה נשאת ליום רביעי שאם היה טוען טענת בתולים משכים לבית דין אלמא בכי הא עבדינן תקנתא, אלא פירושא כדכתיבנא.

דף יז - ב

ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. פירש רש"י ז"ל הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי אתיא למיטרף לקוחות בעיא לאיתויי סהדי אימת מטיא גיטה לידה. פירוש לפירושו דאי משום פירות זמן הכתוב בגט לא מעלה ולא מוריד דאפילו כתב בו זמן אינה טורפת פירות מן הזמן הכתוב בגט שאין אומרים ביום חתימתו נמסר בידה אלא חוששין לו וכל שתבוא לטרוף אומרים לה הבא ראייה אימת מטא גיטא לידך דפעמים שאדם מקדים כתיבתו לנתינתו. והקשו עליו (בתוס' כאן בד"ה עד) מהא דאמרינן בבבא מציעא (יט, א) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, ופריך (יט, א) וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל וזבין פירי מניסן ועד תשרי ומפקא ליה לגיטא דכתיב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדן ומשני דכי אתיא למיטרף אמרינן לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך, משמע דדוקא באותו שנפל ואיתרע ליה הוא דאמרינן דכי אתיא למיטרף מצרכינן לה לאיתויי ראייה אימת מטא

גיטא לידה אבל בגיטין דעלמא דלא איתרעו להו דנפקין מתותי ידה חזקה ביום שנכתב ונחתם בו ביומו נמסר לה.

אלא הכי פירושא קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכיון דלא מפסדא מידי בפירי דעד שעת נתינה דמדינא דבעל נינהו תו ליכא למיחש לפירות דלפירות דמשעת נתינה ואילך היא תחוש לעצמה תלך לבית דין ויכתבו לה שביום פלוני הוציאה גיטה לפנייהם ותלך ותטרוף פירות מעתה.

ואם תאמר אם איתא דבשאר גיטין דעלמא כי אתיא למיטרף לא מצרכינן לה לאיתויי ראייה אימת מטא גיטא לידה אם כן היאך כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו (ב"ב קסז, א) ליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי, ולא נכתוב אלא במעמד שניהם וימסרנו לידה בפנינו וכדפרכינן בבבא מציעא (יב, ב) גבי כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ואיצטריך לאוקומה התם בשטרי אקניתא דמשעת קנין שעבודי משעביד נפשיה.

וי"ל דלהכי לא חיישינן בגיטין דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה וכדאמרינן לקמן (יח, א) כתביה ואנחיה בכיסתיה מאי, ומשני לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, ואינו רגיל להשהותו אחר כתיבתו עד שיתננו לה או לשלוחה או לשליח דהולכה, וההוא קלא אית ליה כגיטין הבאין ממדינת הים דאמרינן דאית להו קלא והכל יודעין מתי נמסר לידה, וכן נמי במשליש גט לאשתו קלא אית ליה והכל יודעין באיזה זמן מסרו שליש לידה דקול יוצא לגט הניתן על יד שליש ועל יד שליח.

ומיהו לפי פירוש זה אם איתרמי דלא מסרו ביום כתיבתו אינו רשאי ליתנו אלא על ידי שליח כדי שיצא עליו קול שלא נמסר ביום שנכתב ולא תבוא לטרוף שלא כדין.

ואי נמי י"ל דכיון שהגט צריך ליתנו בעידי מסירה וצריכין העדים לקרותו, כשרואין שזמנו קודם לנתינתו מוציאין קול שזמנו קודם וכי אתיא למיטרף אמרו לה לקוחות אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך, אי נמי שעל ידי הקול הכל זוכרין יום מסירתו, והא דאמרינן לקמן בגיטין הבאים ממדינת הים הנהו קלא אית להו, לאו למימר הנהו דוקא דאתו ממדינת הים אלא הנהו דזמנן קודם למסירתן קלא אית להו, וגבי אותביה בכיסתיה דלא משנינן הכי קלא אית ליה משום דמקשה מיחש הוה חייש דמנח ליה בכיסתיה ואי זניית יהיב ליה ניהלה בצינעא, ואפילו לרבי מאיר נמי דסבירא ליה עידי חתימה כרתי (לקמן כא ב) מצריך הוא

ליתנו לה בפני שנים להחזיקה גרושה בפני שנים דאין דבר שבערוה פחות משנים וכדאיתא בירושלמי (בפ"ק ה"א) וכן אומר רבינו תם ז"ל (מובא כאן בתוס'), ולפי פירוש זה אי איתרמי הכי שלא נמסר ביום כתיבתו אין בכך כלום נותנו לה בפני שנים וקורין אותו והקול יוצא וכשתבא לטרוף אמרינן לה אייתי ראייה אימת מטא גיטה לידה ולקמן גבי גיטין הבאין ממדינת הים (ית, א) נאריך בה יותר בסייעתא דשמיא.

בשלמא לרבי יוחנן היינו דאיכא בין רבי שמעון ורבנן. דרבי שמעון סבר זמן משום פירות ומשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות הילכך לאו מוקדם הוא דכדין טרפא וזנות לא שכיחא, ורבנן סברי דמשום בת אחותו הוא אבל משום פירות לא, דיש לבעל פירות עד שעת נתינה.

אלא לרשב"ל מאי איכא בין רבי שמעון לרבנן. דהא לכולי עלמא משום פירות הוא, ואם כן מאי טעמייהו דרבנן דפסלי.

ופריק פירי דמשעת כתיבה עד שעת חתימה איכא בינייהו. דלרבנן לית לה עד שעת חתימה והילכך נכתב ביום ונחתם בלילה מוקדם הוא ופסול ורבי שמעון סבר לאו מוקדם הוא דמשעת כתיבה אית לה פירי.

ואקשינן והא איפכא שמעינן להו דאיתמר מאימתי מוציאין לפירות וכו' איפוך כלומר בתרייתא ואימא רבי יוחנן אמר משעת נתינה ורשב"ל אמר משעת כתיבה. כן דעת רבינו אלפסי ז"ל דבתרייתא אפכינן וכן כתב הרמב"ם ז"ל, וכן היא בפירושי ר"ח ז"ל אימא רבי יוחנן אמר משעת נתינת הגט וריש לקיש אמר משעת כתיבה.

וקשיא לי, דריש לקיש ודאי כרבנן סבירא ליה חדא דרבי יוחנן וריש לקיש לאו בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן קא מיפלגי דאם כן גבי מתניתין הוה ליה לאיפלוגי ולומר ריש לקיש אמר הלכה כרבי שמעון ורבי יוחנן אמר הלכה כרבנן, ועוד דמסתמא לא שביק ריש לקיש רבנן ועביד כרבי שמעון ואם כן היכי קאמר משעת כתיבה דהא איהו הוא דאמר דרבי שמעון ורבנן בפירי דמשעת כתיבה ועד שעת חתימה קא מיפלגי רבנן סברי משעת חתימה ורבי שמעון סבר משעת כתיבה, ועוד דריש לקיש הוא דאמר לקמן (ית, ב) רבי יוחנן אמר שנים משום עדים וכולן משום תנאי ורשב"ל אמר כולן משום עדים מאי בינייהו כגון דחתימי תרי מנייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים לרבי יוחנן דאמר שנים משום עדים כשר לריש לקיש דאמר כולן משום עדים פסול דמוקדם הוא אלמא ריש לקיש משעת חתימה סבירא ליה כרבנן.

וי"ל דכתיבה דהכא היינו חתימה דהכל בכלל כתיבה היא וכדדרשינן וכתב דקרא לרבי מאיר דהיינו חתימה וכל הגט שנכתב שלא לשום אשה דאמרינן לקמן (כג, א) אימר שנחתם, כלומר פריש נחתם מדלא קאמר תני, וכשהוא כותבו כאילו כותב לשמה ומפרשינן, כשהוא חותמו כאילו כותבו לשמה, והיינו דלא דק רשב"ל הכא בלישניה למינקט משעת חתימה משום דלא דייקין בין כתיבה לחתימה אלא בזמן שהוא מזכיר כתיבה וחתימה, אבל כשאינו רוצה להזכיר אלא חתימה שפיר קרי לחתימה כתיבה.

ועוד דאף כשתמצא לומר דכתיבה היינו כתיבה ממש לאו משום כתיבה דוקא קאמר אלא משום דשעת כתיבה ושעת חתימה לרבנן חדא היא דאלו נכתב ביום ונחתם בלילה פסול והכא לאו לאיפלוגי בגט עצמו בהכשרו ופסולו פליגי אלא בבאה לטרופ בגט כשר מאימת מוציאה פירות ובודאי אין לך גט כשר לרבנן שאין כתיבתו וחתימתו ביום אחד ואי עסוקין באותו ענין אף הוא טורף משעת כתיבתו דיש לו קול כנ"ל (בד"ה ור"י).

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרבי יוחנן דאמר משעת נתינה כדעת רבותינו הגאונים ז"ל דברייתא דבתרייתא אפכינן ולא קמייתא וכן כתב ר"ח ז"ל וקיימא לן כרבי יוחנן.

ויש מי שאומר משעת כתיבה כמו לענין שלשה חדשים עד כאן. ורבינו אלפסי ז"ל כתב דאינו דומה לענין שלשה חדשים דהתם מאימתי מונין לגט ביחוד תליא מילתא וכיון דאינו מתייחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא דאמרינן (כתובות מז, ב) תקנו פרקונה תחת פירות וקיימא לן דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הילכך כל כמה דמיחייב בפירקונה אית ליה פירי ושמעת מינה דהלכתא כרבי יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה עד כאן.

והרב בעל העיטור כתב מסתברא מדגרסינן בירושלמי (כאן הלכה ב) רבי יוחנן אמר משום אכילת פירות, שמע מינה דקמייתא אפכי, ורבי יוחנן וריש לקיש קיימא לן כרבי יוחנן דאמר זמן משום פירות, ועוד מדגרסינן בפרק כל הגט (כו, ב) ומקום הזמן קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנישואין ואסיקנא דעולא סבירא ליה משום תקנת ולד ולא משום בת אחותו, ולפי דרבוותא רמי בר חמא הכי סבירא ליה דאמר רמי בר חמא (יבמות נב, א) הרי אמרו אמר ללבלר כתבו גט לארוסת

לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט שמע מינה דרמי בר חמא לא סבירא ליה משום בת אחותו והלכך עולא ורמי בר חמא וריש לקיש קיימי בחדא שיטתא ורבי יוחנן יחידאה הוא ולית הילכתא כוותיה, ועוד דרבי שמעון דמתניתין נמי סבירא ליה משום פירות הוא וכן הלכתא עד כאן לשונו.

ונראה לי דאין כאן ראייה כלל, דהתם עולא דאוקי מתניתין משום תקנת ולד ואלבא דמאן דאמר משום פירות הוא דקאמר דלדידיה הוא דאיצטרכינן לאהדורי אטעמא וכדאמרינן בשלמא למאן דאמר משום בת אחותו איכא אלא למאן דאמר משום פירי ארוסה מי אית ליה פירי ועלה קא מהדר רב עמרם הא מילתא שמעת מיניה דעולא דאמר משום תקנת ולד אלמא לפרוקי מתניתין אליבא דמאן דאמר משום פירות הוא דקאמר ודילמא לא סבירא ליה כוותיה, ועוד דההוא טעמא סליק לכולהו, והא דמפרש נמי עולא טעמא דברייתא דקתני (לקמן כו, ב) כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט, משום גזרת שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, ולא מפרש לה משום בת אחותו, דילמא משום דניחא ליה לאוקומה ככולהי אמוראי, אי נמי כיון שנותנו לה על ידי שליח תו ליכא למיחש לא לבת אחותו ולא לפירות דכל שניתן על ידי שליח קלא אית ליה כדכתיבנא לעיל (בד"ה ור"י) בגיטין הבאין ממדינת הים, ומיהו משום גט ישן איכא, דבי דינא דייקי בתר קלא אבל אינשי דעלמא לא.

וההיא נמי דאמר רמי בר חמא ביבמות (נב, א) אמר ללבנר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט, כבר פירשה רבינו תם ז"ל (שם ולקמן כו, ב) שמאחר זמנו עד שעת גירושין ותו ליכא משום בת אחותו ולא משום פירות ולא משום גט ישן, ובעלי התוספות ז"ל פירשוה בשאינו כותב עכשיו אלא שמצוהו לכתוב לה גיטא כשיכנסנה ונמצאת כתיבתו וזמנו משעת גירושין ולקמן בפרק כל הגט (כו, ב) כתבתיה בסייעתא דשמיא.

והא דגרסינן נמי בירושלמי (שם) רבי יוחנן אמר משום אכילת פירות לא משגחינן ביה דלכאורה לא משמע הכין בגמרינן, מדקאמר איפוך ולא קאמר אלא איפוך, ועוד דסוגיין בעלמא הכין דאי מפכינן קמייתא אם כן אין לבעל פירות משעת כתיבת העדים ואילך ואפילו לרבנן אליבא דר"י דקיימא לן כוותיה, ואילו בבבא מציעא (יח, ב) גבי מצא גט אשה בשוק אקשינן בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר וניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל וזבין פירי מניסן עד תשרי ומפקא גיטא דכתיב בניסן וטרפא לקוחות שלא מן הדין ואם איתא מדינא טרפא לה

דהא מוציאין פירות משעת כתיבה כלומר משעת כתיבת העדים, אלא שמע מינה דהכי קיימא לן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה וכלישנא קמא דרבי יוחנן דאמר משום בת אחותו ואיפוך בתרייתא, ודוחק הוא לומר דהתם לפרוקה למתניתין אף לריש לקיש הוא דבעינן.

גזייה לזמן ויהביה ניהלי מאי, אמר ליה לרמאי לא חיישינן. פירש ר"ח ז"ל לרמאי לא חיישינן וכשר הוא, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"א מהל' גירושין הכ"ו) דגזייה לזמן כשר, ומשיאין אותה בגט זה לכתחלה דומיא דכתוב בו שבוע שנה חדש שבת דכשר לכתחלה.

ונראה שהוצרכו ז"ל לומר כן, דאי בדיעבד ולומר שלא תצא, ומיהו לכתחלה לא תנשא, אם כן מאי קמבעיא ליה גזייה לזמן מאי, [נימא] דאהני דלכתחלה לא תנשא כדמשני גבי שלשה גיטין פסולין.

ותמיהא לי דמאי איכא בין לא כתב בו זמן ובין כתב בו זמן וגזייה אטו העברת קולמוס בקלף מכשירו, ועוד מאן לימא לן דבאותו קרע, זמן היה כתוב בו דילמא קרע היה בו מעיקרא, ועוד דאם איתא מאי קאמר לרמאי לא חיישינן דהא בכל שמיאין אותה בו לכתחלה לא שייך ביה רמאות דאטו בכתב בו שבוע שנה מקריא ליה רמאי הא ודאי מדאמרינן לרמאי לא חיישינן משמע דמיחש הוא דלא חיישינן הא אילו ידעינן לא מנסבינן לה ביה.

אלא ודאי משמע דהכי פירושא גזייה לזמן שהכשירו חכמים את הולד אם נשאת בו בגט שאין בו זמן מה הועילו חכמים בתקנתן דאכתי איכא משום בת אחותו ומשום פירות, ומשני לרמאי דליכתוב ולגזייה לא חיישינן, וכן פירש רש"י ז"ל (כאן) לרמאי בדבר שהוא ניכר כזה לא חיישינן. ואם תאמר אם כן אמאי לא משני כדשני ליה מעיקרא אהני דלכתחלה לא תנשא.

זו אינה קושיא לפי מה שפירש"י ז"ל (בד"ה אהנו) דהכי קאמר שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן אהנו דלכתחלה לא תינשא וכיון דהכי הוא אי בעי לכתוב גט בלא זמן ולחפות על בת אחותו או למכור בפירות לא כתבי ליה ס[ו]פרי הדיינין ולא חתימי עליה עד כאן לשונו, והיינו דקא מבעיא ליה גזייה לזמן בתר ההוא פירוקא כלומר תינח דאי לא כתיב ביה זמן כלל דלא חתמי ביה סהדי אבל היכא דכתביה ואחתמיה ובתר הכי גזייה לזמן מאי איכא למימר ואהדר ליה לרמאות ניכר לכל כזה לא חיישינן וזה נכון.

כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מהו, אמר ליה כשר. כלומר, ואפילו לכתחלה, וכן נמי אי לא כתב בו זמן כלל אלא שכתב בו אני היום גרשתיך כשר, דהיום אותו יום שהוא יוצא בו משמע והרי הוא כאילו כתב בו זמן של יום זה וכדתניא (בתוספתא פ"ז, ה"ו) גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, אבא שאול אומר אם כתוב בו אני היום גרשתיך כשר.

אמר ליה רבינא לרבא כתביה ואותביה בכיסתיה דאי פייסא תפייס מאי. פירש רש"י ז"ל מה הועילו חכמים בתקנתן בין לענין זנות בין לענין פירות דטרפא לקוחות מיום הכתיבה, ואף על גב דרשב"ל סבירא ליה לעיל משעת חתימה וכיון שכן לאו מוקדם הוא וכדין טרפא הני מילי היכא דיש בדעתו לגרשה מעתה אבל זה שלא גמר בדעתו לגרשה אלא אם תתפייס ותשקוט הקטטה שביניהן יקרענו, בכי האי מודה הוא דאין לה פירות עד שעת נתינה. ומכל מקום קשה עליו דלכאורה משמע דמה הועילו חכמים בתקנתן מחמת עיקר חשש תקנת זמן הוא דקאמר דהיינו משום פירות דידה שלא תפסידם וכאן אינו אלא משום פירות דלקוחות שלא תטרופ לקוחות שלא כדין, ובתוספות פירשו דבעיא זו ובעיא דגיטין הבאין ממדינת הים דבסמוך למאן דאמר משום פירות ניחא דהא לית לה פירי כדינ"י וכדין טרפה לקוחות מזמן חתימה אבל למאן דאמר משום בת אחותו קאמר.

דף יח - א

ומשני לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. כלומר, ולא מקדים ליה. וקשיא לי דהא עיקר תקנה לריש לקיש משום חשש זה הוא דפעמים כותבו בניסן ואינו נותנו עד תשרי ומפסיד לה פירות דמשעת כתיבה עד שעת נתינה, ועוד דלפי מה שפירש רש"י ז"ל למעלה גבי רבי יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכל אימת דמפקא גיטא אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטי גיטא לידך משמע דאף רבי יוחנן אית ליה דחוששין למקדים וכותב קודם נתינתו, ומיהו איכא למימר דלא אמרינן לא מקדים וכתוב אלא במי שלא גמר בדעתו לגרשה אלא אם לא תתפייס

יגרשנה ובכי הא הוא דקרי ליה פורענותא ובכי הא לא מקדים לה אינשי אנפשיה וכן פירש רש"י ז"ל.

ומיהו לפום הדין פירושא אכתי תקשי לי מתניתין דגט פשוט (ב"ב קסז, א) דתנן כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו ולא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא יתן עד תשרי וכבר הקשינוה למעלה (יז, ב בד"ה ור"י) ופירקנוה דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה כדאמרינן הכא, ואי לא קריי פורענותא אלא בכותב על הספק הדרא קושיין לדוכתא אלא אם כן נתרץ על דרך תירוץ הלשון האחרון שכתבנו שם, וצריך עיון.

גיטין הבאין ממדינת הים מה הועילו חכמים בתקנתן, הנהו קלא אית להו. פירש רש"י ז"ל (כאן) ובין לענין זנות בין לענין פירות בעי לאיתווי ראייה אימת מטא גיטא לידה. ותימה דלענין זנות אף על פי שידוע שנכתב קודם מסירתו מכל מקום ספק נפשות להקל ויכולה לומר דקודם שזינתה נתנו לה. ויש לפרש (כן ת"י התוס') הני קלא אית להו דכיון שרואין שזמן הגט מוקדם לנתינתו אית לה קלא למלתא ורמו אנפשיהו ומדכר דכירי מתי נמסר לה.

וקשיא לי, אם כן גט מוקדם אמאי פסול שהרי כיון שזמנו קודם לנתינתו קול יוצא ורמו אנפשיהו ומדכרי, ושמא נאמר דלא סמכו על יציאת קול אלא בגיטין הבאין ממדינת הים דאי אפשר בלאו הכי ומשום עגונה הקלו אבל בגיטין דעלמא דאפשר ליתנו ביום כתיבתו לא הקילו, אלא דמשליש גט לאשתו קשיא דאפשר בלאו הכי.

אלא נראה כלשון הראשון שכתבתי למעלה (יז, ב ד"ה ור"י) דדוקא בגט המשתלח או הניתן על ידי שליח הוא דאמרינן דיש לו קול אבל בגיטין דעלמא לא, ולפי פירוש זה אף גט מוקדם אם נתנו לה על ידי שליח כשר.

המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו לה אלא לאחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה. פירש רש"י ז"ל המשליש גט לאשתו והוא הלך לדרכו. ואינו מחוור, דאף על פי שהוא בעיר אין חוששין שמא נתייחד עמה והיינו רבותא דלגט ישן אין חוששין דנקט הכא, ובאידך ברייתא דלעיל נמי נקט אין חוששין לגט ישן לרבותא דלא תימא כיון דצריכה להמתין שלשה חדשים, אלמא לשמא נתייחד עמה חיישינן אם כן היכי מגרשא בזה דגט ישן הוא. לא היא דודאי לגט ישן לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה ומיהו צריכה להמתין כדי שלא יאמרו שתי נשים בחצר אחת זו אסורה וזו מותרת.

מה מעשה בית דין נכתב ביום ונחתם בלילה. משום דמשעת פסק דין אית ליה קלא וגבי ממשעבדי, כדקיימא לן בכמה דוכתין (ב"מ טו, א) אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה. דכתובה כמעשה בית דין דמיא ומשום איחתוני הוא וכיון דאיחתני להו גמר ומשעבד נפשיה, ומיהו דוקא עיקר כתובה הוא דאמרינן דהוי כמעשה בית דין ונכתבת ביום ונחתמת בלילה אבל תוספת לא, ותדע דהתם בכתובות (נד, א) לא מני להא בהדי אינך כולהו והדין נותן דמנה מאתים כיון שהקול יוצא שנכתבה כתובה הכל יודעין אם בתולה היא שכתובתה מאתים ואם אלמנה היא שכתובתה מנה אבל תוספת, עדים הוא דמפקי קלא בסך הכתובה די שכתובתה מרובה ויש כתובתה מועטת, ומיהו אם קנו ממנו בשעת כתיבה שפיר דמי דמשעת קנין שיעבד נפשיה.

כתובתא דחייא בר רב איכתיב ביום ואחתום בלילה, הוה רב התם ולא אמר להו מידי. לימא כשמואל סבירא ליה דאמר כתובה כמעשה בית דין, לא, עסוקין באותו ענין הו דתניא אמר ר"א בר' יצחק לא שנו כל הגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר. ואף על גב דדחינן דרב לית ליה דשמואל קיימא לן בהא כשמואל דקיימא לן כותיה (בכורות מט, ב) בדיני בין לקולא בין לחומרא. והרב אלפסי ז"ל (כאן) וכן הרב הלכות גדולות ז"ל שהביאו שקלא וטריא זו בהלכותיהן לאו למימרא שנדחו דברי שמואל בכך, אלא ללמוד מהן שאר שטרות בשעוסקין בהן.

ומיהו תמיהא לי היאך דחה התלמוד בדרך פשיטות דרב לית ליה דשמואל ומעשה שהיה משום שעסוקין באותו ענין הוי דאלמא משמע לכאורה דקיימא לן הכי דדוקא בעסוקין אבל בשאין עסוקין לא, דאם איתא דקיימא לן כשמואל הוה להו למידחי בדרך דילמא משום דעסוקין באותו ענין הוה אבל השתא דאמרינן לא עסוקין באותו ענין הוה, נראה שכך היה דעת התלמוד וצריך עיון.

ואולי נאמר דמעשה שהיה ודאי כן היה וידוע היה להן והכי קאמר לא מעשה שהיה עסוקין באותו ענין הוה והילכך ליכא למשמע מינה אי סבירא ליה כשמואל או לא.

וגט מוקדם כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה אם עסוקין באותו ענין כשר כאילו נכתב ונחתם ביום וכדתניא הכא אמר רבי אלעזר וכו', והרמב"ם ז"ל שכתב (בהל' גירושין פ"א הכ"ח) שהוא פסול לא נתברר לי טעמו וצריך עיון.

אמר רבי שמעון בן לקיש לא הכשיר רבי שמעון אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן שמא פייס. פירש רש"י ז"ל שמא פייס את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן. ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דפייס קלא אית לה למילתא. שהשכנים והשכנות שומעים תיגרה וקטטה שבין איש לאשתו וכאשר ישקוט ריבם הכל מרגישים. ותמיהא לי דהא גט ישן לא הוי אלא כשראוהו שנתייחד עמה, הא סתמא לא חיישינן שמא נתייחד ונתיישן הגט, וכדתנן (לקמן עט, ב) איזה גט ישן כל שנתייחד עמה משכתבו לו דאלמא דוקא בשנתייחד הא סתמא לא, ועוד דלכאורה הא דאמרינן מכאן ועד עשרה ימים לא מכשר, הכי קאמר לא מכשר אלא מודה להו לרבנן בהא ומסתמא מטעמייהו דרבנן מודה להו דהיינו משום פירות דאתיא למיטרף לקוחות שלא כדין בגט זה, ואי משום גט ישן כיון שנתגרשה בו נתגרשה ותנשא לכתחלה וטורפת היא לקוחות מזמן כתיבה או מזמן חתימתו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ועוד הקשה עליו רבינו תם ז"ל (כאן בתוס' ד"ה שמא) דפייס לא משמע פייס ובא עליה מדאמרינן בשילהי מי שאחזו (עו, ב) ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ופריך עלה וליחוש שמא פייס משמע דתרי מילי נינהו, ועוד דלמה ליה למיפרך התם שמא פייס ובא עליה דאפילו לא בא עליה מכיון שבא בטל תנאו ואפילו לאחר שלשים [יום] לא תנשא.

ופירש רבינו תם ז"ל דהכא הכי קאמר שמא פייס כלומר נתפייס ובטל הגט, ואמר לו רבי יוחנן אם איתא דנתפייס ושקטה מריבה שביניהן קלא אית ליה, ובפרק כל הגט (כט, ב) גבי ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה לשליח לא תתביה ניהלה עד תלתין יומין ואמרינן התם דחיישינן שמא פייס, הכי נמי קאמר שמא נתפייס ובטל הגט.

ומיהו בההיא דבפרק מי שאחזו (עו, ב) דאם לא באתי אי אפשר לפרש שמא נתפייס ובטל הגט, שהרי אין בידו לבטלו דהתם על מנת שאעבור מנגד פניך גרסינן וכדמוכח בתניא כותיה דרבי יוחנן כדבעינן למיכתב קמן (בד"ה תניא) בסייעתא דשמיא וקיימא לן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (לקמן עד, א) וכיון שאמר לה מעכשיו שוב אין יכול לבטלו.

אלא הכי פירושא שמא נתפייס ומתוך פיוסו חזר ובא ונתבטל הגט על ידי ביאתו והיכי קתני ולאחר לא תנשא עד שלשים יום והא אפילו לאחר שלשים יום שלא ראינוהו שבא יש לחוש שמא נתפייס ובא בסתר ונתבטל תנאו ומשום דעיקר ביטולו תלוי בפיוסו שנתפייס ובא נקט שמא פייס,

ומיהו התם איכא נוסחאי דלא גרסי על מנת אלא כל זמן שאעבור מנגד פניך ולאותה גירסא היה איפשר לנו לפרש שם שמא נתפייס ובטל הוא את הגט, ואפילו לגירסת הספרים דגרסי על מנת יש לפרשה שמא פייסה ובטלו שניהם את הגט כמו שאני עתיד לכתוב שם בסייעתא דשמיא.

ואם תאמר ולפי פירושו של רבינו תם ז"ל מאי קאמר הכא שמא פייס וביטל הגט, מכל מקום הרי חזר והחתימו בעדים ונתנו לה לאחר עשרה ימים, וכיון שכן יכול הוא לגרש בו, דהא קיימא לן כרב נחמן דאמר בריש פרק השולח (לב, ב) שחוזר ומגרש בו, ודלא כרב ששת דאמר דכיון שביטלו אינו חוזר ומגרש בו.

ותירץ ר"י זצ"ל דהתם בשלא ביטל את הגט אלא השליחות וכדמשמע מתוך גירסת הספרים שבריש האומר בקידושין (נט, ב) נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט מי בטליה אלמא משמע דמשום דלא בטליה מתורת גט אלא מתורת שליחות הוא דחוזר ומגרש בו הא בטליה בטיל ואינו חוזר ומגרש בו, אלא מיהו לקמן בפרק השולח (שם) גרסינן נהי דבטליה מתורת שליחות גט מי בטיל ואף על גב דמבטל ליה בפירוש משום דלגבי גט גופיה הוי כמו דיבור ומעשה ואין דיבור מבטל מעשה.

ובתוספות העלו את הענין בקושי, דהכא לאו בשהחתימו הוא לאחר עשרה ימים אלא שהוא ציוה לעדים עכשיו לחתמו מכאן ועד עשרה ימים אי נמי שנשתהו העדים עד עשרה ימים הילכך חיישינן שמא פייס ובטלו והעדים הם שחתמוהו ונתנוהו שלא מדעתו ותירצו את הקשה בקשה ממנו לפי דעתו, דאיפשר לומר כן דלימא ריש לקיש סתם אבל מכאן ועד עשרה ימים לא ואנן ניקום ונימא ואם נתנו לה הוא כסתמא דמילתא יהא גט ודאי כל כי האי גוונא צריך לאודועי, ועוד דלקמן גבי ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי וכו' ואתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי ואמר כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק אקשינן עליה והאמר ריש לקיש לא הכשיר רבי שמעון אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא ואם איתא דריש לקיש לא אמר אלא במצוה לעדים והן עכבוהו ונתנוהו לה שלא מדעתו היכי אקשינן עליה להדיא והאמר ריש לקיש דילמא עובדא כי הוה בשנתנוהו לה מדעת הבעל דסתמא דמילתא הכי הוה עובדא אלא אם כן תדחה דמעשה שהיה בשנתנוהו לה שלא מדעת הבעל ונדוע אצל המקשה וזה דחוק.

וני"ל לפרש לא הכשיר רבי שמעון אלא לאלתר משום דכיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות וכי טרפה מזמן הכתיבה כדין טרפה אבל מכאן

ועד עשרה ימים מודה להו לרבנן דפסול דחיישינן שמא פייס ובטלו בין כתיבה לחתימה דכל זמן שלא נחתם בין שצוה שלא לחתמו עד עשרה ימים או שידע הוא שלא נחתם עדיין קרוב שימלך בלבו ומבטלו וכיון שכן אף על פי שחזר והחתימו או שחתמוהו הם ונתנוהו לה פסול דחיישינן שמא בטלו וכי טרפה מזמן ראשון שלא כדין טרפה, ואף כשתמצא לומר דחוזר ומגרש בו מכל מקום פירות מיהא אינו מפסיד מחמת גט זה כיון שבטלו, ואם נפשך לומר כיון שגירשה בו ומשעת כתיבתו זכתה היא בפירותיה כי בטלו מאי הוי דכיון שזכתה זכתה. לא היא, דלא אמרו שאין לבעל פירות אלא בשכתב לגרש וגרש ולא נתפייס בין כתיבה לנתינה אבל כשנתפייס בינתיים לא. והגע עצמך בשכתב לגרש ונמלך וקרע הגט ונתפייס שלא לגרש, אם אחר שנתפייס חזר וגרשה כלום הפסיד פירות משעת כתיבת גט ראשון והא נמי להא דמי, ודרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו דווקא ביומו כלומר כתבו בו ביום ובטלו בו ביום דליכא משום פירות.

עוד יש לי לפרש ללישנא קמא דבפרק האומר דאמר ר"ל לא אתי דיבור ומבטל דיבור שיש בו קצת מעשה הא בדיבור גרידא מודה הוא דאתי דיבור ומבטל דיבור הכא נמי כל שביטלו קודם חתימתו כדיבור גרידא דמי דהא מיתלא תלי עד דחתמי ליה סהדי וחתימת סהדי דיבור הוא ועד שלא חתמוהו מודה ריש לקיש דיכול לבטלו וכי בטלו מבוטל לגמרי ובהא לכולי עלמא אינו חוזר ומגרש בו, ודרב נחמן בחתום ולפיכך אף על פי שביטלו אינו מבוטל לכולי עלמא ואפילו לרבי יוחנן דמתורת גט אינו מבטלו וכדאיתא התם בפרק האומר, ואמר ליה רבי יוחנן אם איתא דפייס וביטל קלא אית לה למילתא. והשתא לא תיקשי לן לריש לקיש דאמר חוששין שמא פייס וביטל הגט אמאי לא חיישינן נמי בגיטין הבאים ממדינת הים, דכיון שהחתימו ומסרו לשליח אין דרכו לבטלו, ואי משום פירות הא אמרינן דהנהו קלא אית ליה אבל כאן שלא נחתם עדיין בין שצוה הוא שלא חתמו בין שנתעכבו העדים מלחתמו מעצמן, נמלך הוא ומבטלו, ורבי יוחנן סבר דלא חיישינן להכי דאם איתא דפייס קלא אית להו.

ואם תאמר אם כן תיקשי לן הא דאמרינן בפרק כל הגט (כט, ב) ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה לשליח לא תתביה ניהלה עד תלתין יומין ואסיקנא התם אי לאו דארוסה הויא פסלינן ליה משום דחיישינן שמא פייס והתם הא החתימו ומסרו לשליח, איכא למימר דהתם שאני שהקפיד שלא למסרו לה עד תלתין יומין הילכך רגלים לדבר שעדיין

רוצה לתת ריוח לדבר שמא יתפייס ויבטלנו, ואפילו לרבי יוחנן דאמר דאם איתא דפייס קלא אית לה הכא דאיכא רגלים לדבר חיישינן שמא פייס ולא נשמע קולו, ועוד דממרחק אין פיוסו נשמע אלא במי שהוא בעיר שעל ידי השקט הקטטה הכל מרגישינן. והא דתנן בפרק מי שאחזו (עו, ב) הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש לגט ישן אין חוששינן שהרי לא נתייחד עמה ופרכינן עלה וליחוש שמא פייס, התם נמי כיון שהתנה עמה וגלה דעתו שאינו מגרש מדעתו ורוצה הוא באריכות הזמן כדי שיתבטל הגט, משום הכי חיישינן לה שמא נתפייס וחזר ובא ונתבטל הגט בקיום תנאו, ומיהו אם האמינה לומר שלא בא אין חוששינן שמא בא דכיון שהאמינה עליו אם איתא דחזר ובא מודיע היה לכל שחזר ובא כדי שלא תכפור בו ותכחישנו וכיון דלית קלא לביאתו ודאי לא נתפייס ולא בא. אי נמי התם הכי קאמר שמא פייסה מעיקרא ובטלו שניהן התנאי כשהיה הולך ובא, ואפילו איכא סהדי דמסהדי עליה שהיה עמם לבסוף כל שלשים יום במדינת הים אינה מגורשת שהרי נתבטל התנאי מדעת שניהם וכיון שכן אמאי מגורשת ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה ולא נתרצתה לבטל התנאי.

ואי קשיא לך המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנו לה אלא לאחר שלש חדשים דמשנתנו לה מותרת לינשא מיד ולא חיישינן שמא פייס אף על פי שהקפיד באריכות הזמן, התם ליכא רגלים לדבר שיקפיד על אריכות הזמן כדי לפייס ולבטלו דאיכא למיתלי דשלשה חדשים אלו שאמר משום דיודע הוא שאין מועיל לה הגט כלום עד שלש חדשים משום הבחנה וכיון שאין הפרש בין נתינתו עכשיו לנתינתו מכאן ועד שלשה חדשים מעכבו משום דפעמים שאדם בוש מאשתו ומעכבו כל מה שיכול לעכבו והיינו נמי דמשלישו על ידי שלישי ולא נתנו לה בתנאי שלא תתגרש בו אלא מכאן ועד שלשה חדשים.

ומיהו אכתי קשיא לי הא דתנן בפרק השולח (לב, א) ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרינן עלה בגמרא פשיטא לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקרא לבטוליה מהו דתימא תיגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קא משמע לן, ואמאי לא חיישינן דילמא בטליה כיון דרגלים לדבר דהא מהדר עליה מעיקרא לבטולי ועוד דהתם משמע דבעל קא מערער ואמר דבטליה דאי לא מאי קאמר תיגלי מילתא למפרע דבטוליה בטליה דהא איהו אמר דלא בטליה אגן אמרינן תיגלי מילתא דבטליה אלא ודאי בשערער עסקינן ואפילו הכי לא חיישינן ומנסבינן לה. וכן נמי עובדא דגידול בר רעילאי (לקמן לד, א) דשדר גיטא לדביתהו ואמרה ליה זיל

השתא ופתח איהו ואמר ברוך הטוב והמטיב ואמר אביי ברוך הטוב והמטיב לא בטיל גיטא, אמאי התם נמי ליחוש שמא כיון שנתפייס בטל הגט בפירוש, ומיהו בהא איכא למימר דגידול גופיה מודה דלא בטליה בפירוש אלא ברוך הטוב והמטיב בלחוד הוא דקאמר וגלוי דעתא בלחוד הוא דאיכא ולא ביטול מפורש ומשום הכי אמר אביי דלא מילתא היא, וכי אמרינן ליחוש שמא פייס שמא יבא הבעל ויערער לומר שפייס קאמרינן אבל אם לאו משום חשש ערעורו של בעל אגן לא חיישינן ואף על גב דמית ליה בעל הרי זה גט פסול דכיון דמעיקרא פסלינן ליה משום ערעורו של בעל תו לא מכשרינן ליה, דומיא דגיטין הבאין ממדינת הים דלא פסלינן לה כי לא אמר להו בפ"נ אלא משום ערעורו של בעל ואפילו הכי לעולם פסול ואף על גב דמית ליה בעל ולא ערער, אבל כשהבעל לפנינו ומגלה דעתו שרוצה בביטולו ואינו מבטלו כעובדא דגידול בר רעילאי תו לא חיישינן לשמא ביטל מדשמעינן ליה דאמר הכי ולא בטליה בפירוש, והיינו דכי אמר לה נאמנת עלי לומר שלא פייסתי דלא חיישינן דכיון דהימנה תו לא אתי ומערער. ומההוא (לד, א) דאמר חזו דאתאי ליכא לאקשויי, דהתם הא איכא ידים מוכיחות דלא ביטלו דהא איהו לקיומי תנאיה בעי ולא לבטוליה גיטיה בעי. וסמך לדבר מצאתי בפירושי רש"י ז"ל שכתב בפרק מי שאחזו (עו, ב) שמא פייס כשהוא בא אצלה וכו' ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי עד כאן. והאי נמי (לד, א) דאמר להו רב יהודה לסהדי אתיבו קירא באודניכו לא קשיא לי, דרב יהודה כרשב"ג סבירא ליה דאמר (לג, א) בטלו אינו מבוטל כמו שפירשתי במקומו בסייעתא דשמיא. ומכל מקום ההיא דריש השולח קשיא, דמשמע דבעל עצמו מערער דבטליה מעיקרא ואפילו הכי לא חיישינן ליה, ושמא נאמר דהתם כיון דרהיט בתריה דשליח חזקה לא בטליה דאם כן תרתי למה לי לבטולי דלאו באפיה דשליח והדר לאהדורי ומרהט בתריה לבטולי הא ודאי מדרהיט בתריה דשליח שמע מינה דמעיקרא לא בטליה, וצריך עיון.

ובתוספות ראיתי שהאריכו בפירוקי קושיות אלו ולא נתישבו לי הענינים וזה לשונם: חיישינן שמא פייס, אין להקשות על זה מגיטין הבאים ממדינת הים דלא חיישינן שמא פייס, דהכא הוא דחיישינן טפי שעדיין לא נחתם, אבל קשה מההיא דלקמן בפרק כל הגט (כט, ב) ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה לשליח לא תתביה עד תלתין יומין וכו' ופריך עלה וליחוש שמא פייס ומשני דארוסה הות, וכן אההיא (עו, ב) דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש וכן אההיא דהרי זה גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום ומוקמינן הנך תרתי באומר נאמנת עלי שלא באתי,

ופירש בקונטרס בפרק כל הגט (שם) דאין זה דומה לשולח גט ממדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידו דהתם ליכא למיחש שמא פייס דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע גט לידה ולא עקר נפשיה מספיקא, ואכתי קשה מהמשליש גט לאשתו דלעיל ואמר לו אל תתנהו לה אלא לאחר ג' חדשים ולא פריך עלה וליחוש שמא פייס ושמא יש לחלק שם משום דנקטו שלשה חדשים התלויים בהבחנה ולא קבע הזמן כדי לפייס. עד כאן לשונם.

וזה הענין כדרך פירושו של רש"י ז"ל שפירש שמא פייס ובא עליה, אבל כבר כתבנו למעלה שזה קשה ואינו אלא שמא פייס וביטל, ואם כן אפילו כי לא עקר נפשיה מאי הוי דילמא בדוכתיה עבד בית דין ובטליה וכדתנן (לב, א) בראשונה היה עושה בית דין ומבטלו, ואפילו לאחר שהתקין רשב"ג שלא יהו עושין כן מפני תקנת ממזרים הא קיימא לן כרבי דאמר (לג, א) בטלו מבוטל וכן פסק רבא כותיה לקמן בפרק השולח. ורבינו תם ז"ל היה אומר דהיינו טעמא דלא חיישינן בהמשליש שמא פייס דכיון שהוא בעיר ואינו הולך משם מסתמא מחמת קטטה שביניהם מגרשה ואין מתכוין לטובתה שלא תהא עגונה הלכך אמרינן דאותו זמן שקבע לא נתכוין אלא לצערה ולא להתפייס דלא שכיח דמפייס אחר שנכתב הגט ונחתם מתוך איבה, ואפילו לריש לקיש דחייש הכא שמא פייס קודם חתימה רגיל להתפייס יותר, ועוד דאיכא רגלים לדבר שאינו רוצה לסיים את הגט ולחותמו עד עשרה ימים, ואפילו אמר לעדים לחתום לאלתר אם ירצו והם לא חתמוהו עד עשרה ימים לא מפרסמא מילתא כל כך ולא איתרע קטטיהו כמו היכא דכבר חתמו העדים בגט מחמת הקטטה ומזומן יותר לינתן וכשחוזרין ומתפייסין מרגישין הכל כשישקוט ריבם אבל כל זמן שלא חתמו לית ליה קלא למילתא כל כך וחייש ריש לקיש טפי שמא פייס. ובהנך דלקמן שאינו אצלה תדיר בעיר סתמא לטובתה מתכוין שלא תשב כעגונה ולכך קובע זמן שמא יבוא בתוך כך ויתפייס ואי מפייס נמי לית ליה קלא למילתא, ואפילו רבי יוחנן דהכא מודה התם דמסתמא רבא דכל הגט כרבי יוחנן סבירא ליה ומשמע התם דבנשואה הוה חיישינן שמא פייס. וגם זה אינו מתחוור, דאכתי קשה גיטין הבאין ממדינת הים דלטובתה מתכוין ניחוש שמא פייס וביטל במקומו.

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי ור"ש בן לקיש אמר כולן משום עדים. ואסיקנא כגון דאמר להו כולכם כתובו ואיכא בינייהו כגון דחתמי תרי מינייהו ביומיה ואינד מכאן עוד עשרת ימים מאן דאמר משום תנאי כשר ומאן דאמר משום

עדים פסול דהוה ליה מוקדם, וקיימא לן כרבי יוחנן דאמר תרי משום עדים ואינך משום תנאי ומקיים תנאיה ואזיל, וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ט, וכן נראה לכאורה מדאמרינן בגמרא להדיא ולחתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר דתנאי הוא אלמא הלכתא כמאן דאמר משום תנאי, ואף על גב דריב"ל קאי כותיה דריש לקיש כדאמרינן בסמוך והאמר רבי יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי ומשני בההיא כרשב"ל סבירא ליה אפילו הכי מדאמרינן תנאי הוא להדיא כרבי יוחנן שמע מינה כותיה עבדינן. אבל הבה"ג כתב דברי ריב"ל דאמר כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק ולא כתב חלוקתן של רבי יוחנן וריש לקיש, משמע דסבירא ליה דדוקא בשעת הדחק כלומר שנשאת בו וכרבי שמעון דמתניתין דמכשר נכתב ביום ונחתם בלילה הא לאו הכי פסול וכרשב"ל דאמר כולן משום עדים.

ולחתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר דתנאי הוא אמרי לה פסול אתי לאיחלופי בשאר שטרות דעלמא. כלומר שיבואו להכשיר קרוב או פסול בשאר עדיות דעלמא. תימה דהכא משמע דשטר שחתמו עליו ארבעה או חמשה עדים ושנים הראשונים או אחד מהן קרוב או פסול שאין מקיימין את השטר מן השאר, ובבבא בתרא (קסב, ב) תניא הרחיק את העדים מן השטר שני שיטין פסול פחות מיכן כשר, היו ארבעה עדים חתומין על השטר ונמצאו הראשונים קרובים או פסולים מתקיים העדות בשאר, ואמרינן התם מסייע ליה לחזקי דאמר חזקי מלאוהו בקרובים כשר, ובתוספתא דמכלתין תניא בפרק בתרא (פ"ז, ה"י) גט שחתמו עליו חמשה עדים ונמצאו שלשה עדים הראשונים קרובין או פסולין תתקיים עדות בשאר עדים, ותירץ ר"י ז"ל דבתחלה דהכא היינו שחתמו הקרובים קודם שחתמו האחרים כל עיקר דהשתא איכא משום איחלופי דמאן דחזי סבר דמאן דחתים קודם הוי עיקר העדות ואתי לאיחלופי ולאכשורי קרובים או פסולין לעדות דעלמא, אבל התם שחתמו הכשרים תחלה אף על פי שחתמו הקרובים אחר כך למעלה לית בה כלום ובכי הא לא אמרינן דהוו העליונים עיקר העדות דודאי ידעו דלמילוי אויר החתימום או לכבוד בעלמא והילכך בין שחתמו למעלה או למטה תתקיים עדות בשאר, וכן היה סבור תחלה רבינו תם ז"ל והא דקתני בברייתא ונמצאו הראשונים קרובים או פסולין רבותא קאמר דאפילו הראשונים דנראין כעיקר העדות אפילו הכי תתקיים עדות בשאר.

ומיהו קשה, דלפי פירוש זה ארבעה או חמשה החתומין על השטר אין העדות קיימת עד שיתקיימו כלן דדילמא מקצתן קרובים או פסולין ולמילויי חתמו או לכבוד בעלמא ולא ידעינן אי בתחלה או באמצע או בסוף, וכי תימא דלהכי לא חיישינן הא כיון דלא קביע להו מקום צריכין אנו למיחש או שלא נכשיר להחתים עליו לעולם קרוב או פסול גזרה שמא יקיימו מן הקרובים, וכדאמרינן בשילהי הזורק (פא, ב) גבי גט מקושר לא הכשירו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דילמא אתי לקיומיה בתרי קרובים וחד כשר, ואי אפשר לומר כן שאין העדות מתקיימת עד שיתקיימו כלן מדאמרינן בגט פשוט (ב"ב קסג, א) גבי הרחיק העדים מן השטר שטה אחת כשר לא שאנו אלא בין העדים לכתב אבל בין העדים לאשרתא אפילו שטה אחת פסול, ואקשינן בין העדים לכתב נמי דילמא כתב הוא ועדיו בשטה אחת ואמינא לרבות בעדים הוא דבעי כלומר ומקיימו מן העדים שלמטה, ומשני קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה, אלמא משמע מדקא מקשה ואזיל ואמינא לרבות בעדים הוא דבעי דבשאר שטרות לא בעינן שיתקיימו כלן אלא שנים מהן סגי ומדפרקינן נמי כל כי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה משמע דבכי האי גוונא אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה לבדן הא בעלמא מקיימין מן השנים האחרונים לבדן, על כן חזר בו רבינו תם ז"ל ואמר דדוקא בשחתמו בראש הוא שהכשירו בו בברייתא קרובים או פסולין לפי שבמלוי ההרחק או לכבוד בעלמא דרך העולם להחתים שם וכדגרסינן ברוב הספרים בברייתא ונמצאו הראשונים קרובים או פסולין דמשמע דוקא הראשונים, וכן הוא גירסת ר"ח זצ"ל, וכן דעת הרב בה"ג דאין מכשירין את הקרובים אלא בתחלה אבל בסוף לא, והילכך כל שעדיו חמשה וארבעה אין מקיימין אותו מן הראשונים אלא מן האחרונים כדמשמע נמי התם בגט פשוט דאמרינן קסבר כל כי האי גוונא אין מקיימין מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה משמע הא בעלמא הוי איפכא, והאי בתחלה דאמרינן הכא היינו שחתם בראש וקודם שחתמו הכשרים כמו שכתבנו.

הא דאמרינן: **ושאין יודעין לקרות קוראין בפניהם וחותמין**. איכא דמקשו בה דעד מפי עד הוא, ותירץ ר"י ז"ל דלא חשיבי עד מפי עד כיון דלא מסהדי אעיקרא דמילתא אלא דאמרי שכך כתוב בשטר, ומיהו מסתבר ליה דבעינן שנים אי נמי חד דמסתפו מיניה כספרי דיינא ורב נחמן. ואיכא מאן דאמר דהכא במכירין קצת אלא שגופן האותיות משונין קצת ואין יכולין לקרות אלא בדוחק וכי הא דאמרינן בסמוך רב יהודה הוה מצטער וקרי, ונראה דהכא שאני דגילוי מלתא בעלמא הוא וגט רמי וקאי קמן ועביד לאיגלויי על ידי אחרים ובכי הא מסתפו ולא משקרי וגלויי מילתא לא קרינן ליה עדות, וכההיא דאשתמודענוהי דאחוהי דמיתנא הוא במסכת יבמות (לט, ב). וכתב הרמב"ם ז"ל קוראין לפניהם וחותמין והוא שיכירו לשון הגט.

אמר רבא הלכתא כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג. ואוקימנא אקרייה. פירש רש"י ז"ל דהא דרב גמדא הוא דתרגימנא אקרייה לומר שאם יודעין לחתום אף על פי שאין יודעין לקרות שפיר דמי וקרו קמייהו וחתמי כרבנן ודרב כהנא בשאין יודעין לחתום דגבי חתימה אמרינן לדרב כהנא לעיל, וכן דעת בה"ג ז"ל דרב גמדא אקרייה ודרב כהנא אחתימה, והיינו דרבי אלעזר קרו קמיה וחתים, ורב נחמן קרו קמיה וחתים ואף על גב דאמרי ודוקא רב נחמן וספרי דייני אבל רב נחמן ושאר ספרי שאר אינשי וספרי דייני לא, משום דבממונא חששו דילמא משקר ועוד דקרו קמיה אינשי דמסתפו מיניה לא סמיך עלייהו. והא דאמרינן בסמוך גבי שטרא פרסאי דכי הוה אתיא לקמיה דרב פפא הוה מקרי ליה לשני נכרים זה שלא בפני זה ומגבי ביה, דין מעדות שאני.

אבל ר"ח זצ"ל פירש בהפך, דהא דרב כהנא אקרייה ודרב גמדא אחתימה, וזה קשה חדא דרב כהנא אחתימה איתמרא לעיל כדפירש רש"י ז"ל, ועוד דלעיל באידך פירקין (ט, ב) אמרינן לרבי מאיר מנינא למעוטי מאי למעוטי הא דתניא עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו אמר רשב"ג במה דברים אמורי בגטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין, ואם איתא דקרייה הוא דפסלינן בשאר שטרות לא הוה ליה לאתויי ברייתא כצורתה דמשמע דמאי דאיתמר בברייתא בהדיא בגט הוא דממעטינן משחרורי עבדים, ואם כדברי ר"ח זצ"ל הוה ליה למישקל ולמיטרח בשקלא וטריא דהכא קרייה מאן דכר שמיה חסורי מיחסרא והכי קתני ושאין יודעין לקרות קוראין בפניהם

וחותמין רשב"ג אומר וכו', אלא ודאי משמע לכאורה דחתימה הוא דממעטינן.

נמצא עכשיו לפי הרב בעל ההלכות ורש"י ז"ל דחתימה לא שרינן בשאר שטרות אלא בגיטי נשים לבד ואי מסרטי להו וחתמי מנגדינן להו כרב כהנא. ומיהו אם חתמו איכא מאן דאמר דפסלינן לשטרא דשטרא חספא בעלמא הוא כמי שאין עליו עדים כלל ואפילו מסריה ניהליה באפי עדי מסירה נראה דפסלינן ליה דהוה ליה כמזוייף מתוכו ומודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול, ואיכא מאן דאמר מדאמרינן נגדיה רב כהנא ולא קאמר נגדיה ופסיל ליה לשטרא שמע מינה דשטר כשר הוא וכדאמרינן בעלמא (קידושין יב, ב) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה נגודי מנגיד ליה וקדושיו קדושין, וכן הדעת נוטה דכיון דבגיטין שרינן להו חתימתן חתימה היא וכיון שכן בדיעבד בשאר שטרות אמאי פסלינן ליה לשטרא.

אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך כשר חיישינן שמא במי מילין כתבו. ואקשינן עלה מדתניא הרי זה גיטיך ונטלתו וזרקתו לים או לאור וחזר ואמר לה שטר פסים הוא לא כל הימנו לאוסרה וטעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא, ושנינן כי קאמר שמואל נמי דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא, ואקשינן תו ודילמא השתא הוא דפליט ומעיקרא כי יהבינן ניהליה נבלע היה הכתב בתוך הנייר ואינו כתב ואסיקנא שמואל נמי חיישינן קאמר. כלומר ספק מגורשת היא ופסולה מן הכהונה. וכתבו בתוספות דהשתא דאסיקנא שמואל נמי חיישינן קאמר תו לא צריכינן לאוקמה בדבדקיניה דכי לא בדקיניה נמי איכא למיחש ומיהו אי בדקיניה ולא פליט ודאי לא כלום הוא. ותמיהא לי דאם כן הוה ליה למימר אלא שמואל חיישינן קאמר, אלא ודאי לכאורה משמע דאשנוייה קמא סמכינן לומר דכיון דליכא כתב אפילו מיחוש לא חיישינן עד דבדקינן ליה ופליט וכי פליט נמי אינה מגורשת ודאית אלא ספק מגורשת ופסולה מן הכהונה. ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן גבי האי דעאל לבי כנישתא ושקל ספר תורה ויהביה לאיתתיה אמר רב הונא למאי ניחוש לה אי משום מי מילין אין מי מילין על גבי מי מילין, ואם איתא דלא חיישינן ליה כלל עד דבדקינן ליה מאי איריא משום דאין מי מילין על גבי מי מילין תיפוק ליה דלא בדקיניה ולא פליט, הא ליתא דהיא היא והכי קאמר אי משום מי מילין ונבדקיה אי פליט או לא לא איפשר למבדקיה דאין מי מילין על גבי מי

מילין ואינו ניכר וכיון שכן אפילו אי כתיב במי מילין לאו כלום הוא דלאו כתיבה היא.

אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעי הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה. ואקשינן עלה מדתניא הרי זה גיטך נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למקרייה לבתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי לא צריכא לבתר דקריוה עיילי לבי ידיה ואפקה מהו דתימא חלופי חלפיה קא משמע לן. וההיא דשמואל דנתן לה נייר חלק הא אסיקנא שמואל חיישינן קאמר, והכא נמי אף על גב דלא קריוה חיישינן לה ופסלה מן הכהונה. ולפי מה שפירשתי דשמואל דוקא בדבדקיה ופליט ההיא נמי איכא למימר דבדקיניה ופליט וכיון דקריוה לבסוף כשר אלא דחיישינן דילמא השתא הוא דפליט ואינה אלא ספק מגורשת, ומדלא פרקינן הא לכתחילה הא דיעבד משמע דאפילו בדיעבד אינה מגורשת עד דקריוה תחילה או בסוף ומהא נמי דפרקינן דעייליה לבי ידיה ואפקיה דלא חיישינן דילמא חלפיה משמע נמי דאף על גב דלא קריוה לבסוף מגורשת ודאית ואין חוששין לה שמא החליף. ומיהו אי עייליה לבי ידיה צריכין למיקרייה לכתחילה קודם שיתנו לה אבל אם זרקתו לים או לאור מגורשת, וכן כתב הרמב"ם ז"ל, והא דתנן לקמן (פ), כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ולאחר זמן הרי גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה ודייקינן עלה ביבמות פרק האשה רבה (צא, ב) אמאי מאי הוה לה למעבד ומשני איבעי לה לאקרויי לגיטא, דמשמע מינה דנשאת היא עד שלא קראוהו התם הכי קאמר דקריוה תחילה ביד הסופר ואחר כך עייליה לבי ידיה סופר וטעה והחליף ואפילו הכי כיון דאיפשר לה בלא טורח לקרותו ולצאת ידי ספק ולא חששה לכך קנס קנסו עליה ואמרו תצא מזה ומזה, וכדאמרינן התם גבי הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאתה לאחר ונמצאת זו אילונית תצא מזה ומזה וכן כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו ונשאו ונמצאו אלו אילוניות תצא מזה ומזה ומפרש התם דקנסינן לה משום דאיבעי לה לאימתוני, אבל מכל מקום לכתחילה אינה אסורה לינשא עד שיקראוהו אחר נתינה ואפילו עייליה לבי ידיה וכל שכן אי לא עייליה לבי ידיה דכיון דקראוהו תחילה אינה צריכה להקרותו לבסוף, אבל ר"י ז"ל היה נוהג להקרותו קודם נתינה ואחר נתינה קודם נתינה מהא דהכא ואחר נתינה מההיא דהאשה רבה אלא דההיא איכא לאוקמה בדעייליה לבי ידיה הא לאו הכי שוב אינה צריכה.

ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו לביני דני אשתכח מזוזתא אמר רב נחמן מזוזתא ביני דני מאי בעי. כלומר אלא ודאי מימר אמרינן דהיינו הוא דזרק לה איהו ואפילו ריח הגט אין בו. אבל תרתי ותלת לא, מדהא הוי הוי נמי הא וגיטא אימר עכברים שקלוה, והויא ליה ספק מגורשת, אבל מגורשת ודאית לא הויא דהא אימר קא אמרינן, וכן כתבה הרמב"ם ז"ל. והשתא דאתינן להכי נראה דדוקא בשלא קראוהו תחלה אבל קראוהו תחלה ועייליה לבי ידיה ואפקיה וזרקו לה מגורשת ודאית דהא אמרינן דלחלופי לא חיישינן אלא ודאי עכברים גררוהו ואפילו לא אישתכח אלא חדא מגורשת, ואיכא למימר דאפילו קראוהו נמי ספק מגורשת הויא, ואי לא משתכח אלא מזוזה חדא אפילו ריח הגט אין בו דלא דמי לזרקתו לים או לאור דהכא שאני דאשתכח מזוזתא התם ורגלים לדבר דמזוזתא מאי בעיא הכא וטפי גרע כי אשתכח התם מזוזתא מדלא אשתכח לא מזוזתא ולא גיטא. אלא דסיפא מוכחת כלשון הראשון שכתבנו דהא כי משתכח תרי ותלת מזוזתא כי היכי דהויא חדא הכא בעל כרחין הכי נמי איפשר דהווי כולהו ואימר עכברים שקלוהו ורגלים לדבר ליכא ודמי לזרקתו לים דמגורשת ודאית, אלא ודאי מדלא מחזקינן לה הכא במגורשת ודאית שמע מינה דבלא קראוהו תחילה קא מיירי. כנ"ל.

ההוא גברא דעאל לבי כנישתא שקל ספר תורה יהביה וכו' וכי תימא ניחוש דילמא אקדים ויהב ליה זוזא לספרא והא בעינן שמו ושמה. תימא לענין מה קאמר רב יוסף אי למגורשת ודאית אבל ספק מגורשת קא הויא, מאי שנא לפי שאין מי מילין על גבי מי מילין תיפוק ליה דלא קראוהו ואפילו הוי על הנייר לא הויא מגורשת ודאית ואף על גב דבדקיניה ופליט וכדאמרינן לעיל חיישינן קאמר וטעמא דמילתא משום דילמא השתא הוא דפליט, ואי לענין לפסלה מן הכהונה מאי קא מקשי והא בעינן שמו ושמה דהא לקמן בריש פרק כל הגט (כד, ב) קאמר שמואל דכל גיטין דמתניתין דהתם פסולין ופוסלין מן הכהונה ואפילו ראשון דהיינו גט שנכתב שלא לשום אשה, ותירצו בתוספות דשאני התם דכתיב כעין גט ואין מחוסר אלא לשמה אבל כריתות דספר תורה דלא הוי כעין גט כלל אפילו ריח הגט אין בו. ולא ידענא מאי קושיא דהתם הא איפליגו בה רב ושמואל וזעירי ורבי יוחנן וקיימא לן כמאן דאמר התם דכלן אין פוסלין חוץ מן האחרון דהיינו מי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין ואמר לבלר כתוב לאיזו מהן שארצה אגרש בו פסול לגרש בו וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וכיון שכן הכא איכא למימר דלפוסלה מן הכהונה ואפילו הכי

דף כ - א

הא דאמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן. דאלמא לרבי יהודה אליבא דרב חסדא גטו כשר וכתב העליון הוי כתב, וכל שכן לרב אחא בר יעקב דדחי ואמר דכולי עלמא גבי גט כתב העליון כתב ובכתיבת השם הוא דאיפליגו וטעמייהו דרבנן דפסלי משום דכתיב זה אלי ואנוהו. קשיא לן והא אסיקנא לעיל (יט, א) בדיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא אפילו לענין שבת אינו חייב דכתב העליון אינו כתב וכל שכן לענין גיטין דאפילו דיו על גבי סיקרא דלענין שבת חייב אסקי רבי יוחנן דלענין גיטין לא הוי כתב דבשביל שאנו מדמין לא נעשה מעשה כל שכן דיו על גבי דיו, וההיא דלעיל משמע דלכולי עלמא קאמרינן מדלא אמרינן בה באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן כי הכא, ואפילו תמצי לומר דלרבנן קאמרינן מכל מקום תיקשי לן לרב אחא בר יעקב, ויש לומר דהכא שמתחלה לא היה לשמה ועכשיו נתחדשה בו כונה לשמה הוי כתב דומיא דנתכוון לכתוב יהודה ולא הטיל בו דלת אבל לעיל דמעיקרא נמי לשמה כתביה השתא נמי מה אוסיף ביה כתב העליון בזה אינו כתב. ואם תאמר והא משמע בשבת פרק הבונה (קד, ב) דרבי יהודה אפילו בכל כתב על גבי כתב ואפילו לא נתחדש בו שום כוונה חשיב ליה כתב דתנן התם כתב על גבי כתב פטור ואמרינן עלה בגמרא מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו', ואם איתא רבי יהודה נמי היא דעד כאן לא קאמר רבי יהודה אלא בשנתחדשה בו כונה, ותירצו בתוספות דמתניתין סתמא קתני כתב על גבי כתב פטור דמשמע בכל ענין ואפילו נתחדשה בו כוונה.

ולענין פסק הלכה: כתב ר"ח ז"ל כיון דלא אמורה בהדיא לא כשר ולא פסול חיישינן ליה. אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאינו גט לומר שאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה. ונראין דברי ר"ח ז"ל דהא לדברי רב אחא גט כשר לכולי עלמא ואף על גב דלקולא לא עבדינן כוותיה לחומרא מיהא לחוש חוששין לו. ושמא הזקיקו לרב ז"ל לומר כן מפני שבמקומה בפרק

הבונה בשבת (שם) גבי מתניתין דקתני כתב על גבי כתב פטור אמר עלה רב חסדא מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' ולא איתמר התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אחא דאלמא הא דרב חסדא עיקר ודרב אחא דחייה בעלמא הוא. ואיכא למידק לרב חסדא דאמר דלרבנן לא הוי כתב למאי קאמרי ליה אין זה השם מן המובחר דמשמע מן המובחר אינו הא כתב מיהא מעליא הוי ומצאתי בירושלמי בפרק הבונה (הלכה ה') שהקשו כן ופריקו בשיטתו והושיבוהו בשטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר. עד כאן.

דף כ - ב

כדינרי זהב ולא כדינרי זהב דאילו התם מגואי ומיחרץ חריץ והכא מאבראי. והא דאמרינן לעיל כדינרי זהב ולא כדינרי זהב דאלו התם תוכות והכא ירכות מהאי טעמא הוא דהתם מגואי והכא מאבראי, וכן פירש רש"י ורבינו חננאל ז"ל, אלא דלעיל דבעיא למידק מיניה דחק תוכות הוי כתיבה אהדר ליה דהתם חק תוכות והכא חק ירכות אבל הכא דכולהו מודו דחק ירכות בעינן לא הוה מצ לאהדורי בהווא לישנא דרבינא נמי הכין סבירא ליה דחקיקת תוכות לא כתיבה היא אלא דמסבר סבר דרושמא כגופי מיכנף וחק ירכות היא משום הכי איצטריך לפרושי לה בהדיא דהתם מגואי והכא מאבראי.

ירושלמי (הלכה ג'): וכתב ולא המטיף רבי יוחנן בר שלום ורבי מתניה חד אמר בשלא ערב את הנקודות וחרנה אמר אפילו ערב את הנקודות וכתב ולא השופך. ואיתא נמי במסכת שבת פרק הבונה ופירשו בירושלמי (הכא ושם ה"ד): השופך אמר רבי חייא בר אבא אילין בני מדינתא ערימין סגיאיין כד חד מנהון בעי משלחה מילה כתב במי סטריקין לחבריה והוא כתב ליה במי מילין הוא שפך דיו שאין [פיי עפץ בחלוף אי' בע'] והוא קולט מקום הכתב. ותוב גרסינן בירושלמי (הלכה ג'): הקורע על העור כתבנית כתב כשר הרושם על העור כתבנית כתב פסול. ובתוספתא נאמר דברים בהפך הקורע פסול הרושם כשר, ואיפשר שהוא כטעות ידי סופר אלא שמצאתיה כן בתוספתא שבת פרק הבונה כמו

שהיא שנויה כאן. ומן התימה שהרמב"ם ז"ל כתב וערבן שניהם וכתב הקורע על העור וכן הרושם על העור כעין כתב כשר.

אמר ליה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. תמיהא לי היאך איפשר לומר כן דכיון דנותן לה גופו של טס לכתובתה הוה ליה פורח באויר וכקושייה דרבא, וני"ל דכיון דאמר לה הכי והיא קבלתו הוה ליה כאומר לה התקבלי גיטיך ומחלי כתובתיך, וכענין שאמרו בפרק קמא דקידושין (יג, א) כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו מקודשת וכפי שפירשתי שם דמחלה חובה ואינה חזרה וגובה ממנו.

בעי רב פפא בין תיבה לתיבה בין שיטה לשיטה מהו. ראיתי מקצת מפרשים דמשום דמשייר לה בגויה קא בעי לה ומשום כרות גיטא. והא דבעי בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה פירש ר"ח ז"ל דאו או קאמר או בין שיטה לשיטה או בין תיבה לתיבה, ולדבריו הא דאמר רבא תיפוק ליה דספר אחד קאמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים על דרך פשוט מינה חדא קאמר דפסול דהיינו בין שיטה לשיטה אבל בין תיבה לתיבה אכתי ספר אחד הוא ופריק לא צריכה דמערי, אבל מפירוש רש"י ז"ל נראה שהוא מפרשה ששייר בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה וכי משני לא צריכה דמערי אכולהו קאי ואילו אבין תיבה לתיבה דמערי בגג האותיות. ודקדק מכאן ריב"ם ז"ל דכתב הגט אין צריכה שיהא גויל מקיף את האות, ור"י ז"ל דחה דדילמא לאו מערי שנוגעות זו לזו קאמר אלא כגון שנכנס צואר הלמ"ד בתוך חלל החי"ת שבשטה של מעלה ממנה או רגל הקו"ף בתוך חלל הטי"ת והעי"ן שבשטה שלמטה ממנה קאמר אבל אין נוגעת בחברתה כמלא נימא, וזה על דרך פירושו של ר"ח ז"ל שכתבתי. אבל לפי פירושו של רש"י ז"ל כדברי ריב"ם ז"ל מכרעא. ומיהו אף ר"י ז"ל מודה בכך לענין דינא דהא דבעינן בספר תורה גויל מקיף היינו משום דכתיב וכתבתם בעינן כתיבה תמה בספר ובדיו (מנחות לד, א) אבל בגט הא תנן (לעיל יט, א) בכל כותבין בסם ובסיקרא ובכל כותבין ואפילו על עלה של זית הילכך אפילו מערי נמי כשר.

ותיפוק ליה דכתב שיכול להזדייף הוא. כלומר ואפילו לרבי אלעזר דמכשר בכותב על הדפתרא ועל נייר מחוק (לקמן כא, ב) הני מילי בדאיכא קמן עדי מסירה אבל כי ליתנהו קמן אין מקיימין אותנו מן העדים שבו דלא עדיפי עדי חתימה לרבי אלעזר מרבי מאיר.

הא דבעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו מי אמרינן אקנויי אקניתיה ניהליה או

דילמא אשה לא ידעה לאקנוי. קהו בה רבוותא ז"ל וכי לא ידעה לאקנוי מאי הוי הא אמר רבא לעיל דרבנן אקנו ליה בזוזא דספרא ומשום הפקר בית דין נגעו בה. ותירצו בתוספות דהתם הוא דדמי כתיבת סופר אקנו ליה אבל טבלא דידה לא אקנו ליה. וקשיא לי דאם כן מאי קא מייתי רב אשי ראייה מדתנן (לקמן כב, ב) האשה כותבת את גיטה דהתם שאני דאקנו ליה רבנן בזוזא דספרא. ומיהו מהא דמייתנין ראייה מזקן אחד שהיה בצד ירושלים לא קשיא לי, דהתם ודאי לאו משום הפקר ואקנוי דבי דינא זוזי דספרא הוא, דבגט הוא דאיכא למימר הכי משום דחשו להם חכמים משום תקנת ממזרין אבל בגיטי ממון אמאי מפקרי להו רבנן לגבי לוקח ומלוה הלוקח יחוש לעצמו, אלא משום אקנייתא דבעלים גופייהו הוא דידעי לאקנוי. ועוד קשיא לי, רבא דמהדר אמתניתין דערב היוצא לאחר חיתום שטרות (ב"ב קעה, ב) דמיירי בגברא ובשאר שטרות, אמאי לא אייתי מתניתין דאשה כותבת את גיטה דמיירי באשה ובגט. ונ"ל לפרש דרמי בר חמא ודאי הכין משמע ליה דאיכא לאיפלוגי בין פשיטי דספרא לטבלא שלה ואי לא ידעה לאקנוי לא הוי גיטא ואתיא למיפשטה מעובדא דההוא זקן ומדתנא ערב היוצא לאחר חיתום שטרות, דרבא נמי סבירא ליה כרמי בר חמא דלא דמי טבלה לשאר גיטין דאקניי לדרבנן פשיטי דספרא ומשום הכי לא דייק לה ממתניתין דהאשה כותבת את גיטה, ומיהו רב אשי אשכח גם פירכא ואמר דלמא גברא שאני דידע לאקנוי ואהדר ליה אעיקרא דדידא כלומר דגט מיהא הוי ולא משום דידעא לאקנוי אלא דרבנן אקני ליה זוזא דספרא דחשו חכמים לתקנתה כדי שלא יעגן אותה אדמי כתיבת הגט, וכיון שכן אף טבלא שלה אקנו ליה ואפקורי אפקריה רבנן לגבי דידיה משום תקנתה דמה לי גיטא דכתיב אניירא מה לי דכתיב אטבלא דידיה הא דידיה והא דידיה וכיון דהאי אפקרוה משום תקנתה הם הכי אפקרוה לטבלא משום תקנתה דהא טבלא הדרא לה. [אכתי לא ניחא לי דמכל מקום (משום) רבא דמדמי אשה לסתם אנשים שאינם זקנים ולומר דאף אשה יודעת להקנות אם כן למה הוצרך לומר למעלה דרבנן אקנו ליה לבעל בזוזי דספרא וי"ל דרבא לטעמיה דרב חסדא קאמר כלומר אם נפשך לומר שהוא צריך לכתבו והכא היא כותבת אותו וסבירא ליה דאשה לא ידעא לאקנוי אפילו הכי אני אומר דרבנן אקנו ליה זוזי דספרא כיון שתקנו שתהיה האשה כותבת את גיטה. כנ"ל]. אלא שרש"י ז"ל פירש כאן האשה כותבת את גיטה ומקנייא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה, ואפשר דרש"י ז"ל לא דק לומר שהטעם משום שהיא מקנייא לה לבעל אלא שחכמים תקנוהו, שאף בשובר נמי פירש בלשון ההוא

והאיש כותב את שוברו כותב פרעון הכתובה שפרע ומקנהו לאשה והיא מחתמת העדים עכ"ל. ואף על פי שאין צורך הקנאה בשובר דהתם לא בעינן ספר מקנה אלא הודאה בלבד. ועוד נ"ל לפרש דרב אשי לית ליה סברא דרבא ואי נמי רבא גופיה לא סבר לה דהוי משום הפקר בית דין אפילו בכולהו גיטין דעלמא וכדדייקא ליה ממתניתין דערב היוצא לאחר חיתום שטרות דלא שייך ביה הפקר בית דין וכדכתיבנא אלא דלטעמיה דרב חסדא אמרה וכמו שכתבתי למעלה, והאשה כותבת את גיטה לאו משום דאקנו ליה רבנן זוזא דספרא הוא אלא משום דהאשה עצמה מקנה אותו לבעל אלמא איתתא ידעא לאקנויי, וזה כפירוש רש"י ז"ל שפירש האשה כותבת את גיטה ומקניא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה והני מילי מה שפ"י הוא ז"ל בשובר דהאיש מקנהו לאשה לאו דוקא. כנ"ל.

ובא מעשה לפני חכמים והכשירו ואמאי הא בעינן ספרא מקנה וליכא.
ואם תאמר בשטרי הלואה אמאי בעינן ספר מקנה והלא מכי יהיב זוזי אישתעבד ליה ואפילו לגבות מן המשועבדין אלא משום דלית ליה קלא לא גבי אלא מבני חרי ובמכר נמי מכי יהיב זוזי קנה וגובה ממשעבדי וכדאמרינן בפרק חזקת הבתים (ב"ב מו, ב) המוכר שדהו בעדים גובה ממשועבדין וטעמא דמלוה בעדים לא גביא אמרינן התם (מב, ב) מאן דיזיף בצינעא יזיף הא לאו הכי גביא מן דינא, ולעיל (י, ב) נמי אמרינן גבי ערכאות בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייתי הוא דקנה ושטרא ראייה בעלמא הוא והתם תנן (קידושין כו, א) נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף, וי"ל פעמים שמוכרין לו קרקע בפרעון ההלואה ומלוה אינה קונה והיה קונה בשטר ואז בעינן ספר מקנה כיון דליכא זוזי. קשיא לי אשמעתין, אפילו כי מקנה להו זקן ומלוה מאי הוי הא לוויין לא ידעו כדעת רבא דאמר דלמא זקן שאני, וכיון שכן היאך קונין ואינהו לא ידעי דזקן מקנה להו, ומאי שנא מהא דאמרינן ביבמות פרק רבן גמליאל (נב, ב) העוודר בנכסי הגר ובור דשלו הן לא קנה, וי"ל דשאני הכא דאיכא דעת אחרת מקנה. ואכתי קשיא לי, ערב מיהא דלמא לא בעינן לקנות כדי שלא ישתעבדו נכסיו, י"ל דהתם נמי בההיא הנאה דקא מהימן ליה ניתא ליה דליקני ולשתעבד, דהא טעמא דכולהו ערבי דמשתעבדי משום האי הנאה הוא דאי לא לא משתעבדי מדינא דאסמכתא היא וכדאיתא בשילהי בבא בתרא (קעו, ב).

אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר הקנאה עליו קנאתו ומתגרשת בו. משום דגיטה וחצרה באין לה כאחד ואוקימנא בכפות דלא הויא חצר מהלכת, אבל בשאינו כפות הויא חצר המהלכת ואינה קונה, ועבד קנתה אבל גט לא קנתה ואינה מתגרשת בו אלא אם כן נטלו הבעל וחזר ונתנו לה אבל אם נטלתו היא לא נתגרשה משום דהוה ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע דלא קנה. כנ"ל. אבל ראיתי לרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פ"ה הי"ח) שכתב ואינה מגורשת עד שיגיע גט לידה, דמשמע שאף על פי שאינו חוזר ונוטלו ונותנו לה מגורשת שאם לא כן היה לו לכתוב ואינה מגורשת עד שיחזור ויטלנו ויתננו לה. וצריך עיון.

ואם תאמר מאי קא משמע לן רבא מתניתין היא (לעיל יט, א) על היד של עבד ונותן לה את העבד, ועוד כי מקשת אדרבא והא חצר המהלכת היא אמאי לא אקשית הכי אמתניתין. לא היא, דמתניתין בכותב על יד העבד נותן לה העבד בתורת גט כנותן לה גט הכתוב בספר, אבל הא דרבא בנותן הגט ביד העבד והיא קונה את הגט על ידי העבד מדין חצרה.

והא דאמרינן: **והלכתא בכפות.** משמע דכפות לחודיה קנה ואף על פי שהוא נעור ומשמרתו. ומיהו מההיא דריש פרק קמא דבבא מציעא (ט), דאמרינן גבי משוך בהמה זו לקנותה וקני כלים שעליה דאוקימי לה בכפותה ליכא למשמע מידי מינה דלא בעינן ישן, דהתם בבהמה דאינה משתמרת לדעתה בין ישנה בין נעורה כישנה דמיא דחצר המשתמרת לדעת הבעלים היא, אבל מהא דהכא איכא למשמע מינה. ומיהו קשיא לי מהא דאמרינן לקמן (עח, א) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר המהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה, וכי תימא ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה, והלכתא בכפות, אלמא מדמוקמינן ישן דקאמר בכפות שמע מינה דנעור נמי דקאמר דאינו גט אפילו בכפות קאמר משום דהוה ליה חצר שאינה משתמרת לדעתה אלמא ישן וכפות בעיא אבל ישן בלא כפות אי נמי כפות ונעור לא, דתרתיה בעינן חצר שאינה מהלכת ומשתמרת לדעתה של אשה. ובתוספות אמרו דאפשר היה לתרץ דהתם הכי קאמר והלכתא בכפות קונה וכיון שכן אף ישן הוה ליה ככפות והלכך ישן לחודיה אי נמי כפות לחודא הרי זה גט. ואינו מחזור, דאם כן אמאי נקט בנעור טעמא דאינו גט משום דהוה ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה תיפוק ליה דהוה

לה חצר המהלכת ואפילו עומד ויושב לא קנה, אלא ודאי נראה דתרווייהו בעינן ישן וכפות, והכא חדא מינייהו נקטו והוא הדין לאידך.

והרמב"ם ז"ל כתב (הל' גירושין פ"ה הי"ח) כתב גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו כיון שזכתה בעבד זכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות ואם אינו כפות ונעור קנתה העבד ולא נתגרשה עד שיגיע הגט לידה, ולפי דבריו התם הוי ירושה והלכתא בכפות שהכל תלוי בכפות והכי קאמר כפות ומשמרתו בין ישן בין נעור הרי זה גט אינו כפות בין ישן בין נעור אינו גט. ואינו נראה ואינו מתישב בהלכה כלל, דאם כן אמאי נקט רבא ישן ונעור דהא נעור וישן לא מעלה ולא מוריד כלל, ועוד אמאי נקט בנעור טעמא דאינו משתמר לדעתה, אלא ודאי דנעור אף על פי שהוא כפות אינו משתמר לדעתה אלא לדעת עצמו ואנן משתמר לדעתה בעינן.

והרב בעל הלכות ז"ל כתב דוקא ישן וכפות דתרתני בעינן וכן עיקר. והא דלא קאמר הכא והלכתא בכפות וישן מסתבר לי משום דרבא לא אדכר הכא לא ישן ולא נעור אלא דאנן הוא דאקשינן עליה מחצר המהלכת ואותה קושיא היא שאנו מחזרין לתרץ והלכך כי אוקימנא בכפות איתרצא לה ההיא קושיא ותו לא איצטרכינן לאדכורי ישן דממילא ידעינן לה מאידך דרבא דאמר לה בהדיא.

אף חצרה בין מדעתה בין בעל כרחה. כלומר בחצרה ממש שהיתה שלה קודם לכן שהיא מתגרשת בעל כרחה אם זרקו לה לתוך חצרה אבל חצר זו אינה זוכה בה בעל כרחה אפילו מדעתה לא תקנה. ואם תאמר חצרה נמי אינה שלה בעל כרחה דהא איבעיא מפקרא לה. לא היא, דמכל מקום בשעה שהבעל זורקו לתוכה על כרחה מתגרשת בו, מה שאין כן בחצר זו שבשעה שנתן הגט לתוכו אינה מתגרשת בה בעל כרחה.

הא דאמר ליה אביי שליחות לקבלה נמי אשכחן בעל כרחה על ידי האב. תימה מאי קאמר, אדרבה היא הנותנת ונאמר מה שליח לקבלה אינה מדעתה הואיל ואשכחן ליה בעל כרחה אף חצרה נמי אית לן למימר נמי דאיתיה מדעתה הואיל ואשכחן ליה חצר בעל כרחה. וצריך עיון.

על הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על היד של עבד ונותן לה את העבד. פירוש, ונותן לה בפירוש כולה פרה וכוליה עבד, הא נותן לה פרה ועבד סתם פסול דמסתמא הפרה והעבד משויירין לו דלא בטילי לגבי גט וכדאמרינן לעיל (כ, ב) התקבלי גיטיך והשאר לכתובתיך נתקבלה גטה והשאר לכתובתה ופרישנא דהא קמשמע לן דאף על גב דאיכא שאר אי

אמר לה והשאר לכתובתיך אין ואי לא לא מאי טעמא אוירא דמגילתא הוא, אלמא טעמא דאיכא למימר אוירא דמגילתא הוא כגון גליון דפייש בגטא או בטבלא דכתיב בה גיטא, הא בקרן של פרה דאי אפשר לומר שהפרה אוירא דקרן לא ומשום הכי קתני ונותן לה את הפרה כלומר שנותן לה בפירוש את הפרה, אלא דבירושלמי לא משמע הכי אלא כל שנתן לה לקבל אתם הכל שלה.

דף כא - ב

יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. פירש רבינו שמואל ז"ל דלא שייך למימר מחוסר קציצה אלא במחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו כעלה של עציץ נקוב אי נמי מבעלי חיים כעין קרן של פרה אבל כותב על הנייר או על הקלף ארוך ואחר כך קצצו לא קרינן ביה מחוסר קציצה. ודייק לה מדאמרינן לקמן על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום, אלמא מדנקט עציץ נקוב שמע מינה דבעציץ שאינו נקוב אפילו רבא מודה דכשר דליכא למיגזר מידי דאפילו כי יקטום נמי לית לן בה. ורבינו תם ז"ל דחה דהוא הדין בשאינו נקוב דפסיל ליה רבא אלא דהתם לאשמועינן כחו דאביי דאפילו בנקוב שרי וכח דהתרא עדיף ליה ואף על גב דלא קיימא לן כותיה. ואי נמי איכא למימר דאפשר דרבא לא גזר אלא בעלה של עציץ נקוב דכיון דיניק שפיר אורחא דמלתא למיתלש מיניה ועיקר שרשוהי בארעא שבוקו ליה, אבל בעלה של עציץ שאינו נקוב לאו אורחיה למתלשיה כולי האי ולא גזרינן ביה, אלא מיהו אי קייץ פסול דמחוסר קציצה קרינן ליה. ותדע דהא אמרינן כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה, אלמא דוקא משום דלאו אורחיה למיתבר עציצו הוא דשרינן דכוליה יהיב ליה ניהלה הא לאו הכי פסיל, ואף על גב דעציץ לאו עוקר דבר מגדולו הוא, והילכך אפילו כתבו על הקלף ואחר כך קצצו פסול. ור"י הסכים לדברי רבינו תם ז"ל ודייק לה מדאמרינן בחולין (פט, א) מכסים בעפר עיר הנדחת ופרכינן אמאי איסורי הנאה הוא אמר ר' זירא לא נצרכה אלא לעפר עפרה דכתיב ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה מי שאינו מחוסר אלא קביצה

ושריפה, ובודאי יותר מחובר הקלף חלק אל חלק מן העפר זה עם זה ואפילו הכי חשבינן ליה מחוסר תלישה. ואפשר לומר דאין מכל אלו קושיא על דברי רבינו שמואל ז"ל, דההיא דעציץ נקוב דאמרינן דשקיל ליה ויהיב ליה ניהליה לאו דוקא קאמר אלא משום דבעלה של עציץ איצטריך אביי דמכשר למינקט כי האי לישנא דשקיל ליה ויהיב ליה ניהליה נקט נמי בעציץ עצמו כי האי לישנא ולא דוקא נקטיה, וההיא דעפר עיר הנדחת הכי קאמר את כל שללה תקבוץ מי שיוכל לקבוץ ולשרוף כגון עפרה אבל עפר עפרה שאי אפשר לו לקבצו אלא אם כן יתלוש עד תהום לא דלא אמרה תורה אלא מי שאינו מחוסר אלא קביצה אבל קרקע עולם לא וכי יתלוש ותוקד אש עד מוסדי עולם ולא משום דמחוסר תלישה דוקא קאמר, ואי נמי שהעפר יונק הוא זה מזה וכעוקר דבר מגדולו הוא, אבל כתבו על הנייר או על הקלף ואחר כך קצצו לא. ואף ר"י ז"ל כתב דלכולי עלמא לא אמרינן דהוי מחוסר קביצה אלא בקוצץ ממנו דבר ראוי אבל בקוצץ ממנו כגון אלו שמתקנין ומיפין אותו וקוצצין מן הגליונים מעט אין זה מחוסר קביצה וכדאמרינן לעיל (כ, ב) בין תיבה לתיבה בין שטה לשטה מהו אלמא ליכא משום מחוסר קביצה דאם כן כי היכי דפרכינן ותיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה ספרים לפרוך נמי ותיפוק לה דמחוסר קביצה הוא אלא שמע מינה דקוצץ ממנו דבר הבטל לגבי הגט לאו מחוסר קביצה קרינן ליה, ואמרינן נמי לעיל (יז, ב) גזיה לזמן ויהבה נהלה מאי דאלמא אף על גב דגזיה לזמן לא מפסיל משום מחוסר קביצה. ובה"ג כתב ומאן דכתב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גיטא והדר ליכתוב דאי כתיב לה מן קמי דליפסוק מגילתא ופיישא מגילתא ופסיק לה בתר דכתיב גיטא מפסיל גיטא, עד כאן. ואפשר שאף הרב ז"ל לא אמר אלא בדפיישא מגילתא טובא דלא בטיל לגבי גיטא. ירושלמי (פ"ב ה"ג): על העלה של זית ולא כמקורע היא אמר רבי זירא תנא בונא בר שילא אפילו כתב אני פלוני מגרש את אשתי כשר.

מתני': אין כותבין במחובר לקרקע. כלומר משום דכשקוצץ מן הקרקע הוה ליה מחוסר תלישה ואילו אם נתן לה את הקרקע פסול משום דכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש והכי גרסינן לה בירושלמי (שם), ואף על גב דבגמרינן אמרינן דספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא מכל מקום מדאפקיה בלשון ספר קא משמע לן דספירה בתלוש בעי. ויש מפרשים משום דכתיב ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש. ומעיקרא אשמעינן מתניתין דעל הקרן של פרה ועל היד של עבד כשר והוא שיתן לה את הפרה ואת העבד אבל קצץ לא

ואחר כך קתני דכתבו על המחובר לקרקע אף על פי שלא קצץ אלא שנתן לה את הקרקע פסול ומן הטעם שכתבנו.

כתבו על המחובר תלשו חתמו ונתנו לה כשר. ואוקימנא לה בגמרא כרבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי וכי כתיב וכתב אכתיבת הגט הוא דכתיב והכי קאמר אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר. ואף על גב דחתמו שנינו, חתמו דהכא היינו השלימו וכעין חותמיהן של ברכות דהיינו עיקר הברכות וכלן מלשון חותם תכנית. ואתיא דלא כסוגין דברישי מכלתין דאוקימנא לה כרבי מאיר וכדמוקי לה ריש לקיש בשמעתין דהכא נמי, וטעמייהו דהני רבנן דמוקמי לה כרבי אלעזר אף על גב דסתם מתניתין כרבי מאיר ואף על גב דחתמו שנינו משום דלא משמע להו דניגזור תורף אטו חתימה.

רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. תמיהא לי דלא הוה ליה לומר אלא עד שתהא כתיבתו בתלוש, דהא מכיון דהוי כתיבתו בתלוש ודאי אי אפשר לחתימתו במחובר, ואי אפשר לדחוק דמלתא בעלמא הוא דקאמר וכדי נקטיה ובגררה דכתיבתו, מדאמרינן בריש מכלתין (ג, א) מאן האי תנא דבעי כתיבה וחתימה לשמה ואוקמה רב אשי (ד, א) רבי יהודה היא דתנן רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. ונ"ל דמכאן יש לדקדק דתלוש ולבסוף חברו ובטלו הוה ליה כמחובר ופסול. ואף על גב דלענין עבודה זרה הוי כתלוש וכדתנן (ע"ז מז, ב) המשתחוה לבית אסרו ולענין הכשר זרעים פלוגתא דתנאי, הכא סבירא להו דהוה ליה כמחובר, והיינו דלא בעי לה הכא אי כתלוש דמי אי כמחובר דמי כדאיבעיא לן בחולין (טו, ב) לגבי שחיטה, והכא הכי קאמר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש שאם כתבו בתלוש וחברו ובטלו ואחר כך חתמו פסול משום דרבי יהודה סבירא ליה דכי כתיב וכתב לה אכולה כתיבה דגט קאי ואכתיבה וחתימה הוא דכתיב וכדאמרינן בשמעתא קמייתא דמכילתין, ומדרבי יהודה נשמע לרבי מאיר דכתבו בתלוש ולבסוף חברו ובטלו וחתמו ותלשו ונתנו לה פסול ולרבנן דהיינו רבי אלעזר דבעי כתיבה לשמה תלוש ולבסוף חברו ובטלו וכתבו ותלשו וחתמו ונתנו לה פסול, ומינה נמי שמעינן דדוקא בתלוש ולבסוף חברו וכתבו לרבנן אי נמי כתבו או חתמו לרבי יהודה הוא דפסול משום דכתיב וכתב ונתן דבעינן דבשעת כתיבה לרבנן ובשעת כתיבה וחתימה לרבי יהודה יהא בתלוש אבל כתבו בתלוש וחברו ובטלו וחתמו לרבנן אי נמי כתבו וחתמו בתלוש לרבי יהודה וחברו ובטלו ותלשו ונתנו לה כשר דלא הקפיד הכתוב שיהא בתלוש אלא אכתיבה או

אחתימה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ואם תאמר מכל מקום מחוסר תלישה הוא קודם שיתננו לה, לא היא, דכי כתיב וכתב ונתן דמינה דרשינן יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה אשעת כתיבה הוא דכתיב כלומר כשיכתוב לא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה אבל מחוסר קציצה ונתינה שלא בשעת כתיבה לא והכא בשעת כתיבה הרי לא היה מחוסר תלישה. ואם תאמר והלא כותב בעלה של עציץ נקוב בשעת כתיבה לא היה מחוסר קציצה שהרי לא היה בדעתו לתלוש ואפילו הכי גזר רבא שמא ימלך ויקטום, הא ליתא, דמכל מקום כשיקטמנו הרי נתגלה שבשעת כתיבה היה מה שכתבו בו מחוסר קציצה זו אבל כאן לא נתחדש בו בגופו של קלף הגט שום מעשה דכמדתו שבשעת כתיבתו הוא אחר תלישתו וכיון שכן נמצא דלאו מחוסר תלישה היה. ואם תאמר דלמא לעולם כתבו בתלוש וחברו ובטלו ותלשו פסול דכיון דבטלו מחוסר קציצה מיקרי, ורבי יהודה דקתני עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש למעוטא תלוש ולבסוף חברו ואפילו לא בטלו אבל כתבו בתלוש וחברו ולא בטלו ותלשו ונתנו לה כשר, הא ליתא חדא דכשתמצי לומר דהפרש יש בלאחר כתיבתו וחתימתו בין תלוש ולבסוף חברו ולא בטלו לחברו ובטלו אי אפשר אלא מאחד משני טעמים או שתאמר שלא בטלו בתלוש דמי או שתאמר דלא הקפידה תורה אלא אשעת כתיבתו וחתימתו, ואי כתלוש דמי אם כן אפילו חברו ולא בטלו וכתבו וחתמו כשר, ואי כמחובר דמי אלא שלא הקפידה תורה בלאחר כתיבתו וחתימתו אם כן אפילו חברו ובטלו לאחר כתיבתו וחתימתו כשר, ועוד דאין לך דבר שיהא בו תלוש ולבסוף חברו ולא בטלו כמחובר, דאפילו לגבי שחיטה לא איבעיא לן התם (חולין שם) אלא בתלוש ולבסוף חברו ובטלו כדאיתא התם אבל בשלא בטלו פשיטא דכתלוש דמי והכא נמי לא שנא, ואם נפשך לומר דנהי דמחובר גמור לא איקרי מכל מקום מחוסר חפירה מיהא הוי וקרינן ביה מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה חפירה ונתינה, הא נמי ליתא, דמחוסר חפירה לאו כלום הוא וכדאיתא בסנהדרין (מו, א) דתנן התם כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ ועץ יוצא ממנה ותולין בו ורבי יוסי אומר קורה מוטה בכותל ותולה בה כדרך שהטבחים עושין ואמרינן עלה בגמרא רבנן סברי כי קבור תקברנו מי שאינו מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר חפירה וקבורה. ורבנן תלישה לאו כלום היא, אלא ודאי אין לך לומר אלא כלשון הראשון שכתבנו. ומיהו בירושלמי (פ"ב) איבעיא להו כתבו בתלוש חברו חתמו ותלשו ונתנו לה מה אמרי ביה רבנן כתבו וחתמו בתלוש חברו ותלשו ונתנו לה מה אמר בה רבי יהודה ולא איפשיטא לה, ומכל מקום מדלא

איבעיא להו לבעלי גמרא דילן משמע דממתניתין הוה שמיע להו כמו שפירשתי. כנ"ל.

בדאשרוש כולי עלמא לא פליגי. כלומר שיצאו שרשיו דרך נקביו והשרישו בקרקע.

ואכתי בדאשרוש לא פליגי והתניא אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוץ לארץ רשב"ג אומר גדל בחיוב חייב גדל בפטור פטור מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחוץ לארץ. וקא סלקא דעתיה אף על פי שהשרשין כלן בין בארץ בין בחוץ לארץ אלמא בין לרבי בין לרשב"ג אף על גב דאשרוש אזלינן בתר נופו אלא דרבי סבר דיניקת שרשין ואוירא גרמי וכולן שרף מיבלבל ואזלינן אף בתר נופו ורשב"ג סבר דבתר נופו אזלינן לגמרי ולא בתר שרשין ומתרווייהו פריך.

לא, מקצת שרשיו בארץ ומקצת שרשיו בחוץ לארץ. ודכולי עלמא בדאשרוש בתר שרשיו אזלינן לגמרי ולא בתר נופו כלל ובדאפסיק צונמא מתחת בין השרשין וקסבר רשב"ג דכל חלק מעלה שרף לכנגדו ואינו חוזר ומתבלבל, ואמרינן אי הכי מאי טעמא דרבי ופריק דהדר ערבי כלומר דקסבר דהדר ערבי היניקות כיון שחוזר האילן ומתערב מפתח הקרקע ולמעלה ורשב"ג סבר דכיון שהשרשין מופסקין מלמטה אין שרף היניקות מתערב אלא זה עולה כנגדו וזה עולה כנגדו, במאי קא מיפלגי כלומר מה טעם לחלוקתם מר סבר אוירא מבלבל כלומר רבי ומר סבר האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין האויר מבלבל כיון שהיניקה מופסקת. ורש"י ז"ל שפירש דהדרי ערבי שהעץ מן הגזע ולמעלה שלם, לאו למימרא דעד השתא משמע דלמעלה נמי מופסקין דהא אילן מקצתו בארץ קתני, ועוד דלא היה דרך לחלוקתן, אלא טעמא הוא דמפרש כלומר הדרי ערבי היניקות כיון שהעץ אחד למעלה מן הגזע. כנ"ל לפרש סוגיא זו.

הא דאמרינן (לעיל כא, ב): **על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות.** מסתברא דלאו דוקא נקט לשון זה דבכי האי ודאי משמע דהוה לה כריתות, דהא מכרן האב או שמת מותרת ליכנס בהן וכדאמרינן בנדריים (מו, א) קונם לביתך איני נכנס מת או שמכרו הרי זה מותר, אלא הכא באומר לה על מנת שלא תלכי לבית זה של אביך לעולם. ומכל מקום אכתי קשיא לי, דהא איפשר דנפל הבית בחייה והוה ליה כריתות דכיון דאפשר אף על פי שאינו ברי כריתות קרינא ביה, וכדאמרינן על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיך שאין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות

אלמא כיון דאפשר דההוא גברא מיית ברישא כריתות קרינא ביה, ושמא מיתה שאני דשכיחא אבל לנפילה לא חיישינן, אי נמי יש לומר דאף על פי שנותר הבית לא אמרינן בכי הא נפל אזדא דהתם (ב"מ קג, א) גבי שוכר אמרינן נפל אזדא לדידה שכרו ולא ליראות בו בחרבנו אבל לגבי איסור אף בקרקעו אסור ליכנס דאפילו דריסת הרגל אסר עליה דבין שיהא הבית כמות שהיה בשעת תנאו או שנפל לאחר מכאן לעולם אסורה בו שכניסת קרקע אסר עליה והארץ לעולם עומדת, וזה נראה יותר, וכן נראה מן התוספתא כמו שאנו עתידין לכתוב בפרק המגשר בסייעתא דשמיא. והרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ח הי"א) שכתב הלשון הזה כצורתו נראה מדבריו שאף לשון זה לא הוי כריתות ונראה שהוא ז"ל דעתו לומר דכיון שאמר לה לבית אביך כיון שהיא אסורה בו כל זמן שהוא של אביה אף על פי שאם מכרו אביה נתרת בו אפילו הכי אין כריתות בתנאו שהרי מה שנאסר שהוא בית אביה לא הותר לה לעולם דעכשיו כשמכרו האב והיא נתרת בו לא בבית אביה נתרת אלא בבית נכרי, ודוגמתו אמר לה על מנת שלא תאכל ככר זה לעולם אין זה כריתות אף על פי שנשרף הככר והלך לו שהרי מכל מקום כל שהיה הככר בעולם נאסרת בו ואין זה כריתות בתנאו, ובפרק המגרש נאריך בו בסייעתא דשמיא במה שיש עליו מן הקושיא. ובתוספות תירצו דהתם בנדריים הוא דאמרינן שאם מת מותר ליכנס דבנדריים הלך אחר לשון בני אדם אבל הכא כל יוצאי ירכו קרי בית אביו וכדאשכחן גבי תמר שבי אלמנה בית אביך וכבר מת שם אביה כדמוכחי קראי ודחוק הוא, ועוד מכרו לאחד מאי איכא למימר. וצריך עיון.

לא על נייר מחוק ולא על הדפתרא מפני שיכול להזדייף. כלומר הוא על נייר מחוק ועדיו על החלק דאז יכול להזדייף, אבל הוא ועדיו על המחוק כשר דמאי אמרת מחיק ליה פעם שנית וכתוב ביה מאי דבעי הא אמרינן בבבא בתרא (קסד, א) דלהכי לא חיישינן דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים. ורש"י ז"ל לא פירש כן.

וחכמים מכשירים מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי. פירש רש"י ז"ל דמאן דאמר עידי מסירה עיקר הבאה לינשא על ידי גט צריכה להביא עדים שנמסר לה בפניהם, ובודאי דלאו בכל גיטין דעלמא קאמר דאף רבי אלעזר מודה בגט שכתוב בדבר שאינו יכול להזדייף דבקיום הגט מתירין אותה לינשא וכדתנן (לקמן פו, א) רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם כלומר

שאם הלכו להם עדי מסירה משיאין אותה בקיום הגט. אלא בגט הכתוב על דבר שיכול להזדייף קאמר. עוד פירש אבל לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה בפנינו עדים החתומים בו אם יש מכיר בחתימתן ואי הוה תנאה וזייפתיה ליכא דידעי. ולא מיחוור, דמשמע דסבירא ליה דלרבי מאיר אי הוה אתי סהדי קמן ומסהדי עליה דלא זייפתיה כשר, וליתא, דלרבי מאיר הא בעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה כדכתבינן בריש מכילתין וכדמוכח לקמן (כד, א) גבי כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וכאן כיון שאין מוכיח מתוך החתימה אף כשיבואו ויעידו הם בכך אין בכך כלום, ומיהו אפשר שרשיי ז"ל דעתו בזה כדעת רבינו תם ז"ל שאמר שאף לרבי מאיר לא בעינן מוכיח מתוך הגט כמו שאני עתיד לכתוב גבי כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה, אבל ר"י ז"ל סבור כסברא הראשונה שכתבתי ולפי דבריו הכא הכי פירושא רבי אלעזר היא אבל לרבי מאיר לעולם פסול אף אם יבאו עדים עצמן לפנינו דעדי חתימה ממש בעינן.

ואמר ר' אלעזר לא הכשיר רבי אלעזר אלא לאלתר. כלומר ביומו אבל מכאן עד עשרה ימים לאו דמנשו סהדי וחיישינן דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה. ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן עד עשרה ימים דאם איתא דהוה ביה תנאה מדכר דכירי. ונראה דקיימא לן בהא כרבי יוחנן לקולא דרבי אלעזר תלמידו הוה ולית הלכתא כתלמיד במקום הרב.

ואמר ר' אלעזר לא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין אבל בשטרות לא. ופירש רשיי ז"ל משום דקיימי לגוביינא ודילמא מפיק ליה לזמן מרובה ושמא זייף כתב העליון וכתב העדים עומד במקומו ואנן סמכינן אעדי השטר ונמצא גובה בשטר מזוייף. ואינו נראה, חדא דלעולם בכתב שיכול להזדייף אין סומכין על עדי החתימה, דק"ל דהא דרבי אלעזר אפילו בגיטין קאמר דלא הכשיר ר"א אלא לאלתר ומשמע דמאי דקא מכשר בגיטין דהיינו לאלתר קא פסיל בשאר שטרות. ור"י ז"ל פירש דבשאר שטרות דבעינן כתב שיכול לעמוד ימים רבים כדכתיב למען יעמדו ימים רבים, ורבי יוחנן אמר אפילו בשאר שטרות נמי מכשר כלומר ואפילו מכאן ועד עשרה ימים כעין שהכשיר בגט דאם איתא דהוה ביה תנאה מדכר דכירי וקרא דלמען יעמדו ימים רבים לא למעט שטר שאינו ראוי לעמוד ימים רבים אלא עצה טובה קא משמע לן שיכתוב בדבר שאינו יכול להזדייף ולהחתים עליו עדים שאם ימותו עדי מסירה או ילכו להם דתסגי ליה בקיום חותמיו. ולפי פירוש זה הא דפרכינן לעיל (יא, א) והא

בעינן כתב שאינו יכול לזדייף אתיא כר' אלעזר ודלא כרבי יוחנן וקיימא לן בהא כר' אלעזר מדאקשינן אליביה ופרקינן לה בדאפיצא. ועוד יש לי לפרש דאף רבי יוחנן לא הכשיר בשאר שטרות דתנאיהן מרובין אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא דכיון דרגילי למיכתב בהו תנאין הרבה דלמא זייף חד מינייהו ולא דכירי ליה סהדי מה שאין כן בגט דלא רגילי למיכתב בהו תנאין מרובין. והשתא איכא למימר דהא דאמרינן בפרק קמא והא בעינא כתב שאינו יכול להזדייף אתיא אף כרבי יוחנן, ואם כן נראה לומר דאף רבי יוחנן מכאן ועד עשרה ימים הוא דמכשיר אף בשאר שטרות דעד עשרה ימים מיזכר דכירי סהדי אבל לזמן מרובה לא דכירי. וההיא דרבא דלעיל (שם) דאמר מגבי ביה מבני חרי אפילו לזמן מרובה משמע מדלא קאמר מגבי ביה לאלתר אי נמי עד עשרה ימים, ואי נמי הוה ליה לומר במה דברים אמורים מכאן ועד עשרה ימים אבל לא לזמן מרובה. וכולה שמעתין דהכא דוקא בדבר שיכול להזדייף אבל בדבר שאינו יכול להזדייף כולי עלמא מודו דאפילו בשאר שטרות ואפילו לזמן מרובה אכשורי מכשר ר' אלעזר וכדאיתא לקמן בפרק המגרש. ואם תאמר לר' אלעזר דאמר לא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ואפילו לאלתר והתניא (קידושין כו, א) כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי נתונה לך קנה אף על פי שהחרס דבר שיכול להזדייף הוא, יש מתרצים דהכא במאי עסקינן בשחקק על החרס דאינו יכול להזדייף, ויש מתרצים דההוא שטר הקנאה הוא ולא שטר ראיה ואינו עשוי לעמוד ימים רבים והוה ליה כגט והילכך קנה.

והא לאו בני דעה נינהו. כלומר ולרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי בעינן כתיבת הגט לשמה דכי כתיב וכתב אכתיבת הגט הוא דכתיב, ונראה דמשום דאוקימנא רישא כרבי אלעזר דהיינו אין כותבין במחובר לקרקע משמע ליה דהא נמי כרבי אלעזר אתיא ומשום הכי קא פריך להדיא והא לאו בני דעה נינהו, ואוקמה רב הונא בגדול עומד על גביו ומזהירו לכתוב לשמה וכיון שכן יהבי דעתייהו וכתבין אדעתין, ובכתיבת תורף קאמר דהכל כעשרין לכתוב את הגט עיקרו של גט משמע דהוא ניהו תורף, ועוד מדמקשינן והא לאו בני דעה נינהו כלומר ואנן לשמה בעינן משמע ודאי אכתיבת תורף קיימינן ועלה קא משני רב הונא בגדול עומד על גביו. והכא משמע דעמידת אחרים על גביו חשבינן לה כונה ולא משמע הכי בחולין (יב, ב) גבי וכלן ששחטו ואחרים רואין אותם שחיטתן כשרה דאקשינן עלה מאן תנא דלא בעי כונה לשחיטה בחולין וכוי ושם הארכתי בה בסייעתא דשמיא.

דף כג - א

אלא מעתה נכרי וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכו'. ואם תאמר אמאי לא משני ליה שאני נכרי דלאו בן כריתה הוא אבל הני בני כריתה נינהו לכשיגדל הקטן וישתפה השוטה, ויש לומר דלא קפדינן אבני כריתה אלא במידי דצריך שליחות כדאמרינן לקמן (כג, ב) אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה מאי טעמא לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין. והא דאמרינן בפרק קמא (י, ב) גבי גטין העולים בערכאות של נכרים והא לאו בני כריתה נינהו ומשני ירד רבי שמעון לשטתו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דאלמא משמע דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי פסול כיון דלאו בני כריתה נינהו, ומסתמא כל שפסול לרבי מאיר בחתימה פסול לרבי אלעזר בכתיבה וכל שכשר לרבי אלעזר בכתיבה כשר לרבי מאיר בחתימה דהא כתיבה לרבי אלעזר וחתימה לרבי מאיר מוכתב לה נפקא להו דרבי מאיר מוקי לה לחתימת העדים ורבי אלעזר מוקי לה לכתובת הגט אלמא מדפסילי לרבי מאיר מטעם דלאו בני כריתה נינהו ואף על גב דלא בעינן שליחות. י"ל דלא דמי דמכל מקום חתימת העדים דמתורת עדות הוא יש לפסול בנכרים משום דלאו בני כריתה נינהו אבל כתיבה לרבי אלעזר כיון דלאו משום עדות הוא ושליחות נמי לא בעינן לא פסלינן להו משום דלאו בני כריתות נינהו כי היכי דלא פסלינן בע"ז (כז, א) מילה בנכרי אף על גב דלאו בני מילה נינהו ומאן דפסיל לה התם מן המול ימול נפקא ליה הא לאו הכי כשר. ואם תאמר והיכי אמרינן דכתיבה לא בעיא שליחות והא אמרינן (עא, ב) צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ואמרינן נמי (לקמן סג, ב) בההוא מעשה דההיא דהוה קרי לה נפאתא וכתבי אינהו טפאתא דאין חוזרין ועושין לה גט אחר משום דעדים שעשו שליחותן הם אלמא שליחות בעיא, ויש לומר דכולה מלתא לאו משום שליחות הוא אלא משום לשמה שאם יכתבו בלא צואת הבעל לא יתנו כל כך לב לכתוב לשמה ויכתוב סתם וקיימא לן דסתמו כשלא לשמו משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא, ותדע דבריש זבחים (ב, ב) דייק ממתניתין דהכותב טופסי גטין צריך שיניח מקום האיש (לקמן כו, א) דסתמו שלא לשמו קאי דמקשה התם אהא דתנן (ריש זבחים) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה טעמא דנזבחו שלא לשמן הא סתמא כלשמן

הוי ורמינהו הכותב טופסי גטין צריך שיניח וכו' אלמא סתמיה לאו כלשמה הוי ומשני זבחים בסתמא לשמן קאי אשה בסתמא לגירושין קיימא בתמיהא, דאלמא שמעינן מינה דאי אשה לגירושין קיימא טופסי גיטין כשרים אף על פי שלא עשאו בעל לסופר שליח, ומאי דפסלינן ליה במתניתין לטופס גיטין בלא צואת הבעל משום דבלא צואת הבעל לא חשבינן לכונתן לשמן כונה מעליא אף על פי שמתכוונן לשמו ולשמה דמסתמא בכל ענין פסיל ליה ואף על פי שמתכוונן הוא לשם אשה זו דכיון שלא צוה הבעל והיא אינה עומדת להתגרש כשלא לשמה חשבינן ליה, והיינו נמי דגבי חרש שוטה לא פריך והא לאו בני שליחות נינהו ואפילו עומד על גביו לא מהני משום דבכתיבה לא בעינן שליחות, וכיון דאתינן להכי שמע מינה דעבד מותר לכתוב את הגט דאף על גב דלאו בני כריתה נינהו הא אסיקנא דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה אלא אבני דעה דכתבי לדעתין ועבד נמי דשייך במצות כנשים וכל מה שהנשים כשרות לו אף הם כשרין לו ואשה שכשרה לכתוב את הגט לא נראו דבריו.

ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף. כלומר מתניתין רבי אלעזר היא ואפילו בלא אחרים עומדין על גביו, ודוקא לטופס אבל תורף לא ולא גזרינן טופס אטו תורף. ובודאי באין גדול עומד על גביו מיירי מדלא מפרש לה בהדיא והוא ששייר מקום התורף ובגדול עומד על גביו, דשמואל לא סמיך אדרב הונא דליסתום לישניה ולסמוך אגדול עומד על גביו דקאמר רב הונא, ורב הונא נמי לא סמיך אדשמואל ואפילו בתורף קא מכשר כיון דגדול עומד על גביו, ולדברי רב יהודה איכא למימר נמי דאפילו נכרי כשר לכתוב את הטופס לכתחלה ואפילו אין ישראל עומד על גביו דלנכרי עומד על גביו מאי מהני, ומתניתין דהכותב טופסי גיטין דלא מכשר אלא מפני התקנה ומפרש לה רבי יוחנן משום תקנת סופר משום כדי חייו דאלמא משום תקנה הוא דשרינן כתיבת טופס שלא לשמה הא לאו הכי לא, ואם כן חרש שוטה ונכרי דלית בהו משום תקנה אמאי שרי, איכא למימר דעיקרא דמילתא משום תקנת סופר התירו וכיון שהותר הותר בכל דלא פלוג רבנן, ואי נמי איכא למימר דרב יהודה אמר שמואל מפרש לה משום תקנת עגונות ואף בחרש שוטה וקטן ונכרי איכא משום תקנת עגונות דזמנין דבעי למיזל למדינת הים ולא משכח אלא הני ואי לא שרית ליה מעגן לה ויתבא. כנ"ל.

ומיהו לענין פסק הלכה איכא למימר דהלכתא כרב הונא דמוקי לה למתניתין בשגדול עומד על גביו הא לאו הכי אפילו טופס אין כותבין דגזרינן טופס אטו תורף, ודלא כמתניתין דהכותב טופסי גיטין אלא כרבי

אלעזר דהתם דגזר טופס אטו תורף וקיימא לן כוותיה מדפסק רב כותיה לקמן (כו, ב) וקארי עלה טוביינא דחכימי, וכן נראה מדברי הרב אלפאסי ז"ל דבפרק כל הגט הביא דברי רב דקארי עליה דרבי אלעזר טוביינא דחכימי והשמיט כל ההיא שקלא וטריא דשקלינן וטרינן לפרושי מפני התקנה דקתני במתניתין, בכל זה גלה רבינו דעתו שאין מתירין כתיבת טופס מפני התקנה אלא כרבי אלעזר דאסר לגמרי טופס אטו תורף, ובהאי גונא גם כתב דברי רב הונא לבד ודברי רב שפסק כרבי אלעזר דגזר טופס אטו תורף ולא כתב מפני התקנה ומה שנתפרש עליו בגמרא. והכי נמי משמע בירושלמי דרב ורב הונא קיימי בחדא שיטתא ותרואייהו פסקו כרבי אלעזר דגזר טופס אטו תורף דגרסינן התם (פ"ג ה"ב) רבי זעירא רב הונא בשם רב הלכה כרבי יהודה בגיטין וכרבי אלעזר בשטרות ונימא הלכה כרבי אלעזר אלא בגין דרב ושמואל תרויהון אמרין הלכה כרבי אלעזר דלא תסבור מימר אף הכא כן לפום כך צריך לומר הלכה כרבי יודה בגיטין וכרבי אלעזר בשטרות. ומיהו בדיעבד נראה דכשר הוא דהא במחובר גזר רבי אלעזר טופס אטו תורף לכתחלה ובדיעבד שרי ותנשא בו לכתחלה וכדקתני אין כותבין את הגט במחובר לקרקע כתבו על המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר אלמא כל היכא דליכא אלא גזרת טופס אטו תורף בדיעבד כשר, אלא שראיתי לרמב"ן נ"ר דפסל אפילו בדיעבד דלא דמי לכתבו על המחובר דהתם לא שכיח כולי האי כתיבה על המחובר לפסול עליה בדיעבד אבל כתיבת טופס אטו תורף אליבא דרבי אלעזר איכא למיגזר טפי שזו גזירה מצויה, ותדע דהא רבי יהודה גזר בההיא שאר שטרות אטו גיטין ואלו בכותב שטרות במחובר ליכא מאן דסלקא דעתיה הכין. ואם תאמר היכי מצינן לאוקומי מתניתין כרבי אלעזר ובגדול עומד על גביו כרב הונא דאם כן תיקשי לן מתניתין דמדפסיל ליה לנכרי בהבאה מכלל דלכתיבה שרי כקושיא דרב נחמן, איכא למימר דאדרבה מדקתני בהדיא חרש שוטה וקטן ושבקיה לנכרי שמעינן מינה דנכרי פסול דאי לא לישמעין נכרי וכל שכן חרש שוטה וקטן דבני כריתה נינהו והיינו דלא חש רב הונא לפרוקה, ואפשר לומר דהלכתא כרב יהודה אמר שמואל וכדרב הונא אמר עולא דאוקמוה למתניתין דהכא בכתיבת טופס ואף לכתחלה מותר להן לכתוב ואפילו בלא אחרים עומדין על גביהן והוא ששיירו מקום התורף ואף נכרי כשר לכתוב את הטופס דלא גזרינן טופס אטו תורף וכתנא קמא דטופסי גיטין דלקמן (כו, א), ואף על גב דהתם קתני טעמא דהתירו טופסין מפני התקנה ופירש רבי יוחנן מפני תקנת סופרים כלומר משום כדי חייו כבר כתבתי למעלה דאיכא למימר דכיון דהתירו משום כדי חייו התירו בכל.

ואי נמי דאינהו משום תקנת עגונות מפרשי לה ובחרש שוטה וקטן ואפילו
בנכרי איכא למימר ההוא טעמא, ואף על גב דרב פסק הלכה כרבי אלעזר
דגזר טופסי גיטין אטו תורף וקרי עליה טוביינא דחכימי אנן בגיטין כרב
יהודה אמר שמואל ורב הונא אמר עולא סבירא לן דאוקמוה למתניתין
דהכא בכתיבת טופס לומר דלא גזרינן, ורב יהודה אמר שמואל שקלי
התם אליבא דתנא קמא ואמר וצריך להניח אף מקום הרי את מותרת
לכל אדם דמשמע דסבירא ליה כותיה, ועוד מדשקלו וטרו כולהו אמוראי
לפרושי למתניתין דקתני מפני התקנה אלמא משמע דסבירא ליה דמפני
התקנה התיירו כתיבת טופסי הגט, ומיהו קיימא לן כותיה בשאר שטרות
דבין טופס בין תורף שרי מדפסק רב כוותיה ולא אשכחן אמורא דפליג
עליה, ועוד דשקלינן וטרינן עלה ואקשינן עליה מדרב פפי דאמר משמיה
דרבא דחיישינן מיחזי כשיקרא ודחינן לה מדרב נחמן דאלמא כרותיה
קיימא לן בשאר שטרות, והלכך כותבין טופסי גטין מפני התקנה או
משום תקנת סופר כר"י או משום תקנת עגונות כרב חסדא, וחרש שוטה
וקטן נמי שרי ואפילו בלא אחרים עומדין על גביהן ואפילו נכרי איכא
נמי למשרא מהאי טעמא דכיון דהותר לא פלוג רבנן, ואי נמי לרב חסדא
דפירש משום תקנת עגונות לא שנא חרש שוטה וקטן ולא שנא נכרי
בכולהו איכא משום תקנת עגונות כדפרישית לעיל. והרמב"ם ז"ל פסק
כתנא קמא דטופסי גיטין דמשום תקנת סופר מותר ולא גזרינן טופס אטו
תורף ואסר חרש שוטה וקטן לכתוב טופס הגט אלא אם כן גדול עומד על
גביו, משמע שהוא ז"ל מפרש דברי רב יהודה אמר שמואל דאמר והוא
ששייר מקום התורף דוקא בשגדול עומד על גביו ואדרב הונא דאמר
בגדול עומד על גביו סמיך, וזה מן התימה שיסמוך שמואל אדברי רב
הונא וסותם דבריו על סמך דברי רב הונא, ועוד שלא נאמרו בתלמוד
סמוכין זה לזה, ועוד דאי אמרת דעמידת גדול על גביו מהניא וכונתו
הויא כונה אפילו תורף נמי לישתרי ואי לא הויא כונתו כונה עמידתו לא
מעלה ולא מוריד, ועוד דאי גזרינן בהו טופס אטו תורף אי לא הויא כונתו
כונה טופס נמי לא לישתרי בעמידת אחר על גביו דלמא אתי למשרי תורף
בעמידת אחר על גביו ואי לא גזרינן בהו טופס אטו תורף טופס לישתרי
אפילו בלא עומד על גביו, ואפילו לכשתמצא לומר דעמידת אחר מהניא
דהא בטופס לא בעינן לשמה ואמאי גרע חרש וקטן מסופר שכותב לתומו,
ואי אמרת דסופר נמי לא הותר אלא מפני התקנה ובחרש שוטה וקטן
דלאו סופרים נינהו ליכא משום תקנה אם כן אפילו באחרים עומדים על
גביהן לא ליכתבו ואי משום תקנה העומד על גביו אם כן אפילו נכרי כי
האי גונא לישתרי והוא ז"ל כתב אבל נכרי ועבד אין כותבין הטופס

לכתחלה אפילו ישראל עומד על גביו שלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה אלא מפני תקנת סופר כמו שבארנו עד כאן, ועוד תימא עבד מיהו משום תקנה לישתרי דהא בן ברית הוא וכל שכן שכבר ביארנו למעלה דעבד כותב לכתחלה אפילו תורף דכל שהאשה כשרה לה אף הוא כשר לה.

מתני': הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן והנכרי. כתוב בהלכות בעו רבנן קמי עד רב חנינאי גאון בכלה רבתי דנכרי לא הוי שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לנכרי אמטי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאיתתי ואמר להו לא ונתן בידה או ביד שלוחי ישראל אבל נכרי לא דכי נפיק גיטא מידא דבעל בעינן דלימטי לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח לקבלה דשויתיה איתתא גופה דקאי במקום איתתא גופה, ורבנן דהשתא קאמרינן אף על גב דאתיי נכרי לגיטא אי יהביה לישראל וההוא ישראל יהביה לאיתתא בעדי מסירה לכתחלה לא מנסבינן לה משום דנכרי לאו בן ברית הוא ואי אינסיבא לא מפקינן לה משום דרבי שמעון דתנן (לעיל י, ב) רבי שמעון אומר כולן כשרין ואמר רבי זירא ירד רבי שמעון לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וקיימא לן דהלכה כרבי אלעזר עד כאן. כתב הרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ו, ה"ז) הפסולין מדברי סופרים בעבירה כשרים בשליחות אבל פסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול במה דברים אמורים בשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמוך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט וכבר כתבתיו בריש מכלתין (לעיל דף ה, ב) והארכתיו במה שיש עליו מן הקושיות גבי בפני כמה נתנו לה וכו'.

גמרא: בשלמא חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו נכרי נמי לאו בן היתרא הוא. כך היא הגירסא בספרים שלנו. ומפירוש רש"י ז"ל נראה שהוא גורס לאו בני תורה הוא, ופירש אינו בתורת גיטין וקדושין ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי עביד שליחות לאחרני. ויש תימה דאם כן הוה ליה לומר לאו בני כריתה נינהו כלשון המורגל בכל מקומות כזה, ועוד דאם כן הוה לן לאקשויה הכא כקושיין דלקמן בסמוך גבי הא דאמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין מתקיף לה ר' אלעזר טעמא במילתא דליתיה הא במילתא דאיתיה כשר והא נכרי דאיתנייהו בתרומה דנפשייהו ואין תורמין בשל ישראל הכא נמי ליקשי הכי. ונראה לפרש לאו בן תורה הוא ואינו בן

שליחות דמה אתם בני תורה אף שלוחכם בני תורה. ואי נמי לספרים דגרסי לאו בני היתירא כלומר אינם בני היתר אשה מבעלה על ידי שליחותם לפי שאינן בתורת שליחות.

אלא אמר רב יוסף הכא בחוץ לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי אמר. ואף על גב דקיימא לן כרב אשי (לעיל ו, א) דאמר אפילו שמע קן קולמוסא וקן מגלתא, התם הוא דמירתתי מיניה דילמא סליק וחזי להו אבל הכא דלמא יהבינן ליה אחד מן הכתובים להו כבר, אי נמי כדר"ז (יבמות קד, ב) דאמר להו כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.

הוא הדין אף על גב דלא חזר ונשתפה ואידי דקתני שפוי וכו'. ואם תאמר והא אסיקנא בבבא בתרא (קכח, א) דתחלתו וסופו בכשרות בעינן, איכא למימר דהתם הוא דבעינן סהדותא מעלייתא אבל הכא דמדאורייתא אפילו קיום לא בעי ורבנן הוא דאצרוך הכא משום עגונה הקלו בתחלתו בכשרות.

הא דבעו מיניה דר' אמי עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה. פירש רש"י דהוא הדין להולכה דחד דינא וחד טעמא אית להו דזה שליח האיש וזה שליח האשה. וכן כתב הר"י ז"ל ופשט להו דכשר מדקא פסיל לנכרי במתניתין מכלל דעבד כשר דאי לא ליתני עבד וכל שכן נכרי דלא שייך במצות כעבד ואסקה רבי יוחנן דאינו כשר לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וקיימא לן כותיה והילכך בין בהולכה בין בקבלה פסול. ורבינו אבן מיגש ז"ל הקשה על רבו ז"ל דאם כן דהוא הדין להולכה תיקשי ליה מתניתין לרבי יוחנן דודאי מדפסיל ליה לנכרי מכלל דעבד כשר אלא ודאי דוקא לקבלה פסול אבל להולכה שרי כדיוקא דמתניתין דהוה דייק ר' אמי אלא דר' אמי הוה מדמי קבלה להולכה ורבי יוחנן לא הוה מדמי להו. ונתקשה הרב ז"ל בטעם הענין מה הפרש יש בין שליח האיש לשליח האשה, והרמב"ן נ"ר תירץ דשליח קבלה דמכיון דאתי גט לידיה מגורשת שייך למיפסליה משום דליתיה בתורת גיטין וקדושין דהא אינהו לאו בני גרושין נינהו אבל להולכה דעד דמטיא גיטא לידיה לא מיגרשה לא שייך למימר כולי האי למיפסליה משום דליתיה בתורת גיטין וקדושין דהא בשליחות איתנהו. ומיהו לענין פסק הלכה כרבינו אלפסי ורש"י ז"ל עבדינן ולחומר. ועוד דהא דקשיא ליה לרא"ם ז"ל דאם כן תיקשי ליה מתניתין לרבי יוחנן כבר תירץ הרב אלפאסי ז"ל דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ ואף רבינו תם

ז"ל תירץ דמשום דבעי למיתני בסיפא דמתניתין נכרי ונתגייר פסול דהוי רבותא טפי מעבד ונשתחרר לפי שזה אינו ברשותו להשתחרר אבל נכרי דברשותו להתגייר אימא כשר קא משמע לן ומשום הכי נקט נכרי והוא הדין לעבד.

דף כג - ב

אמר ליה אביי אדרבא בארץ דאי אתי בעל מערער משגחינן ביה איכא למימר לקלקולי קא מיכוונה לא מהימנא בחוץ לארץ דאי אתי בעל מערער לא משגחינן ביה ליהמנה. ואם תאמר בחוץ לארץ נמי הא אהני דאפקה מבעלה ודיה בכך ואמאי מהימנינן לה, י"ל דאיהי לא קפדה לאפוקי דמידע ידעי לכשתצא זו תכנס אחרת תחתיה ולא נתכוונה זו אלא בקלקולה של זו. ואם תאמר כי אתיא תימר בפני נכתב ובפני נחתם וליהמנה אפילו בארץ דהשתא אי אתי בעל לא משגחינן ביה וכדאמרינן לעיל (ו, ב) לא צריכת ואי עבדת אהנית דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, י"ל דאין הכי נמי אי אמרת מהימנא והכא במביאה בארץ כדינה קאמר דלא מהימנא. ונ"ל דאפילו אמרה לא מהימנא דאיהי לאו דינא גמירא דכיון דכולהו כי מייתי בארץ לא קפדינן בין אמר בין לא אמר וכי אתי בעל משגחינן ביה אף זו סבורה דאף על פי שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם אין בכך כלום ואי אתי בעל אכתי משגחינן ביה וסבורה לקלקל והילכך בין כך ובין כך לא מהימנא. וקיימא לן כאביי דבארץ לא מהימנא אבל בחוצה לארץ מהימנא דהא תניא כותיה, ועוד דמתניתין לאביי כולה בחוץ לארץ ולרב יוסף רישא וסיפא בחוץ לארץ ומציעתא בארץ וכל היכא דאיכא לאוקומי כולה מתניתין בחד גוונא מוקמינן ושפיר דמי.

דף כד - א

אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה. כתב הרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ז, הכ"ד) שהאשה שהגט יוצא מתחת ידה אין חוששין ומחזיקים אותה במגורשת ואף על פי שאין הגט מקויים. ונראה שדקדק זה מכאן שאמרו מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ואינה צריכה למימר בפני נכתב ובפני נחתם שתקנו במקום קיום. וזה תימה שהרי שנינו בכתובות (כב, א) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת, אלא ודאי מה שאמרו מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה לאו למימרא דכל שהגט יוצא מתחת ידה אין חוששין לו ואפילו בלא קיום, אלא לפי ששנינו האשה עצמה מביאה גיטה ואינה מגורשת עד שתביא גיטה ותאמר בפני נכתב ובפני נחתם ולפיכך הקשו וכי אין האשה מתגרשת אלא בשהבאתה לבית דין ותאמר בפני נכתב ובפני נחתם והלא מכי נתנו לה הבעל נתגרשה ואוקימנא מתניתין בנותן לידה בתנאי שתוליכנו לבית דין כדין שליח דעלמא ונאמנת. כנ"ל וזה ברור.

דאמר לה כי מטיא התם אנחיה אארעא. כלומר בשליחותי והדר שקליה והיינו דאקשינן הויא לה טלי גטיך מעל גבי קרקע, דאי משום תנאי כשר.

והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. פירשו בתוספות דשליח לא מקרי אלא המשתלח מזה לזה שראוי לחזור אצל שולחו ולומר לו עשיתי שליחותך קודם שיעשה שליח לאחרים, ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

וכי מטית התם שוי את שליח להולכה וקבלי את גיטך. ואם תאמר והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא הוי שליח וכדאמרינן לקמן (כט, ב) ההוא דשדר גיטא לדביתהו אמרו ליה לא ידענא לה אמר להו הבייה לאבא בר מניומי ואיהו יהיב לה ניהלה אזל ולא אשכחיה יתיב ר' יצחק נפחא ור' אבהו ור' חנינא בר פפי ויתיב רב ספרא גבייהו אמר ליה מסור מילך קמן דכי אתי אבא בר מניומי ניתביה ליה וליתביי ניהלה. אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא, איכסוף, והכא נמי מאי שנא. לא היא, דהתם הכי פירושא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא מצי משוי שליח שלא מדעת הבעל וכן פירש רש"י שם אבל הכא ברשות הבעל ובמצותו הוא שעושה שליח.

ואי בעית אימא דאמר לה הויא את שליח להולכה עד שמטית התם וכי מטית התם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ונישוו שליח וליתבו ניהלך. לכאורה משמע דכיון דאדכר באיבעית אימא דהכא אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ולא אדכר בלישנא קמא משמע

דבלישנא קמא אין צורך לומר בשעת נתינתה לשליח בפני נכתב אלא בשעה שתקבלנו מן השליח, וזה תימה דבכל מקום משמע שבשעת שהגט יוצא מתחת יד שליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכדתנן לקמן בפרק כל הגט (כט, ב) המביא גט ממדינת הים וחלה עושה בית דין ומשלחו ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא שליח בית דין אני, ודחקו בתוספות דשמא כיון שיכול לתקן ולומר בשעת גירושין עדיף בשעת גירושין. ומן התימה אחר שיצא מתחת ידה וניתן ביד שליח אחר היאך נאמנת בשעת גירושין דלא דמי לנותנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם דתניא (לעיל ה, ב) כיצד יעשה יטלנו ויחזיר ויאמר לה דהתם כיון שהוצרך לומר בפני נחתם ולא אמר כן מחמת שגגה ולא ניתן לשליח אחר עדיין לא עשה שליחותו וחוזר וגומר שליחותו, אבל כאן שנגמר שליחותה והרי מטרתו לשליח אחד ובעלות הבעל היאך נאמינה משום שליחות והיא אינה שלוחה מעתה. ונ"ל לפרש דהכי על כרחין לישנא קמא אלישנא בתרא סמיך והאי אימא קמי בי דינא אכולהו לשני קאי אלא דנטר עד מסקנא דכולהו. ותדע דאם תמצא לומר דלישני קמא לא סמיך אלישני בתרא כלל אם כן תימר דאינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם כלל לא בשעה שעושה שליח ולא בשעת גירושין וזה אינו דהא במתניתין ובלבד שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם קתני וכל מביא גט ממדינת הים צריך הוא לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא על כרחך צריכה היא לומר אלא שקצר כאן הלשון וסמיך אלישנא בתרא, וכיון שכן נאמר דהכי קאמר אי בעית אימא דאמר לה דאיהי עצמה תשוי שליח או תתנהו לבית דין ובית דין משווי שליח ובין כך ובין כך אימר קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם, דאף כשעושה היא עצמה שליח צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם בפני בית דין כדתנן לקמן (כט, ב) דשליח שליח אינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא בית דין כותבין לו את קיומו, ועוד דהא שליח גופו בשעה שנותנו לה הא אמרינן לעיל בפרק קמא (ה, ב) בפני שנים והוא והאשה עצמה צריכה שלשה משום קיומו של גט, ולעולם אף ללישנא קמא צריכה שתאמר בשעה שיוצא מתחת ידה ואין הפרש בין לישנא קמא ללישנא בתרא אלא דללישנא קמא אומר לה שהיא עצמה עשה שליח וללישנא בתרא אומר לה שלא תעשה היא שליח אלא נותנתו לבית דין ובית דין עושין לו שליח. כנ"ל.

דף כד - ב

גמרא: אמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון דגרין בעיר אחת מוציאים שטר חוב על אחרים. כלומר דלא חיישינן, אלא האי דנפיק מתותי ידיה גבי ביה, כי היכי דלא חיישינן בגט, שמא נפל מזו ומצאתו זו. ואף על גב דלגבי שני יוסף בן שמעון איכא למיחש שמא מסרו לו לקנותו ולגבות בו ואותיות אין נקנות במסירה, אליבא דרבא, כדאיתא ביבמות פרק האשה שהלכה (קטו, ב) גבי עובדא דיצחק ריש גלותא, דאזל מקורטובא ובא לאספמיה, ולגבי גט ליכא למיחש להכי, דהא כולי עלמא ידעי דאין אשה מתגרשת בגט חברתה, מכל מקום אילו היינו חוששין [בנדפס: לכך], שמא נתנו לה חברתה, לצור על פי צלוחיתה.

גמרא: אי הכי רישא דקתני מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך וכו' שני הוא דלא מצי מגרש ביה הא ראשון מצי מגרש ביה והא אמרינן בבבא בתרא פרק גט פשוט (קעב, ב) ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. דאמר ליה חברו ששמו כשמי מסרו לך, כדי לגבות ממנו [בכת"י: ממני], הכא נמי אמאי מתירין אשת הראשון בגט זה, נחוש שמא השני כתבו לאשתו ונמלך עליו שלא ליתנו, ונתנו לזו. אלא מאי אית לך למימר, בעדי מסירה ורבי אלעזר היא, הכא נמי בעדי מסירה ורבי אלעזר היא. אבל בלא עדי מסירה, חיישינן לנפילה. ורבינו תם לא גריס ורבי אלעזר היא, דאפילו כרבי מאיר נמי אתיא, ובדאיכא סהדי דמסריה ניהליה באפייהו.

אבל ר"י ז"ל אמר, דודאי גרסינן ליה, דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה, הא לאו הכי לא הוי גיטא, וכדפרישית בריש מכילתין.

והא דתנן לקמן בפרק המגרש (פו, ב) שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין, ונתערבו זה בזה, נותן שניהם לזו, ושניהם לזו, ופרכין ולרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, והא לא ידעי בהי מינייהו מיגרשא. דמשמע, דלרבי מאיר ניחא. ההיא, במשולשין בגט, ומוכיח מתוך הגט הי אשתו של זה והי אשתו של זה, אלא שאין השליח ועדי המסירה מכירין בשלוש האבות. ובריש מכילתין הארכתי בה יותר בסייעתא דשמיא.

ובתוספות הביאו ראיה לדברי רבינו תם ז"ל, מהא דתנן (בב"ב פרק גט פשוט קסז, א) כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו, ופריך עלה בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת, דילמא כתב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתיה דהאי. ומשני, הכי אמר רב, שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה. ואם איתא, דבעינן שיהא מוכיח מוך הגט, הכא היכי דמי, אי במוכיח וכגון ששלשו, תו ליכא למיחש ואפילו במגרש שלא בפני חברו, ואי בשאין מוכיח מתוכו, אפילו במגרש בפני חברו הרי אינו גט לרבי מאיר, ואי לרבי אלעזר הא בעי עדי מסירה, ואינהו ידעי שפירתא זו אשתו אם לאו. ואם תאמר, דחיישינן לשני יוסף ואף על גב דלא הוחזקו, הא ליתא, דהא לא חיישינן בדלא הוחזקו. ועוד נראה לי, דהתם אי אפשר לומר כן, דאם כן מאי קא משני שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה, דאי חיישינן ולא ידעינן מאי, דמי איכא למימר דבדקינן כולה מדינתא. ור"י ז"ל תירץ, דעדי מסירה אין דרכם לדקדק ולראות אם זו אשתו, כיון שהם רואין שמו ושם אשתו כתובין בגט, ואם נתנו לאשת חברו, כשבאה לבית דין להתירה לינשא, ומביאין עדי מסירה אמרו בפני בית דין שראו שנתן לה בעלה גט זה, אף על פי שלא דקדקו אחרי אותה שקבלה את הגט, והילכך אף על פי שכותבים דורות או סימן או כהן, אין אנו סומכים בכך, עד שיגרש בפני חברו, דאז ליכא למיחש לשמא נתן את הגט לאשת חברו, שלא היה האחר טובל [בנדפס: שותק]. אי נמי יש לומר, שאז ידקדקו העדים יותר. זו היא שיטתם של רבותינו בעלי התוספות ז"ל.

רב אסי אמר כולן פוסלין חוץ מן האחרון. ואף על גב דרב אסי אמר בסמוך משמיה דרבי יוחנן האחין שחלקו מחזירין זה לזה ביובל, משום שאין ברירה, אפשר דהכא אזיל לחומרא והכא לחומרא, דרב אסי מספקא ליה גבי אחין שחלקו אי יורשין הוון, ויש ברירה, או לקוחות הוון ואין ברירה, כדאיתא (בבבא בתרא, בשילהי בית כור, קז, א) הילכך, זיל הכא לחומרא פוסל לכהונה משום ברירה, ופסול לגרש בו משום דילמא אין ברירה, וביובל מחזירין לחומרא.

אי נמי כתחילה של ארץ ישראל. פירש רש"י ז"ל, כשם שמתחלתה היתה בלא חלק לאיש אחר, לאברהם אבינו, כך תחזור ביובל, וטעמא לאו משום ברירה הוא, עד כאן לשונו. ואינו מחוור, ונראה דהכי קאמר, היינו טעמא דחוזרת ביובל, משום דלא חשבינן ליה כחלוקה לגמרי לגבי יובל, מהא דאין חלוקה אלא כחלוקה שבתחלתה של ארץ ישראל, שנחלקה בגורל ואורים ותומים וכל ישראל וכדאיתא בבבא בתרא (שילהי בית כור, קז, א).

הא דאמרינן: **אי אמרת בשלמא דאמנינהו מעיקרא שפיר.** הקשו בתוספות מהא דאסיקנא (בנדריס פרק אין בין המוודר, לו, ב) דשה לבית לא דאורייתא, דאי אמרת דאורייתא אבשרא קאי דמזכי להון, ואלא למה דאמר להון אבוהון, כדי לזרזן במצות, ואם כן, מאי קאמר דאמנינהו, אלא אי אמרת דלא אמנינהו, והא לא צריכי מנוי. ותירצו, דסוגיא דשמעתין איירי אי אמרינן שה לבית דאורייתא, ונראה, דלרווחא דמילתא קאמר ליה הכי דדרך התלמוד בכך לארווחי פירוקי, והכא פירוקא רויחא קא מפרק ליה וכסברתיה דמקשה מינה, ולומר לדידן ליכא למיפרך מינה, דשה לבית לאו דאורייתא, וברייתא כדי לזרזן במצות, כדאיתא התם, אלא אפילו לדידך, דספיקא לך דמחמת מנוי האב הוא שזכה זה שנכנס ראשון, אי אמרת בשלמא דאמנינהו בפירוש לזה ולאחרים בשעת שחיטה שפיר.

הא דאמר **אביי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים וקא פשיט ליה תולה בדעת עצמו והדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים.** פירשו בתוספות דעל זה שהיה מקשה ליה מתולה בדעת אחרים, לא היה מתמיה אביי, דשפיר קא מותיב ליה. וכמדומה שאינו מחוור, דאינו בכדי, היה אביי מאריך בדבריו, והדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים. ונראה לי, דאתרווייהו קא מתמה, ארב יהודה שהשיב לו ממתניתין, דתולה בדעת עצמו, וארב משרשיא שחזר להקשות עוד מתולה בדעת אחרים דעלמא, משמע

דקבולי קבלה מיניה, דליכא לאפלוגי בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, דאי לא, הוה ליה לרב משרשיא לאהדורי ליה שאני התם דתולה בדעת עצמו וכי מיבעיא לי תולה בדעת אחרים מאי. כן נראה לי.

הלוקח יין מבין הכותים וכו'. פירשתיה בפרק קמא דשחיטת חולין בסייעתא דשמיא. והתם כדקתני טעמא, אי אתה מודה, שמא יבקע הנוד אמרו לו לרבי מאיר, ונמצא שותה טבלים למפרע, ואם תאמר ודקאריה לה מאי קאייריה לה, יש לומר, דרבינא היה סבור, שאין זה עיקר טעמן של חכמים אלו, אלא משום דאין ברירה, ולדבריו דרבי מאיר קאמרי ליה, והתם (בעירובין פרק בכל מערבין לו, ב) פרכינן לה גמרא, מתנה אדם על עירובו, דאקשינן התם דרבי שמעון אדרבי שמעון ופרקינן דטעמם דרבי שמעון דנוד, משום דבעינן שיריה ניכרין, ואי בעית אימא כדקתני טעמא אמרו לו לרבי מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד וכו', אקשינן ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דבעינן ראשית ששיריה נכרין, מאי קאמרי ליה, הכי קאמרו ליה, לדידן בעינן ראשית ששיריה נכרין, לדידך אי אתה מודה שמא יבקע הנוד.

דף כו - א

צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם. בהרבה מקומות נראה, שהיו רגילין לכתוב לשון זה בגיטין, וכדתנן נמי לקמן בפרק בתרא (פה, א), גופו של גט, הרי את מותרת לכל אדם, ואמרינן נמי התם, כגון דכתיב הרי את מלמטה, ומותרת מלמעלה. וכן הנהיג רבינו תם ז"ל לכתוב בגיטין. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בנוסח הגט בספרו. אבל בטופסי גיטין ראשונים לא נמצא כן. וכתבו בתוספות, דמכל מקום אין להוציא לעז על גט שאין כתוב בו, שהרי מאריכים בלשונות מעולים, שעומדין במקום הרי את מותרת לכל אדם. ועוד, שהרי כתוב בגט למהך להתנסברא לכל גבר דתצביין.

אבל הא מדסיפא רבי אלעזר רישא לאו רבי אלעזר צריכא. קשיא לי, וכיון דאין כאן הוכחה דרבי אלעזר היא, ואדרבה, צריכין לדחוק ולהעמיד משנתינו בתרי תנאי אליבא דרבי אלעזר, מאי דוחקיה לאפוקה

מדרבי מאיר, דסתם מתניתין כוותיה. ונראה לי, דלישנא דמתניתין קשיתיה, דקא תני הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש וכו' מפני התקנה. ורבי יהודה פוסל, וכי מה ענין פוסל גבי לישנא דתנא קמא, דהא תנא קמא לא קאמר כשר, אלא צריך שיניח, והיה במשמע, רבי יהודה פוסל במניח, אלא דעל כרחין תנא קמא הכי קאמר, הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש, ואם עשה כן כשר, מפני התקנה, ורבי יהודה פוסל. אלמא מדקאמר תנא קמא כשר מפני התקנה על כרחין רבי אלעזר היא, דאילו לרבי מאיר אדרבה, בדין היה שאפילו תורף נמי ליכתוב, ולא אמרו משייר אלא מפני התקנה, כלומר מפני הקטטה כרבי שבתאי אמר חזקיה, אי נמי כרב חסדא, ומפני תקנת עגונה דלא ליזרוק להא ומעגן ומותיב לה כדאיתא לקמן בסמוך, ואם כן, היכי קתני כשר מפני התקנה, אדרבה אינו כשר בכתיבת תורף מפני התקנה.

וכן נראה מגמרא דבני מערבא, כמו שכתבתי, דגרסינן התם, מהו מפני התקנה, רבי שבתא בשם חזקיה מפני תקנת בנות ישראל שלא יהו מצויות להתגרש, ר' שמואל בר רב יצחק שאל לר' חייא ברבא, כשר ואת אמרת אכדין, אין תימר פסיל יאות, מאי כדין שאמר ר' אבין, מפני תקנת הבלבד כדי שיהו חייו מצויין לו.

מתני': רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. כתוב בתוספות אם תאמר בשחרורי עבדים נמי פסיל, לתנייה בפרק קמא, גבי דרכים ששוו אל גיטי נשים לשחרורי עבדים וליתניא וכדברי רבי אלעזר בארבעה, וכדקתני נמי וכדברי רבי מאיר בארבעה. נראה מדבריהם ז"ל, דרבי אלעזר אינו פוסל אלא בגיטי נשים בלבד. וזה אינו, שכך מצאתי בתוספתא דמכילתין (פרק שני הלכה יא) רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. ואם תאמר, אם כן, לימא התם וכדברי רבי אלעזר בארבעה. הא אקשינן ליה התם דאמרינן ותו ליכא והא איכא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא, ואסיקנא דמילתא דאיתא בקדושין לא קתני, והלכך לרב נמי הא בכלל מוליך ומביא היא, דכיון דקתני מוליך ומביא, ולא שמועין דשוו בלשמה, וודאי שוו נמי לטופסי גיטין, דהא הכא משום דכתיב לה לשמה הוא דגזרינן כדאמרינן הכא אלא משום שנאמר וכתב לה ספר לשמה, ולרבא נמי הא אסיקנא דמילתא דאיתא בקידושין לא קתני, ובקידושין נמי הא בעינן לשמה, וכיון שכן לא איצטריך למיתני לכתיבת טופסין דההיא עיקרה משום דבעינן לשמה הוא כדפרישית, והילכך לא תנא התם ודברי רבי אלעזר בארבעה. כן נראה לי.

הא דאמרינן : **זימנין דהוה לה קטטה וזריק לה ומעגן ומותיב לה**. פירש רש"י ז"ל, דכי משכח גט מזומן יהיב ליה ניהלה ומעגן ומותיב לה, כשהיא מגורשת. וקשיא לי, שאין לשון מעגן נופל בשום מקום במגורשת, אלא במי שעומדת בלא בעל ואינה יכולה לינשא. ועוד, דלשון זריק לה אינו מתחוויר לפירושו, דהוה ליה למימר ויהיב לה. ונראה לי לפרש, דזימנין דרתח עלה וכי משכח גט מזומן זריק לה בריתחיה ואזיל ליה ופעמים דמעגן ומותיב לה שיהא ספק קרוב לו ספק קרוב לה ומיעגנה וודאי ויתבה.

בשלמא מן הנשואין למאן דאמר משום בת אחותו איכא. שאם יכתוב לה זמן מעתה, והוא לא יגרשנה עד לאחר זמן, איכא משום בת אחותו, שמא יחפה עליה בגט זה **ומאן דאמר משום פירי איכא**. דהא מאן דאמר דקתנו כאן בגיטין משום פירי, לאו משום פירי דלקוחות קאמר, אלא משום פירי דידה. והכא משום פירי דידה ליכא. ונראה דהכי פירושא, למאן דאמר משום בת אחותו דחיישינן לזנות איכא, ולמאן דאמר משום פירי דזנות דבת אחותו לא שכיחא, הכא נמי איכא למיגזר משום לקוחות, ופירי דנקט הכא לאו משום דחששא דהכא משום פירי, והוה ליה כמאן דאמר בין למאן דאמר דחוששין לזנות ובין למאן דאמר אין חוששין איכא למיחש למר משום תרתני משום בת אחותו ומשום טרפת [בנדפס : טריפת], ולמר משום חדא משום טרפת [בנדפס : טריפת] הלקוחות. כן נראה לי.

אלא ארוסה מי אית לה פירי. תמיהא לי, דודאי אף בגט ארוסה איכא למיחש לפירי, דילמא נסיב לה, ומזבין להו לפירי דידה, והדר מחתים לה גט זה שזמנו משעת אירוסין, ואזלא וגביא פירי שלא כדין. ואם תאמר דלא חיישינן שיחתמו העדים לבסוף את הגט כיון שהוא מוקדם, הא ליתא, דלהכי ודאי חיישינן בין בארוסה בין בנשואה, דלאחר זמן מישתלו סהדי וחתמי בגט זה אף על פי שהוא מוקדם, דאי לא למאי ניחוש ואמאי משאיר מקום הזמן. ויש לומר דהכא שאני, דכיון דכתוב בו ארוסה והיא עכשיו נשואה, רמו אנפשיהו ומיזדהרי ולא חתמי, אבל בנשואה לא מיזדהרי לדקדוקי אזמנו של גט, וכן נמי בעודה ארוסה, וכדאמרינן בעלמא לא אכולה מילתא קא מסהדי, וכדגרסינן בירושלמי גבי שטרי חוב המוקדמין דיכולין לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו, דאלמא פעמים שאין דרכן לדקדק על הזמן, אבל ודאי אם היא נשואה וכתוב בגט ארוסה, בכי הא ודאי מיזדהרי ולא חתמי.

ואי נמי יש לומר, דבארוסה למאן דאמר משום פירי ליכא כלל, לפי שכיון שכתוב בה ארוסה, כשתבא לטרוף את הלקוחות, ודאי העדים [בנדפס: הלקוחות] יחקרו את הדבר, וימצאו שהגט מוקדם מפני שכתוב בו ארוסה והיא וודאי נשאת לו וקול יוצא לנשואה, ולעולם אומרין לה הבו ראייה אימת מטא גיטא לידך, ואינמי [ואי נימא] מגרשה בעודה ארוסה כל שכן דליכא למיחש, דארוסה אין לה פירי. אבל **למאן דאמר משום בת אחותו**, מכל מקום איכא אם מגרשה בו מן האירוסין.

ואם תאמר אם כן אפילו משום תקנת ולד ליכא, שהרי קול יוצא לנשואה, התם ודאי איכא למיחש, דבשלמא גבי לקוחות כשתבא לטרוף מהם [בנדפס: הם] יחקרו אחר הדבר, וכן נמי אם זנתה, על ידי חקירת בית דין יתברר שנשאת לו, וגט זה עכשיו נמסר לה, וכענין שאמרו בגיטין הבאים ממדינת הים, אבל בלעז הבנים מי ידקדק אחר הענין, ועם מי יתיישבו הבנים בדין, ולעולם כיון שכתוב בגט ארוסה וכתוב בו זמן משעת האירוסין, ודאי יאמרו גיטה קודם לבנה, אבל כשאין כותבין בגט אלא זמן של עכשיו, זה קרוב להוציא מידי לעז וידקדקו יפה שימי עיבורה היו קודם זמנו של גט.

אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא וכו' ולא ידענא מאי ניהו עד דשמעיתא להא דתניא כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט. פירש רש"י ז"ל משום דהוה ליה גט ישן. והקשה רבינו תם ז"ל, דאינו גט משמע אינו גט כלל, ואילו גט ישן אם נתגרשה בו תנשא לכתחילה כדאיתא לקמן בפרק הזורק (עט, ב), וכדמשמע נמי מדקתני בית הלל אוסרין ולא קתני בית הלל פוסלין. ופירש הוא ז"ל, דהכא גט פסול לגמרי הוי ואם נשאת תצא דשאני הכא, דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא, אבל הכא דכנסה איכא ודאי ביאה.

ואם תאמר והא ביבמות פרק רבן גמליאל (נב, א) אמר רב דימי הרי אמר לבלר כתוב גט לארוסתי, לכשאכנסנה אגרשנה, הרי זה גט מפני שבידו לגרשה. ובשלמא לפירוש רש"י ז"ל ניחא, דהתם דבר תורה קאמר דמשום גט ישן לא מיפסיל מדאורייתא ומיהו גט ישן וכן פירש שם רש"י ז"ל, והכא אינו גט משום גט ישן. אבל לרבינו תם ז"ל קשיא, דהכא אינו גט כלל קאמר. ותירץ רבינו תם ז"ל, דהתם מיירי בשכתב בו זמן של נתינה דאפילו גט ישן נמי לא הוי, אבל הכא בשכתב בו זמן של עכשיו.

והשתא אתי שפיר אי אמריי דגט מאותר כשר. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בגט מאותר שפסול. ואף על פי שהארכנו בזה בפרק שני, ונראין הדברים

שהוא כשר, אף לדבריו יש לתרץ, דההיא בשצוה לכתוב לה גט לכשיכנסנה, וקא משמע לן שאף על פי שאינו מצוה להם לכתוב עתה, כיון שהוא בידו לגרשה מעתה [בנדפס: לכשיכתבו לה אחר נשואיה כאילו כתבוהו מעתה], אבל באשה דעלמא כיון שאין בידו לגרשה מעתה כשיכנסנה גם כן אין יכולין לכתוב, אלא אם כן צוה להם אחר שנשאה, דהוה להו כאילו כתבו בלא צואת הבעל.

ומיהו ודאי מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מפרש לזו אינו גט משום גט ישן כדברי רש"י ז"ל. והרי זה גט דהתם, לומר שאם גרשה בו כשר. וזה לשונו, אמר לסופר כתוב גט לפלונית ויהיה עמי, לכשאכנסנה אגרשנה בו, ונכתב ונשאה וגרשה בו אינו גט, מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב, אבל אם אמר כתוב גט לארוסתי כשאשאנה אגרשנה בו, וכנסה וגרשה בו כשר. עד כאן.

והא דמפרש עולא כאן טעם הברייתא, משום **גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה**. ולא פירש משום בת אחותו, נראה לי שרצה להעמידה אף כמאן דאמר דלזנות דבת אחותו לא חיישינן דלא שכיחא.

הא דאמר **רב הלכה כרבי אלעזר**. דגזר טופס אטו תורף, כבר כתבתיה בארוכה בשילהי פרק שני גבי הכל כשרין לכתוב את הגט בסייעתא דשמיא.

ואפילו בשאר שטרות נמי והאמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדייני וכו' אלמא מיחזי כשיקרא הכא נמי מיחזי כשיקרא. מכאן יש לדקדק דרבי אלעזר אפילו תורף מכשיר בשאר שטרות, דאם אינו מכשיר בהם אלא טופס, ומשום דקסבר דטופס דשטרות אטו תורף הגט, גזירה לגזירה היא, כדברי רש"י ז"ל שפירש למעלה גבי שטרות אטו גיטין לא גזר, טופס דשטרות או גיטין לא גזר, אם כן מאי מיחזי כשיקרא איכא בכתיבת טופס שאינו מזכיר שם המלוה והלוה והמעות והזמן. ועוד, דאם איתא דאפילו בכתיבת טופס אמרינן דמיחזי כשיקרא, מאי קא מקשה ואזיל מדרב פפי לרב, דמשמע דאי לא פסקינן כרבי אלעזר לא תקשי לן, דהא אף כשתמצא לומר דהלכה כתנא קמא דרבי אלעזר, היא גופה תיקשי לן, דבשאר שטרות לא פליגי, אלא ודאי על כרחין אית לן למימר דרבי אלעזר אף תורף נמי מכשיר בשאר שטרות.

ואם תאמר ומנא ליה לתלמודא הא, דילמא רבי אלעזר בטופס לבד הוא דקא מכשר כתנא קמא. תירץ רבינו יצחק ז"ל, דאם איתא דכולהו תנאי

בטופס לבד קא מיירי, היה לו לקבוע דברי רבי אלעזר אחר דברי תנא קמא, והיה מקצר בלשון וכך יפה לו לפי סדר הענין, וליתני הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו' שטרי מלוה צריך שיניח וכו' רבי אלעזר פוסל בגיטין ורבי יהודה פוסל בכולן. ועכשיו כל אחד היה מוסיף והולך על דברי חברו. אבל עכשיו שרבי אלעזר מכשיר לגמרי בשאר שטרות אתי שפיר, דתנא קמא הכשיר בכל טופסין ואסר בכל תורף, ורבי יהודה אסר אפילו בכל טופסין, ורבי אלעזר הכשיר מקצתן לגמרי ואסר מקצתן לגמרי, והשוה מדותיו כשאסר אסר בכל וכשהתיר התיר בכל, ודוקא במשייר מקום הזמן כדי שלא יהא שטר מוקדם דלגבי כתיבת זמן שוו גיטי נשים לשאר שטרות, דבין בזה ובין בזה משום מוקדם הוא, או משום בת אחותו או משום לקוחות, וכיון דבגיטי נשים לכתחילה לא יתוב, שמא ישכחו העדים ויחתמוהו למחר וליומא אחרי, אם כן אף בשטרות דאיכא משום לקוחות, אין כותבין לכתחילה ואפילו לרבי אלעזר. כן נראה לי.

וליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר וכו' אבל לשיקרא לא חיישינן. ואם תאמר, השתא מסקינן דליתא לדרב פפי, ורב נמי לא סבר לה כותיה מדפסק כרבי אלעזר, ובכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כא, ב) גבי שלשה שישבו לקיים את השטר, ושנים מהן מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר, אמר רב הונא עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם ופריך עלה הא מיכתב כתבין והאמר רב פפי משמיה דרבא האי אשרתא דדיינא וכו' ומסקינן אימא עד שלא כתבו. ויש לומר דודאי ליתא לדרב פפי כדדחי לה הכא ורב נמי לא סבר לה, והתם לדרב הונא קא פריך מינה ואההוא לישנא, לא דמסיים בה אמר רב הונא אמר רב, אבל לההוא לישנא דמסיים בה אמר רב לא פריך כלל, דהא בהדיא שמעינן ליה דלית ליה דרב פפי, ואף עלגב דרב הונא תלמיד דרב הוה ומסתמא כרביה סבירא ליה, מכל מקום היה רוצה ליישב דברי רב הונא אליבא דרב פפי, ומכל מקום כיון דאידחיא לה הא דרב פפי, תו לא צריכים למימר התם עד שלא כתבו, אלא כדאמרינן מעיקרא עד שלא חתמו אבל מיכתב כתבין. וכן פסק רבינו אלפאסי ז"ל שם.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בגט פשוט אמר להו רבה בר שילא להנהו דכתבי שטרי אקניאתא כי כתביתו שטרי אקניאתא אי ידעית יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מיתחזי כשיקרא, כלומר אבל יומא דלא קנו ביה ולא יומא דכתבי ליה

לא, אף על גב דודאי קנו מיניה מקמי ההוא יומא דכתבו אינהו, משום דמיחזי כשיקרא, אלמא למיחזי כשיקרא חיישינן וקיימא לן כותיה. ותרצו בתוספות דהתם הכי פירושא מיחזי כשיקרא דאתי לאחלופי במוקדם דודאי מוקדם ממש לא הוי ומכל מקום אתי לאיחלופי במוקדם.

וקשיא לי, דאי משום האי טעמא מכל מקום תיקשי לן עדיין מהא דאמר להו רב לספריה כי קיימיתו בשילי כתובו בשילי, ואף על גב דאי מסר לכו מילתא בהיני, דאי לא, מיחזי כשיקרא, והתם במאי מיחלף. ונראה שכל דבר שגמר מעשהו הוא אמת אלא שנראה קודם גמרו כשיקרא בכי האי לא חיישינן כיון דמכל מקום לבסוף יהיה הענין כאמתו, כי האי דאשרתא דדייני דאי כתבא מקמי דליחזי סהדי חתימות ידיהו שהרי לבסוף יעידו עליו, וכגון הא דשטרות דרבי אלעזר שהרי לבסוף כשיחתמו עליו העדים יהיה אמת, דעד שלוח ראובן משמעון מנה כמו שכתוב בשטר זה לא יחתמו העדים, והיינו דכותבין שטר ללוח אף על פי שאין מלוח עמו בשטרי אקניאתא [בנדפס: ואפילו לדברי הרב אלפאסי ז"ל שסבור דאפילו בשטרי אקנייתא לא משתעבד אלא אם כן יגיע השטר לידו, וכמו שכתבתי בבבא מציעא (יב, ב) גמרא מצא שטרי חוב, דלכשיבוא שטר זה ליד מלוח משעת קנין משתעבד לו הלוח].

וכן ההיא דכתובות פרק הכותב (פה, א) דההיא איתתא דאיחייבא שבועה בבי דיניה דרב ביבי בר אביי אמר להו ההוא בעל דין תיתי ותישתבע ליה במאתין, אמרה להו כתובו לי זכוותא דכי משתבענא יהבו לי, אמר להו רב ביבי כתובו לה, ואמר רב פפי עלה משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליתא הכי אמר רבא האי אשרתא דדייני וכו', ואסיקנא התם דליתא, דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן, ההיא נמי מהאי טעמא הוא דכתיבנא, דהא לבסוף כשיתנו לה זכותא נמצא דלמפרע אמת היה, אבל בההיא דהיני ושילי איכא ודאי משום מיחזי כשיקרא, דהיני ליכתוב בהיני, והם אין כותבים אלא בשילי מעולם לא היה זה, והא נמי דרבה בר שילא אי כתבי יומא בלא יום קנין ולא יום כתיבה וודאי מיחזי כשיקרא ואדרבה אי לאו דאמרו אינהו וקריוה מיחזי כשיקרא, הוה משמע דשיקרא ממש הוא, ואף על גב דלא נפק מיניה מידי לענין דינא מכל מקום שיקרא קא כתבי, ותו לא מידי. והשתא דאתינן להכי ליכא לדחויי ההוא דאמרינן בבבא קמא פרק מרובה (ע, א) לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא, דלמיחזי כשיקרא ודאי כי ההוא חיישינן, אף על פי שרבינו תם ז"ל דחאה משום דדחינן הכא הא דרב פפי ומסקינן

דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן. כך הענין מתחוויר כמו שכתבנו.

דף כז - א

המביא גט ואבד ממנו ומצאו לאלתר כשר. דכיון שמצאו לאלתר מימר אמרינן דזהו שנפל ממנו. **ואם לאו** שלא מצאו עד לאחר זמן **פסול** דחוששין שמא זה מאחר שנפל ושלם נאבד.

מצאו בחפיסה או בדלוסקמא. פירש רש"י ז"ל בדלוסקמא שלו ויש לו סימן בדלוסקמא ומכירו כשר. אבל אם מצאו שלא בדלוסקמא אפילו מכיר לא, דלא סמכינן אטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן. וזה תימה, דמצאו משמע שהוא עצמו מצאו, ואם איתא דחדא מילתא היא מצאו בחפיסה ומכירו למה לי מכירו, כיון שמצאו בכליו שיש לו סימנין, ואף על פי שאינן מובהקין, ואפילו מכירו בלא חפיסה אמאי אינו כשר, דהא דאמרינן דלא מהימנינן בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן היינו כשמצאו אחר דלא מהימנינן ליה דדילמא משקר דמימר אמר דאית ליה טביעות עינא ולית ליה, אבל הכא ודאי נאמן במגו דאי בעי אמר לא נאבד מעולם. ואי אמרת דמכל מקום, מימר אמרינן דלא בקי בטביעות עינא אלא צורבא מרבנן, ליתא, דהא אמרינן בחולין פרק גיד הנשה (צו, א) דטביעות עינא לגבי איסורא עדיף מסימנין, דאי לא, היאך בני אדם מותרין בנשותיהם בלילה והאיך סומין מותרין בנשיהן אלא בטביעות קלא. ותדע, דאלו סהדי דאמרי פלניא דהאי סימנא והאי סימנא קטל נפשא לא קטלינן ליה ואילו אמרי ידעינן ליה קטלינן ליה. והא דאמר רבה בר בר חנה בגמרא (ב) ולא ידענא אי משום טביעות עינא אהדרה ניהליה ודוקא צורבא מרבנן התם הוא דאשכחנא אחרני, ואי לאו דצורבא מרבנן הוא ולא משקר חיישינן דילמא לית ליה טביעות עינא בגויה ושקורי משקר, כי היכי דלא ליפסיד אגריה, אי נמי דלא ליהוי למארי גיטא תרעומת עילויה, אבל הכא דאיהו גופיה אשכחיה, ודאי הימוני מהימן משום מגו.

ועוד, דאמרינן בבבא מציעא פרק אלו מציאות (כח, א) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו דמידע ידעה דכל מאי דאית ליה

בחפיסה מנא ליה, משמע הא לא ידעה, דחפיסה הוי סימן ומיגרשה בו, ולדידיה מיהא מהדרינן ליה ומסתמא אפילו לגרש בו. אלא שראיתי בתוספות תירוץ לקושיא זו, דאיפשר לומר דההיא בדידעינן דגט זה נכתב לשמו ולשמה, כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, אי נמי דקאמרי עדים נקב יש בצד אות פלונית, אלא שאין ידוע ממי נפל מן האיש או מן האשה.

ומיהו לענין משנתינו פירשו בתוספות, דתרי מילי נינהו, והכי קתני מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכיר הכלי, או שאינו מכיר הכלי אלא שמכירו כלומר הגט, כשר, כיון שהוא בעצמו מצאו, דכולי עלמא בטביעות עינא בקיאינן כדאמרן. ומקצת ספרים יש דגרסי, ומכירו ואו מכירו קתני. וכן פירש הרב אב בית דין זצ"ל ומכירו מילתא באפי נפשה היא, או שמכירו אפילו מצאו בכל מקום, עד כאן לשונו. ומיהו לספרים דגרסי אם מכירו, אינו מתישב היטב, דאם משמע שחוזר על מצאו בחפיסה ודלוסקמא. וראיתי עוד בתוספות שפירשו עוד דהכי קתני מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אף על פי שזכור שלא אבדו בחפיסה ולא בדלוסקמא, ועכשיו מצאו בחפיסה אפילו הכי אם מכיר הגט ויש לו בו טביעות עינא כשר, דלא חיישינן דילמא איתרמי גט כגט, אלא אמרינן אינש אחרינא אשכחיה ואנחיה בחפיסה ונפל ממנו. וזהו ודאי מצאו בחפיסה לרבותא נקט ליה, ולא משום דתיהוי חפיסה סימן לגט. והרמב"ם ז"ל כתב מצאו בכלי שהניחו בו ויש בו טביעות העין בארכו ורחבו של גט, כשהיה כרוך הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו. וזה כדברי רש"י.

גמרא: מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים וכו'. שמועה זו כולה עד סופה, כתבתיה בבבא מציעא פרק קמא בסייעתא דשמיא.

דתנן כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר. ומשמע ליה לרבה דכל מעשה בית דין ועם בית דין קאמר, אבל ללישנא בתרא דרבי זירא דבסמוך דאמר ואף על גב דלא הוחזקו לא נהדר, משמע ליה דכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר דוקא בשמצאו חוץ לבית דין אבל בבית דין לא, דהוה ליה כמקום שהשיירות

דף כז - ב

הא דאמרינן: איכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה. תמיהא לי, דהא משמע דרבי זירא לא אמרה בהדיא אלא אנן הוא דמפרשינן הכי, דרבי זירא פליגא אדרבה בהאי, ומי הזקיקם לומר דפליגי, שהרי באותו הלשון שאמרה רבה אמר רבי זירא, ולפיכך נראה לי, דדברי רבה בעצמן הוקשו להן, דאטו מי איכא טעמא משום דלתרי יוסף בן שמעון לא חיישינן, ואפילו הוחזק אחד במקום שאין השיירות מצויות לא חיישינן ליה משום דלנפילה דחד לא חיישינן, אם כן לדבריו אפילו הוחזקו שני יוסף בן שמעון נהדר, ואפילו במקום שהשיירות מצויות, דהא לא הוחזקו אחרים אלא זה והשני, ולנפילה דאותו השני לא חיישינן לנפילה, דהא לא חיישינן, אלא אין הכל תלוי אלא בנפילה דרבים, דכיון שכן כל שנמצא במקום שהשיירות מצויות אנו חוששין ליוסף בן שמעון טובא, ושמא רובא, מפני שהשיירות מביאין גיטין של יוסף בן שמעון טובא ולנפילת דרבים חיישינן. ואם תאמר אם כן רבא מאי טעמיה, ורב הונא ורב חסדא היאך קבלו ממנו, יש לומר דכל שאנו רואין דיש אחר דשמו כן הוא ושם עירו אנו חוששין שמא יש אחרים הרבה ומבני השיירות נפל. כן נראה לי.

הא דמוקי ליה רב אשי למתניתין דמצא גיטי נשים ולברייתא דמצא גט אשה כגון דקאמרי נקב יש בצד פלונית, ורבי ירמיה כגון דקאמרי מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון. לא פליגי אדרבה ואדרבי זירא, אלא לארווחה למתניתין ולמתניתא דאפילו לזמן מרובה ואפילו שכיחא שיירתא והחזקו בסימנין מובהקין כזה או בעדות כזה, מהדרינן דלא חיישינן דילמא איתרמי גט כזה או עדים כעדים ושמא כשמא.

והא דאמרינן: מהו דתימא ניחוש דילמא איתרמי שמא כשמא [וכו']. לאו למימרא דבלא הוחזקו עסיקינן, אלא הכי קאמר ניחוש דילמא איתרמי דאחתים גברא דשמיה כשמיה מן המוחזקין כאן בגיטו, עדים כעידים שהחתים זה, להכי לא חיישינן.

תנו רבנן אי זהו לאלתר רבי נתן אומר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרי. פירש רש"י ז"ל ותחנה. ורבינו תם ז"ל ותסעוד מלשון כלבא ליכול שירותיה, שעל ידי כך כל אחד ממשמש בכליו להוציא מאכל ומתוך שממשמשין בכליהם פעמים שהגט שבתוכן נופל לארץ. רבי שמעון בן אלעזר אומר כדי שיהיה אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם ויש

אומרים שלא שהה אדם שם. תימה בין לרבה בין לרבי זירא דמוקמי מתניתין במקום שהשיירות מצויות, מאי איכפת לן, בין עבר אדם או שהה שם אחר שנפל גט מיד זה, שהרי אין הכל הולך אלא אחר השיירות שכבר עברו, לומר כיון שמקום זה הוא מקום מעבר הרבים חוששין שמא זה שנמצא מאחד מעוברי דרכים נפל שם, וגיטו של זה לא נודע מקומו, אבל במקום שאין השיירות מצויות אפילו לזמן מרובה כשר, דלנפילה דרבים חיישינן ולנפילה דיחידים לא חיישינן. ואם כן, אי בתר השיירות שכבר עברו אזלינן, אפילו לא שהה אדם שם, ואפילו לא עבר אדם שם נחוש לו. ואי משום חשש נפילה של זה שעבר שם או שהה שם, נמצאת אומר, דלנפילה דחד חיישינן, ואפילו במקום שאין השיירות מצויות ניחוש.

ואפילו לרבי נתן נמי דאמר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרי זהו לאלתר, מאי שנא עברה לבסוף מלא עברה, כיון שרגילות לעבור שם שיירות, דאמאי ניחוש לנפילת השיירא האחרונה מן הראשונה, ואם לא ניחוש לנפילת הראשונה שכבר עברה, לא ניחוש אף לאחרונה שעברה לבסוף.

וסבור הייתי לומר דלעולם לנפילה דיחידים לא חיישינן ולנפילה דרבים חיישינן, אלא דרבי נתן דאמר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרי זהו לאלתר, ולא חיישינן לנפילה דשיירות הראשונות משום דאמרינן אם איתא דמשיירות הראשונות נפל כשעבר זה דרך שם היה מוצאו ועוד דגיטו של זה להיכן הלך, הילכך מאחר שלא נמצא אלא זה לבדו ולא אחר לא עכשיו ולא בשעה שעבר זה שם, ודאי אמרינן שזהו שנפל ממנו. ומיהו כשעבר שם שיירא אחר כך חוששין שמא גט זה שנמצא מן השיירא שחנתה שם או שאכלה שם נפל וגיטו של זה נדרס ונדחף ברגלי הרבים שעברו שם.

ורבי שמעון בן אלעזר סבר, אפילו עבר שם אדם יחידי תולין שכבר היה שם גט זה שנפל מן השיירות הראשונות, ואף על פי שלא מצאו ולא ראוהו שם כשעבר, אין הכל מרגישינן בשטרות הנופלין על הארץ, או שהיה בצדי דרכים, ואף על פי שבדקו כל אותו מקום ולא נמצא זולתי זה, אין אומר של זה להיכן הלך, אלא אומר שמא ברגלי העובר ואף על פי שעבר יחידי נדרס ונדחף. ויש אומרים לדריסת הרגל לבד לא חיישינן, אלא אם כן שהה שם דאיכא תרתי דאומר נדחף שלא מדעת או שמא הרגיש בו ומצאו ונטלו בידו, ואף על פי ששאלוהו ולא נמצא בידו לא פלוג רבנן משום

חומר עריות, וכדגרסינן בירושלמי הגע עצמך שבדקו כל אותו מקום ולא מצאו אחר ששמו כשמו, אלא משום חומר הוא בעריות.

אלא שראיתי בגמרא דבני מערבא, דבעון תמן עבר נכרי מהו, נשמענה מן הדא אבא בר בר חנא אייתי גיטא, אבד מיניה אשכחנה חד סרקי, אתא עובדא קמוי רבנין ואכשרון, הדא אמר עבר נכרי כשר. נימר סימן הוה ביה, ולא כן תני אין סימן בגיטין כהוא דמר תרתי תלת שורין ברם הכא הא שבו היה נקוד, אלמא, מכאן משמע דטעמא דמילתא לא משום שנדחף ברגלי העוברים הוא, שאם כן מה לי נכרי מה לי ישראלי אלא אם כן נדחוק שמתחילה השואל ומי שהשיבו נשמענה מן הדא, היו סבורין שהטעם משום חשש נפילה של זה העובר, וכיון שכן עבר נכרי דאינו שייך בהבאת גיטין כשר, ונדחו דבריהם דעובדא דאבא בר בר חנא דאבד גיטא ואשכחנא סרקי ואכשרו סימן מובהק הוה בו ועליו סמכו והחזירוהו, ולעולם טעמא כדאמרן. וצריך עיון.

ולענין פסק הלכה: **הרב בעל ההלכות ז"ל כתב** דהלכתא כרבה דסוגין כותיה. וכן כתב רבינו חננאל זצ"ל בפירושו, ורמינהו בבבא מציעא פרק שנים אוחזין (ית, ב) מצא גטי נשים וכו', ופריך רבה דהכא שנמצא במקום שהשיירות מצויות דחיישינן שמא מן השיירות נפל והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת, ומתניתין דהתם במקום שאין השיירות מצויות דליכא למיחש וכן שמועה זו סלקא. על כן נראה שסובר כרבה. וכן נראה מדעבד רבה עובדא כשמעתיה ומעשה רב, ורבי זירא נמי לא מיפלג פליג עליה בהדיא אלא אנן הוא דאמרין דאיכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה וללישנא קמא נמי רבי זירא לא פליג כלל אדרבה אלא אף הוא כרבה אמר דשיירות מצויות והוחזקו דוקא הוא דלא נהדר. וכיון דלחד לישנא רבה ורבי זירא קיימי בחדא שיטתא ורבה עבדה בה עובדא, ורב הונא ורב חסדא נמי לכאורה קבלהו מרבה, מדאמר ליה רב חסדא פוק עיין בה דאורתא בעי לה רב הונא מינדך ונפק דק לה מדתנן כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר, ולא אשכחן דפליגי עליה ולא דחו לה רב חסדא ורב הונא כדדחי ליה רב עמרם בשילהי פרק קמא דבבא מציעא (יט, ב) היכי פשיט מר איסורא ממונא, שמע מינה דאינהו קבלוה מיניה. והא דאמר ליה רב עמרם היכי פשיט מר איסורא ממונא, הא אהדר ליה התם תרדא שטרי חליצה ומיאונין תנן, והא דאוקמה רב אשי למתניי כגון דקאמר נקב יש בצד אות פלונית, וכן נמי רבי ירמיה כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, לא מיפלג פליגי אדרבה ורבי זירא אלא לארווחה

למילתא בפירוקא ותדע דאם כן לעולם לא נחזיר אפילו במקום ש ין השיירות מצויות ולא הוחזקו אלא בכי האי גונא ונחוש לשני שורין ולשני יוסף בן שמעון דהא אינהו לא אדכרו כלל מקום שהשיירות מצויות וכן נמי לא הזכירו בשהוחזקו שני יוסף בן שמעון.

והרב אלפאסי ז"ל כתב בפרק קמא דבבא מציעא דכיון דלא איפסקא הלכתא בהא מילתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה שלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן ואף על פי דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר, עד כאן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל.

ולענין מצאו לאלתר כתב אלפאסי ז"ל כאן ראינו לגאון ז"ל שפסק מילתא שלא שהה אדם שם. ומסתברא לן דבכי הא מילתא דהיא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא ממנו נפל וצריכין אנו ליתן סימן מובהק כרב אשי וכו'. והר"ז הלוי כתב וקשיא דידיה אדידיה, דהא איהו פסק בבבא מציעא כלישנא בתרא דרבי זירא אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר. והשיב הראב"ד זצ"ל דרבי זירא גופיה לא אמרה אלא במקום שהשיירות מצויות וכאן אף על פי שעבר אדם שם הואיל וידוע שלא עברה שם שיירא כמקום שאין השיירות מצויות דמי ואם לא הוחזקו יחזור. עד כאן. נמצא לפי דברי רבינו אלפאסי ז"ל דמקום שאין השיירות מצויות והוחזקו כמקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו ושקולין הן, ותמה על עצמך, רבי זירא מאי שנא דנקט כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ליפלוג נמי בין הוחזקו ללא הוחזקו.

והרמב"ם ז"ל כתב דבמקום שהשיירות מצויות אם מצאו עד שלא שהה אדם שם אף על פי שעבר אדם שם והיינו לאלתר, אבל במקום שאין השיירות מצויות והוחזקו כיון שעבר אדם שם אף על פי שלא שהה אדם שם אינו כשר ואם נתגרשה בו הרי היא ספק מגורשת, ולא ידעתי מה הפרש יש לדבריו בין שיירות מצויות להוחזקו אם הכשיר במקום שהשיירות מצויות כל שלא שהה אדם שם אף בשהוחזקו נכשיר בשיעור זה, ואם חששו בשהוחזקו בשעבר אדם שם אף בשיירות מצויות נחוש לו.

דף כח - א

אמר רבה לא שאנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא. ואותביה אביי מברייתא דקתני המביא גט והניחו זקן בן מאה שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים. וקיימא לן כאביי וכסתמא דמתניתין ומתניתא, ואף על גב דאמרין אי בעית אימא כיון דאיפליג איפליג שנויא היא ולא סמכינן עלה. וכן נראה מדברי הרב אלפאסי שלא הביא מדברי רבה אלא לא שאנו אלא חולה אבל גוסס לא, ושייריה להגיע לגבורות. ומצאתי בירושלמי אפילו הניחו בן מאה שנה ועשה שליח בדרך מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים. משמע דטעמא לא משום דאיפליג דאם כן מאי אפילו אדרבה בשהגיע למאה טפי עדיף.

דף כח - ב

גמרא: ואי אשמעינן תרומה דזימנין דלא איפשר אבל חטאת מספיקא לא ליעייל חולין לעזרה צריכא. פירש אחטאת בהמה של קרבן נשים קא יהיב טעמא ולא אחטאת העוף דחטאת העוף על הספק הוא בא כדאיתא בפרק בתרא דנדה (ע, א) דאמרין התם שני מצורעין שנתערבו קרבנותיהן ומת אחד מהם כיצד הוא עושה נותן כל נכסיו לאחרים והוי עני ומביא חטאת העוף הבאה על הספק, והכא צריכותא דחדא מינייהו נקט, וכן נמי דלחטאת העוף איכא צריכותא דהוה אמינא מספיקא לא ניכול מליקה צריכא וכדאיתא בנזיר (נט, ב) דחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת דתרתוי לא שרינן חולין לעזרה ונבילה כדאיתא התם.

מתני': עיר שכבשו כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים. ירושלמי: רבי זעירא רבי אבא בר זבדא רבי יצחק בר חקולא בשם רבי יודן נסייא, ובלבד כרקום של אותה

מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטים הם. ועוד הוסיפו עליהן את שגרתו חיה ואת ששטפתו נהר ואת שנפלה עליו מפולת.

גמרא: אמר רב יוסף לא שאנו אלא בבית דין של ישראל אבל בבית דין של אומות העולם כיון דגמרו דיניה לקטלא מיקטל קטלי ליה. ואין נותנין חומרי חיים. ואמר ליה אביי בבית דין של אומות העולם נמי שקלי שוחדא ואמר ליה כי שקלי שוחדא מיקמי דליחתים פרוסי שנמג. ופירש רבינו חננאל זצ"ל הדיין הגדול שלהם, דאחר כן לא מקבלי שוחדא לאצוליה דזילא ביה מילתא.

תא שמע [שמע] מבית דין של ישראל שהיו אומרין איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו ואוקמינא לה בנהרג ממש ומת ממש. ואפילו הכי מבית דין של אומות העולם אל ישיאו את אשתו. ואף על גב דקיימא לן דכל מסיח לפי תומו הימוני מהימן הני מיילי במילתא דלא שייך בה אבל במילתא דשייך בה עביד לאחזוקי שקרייהו. דמשתבחין בעיר אשר כן עשו, וכן הלכתא.

איכא דאמרי אמר רב יוסף לא שאנו אלא בבית דין של אומות העולם. כלומר דמקבלי שוחדא וכו' וכיון דלא איפסקא הלכתא בהדיא בגמרא כהאי לישנא או כהאי לישנא נקטינן לחומרא ובין בבית דין של ישראל ובין בבית דין של אומות העולם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים. ואפילו חתים פרוסי שנמג דהא ללישנא בתרא לא מפלגינן בין חתים בין לא חתים פרוסי שנמג ואיכא למימר דלישנא בתרא אפילו חתים מקבלי שוחדא.

והרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פרק יג, הלכה י"ג) נראה שפסק כאיכא דאמרי דדוקא בבית דין של אומות העולם, אבל בבית דין של ישראל לא, דכיון דנגמר דיניה לא חיישינן דילמא בתר הכין חזו ליה זכותא, דמילתא דלא שכיחא היא, שכך כתב והיוצא ליהרג מבית דין של גויים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים.

מתני': המביא גט ממדינת הים [בנדפס: בארץ ישראל] וחלה הרי זה משלחו ביד אחר. ואמר רב כהנא עלה בגמרא חלה תנין דלא תימא דהוא הדין אף על גב דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קא משמע לן חלה דוקא. ואקשינן היכי דמי אי דאמר ליה הולך כלומר דלא אמר ליה את הולך אף על גב דלא חלה נמי ואי אמר ליה את הולך אף על גב דחלה נמי [לא]. דבקפידא דבעל תליא מילתא. ואי רבי שמעון בן גמליאל, אפילו הולך נמי וחלה לא דתניא הולך גט זה לאשתי הרי זה משלחו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי הרי זה לא ישלחנו ביד אחר רבי שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח. וקא סלקי דעתיה דרבי שמעון בן גמליאל אפילו חלה קאמר, והא דאמרינן ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח, בשגילה הבעל דעתו שאינו מקפיד בכך. ואמרינן איבעית אימא הולך והוא דחלה. והא דאמרי רבנן את הולך לא ישלחנו ביד אחר אפילו חלה דכך הקפיד שלא יתנו לה אחר זולתו, ומתניתין רבנן היא. ואיבעית אימא את הולך ואף על פי כן חלה שאני. וברייתא בשלא חלה ואפילו הכי בהולך משלחו ביד אחר.

ואיבעית אימא רבי שמעון בן גמליאל וחלה שאני. כלומר בין בהולך בין באת הולך כסתמא דמתניתין דבין כך ובין כך בחלה עושה שליח ובלא חלה אין עושה שליח.

וכתב רבינו אלפאסי ז"ל: יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר ואף על גב דלא חלה, את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה כרבנן דברייתא. ויש מי שאומר אפילו הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה או נאנס כרבי שמעון בן גמליאל ומסקנא דסתם מתניתין כותיה, ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא. וכן הדעת נוטה, עד כאן. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל.

אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. פירוש, אבל אמר לשלשה תנו גט לאשתי אין צריכין ליתן דעשאן בית דין והם יצוו לאחרים לכתוב וליתן, אבל כשאמר להם כתבו הקפיד על הזבר שיכתבו הם בעצמם. אינהו אין שליח לא, ופריק אביי טעמא מאי משום בזיון דבעל. שדרכו לכתוב את הגט ומתבייש כשאינו כותבו שידעו הכל שאינו יודע לכתבו. והילכך מימר אמרינן דמיקפד קא קפיד, אבל בנתינתו של גט מאי בזיון איכא. ואף על גב דהכא נמי תנן יכתבו ותנו דמשמע דאף הנתינה צריכה שתהיה על ידיהן, איכא למימר דלאו דוקא קתני יתנו אלא אידי דתנא יכתבו תנא נמי יתנו ואין

הקפידה אלא על יכתבו, ואי נמי איכא למימר דדוקא קתני ושאני הכא כשאינו כותבו חושש הוא שמא ירגיש הנותן שלא כתבו, והילכך מקפיד הוא על הנתינה כעל הכתיבה.

ומיהו נראה ודאי דאליבא דרבא דמפרש לה משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח דיתנו לאו דוקא, דהשתא לאו משום קפידתו של בעל נגעו בה, אלא דינא קתני דלא מימסרן לשליח. והילכך נתינת הגט דלאו מילי נינהו אף על גב דאמר להו כתבו ותנו כיון דשלשה נינהו עשאן בית דין ויכתבו הם ויעשו שליח ליתנו אם ירצו, ומיהו בשנים דלאו בית דין נינהו, אף על גב דלא אמר להו אלא תנו יכתבו ויתנו.

וקיימא לן כרבא דאמר מילי לא מימסרן לשליח, ואפילו שליח מתנה דליכא בזיונא יכתבו ויתנו דמילי נינהו ולא מימסרן לשליח. ודוקא דאמר להו כתבו ותנו הוא דאמרינן דלא מימסרן לשליח כלומר כיון שהוא אמר להם לכתוב דברים אלו שנמסרו להם הם אינם יכולים למוסרן לאחרים. אבל ודאי מרצון הבעלים יכולים הם למוסרן, דלא אינהו מסרי להו למילי אלא כאילו הבעלים עצמן מסרום, וכדאיתא לקמן בפרק התקבל (סו, ב) דאף רבי יוסי דאית ליה מילי לא מימסרן לשליח מודה הוא באומר אמרו. ואם תאמר והיכי מכשרינן באמר אמרו הא עד מפי עד הוא, תירצו בתוספות דלא חשוב עד מפי עד שהם שלוחי הבעל הם ובמקומו הם עומדין. ומיהו נראה דדוקא על פי שנים כותבין אבל על פי עד אחד לא.

כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל. כתוב בתוספות אפילו למאן דאמר בבבא מציעא בפרק המפקיד (לו, א) דשומר שמסר לשומר פטור שהרי מסרו לבן דעת, ואין יכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, נהי דלא מיחייב מכל מקום לכתחילה אין לו לעשות. אבל בירושלמי מצאתי במקום זה, לית הדא פליגא על רבי יוחנן, פירש בניחותא דרבי יוחנן אמר שומר שמסר לשומר הראשון חייב, רבי חייא בר בא אמר משום תניי גיטין מהנפק מן ביניהון קודם הבעל ונטלו, אין תימר משום תניי גיטין אות ואין תימר משום שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר הא אין פקדונו ביד אחר ולפי גירסא זו איפשר לומר דרב דאמר שומר שמסר לשומר פטור ולא מצי אמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, הכא שאני דמשם תנאי גיטין נגעו בה בהקפידא דבעל תליא מילתא.

דף כט - ב

אמרי לה רבנן לאבימי בריה דרבי אבהו, בעי מיניה דרבי אבהו שליח דשליח משוי שליח שלישי או לא, אמר להו הא לא תיבעי לכו, דודאי משוי, דתנן ואין השליח האחרון. ולא קתני ואין השליח השני. אלא כי תיבעי לכו בבית דין או שלא בבית דין. דכיון דאין השני והשלישי צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם נימא דהו להו כשליח בארץ ישראל דאינו צריך למנותו בבית דין ופשטוה מדתנן אין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני. וכן הלכתא דשליח שליח משוי שליח ודוקא בבית דין אבל שלא בבית דין לא. ונראה טעמא דמילתא דבשלמא בארץ ישראל דמצויין לקיימו ליכא למיחש למידי דאי אתי בעל ומערער משגחינן ביה ויתקיים בחותמיו, אבל בחוץ לארץ דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ואין צריך קיום, אי אפשר להכשירו אלא בעדות השליח בעצמו שקבלו שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם או בעדות השליח שיאמר שליח בית דין אני וחזקת בית דין עושין כתקונו ובפניהם נתקיים או מפני שליח או מפי עדים קיום, והילכך אם אין השליח השלישי אומר שליח בית דין אני איכא למיחש שמא השליח הראשון טעה ונתנו לה בינו לבינו והוא לא נתקיים בבית דין מפיו ולא מפי עדי קיום, והילכך אף השני אינו יכול למנותו אלא בבית דין, ומיהו אם נתקיים בחותמיו עושה שלא בבית דין לפי מה שכתבנו וכן כתב הרמב"ם ז"ל.

הא דאמר רבא [רבה] שליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחין. נראה דלרבנותא נקט ארץ ישראל, דאין צריך לומר בחוץ לארץ דכח בית דין יפה ועושין כמה שלוחין, אבל בארץ ישראל דמנפשייהו קא משוו ושלא בבית דין אימר אין עושה שליח אלא הראשון לבדו דמכח הבעל קא אתי אבל השני דמכח השליח קא אתי לא. ורב אשי נמי קאמר ואם מת ראשון בטלו כולן. דוקא שלוחין שבארץ ישראל קאמר משום דסבירא ליה דכולהו מכח שליח ראשון קא אתו, אבל בשלוחין שבחוץ לארץ לא דלאו מכח שליח ראשון קא אתו אלא כל אחד מינייהו מכח בית דין קא אתו. וקיימא לן כרבא דאפילו בארץ עושין כמה שלוחין, ומיהו דוקא בשחלה

או נאנס. אבל בלא חלה לא. בין בהולך בין באת הולך כדפסק רבינו אלפאסי ז"ל.

והא דרב אשי דאמר אם מת ראשון בטלו כולן. לא קיימא לן כותיה, אלא כמר בר רב אשי דאמר הא דאבא דקיטונתא היא. כלומר בקטנותו אמרה ובלא טעם, דכולהו לאו מכח שליח ראשון קא אתו אלא מכח דבעל ואיתיה לבעל איתנהו לכולהו.

ההוא דשדר גיטא לדביתהו ואמר ליה שליח לא ידענא לה. איכא דדייק מינה דשליח הגט צריך להכיר האיש המגרש והאשה המתגרשת. ועוד דאמרינן לעיל בשילהי פרק המביא בתרא (כג, א) אלא סומא מאי טעמא, כלומר אינו כשר להביא את הגט, ומשני לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו, אלמא צריך להכיר. וליתא, דסומא שאני כיון שאינו יכול להכירו לעולם אלא על ידי אחרים [בנדפס: ופעמים] דמשקרין ליה. אבל אינש דעלמא דיכול להכיר מעצמו אם יתעכב בעיר אף על פי שאינו מכיר עכשיו אין בכך כלום. ותדע, מדאמרינן הכא ללישנא בתרא מאי טעותא מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. כלומר דבין הוא בין אבימי יכולין ליתנו לה. ואף רבא נמי דאמר דאוקמינהו לתלתא סבי בטעותא. אלמא אף על גב דלא ידע לה נעשה לה שליח והא דאמר ליה לא ידענא לה הכי קאמר לא טרחנא בתרה דלא ידענא לה. וכן עיקר.

הא דאמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. כתבתיה למעלה בשילהי פרק המביא בתרא.

אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמכי. כלומר נצחם בדין דודאי שליח שלא ניתן לגירושין הוא. ואינו יכול לעשות שליח, דהכי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. ואמר רב אשי דליתה, דשליח שניתן לגירושין הוא, דמי אמר ליה אבא בר מניומי ולא את, והכא גרסינן מי.

ואיכא דאמרי אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן בטעותא. דמי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. ורב אשי אמר ודאי כדין קפחך דמאי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. בניחותא. והכא גרסינן מאי. כך פירש רש"י ז"ל. נמצא לפי גירסא זו דשליח כזה אינו עושה שליח דקיימא לן כרב אשי וכלישנא בתרא ולחומר. אבל רבינו חננאל זצ"ל גריס בכולהו לישני מי קאמר ליה. רב אשי בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא סבירא ליה דבטעותא קפחינהו ושליח שניתן לגירושין הוא, דמי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. ואיכא דאמרי אמימריה דרבא קאי ולא

אדרב אשי, ורב אשי ללישנא בתרא פירושי הוא דקא מפרש מאי טעותא, וכיון דקם ליה רב אשי בכולהו לישנא בחדא שיטתא דשליח שניתן לגירושין הוא, קיימא לן דיכול למנות שליח, והוא עצמו יכול ליתנה לה, דבעל אינו מקפיד עליו שלא יתננו לה אלא דמימר אמר ליה אם אין אתה מכירה ואינך רוצה לטרוח לחזור אחריה תנהו לאבא בר מניומי, ומיהו אנן כחומרי הגירסאות נקיטינן, והוא עצמו אינו מגרשה וכל שכן דאינו עושה שליח תחתיו.

הא דאמרי להו לרבא וליחוש שמא פייס. כבר כתבתיה בארוכה בפרק המביא בתרא בסייעתא דשמיא.

אמר רבא הא ודאי מבעיא לי כי משווי שליח בית דין בפניו או שלא בפניו. נראה שכך היא גירסתו של רש"י ז"ל. ופירש כי משווי בית דין שליח, מי בעינן בפניו של שליח ראשון או לא, **והדר פשטה דבין בפניו בין שלא בפניו כדאמר ליה רבא לההוא שליח מסור מילך קמן.** ובתר דאזל ליה משווי לה שליח לאחרינא למיהביה ניהליה. אבל ספרים יש דגרסי כי משווי שליח בבית דין בפניו או שלא בפניו, והכי פירושו שליח ראשון כי משווי שליח בבית דין מי בעינן שיהא שליח שני שהוא ממונה באותו מעמד או אפילו שלא בפניו יכול למנותו והדר פשטה דאפילו שלא בפניו, **וכן פירשה הרמב"ם ז"ל.**

דף ל - א

ההוא דאמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא בסוף תלתין יומין **ופסקיה מברא אמר חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא.** ולא נתקיים התנאי לפיכך הגט גט. ובריש שמעתא קמייתא דכתובות אתיא למידק מינה דאין טענת אונס בגיטין, ודחו לה התם, דילמא אונסא דשכיח שאני דכיון דשכיח ולא אתני, אנן סהדי דעל דעת כן יהיב דאי פסקיה נהרא ליהוי גיטא. וכתב רבינו חננאל ז"ל והא שנויא הוא, דהא הכא דהוא דין עיקר הגיטין לא דחו להא דשמואל בהא. והא דרב יוסף דאמר **וכי תרקבא דדינרי איבעי לה למיהב לה הא פייסה ולא איפייסא.** תרי לישני ניהו ולא ידעינן בבירור איזו היא בתרייתא

למיסמך עליה. [בנדפס: וראינו] רבותינו ז"ל דעבוד עובדא אין אונס בגיטין. עד כאן.

מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא אייפיסא. ואוקימנא לה כמאן דאמר אין טענת אונס בגיטין. ואם תאמר, למאן דאמר אין טענת אונס בגיטין אפילו כי יהיב לה נמי תרקבא דדינרי לא הוי גיטא, דמכל מקום לא קיים תנאו. יש לומר, דאי לא מפייסנא, משמע אם לא אטרח לפייסא בדבר גדול, והילכך אי יהיב לה, הא טרח ופייסה, אבל כי לא יהיב לה אף על פי שהוא אונס שאין בידו במה לפייסה מכל מקום הרי לא קיים תנאו ואין טענת אונס.

מתני': המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן מחלקן. תקנה התקיננו כדי שימצאו מי שילוח אותם. ואם מתו נוטל רשות מן היורשין וכו'. ירושלמי: ביורשי כהונא ולויה היא מתניתין, אבל ביורשי עני אין לעני נחלה.

גמרא: ואף על גב דלא אתא לידיה. כלומר היכי זכו אינהו שיקבלנה זה בחובו, והיכי נפיק האי ידי נתינה. **אמר רב במכרי כהונה ולויה ושמואל אמר במזכה להם על ידי אחר** כלומר ואחר כך נוטלו ממנו ומשום תקנת חכמים דאי מדינא כיון דיהביה להאי דליזכי ביה לכהן או ללוי תוב לא מצי הדר ומישקל מיניה ואידך נמי לא מצי מהדר ליה. אלא תקנה התקיננו כדי לפתוח להם את הדלת שילוו להם בעלי בתים.

הא דאמרינן: **כולהו כעולא לא אמרי כיחידאה לא מוקמי ליה.** לאו למימרא דשמואל לא סבר ליה כרבי יוסי דהא תניא בריש פרק קמא דבבא מציעא (יב, א) השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו. למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו. רבי יוסי אומר בין כך ובין כך אשתו ובניו מלקטין אחריו. ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי, אלא מכל קום ניחא להו טפי לאוקומי מתניתין כרבים. אי נמי יש לומר דהכי קאמר **כיחידאה לא מוקמי לה** דסבירא להו דרבי יוסי בכי האי גוונא לא אמר עשו את שאינו זוכה כזוכה, דכיון דלא מכר הוא ולא זכהו עדיין לכהן לא מיקיימנא מצות נתינה בכך וההיא דבכורות דאמר רבי יוסי כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות הם הוא דעשו את שאינו זוכה כזוכה לפי שנתן אחד מן הספקות ביד כהן. ובירושלמי גרסינן רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש דרבי יוסי היא דתנינן תמן כל שיש חליפין ביד כהן פטור מן המתנות ורבי מאיר מחייב, כלום אמר רבי יוסי לא בקיים ברם הכא עד כדון בעי מיזרע.

פוסק עמו כשער הזול ואין בו משום רבית. נראה לי דתרתני קאמר, פוסק עמו כלומר סתמו כפוסק עמו וכענין שאמרו בבבא מציעא (עד, ב) דדעתיה דאיניש אתרעא זילא, ועוד אין משום רבית ואפילו פוסק עמו שיתן לו סאה בדינר ואף על פי ששוה הישן עכשיו יתר וכן החדש בשעת גבייה, וטעמא כדמפרש ואזיל בכל חדא מינייהו. ורשיי ז"ל נראה שפירש דחדא קאמר פוסק כשער הזול ובפיסוק זה אין בו משום רבית. ואינו מחזור בעיני.

ואין השביעית משמטתו. תמיהא לי, אמאי לא אקשי נמי בהא פשיטא, דהא המלוה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו כדאיתא במכות (ג, ב). וליתא, דההיא מימרא היא, והתם נמי פלוגתא היא אי משמטא או לא.

אם בא לחזור אינו חוזר אמר רב פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן. פירש רשיי ז"ל לפי שהרי כספו בידו וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום דלימא ליה לא משכתו. **אבל כהן חוזר בו** דכיון דעשאוהו כזוכה יכול לטעון לו לא משכת ממני פירות. וכתבו בתוספות דאיפשר פירשו אפילו לרבנן דפליגו עליה דרבי שמעון בבבא מציעא פרק הזהב (עד, א) ולית להו כל שהכסף בידו ידו על העליונה, דהכא לא גרע מכי לית ליה דלא יהיב ליה. ואם תאמר והא מדקאמר דבעל הבית אינו יכול לחזור בו, משמע אפילו משעה שנתן לו המעות, ואף על פי שלא באו פירות בעולם, ואי מדינא דמכר דעלמא קא אתינא ליה, ולדמוייה למתניתין דנתן מעות אפילו בעל הבית יכול לחזור בו דהוה ליה כמוכר פירות דקל ששניהן יכולין לחזור בהן [בנדפס: ואפילו לרב הונא עד שלא באו לעולם מיהא]. ועוד, מאי קאמר אבל כהן בבעל הבית יכול לחזור, דאי מדינא דמכר אינו יכול לחזור בו, דהא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה כדי שלא יאמרו לו נשרפו חטיך בעלייה, ואמרינן בבבא מציעא בפרק הזהב (מט, ב) שאם היתה עליה של לוקח מושכרת למוכר אין הלוקח יכול לחזור בו, דטעמא מאי תקינו רבנן משיכה שמא יאמרו לו נשרפו חטיך בעלייה, הכא ברשותא דלוקח נינהו, ואם נפלה דליקה איהו טרח ומציל, ואף על גב דהני מילי לרבי שמעון נינהו, מדברי רבי שמעון נשמע לרבנן כמו שכתב שם רבינו אלפאסי ז"ל וכל שכן הכא דברשותו של לוקח הם דלא מיחסרא משיכה. ועוד, דברשותו של לוקח לא בעינן משיכה דקניא להו חצרו. ובשלמא לשמואל דאוקמא למתניתין במזכה להן על ידי אחר, הרי שעדיין לא קנה מדין מכר כל עוד שהפירות בידו עד שיוציאם מרשותו ויזכה לו על ידי אחר וימשכם מיד אותו שזכה

לכהן, והילכך כיון דמיחסרא משיכה זו לא קנה, והאי דלא קאמר אבל כהן בבעל הבית, חוזר שהרי לא באו לעולם יש לומר דעדיפא מינה קאמר דאפילו לאחר שבאו לעולם יכול לחזור בו דהא לא משיך [בנדפס: ומיהו בעל הבית לא מצי הדר ביה משום דבר שלא בא לעולם] דלא דמיא לההיא דפירות דקל דהתם, דבעי למישקל מרשותיה דמוכר הוא דאיכא למימר הכי [בנדפס: דלוקח מצי הדר ביה משום שלא בא לעולם] משום דאכתי רשותיה דבעל הדקל איתיה על הפירות, אבל הכא דלית ליה למישקל מידי מרשותיה דכהן אלא בלא דעתא דכהן מזכה ליה אידא מאן דבעי והדר שקיל להו מיניה לא חשבינן להו כאילו רשותיה דכהן עליהו להכי נימא בהו דבר שלא בא לעולם, דהא מכי יהיב ליה ישראל לכהן הנהו דמי לית ליה מידי גבי כהן דלימא ליה הדרנא בי דאכתי לא זכית בי ההוא זבונא. וההיא דבבבא בתרא פרק המוכר את הספינה (עט, ב) דקריא יונים הבאים משובכו לשובך ומים הבאים דרך חצרו לבור דבר שלא בא לעולם, אף על גב דיונים בלא דעתיה ובלא הרמניה דמקדיש מנפשיהו קא אזלי לשובכו של הקדש, הכא לענין שלא יוכל בעל הבית לחזור בו קאמרינן דכיון דלית ליה למישקל מידי מרשותיה דכהן, אף על גב דדבר שלא בא לעולם הוא, לא מצי מהדר ביה, אבל התם לענין קדושת פה ודאי דבר שלא בא לעולם הוא ולא תפסה בהו קדושת פה. ומיהו לרב דאוקמא במכרי כהונה ולויה, ולעולא נמי דאוקמא כרבי יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה, קשיא אמאי מצי כהן למיהדר ביה, דהא בכל כי האי גונא מעות קונות, ועוד דחצר[ו] קונה לו, ועוד דודאי ההיא לאו מכר הוא אלא מלוה, וכדתני המלוה מעות להיות מפריש עליהן, ולא קתני הנותן מעות את הכהן ואת הלוי על חלקן.

אלא נראה לי דהכא ודאי מלוה הוי, וענין זה אינו אלא כשמשעבד לו באפותיקי מפורש את מעשרותיו. והיינו דכי אקשינן ואף על גב דלא אתי לידיה, אוקמה רב במכרי כהונה ולויה ושמואל במזכה ועולא בטעמא דעשו שאינו זוכה כזוכה. וכל ענינים אלו אינם אלא לתרץ היאך יצא הלוי ידי נתינה, והאיך יגבה חובו ממנו דהא לא אתי לידי דכהן. ותו לא קשיא לן היכי מיקיימא מילתא מעיקרא דהא לא אתו לידיה ודבר שלא בא לעולם היא, משום דשעבוד הוא וקיימא לן דאקנה משתעבד. והיינו נמי דקאמר רב פפא לא שאנו אלא בעל הבית בכהן דבאפוקתיקי מפורש לית ליה אלא מאי דשעבד ליה, ולא דמי לפירות דקל דהתם מכר והכא שעבוד, אבל כהן בבעל הבית יכול לחזור בו, דכל שלא בא לעולם פשיטא דיכול לחזור מדאמרינן ליה ולוה ואחר כך קנה יחלוקו אלמא מדמצי לסלוקיה מחצי דאקנה על ידי שלוה משני שמע מינה דיכול הוא לחזור

בו, אלא אפילו לאחר שקנה נמי נהי דאינו יכול לחזור בו שלא יהא משועבד לו, מכל מקום יכול הוא לסלקו במעות כל זמן שלא משך בפרעון חובו.

ואם תאמר אם כן לא הוה ליה למימר אבל כהן בבעל הבית יכול לחזור בו כדתנן נתן לו מעות ולא משך וכו', דהא הכא ליכא מכר אלא פרעון חוב, אלא הוה ליה למימר אבל כהן בבעל הבית יכול לחזור בו דהא אכתי לא שקלינהו כלומר בחובו, יש לומר מכל מקום קצת הוי כמכר, דהא קתני ופוסק עמו בשער הזול, ומדפסק שמע מינה דהוי ליה קצת כעין מכר וקצת כעין מלוה דעשאוה כמלוה שאם מת גובהו בחזקת יורשיו וכדאיתא בסמוך יורשין שירשו קרקע בעינן כדי שיוכלו ליתן לו רשותו לגבותו כעין פורע חובות מורישיו, מה שאין כן במכר גמור שאם מת לא היו יורשין יכולין לזכותו לו ועשאוה כמכר להיות פוסק עמו כשער הזול. והאי דנקט הכא טעמא לצד מכר שבו ואמר יכול לחזור בו שהרי לא משך וכדתנן וכו' לרבנותא נקטיה דאי משום דעבוד מלוה הא פשיטא טפי דמצי מסלק ליה בזוזי אלא אפילו משום צד מכר שבו לא קנה דהא לא משך.

וכי תימא הא קניא ליה חצרו לרב ועולא כדאמרינן לעיל, הא ליתא, דודאי הא דאמר רב פפא מסתמא אליבא דכולהו אמוראי אמרה ובודאי לשמואל מקמיה דליזכי ליה על ידי אחר הוא דאית לן למימר דחוזר בו כהן, אבל אחר שזכה לו לא, דהא זוכה לו ומשך. ומינה שמעינן דלרב ועולא נמי מיקמי דיזכה בהו כהן, דלרב דאוקמה במכרי כהונה ולויה עד שנמרח בשדה לא קנה דהא איפשר דמכניסה במוץ שלה ולא תתחייב במעשר, והילכך אף מכרי כהונה ולויה לא קנו עד שתתחייב התבואה בתרומה ומעשר, ודי בזה אם אחר שנמרח עשאוה כשלא במכריו לרב וכל שכן בשאר כהנים ולוים דלאו מכירין נינהו אליבא דעולא, וכאותה שאמרו בפרק נוחלין ונוטל בזרוע לחיים וקיבה, ואוקמוה במכרי כהונה ולויה, ובדאישתחינו בחיי אבוהון וכמאן דאמר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, אלמא אף במכרין עד דאישתחינו לא חשבינן להו למתנות כדידהו, והכא נמי לא שנא. והילכך בין לרב בין לעולא קודם שנמרח ולשמואל קודם שזכה לו על ידי אחר לא קנה כהן ולוי שיוכל זה לגבותו, וכדאמרינן בריש שמעתין, וכיון שהוא לא זכה אף חצרו של בעל הבית וכן נמי מעותיו לא קנו לו. ומיהו כהן יכול לחזור בו דאכתי לית ביה לבעל הבית אלא שעבוד אפותיקי ומצי מסלק ליה כהן בזוזי מכל זכות דאית ליה בהנהו פירי. כן נראה לי.

דף ל - ב

הא דתניא רבי אומר יורשין שירשו. פירשו בתוספות דאסופא דמתניתין קאי דקתני ואם הלוון בפני בית דין אין צריך ליטול רשות מן היורשין, ועלה קאמר רבי דדוקא בדאיכא יורשין שירש, כלומר דבכענין הוא דתקון רבנן לגבות בחזקתן, אבל אי ליכא יורשין שירשו קרקע בכי הא לא תקון רבנן, דאי ארישא קאי אדרבא כי ליכא יורשין שירשו כל שכן דצריך ליטול רשות מהן. וכן פירשה הר"ז הלוי ז"ל אלא שהוסיף בו [בנדפס: דברים] משום דבפני בית דין כמלוה בשטר דמיא וגביא מן היורשין שירשו קרקע, ותפס עליו הרמב"ן נ"ר דאי משום הא אפילו רישא דמלוה על פה, נמי גובה מן היורשין ואי משום שמא יטענו פרע אבינו אינן נאמנין דהויא ליה כתנוד זמנו שהרי קבע לו זמן לגורן, וקיימא לן דגביא אפילו מן היתומים כדאיתא בפרק קמא דבבא בתרא (ה, א), וכל שכן הכא דלא קיימא לפרעון כלל אלא מן המעשרות. ועוד, שאם מן הדין אפילו לא הניח מלא מחט למה גובה מלא קרדום מן הדין בלא רשות היתומים הא אינה אמרי ליה אנן דמי מלא [בנדפס: דממלא] מחט יהבינן, אלא ודאי ארישא דמתניתין קאי והכי קאמר אי איכא יורשין שירשו קרקע מצי יהבי ליה רשות להפריש ואפילו לא הניח אלא מלא מחט גובה מלא קרדום דכיון דאיפשר לו לגבות חובו, כעין קטינא דאביי, נמצא ששעבוד כל חובו קיים, אבל כשלא ירשו קרקע אף על פי שנתנו לו רשות אינו מפריש וגובה לפי שכבר אבד שעבודו ואין מפרישין על האבוד ולא שנינו אלא המלוה, אבל כהן שאמר לישראל הפרש עלי והן שלך במתנה אפילו כשהוא קיים ואפילו במכרי כהונה ולוייה אינו מפריש ואפילו במזכה לו על ידי אחר, וכדאמרינן נמי בשחיטת חולין בפרק הזרוע האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשיבבותיה ודחיקא ליה מילתא ליזכי ליה מתנתא ואף על גב דלא אתו לידו במכרי כהונה, ואיתמר גבי רבא דאמר ליה לשמעיה בעינא דאיכול לישנא בחרדלא זכי לי וזכי ליה, אימר דאמרי אנא דלא איפשר ליה רבא איפשר ליה, שמע מינה שלא התירו כן אלא מפני התקנה. וגרסינן נמי בירושלמי: אתא עובדא קומי רבי אמי בבן לוי שהיה חייב לישראל מעות ואמר לו הפרש עליהן מחלקי אמר ליה ולא נינן המלוה מעות את הכהן וכו' בשהלוום על מנת כן אבל אם לא הלוום על מנת כן לא, רבי זעירא אמר ואפילו לא

הלווים על מנת כן, חיליה דרבי זעירא מן הדה וכן בן לוי שהיה חייב לישראל מעות ואמר לו הפרש עליהן מחלקי לא יהא גובה ומפריש שאין לוי עושה לוי לא אמר אלא לא יהא גובה ומפריש הא משלו מפריש, הנה בכאן שאינו רשאי להפריש שלא ברשותן אף על פי שהן חייבין לשלם, ואיכא נמי מאן דאסר אפילו ברשות כיון שלא הלווים מתחילה על מנת כן, כל שכן יורשין שירשו מטלטלים שאפילו נתנו לו רשות אינו רשאי.

אלא ודאי ארישא קאי, וכן תני לה בתוספתא ארישא דתניא התם המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני ומתו צריך ליטול רשות מן היורשין, אלו הן היורשין רבי אומר כל שירשו רבי אליעזר בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני בית דין. ותדע נמי מדקא פסקי עלה מתניתין מת צריך וכו' ואי אסופא קאי הוה להו למימר אינו צריך ליטול רשות ותניא רבי אומר ובלבד יורשין שירשו. תוספתא בפרק קמא דתרומות לא יתרום בעל הבית את המעשר ויטול רשות מלוי ולא הזרוע והלחיים והקיבה ויטול רשות מכהן אבל מלוה אותו להיות מפריש עליהן מחלק. וזה מוכיח כדברי הרמב"ן נ"ר שכתבנו [בנדפס: וכן נראה ודאי דאי אסיפא מתניתין פליגא אדרבי אלעזר בן יעקב דאמר לעיל דאפילו מת הוא מפריש עליהן בחזקת אותו השבט, ולמה נעשה משנתנו חולקת עם רבי אליעזר בן יעקב דמשנתו קב ונקי].

ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי הא לך דמיו אין חוששין שמא עשאן תרומת מעשר על מקום אחר. דכיון דלא קיץ אינו עושה [בנדפס: אותו] תרומת מעשר דהא לא ידע כמה ניהו אבל כור מעשר לך בידי הא לך דמיו חוששין שמא לאחר שקבל הדמים עשאן תרומת מעשר על פירות שיש לו בתוך הבית. והיינו דאמרינן [אטו] ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוי ליה תרומת מעשר דמשמע דחיישינן דילמא בתר דשקיל דמי משוי ליה תרומת מעשר. כך פירש רש"י ז"ל. והקשו עליו בתוספות, דאי לבתר דשקיל דמי היכי מצי משוי ליה תרומת מעשר דהא לאו דידיה הוא. ורש"י ז"ל נשמר מזאת הקושיא וכתב דכיון דלא משך יכול לחזור בו הלוי ואף על פי שהוא ברשותו של ישראל לא קנו מעותיו, דאימתי קנייה לוי דליקנייה לישראל בקבלת המעות, הילכך כי חזר בו ועשאו תרומת מעשר חל עליו שם המעשר. עד כאן. ואם תאמר אם כן אף הוא היאך יעשנו תרומת מעשר דאכתי לא קני לה, איכא למימר דכיון דאין לו בו לישראל הנותן אלא טובת הנאה והויא לה מתנה מועטת, ויש בחזרתו משום מחוסרי אמנה יכול הוא לעשות תרומת מעשר על מקום אחר כל שלא חזר בו בעל הבית אף על פי שיש לו לבעל הבית רשות לחזור

בו כדאמרינן בבבא מציעא פרק הזהב (מט, א) מודה רבי יוחנן במתנה מועטת דסמכה דעתיה הכי נמי מסתברא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת, ומיהו לפי מה שכתבתי למעלה בין רב בין לעולא אחר שנמרח אינו יכול לחזור בו דכיון דנפיק ישראל ידי נתינה בכך או משום מכרי כהונה או משום שעשו שאינו זוכה כזוכה מיזכא זכי ביה לוי וקניא ליה חצרו של ישראל, אי נמי מעותיו דבכי הא לא תקנו משיכה ודבר תורה מעות קונות והכא במכרי לוייה מיירי לרב, דאי לא כי לא עשאו לוי תרומת מעשר על מקום אחר מאי הוי הא לא נפיק ישראל ידי נתינה, ודאקשינן לעיל בריש שמעתין ואף על גב דלא אתי לידיה ולעולא בכל לוי נמי איכא לאוקמא ומשום שעשאוהו כזוכה דכיון שעשאוהו כזוכה יצא ידי נתינה ויכול לוי למכרו ומעותיו של ישראל קונות לו, ועוד דלהאי אוקמתא אתיא ברייתא דלא כשמואל דאמר במזכה להן על ידי אחר דלשמואל קני ליה ישראל לגמרי כיון שמשכו ממנו.

ונראה דברי רבינו תם ור"י זצ"ל דפירשוהו חוששין שמא בין אמירה לקבלת מעות עשאו תרומת מעשר. והא דאקשתיה לרש"י ז"ל מדאמרינן ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ומשוי ליה תרומת מעשר, ולא קאמר דמשוי ליה תרומת מעשר ושקל דמי, לא דק בלישניה, והכי קאמר דשקול דמי כיון דמשוי ליה תרומת מעשר.

וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. פירש רש"י ז"ל אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו, שמא באותה שעה אינה בעין ואם עשה עשוי. והקשו עליו דלדבריו מגזרת חכמים היא, ואינה אלא דבר תורה ולא משום גזרה שמא אינה בעין, אלא גזרת הכתוב וכדילפי לה מוהרמותם ממנו מן המוקף לו ודרשה גמורה היא כדאמרינן עלה בסיפרי דכל התורה כולה למדה ומלמדת חוץ מזה שמלמדת ואינה למדה דוהרמותם ממנו בתרומת מעשר כתוב, ותרומת מעשר לא בעיא מוקף דבר תורה ותרומה גדולה בעיא מוקף, ופירשו בתוספות דאפילו שתיהן לפניו דליכא למיחש בעינן בתרומה גדולה מוקף ובתרומת מעשר נמי מדבריהם גזרה אטו תרומה גדולה, וגבי חלה נמי תנן מחתה בכפישה או באחנותא ומקפת וקורא לה שם.

דף ל - א

באומד ובמחשבה. מה שפירש רש"י ז"ל כאן דמחשבה היינו מחשבה גרידא כגון שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר הוא עיקר, ולא כמו שפירש בבכורות (נט, א) שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש אף על פי שאינו מפריש עתה כלום, שהרי בפרק ג' דשבועות (כו, ב) משמע בהדיא דבגמר הלב סגי אף על פי שלא הוציא בשפתיים, דקאמר התם גבי שבועה דבעינן פיו ולבו שוין, ולא גמרינן מכל נדיב לב, דהו להו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין לשבועה.

ואם תאמר אם כן אמאי אין מגביהין תרומה ומעשרות בשבת דהא משמע דכל שאפשר בנתינת עין בצד זה ולאכול בצד אחר בשבת שרי, וכדתנן בשבת רק נוטל (קמא, ב) רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה ופריך עלה בגמרא (קמב, א) והא מתקן ומשני רבי שמעון בן אלעזר הוא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, וכיון שכן כשמעלהו לא חשיב תיקון כיון דאפשר במחשבה והכא נמי מאי שנא. יש לומר דמדומע קיל טפי כיון שכבר נתקן, אבל טבל לעשות תקונו בשבת לא שריא מטעם זה. וגדולה מזו דאפילו דמאי כיון דמספקיה ליה בשאינו מתקן לא שריא לתקוניה בשבת וכדמוכח בשבת בפרק במה מדליקין (לד, א), ואף על גב דאפשר לתת עינו בצד זה ואוכל בצד אחר כדמוכח בפרק קמא דחולין (ו, ב) גבי רבי מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן.

דף לא - ב

מהו דתימא מאי למפרע מעת לעת קא משמע לן. דלעולם חוששין לו, וחלוקין עליו חבריו. והני מילי כשנאבדו לגמרי אבל אם החמיץ היין והרקיבו הפירות והעלו חלודה המעות אין חוששין להם אלא עד שעה שאפשר להם להחמיץ ולירקב ולהעלות חלודה. וכדתניא [בכת"י: התם]

בבבא בתרא פרק המוכר פירות (צו, א) הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק. ופליגי בפירושה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי כדאיתא התם ותניא בתוספתא דהכא המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא הרקיבה תבואה ושמא החמיץ יין ושמא החלידו המעות הלך ומצאן שהרקיבו ושהחמיצו ושהחלידו הרי זה חושש לתבואה כדי שתרקב וליין כדי שיחמיץ ולצעות כדי שיחלידו. וגם כן היא שנויה בירושלמי.

תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע. כלומר, שיש אנשים לוקחין ומכינין תבואה קצת לפני הגיע שעת הזרע כדי שתהא מוכנת אצלם בשעת הזרע. **ובשעת הזרע בשעה שהכל זורעין ובפרוס הפסח.**

בשלשה פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין. פירש רש"י ז"ל, דשותפין קודם זמנים אלו אין מוכרין זה בלא דעת חבירו אבל באותן פרקים מוכר ואינו ממתין. **ומשם ואילך גם כן כל יומא פירקיה** ומוכר בלא רשות חברו ואינו נמנע. אבל רבינו חננאל ז"ל פירשה דעד פרקים אלו יכולין השותפין לעכב אחד על חבירו, אבל כשהגיעו פרקים אלו אין כל אחד יכול לעכב על חבירו מלחלוק וכן משם ואילך. וכן פירשה רבינו אלפאסי ז"ל בבבא מציעא פרק המקבל ודמה אותה לאידך דאמר רבא התם (קה, ב) הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח ואמר חד מינייהו לחבריה תא ניפלוג, ואמר ליה אידך נירווח טפי, דינא הוא דמעכב, ואי אמר ליה הב ניפלוג רווחא אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד, ואי אמר ליה הב ניפלוג רווחא ואי מטי לך פסידא דאירנא בהדך אמר ליה מזלא דבי תרי עדיף. ופירש רבינו אלפאסי ז"ל התם, דמצי מעכב אשותפי בזביני לפום מנהגא דעלמא כאידך דרבא דתרויהו בהדי הדדי שייכא, וקיימא לן כרבא דהכא ודהתם, כדאיתא התם בהלכות.

רבא ורב נחמן בר יצחק הוו יתבי הוה חליף ואזול רב נחמן בר יעקב כי יתיב בגוהרגא דדהבא ופרוס עליה סרבלי דכרתי רבא אזל לגביה רב נחמן לא אזל אמר דילמא מנשי [מאינשי] דריש גלותא היא [הוא] רבא צריך להו אנא לא צריכנא להו פירש רש"י ז"ל משום דרב נחמן חתניה

דריש גלותא כדאיתא בחולין בפרק העור והרוטב (קצב, א). ונראה דרש"י ז"ל סובר דרב נחמן סתמא היינו רב נחמן בר יצחק דהתם רב נחמן סתמא הוא. ואינו נראה, דודאי רב נחמן סתם היינו רב נחמן בר יעקב. ותדע דלעולם אינו מזכירו בשם רב נחמן בר יעקב אלא כשמזכירו אצל רב נחמן בר יצחק או אצל רב נחמן בר רב חסדא וזו ראייה גמורה דרב נחמן סתם היינו רב נחמן בר יעקב. ותו דרב נחמן בר יצחק קטן מרבא ורבא תלמידו של רב נחמן סתם כדאיתא בעירובין פרק מי שהוציאוהו (מב, ב) יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ורבה קמיה דרב נחמן. והתם נמי מזכיר רב נחמן בר יעקב רב נחמן סתם ורב נחמן בר יצחק מזכיר בפירוש רב נחמן בר יצחק, ורב נחמן בר יעקב הוא שהיה חתניה דריש גלותא, והכא הכי קאמר אנא לא צריכנא להו דעשיר אני ואיני צריך להן.

השולח

פרק

דף לב - ב

שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכה. איכא דמקשו ובגט מאי הולך לאו כזכה שייך ביה, דאפילו אמר לו זכה בגט זה לאשתי לא אמר כלום וכדתנן לעיל בפרק קמא (יא, ב) חוזר הוא באשה שאין חבין לאדם שלא בפניו. ואם תאמר דהכא בשעשאתו האשה שליח לקבלה, והוא אמר לו הולך ותן לה, דאי הוי אמרינן הולך כזכה הויא מגורשת, ומשום הכי איצטריך ליה לאשמועינן דהולך לאו כזכה ואינה מגורשת, הא ליכא למימר הכי דהא ספוקי מספקא לן לקמן בפרק (התקבל) [האומר] (סב, ב) אי הוי הולך כזכה בכי האי גוונא אי לא, ורבי נמי דאית ליה הכין בהדיא (סג, א) דהולך בכי האי גוונא כזכה. ואם כן

היכי תלי לה להדיא בגט דלאו כזכה. ועוד היכי תלי מתנה בגט דאדרבה טפי פשיטא להו במתנה דהולך לאו כזכה מבגט, דהתם קאמר רב (סג, ב) בכי הא נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת דאלמא מספקא ליה אי הולך כזכה או לא, ובשילהי פרק קמא (יד, ב) אסיקנא דבמתנה הולך לאו כזכה. ומיהו זה אינו קשה כל כך דאיכא למימר דהתם הוא דמספקא ליה לרב בגט משום דלטובתה מתכוון דבמקום יבם הוא ושמא מתכוון כדי שלא תפול לפני יבם אבל בעלמא בין בגט ובין במתנה הולך לאו כזכה. ומכל מקום עדיין אינו מחוור, דכיון דאייתי הא דאביי בשמעתין דהכא אלמא בשאר שלוחין דלאו לקבלה נינהו קאמר דומיא דשליח דמתניתין ושמעתין דהכא. ורבותינו בעלי התוספות תירצו דהכא לסימנא בעלמא נקטיה דכי היכי דהולך לא מהנה בגט הכי נמי לא מהנה במתנה, ולאו מחד טעמא נינהו דבגט אפילו הולך כזכה לאו מהנה, אלא דטעמא דמתנה הוא דמפרש משום דהולך לאו כזכה. ונראה לי דנפקא מינה במקום יבם כגון שעשה הבעל שליח לקבלה שיקבל לה גיטה ואמר ליה הולך גט זה לאשתי, דאילו אמר לה זכה בגט זה לאשתי הויא ספק מגורשת וחולצת ולא מתיבמת כדאיתא ביבמות פרק האשה שלם בסופו (ק"ח, ב) דבעי רבא מרב נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו וכו' ופשיט ליה דחולצת ולא מתיבמת, אבל השתא דאמר לה הולך גט זה לאשתי אפילו ריח הגט אין בו דהולך לאו כזכה.

וסבור הייתי לפרש דהכא ודאי בשלוחין דעלמא כשליח דמתניתין אלא בשגלתה האשה דעתה דרוצה היא להתגרש, דהתם אפשר לומר דזכות הוא לה ואי הולך כזכה אם בא לחזור אינו חוזר, אלא שמצאתי בירושלמי בריש פרק (התקבל) [האומר], בכל אתר אתמר התקבל כזכה והכא אתמר התקבל כהולך שנייא הוא שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו. מתיב רבי שמיי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה, ואפילו היתה אשתו של מוכה שחין ומחזרת להתגרש דאנן סהדי דאינה חוזרת בה אפילו הכי יכול הוא לחזור בו מדגרסינן בירושלמי בפרק קמא דמכילתין גבי מתניתין דחוזר הוא באשה וקתני טעמא דאין חבין לאדם שלא בפניו, (רבי חייא בר בא) [חברייא] אמרי אמר רבי יוחנן הגע עצמך כשהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לאשה, לית לך אלא כהדא אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור, אילו המגרש את אשתו שלא מדעתה, שמא מגורשת היא, כלומר אין עיקר הטעם אלא מפני שאינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה שעשאתו היא מדעתה, וכיון שאינה מתגרשת בו עד שיגיע גט לידה יכול הוא לחזור בו כל שלא מסר(ו) לה

שליח אלמא אף במקום דאפשר לומר דזכות הוא לה לא אמרינן ביה הולך כזכה וטעמא דמילתא דכל שעומדת תחת בעלה איזה שיהיה, זכות הוא לה, משום דמזנות ותולות בבעליהן כדאמרינן ביבמות פרק האשה (ק"ח, ב) המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו כיון דלית ליה [במקור: דאית לה] קטטה בהדיה זכות הוא לה, או דילמא נייחא דגופא עדיף לה תא שמע דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אביי אמר דשומשמנא גברא כורסיא בי חרתא רמו לה, רב פפא אמר דנפפא גברא תיקרי בסופי בבא ותתיב רב אשי אמר דקולסא גברא לא בעיא טלפחא לקדרה. תנא וכולן מזנות ותולות בבעליהן. והא דאיבעי לן לקמן (סד, ב) גבי גט הולך כזכה או לא, ורבי נמי דקאמר התם (סג, א) הולך כזכה לא למימרא דמטעם זכייה גרידא קאמרי כלומר דהאומר [בנדפס: דהא אומר] זכה בגט זה לאשתי זכה לה. אלא הכי פירושו בדשויתיה איהי שליח לקבל ואמר לו אשתך אמרה התקבל גיטי ואמר לו הבעל הולך בכי הא מספקא להו אי הולך דוקא קאמר כלומר אי אפשר שתהא שליח קבלה אלא שליח הולכה דידי או דילמא זכה לה כמו שאמרה היא קאמר.

ונראה שהירושלמי שהבאנו הוא שלא כדברי רבינו אלפאסי ז"ל שכתב פרק קמא גבי מתניתין דתן שטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה דאף על גב דתן כזכה היינו שאינו יכול לחזור בו אבל לחרות לא יצא עד שיגיע שטר שחרורו לידו דמהא דגרסינן בירושלמי משמע דכל שאינו גומר עד שיגיע גט לידו כגט אשה אף על גב דאמר זכה יכול הוא לחזור בו, ואם איתא דבעבד נמי לא יצא לחרות עד שיגיע גט לידו אף על גב דאמר תנו ותן כזכה יכול היה לחזור בו. ושם הארכתי בה יותר בסייעתא דשמיא.

איבעיא להו חוזר ומגרש בו אינו חוזר ומגרש בו רב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו ורב נחמן אמר חוזר ומגרש בו והלכתא כוותיה דרב נחמן. והא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבי יוחנן, בחזרת. כלומר באומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום בא אחר וקדשה מקודשת לשני ואיבעיא לן עלה לא בא אחר וקדש וחזרה בה מהו ואיפלגו בה רבי יוחנן וריש לקיש רבי יוחנן אמר חוזרת וריש לקיש אמר אינה חוזרת כך היא הגירסא כאן בכל הספרים הכי השתא התם דבור ודבור אתי דבור ומבטל דבור הכא נהי דבטליה לשליחותיה דשליח גיטא גופיה מי קא בטיל ושמעינן מינה דאפילו בטליה בפירוש כגון שאמר גט זה והא גופו כחרס או גופו של גט זה יהא בטל אפילו הכי חוזר ומגרש בו. ולישנא נמי דקאמר התם דבור ודבור הוא מוכיח כן כלומר התם גבי קידושין דבור

לבדו הוא ואתי דיבור דחזרתה ומבטל דיבורו, אבל הכא לא אתי דבורו שמבטל את הגט בדבור בעלמא ומבטל מעשה דהיינו גופו של גט שנכתב לשמו ולשמה. והגע עצמך, התם נמי גבי קידושין אי מבטל ליה לכסף קדושיה מי איכא למימר דאינו חוזר ומקדש באותו כסף עצמו. והכא דכותיה היא, אבל בקידושין בריש פרק האומר (נט, א) לא גרסינן כל אריכות זה. אלא הכי גרסינן שם בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה ולפי אותה גירסא אפשר היה לפרש דהיכא דבטליה בפירוש מתורת גט אינו חוזר ומגרש בו. וכן דעת הרמב"ם ז"ל. אלא מיהו נראה כמו שכתבנו דאין סברא לומר שיהא הגט עצמו בטל לדעת רב נחמן לעולם כמו שאין כסף קידושין בטלין שלא יחזור ומקדש בהם, ועוד דשמעתין כולה בביטולו של גט עצמו קא מיירי כדתניא בטל הוא אי אפשי בו, וכדתנא במתניתא גט זה לא יועיל ולא יתיר לא ישלח לא יעזוב לא יגרש. וההוא ודאי גופו של גט הוא מבטל דהא לא קאמר שליחות זה בטל אי אפשי בו ועלה קאמר רב נחמן דחוזר ומגרש בו. וכן דעת רבותינו הצפרתיים ז"ל אלא שחשו להן ואמרו דלמעשה אין להקל בדבר אלא חוששין לו ולכתחילה לא יגרש בו.

איתמר בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים רב ששת אמר בפני שלשה. מסתברא דנפקא מינה לרבי דאמר (לג, א) בטלו מבוטל. אלא דקשיא לי, דאם כן הוה ליה לבעל הגמרא לסדורי האי פלוגתא דרב ששת ורב נחמן בתר פלוגתא דרבי ורבי שמעון בן גמליאל (לג, א). ורש"י ז"ל פירש בפני כמה מבטלו קודם תקנת רבן גמליאל. ותמיהא לי קודם תקנה מאי דהוה הוה. ויש לומר דנפקא מינה לדין לרבי דאמר דאין כח בית דין יפה ואם בטלו מבוטל כקודם תקנה.

רב נחמן אמר בפני שנים לשנים נמי בית דין קרו להו. אי אפשר לפרש דרב נחמן דהכא אזיל לטעמיה דאמר בריש פרק קמא דסנהדרין (ב, ב) משמיה דשמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראין בית דין חצוף, משום דקיימא לן בהא כרב נחמן וכדפסק תלמודא (לד, א) והלכתא כרב נחמן. ואנן בההיא שנים שדנו קיימא לן כרבא בריש פרק קמא דסנהדרין דלית ליה הא דשמואל אלא אף על פי שדנו אין דיניהן דין. ועוד, דבסמוך איפליגו רבי יוחנן וריש לקיש בפלוגתא דרב נחמן ורב ששת, רבי יוחנן כרב נחמן וריש לקיש כרב ששת, והתם בסנהדרין גרסינן בירושלמי רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו שנים שדנו אין דיניהן דין וביבמות פרק החולץ (מו, ב) נמי אמר רבי יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה אלא הכי קאמר לשנים נמי בית דין קרו להו, וגבי בטול הגט וגבי פרוזבול

דף לג - א

ובתרי לית להו קלא. ואף על גב דקיימא לן כרב דאמר בבבא בתרא פרק חזקת הבתים (מא, ב) המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. לומר דשנים יש להם קול. התם הוא דלוקח מוציא קול ומפרסמו כדי שיתברר הענין אם יש עליו עסיקין, וכדאמרינן התם מאן דזבין בפרהסיא זבין, אי נמי דהכא בעינן גלויי מילתא טפי משום תקנת ממזרין ובעינן קלא סגי, והא דאמרינן נמי וריש לקיש סבר לה כרב ששת דאמר בפני שלשה ובי תלתא אית להו קלא, הכי קאמר אית להו קלא סגי ומגליא מילתא שיר, וכדאמרינן התם גבי מחאה דמאן דאמר בני שלשה גלויי מילתא בעינן ובאפי תלתא מיפרסמא מילתא שיר, וכדאמרינן כל מילתא דמתאמרה בי תלתא לית בה משום לישנא בישא, ואף על גב דלגבי מלוה על פה אפילו הלוהו באפי עשרה לא גביא ממשעבדי וטעמא משום דלית לה קלא, התם היינו טעמא משום דמאן דיזיף בצינעא יזיף ומכחש בשואלים לאמר שלא ליה כלום, ואף במלוה אינו חושש לפרסם דסבר לא מזבין ואי מזבין איהו טרח ופרע.

והא מיידע ידעה ולא מינסבא ותקנת עגונות הוא דאיכא. פירש רש"י ז"ל משום הכי אצרכיניה לילך אחריו או לשלוח שליח משום תקנת עגונות דהוא לא יטרח בכל אלה כדי לעגנה. ואף על פי שהיא אשת איש גמורה ומן הדין אינה יכולה לינשא שייך בה שפיר עגונה, כדאמרינן לעיל בריש פרק כל הגט ובדין הוא דטופס נמי לא לכתוב וזימנין דבעי למיזל למדינת הים ולא משכח ספרא ושביק לה ואזיל ומעגן ומותיב לה. ויש עוד לפרש משום תקנת עגונות, דפעמים שניתן הגט לידה והדר מבטל ליה ושמעה איהי ולא ידעה אימת בטליה וסברה דילמא מקמי דלימטי לידה בטליה ויתבא ומיעגנא דלא כדין. ומצאתי בירושלמי מאן דאמר שלא תהא יושבת עגונה סבורה שבטל והוא לא בטל ונמצאת יושבת עגונה. ואי אפשר לפרש סבורה שבטל ולא בטל כלל דהא מאן דאית ליה משום תקנת עגונות אית ליה דרב ששת דאמר בפני שלשה וקלא אית ליה, ועוד

דאין סברא לומר כן שאף על פי שלא יצא עליו קול שבטלו שתהא חוששת לשמא בטל, אלא ודאי הכי פירושא כגון שיצא עליו קול שבטלו וסבורה היא שבטלו קודם שהגיע גט לידה ונמצאת יושבת עגונה.

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ולכן אומר בשעת קדושין כדת משה.

ואפקעינהו רבנן לקדושי מיניה. והקשה רבינו שמואל אם כן יכול הוא לחפות על בת אחותו דלאחר שתזנה עליו ישלח לה גטו על ידי השליח ויבטלנו שלא בפניו ונמצאו קדושין הראשונים מופקעין וכי זניית פנויה היתה. ותירץ הוא ז"ל דאין הכי נמי שלא הקפידו חכמים בדבר שלא יחפה על בת אחותו, אלא שלא יחפה עליה שלא כדין כההיא דזמן שלא יאמר הוא שכבר נתגרשה והיא לא נתגרשה עד עתה, אבל כאן כיון דמדינא יכול להציל יציל ואין בכך כלום. אלא דאכתי קשיא ליה היאך אשת איש חייבת מיתה לעולם, והלא התראת ספק היא דדילמא ישלח לה גט על ידי שליח ויבטלנו, ועוד אם כן יכולין ממזרין ליטהר בכך, ולפיכך היה מפרש הוא ז"ל אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה, כלומר אם היה מבטלו היו חכמים מפקיעין את הקדושין, ומשום כך אגן סהדי דאינו מבטלו בלבו כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות. והקשה עליו רבינו תם תינח נשואה ארוסה מאי איכא למימר, ותירץ הוא ז"ל דבתר השתא אזלינן ואוקמא אחזקתא והשתא מיהא נשואה היא והתראת ודאי היא, ותדע דהא נזיר ששותה יין דאמרין ליה אל תשתה אל תשתה לוקה על כל אחת ואחת ואמאי והלא אם ירצה ישאל על נזירותו והתראת ספק היא אלא ודאי בתר השתא אזלינן והשתא מיהא נזיר הוא, ולחפות על בת אחותו אינו יכול וכן אינו יכול לטהר הממזרים בכך דלא הפקיעו חכמים קדושין אלא לתקנה ולתועלת או משום תקנת עגונות או משום תקנת ממזרין, אבל להפסד ולקלקול לא הפקיעום והילכך כל שהוא מתכוון לכך לחפות ולטהר לא אפקעינהו מיניה דזו תקלה היא דמתוך כך יהו בנות ישראל פרוצות בעריות, אבל היכא שאין מתכוין לכך ומתוך איתרמי דנטהרו ממזרין דידה או שזנתה ונצלה בכך אין בכך כלום.

תנו רבנן אמר לעשרה כתבו גט יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי. פירש רש"י ז"ל אפילו לכתחילה דקסבר רבי דלא התקין רבן גמליאל בכגון זאת. **ורבי שמעון בן גמליאל סבר אינו יכול לבטל.** דאף בזו התקין רבן גמליאל. וכן הכריעו כפירושו רבותינו בעלי התוספות ז"ל, מדמוקמינן טעמיה דרבי משום דקסבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה, ואי בדיעבד קאמר אפילו סבר בטלה כולה אם בטלו מבוטל כאידך

דרכי. ואכתי קשיא דמנא ליה לתלמודא הא, דילמא בדיעבד וכאידיך דרבי ולאשמועינן דאפילו שלא בבית דין אם בטל זה שלא בפני זה מבוטל, ולישנא דיכול לא משמע מיניה שיהא מותר לבטל לכתחילה כדמוכח בבבא מציעא בפרק הזהב (מט, א) מדאמרינן התם האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו ופריך פשיטא ומשני אלא מותר לחזור בו ויש לומר דעל כרחין רבי אית ליה עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה דאי בטלה כולה סבירא ליה לא הוה אמר יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו בדיעבד משום דעד כאן לא קאמר רבי בטלו מבוטל אלא במבטל בבית דין או בפני שנים כרב נחמן או בפני שלשה כרב ששת משום דבפני שלשה אי נמי בפני שנים קול יוצא קצת ובכי הא לא חש רבי לתקנת ממזרים ולא לתקנת עגונות אבל בני אחד אפילו בדיעבד אם בטלו אינו מבוטל ולא מתקנת רבן גמליאל אלא אפילו מעיקרא נמיט דבמקום שאין קול יוצא כלל חשו להן חכמים, ובכי האי גונא כח בית דין יפה ואינו מבוטל וכדתנן בראשונה היה עושה בית דין ומבטלו, אלמא אף ראשונה לא היה יכול לבטלו אלא בבית דין ומהאי טעמא דאמרן.

ותדע לך דודאי לרב ששת דאמר בפני שלשה, אם עבר ובטלו בפני שנים אינו מבוטל. ולכאורה רב ששת ורב נחמן אליבא דרבי פליגי, ואפילו קיימי אקודם תקנה מכל מקום עיקר פלוגתייהו משום דרבי היא וכדכתבינן לעיל (לב, ב ד"ה איתמר) ובבטלו בדיעבד, והתם קאמר רב ששת בפני שלשה כלומר בפני שלשה מבוטל הא בפני שנים אינו מבוטל, וכן אתה אומר לרב נחמן דאמר בפני שנים דדוקא בפני שנים מבוטל הא בפני אחד אינו מבוטל, והכי מוכח נמי לקמן (לד, א) דאמרינן הלכתא כנחמן ופירש"י ז"ל הלכתא כרב נחמן דאמר בפני שנים, ושמע מינה דלרב ששת אפילו בדיעבד בטלו בפני שנים אינו מבוטל, והיינו דנפקא לן מינה כדפסקינן ולומר דאפילו בפני שנים בטלו מבוטל, דאי לא תימא הכי מאי נפקא לן מינה אי לכתחילה אפילו בפני שלשה אינו יכול לבטלו אפילו לרב נחמן משום תקנתו של רבן גמליאל, ואי בדיעבד אפילו בפני אחד נמי דהא קיימא לן כרבי בשתייהן (לד, א), אלא ודאי שמעינן מינה דלרב ששת אם בטלו בפני שנים אינו מבוטל ומינה נשמע לרב נחמן דאם בטלו בפני אחד אינו מבוטל.

ואפילו תמצא לומר דהא דאמרינן בשילהי שמעתין (לג, ב) והלכתא כרב נחמן מההיא דיתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן קאמר כמו שפירש שם רבינו תם ז"ל, מכל מקום נראה שעדיין יש להוכיח כן מדרב ששת ורב נחמן דהא אפילו קודם תקנה קא סבר רב ששת דאינו יכול לבטלו אלא

בפני שלשה ולרב נחמן בפני שנים הא בפני אחד לא וכח בית דין יפה משום תקנת ממזרין במקום שאין קול יוצא כלל כגון בפני אחד לרב נחמן או שאין קול מפורסם כגון בפני שנים אליבא דרב ששת, אלמא שמעינן דלעולם לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו אם איתא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לא היה מועיל ביטולו אפילו בדיעבד, אלא ודאי על כרחין רבי עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה סבירא ליה, וכיון שכן אף לכתחילה מותר דהא ליכא משום תקנת עגונות ולא משום תקנת ממזרים.

דף לג - ב

הא דאמרינן : היינו טעמיה דרבי שמעון בן גמליאל כל מילתא דמתעבדא באפי עשרה צריכי בי עשרה למישלפיה. לישנא משמע לכאורה בין אותם עשרה בין עשרה אחרים מדלא קאמר צריכי הני עשרה למישלפיה. אלא מיהו מסתברא דהני עשרה דוקא קאמר מדאמרינן לקמן אמר רב בר בר חנה חמשה סבי הוינא קמיה דרבי יאשיה דמן אושא ואתא ההוא גברא לקמיה ואשקליה גיטא על כרחיה ואמר לן זילו אטמרו וכתובו ליה ואי סלקא דעתך כרבי כי מטמרי מאי הוי אלא שמע מינה כרבי שמעון בן גמליאל, ואי סלקא דעתך אידך נמי כרבי שמעון בן גמליאל למה לי מיטמרו ליבדרו איבדר. ואם איתא דאפילו בפני עשרה אחרים יכול לבטיל לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו מאי קאמר ליבדרי איבדר דילמא כי משכח כל חד וחד באפיה נפשיה מכנף בי עשרה ומבטל ליה אלא ודאי שמע מינה דהנהו עשרה דוקא קאמר. ולכאורה כלישנא דצריך בי עשרה קא אתי, חדא דאי כלישנא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מאי קאמר ואי סלקא דעתך אידך כרבי שמעון בן גמליאל למה לי איטמורי ליבדרו איבדר, לעולם כרבי שמעון בן גמליאל והיינו טעמא, דאי מבדרי דילמא משכח לכולהו כי מבדרי ויתבי ומבטל להו, אלא אם כן תדחה דכיון שחשו חכמים משום תקנת ממזרים דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אף כשהלך אצל כולן כיון שלא בטל במעמד כולן אלא שבטל לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו אינו מבוטל לפי שבשעה שבטל לזה לא היה מועיל ביטולו כיון דאיכא למיחש דילמא אזלי הנך דלא ידעי וכתבי וכן

אתה אומר בשני ובשלישי ואף על פי שלבסוף בטל בפני כולן אין בכך כלום דכיון דבטולו בשעתו לא היה מועיל אף לבסוף אינו חוזר ונראה [ונייעור]. ועוד דלכאורה טעמיה דרבי שמעון בן גמליאל משום צריכי בי עשרה למישלפיה היא כדמשמע פשטה דברייתא דקתני אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רבי שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה ושנים ככולכם דמי ופליגי, אלמא משום דצריכו בי שנים למישלפיה, ואף על גב דדחי לה רב אשי ואוקמה בעדי הולכה דיחויא היא ואנן ברייתא כפשטא פרשינן לה. כן נראה לי. ומיהו לענין פסק הלכה, כרבי קיימא לן בשתייהן כדפסק רב נחמן בסמוך.

אחר כך מצאתי לרמב"ן נ"ר שפירש כן דצריכי בי עשרה אותן עשרה קאמר, דאי לא תימא הכי בין לישנא קמא להאי לישנא איכא בינייהו נמי היכא דבטל שנים בפני עשרה שאינן הם דלמאן דאמר משום דאזלי וכתבי ולא ידעי איכא ולמאן דאמר משום דצריכי בי עשרה למישלפיה כיון דעשרה נינהו מישתלפן אלא שמע מינה הנהו עשרה גופייהו קאמרינן. עד כאן. ולא ירדתי לסוף טעמו וראיתו של רבינו נ"ר, דאטו מי איבעיא להו בגמרא מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא והאי דאיבעיא להו כולכם מהו הוה ליה כאלו אמר מאי הוי עלה, טעמא משום עדות שבטלה מקצתה או משום דקסבר דצריכי בי עשרה למישלפיה, והוא הדין דהוה מצי למיבעי לי בכי האי גונא דאמר מרנא ביטל שנים בפני עשרה שלא הם, מהו טעמיה דרבי שמעון בן גמליאל משום עדות שבטלה מקצתה או משום דצריכי בי עשה למישלפיה, וחדא מינייהו נקט.

הא דאמר רב אשי הכי נמי מסתברא דקתני סיפא ואם אמר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו יכול לבטל זה שלא בפני זה ואי אמרת בעדי כתיבה מי מצטרפי והא אמר מר אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחת. תמיהא לי, דמשמע דרב אסי סבירא ליה הכי וכבר איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק זה בורר (סנהדרין ל, א) כרבי יהושע בן קרחה, וכי דחוה לה נמי הכא אמאי דחי לה בדרך דילמא כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה דמשמע דאנן לא קיימי לן כותיה, וצריך עיון. ואולי נאמר דבדרך בשלמא אלא לרבי יהושע בן קרחה אבל לרבנן מאי איכא למימר היא כלומר טפי איכא לאוקומא בהכי דאתיא ככולי עלמא ולא בהכי דאתיא כרבי יהושע בן קרחה בלחוד ופריק דלמא כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה משום דקיימא לן כותיה.

ורבא אמר רב נחמן הלכה כרבי בשתיהן. ואקשינן ולית ליה לרב נחמן מה כח בית דין יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן בית דין מעמידין להם אפוטרופוס וכו'. והוא הדין דהוי מצי לאקשווי עליה והא רבי גופיה הדר ביה מחדא דכי אתא רב דימי אמר מעשה ועשה רבי כדברי חכמים אמר לפני רבי פרטא וכו' וחזר רבי ועשה כרבן שמעון בן גמליאל. אלא דעדיפא ליה לאקשווי מדרב נחמן לרב נחמן, ובפרוקא דפרקינן התם ממונא הכא איסורא סלקא פרוקא לכולהו קושיי, דרבי נמי כי הדר ביה ואמר אם כן מה כח בית דין יפה הני מילי נממונא אבל באיסוראט לא, ומיהו בממונא גופיה לאו בחדא שטתא קיימי ביה רבי ורב נחמן דרבי חזר בו ועשה כרבן שמעון בן גמליאל דאפילו בממון גמור אמרינן ביה כח בית דין יפה ואפילו טעו אינו חוזר ורב נחמן סבר לה כדברי חכמים שאם פחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונית אמר רב הונא בן חנינא אמר רב נחמן הלכתא כדברי חכמים. והא דקאמר ביתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן הגדילו אין יכולין למחות דאם כן מה כח בית דין יפה. דוקא בלא טעו, ומאי אינן יכולים [למחות] ברוחות, כדאיתא התם. ואיתא נמי בקידושין בריש פרק האיש מקדש (מב, א).

ותמיהא לי דאם כן אפילו בלא כח בית דין כיון דנחתו מעיקרא אדעתא דכולהו אתי אף על גב דפלגו אדעתא דנפשיהו ובלא בית דין אם לא טעו בחלוקה כגון דתרווייהו אחד נגרא ודכותה כי הגדיל הקטן אינו יכול למחות כדמוכח בבבא בתרא בפרק בית כור (קו, ב) דאיתמר התם שני אחים שחלקו ובא להם אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר מקמצין אמר ליה רבא לרב נחמן ולרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא אלא מעתה הני תלתא דקיימי ואזלי בתרי מינייהו ופלוג הכא נמי דבטלה מחלוקת ומשני התם אדעתא דבי תלתא נחית מעיקרא הכא לא נחית אדעתא דבי תלתא מעיקרא, אלמא כל היכא דנחית אדעתא דכולהו אחי או דכולהו שותפי קם דינא וההוא שותפא דאתי לא מבטיל לחלוקתן ואינו יכול למחות ברוחות, וההוא ודאי דפלוג בלא שומת בית דין ובלא רשותן קא מיירי מדמדמי לה לשני אחים שחלקו ובא להם אח ממדינת הים, והתם לכאורה מדעתא דנפשיהו פלוג ובלא בית דין דכיון דתרווייהו ניחא להו בחלוקה אמאי אזלי לבי דינא, והילכך אף הני תלתא דאזול תרי מינייהו ופלוג בלא רשות בית דין קאמר דאי ברשות בית דין לימא ליה רב נחמן שאני התם דכח בית דין יפה, ומסתברא דהתם נמי כי אתו האי דלא הוה בהדייהו בעידון

חלוקה מצי למחי אפילו ברוחות כיון דפלוג בלא דעתיה ובלא דעת בית דין.

והתם בשרוצה בקמוץ קאמר. ופירושא דההיא שמעתא הכי איתה, רב אמר בטלה מחלוקת ואף על פי שהאח הבא רוצה בקמוץ דמימר אמר האי דבעי בבטול חלוקה כיון שנמצא טעות בחלוקתנו בטלה לה לגמרי כאלו לא חלקנו ושמואל אמר מקמצינ אם רוצה האח הב' בקימוץ זה, ואין אחד מאותן השנים שחלקו יכול לבטל החלוקה דמימר אמר ליה האי דבעי בקיום החלוקה, מכח מאן קא מבטלת לה מכח האי דאתא ומיהו קא מיפייס בחלוקה אלא טופיינא דאית ליה גבך הוא דקא שקיל, ודע לך דברוצה בקימוץ קא מיירי דאי לא תימא הכי היכי תיסוק אדעתיה דשמואל דמקמצינ בעל כרחו של אח הבא ויהיה חלק שאר האחין מחובר וחלקו מוזר ומפורד, אלא ודאי כדפרישית. ופריך לו רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת הני תלתא דקיימי בי תרי מנייהו ואזלי ופלגי הכי נמי דבטלה מחלוקת ואף על גב דנתפייס השלישי בחלוקתן ואהדר לו רב נחמן שאני התם דאדעתא דהכי נחית ופליג מעיקרא שאם יתרצה זה בחלוקתן שתהא חלוקתן קיימת, אבל כי אתא להן אח ממדינת הים דלא נחית אדעתיה מעיקרא מצי אידך למימר ליה לא פלגי אלא אדעתא דתיקום חלוקתנו אבל השתא דנתבטלה מקת החלוקה נתבטלה כולה ובקימוץ לא ניחא לי. כן נראה לי.

ומלשון בוררין היה מדקדק רבינו יצחק ז"ל דיכולין האפטרופסין לחלוק בלא גורל דאי בגורל מאי בוררין איכא, ובוררים נמי משמע דקאי אאפטרופסין ומינה [משמע] דאפילו בלא שומת בית דין יכולין לחלוק כאילו היתומים כאן ויד האפטרופסין כיד היתומים. ואף על גב דקתני בוררין וקתני אפטרופוס, אפטרופוס לכל אחד ואחד קאמר, ומקצת [בנדפס: ספרים] יש דגרסי וברר, ומה כח בית דין יפה, דקאמר רב נחמן משום דאפטרופוס מכח בית דין הוא בא שהעמידוהו עליהן לחלוק ביניהן ולברור חלקן. ודייק מינה כיון דרשות האפטרופסין כרשות היתומים עצמן, אף בדבר דשייך ביה דינא דגוד או אגוד כתורה וכתובים וכתרתי אמהתא דחדא ידעה למיפי ובשולי וחדא ידעה למעבד בוסטרקי [במקור: פילכא ונוולא] דאמרינן בפרק קמא דבבא בתרא (יג, ב) דאין חלוקתן אלא בגוד או אגוד, יכולין אפטרופסין להתרצות ביניהן ולחלוק בגורל או בעילוי כיתומים עצמן והביא ר"י ז"ל ראיה מההיא דיבמות דפרק אלמנה לכהן גדול (סז, א) גמרא העובר פוסל ואינו מאכיל, תנו רבנן הניח בנים אלו ואלו אוכלין וכו' רבי שמעון בן יוחאי אומר זכרים

יאכלו נקבות לא יאכלו וכו' ואסיקנא טעמא משום דעבדין להו תקנתא כדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן וכו' כלומר ונותנין העבדים לחלק הנולדים ונותנין לעובר כנגדן משאר נכסים ולא משמע דעבדין תקנתא למקצתן בלבד כלומר שנחלוק העבדים עצמן ובשמלאכתן שוה דהא יאכלו קאמר דמשמע כולן אף על פי שאי אפשר לחלוקה זו אלא בדינא דגוד או אגוד, ודוקא ביתומים קטנים עשו תקנה זו אבל בגדולים כגון שותף שבא לחלוק בלא דעת חברו צריך שלשה בקיאים בשומא כדמוכח בבבא מציעא פרק אלו מציאות (לא, ב) גבי איסור ורב ספרא, ובדבר דשייך ביה גוד או איגוד אפילו ברשות בית דין אין יכול לחלוק דהא בדאיתיה קמן לא כפו ליה בית דין לחלוק אלא בדינא דגוד או איגוד, ורבינו תם ז"ל כתב דאין להם לחלוק אלא בגורל ובשומת בית דין ובוררין להם בגורל קאמר דהא בהטלת גורלות אין שום טורח, וכיון דאפשר לחלוק בדרך שאר החלוקות על פי הגורל מפני מה מקילין על אלו כל כך לחלוק בלא גורל ובלא שומת בית דין. ולשון ברירה שפיר שייך בחלוקת גורלות כגון אם יש שם שלשה שדות בורר לחלוק שדה כנגד שדה כדי שיהיה כל חלק מחובר, ולא שיחלקו כל שדה ושדה או בכיוצא בזה, ולעולם בגורל ובשומת בית דין ודוקא בדבר דלא שייך ביה גוד או אגוד מדדחקינן ומוקמינן בקדושין פרק האיש מקדש (מב, ב) מאי יכולין למחות, יכולין למחות ברוחות, ולא אמרינן יכולין למחות בגוד או אגוד דעדיפא מיניה, וגם ר"י ז"ל חזר והורה כדבריו [בנדפס: והודה לדבריו], וההיא דיבמות (סז, ב) לאו ראייה היא דשאני התם דאיכא תקנתא בכך אף לעובר שאילו היה לו חלק בעבדים לא היו אוכלים בתרומה ושמא היו מכחישין ועכשיו שאוכלין על ידי חלוקה זו יטול העובר חלק יפה בנכסים כנגדן ודטבא להו עבדין להו, ועוד דשמא התם בשיש שדות שנותנין לעובר כנגדן שיש כח אף ביד אפטרופסין לעשות כן כדאמרינן לקמן פרק הניזקין (נב, ב) ומוכרין עבדים ליקח שדות.

ויש לדקדק אם כן דגורל ובשומת בית דין קאמר, הגדילו אמאי יכולין למחות והלא שותף שבא לחלוק שלא בפני שותפו בפני בית דין או שלשה בקיאים בשומא הרשות בידו וחלותו קיימת וכדאמרינן בפרק אלו מציאות גבי רב ספרא דפלג בלא דעתא דאיסורא ואמרו ליה אייתי תלתא דפלגת קמייהו אי נמי תרי מגו תלתא וכדמוכח נמי בבבא בתרא דפרק בית כור (קו, א) דאמר ליה רבא לרב נחמן ולרב דאמר בטלה מחלוקת הני בי תרי דאזלי ופלגי בלא דעתא דחברייהו הכי נמי דבטלה מחלוקת כמו שכתב שם רבינו אלפאסי ז"ל, אף על פי שיש לדחות ראייה זו ולפרש

כמו שפרשתיה למעלה. ותירץ רבינו מורי הרב ר' יונה נ"ר דהכא בשבא לעלות ברוחות דהא מעיקרא אם היה גדול ובא לעלות שומעין לו שהעלוי משבית הגורל ומשום כח בית דין יפה אין שומעין לו. וההיא דרב ספרא בשאינו מעלה, אי נמי התם כעיסקא.

ורבינו חננאל ז"ל פירש בוררין להם בית דין חלק יפה. ולפי פירושו העמדת האפטרופוס הוא לשמור לכל אחד ואחד את חלקו בפני עצמו. ולפירוש זה לא גרסינן בורר אלא בוררין דבית דין בלשון רבים הוא מזכירם לעולם וכדאמרינן בית דין מעמידין להם אפטרופוס.

דף לד - א

אמר אביי מנא אמינא לה דרב יהודה אשקליה גיטא לחתניה דרב ירמיה ביראה בטליה תנא אשקליה על כרחיה ואמר להו לסהדי אותיבו קירא באודניכו ואי סלקא דעתיד גלוי מילתא בגיטא מילתא הוא הא קא רהיט אבתרייהו. תמיהא לי, ואפילו תימא דלאו מילתא היא אותיבו קורא באודניכו מאי הוי הא מצי מבטל ליה באפי בי תרי או באפי בי תלתא, דרבי דאמר בטלו מבוטל, ושמא נאמר דרב יהודה בהא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה וכחזרתו דרבי שחזר ועשה בההיא דשום הדיינין כרבן שמעון בן גמליאל ולא שני ליה לרב יהודה בין ממונא לאיסורא וכאינדך אמוראי דלעיל דסבירא להו בחדא כרבן שמעון בן גמליאל, ואף על גב דרבא פסק משמיה דרב נחמן כרבי בשתיהן מכל מקום לענין גלויי מילתא שפיר שמעינן ליה מיניה דאי גלוי מילתא בגיטא מילתא היא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל מבוטל דהא רהיט בתר סהדי גופייהו מבטל ליה קמייהו.

ההוא דאמר להו אי לא נסיבנא עד תלתין יומי ליהוי גיטא כי מטא תלתין יומין אמר להו קא טרחנא. כלומר יגע אני ואיני יכול לישא. ורש"י ז"ל פירש טורח אני בצרכי חופה ואנוס אני. למאי ניחוש לה אי משום אונס אין אונס בגיטין ואי משום גלויי דעתא פלוגתא דאביי ורבא היא. וקיימא לן כאביי.

ולענין פסק הלכה: קיימא לן כרבי בשתיהן. והילכך העושה שליח הולכה לכתחילה לא יבטלנו משום תקנתו של רבן גמליאל, אבל אם בטלו מבוטל, והוא שבטלו בבית דין של שלשה, או אפילו בבית דין של שנים דקיימא לן כרב נחמן דאמר בפני שניים וכדמסיק תלמודא בהדיא והלכתא כרב נחמן ופירש רש"י ז"ל כרב נחמן דאמר לעיל בטלו בפני שנים הוי בטול, ועוד כרב נחמן דאמר הלכה כרבי בשתיהן. והאומר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפיל לכתחילה דאין כאן משום חשש ממזרין ולא משום תקנת עגונות דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה. ומיהו אותם שנים שביטל בפניהם אינן יכולין לכתוב דלא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר צריכי בי עשרה למישלפיה.

ולענין גלוי דעתא בגיטא קיימא לן כאביי והיינו גימ"ל דיע"ל קג"ם וכדפסק תלמודא הכא בהדיא והלכתא כנחמני. וכדאמרינן בהני תרי עובדי דאי לא נסיבנא עד תלתין יומין. ואי לא נסיבנא עד ריש ירחא דאדר. למאי ניחוש לה אי משום גלוי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא הוא. כלומר וקיימא לן בהא כאביי.

ולענין טענת אונס קיימא לן דאין טענת אונס בגיטין וכדמשמע פשטא דעובדא דההוא דאתא וסקיה מברא ואמר להו חזי דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא. ואף על גב דדחינן להם התם בשמעתא קמייתא דכתובות ואמרינן אונסא דשכיח שאני התם לאו דוכתה וכיון דהכא דדוכתה היא לא פרישו לה הכי שמע מינה כפשטא מפרשינן לה ומשום דאין טענת אונס וכן כתב רבינו חננאל ז"ל לעיל בשילהי פרק כל הגט דהוא דוכתה דהאי עובדא. ועוד דבהני תרתי דאי לא נסיבנא עד תלתין יומין ואי לא נסיבנא עד ריש ירחא דאדר מסקינן למאי ניחוש לה אי משום אונס אין אונס בגיטין. וכן פסק רבינו חננאל ז"ל, ורבינו אלפאסי ז"ל כן פסק בפרק כל הגט בשמעתא דהמביא גט ממדינת הים וחלה.

ולענין מסירת מודעה גרסינן בערכין פרק האומר משקלי עלי בסופו (כא), אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעה אגיטא מודעיה מודעה, פשיטא לא צריכא דעשויה ואירצי מהו דתימא בטולי בטליה למודעיה קא משמע לן. ואימא הכי נמי, אם כן ניתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטיל למודעיה קמא. וכתב הרמב"ם ז"ל (הלי גירושין פ"ו, הי"ט) דמסירת המודעה הוא כגון שאומר לשנים כל גט שאכתוב לאשתי בבית דין או שיכתוב לי פלוני או כל גט

שאכתוב לאשתי מכאן ועד יום פלוני הרי זה בטל, הרי זה בטל, וזה דבר ברור דאף על גב דשאר מסירת מודעא דזביני צריך לתלות מסירת מודעא בדבר ידוע והוא שיהא אותו דבר ואותו אונס ניכר לעדים שמסר בפניהם במסירת מודעא דגיטא לא צריך, וכדאמרינן בבבא בתרא בפרק חזקת הבתים (מ, ב) כל מודעא דלא כתיב בה ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעאה היא, ואקשינן מודעא דמאן אילימא דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא בעלמא היא ואפילו תלה מדעתו בדבר ונמצא שאותו דבר לא היה מעולם וכחש לעדים אפילו הכי הגט בטל שהרי מכיון שאמר שהוא אנוס ואיכא גלוי הדעת שהוא אנוס הרי הוא מתבטל והרי יש כאן גלוי הדעת דאם אינו אנוס בכך למה הוא מגרש אם אינו רוצה לגרש לא יגרש אלא ודאי אנוס הוא אלא שמתירא לגלות אונסו או שרוצה לכסותו ותולה אותו בדבר אחר ואם בטל המודעא הרי הגט כשר כדאיתא התם עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל למודעיה, ואם מסר מודעא על בטול המודעא ואחר כך ביטל את המודעא הרי הגט כשר דכמו שנתרצה בבטול המודעא כך הוא מתרצה בבטול מודעא דמודעא. אבל הרמב"ם ז"ל כתב (פ"ו, הי"ט) אם אמר גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל, וכתב אחר כן ונתנו לה אף על פי שבטל המודעא קודם שיכתוב הגט הרי הגט בטל, אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כשיתקיימו אותם הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין והוא אומר הן ואחר כך אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא לבטלו. ואין המוסר מודעא ואין המבטל מודעא צריך קנין עד כאן. ולי נראה שאם מסירת מודעא על ביטול מודעא מבטלת ביטול מודעא גם כשיאמר לשון זה מה הואיל דדילמא אף הוא מוסר מודעא אף על ביטול כזה, ואם תאמר כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל לכל מודעא שקדמה לו בלב שלם, אף אנו נאמר דאילו כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו בלב שלם כל מודעא שמסר, אלא שהראשונים נוחי נפש הסכימו שביטול מודעא תועיל לכל מודעא שקדמה מההיא דערכין. ואני אומר להוציא מידי כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא לפניו. ואם תאמר ומה יועיל לגבי איסורא אם יעידו עדים כבר העידו, אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל כל מודעא לגמרי וכאותה שאמרו בפרק המגרש ליחוש שמא בא באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי. וליחוש שמא פייס באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתי, אלמא כל שהוא מאמינה אינו

טורח לבוא ולא לפייס. וטעמא דמילתא דכיון שאינו יכול לקלקלה בבית
דין אינו מצוי לקלקלה בידי שמים וכדאיתא בירושלמי בריש מכילתין,
והכא נמי כיון שהוא פוסל עדיו ואינו יכול לקלקלה בבית דין אף הוא
גומר בלבו ומבטל לכל מודעות שקדמו לו שאינו מצוי לקלקלה בידי
שמים. כן נראה לי.

דף לד - ב

מתני': בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה [וכו'].
פירוש, צריכין לכתוב בגט אף שם העיר שהיה הוא והיא ממנה, כלומר
בגליל מיתא אנא פלוני שמארץ יהודה, וכדמשמע לקמן בפרק הזורק (פ),
א) דמקשינן היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל היינו שינה שמו
ושמה שם עירו ושם עירה אלא סופר וכו'. אלמא מזכירין בגט פלוני שם
עיר פלונית מלבד מה שכותבין בו שם עיר הכתיבה. וכדאיתמר נמי
ביבמות (קטו, ב) בקולוניא מתא אנא אנדרוני נהרדעא וכן בסורא מתא
אנא בר חייא מחגרא וכו'. ופירושא דמתניתין הכי, פעמים שהיה אדם
הולך מיהודה לגליל או מגליל ליהודה ופעמים נשאר שם אשתו ביהודה
וכשהוא בגליל משנה שמו שם וקוראין אותו בשם אחר שלא כשמו
שביהודה כגון שקוראין אותו יוסי ביהודה ויוחנן בגליל ופעמים שאשתו
הולכת עמו ומשנה שמה גם היא. ובראשונה כשהיה כותב גט לשליח
לאשתו שביהודה לא היה חושש לכתוב אלא שם שיש לו בגליל שהוא
מקום הכתיבה לפי שהעדים צריכין שיהו מכירין שם האיש בגט והוא
הדין לשם האשה וכדתנן בפרק גט פשוט וצריך שיכיר שם האיש בגט
והילכך היה כתב שמו המוחזק בעיר, וכדאמרינן התם כל שהוחזק שמו
בעיר שלשים יום אין חוששין לו, וכן היה כותב שם העיר שהגט נכתב
שם. ועמד רבן גמליאל ותקן שלא יהיו משנין בגט שמותיהם הראשונים
שהם שמות העיר שנתן בו הגט כדי שלא יוציאו לעז על בניה משני, אלא
כותב את שניהם וכדתניא בברייתא היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת
בגליל וגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל
בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו
שביהודה ושם גליל עמו. ואם לא היה כותב אלא אחד מהן היינו שינה

שמו ושמה, אף על פי שאינו משנה אותו לגמרי והיינו נמי רושא דשנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה דתנן לקמן בפרק הזורק (פ, א) תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלה בה דאילו במשנה שמו ממש הא לא איצטריכא למימר, דפשיטא שהגט פסול שלא נכתב לשם בעלה כלל כי אם לשם איש אחר, אלא אפילו כשאינו כותב אלא אחד מהן אנו חוששין אותו כמשנה את שמו שהרי במקום נתינת הגט אין מכירין אותו באותו שם, ואומרים שלא זהו בעלה של זו אלא אחר. והילכך צריך לכתוב את שני שמותיו, ולא שיכתוב איש פלוני וכלשון וחניכה דאית ליה אלא פלוני דמיתקרי כד.

ורבינו תם ז"ל כך פירש, וכאותה שאמרו לקמן איך פלונית בת פלוני קבילת גיטא מין ידיה דאחא בר הודיא דמיתקרי אבא מארי, אבל בטופסי גיטין של ראשונים כתוב אני פלוני ממקום פלוני וכל שום אחרן וחנוכא דאית לי, וכן נהגו לכתוב בכל הגיטין משום שם לווי, ואינו נראה לרבינו תם ז"ל, דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא שם אחד ואין לו חניכא ויאמרו שגט זה מאיש אחר הוא ויוציאו לעז על בניה, נמצא לפי דברי רבינו תם דלעולם אין כותבין בגט וכל שום אחר וחניכא אלא אם יש לו שני שמות כותבין בירושלומי דנתקרי כד ואם לאו כותב שמו שהוחזק בו ולא יותר. ואי קשיא לך לפי ירושו מה שאמרו גמרא אמר רב יטהודה אמר שמיואל שלחו בני מדית היס לרבן גמליאל בני אדם באין משם לכאן וכו' היאך מגרשין את נשותיהם עמד רבנן גמליאל ותהקין שיהו כותבין איטש פלוני וכל שום שיש לו ואמר רב אשי עלה והוא דאיתחזק בתרי שמי. ואם כדברי רבינו תם ז"ל מה בא רב אשי ללמד וכי הוצרך רב אשי לומר שאם לא הוחזק אלא בשם אחד שלא נוסף לו שם אחר שלא נקרא באותו שם מעולם. ההיא בשהיו לו שני שמות אחד בגליל ואחד ביהודה ויצאו אשתו עמו וגרש שם באחד מהם שלא חששו אלא בששמו שבמקום הכתיבה אינו שמו של מקום הנתינה ומשום לעז וכדתניא בברייתא דתניא כותיה דרב אשי. אבל ראיתי בנמקי הרמב"ן זצ"ל שהקשה עליו דאם כן אפיו שרה דמיקריא מרים כיון שהוא מפרש שני שמותיה ועוד ואם כן ליתני התקין רבנן גמליאל שהיא כותב כל שום שיש לו, וגם זה אינו קשה לפי דעתי דמה שאמו ולא שרה דמיתקריא מרים אף על י שהיא מזכיר שני שמותיה, לפי שאין אדם כותב בעיקר שם הטפל שהוא שם שקורין אותה בו המועט וכל שהוא כותב שרה דמיתקריא מרים אתי למימר לא זו היא דזו עיקר שמה מרים. והא דתנן ושיהא כותב וכל שום וחניכא שיש לו לאו למימרא שיהא כותב בלשון זה אלא שיהא כותב בפירוש כל שום שיש לו וכל חניכא שיש לו.

גמרא: עמד רבן גמליאל וכו' אמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי.
כלומר, אם גירש אשתו שבגליל בשמו שביהודה שהוא עומד שם אז צריך לכתוב שמו שבגליל ושם דיהודה עמו מפורש לי פירוש של רבינו תם ז"ל, או וכל שום שיש לי ביהודה כפי דעת הגאונים ז"ל וכפי שנמצא בטוס הראשונים ז"ל אבל אם לא הוחזק במקום הכתיבה ובמקום הנתינה אלא בשם אחד אף על פי שהוחזק במקומות אחרים בשם אחר אינו צריך לכתוב אלא שם של מקום הכתיבה והנתינה דלעז שאר המקומות שאינם מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה אין חוששין לו והיינו ברייתא דהיו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל, ולעולם עושה שם של מקום נתינת הגט עיקר ושם של מקום הכתיבה כולל בכלל כל שם שיש לו ואף על פי שבמקום הכתיבה אין מכירין אותו באותו שם כיון שכותב עם כל שם שיש לו בגליל אין מוציאין עליו לעז ומיה אם כותב מורש שני שמותיו כדברי רבינו תם ז"ל אתי שפיר טפי.

והא דכתבינן שאם אינו מוחזק במקום הכתוב ובמקום הנתינה אלא בשם אחד והוחזק במקום אחר בשם אחר אינו צריך לכתוב אותו שם אחר, נראה בירושלמי דוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך הוא לכתוב כל שם שיש במקומות אחרים או במפרש כדעת רבינו תם ז"ל או למיכתב כל שום דאית לי לרבווי שאר שמות דעת הראשונים ז"ל, דגרסינן התם מתניתא כשהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל ומגליל וכתב לגרש ביהודה אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל הרי זו מגורשת אמר רבי אילא בתחילה הוא צריך לומר אנכי פלוני שמיהודה עם כל שם שיש לו בגליל. ואם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה. אמר רב יוסה הדא דתימר לשעבר אבל לכתחילה צריך למעבד כהדא דררבי אילא, אמר רב אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן. עד כאן גירסא ירושלמית, ולפי גירסא זו היא דרב אשי דוקא להכשירו בדיעבד אטבל לכתחילה צריך אף על פי שלא הוחזק. וברייתא נמי גירש באחד מהן מגורלשת קתני ולא קתני מגרש דאלמא דוקא דיעבד הא לכתחילה כותב שניהם. ואפילו אם היו הוא ואשתו במקום אחד והוחזק שם בשני שמות אם גרש באחד מן השמות מגורשת בדיעבד, דהא מי שיש לו שני שמות והיו לו שתי נשים, אחת ביהודה ואחת בגליל קתני דאם אם גרש באחת מהן אינה מגורשת משום לעז או דמקום כתיבה או דמקום נתינה, אבל כשקורין אותו בשני שמות במקום הכתיבה ואשתו עמו במדינה מאי לעז איכא ובדיעבד מאי חשש איכא דהא הכל מכירין שהוא שמו והיינו דלא קתני היו לו שני שמות וגרש באחד מהן אינה מגורשת, והא דאמרין מרים וכל שום שיש לה, ההיא

לכתחילה, הא דיעבד כשר באחד מהן. כך הסכימה דעת רבינו תם ז"ל והכי איתא בתוספתא דקתני התם אם יש לו שתי נשים אחד בגלחל ואחד ביהודה גרש אשתו ביהודה בשם שבגליל אשתו שבגליל בשם שביהודה פסול ואם אמר אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל או שהיה במקום אחר כתב לשם אחד מהן כשר. רבן שמעון בן גמליאל אמר אפילו כתב שם יהודה בגליל ושם גליל ביהודה כשר, וכן נמי מוכיח מן הירושלמי שכתבתי למעלה.

ולי נראה דהוחזק בשני שמות במקום אחד מגרש לכתחילה באחד מהן ואינו חושש. משום דקשיא לי חניכא דתנן כך היה בקיאי הדעת שבירושלים כותבין אלמא אפילו לכתחילה מגרש באחד דלא עדיפא חניכא מאחד מעיקרי שמותיו, ועוד מדאמר רב אשי גבי תקנתו של רבן גמליאל והוא דאתחזק בתרי שמי שמע מינה דאפילו לכתחילה אין צריך אלא בשהוחזק בשני שמות בשני מקומות כגון מקום כתיבה ומקום נתינה ומשום לעז וכדתניא כותיה דרב אשי, אבל בשהוחזק בשני שמות במקום אחד דליכא לעז כותב איזהו שירצה והיינו דרב אשי והיינו חניכא, ואף על גב דתניא בברייתא מגורשת וגרש דמשמע דיעבד אינו קשה דלאו דוקא אלא מדתנא ברישא אינה מגורשת תנא בסיפא מגורשת, והוא הדין לכתחילה. וההוא דרובא קרו לה מרים ופורתא שרה לא קשיא, דהתם הכי קאמר אם בא לכתוב שניהם לא יכתוב הטפל עיקר והעיקר טפל שאין דרך העולם בכך ואיכא לעז וטפי עדיף לכתוב שם הטפל לבדו ממה שיכתוב שניהם ויכתוב שם הטפל בעיקר והעיקר בטפל שזה דרכן של בריות וזה אין דרכן. כך נראה לי עיקר, ואף על פי שבגירסא הירושלמית שהבאנו למעלה לא נראה כן, אנו אין לנו אלא כגמרתנו.

ומהא דאמרינן בירושלמי יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן, שמעינן מינה שצריך לכתוב וכל שם שיש לו במקום פלוני ולא סגי ליה בכתיבה וכל שם שיש לי סתם, וכן משמועה של תוספתא דקתני אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל.

ובנמקי הרמב"ן נ"ר והני ישראל שבחוצה לארץ ששמותיהן כשמות ישראל ויש להם שמות אחים כשמות הנכרים, אף על פי שאינם אלא שם לוי מפני הערלים שאינן יודעים לקרותם בשם ישראל, כיון שהוחזק בשם ורובא דעלמא קרו לה הכי צריך לכתוב אותו השם ושם ישראל שלהם שהוא חותם בו נמי שם גמור הוא וצריך לכתוב אנא פלוני דמיתקרי פלוני עד כאן. ולפי מה שכתבתי אינו צריך ודי לו באחד מהם.

ומדגרסינן בתוספתא אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל, משמע דשם של מקום הכתיבה כותב עיקר ושם של מקום הנתינה טפל. ומהא ברייתא דמייתי הכא בגמרא משמע בהפך כדקתני [בנדפס: מדקתני] יגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה, כלומר והוא עומד בגליל, או אשתו שבגליל בשמו שבגליל, והוא עומד ביהודה אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו, אלמא כותב הוא שם של מקום הנתינה עיקר ושם של מקום הכתיבה טפל, ואנן כקרייתא דמיתניא בגמרא דילן עבדינן.

ונשאל רבינו תם ז"ל על גט של מומר [בכת"י: משומד] אם צריך לכתוב שם של נכריות [בכת"י: גיות] עם שם של יהודית. והשיב שאין להזכיר שם נכרית בתורת משה וישראל, ואין לחוש לשם נכרית כלל, דלא גרע של יהודית מחניכתו וחניכתה ותנן בפרק המגרש דכשר, וכך היו בקיאי הדעת שבירושלים כותבין ומפרש בהלכות גדולות חניכתו חניכתה ולא יותר, ובערוך פירש חניכתו שלא כתב שם מובהק, ועוד תניא בתוספתא בפרק הזורק גבי שינה שמה ושמה, גר ששינה שמו לשם נכרים כשר וכן אתה אומר בגיורת, וכל שכן ישראל מומר ששינה שמו לשם של יהודים דכשר, ואפילו לכתחילה אין לו לכתוב אלא שם של ישראל, ועוד שלא שנינו בברייתא דהכא היו לו שני שמות ביהודה וגרש באחד מהן, ולא הצריכו לכתוב שני שמותיו אלא בשיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל ובני גליל אינם מכירם בשם שביהודה ולא בני יהודה בשמו שבגליל וחוששין ללעז, אבל ביהודה שמכירין בשני שמותיו כשר כמו שכתבנו, ומכל מקום עדיין אינו מיושב כל הצורך לפי שיטתו שכתבנו למעלה לפי שאין לנו מכאן אלא שלא לפסול בדיעבד אבל לכתחילה אין לנו אלא אם תאמר דכיון דבדיעבד בעלמא כשר, הכא אפילו לכתחילה נמי, כדי שלא לכתוב שם של נכרי בגיטי ישראל, אבל לפי מה שכתבתי אני, אתי שפיר טפי.

ומאי טעמא איענשא משום דמשתרשי ליה. כלומר דשיעור הדינר משתרש לו כשיעורו מפת. והקשו בתוספת ואמאי מיענשא בכך והלא אנוסה היא ואמרינן בשבועות פרק ג' (כו, א) האדם בשבועה פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי דמר אמר בשבועה הכי אמר רב ומר אמר בשבועה הכי אמר רב, וכי אתו לקמיה דרב אמר להו אנא הכי אמר ואמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי אמר ליה את לבך אנסך, אלמא אנוס לא מיענש כלל. ויש מתרצים דהתם לענין קרבן קאמר ולכתוב על פנקסו קאמר וכדרבי ישמעאל שקרא והטה וכתב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אביא קרבן שמנה, ואמר ליה רב דפטור מקרבן אבל מכל מקום עונש איכא. ותדע לך דבפרק שני דנדריים (טז, ב) בעי תרי קראי גבי נשבע לבטל את המצוה חד למיפטר מקרבן וחד למיפטר מלאו. ואינו נכון דמסתמא רב כהנא לכאורה לענין עונש קאמר ולא לקרבן ולכתוב על פנקסו, ועוד שהרי בנדריים בפרק ארבעה נדריים (כה, ב) משמע דאפילו עונש ליכא מדאמרינן התם גבי נדרי שגגות כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש התם שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר אישתבע ונדרי שגגות הא תנין התם כיצד אמר קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונמצא שאכל ושתה שאיני אוכל ושותה ושכח ואכל ושתה וכענין זה יש לפרש שבועות שגגות כגון שאמר שבועה כשלא אוכל ככר זה אם אכלתי ושתיתי היום ונמצא שאכל ושתה מותר לאכול ולשתות שבשעת שבועה סבור היה שלא אוכל ושתה, ותירצו בתוספות כפשטא דההיא דרב כהנא ורב אסי דליכא עונש כלל והכא לענין ממון שאני דאית ליה למידק טפי ולמידע היכא מנח ליה דלא ליתי לידי שבועה וכעין פשיעה היא אבל בהא דרב כהנא ורב אסי שלא נתכוונו לישבע רק לפי סברתם פטורים שהרי פטרם הכתוב מן האדם בשבועה פרט לאנוס וממנו יש ללמד לנשבע שלא יאכל ככר זה אם אוכל ונמצא שאכל שמותר לאכול דאנוס היה ומן האדם בשבועה גמרינן ליה. ואם תאמר אם כן היאך תולה שבועות שגגות בנדרי שגגות והלא שבועות שגגות כתיבן דהאדם בשבועה לגבי שבועה הוא דכתיב ולא בנדריים והיכי תלי כתיבא בדלא כתיבה. יש לומר משום דנדרי שגגות תנן במתניתין ושבועות שגגות לא תנן. והא דקתני נדריים טפי משבועות, משום דאגב דבעי למיתני ארבע נדריים התירו, דליכא למיתני הכי בשבועות משום דנדרי הבאי מותרין ושבועות הבאי אסורות. וצריכא עיונא לי הגירסא שיש בפרק ארבעה נדריים כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרות והיא הגירסא הנכונה כמו שכתבתי שם בסייעתא דשמיא.

כמי שנשבע באמת. כתב בהלכות גדולות שמע מינה דמיתפיס בשבועה אף על גב דלא ידע. ושמע מינה דחיילא שבועה אפחות משהו פרוטה דהא מקום דינר לישה לא הוי שוה פרוטה, ותנן נמי יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד כיצד טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביום הכפורים, ואמרין ליחשוב נמי כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מגו דחיילא שבועה אתמרים חיילא אחלב נמי, ופרקינן כי קא חשיב מידי דחיילא אכשיעור שבועה דחיילא אפחות מכשיעור לא קא חשיב, ואקשינן והרי הקדש ואמרין בעיא שוה פרוטה, מכלל דשבועה חיילא אפחות משהו פרוטה. וכן הלכתא.

ואיכא דקשיא ליה **יהנה סם המות** אמאי קא מיקרי שבועה, דהוי ליה אלה וכדברי אביהו. עד כאן.

אמר רבי ירמיה בר אבא רב ושמואל דאמרי תרווייהו לא שאנו אלא בבית דין. פירש רש"י ז"ל משום דשבועת הדיינין בשם ובנקיטת חפץ וענשה מרובה אבל חוץ לבית דין משביעין אותה שאינה בשם אלא כעין היסת ולא בנקיטת חפץ ואין ענשה חמור כל כך, ואף על פי ששבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים בנקיטת חפץ תקנוה, ובי דינא דאשבע בלא נקיטת חפצא נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר, הכא תקנתן של יתומין היא, דבתר דתקינן שתהא נודרת להם כל מה שירצו אמרו שאם ירצו ידירוה ואי ניחא להו ישביעוה חוץ לבית דין וכולה מילתא משום תקנתן היא.

הא דאמרין: **מודה רב בקופצת**. פירש רש"י ז"ל וכיון שנשבעה נשבעה ומגבין לה באותה שבועה והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם עברה ונשבעה רב הונא אמת נשבעה. אבל רבינו חננאל ז"ל כתב מודה רב בקופצת מעצמה ונשבעת משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת בית דין ומגבין לה כתובתה. וכן כתב נמי בבבא קמא בפרק הגוזל קמא דגרסינן התם (קו, א) כאן בקפץ כאן בשלא קפץ כלומר דהיכא דקפץ ונשבע ובאו עדים משלם אבל לא קפץ אינו משלם אף על פי שבאו עדים שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו בעלים שבועה שוב לא ישלם וכתב שם רבינו חננאל ז"ל שמע מינה מאן דקפץ ונשבע אינה שבועה, והא דגרסינן בגיטין מודה רב בקופצת לא שנחשבת כשבועה אלא רב דלא הוי גבי כתובה לארמלתא בקופצת מודה שמשביעה ומגבי לה כתובתה. והרמב"ן נ"ר כתב דאינה ראייה דהתם אף על פי ששבועתו בקפיצה שבועה היא ופטור מן שבועת הפקדון, מיהו לא קריא ביה ולקח בעליו ולא ישלם שהרי לא קבלו הבעלים שבועה אלא הוא מעצמו הוא שקפץ. ומסתברא כדברי

רבינו חננאל ז"ל דרב לא מגבו כתובה לארמלתא לא בשבועה לא בנדר לא בגזרה תלי טעמיה אלא בטעמא והיינו טעמא משום דבנדר לא דבשניה קילי נדרי, ובשבועה לא משום דשבועה הבא ליפרע בנקיטת חפצא היא, ואי אפשר בהכי משום דרב כהנא, ושלא בבית דין לא משום דבשבועה שלא בנקיטת חפץ לא מגבינן לה. והיינו דפליג עליה דשמואל ואמר דאפילו חוץ לבית דין אין משביעין אותה לומר שלא נקל עליה אלא כעין תקנה ראשונה בנקיטת חפץ, וכיון שכן כי קפצה ונשבעה מאי הוי דהא לא נשבעה כדינה. וגדולה מזו אמרו דדיינא דאשבע באלוקי ישראל כלומר שלא בנקיטת חפץ נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר הילכך אף בקופצת נמי כיון שלא נשבעה כתקנה לא מגבינן לה בההיא שבועה אלא משביעין אותה כתקנה ומגבי לה.

אמר לה מזוני נמי לית ליך. מכאן מביא ראייה הרמב"ן נ"ר לדברי האומרים דהא דתנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה דהוא הדין לאלמנה דאינה נשבעת בתחילה דאם כדברי האומרים דוקא באשת איש אבל באלמנה תשבע בתחילה ובסוף, היכי אמר לה מזוני נמי לית לך מדרב יהודה אמר שמואל דמשמע דרב לא מודה בה ואייה נמי אמר ליה כבי תרי עבדא לי, ואמאי הא כולה כרב עבדה דכיון דלא משביעין לה ולא מדרינן לה מזוני נמי לית לה דהא בעיא אשתבועי וכי היכי דלא מגבי רב כתובה לארמלתא הכי נמי לית ליה לאגבווי מזוני, אלא שמע מינה למזוני לא בעיא שבועה בתחילה בין באשת איש בין באלמנה.

הא דאמר ליה רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לבית דין וליתי קלא וליפול באדנאי. איכא לפרושי דנדר ושבועה בעי אבל בחדא מינייהו לא משום דנדרי בדרייהו קילי, ושבועה שלא בנקיטת חפץ נמי לא, דמעיקרא בנקיטת חפץ תקנוה, אבל נדר ושבועה לשקרא לא עבדת דאימת שבועה עליהן וכי נדרה כדין נדרה. ואיכא לפרושי דאו הא או הא קאמר, והכי מסתבר טפי דהא רב יהודה תלמידיה דשמואל הוא ואייהו הוא דאמר משמיה דשמואל לא שאנו שלא בבית דין אבל שלא בבית דין משביעין אותה כלומר אם ירצו היתומים ומגבין לה בהכי, והכא נמי הכי קאמר אדרה בבית דין אם ירצו היתומים, ואשבעה חוץ לבית דין אם אינם רוצים בנדר ורוצין הן בשבועה שלא בנקיטת חפץ יותר, והיינו דאמר להו תרווייהו משום דלא פסיקא ליה חדא מינייהו, דבדעת היתומים תליא מילתא איכא דניחא לה בנדר ואיכא דניחא ליה בשבועה. ולפי פירוש זה אתיא דרב יהודה כשמואל רביה, ודי ליה דרביה

היא, וקיימא לן כותיה בדיני. וכן נראה מדברי רבינו חננאל ז"ל שכתב וקיימא לן כשמואל דסבירא ליה חוץ לבית דין משביעין אותה וחזינן לרב יהודה דאמר ליה לרב ירמיה ביראה אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לבית דין וליתי קלא באודנאי דבעינא למעבד בה עובדא, עד כאן, אלמא משמע דדברי רב יהודה ודברי שמואל רביה דברים אחדים הם, והלכך בין בנדר לחודיה בין בשבועה שלא בבית דין לחודיה מגבינן לה כשמואל ורב יהודה דעבוד בה עובדא. והני מילי באלמנה דמוריא ואמרה ואיכא משום דרב כהנא, אבל בגרושה משביעין אותה בבית דין שבועה ולא נדר כדאמר רב זירא אמר שמואל לא שנא אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה.

הא דשלחו מתם איך פלוניתא בת פלוני קבילת גיטא מן ידא דאחא בר הדיא וכו' ונדרת ואסרת כל פירות שבעולם עלה דלא קבילת מן כתובתה אלא גלופקרין אחד. לא גרסינן בה כל פירות משום דאי אפשר לה לקיימו ואוכלת לאלתר כדאמרינן בפרק שני דנדרים (טו, א) דפרכינן גבי קונם עיני בשינה אי דלא יהיב שיעורא למילתיה מי שבקינן עד דעבר איסור בל יחל והאמר רבי יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מכין אותו וישן לאלתר, ולאסור עצמו בכל פירות זמן מועט עד כדי שתוכל להחיות בלא הן, ולהאכילה עכשיו לראות אם תאכל אם לא אי אפשר בהכי. וכיון [בנדפס: דכיון] דמשם ואילך אינה אסורה אינה חוששת בכך הואיל ואינה עומדת באיסור כל ימיה כדמוכח בסמוך (לה, ב) דאמר רב הונא לא שאנו אלא שלא נשאת אבל נשאת אין מדירין אותה מאי טעמא דמפר לה בעל, ואי לאיסור שעה קא קפדה לידרוה מכל פירות שבעולם ותאכל מהן לאלתר ואף על גב דמפר לה בעל לבסוף אין בכך כלום דהא קיימא לן דחכם עוקר את הנדר ובעל מיגז גיז, אלא ודאי היינו טעמא דלאיסור שעה כיון שאינה עומדת באיסור כל ימיה אינה חוששת. הלכך הכא לא גרסינן כל, אלא ונדרת ואסרת פירות עליה.

דף לה - ב

הא דאמר רב נחמן אפילו נשאת דמדרינן לה על דעת רבים [במקור: ברבים]. נראה לי דרב נחמן לא כשנשאת דוקא הוא דקאמר דמדרינן לה

על דעת רבים אלא משום דמדרינן כולהו על דעת רבים קאמר, דהא אית ליה לרב נחמן בסמוך דאין צריך לפרוט את הנדר וכיון שכן אי לא מדרינן ברבים אפילו קודם שתנשא איכא למיחש דילמא אזלה לגבי חכם ושרי לה. דאין צריך לפרוט את הנדר.

תנאי היא איכא למאן דאמר אין לו הפרה ואיכא למאן דאמר די ש לו הפרה. דאיכא דקשיא לה אמאי לא פריק ליה [רב הונא] דמדרינן לה על דעת רבים. ויש מתרצים דרב הונא סבירא ליה דבין ברבים בין על דעת רבים יש לו הפרה והא דאמר אמימר לקמן במסוך (לו, א) אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, על דעת רבים אין לו הפרה, לא אפלוגתא דאמוראי קאי אלא אפלוגתא דתנאי דמתניתין דהמוציא את אשתו משום נדר. וכן פירש רש"י ז"ל לקמן. ויש מי שתירץ דלרב הונא כשם שהבעל מפר נדרי אשתו שנדרה ברבים כך הוא מפר נדרים שנדרה על דעת רבים, ויש מי שאומר דאפילו למאן דאמר דאית ליה דאין הבעל מפר נדר שהודר ברבים מודה הוא בעל דעת רבים שהוא מפר דלא אמרו על דעת רבים אין לו הפרה אלא בחכם אבל בבעל לא [בנדפס: משום דהיתר שעל ידי חכם אינו נותר אלא על ידי פתחים ועל דעת רבים אין לו פתחים דפתחו של זה אינו כפתחו של זה אבל הפרת הבעל שאין צריך פתחים אלא] משום דרב פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, וזו כשנדרה על דעת רבים ובלבד שירצה בעלה קא אמרת. אבל נדר שהודר ברבים טעמא אחרינא הוא, משום דכל מילתא דמיתעבדא באפי תלתא אלים טפי ולא יכול חכם למישלפיה והוא הדין לבעל [בנדפס: ונראה לי דהיינו דכי אקשינן בסמוך ממתניתין דכהן הנושא נשים בעבירה שנודר על ידי חכם, אסיקנא מאן דאמר נדר שהודר ברבים מאי איכא למימר, דמדרינן ליה על דעת רבים, ולא מקשינן ומסקינן הכי, הכא גבי אלמנה שנשאת, משום דלגבי הפרת הבעל לא שייך נדר שהודר על דעת רבים].

ויש מקשים עוד היכי חיישינן דילמא מפר להחכם ודילמא מפר לה בעל, והא קיימא לן דהנודר לחברו אין מתירין לו אלא בפניו וכדאיתא בנדרים פרק רבי אליעזר (סה, א) במדין נדרת לך והתר נדרך במדין. ויש מתרצין דהיינו דוקא לכתחילה דאין מתירין אלא בפניו אבל דיעבד אם התירוהו מותר. ותדע מדסמך צדקיהו על מה שהתירו לו סנהדרי גדולה שלא בפני נבוכדנצר כדאיתא בנדרים (סה, א) וכטעמא דפרישו בירושלמי דמה שאין מתירין אלא בפניו מפני הבושה ומפני החשד, ואם כן לכתחילה צריך אבל דיעבד מותר, זו היא דעת רבינו תם ז"ל. והראב"ד ז"ל השיב

עליו מדאמרינן בנדריים גבי צדקיהו שהתיר לו שלא בפניו של נבוכדנצר דהיינו דכתיב אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר ונתתיו בראשו. ואם בדיעבד מותר הרי לא בזה ולא הפר והם שהתירו לו פשעו. ויש לומר דכיון שיש חילול השם, הוא והם פשעו, ויש מי שתירץ דלא אמר אלא במודר הנאה מחברו או שנשבע להנאתו כגון שבועתו של צדקיהו לנבוכדנצר ונדרו של משה ליתרו, אבל כאן מה הנאה יש ליתומים באיסורה ומה צורך יש להם בכך, דהא מכיון שנשבעה נשבעה ואפילו באה להחזיר להם הממון איסורה במקומה עומד, לפיכך מתירין לה אפילו שלא בפניהם. וכתב הרמב"ן נ"ר דיש מי שגורס המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו. והכי איתא בתוספתא ובירושלמי, ולפי גירסא זו, הכא ודאי לא קשיא דפעמים שהיתומים קטנים או שאינם שם ונודרת שלא בפניהם, עד כאן. אבל בתוספות הקשו כיון דאין מתירין אלא בפניו היכי דייק רבי יהודה לקמן (מו, א) דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה מדכתיב ולא הכוס בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה, דדילמא התם משום דאין מתירין אלא בפניו הוא כלומר בפניו וברצונו. ותירץ רבינו תם ז"ל דלא אמרו אין מתירין אלא בנדר שנדר מחמת טובה שעשה לו מי שנדר לו דומיא דמשה שנתן לו יתרו את צפורה בתו מחמת נדרו וכן צדקיהו שהיה מסור ביד נבוכדנצר להריגה וניצל ממנו מחמת נדרו, אבל מי שנדר מדעתו שלא קבל טובה ממנו מתירין שלא בפניו, ודייק לה מדאמרינן בסוטה פרק ואלו נאמרינן (לו, ב) דקאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני לאמר, ואמר ליה פרעה אתשיל אשבועתך, אלמא יכול היה להתירו שלא בפני יעקב.

איבעי להו צריך לפרוט את הנדר או אינו צריך לפרוט את הנדר רב פפא אמר צריך ורב נחמן אמר אינו צריך. ולא איפשיטא. ומיהו קיימא לן דצריך כפשטא דמתניתין דכהן הנושא נשים בעבירה. ועוד דהוה להו רב פפא ורב הונא רבים לגבי רב נחמן, וקיימא לן כוותייהו, ואפילו בדיעבד אינו מותר וכדמשמע מטעמיה דרב נחמן דאמר ואי אמרת צריך זימנין דגאיז ליה לדבוריה וחכם מאי דשמע מפר, אלמא למאן דאית ליה צריך, היתרו אינו מותר.

דף לו - א

כך הגירסא בכל הספרים כאן: **אמר אמימר אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה**. ולפי גירסא זו יש ספק בדבר הלכה כמאן בנדר שהודר ברבים. אבל בתוספות כתבו דבמסכת מכות גרסינן ברוב הספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה. ואפילו לגירסת הספרים שבכאן, נראה לפסוק כן מדאיצטריך אמימר לפסוק בנדר שהודר על דעת רבים שאין לו הפרה, דאם איתא דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה לישמענין אמימר הא וכל שכן על דעת רבים. ואף על גב דרב נחמן סבירא ליה דאין לו הפרה וקיימא לן כותיה בדיני ולענין דינא אמרה דבאדרה ברבים מגבינן לה כתובה, הא פריך תלמודא בתר הכי הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר יש לו הפרה מאי איכא למימר, אלמא לא איברירה להו סברתיה דרב נחמן בהא. ואפשר דדיניה דרב נחמן דאמר אפילו ניסת מדירין אותה לא אידחי, דמדרינן לה על דעת רבים. ומיהו מסתברא דעל דעת רבים לגבי בעל מיגרע גרע מנדר שהודר ברבים וכטעמא דכתבינן לעיל, והילכך ניסת אינה גובה כתובתה מדקיימא לן דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכל שכן בשהדירוה על דעת רבים שיש לו הפרה על ידי הבעל. ודילמא ניסת ודאי מפר לה בעל ולא מגבינן לה בהזרה, וכן נראה מדברי רבינו אלפאסי ז"ל שהביא דברי רב הונא ולא הזכיר דברי רב נחמן כלל, דאלמא אף בעל דעת רבים לא מדרינן לה ולא מגבינן לה.

על דעת רבים אין לו הפרה. והני מילי לדבר הרשות. כלומר שאין מפירין אותו לדבר הרשות. **אבל לדבר מצוה מפירין אותו.** הכי גרסינן. וכן העיד עלה רבינו תם ז"ל שכן היא בכל הספרים שלהם. והכי גריס רבינו חננאל ז"ל.

כי הא דהוא מקרי דרדקי. ודקדק ממנה רבינו תם ז"ל דדוקא לדבר מצוה שהוא כעין אביהם של תינוקות דשייכי בנדר ובמצוה דחרטתן שוה דאנן סהדי דשבשתא כיון דעל על, וכל האבות שלדעתם הודר משום פשיעת בניהם אנן סהדי שנתחרטו כולם משום לימוד בניהם ועל דעתם הודר ועל דעתם הותר, אבל בנדר שאין אותם הרבים שייכין ביה ולא בחרטתו אין לו הפרה ואפילו לדבר מצוה לפי שאין חרטת הרבים החורטים שוה להתחרט בענין אחד ופתחו של זה אינו כפתחו של זה וחכם מאי דשמע מפר, וחרטה בעי שיתחרט מתחילתו שאם היה יודע

פתחו היה מניח מלישבע והילכך רבים שאינם בכלל השבועה איך ישאלו על דבר שאינם מושבעין עליו אלא שלדעתם נדר הנודר, ועוד דלמיסר שוינהו שלוחין ולא למישרי. ועוד, היאך יתחרטו הם לומר אילו נתגלה פתח זה בשעת הנדר לא היינו מניחין אות לידור ומאין להם שהיה מניח מלידור בשביל חרטתם, וראיה לדבר דלאו כל דבר מצוה אמרו, מעשה דגבעונים, שהרי אין לך מצוה גדולה מלקיים לא תחיה כל נשמה ולא תכרות להם ברית וחלול השם לא הוה התם שרימו אותם שאמרו מארץ רחוקה באנו ואפילו הכי לא התירוהו לדעת רב יהודה משום נדר שהודר ברבים כל שכן על דעת רבים משום שאינן יכולין להתחרט לדעת הנשאל אלא ודאי כי ההוא מקרי דרדקי אמרו, דעל דעת האבות הדירוהו ועל ידיהם התירוהו והם היו הנדראין והם היו הנתרין, אבל בעלמא לא [בנדפס: ומיהו במסכת מכות (טז, א) בשמעתא דקיימו ולא קיימו, משמע לכאורה דאפילו בכל מצות דעלמא אמרו כן. וצריך עיון].

ועל דעת רבים. פירש רש"י ז"ל כאן יאמרו לה הרי אנו מדירין אותך על דעתנו. וכן נמצא לרבינו האי גאון ז"ל בתשובה. וכן כתב רש"י ז"ל בשבועות גבי הא דאמר להו משה לישראל הו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתו ועל דעת המקום, דהיינו על דעת רבים, ומשמע מדבריו דעל דעת רבים לא בעינן שלשה אלא אפילו בשנים, דאין לפרש דכיון דשתף שכינה עמו הוי כרבים, דאם כן לא הוה למשה למימר על דעתו. ואף על גב דלקמן בפרקין אמרינן גבי נדר שהודר ברבים וכמה רבים שלשה, חלוק יש בין נדר שהודר ברבים לעל דעת רבים דבהודר ברבים הוי טעמא משום דכל מילתא דמתעבדא באפי תלתא אלימא ולא יכול חכם למישלפא, אבל אי לא מתעבדא אלא באפי תרי לא אלימא כולי האי. אבל נדר שהודר על דעת רבים הוי טעמא משום שהוא מבטל דעתו לדעתם וחרטתם אינם שוה הילכך אפילו בשנים, אבל באחד אף על פי שהוא תולה בו נדרו ופתחו וחרטתו אינו כפתחו וחרטת חבירו מכל מקום כיון דאינו אלא על אחד אינו מבטל דעתו לדעת היחיד. ורבינו תם ז"ל אמר דעל דעת רבים היינו כשמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפילו שלא בפניהם, אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא.

התקין רבן גמליאל שיהו העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם. מפני תקון העולם דאורייתא היא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכה אלא לרבי אלעזר דאמר עדי מסריה כרתי. פירש רש"י ז"ל וקרא עצה טובה קא משמע לן. וקשיא לי, אי הכי אכתי למאי איצטריך רבן גמליאל לתקן דהא אתא ירמיה ואשמעינן תקנה זו, ואם

תאמר דקרא אשמעינן עצה טובה ומאן דבעי חייש לה ומאן דלא בעי לא חייש לה, ואתא רבן גמליאל ותקן דלכתחילה יהו הכל עושין כן, הא ליתא, דרבן גמליאל נמי עצה טובה גרידתא אשמעינן ולכתחלה נמי לא מצרכינן לה הכי. וכך כתב ר"י ז"ל ודייק לה מדתנן לעיל (כח, ב) אין כותבין לא על נייר מחוק ולא הדיפתרא וחכמים מכשירין, דאלמא מכשירין לכתוב לכתחילה, מדקתני תנא קמא אין כותבין, ואמרינן עלה מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי, והתם אי מייתי להו סהדי אי נמי אזלי להו למדינת הים לא מקיימינן לה מעדי חתימה שבו דהא עשוין להזדייף וכמי שאינן חתומין דמו וכן משמע נמי. וכן משמע נמי מהא דתנן לעיל (כד, ב) כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ואמרינן עלה בגמרא קטנה הוא דלא מגרש הא גדולה מצי מגרש בה אמר רבה זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים אמר ליה אביי אלא מעתה רישא דקתני פסול לגרש בו וכו' אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ורבי אלעזר היא הכא נמי בעידי מסירה ורבי אלעזר היא, אלמא לרבי אלעזר אף על פי שהעדים החתומים על הגט כמי שאינן שהרי שני יוסף הדריס בעיר אחת אין מוציאין שטר חוב על אחרים כיון שאינו מתברר מתוך השטר מאן ניהו, ואפילו הכי כשר לכתחלה לרבי אלעזר, אלא ודאי הא דתנן התקין רבן גמליאל שיהו העדים חותמין על הגט, עצה טובה הוא ולמד דעת את העם, ואם כן אתא רבן גמליאל ואשמעינן מאי דאשמעינן קרא.

ועוד קשיא, לדעת המקשה היכי משמע ליה קרא דוחתום והעד עדים בחתימה ומי משתעי קרא הכי וחתום וחתום [בנדפס: בחתימה נמי משתעי קרא הכי וחותם], אלא נראה לי דלכולי עלמא קרא בתרי שטרא משתעי, אלא דלדעת המקשה דמוקי ליה כרבי מאיר משמע לה [בנדפס: דתרווייהו בחתימתם] וכי מוקמינן לה כרבי אלעזר חד בחתימה דהיינו וחתום וחד בעדי מסירה לבד והיינו העד עדים. והני תרי שטרי היינו מקושר ופשוט והכי איתא בבבא בתרא בריש פרק גט פשוט (קסב, ב) דאמרינן התם ואקח את ספר המקנה את המצוה את החתום ואת הגלוי, החתום זה מקושר ואת הגלוי זה פשוט. הנה נתברר לך משם דבאותו מעשה שני שטרות היו בו והיינו דאמר ליה רחמנא לירמיה חתום במקושר והעד עדים בפשוט ולדעתיה דרבי מאיר בחתימה ממש ולרבי אלעזר בעידי מסירה. כן נראה לי.

רב כיוסף אמר אפילו תימא לרבי מאיר התקינן שיהו העדים מפרשין שמותיהן מפני תיקון העולם. כדי שיוכל הגט להתקיים על פי יודעיו

ומכיריו ולא יצטרך עד החתום להתקיים מתוך כתב היוצא ממקום אחר. וכשהוא חותם אינו צריך לפרש אני פלוני בן פלוני עד, אלא באיש פלוני עד. אי נמי בבן פלוני עד מתכשר כדתנן בן איש פלוני עד כשר ותנן איש פלוני עד כשר, ואף על גב דטובא יעקב וראובן איכא מכל מקום אהני דמצי לאהדורי אכולה ראובן דאיכא במתא. אבל מעיקרא דכתבי אני עד ואינו מפרש שמו נפל שטרא בבירא דאמאן שאיל ומאן מהדר.

ונראה דלרבי מאיר עכובא הוא כלומר שאם באו לישאל אומרין להם שצריכין לפרש שמותיהם ולא עצה טובה בלבד מדפרכינן ובסימנא לא והא רב צייר כורא וכו' ופרקינן שאני רבנן דפקיעי בסימנייהו ופרכינן תו ומעיקרא במאי אפקעינהו, ואם איתא דלאו עכובא הוא מאי קא מקשה במאי אפקעינהו דילמא בשטרי מקח וממכר, ואי נמי בגיטי נשים ובדלא קפדי להכי, אלא ודאי משמע דעכובא הוא, ומיהו בדיעבד אפשר דלא מיפסל גיטא בהכי ואפילו לרבי מאיר דהא לא תקון אלא כדי שיהו עדים מצויים לקיימו ולא דנפיק מינה מידי אחרינא לא לענין איסורא ולא לענין ממונא, ואי משום כך אמאי מיפסיל גיטא, אלא ודאי לרבי אלעזר לא נפיק מינה מידי ואפילו לכתחלה נמי לא מחייבי לפרש שמותיהן דלא גרע מכי לא חתמי ביה סהדי כלל דמותר אפילו לכתחילה וכדכתבינן לעיל וקיימא [בנדפס: דקיימא] לן כרבי אלעזר.

אמר אביי [וכו'] בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. פירש רש"י ז"ל שמיטת קרקע חרישה וזריעה ושמיטת כספים שמיטת מלוה ואחת זו ואחת זו בשביעית, וזריעה וחרישה שאינה נוהגת בשביעית בזמן הזה נפקא ליה כדדריש בירושלמי וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטה ואחת יובל בזמן שהיובל נוהג שמיטה נוהגת. והקשה עליו רבינו תם ז"ל דאם כן הוה ליה לאיתויי הכא ההיא דרשה דירושלמי דבר מינה אכתי לא ידעינן לשמיטת זריעה וחרישה שאינו נוהגת. ואם תאמר דהכא דלא בעי למילף אלא שמיטת כספים לא חש לאיתויי וסמיך אמאי דדריש דיליף לה בירושלמי, הא ליתא, דהא בריש פרק קמא דמועד קטן (ב, א) פרכינן וחרישה וזריעה מי שרי וכו' ומשני בזמן הזה מדרבנן ורבי הוא ומייתי לה כדהכא, והתם ודאי דמהדרינן אזריעה וחרישה שהיא מותרת הוה ליה לאיתויי ההיא דירושלמי ולא הא דרבי דהכא. ועוד דהיכא דרשינן מההוא קרא אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים ואחת שמיטת שביעית ואחת שמיטת יובל דאטו בקרא שלשה שמיטות כתיבי ביה, לפיכך פירש רבינו תם ז"ל אחת שמיטת קרקע דהיינו שמיטת יובל ושמיטת כספים היינו

שביעית, והיינו דרשה עצמה דירושלמי והכי קאמר בזמן שאתה משמט קרקע ביובל אתה משמט כספים בשביעית, והאי דקרי ליה לשביעית שמיטת כספים משום דבשביעית נוהגת שמיטת כספים מה שאין כן ביובל, אי נמי משום דבצד שמיטת כספים דמי לשמיטת היובלין דמה התם קרקע מופקע מלוקח למוכר אף כאן כספים מופקעין ממלוה ללוה. והשתא אתיא שפיר ההיא דמועד קטן.

והא דאמר אביי בשביעית בזמן הזה. פירוש בזמן בית שני דאף בימי הלל לא היתה השביעית נוהגת דבר תורה לפי שלא היה היובל נוהג דמשעה שגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות דלא היו כל יושביה עליה. ועוד שהיו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה והתורה אמרה לכל יושביה שיהו יושביה יושבין כתקנן איש על מקומו. והיינו דאמרינן בערכין בסופו (לב, ב) מנו יובלין לקדש שמיטין, דאלמא בבית שני לא היה היובל נוהג ושמיטין לא נהגו אלא מדרבנן וכו'. וכן פירש רש"י ז"ל. והקשה רבינו תם ז"ל מדתנן בערכין (לא, ב) בראשונה היה נטמן כל שנים עשר חדש כדי שיהא חולט לו התקין הלל שיהא חולט מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס. ולקמן מייתי לה בפרק מי שאחזו ושמעית מינה דדין בתי ערי חומה נוהג היה בימי הלל ואין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאיתא התם בערכין, ובמסכת כריתות אמרו [ב]פרק ארבעה מחוסרי כפרה (כג, א) ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמותם, אמר רב חסדא מלמד שכולן בעלי שפחה חרופה ואין שפחה חרופה אלא המאורסת לעבד עברי כדאמרינן נמי התם עבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאיתא בערכין פרק המקדש שדהו (כט, א) ובקידושין בשילהי האומר (סט, א) אלמא שמעינן מינה שיובל נוהג היה בימי הלל, ולפיכך היה אומר רבינו תם ז"ל שהיובל ודאי נהג בבית שני והא דאמרינן התם מנו יובלין לקדש שמיטין לא קיימא לן הכי דהא מסיקנא התם דעשרת שבטים ירמיה החזירן ויאשיה מלך עליהם ואף על גב דלאו כולהו סלוק ובימי עזרא לאו כולהו סליקי. מיהו וכולהו שבטים הוה בהו ולא היתה ארץ ישראל חסרה לגמרי משבט אחד, וכיון שכן כל יושביה עליה קרינא ביה דאי לאו הכי אין לך בכל הדורות שלא היו מקצת אנשים מישראל הולכי חוצה לארץ, ואם כן יבטל דין היובלים עליהם אלא ודאי כל שלא היתה הארץ חסרה שבט גמור כל יושביה עליה קרינא ביה. והא דאמר אביי בשביעית בזמן הזה, דוקא קאמר בזמן הזה אחרי גלות הארץ ונחרב הבית בשניה שאז ודאי בטלו היובלות לכולי עלמא, והלל לא לדריה תקון אליבא דאביי אלא לדרי עלמא תקון דמידע ידעי צדיקי דאית בהו דביתא חרב, כדאמרינן בנזיר

(לב, ב) נהי דידיעי דחריב ואימת חריב אכתי מי ידעי בהי יומא, וצפה הלל שעתידין הדורות לעבור על מה שכתוב בתורה ועמד והתקין מעתה פרוזבול לדורות הבאין. והא דאיבעיא לן לקמן כי תקין לדריה תקין או דילמא לדרי עלמא תקין, אליבא דרבא הוא דאיבעי לן אבל לאביי מיפשט פשיטא ליה דלדרי עלמא דוקא תקון ולא לדריה. ולפי דעת רבינו תם ז"ל צריכין אנו לומר שצפה הלל שעתידין חכמי הדורות לתקן שתהא שמיטת כספים נוהגת ועמד ותקן כנגד תקנתן, ועוד שחשש שמא הדורות הבאין תהיה תקנתן חביבה להם ולא יתקנו פרוזבול לתקנת מלוין ונמצאת דלת נעולה בפני לויין ועוברין על מה שכתוב בתורה ועמד ותקן מעתה, וכל זה דבר מתמיה, ועוד דאף כשתמצי לומר עשרת השבטים ירמיה החזירם כשגלו ועלו בימי עזרא לא חזרו שבטים למקומם ואין שבט ושבט יושב בפני עצמו בעריו ובנחלתו אלא כולן מעורבבים והתם אמרינן היו עליה אבל היו מעורבבין שבט יהודה בבנימין ושבט בנימין ביהודה, יכול יהא יובל נוהגת תלמוד לומר לכל יושביה בזמן שיושביה כתקנן ולא בזמן שמעורבבים. ועוד ראיתי לרמב"ן נ"ר שהקשה עליו מדאמרינן לגבי חלה בכמה מקומות בתלמוד אפילו למאן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן משום דכתוב בבואכם בביאת כולכם אמרתי ולא בביאת מקצתכם, וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק ואם עלו כל השבטים עד שנקרא בהם כל יושביה עליה כל שכן שאני קורא בבואכם וזה דבר ברור ומפורש אלא אינו נקרא כל יושביה עליה ולא בבואכם עד דאיכא רוב כל שבט ושבט כדאמרינן בעלמא בכל דיני הצבור לפסח ופר העלם דבר של צבור, וכי תעלה על דעת הרב שאם עלו שנים שלשה מכל שבט ושבט שיהא יובל נוהג בהם. עד כאן. ומה שהביא ראייה רבינו תם ז"ל משהיה בית בבתי ערי חומה נוהג בימי הלל, יש לומר שהיה נוהג מדבריהם. ומה שאמרו בכריתות שכולם בעלו שפחה חרופה, והתם אין לומר מדבריהם דאם כן היו מביאין חולין לעזרה, יש לומר דשמא משום שפחה שבעלו בימי צדקיה שהיו עובדי עבודה זרה, אבל בועלי שפחה ונשים נכריות בימי עזרא מצאנו בימי צדקיה לא מצאנו. ויש לומר דשמא רב חסדא סבירא ליה כאחרים דאמרי דשפחה חרופה היינו נמי המאורסת לעבד כנעני, ולרבנן דאמרו המאורסת לעבד עברי על דבר אחר הביאום. ועוד תירץ הרמב"ן נ"ר דיש לומר שאם קנה עבד בזמן הבית ונרצע וחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שהוא עובד לעולם ודינו כדין עבד עברי להתירו בשפחה, ועוד דרב חסדא סבר לקמן חציה שפחה וחציה בת חורין בת אתרוסי הוא, והילכך משכחת לה כגון שקדשום בזמן הבית שהיה היובל נוהג וחרב הבית ובעלום בימי עזרא. עד כאן.

ואינו מחוור בעיני, דלתירוצו הראשון קשיא לי, דהא משגלו עשרת שבטים בטלו היובלות וגלותן קדמה לגלות ירושלים מאה ושלישים ושלש ויותר מעט כמו שמוכיח מתוך מקראות, ועבדים אלו שנרצעו כבר קדמה מכירתן לגלות השבטים שבע שנים אם כן יש להם קודם חורבן הבית מאה וארבעים ומתי קדשום ומתי נבעלו אחר חורבן. גם תירוצו השני איני יודע למה הוצרך רבינו נ"ר לדחוק כגון שקדשום בפני הבית, דלמאן דאית ליה לקמן חציה שפחה וחציה בת חורין קדושיה קדושין, אפילו בזמן הזה משכחת לה דלרב חסדא ורבה בר רב הונא, דסבירא להו הכי הא דאמרינן התם בכריתות (עג, א) אין שפחה חרופה אלא המאורסת לעבד עברי, לאו לאפוקי מאורסת לישראל גמור אלא למעוטי מאורסת לעבד כנעני. וכן נראה מהא דאמרינן לקמן דאמר רב ששת כשם שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת כן חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדש אין קדושיה קדושין ואם לחשך אדם לומר איזו היא שפחה הנחרפת לאיש זו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי וכו' אלמא מדמייתי עלה דההיא דחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לישראל איזו היא שפחה חרופה וכו' שמע מינה דהוא הדין דנתקדשה לישראל הוא שפחה חרופה, וכן פירש רש"י ז"ל שם ואם לחשך אדם לומר תשובה לדבר זה מאותה ששנינו במסכת כריתות (עג, א) והפדה לא נפדתה דשפחה חרופה איזו זו פדויה ואינה פדויה חציה שפחה חרופה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי והוא הדין לכל ישראל אלא דאורחא דמילתא נקט משום דעבד עברי מותר בשפחה. עד כאן. ומיהו הא דפירש רש"י ז"ל הא דאמרינן בערכין מנו יובלין לקדש שמיטין דמדרבנן קאמר, בהא איכא למימר דמדאורייתא קאמר שנהגו השמיטין בימי עזרא וכתבנן דפליגי עליה דרבי. והכי נמי משמע דהא אתא לתרוצי הא דאיתמר התם מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות אף בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות, ואקשינן עלה מדתניא לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו' ומתרץ עלה מנו יובלות לקדש שמיטין.

ומי איכא מידי מדאורייתא לא משמטא ומתקני רבנן דתשמט. נראה לי דמשמע שצריך לומר משמט אני, הוה סבירא ליה למקשה דהיינו עקירה ואינו שב ואל תעשה ולפיכך אמר אביי שב ואל תעשה הוא ולא קאמר שב ואל תעשה שאני, כלומר אין זה אלא שב ואל תעשה שאין עיקר הדבר אלא שאומרין לזה אל תגבה חובך. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

רבא אמר הפקר בית דין הפקר. אקשיא קמייתא דאקשינן ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ומתקן דלא תשמט קאי, ואוקמא אפילו כרבנן דפליגי עליה דרבי לומר דשמיטה בזמן הזה דאורייתא ואפילו הכי אתא הלל והתקין פרוזבול דהפקר בית דין הפקר כדדריש לה מקראי ואזיל. והכא נמי אפקורי אפקר הלל ממונו של לוח לגבי מלוה ומגבי ליה. וכן פירש רש"י ז"ל דאקושיא קמייתא קאי ומינה שמעינן דכח בית דין יפה להפקיר מזה ולזכותו לזה אפילו קודם שבאו לידו וכן מוכח מקרא דאלה הנחלות אשר נחלו, דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבא לידו אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו שמעון.

דף לז - א

תנן התם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. פירש רש"י ז"ל דלא תקון הלל אלא בזמן שהחוב כשאר שטרי חוב שהן נגבין מן הקרקע דהויא מילתא דשכיחא, כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא ואף על פי שאינו שוה ככל החוב כדקתני לקמיה קרקע כל שהוא האמרינן אפילו מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי. וזה מגומגם, דאם כן כי מזכה לו בעל חוב בתוך שדהו מאי הוי, וכי מילתא דשכיחא הוא זה ליתן לבעל חוב כדי שיחזור ויגבה משל עצמו, אלא שיש לומר דלא פלוג בכל שיש לו קרקע מכל מקום. ורבינו שמואל פירש משום דאין אונאה בקרקעות וקרקע כל שהוא שוה הוא כל החוב וראוי לגבות ממנו ממון הרבה בפעם אחת. והקשה עליו רבינו תם דהא אמרינן בפרק הזהב (נז, א) דאונאה אין להם אבל בטול מקח יש להם. ופירש הוא ז"ל כפירושו של רש"י ז"ל משום דראוי לגבות ממנו

כמעשה דקטינא דאביי. ואף על גב דאי אמר ליה דמי קטינא אינו חוזר וגובה, מכל מקום כיון דאי לא אמר ליה גובה וחוזר וגובה על זה סמכו והתקינו. ומיהו מה שהקשו עליו ודאמר רבי יוחנן התם דבטול מקח יש להם, יש לומר דלא קיימא לן כותיה אלא כרב נחמן דסבירא ליה דאפילו בטול מקח אין להם כדמוכח גבי בר מיצרא דזבין במאתים ולא שוה אלא מאה וכדכתב רבינו אלפאסי ז"ל בפרק הזהב.

נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו לא צריכא דמנח אסיכי.
ואם תאמר והא איכא מקום סיכי, תירצו בתוספות דמקום סיכי אינו חשוב לכתוב עליו פרוזבול. ותמהני וכי מגרע גרע מקלח של כרוב. ועוד דהא קרקע כל שהוא קתני ודוקא קתני, ואף על גב דאיבעי להו עלה וכמה ואהדרו כדאמר רב חייא בר אשי אמר רב אפילו קלח של כרוב, לאו למימרא דשיעורא בעינן וקלח של כרוב דוקא דהא קתני בפרק קמא דקידושין (כו, א) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות, ואיבעיא להו עלה מי בעינן צבורין או לא בעינן צבורין ואתיא למיפשטה מדתנן רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים וכותבין עליו פרוזבול וקונין עמה נכסים שאין להם אחריות ואי סלקא דעתך בעינן צבורין קרקע כל שהוא למאי חזי, תרגמא שמואל בר ביזנא קמיה דרב יוסף בר אויא לנעוץ בה מחט ואמר ליה רב יוסף קבסתן איכפל תנא לאשמועינן מחט, ואמר רב אשי מי לא עסקינן דתלי בה מרגניתא דשויה אלפא זוזי, אלמא דשיעור קלח של כרוב לאו דוקא דאם כן אמאי איכפלו לאוקומה בשיעור מחט ותלי בה מרגניתא לוקמא בשיעור מלא קלח של כרוב דחזיא לאוקמי בה כמה מרגניתא, וכן מוכח נמי בבבא בתרא בשילהי לא יחפור. אלא הכי פירושו דמנח אסיכי וסיכי לאו דבעל עציץ ניהו אלא דבעל הקרקע נמצא שאין קרקע מושאל לו אלא סיכי וסיכי דנעיצו בקרקע לאו כקרקע דמו.

רבי יונתן מסר מילי לרב חייא בר אבא אמר ליה צריכנא מידי אחרינא.
כלומר צריכנא לכתוב או אפילו באמירת דברים בעלמא. **אמר ליה לא צריכת מידי אחרינא. רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי.**

לו לערב אין להם קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול
מדרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחברו מנה וכו'. נראה דלחייב לו, ללוה או לערב קאמר.

מהכא משמע דהלכתא כרבי נתן. וכן נמי מדאמרינן בפרק שני דכתובות האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן, ואמרינן דקאמר מאן וכו'.

ואסיקנא לעולם דאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדרכי נתן, ובפסחים נמי בפרק שני (לא, א) גבי פלוגתא דאביי ורבא דבעל חוב למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא הוא גובה דפרכינן עליה דרבא דאמר מכאן להבא הוא גובה מדרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרע בחובת אביהם בעל חוב גובה אותה מהם ומשני לה כדרכי נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה. וקיימא לן כרבא לגבי אביי ומדקאי רבא כרבי נתן שמע מינה הלכתא כרבי נתן, ורב נחמן נמי דקאי כותיה וקיימא לן כותיה בדיני ועוד דאביי גופיה לא פליג בדרכי נתן, דאיהו נמי כותיה סבירא ליה דאיהו ניהו דפרקה לההיא דהאומר אמנה הוא זה כטעמא דרבי נתן. אלא דההיא דיתומים דגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן משמע ליה דהוי טעמא משום דלמפרע הוא גובה.

אבל רבינו תם ז"ל פירש בפרק קמא דקידושין (טו, א) בגמרא עבד עברי נקנה בכסף, דלית הלכתא כרבי נתן, מדאיפליגי התם רבי אלעזר ורבנן במוכר עצמו אי מעניקין לו או לא דרבנן סברי מוכר עצמו אין מעניקין לו ורבי אלעזר סבר מעניקין לו, ואמרינן מאי טעמא דתנא קמא דאמר מוכר עצמו אין מעניקין לו מיעטא רחמנא גבי מכרוהו בית דין הענק תעניק לו ולא למוכר עצמו, ואידך ההיא לו ולא ליורשיו, יורשין אמאי לא וכו' אלא לו ולא לבעל חובו, מדסבירא לן בעלמא כרבי נתן אתא לו אפקיה. ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן. ויחיד ורבים הלכה כרבים וכיון דקיימא לן כתנא קמא ותנא קמא לית ליה דרבי נתן אלמא לית הלכתא כותיה. ועוד דבההוא פירקא אמרינן הא מני תוטאי הוא דתניא תוטאי אומר לו ולא לבעל חובו סבירא ליה כרבי נתן, ומדקאמר הא מני תוטאי הוא שמע מינה דלית הלכתא כותיה. ור"י ז"ל דחה דמהתם ליכא ראייה דאדרבה מדתנא קמא איצטריך ליה למימר דלית ליה דרבי נתן לא קיימא לן כותיה אלא כרבי אלעזר דאמר מעניקין לו, דרבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, ואף על גב דלית הלכתא כרבי אלעזר דאמר מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית, הא לא בהא תליא ולא תרווייהו מחד קרא ילפי להו אלא כל חדא מקרא באפיה נפשיה. ואפשר דהלכתא כרבי אלעזר בהענקה ולית הלכתא כותיה במסירת שפחה כנענית, והא דקאמר הא מני תוטאי הוא, משום דאיהו אומר לה בהדיא. ואפשר לומר דאפילו תמצו לומר דהלכתא כתנא קמא בהענקה, אפשר נמי דהלכתא כרבי נתן, והא דדרשינן לו ולא למוכר עצמו ולא דרשינן מיניה לו ולא לבעל חובו, משום דמסתברא קאי גבי עבד ממעט מילי דעבד אחר אבל קאי גבי עבד וממעט בעל חוב, ומשמעות דורשין איכא בינייהו. והא דאמרינן ואידך בעלמא נמי לא סבירא לי כרבי נתן

ולא אמר משום דמסתברא כדפרישית, משום דניחא ליה למיתלי טעמא דתנא קמא בדין גמור מדתלי ליה במשמעות דורשין. אלא מיהו אפשר דטעמא דתנא קמא לאו משום ההוא טעמא איתיה, אלא בטעמא דפרישית. ואנן דפסקינן כותיה דרבי נתן אי סבירא לן נמי כתנא קמא דרבי אלעזר הכי מפרשינן טעמייהו. כן נראה לי.

אי הכי הלוהו ודר בחצרו הכי נמי דלא משמט. נראה דהא דנקט הלוהו ודר בחצרו ולא נקט הלוהו על חצרו דהוי טפי דומיא דמלוה על המשכון, משום דההיא לא פסיקא ליה דתשמט דאדרבה תניא סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט, ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש נמי הכי סבירא ליה דשטר חוב שיש בו אחריות נכסין אינו משמט, אלא דמספקא להו דדילמא הא דתניא אינו משמט בית שמאי היא דאמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי ולא עבדינן בה[ו] עובדא והא דאמרינן במציעא פרק איזהו נשך (סז, ב) רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאמרי תרווייהו האי משכנתא באתרי דמסלקי השביעית משמטתה מספיקא דרבי יוחנן קא פסקי הכי, דאיסתפקא ליה ברייתא דילמא בית שמאי הוא, ואף על פי שאנו מדמים לא נעשה מעשה. ועוד היינו טעמא דאביי דלא נקט הלוהו על חצרו, משום דלא פסיקא ליה דודאי באתרא דלא מסלקי ליה לא משמט וכדאמרינן התם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע באתרא דלא מסלקי ליה בכור נוטל בו פי שנים ואין השביעית משמטתה, והלכך הוה ליה לארוכי בלישניה הלוהו על חצרו באתרא דמסלקי הכי נמי דלא משמט.

והרמב"ם ז"ל שפסק כברייתא דקתני סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט, לא נראו דבריו, מעובדא דקריביה דרב אסי ואתא רב אסי לקמיה דרבי יוחנן ואמר ליה משמט או אינו משמט אמר ליה משמט, והאמר הוא דאמר אינו משמט אמר ליה וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה. אמר ליה והתניא כותיה דמר אמר ליה דלמא ההוא בית שמאי היא. אם תאמר דהא דקאמר רבי יוחנן דאין עושין בו מעשה היינו בשטר שכתוב בו אחריות נכסים כעובדא דקריביה דרב אסי, והא דאמר ליה רב אסי והתניא כותיה דמר היינו ברייתא דקתני שטר חוב משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט. אבל סיים לו שדה בהלואתו הא ודאי לכולי עלמא אינו משמט, דטפי עדיף טובא הא משטר שיש בו אחרית נכסים וכדתניא באידך סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט ולא עוד אלא כתב לו כל נכסי אחראין וערבאין לך אינו משמט, ומדקתני ולא עוד אלמא טפי עדיף כשסיים לו את השדה, אפילו הכי לא אפשר למימר הכי דהא בהדיא אמרו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע האי משכנתא

באתרא דמסלקי השביעית משמטתה, ולא עדיף סיים לו שדה בהלואתו ממשכנתא דנחית לה מהשתא, ושמא הרב ז"ל מפרש סיים לו שדה בהלואתו כגון שירד בה מעתה ואוכל פירותיה ועשאה לו אפותיקי שאם לא פרעו לזמן פלוני שיהא פרעון ממנה. ומשכונה סתם היא שאין בה גוביינא כלל. והילכך טפי עדיף ממשכנתא באתרא דמסלקי, ואי נמי אפשר דמוקי לה להא דסיים לו שדה באפותיקי מפורש. וראיתי לרמב"ן נ"ר דאפילו באפותיקי מפורש משמט, דהא מלוה על המשכון משום דקני ליה ממש כדרבי יצחק הוא דאין שביעית משמטתו, הא לאו הכי משמט.

הא דאמרינן: **דקני לה כרבי יצחק שנאמר ולך תהיה צדקה**. מקשו בה רבוותא ז"ל מהא דגרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין (מד, א) ותסברא אימר דאמר רבי יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי אמר. והכא בשעת הלואתו מיירי מדקתני המלוה את חברו על המשכון, וכדאמרינן התם בהשוכר שבמציעא (פב, א) והא אידי ואידי בהלוהו על המשכון קתני. ותירץ הר"ז הלוי זצ"ל, דהכא הכי פירושא שאני משכון הואיל וקני לה כדרבי יצחק, כלומר מגו דמשכחת ליה צד דקני בכדרבי יצחק והוא שמשכנו שלא בשעת הלואתו שהוא כנגוש ועומד ולא קרינא ביה לא יגוש הואיל ואיכא שם משכון בעולם דקני ליה מה שאין כן בהלוהו ודר בחצרו דלא מקניא חצר לעולם הילכך לא מהניא ליה תפיסתו. עד כאן. ודברי רבינו ז"ל מתמיהין דאטו טעמא דמשכון דלא משמט איתיה אלא משום דתפיס ליה ונגוש ועומד הוא ואי האי משכון לא נגוש הוא מאי אהני לן מאי דאפשר במשכון אחר דעלמא למהוי לה קנוי מדרבי יצחק, ועוד דבחצר נמי משכחת צד דלא משמט כגון שסיים לו את השדה וכדעת תנא דברייתא, אי נמי בהלוהו על חצרו באתרא דלא מסלקי לכולי עלמא, והפירוק הנכון הוא מה שכתב הרב בעצמו ז"ל משם אחרים, דההיא דשבועות ליתא, אלא דרבי יצחק בכל משכון איתא ואפילו במשכנו בשעת הלואתו כדאוקמינן לה הכא. והרמב"ן נ"ר חזק הסברא הזו בראיות נכונות, חדא דאמרינן בקדושין (י, א) במקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יצחק והך לישנא במלוה שיש עליה משכון משעת הלואתו משמע, תו דגרסינן התם בפרק קמא (יט, א) המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי בר רבי חנינא לא אמר רבי יוסי מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו היא גופה משכון היא ואפילו הכי יש שהות ביום מקודשת, והא אמה עבריה משכנה בשעת הלואתה היא ודכותה במשכון כסף מקודשת אלמא קני ליה [בנדפס: דאי לא קני ליה] אינה מקודשת כדאמרינן בריש פרקין התם במשכון דאחרים דקני ליה כדרבי יצחק אלמא דרבי יצחק נמי

אפשר דאיתיה אפילו במשכנו בשעת הלואתו ומיהו לא מוכחא מדידיה. ומשום הכי פשטוה מדרבי יוסי כרב חנינא. וכן ההיא שמעתא דפסחים (לא, ב) מוכיחה כן דאפילו משכנו בשעת הלואתו קני ליה כדרבי יצחק דקאמרי בהדיא גבי ההוא דקתני ישראל שהלוח את הנכרי וכו' דקני ליה בדרבי [בנדפס: כדרבי] יצחק. והלוהו על חמצו משכנו כשעת הלואתו היא. ומאי דקאמרינן התם אימר דקאמר רבי יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי קאמר, לא על דרך בירור נאמר אלא על דרך הספק לומר לך שלא שמענו ממנו דבר זה בפירוש, ואפשר שלא אמרו אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו וכדכתב קרא ולא תוקמה בתנאי, אבל אפשר גם כן לומר דאפילו משכנו בשעת הלואתו נמי כך דינו. וכשהגיעו פה במסכת גיטין ושנו בברייתא שהמלוה על המשכון אינו משמט אמרו דאיתא לרבי יצחק אפילו משכנו בשעת הלואתו. עד כאן. והענין נכון אלא שהלשון אינו מתיישב בעיני היטב, דכל כי האי גונא בלישנא דהניחא [בנדפס: אי] אית ליה הכי קא נסיב לה תלמודא אי נמי באימר דשמעת ליה. אבל התם בשבועות (כב, א) וכן בפרק השוכר שבמציעא (פב, א) מתמיהין בה ותסברא אימר דאמר רבי יצחק וכו' והאי לישנא לישנא ברירא משמע ולא דספיקא, אלא שהענין מתחוור בו וראוי לסמוך עליו. ומצאתי לרב בעל ההלכות זצ"ל שכתב בהלכות שבועות בלשון הזה וכי אמר רבי יצחק בעל חוב קונה משכון הני מילי במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו לא קני והני מילי דכתב עליה שטרא דלא סמך אמשכון אבל לא כתוב עליה שטרא ושקל מיניה משכון בשעת הלואתו קאני והוי עליה שומר שטר, דכי אמר רבי יצחק משכנו בשעת הלואתו לא קאני בדכתב שטרא ולא סמך אמשכון דאזלינן בתר אומדן דעתא, והיכא דאוזפיה וכתב עליה שטרא ולבתר הכי שקל מיניה משכון הוי עליה שומר שטר והיינו דרבי יצחק. עד כאן. וצריך עיון דאי הכי התם בשבועות ובמציעא היכי אקשינן להדיא ותסברא אימר דשמעת ליה לרבי יצחק וכו' דדילמא התם בלא שטרא הוא וסתמא דמילתא ודאי הכין הוא דלא הוה ביה שטרא.

אמר רבא ותלי ליה. פירשו בתוספת בשם הרב ר' ברוך תולה עיניו וידיו פשוטות לקבל עד דאמר ליה הכי, וכן מצא בירושלמי. ורשיי ז"ל לא פירש כן.

אמר רב יהודה אמר רב נחמן [אמר רב] נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מאי טעמא כיון דתקיננו רבנן לא שביק היתירא ואכיל איסורא. וכתב רבינו תם ז"ל דאפילו שבועה לא בעי מהאי טעמא דמסתמא לא שביק היתירא ואכיל איסורא.

כי אתא לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זו פתח פיך לאלם הוא. כלומר אף על גב דאיהו לא טעין, דילמא פרוזבול הוה לי ואבד. ומיסבר סבר דכין דאבד לא מהימן למימר דהוה ליה, הילכך פותחין לו אי הוה ליה ואבד, ואקשינן עליה דרבא מהא דתנן וכן בעל חוב המוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו ופרקינן תנאי היא דתניא המוציא שטר חוב צריך שיהא עמו פרוזבול וחכמים אומרים אינו צריך. ואף על גב דקיימא לן דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מכיון דרב קאי כחכמים דברייתא ועביד בה עובדא קיימא לן כמחלוקת דברייתא. ועוד דלא אשכחן אמורא דפליג עליה דרבי יהודה אמר רב [נחמן] הילכך קיימא לן כותיה, וכן פסק הרמב"ם ז"ל, אבל הרב אלפאסי ז"ל לא הביאה בהלכותיו וכתב משנתנו דהמוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו במקומה בפרק הכותב.

וכתב הרמב"ן נ"ר דנראין הדברים שאם טען על מנת שלא אשמיטנו בשביעית הלויית נאמן מגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל. ואפילו כשתמצא לומר אין כותבין פרוזבול כשמואל נאמן לומר כן שהטענה עצמה כדאי להאמינה. מאי טעמא כיון דאיכא תקנתא לא שביק היתירא ואכיל איסורא, השתא בפרוזבול נאמן דאיכא למיחש לא איזדקיקו ליה בי דינא בהך טענה לא מהימן. עד כאן. ונראין הדברים אלא דקשיא לי אמאי איצטריך רב יהודה יתומים אין צריכין פרוזבול רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים, דבלאו האי טעמא אין צריכין בפרוזבול דהא טענינן להו מאי דמצי אבוהון למטען במידי דשכיח ומצוי והילכך טענינן להו דילמא פרוזבול היה לו לאביהם או על מנת כן הלוח שלא ישמיטנו בשביעית, אלא דאיכא למימר דמהני היכא דאיכא סהדי דהוּו תמן בשעת הלואה ומסהדי דלא אתני מידי וכן נמי לא זזה ידם מתוך ידו עד שמת ולא מסר דבריו ולא כתב פרוזבול ואפילו הכי לא צריכי פרוזבול מאי טעמא רבן גמליאל ובית דינו אביהן של יתומים,

ומיהו ביתומים גדולים דלית בהו האי טעמא טענין להו דלמא היה פרוזבול לאביהם או שמא תנאי היו דבריהם בשעת הלואה שלא ישמיטנו בשביעית. כן נראה לי.

ולענין פסק הלכה: שמיטת קרקע נוהגת בארץ בזמן הזה לכולי עלמא, מיהו לרבנן נוהגת דבר תורה דקיימא לן קדושה ראשונה ושנייה יש להן שלישית אין להן, וכדמשמע נמי מהא דאמרינן הכא ובריש משקין בשביעית בזמן הזה ורבי היא אלמא לרבנן דאורייתא היא, ולמאן דאמר קדושה שלישית יש להן נוהגת מדבריהם, וכן לרבי ודאי מדבריהם היא כדאיתא הכא ובריש משקין. ואף כשתמצא לומר דרבי סבר שלישית אין להן מיסבר סבר בשמיטה שהיא מדבריהם דהכא שאני [בכת"י: מדבריהם] דכתיב השמט שמוט דמשמע דבשני שמטות הכתוב מדבר.

והכי איתא בירושלמי: תמן אמרין אפילו כמאן דאמר מעשות מדברי תורה מודה בשמיטה שהוא מדבריהם דתני וזה דבר השמטה שמוט רבי אמר שני שמיטין שמטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמטה נוהגת מדברי תורה פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם, כן אתה למד מן הירושלמי הזה דאף בזמן שאין היובל נוהג כלל שמטה נוהגת מדבריהם, ואמרינן בסנהדרין מכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא. וכן משמע מעובדא דריש לקיש דהתם. ואמרינן נמי בפסחים (נא, ב) אמר ליה רבה בר בר חנא לבריה לא תאכל ספיחי כרוב לא בפני ולא שלא בפני.

וכיון דנהגא שמטת קרקע מדבריהם ממילא שמעינן דאף שמטת כספים נוהג בכל מקום מדבריהם, ואמרינן נמי בירושלמי רבי יוסה אומר וזה דבר השמטה שמט בזמן ששמטה נוהגת בארץ מדבר תורה השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ מדבר תורה בזמן שהשמטה נוהגת בארץ מדבריהם השמט כספים נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ מדבריהם. וכן הדין נותן דהשמט כספים חובת הגוף הוא ואין חלוק בין בארץ ישראל לחוצה לארץ, ודינו דרבנן דבי רב אשי ורבה ואביי דכולהו בחוצה לארץ הוו משמטי ובזמן הזה הוו וכן רב נחמן דאמר איישר חילי אקיימיניה ושמואל נמי דאמר אין כותבין פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא בנהרדעא ורב נמי דכי אתא לקמיה הוה אמר להו מידי פרוזבול היה לך ואבד וחוצה לארץ הוה. וכן דעת הרב אלפאסי ז"ל שכתב סוגיא זו בהלכותיו. וכן דעת רש"י בפרק קמא דעבודה זרה כשמעתא דאיטעניא. והגאונים ז"ל כך הסכימו שהשמט כספים נוהג בכל זמן ובכל מקום.

אבל הראב"ד ז"ל כתב דאין השמט כספים נוהג בזמן הזה לפי שהלכה כרבי דאמר אין שמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג. ותדע לך שהסוגיא כולה הולכת בדיני השמטה להקל בפרוזבול. ואי כרבנן דאמרי בשביעית דאורייתא בשל תורה הלך אחר המחמיר, וכיון דקיימא לן שהשמטה תלויה ביובל לדבר תורה מדבריהם אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג מדבריהם, וכי היכי דתקון רבנן זכר לשביעית הכי נמי תקון זכר ליובל, ואי אפשר דתקון לזה ולא תקן לזה לפי ששניהם תלויין זה בזה, והיובל טעון קדוש בית דין ובימי רבותינו ז"ל היה בית דין קבוע בארץ ישראל ותוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרות לבעליהן זכר ליובל. ולפיכך היתה שמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים, אבל עכשיו שאין שם בית דין שמקדשין אותו ואין תוקעין ואין משלחין עבדים אין היובל נוהג כלל שאלו הדברים מעכבין ביובל כדאיתא במסכת ראש השנה, וכיון שבטל היובל בטול גמור ואינו נוהג אפילו מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל ואפילו מדבריהם לא בעבודת קרקע ולא בהשמטת כספים. וזה קשה ממה שאמרו בירושלמי שכתבתי למעלה פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם. ולא אמרו בזמן שהיובל נוהג מדבריהם, ועוד דבימי רב אשי כבר בטלו מומחין מארץ ישראל ובזמן הזה היה, ואפילו הכי היה השמט כספים נוהג בדורו כדאמרינן רבנן דבי רב אשי מסרו מילייהו להדדי, ועוד שמימי רבי הלל הנשיא שתיקן סדר המועדות וקדשן לדורות על פי סדר העיבור שאנו מונין בו שוב לא היה בארץ ישראל בית דין ראוי לקדש וכל שכן בימי רבנן בתראי ואף על פי כן היו כותבין פרוזבול ומוסרין דבריהם לבית דין. וכזה השיב עליו הרמב"ן נ"ר. ואף הרב ז"ל חזר בו במסכת עבודה זרה בפרק קמא ואמר קמשמע לן רב הונא דשמטת כספים נוהגת אף על פי שאין שמטת קרקעות נוהגת דלא סבירא לן כרבי, ואי נמי סבירא לן כותיה נהי דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואפילו בחוצה לארץ. עד כאן.

ולענין כתיבת פרוזבול כתבינן בכל בי דינא אף על גב דלא אליס כבי דינא דסורא ונהרדעא. ותדע לך דהא רבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי, ואי אפשר דכולהו רבנן דבי רב אשי אלימי לאפקועי ממונא ושמואל דאמר הכי אזיל לטעמיה דאמר איישר חילי אבטליניה ואנן כרב נחמן סבירא ליה דאמר אקיימיניה, ואף על גב דלא איפשט אי לדריה תקון אי לדרי עלמא תקון כיון דחזיא לכולהו רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי, כותייהו עבדינן דסבירא להו דכי תקין הלל בכל בי דינא תקון ואף על גב דלא אליס. ועוד שמעינן לה מדרבי יהודה אמר רב דאמרי לא שביק היתרא ואכיל איסורא דאם איתא מאן לימא לן דאזדקיקו לבי

דינא אלימתא וכי אקשינן ממתניתין דהמוציא שטר חוב ואין עמו פרוזבול הרי זה לא יפרעו אמאי לא פרקינן הכא במאי עסקינן באתרא דליתא בי דינא דאליס, אלא שבזו יש לומר דמתניתין סתמא קתני ואין עמו פרוזבול לא שנא באתרא דאיכא בי דינא לא שנא באתרא דליכא בי דינא, ואי נמי דאפילו למאן דבעי בי דינא דאליס לאו כבי דינא דסורא ונהרדעא קאמר אלא בי דינא רבה באתריה ויפתח בדורו כשמואל בדורו ובי דינא באתריה כרב אמי ורב אסי באתריהו. וכן דעת רבינו תם ז"ל. ומכל מקום ממאי דכתבינן ודאי משמע שפיר דכל בי דינא כתיב פרוזבולא ושפיר דמי. וכן נראה דעת הרב אלפאסי ז"ל שכתב דין פרוזבול סתם.

אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא וכותב וכל שהוא זה אפילו ראוי לנעוץ בו מחט, כדמשמע בפרק קמא דקדושין (כו, ב) גמרא נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות ובבבא בתרא בסוף פרק לא יחפור (כז, ב) השאילו לו מקום לתנור או לכיריים כותבין עליו פרוזבול היה לו עציץ נקוב כותבין עליו פרוזבול אין לו קרקע אבל לערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול אין לו ולא לערב אבל לחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדרבי נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו וקיימא לן כרבי נתן והרב אלפאסי ז"ל כתבה בהלכות.

סיים לו שדה בהלואתו ואפילו באפותיקי מפורש משמט כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דלא משכחי משכונת קרקע דלא תשמט אלא באתרא דלא מסלקי דדמיא לזבונא כדאיתא בפרק איזהו נשך. והרמב"ם ז"ל כתב דאינו משמט וכבר כתבתי למעלה דאינו מחוור.

הלוהו על המשכון אינו משמט משום דקני ליה כדרבי יצחק דכתיב ולך תהיה צדקה.

במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד. פירוש, דמשמע להו דלא ישתעבד לרבו ראשון קאמר. ואלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד, כלומר לרבו ראשון דכולה מתניתין לראשון משמע להו והילכך קא מקשי ואזיל לומר שכבר יצא לחרות כדאמרין לקמן המפקיר עבדו יצא לחירות אלא שצריך גט שחרור. ומיהו רבו שני אפשר לו להשתעבד בו דהא קני ליה משבאי, ושבאי גופיה קני ליה למעשה ידיו כדאיתא בסמוך, אלא דכולה מתניתין לרבו ראשון משמע להו כדפרישית ואפשר נמי דהאי מקשה סבירא ליה דשבאי לא קני לה אפילו למעשה ידיו דאינהו מינן כלל לא קנו, והכי משמע לכאורה

מדאמרינן לקמן ולרבא דאמר לאחר יאוש ולרבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה. אלמא מדאמרינן ולרבא ולא אמרינן ולרבו שני מי משתעבד סתם שמע מינה דליכא מאן דסבירא ליה דאפשר להשתעבד לרבו שני אלא רבא בלחוד ולישנא דמתניתין מכרעא להו הכי מדקתני סתם משתעבד ולא ישתעבד ולא חלק בדבר דאלמא לא ישתעבד כלל קאמר לא לראשון ולא לשני, אלא דקשיא לי דאם כן תקשי להו קרא דכתיב וישב ממנו שבי דמינה גמרינן (לח, א) דשבאי קני ליה למעשה ידיו אפילו מינן, ואם כן אף הקונה ממנו אמאי לא ישתעבד בו, ואפשר לומר דאינהו לא דרשי ליה לקרא דוישב ממנו שבי לומר דנכרי ישראל קנה אלא קרא ספור ענין ומאורע שהיה קאמר כהרבה פסוקים שבכתוב.

אמר אביי לעולם לפני יאוש לשום עבד ישתעבד לרבו ראשון לשום בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני, לרבו שני לא דהא לשום בן חורין פרקיה, לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא פרקיה, דקסבר תנא קמא דאין מצוה לפדות את העבדים, ומיהו תקנה התקינו לפדותן כדי שלא ישתקע בידי נכרי ולא ליפקע ממצות. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל לקמן (לח, א) גבי אמתא דפרקא תרמודא. ושמא נאמר דאף תנא קמא סבירא ליה דמצוה לפדות את העבדים כבני חורין מדמתקני תקנתא ואפקעינהו מרבן ראשון כי היכי דלא למנעי מליפרקינהו, והא דאהדר להו רבן שמעון בן גמליאל כך כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים, לאו למימרא דתנא קמא סבירא ליה דאין מצוה לפדותן אלא דתנא קמא חייש דילמא טעו אינשי ואתו למימר דאין מצוה לפדות את העבדים, ואמר להו רבן שמעון בן גמליאל דכולי עלמא ידעי דמצוה לפדותן ולא מימנעי ופרקי להו והילכך שבקינן להו בדינייהו. כן נראה לי. ובירושלמי אמרו הדין תנאה קדמאה סבר מצוין הם לפדות את בני חורין ואין מצוין לפדות את העבדים.

ותמיהא לי למה הוצרך אביי להאריך בלשונו כל כך ולומר לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני וכו', דהא אנן לא הוה קשיא לן אלא לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד לרבו ראשון, והוה ליה למימר לעולם לפני יאוש ולשם בן חורין לא ישתעבד דילמא מימנעי ולא פרקי [בנדפס: אפילו לשם עבד דידהון ישתעבד לרבו שני דאי לא מימנעי ולא פרקי] ונראה לי דאיצטריך כי היכי דלא תימא דכיון דחיישינן דילמא מימנעי ולא פרקי, אפילו לשם עבד דידהו ישתעבד לרבו שני דאי לא מימנעי ולא פרקי ופקע עבד ממצות ביד נכרי קא משמע לן אביי דאף על גבי דפדאוהו לשם עבד דידהו ישתעבד

לרבו ראשון דאין כאן חשש שמא ימנע ולא יפדה דכיון שהוא פודה לשם עבד בין כך ובין כך יפדנו. אבל מי שנדבו לבו לפדות לשם בן חורין [בנדפס: ולמצוה] אם אתה אומר לו שלא הועילו מעשיו להוציאו לחירות אף הוא נמנע ולא יפדה. כן נראה לי.

רבא אמר לעולם לאחר יאוש וכו' רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה. כך רבינו חננאל ז"ל גריס. ויש מי שפירש ישתעבד לרבו שני קאמר דלרבו ראשון לא דהא לאחר יאוש הוא אבל לרבו שני משתעבד דכיון דמשתעבד ליכא משום שמא יפיל עצמו לגייסות דהא משתעבד מה לי הכא ומה לי הכא. וליכא למימר נמי שמא יפיל עצמו לגייסות שיאמר השני נח לי, דהא לא ידע מאן פריק ליה. וזה אינו מחוור, דהיאך אפשר לומר דזה שפדאו לשם בן חורין ישתעבד בו ובמה קנאו, ועוד דודאי אכתי איכא משום דחזקיה שהרי זה מפני שרוצה בהפסדו של ראשון מפיל עצמו לגייסות אף על פי שאינו יודע שבאי גופיה אם נח אם קשה ומי שיפדנו אם לשם בן חורין אם לשם עבד יפדנו וירדנו בפרך אלא מחמת קטטה שהיתה לו עם רבו מקיים בנפשו תמות נפשי עם פלשתים, ועוד דלקמן בשמעתין דמקשינן דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא מיסתגיא קושיין שפיר לפום הדין פירושא. ובתוספות מפרשים לשם עבד ישתעבד לרבו שני, לשום בן חורין ישתעבד לרבו ראשון. וגם זה אינו מחוור לפי מה שכתבתי. אבל רש"י ז"ל פירש דבין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון וכן כתב רבינו אלפאסי ז"ל בהלכות וזה פירוש נכון ומחוור. וגם רבינו תם ז"ל הגיה בספרים בין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון. וכן נראה לי מן התוספתא דתנינן בתוספתא דמכילתין עבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד ורבו נותן את דמיו ואם לשם בן חורין לא ישתעבד ואין רבו נותן את דמיו רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן את דמיו.

שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו. כתב הראב"ד ז"ל קשיא לי טובא, היכי קני לו למעשה ידיו ואי קאי בהדיה בדינא מי לא אפיק ליה מתותי ידיה ומי מצי אמר ליה הא קניתי ליה בחזקה, ואי עריק מיניה מי מצי לאהדוריה בדינא, ואגב אונסא הוא דמשתעבד ביה, מעתה האי ישראל דזבניה מיניה לשם עבדות אמאי ישתעבד בו, דמשמע דמדינא קאמר, ליקום בהדיה בדינא וליפוק דהאי ישראל לא אנס הוא ומדינא ליכא עליה ולא מידי, ולא העלה התירוץ לקושיא זו כלל. אבל הרמב"ן נ"ר תירץ דמשום יאוש בעלים נגעו בה דכיון דנתיאשו בעלים ממנו זכה נכרי בגופו למעשה ידיו, דעבד עצמו לא זכה במעשה ידי עצמו

ביאוש בעלים לפי שלא פקע ממנו אלא קנין פירות אבל גט שחרור הוא צריך. ושבאי הא קני ליה למעשה ידיו משעה ראשונה והילכך אף הקונה ממנו קונה הוא ממנו למעשה ידיו. למה זה דומה לגוזל בהמה או כלים ומכרן לאחר יאוש בעלים דקנה כאלו קנה מבעלים ראשונים אבל לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא קני ליה שבאי שהרי משעת יאוש זכה עבד בעצמו והרי הוא בן חורין גמור ואין נכרי קונה ישראל גמור כי אם ברצונו ובדעתו והלכך אף הפודאו ממנו לא ישתעבד בו שהרי שבאי גופיה לא קני ליה. והיינו אמתיה דשמואל לקמן. ולפי פירוש זה קרא דכתיב וישב ממנו שבי לאו בישראל גמור משתעי אלא בעבד כנעני וכן פירש הוא נ"ר בפרק קמא דקדושין, והיינו דכתיב שבי כלו' ששבה מהם מה שנשבה בידן של ישראל, וכן אמרו ז"ל ששפחה כנענית היתה. ומיהו לישנא דגמרא משמע דאפילו ישראל גמור קונה בחזקת שביה וכדאמר אשכחן נכרי נכרי ישראל מנא ליה דכתיב וישב ממנו שבי. ואפשר דעבד כנעני קאמרינן שאף הוא ישראל הוא דשייך במצות כנשים ועליה קא אתינן אי קני ליה שבאי. וכן פירשו רוב המפרשים ואין [בנדפס: ואף] בפירוש רש"י ז"ל שבידינו כתוב כן. ואינו מחוור, כמו שאני עתיד לכתוב בסמוך בסייעתא דשמיא.

וקשיא לי אשמעתין לפי מה שראיתי לרש"י ז"ל ולקצת המפרשים נוחי נפש דנראה מדברי כולם דלכולי עלמא שבאי לא קני ליה אפילו למעשה ידיו אלא לאחר יאוש, ולפום כן לפני יאוש אפילו פדאו לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ולא לרבו שני וכדאמר אביי לעיל. ורבא נמי לא קאמר לשם עבד ישתעבד לרבו שני אלא בלאחר יאוש. ותמיהא לי דאדרבה משמע לי לכאורה דלרבא דאמר דשבאי קני ליה משעת שביה הוא דקני ליה ואפילו לפני יאוש, ותדע לך דהא אתיא לדמויי חזקה לכספא וכשם דבכספא קני ליה לאלתר הכי נמי קני ליה בחזקה לאלתר. ועוד דהא משמע דחזקה דישראל כחזקה דנכרי וחזקה דנכרי בנכרי לאלתר היא ותדע לך דהא מעמון ומואב טהרו בסיחון ילפינן לה וההיא בקרקע היא וקרקע בעלמא אינה נגזלת ולא שייך בה יאוש, ואם כן חזקה בגופו נמי דמייתי מינה אפילו קודם יאוש הוא, דרחמנא אמר דליקני בחזקת מלחמה, ועוד דלא שייך יאוש אלא בממונו אבל בגופו לא שייך יאוש וכדאמרינן בבבא קמא פרק מרובה (סח, ב) גנבה בנפש תוכיח שאין יאוש לבעלים, אלמא אף גופו בחזקה לאלתר קני ליה. ומינה דישראל נמי לאלתר קאני ליה בחזקה דמדקאמר אשכחן נכרי נכרי ישראל מנין ודאי משמע דישראל דומיא דנכרי וזה לאלתר בחזקה דומיא דכספא. ועוד דקרא דוישב ממנו שבי מי כתיב בה יאוש, אלא אדרבה משמע דמשעה ששבאו נעשה

שבי דידיה, והא דאוקי רבא מתניתין בלאחר יאוש לאו משום לשם עבד ישתעבד מוקי לה דלאחר יאוש דאפילו לפני יאוש נמי ישתעבד לרבו שני דה קניא משבאי, אלא משום דקתני לשם בן חורין לא ישתעבד קא מוקי לה בלאחר יאוש, דאי בלפני יאוש ישתעבד לרבו ראשון דכיון דלפני יאוש הוא אכתי רשות אדון ראשון עליו וקנין שבאי קא פקע מיניה וחוזר הוא אצל רבו ראשון, הא למה הדבר דומה לאיש שקנה עבד למעשה ידיו לזמן וחזר לוקח ומחל על מעשה ידיו תוך זמן למי משתעבד לא לרבו ראשון. ומעתה מה שהקשה הראב"ד ז"ל אינו קשה כלל דודאי אם לקחו במלחמה קנאו ולא קאי בהדיה בדינא ודיינא שאינו דומה חזקת מלחמה למחזיק בו בגזל, ותדע לך דאלו באת לדמות חזקת מלחמה לחזקת גזילה היאך טהרו עמון ומואב בסיחון, וכשעמדו בדין עם יפתח אילו לא היה סיחון זוכה עמהם בדין אף ישראל שטהרום בו היו מתחייבין בדין דלא עדיפי ממאן דאתו מחמתיה. ובודאי בגזל לא קנאו וכדאמרינן בסוכה בפרק לולב הגזול (ל, ב) אמר להו רבא להנהו אבונכרי כי זבניתו אסא מנכסים ליגזזו אינהו דסתם נכרים גזלי ארעתא נינהו כי היכי דלהוי יאוש בידיהו דידהו ושנוי רשות בידייכו דידכו, אלמא כל שהוא במחובר ליכא יאוש ולא קנאו וישראל שקנאו ממנו וגזזו הוא בעצמו גזל הוא בידו, אלא ודאי כדאמרן דכל שלקחו בחזקת מלחמה בין גופו בין ממונו קנאו שהתורה זכתה לו ואם ברח ממנו גם הוא קנה עצמו בן חורין ממנו.

דף לח - א

ואימא הני מילי בכספא אבל בחזקה. פירש רש"י ז"ל בכספא לפי שכל קנינו בכסף, אבל בחזקה בחזקה דהלבישו והנעילו דאמרינן בקדושין עבד כנעני נקנה בחזקה זו מנין דנכרי קונה בחזקה זו. ואינו נראה לרבינו תם ז"ל מדאמרינן אשכחן נכרי נכרי ישראל מנין דאלמא באותה חזקה דאיירינן עד השתא הוא דבעי נכרי בישראל מנלן ובודאי אין עבד עברי נקנה בחזקת הלבישו והנעילו כעבד כנעני. ותדע לך דגבי קנין עבד כנעני קתני חזקה ואילו גבי קניית עבד עברי קתני נקנה בכסף ובשטר ואילו חזקה לא קתני. ועוד דבפרק קמא דקידושין (יד, ב) אמרינן בגמרא עבד עברי נקנה בכסף תינח עבד עברי הנמכר לנכרי הואיל וכל קנינו

בכסף, ואם איתא אף בחזקה נמי קונה. ועוד דבהדיא אמרינן בשילהי פרק קמא דקדושין (כז, א) גמרא נכסים שאין להם אחריות יפה כח שניהם כלומר כסף ושטר מכח חזקה שכן שניהם קונים בעבד עברי מה שאין כן בחזקה. אלא הכא הכי פירושו בחזקת שביה מנין, והיינו דמייתי עמון ומואב טהרו בסיחון דהיינו בדרך מלחמה, ובישאל נמי קונה בדרך שביה כדכתיב וישב ממנו שבי. ומיהו בפירוש רש"י ז"ל כתב נכרי ישראל מנלן כגון עבד זה דשייך במצות דאלמא אף הוא ז"ל סבור דשמעתין לאו בישראל גמור איירי אלא בעבד כנעני הנקנה לישראל בחזקה דהלבישו והנעילו אם נקנה לנכרי בחזקה זו. ומיהו יותר נראה כדברי רבינו תם ז"ל דבישראל ממש קא מיירי דהא משמע לכאורה דמשום דאמרינן דהם קונים מהם קל וחומר מישראל ושמעינן מינה דהם קונים בכסף בין מישראל בין מהם, חזר ושאל בין מהם בין ישראל שאמרנו שקונין בכסף מנין שקונין בחזקה וקא דייק הם מהם מעמון ומואב, וחזר ושאל אשכחן נכרי נכרי וישראל שאמרנו שקונין אותו בכסף מנין שקונין אותו בחזקה, אלמא ישראל דחזקה כישראל דכסף מה התם ישראל גמור אף כאן ישראל גמור ודבר הלמד מענינו הוא. ומיהו אם כדברי רש"י ז"ל דישראל כגון זה קאמר לא תיקשי מידי לפירושו שפירש כאן. ולדידי קשיא לי אשמעתין מאי קא דייק קנין גופו בחזקה מחזקת קרקע דעמון ומואב ממונו לחוד וגופו לחוד, דאי לא תימא הכין, לעיל כי קא איבעיא להו הם מהם למעשה ידיו מנלן ודייק לה מקל וחומר מישראל ליייתי ליה מעמון ומואב ואם בחזקה קונה כל שכן בכסף. וניחא לי, דמעיקרא דמספקא לן אי קונה גופו כלל ואפילו למעשה ידיו לא אפשר למידק גופו מממונו דגופו מממונו לא ילפינן אבל לבתר דילפינן מקל וחומר דישראל לגופו קונה אלמא גופו קונה כממונו חזר ושאל אם קונה בחזקה ויליף לה מחזקת ממונו דהא גופו כממונו הוא.

ופירוש כסף וחזקה נראה דלאו כסף ממש וחזקה ממש אלא כל קנין שהוא מדעת קרי כסף כלומר כסף או דומה לו שהמקנה מקנה מדעת. אבל חזקה כלומר מה שזוכה בו בחזקת יד שמחזיק בו שלא מדעת וכגון שתפסו במלחמה מנין, ומייתי לה מעמון ומואב שטהרו בסיחון במלחמה.

ולענין פסק הלכה: הרב אלפאסי ז"ל פסק משמיה דגאון ז"ל כרבנן והראב"ד ז"ל כתב דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל, והביא ראיה לדבריו מדאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד, דמשמע דרבים נינהו דסבירא להו כרבן שמעון בן גמליאל, ועוד מדאמר רבי יוחנן עבד

שברח מבית האסורין יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור ואקשינן עלה והאמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו וקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ולא דחינן אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן כדדחינן בעלמא אלמא משמע דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דאי לא הוה לן למידחי הכי, ועוד דשלחו ליה לשמואל אגן כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לן, ועוד דבירושלמי פסק בהדיא כרבן שמעון בן גמליאל, וכתב עוד דאף דעת רבינו אלפאסי ז"ל נראה כן מדכתב וגאון ז"ל פסק כרבנן, ולא אמר ומסתברא כותיה אלמא לא מסתבר ליה כפסקא דגאון ז"ל. אבל הרמב"ן נ"ר כתב דמסתברא כפסקא דגאון ז"ל. ואי מדחזקיה, איהו טעמיה דרבן שמעון בן גמליאל קא מפרש וליה לא סבירא ליה. ואף על גב דאמרו קאמר לאו למימרא דרבי סבירא להו הכין אלא לישנא בעלמא קאמר, ויש לנו כיוצא בה בנדה פרק התינוקת דאמר שמואל הרי אמרו לימים שנים. ואי מדרבי יוחנן דכייל ואמר כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, ההוא כללא לאו דוקא הוא. וכן כתב רבינו אלפאסי ז"ל בגט פשוט והדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלא עד דאיכא טעמא. ובשילהי המדיר גבי נולדו בו מומין פסקינן בהדיא בגמרא דלא כרבן שמעון בן גמליאל דמתניתין דהתם. ואי משום דלא דחינן הכא אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן, משום דכל היכא דמשכח תלמודא פירוקא אחרינא לא דחיק ומוקי באמוראי, ולא משום דחזקיה לא מתרצינן הכא הכי דהא לא קשיא לן אלא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן. וההיא דשלחו מתם אגן כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לן, אינהו דאוקמינתא דאוקי סבירא להו כדאמרינן בהדיא ואינהו סבור לפני יאוש הוה. ובודאי לאוקמתא דאביי הילכתא כרבן שמעון בן גמליאל דמסתבר טעמיה דהוא מוקי לה כדינא ורבנן מפקי ליה מרביה משום תקנתא דדלמא מימנעי ולא פרקי, ולא מסתבר כותייהו דכשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים. וירושלמי נמי דפסק כרבן שמעון בן גמליאל היינו מהאי טעמא דהתם מוקמי לה בלפני יאוש כאוקמתא דאביי, דהכי איתמר התם, אהן תניי קדמיה סבר מימר מצווין הן לפדות את בני חורין ואינן מצווין לפדות את העבדים רבי יעקב בר אידי בשם רבן שמעון בן לקיש הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, והך לישנא אלפני יאוש הוא הילכך מסתבר טעמיה כרבן שמעון בן גמליאל דהא רבא נמי בלפני יאוש הכי סבירא ליה לדברי הכל ואין למדין ממנו לאחר יאוש, והילכך כפסקא דגאון מסתבר

[בכת"י: טעמיה] ואף רבינו אלפאסי ז"ל כותיה סבירא ליה מדכתב ליה סתם ולא פליג עליה.

ואינהו סבור לפני יאוש הוה. הקשו בתוספות ומנא ליה לתלמודא דאינהו סבור לפני יאוש דילמא לאחר יאוש וסבירא להו כרבא דמוקי פלוגתייהו בלאחר יאוש והכי קאמר אנן כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לן, ואילו לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון, ואתאי נמי כרבן סבירא לך אנן לשם אמהותא פרקנוה ניהלך. ותירצו דלפי מה שפירשנו למעלה דטעמיה דחזקיה לא קאי אלא אפדאו לשם בן חורין אבל לשם עבד ישתעבד לרבו שני אתי שפיר דכיון דאינהו משדרי לה ניהליה מסתמא סבירא להו דלפני יאוש הוה, דאי לאחר יאוש אמאי שדרוה ניהליה לישתעבדו בה אינהו דהא לא משמע דבעו למיתן ליה מתנה אי הוה מצו לעכבה ניהלייהו. וכבר כתבתי למעלה שאין פירוש זה נכון ולא כן דעת רש"י ז"ל ורבינו אלפאסי ז"ל, ובין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון קאמר. ונראה דהכא הכי קאמרי ליה אל תחושו לה כלל לומר שמא מתחילה לשם בת חורין פירקנוה וכשנודע לנו שהיא שלך שלחנוה לך דאפילו אם היה כענין זה ולפי מה שאנו סבורים כרבן שמעון בן גמליאל שפיר דמי דהא רבן שמעון בן גמליאל אפילו לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה. ואפילו סבירא לך כרבן אנא לא לשם בן חורין פרקנוה אלא לשם אמהותא סתם, כלומר סתם פרקנוה על דעת שתשאר באמהות הראשון דמדשדרה לה [ליה] ניהליה שמע מינה לאו לאמהותא דידהו פרקוה, ולאמהותא דשמואל נמי בפירוש לא, מדלא קאמרי לשם אמהותא דידך וקאמר לשם אמהותא סתם. ושמע מינה דסבירא להו דלפני יאוש הוה דאי לאחר יאוש לא היה אדם משתעבד בה דהא אינהו על דעת שתשאר באמהותא הראשון דשמואל כדמעיקרא פרקוה, ואיהי הא יצאה בת חורין מאמהותא דשמואל דלאחר יאוש הוה ולא ישתעבד בה לא ראשון ולא שני, אלא אם כן פדאוה לשם עבדות בפירוש או לשם עבדות שלהם או לשם עבדות בעלים ראשונים. אלא ודאי מדפדאוה סתם ושדרוה לשמואל שמע מינה דסבירא להו דלפני יאוש הוה ולכך לכולי עלמא ישתעבד בה רבו [רבה] הראשון. כך נראה לי.

ושמואל לא מיבעיא אישתעבודי לא אישתעבד בה אלא אפילו גיטא דחירותא נמי לא אצרכה. ושמואל כאביי סבירא ליה דמוקי פלוגתייהו בלפני יאוש אבל לאחר יאוש לכולי עלמא אפילו לשם עבד לא ישתעבד לא רבו ראשון ולא רבו שני, דמשעת יאוש זכה עבד בעצמו ויצא לחרות וישראל גמור הוא ואפילו גט שחרור אינו צריך. אבל אי הוה סבירא ליה

כרבא דמוקי פלוגתייהו בלאחר יאוש ואפילו הכי לשם עבד ישתעבד לרבו שני אם כן לא היה לו לשחררה בלא גט, או בגט רבה שני או לשם עבדות דידיהו פדאווה, או בגט דידיה או לשם עבדות דידיה פדאווה, ואפילו פדאווה לשם בן חורין לא היה לו לשחררה בלא גט רבו [רבה] שני דכיון דאילו פדאווה לשם עבדות ישתעבד בה רבה שני אם כן לרבה שני היתה והוא הוא שמוציאה לחירות והיתה צריכה גט חירות ממנו. כך כתוב בתוספות. ונראה לחזק עוד הטעם הזה, דאי כרבא סבירא ליה שעבודי הוה מצי לאשתעבודי בה, דהא בין לרבנן בין לרבן שמעון בן גמליאל לשם עבד ישתעבד או לרבו שני כרבנן או לרבו ראשון כרבן שמעון בן גמליאל, אלא ודאי מדלא אישתעבד בה שמע מינה כאביי סבירא ליה ולא כרבא, וסבירא ליה נמי דכיון דנתיאשו ממנה בעלים זכתה בעצמה להיותה כבת ישראל גמורה, וכבר כתבתי למעלה דלסברא זו קשיא לי קרא דכתיב וישב ממנו שבי דמינה דרשינן דשבאי קני למעשה ידיו. ומיהו קרא דכתיב ונמכר לגר תושב וגוי' לומר דנכרי קונה ישראל למעשה ידיו, לא קשיא ולא מידי, דהתם דמדעתו ורצונו של ישראל שאני, אבל בעל כרחו לא. אבל מקרא דוישב ממנו שבי משמע אפילו בעל כרחו. ושמא שמואל לא דריש לה לקרא ולא לאשמועינן דנכרי ישראל קונה אלא ספור דברים ומאורע שהיה. ומיהו נראה לי דלפי מה שכתבתי למעלה דסתם פדאווה על דעת שתשאר באמהותה הראשון אין מכאן ראייה כלל דאפילו רבא נמי מודה בהא דלא ישתעבד בה לא ראשון ולא שני ואינו צריך גט לא מראשון ולא משני.

שמואל לטעמיה דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור. וסתם יאוש היינו הפקר, וטפי עדיף הפקר מהרי אתה בן חורין לפי מה שפירש ר"י ז"ל בקדושין (טז, א) גמרא וקונה עצמו בשנים וביובל, תנא וקונה עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר ואמרינן עלה האי שטר היכי דמי אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף אלא שחרור לימא ליה באפי תרי זיל אי נמי באפי דינא זיל, והקשה שם ר"י ז"ל מאי קא פריך מכל מקום בשטר הוא קונה עצמו, ואף אם כשיאמר לו באפי תרי זיל קונה היינו קנין אחר, ועוד דהתם תירץ רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול, לומר דאם אמר לו זיל לא היה משוחרר בכך, מכל מקום כיון שמחזר למצוא קנינים אחרים אכתי תיקשי ליה וליפקרוה דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור. ולשמואל מיהא קשיא. ומשום כך היה מפרש ר"י ז"ל דהתם הכי קאמר אילימא שטר שחרור למה לי שטר לימא ליה על פה מה שכתוב בשטר שהרי גופו של גט שחרור הרי את בת חורין

אף הוא יאמר לו באפי בי תרי או באפי בי דינא זיל כלומר זיל הרי את בחורין ולא יהא צריך לשטר אם כן מה תועלת יש בשטר זה, ומשני עבד עברי גופו קנוי ובעל פה לא היה משתחרר אלא אם כן כתב לו כן בשטר, והכא קאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות אלמא טפי עדיף הפקר ויאוש מלשון הרי את בן [בת] חורין.

המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור שנאמר וכל עבד וגו'.
ואף על פי דלכולי עלמא גט שחרור מגט אשה גמרינן ליה בגזירה שוה דלה לה ואשה אינה מתגרשת ביאוש בעלים ובהפקר, קסבר שמואל דשחרור גט ודיניו גמרינן מאשה אבל דיני עבד לא גמרינן מאשה לומר שלא יהא העבד משתחרר אלא במה שהאשה מתגרשת בו, ולכולי עלמא אין לן למימר הכי, דלא גמרינן להו לגמרי דהא אשה אינה יוצאה בכסף ועבד יוצא בכסף כרבי וכרבי ישמעאל דלקמן, אלא דשמואל סבר דכיון דכתיב וכל עבד איש, עבד שיש עליו רשות רבו קרוי עבד אבל עבד שאין רשות אדון עליו אינו קרוי עבד כלל וכיון דאיכא קרא דקא ממעט ליה דלא יהא כאשה לא גמרינן ליה מאשה. ורב ורבי יוחנן דאמרי צריך גט שחרור, סברי דאף לענין זה גמרינן ליה מאשה כשם שאין אשה מתגרשת ביאוש ובהפקר אף העבד אינו יוצא ביאוש עד שיכתוב לו גט שחרור, וקרא דכתיב וכל עבד איש מקנת כסף מוקמינן לה לדרשא אחרינא דעבד שיש רשות אדון עליו מילתו מעכבת את רבו מלאכול בפסח ושאין רשות אדון עליו אין מילתו מעכבת את רבו מלאכול בפסח אף על פי שצריך גט שחרור ממנו דהא גבי אכילת פסחים הוא דכתיב וכל היכא דאיכא מדרשיה בדרשא אחינא לא מפקינן ליה מגזירה שוה דלה לה, והכי איתא בירושלמי רבי אילא בשם רבי יהושע בן לוי רבו המתיאש מעבדו אינו רשאי לשעבדו וצריך לו גט שחרור שמע רבי יוחנן ואמר יפה למדנו רבי יהושע בן לוי, כלם למדו גט שחרור אלא מאשהה אשה אינה יוצאה משום יאוש וצריכה ממנו גט אף עבד אינו יוצא משום יאוש וצריך לכתוב לו גט שחרור, רבי אילא בשם רבי יהודה בר רבי המתיאש מעבדו אינו רשאי לשעבדו ואינו צריך לכתוב לו גט שחרור אמר לו רבי זעירא כל אמא אמרינן דהוא צריך ותימר אינו צריך שמא אינו מעכבו מלאכול בפסח, כהדא דתני עבד איש ומלתה אותו שבשעה שהוא עובד את רבו הוא מעכבו מלאכול בפסח ובשעה שאינו עובד את רבו אינו מעכבו מלאכול בפסח, פירש רבי יהודה בר רבי שלא היה מצריכו גט שחרור הוה דריש ליה מדכתיב וכל עבד איש כדדריש ליי שמואל הכא ומשום הכי הוה מפיק ליי מכלל גזירה שוה דלה לה ואמר ליה רבי זעירא וכל עמא אמרינן צריך וחלקרא לדרשא אחרינא הוא דאתא כהדא דתני בשעה

שהוא עובד את רבו מעכבו מלאכול בפסח אבל בשעה שאינו עובד את רבו אינו מעכבו מלאכול בפסח.

דף לח - ב

הא דאמרינן: **מצוה שאני**. הקשה בה הרמב"ן נ"ר וכי מפני מצוה להתפלל בצבור נדחה עשה שבתורה. ותירץ דאפשר דלא אמרה תורה אלא משום שלא ליתן להם מתנת חנם כענין דכתיב בנכרים לא תחנם, אבל כשהוא משחררו מפני שנתן דמי עצמו או משום מצוה וצורך הרב דליכא חנינה מותר. וקשיא לי, דהא אפילו לגר אוכל נבלות מותר ליתן מתנת חנם לכולי עלמא וכל שכן לעבד כנעני שקבל עליו כל המצות כישראל וקרא כתיב לגר אשר בשעריך תתננה. ובשילהי פרק קמא דעבודה זרה גמרא אינן מוכרין להן במחובר לקרקע אמרינן, מתנת חנם תנאי הוא דתניא לגר אשר בשעריך תתננה אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה לנכרי בנתינה ולגר במכירה מנין תלמוד לומר תתננה ואכלה או מכור וגוי דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולנכרי במכירה, אלמא מדמוקמינן פלוגתייהו במתנת חנם שמעינן מינה דאילו מאן דאית ליה דאסור ליתן מתנת חנם לנכרי לגר מותר וכל שכן לעבד כנעני כמו שאמרנו. אלא הכא מצוה דרבים שאני ולאפרושי רבים מאיסורא נמי עדיף ושרי.

והקשו עוד בתוספות, כיון שהמשחרר עבדו עובר בעשה, אם כן היכי קאמרינן לקמן (מ, א) מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה כופין את היורשין וכו' וכותבין לה גט שחרור מטעם מצוה לקיים דברי המת, וכי אמרינן מצוה לקיים דברי המת לעבור עשה שבתורה, ואמרינן נמי התם בתר הכי מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח, כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח, ומפרש רש"י ז"ל שאין לה קורת רוח אלא בשחרור, ובירושלמי נמי גרסינן בפרק קמא דמכילתין דהיכא דאמר שחררו לכולי עלמא מצוה לקיים דברי המת וצריך לשחררו. ותירצו דכיון דאמר שחררו יצא לחריות ואין רשאי היורשין להשתעבד בו, אך הוא מעוכב

גט שחרור וגט שחרור נותנין לו משום מצוה לקיים דברי המת שהרי בנתינת הגט ליכא שום איסור מכיון שכבר יצא לחירות שוב ליכא משום לעולם בהם תעבודו.

והא דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, התם היינו טעמא משום דלא גרע ממצות תפילות צבור שמשחררין אותו עליה דהכא נמי איכא משום מצות פריה דכתיב לא תהו בראה. קשיא לי, דאומר שחררו אי נמי באומר יעשה לה [לו] קורת רוח לא יצא לחירות בדבור זה אלא משום דאמרינן שמצוה עליהם לקיים דברי המת ולשחררה. ותדע לך, דהא אמרינן לקמן (מ, א) אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מאי טעמא גופו לא קני ליה איסורא לבניה לא מורית ואמר ליה רב אשי והא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה כופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור וכו' ואהדר ליה אנא כרב שמואל בר יהודה סבירא לי כלומר דאמר רבי יוחנן לא אמרה מעולם אלא הכי קאמר רבי יוחנן פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח, אלמא אין בלשון הזה לשון שחרור האב, אלא שמצוה את בניו שהם ישחררו אותה, דאי לא תימא הכי אילו דרב שמואל בר יהודה קשיא ליה דהא מכיון שאמר האב יעשה לה קורת רוח יצאת לחירות וגופא לא קני ליה ואיסורא לא מורית לבניה. ועוד מצאתי בתוספתא דמכילתין פרק חמשי האומר עשו פלוני בן חורין מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום וכופין את היורשין לקיים דברי המת. ושמא נאמר דכל שאמר האב שחררו אומדין אותו שעשה לו טובה שהוא חייב לו כך על גמולו דאחזוקי אינשי בעוברין על עשה לא מחזקינן, וכיון שכן הרי הוא כמוכרו לו, וכל שכן בזה שהעיד עליה מפורש שעשתה לו קורת רוח, אבל במעשה דרבן גמליאל משום מעשה היה ולא משום גמילות טובה לפיכך הוצרכו לתרץ מצוה שאני, וכן נמי בההיא דמעברא מאינשי באיסורא אי לאו משום מצוה היה אסור לשחררה מטעם זה דשחרור גמור היה זה ולא כעין מכר ועל דרך זה הוא שאסרה התורה לשחרר את העבדים בלא גמילות טובה אלא מרצון הלב לבד והלב יודע אם לחסד אם לגמילות טובותיו. כן נראה לי.

ואחת קבעה סעודתא בערב שבת. פירש רש"י ז"ל בלילי שבת היו קובעין עיקר סעודת שבת ולא בשבת עצמו וכבוד יום עדיף. ועוד פירש בערב שבת ממש. ואיכא דקשיא ליה דהא קיימא לן כרבי יוסי דאמר הולך ואוכל עד שתחשך ואפילו להתחיל נמי. ויש לומר דהני מילי לצורך שעה אבל

לעשות כן תמיד מחזי כמזלזל בכבוד שבת. ורבינו חננאל פירש שהיו קובעין סעודה ביום ששי ומתוך כך היו נמנעין מלהתעסק בצרכי שבת.

אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש לדמי לא קאמר דליהוי עם קדוש קאמר. פירש רש"י ז"ל גופיה לא קדיש, שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית. לדמי לא קאמר, שאם כן היה לו לומר דמי עבדי עלי. דליהוי עם קדוש קאמר, ולא דמי למקדיש בהמה טמאה שהיא קדושה לדמיה. ואף על גב דגופה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית ואף על גב דלא אמר לדמיה לימכר הקדישה, אבל הכא דשייכא למימר דגופיה לא אמרינן דלדמיה קאמר. והא נמי דמותבינן אשמעתין מדתניא המקדיש נכסיו והיו בהם עבדים אין הגזברין רשאיין להוציא אותן לחירות אלא מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות, פירשה הוא ז"ל דמהא דאמרינן אבל מוכרין אותן לאחרים קא מותיב דאלמא דאף על גב דגופיה לא קדיש דהא אין יכולין להוציא אותן לחירות משום דאין הקדש קונה גופן אפילו הכי מוכרין אותן לאחרים אלמא לימכר וליהוי דמיהן להקדש הוא דקאמר, תא שמע מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים אלמא קדושים הם לדמיהם, הכא במאי עסקינן דאמר לדמי, כלומר שאמר דמיהן עלי, אי הכי אידך נמי דאמר לדמי אי הכי אין הגזברין רשאיין גזברין מאי עבידתיהו, דהא לית להו מידי גבי עבד, אלא דמי הוא דאית להו גבי מקדיש. ואי קשיא לך לוקמא כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו דעכשוו הוא קדוש לימכר ורשותן עליו למוכרו כמקדיש קרקע ובהמה כיון דשייך בגופו לשון קדושה כעם קדוש כי אמר הרי הוא קדוש לדמיו חיילא קדשתא לגופו למיהוי בן חורין כדקיימא לן במתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח בכריתות ובתמורה. כך פירש רש"י ז"ל. וקשיא טובא לפירושו חדא דהא דקאמר דאין גופו קדוש אמאי לא והלא בהמה טמאה גופה קדוש למעול בגופה עד שתפדה, ועוד מאי קא פריך ממקדיש נכסיו והיו בהם עבדים דקדישי לדמיהן, דהתם היינו טעמא דלא הקדישן בפני עצמן אלא בכלל נכסיו. ואין לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר. ועוד דאם איתא דאין הקדש קונה גופן היאך הקונים שבאו מכח הגזברין זוכין בגופן והיאך מוציאין אותן לחירות דילמא מכר הקדש לאחרים כל זכות שיש לו בהם והיינו לדמי ולא לגופן. ועוד דאם איתא דכי מוקמינן ברייתא דמאדם בדקא פריש דמיו עלי מאי שנא עבדיו ושפחותיו אפילו בן חורין נמי ואלמא תניא ולא עבדיו ושפחותיו העבריים. ועוד דאידך נמי נוקמה דאמר ליקדשו לימכר וליהו דמיהן הקדש, דמאי דקאמר רבינו ז"ל דכיון דשייך בגופן לשון קדושה דעם

קדוש לא נפקי מתורת קדושת עם קדוש כדקיימא לן במתפיס תמימים לבדק הבית דלא נפקו מידי מזבח. קשיא. דהתם תקנה הוא שתקנו משום תיקון המזבח לפי שתמימים מועטין ואין להוציאן מידי מזבח, אבל הכא מאי תקנה איכא, ועוד דאפילו במתפיס תמימים לא אמרו שיהו מקודשין למזבח, אלא שאין יוצאין מידי מזבח לומר שנפדין מתרומת הלשכה ויפלו דמיהן לבדק הבית כדאיתא במנחות פרק המנחות והנסכים בתחלתו (קא, א) המתפיס תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא לגבי המזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם, אם כן בעבד נמי נאמר שימכר ופדיון העבד יהיה למזבח, ואף על גב דלא אשכחן מידי דשייכא ביה קדושת הגוף דשייך ביה פדיון ולמימר יפלו דמיו למזבח, מכל מקום דלא אשכחן מתפיס תמימים לבדק הבית שאין להם פדיון. ועוד מאי קא פריך מאדם אלו עבדיו ושפחותיו והא האי קרא בחרמין כתיב ובהא ודאי מודה רב דהא לא אפקיה בלשון הקדש דנימא דליהוי עם קדוש קאמר. ומשום כך פירשו בתוספות גופיה לא קדיש כלל שיהא מועל בו. ואפילו אמר בפירוש שיהא גופו קדוש דליכא לספוקי בשחרור. ואף על פי שעבד כנעני גופו קנוי לרבו, ושמא נפקא ליה מדרשא לדמי לא קאמר, שאם כן היה לו לפרש כיון שיש לטעות בשחרור שהוא יותר שכיח ממה שיקדיש אדם עבדו לימכר ושיפלו דמיו להקדש, והשתא אתי שפיר הא דפריך מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הכענייים דאלמא אפשר לגופו שיהא קדוש ויקשי ליה לרב דאמר דלעולם גופו אינו קדוש ומשני הכי במאי עסקינן דאמר לדמי כלומר שפירש שיהיה קדוש לדמיו. והשתא נמי נקט דוקא עבדיו ושפחותיו הכנענייים שיש לו רשות בהן אבל בעבד חברו אי נמי בעבדיו ושפחותיו העבריים דלא קיימא לימכר לא ופריך אי הכי אידך נמי דאמר לדמי ומשני אי הכי אין הגזברין רשאים גזברין מאי עבידתיהו להוציאן לחירות או למכרן לאחרים ואחרים מוציאין אותם לחירות והלא אין להקדש בהן אלא קנין דמים, וכיון שיש בעבד שני קנינים קנין דמים וקנין הגוף שאינו אלא איסורא בעלמא כעין קנין אישות הילכך זה שלא הקדיש אלא דין ממון שבו אין הגזברין ולא אחרים רשאים להוציא אותן לחירות לדברי הכל שעדיין יש קנין הגוף לבעלים הראשונים עליו וה משחררים אותם, וכל אותם הקושיות אחת הן אלא שרצה להקשות לכל הברייתא כולה.

והא דמותיב מן המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים. הכי פירושא אין הגזבראין רשאים להוציאן לחירות ולא משום דאין גופן להקדש אלא כדי שלא יראו כמזלזלין בנכסי הקדש לשחררן, דומה למה שאמרו לקמן בפרק הניזקין שאין אפטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות ואף על

שגוף העבדים קנויין הן ליתומים. ואפילו ליטול מהן דמי עצמן אין יכולין אף על פי שניטלין מהן בלשון מכר ואף על שמדקדקין עמהן היטב לפי שהוא דומה לשחרור שיאמרו שהן מוציאין עבדי הקדש לחירות בחנם ואתו לזלזולי בהקדשות, וכן נמי לענין אפטרופא לגבי עבד יתומים כדי שלא יאמרו שהאפטרופין מוציאין עבדי היתומים בלא כלום ואתו לזלזולי בנכסים ופעמים לא ישומו אותן בשויין, אבל כשמוכרין אותן לאחרים מדקדקין בדמיהן היטב, ואחרים מוציאין אותן לחירות אלמא מדמוכרין אותן לאחרים שמע מינה דגופן קנוי להקדש וכל שכן לרבי דאמר דאף הוא נותן דמי עצמו ויוצא. וקשיא ליה לרב דאמר גופו לא קדוש דהכא משמע דגופו קדוש בין לתנא קמא בין לרבי. ואם כתבו להם בעלים הראשונים גט שחרור לא יצאו לחירות. ומשני תנא הוא ופליג.

דף לט - א

אי הכי אדמיפלגי בשערו ליפלגי בגופו. נראה דהאי אי הכי אינו מתפרש בדרך רוב אי הכי שבתלמוד כלומר באי אמרת בשלמא, שהרי אפילו כשתמצא לומר דברב פליגי אי קדיש אי לא אכתי תיקשי ליה אדמיפלגי בשערו ליפלגו בגופו. ומקצת ספרים יש שאין כתוב בהן אי הכי, אלא אדמיפלגי בשערו ליפלגו בגופו ותו לא.

והכא בשערו העומד ליגזז קא מיפלגי. כלומר ונהנה בו בעודו מחובר בראשו, אבל אחר שנתלש לכולי עלמא מועלין בו אף על פי כשהקדישו כשהוא מחובר שאין הולכין אלא אשעת הנאה, וכן נמי בגידולי אילן למאן דאמר יש מעילה בגידולין אף על פי שהן מחוברין מועלין בהם, והכי איתא בתמורה דאמרינן התם הדש מלעין בשדה הקדש מעל ופרכינן והא אין מעילה בקרקעות, ואמרינן זאת אומרת אבקה מעלה להן, אלמא כיון שבשעה שנהנה ממנו הוי תלוש אף על פי שהיה בשעת הקדשה קרקע עולם מועלין בו, וכן כתוב בספר הישר.

אמר עולא אמר רבי יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור. וכן הלכתא. ואף על גב דאמר שמואל דאינו צריך גט שחרור לא קיימא לן כותיה, חדא דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורא. ועוד, דשמואל ורבי

יוחנן הלכה כרבי יוחנן, ואמימר וכולהו אמוראי דלקמן הכי סבירא להו, ודרשא דעבד איש מוקמינן לה לעבד שיש לרבו רשות עליו מילתו מעכבת את רבו מלאכול בפסח, אי נמי כדדריש ליה בשילהי החולץ אליבא דרבי שמעון בן אלעזר עבד איש אתה מל בעל כרחו ואין אתה מל בן עבד איש בעל כרחו.

גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים זכו עצמן בני חורין, אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן וכי מי כתב גט שחרור לאלו. בשלמא אי אמרת דאין צריך גט שחרור כשמואל דאמר עבד איש שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד, בהא פליגי דתנא קמא סבר בין גדולים שיש בהן דעת לזכות בעצמן בין קטנים שאין להן יד לזכות בעצמן קנו עצמן בני חורין, דמכל מקום מכיון שמת הגר אין רשות אדון עליהן ומיד לא נקראו עבדים ואינן צריכין גט שחרור, ואבא שאול סבר גדולים שיש להן יד לזכות בעצמן וכיון שמת האדון ולא נשאר עליהן רשות רב עליהן קנו עצמן בני חורין אבל קטנים שאין להם יד לזכות בעצמן רשות רב עליהן קרינא בהו דמי שמחזיק בהן זוכה בהן למעשה ידיהם ורשות מי שזוכה בהן עליהן, ואפילו קודם שיזכה בהן כיון שאין להן יד לזכות בעצמן, אלא אי אמרת דמפקיר עבדו צריך גט שחרור מי כתב גט שחרור לאלו, ומשני דכולי עלמא מפקיר עבדו צריך גט שחרור והכא בטעמא אחרינא פליגי, ומשום דמית ליה אדון, וקסברי עבדיו כאשתו דגמרי לה מהיקישא דלה לה, תנא קמא סבר מה אשתו בין גדולה בין קטנה משתלחת במיתת הבעל בלא גט אף עבדיו בין גדולים בין קטנים משתלחין בלא גט, ואבא שאול סבר מה אשתו איסורא ולא ממונא אף עבדיו איסורא פקע במיתתו דהיינו עבדיו גדולים שלא נשאר עליהן אחר מיתתה אדון אלא איסורא דרביע עלייהו ולא ממונא דהא זכו בעצמן שהרי יש להן יד לזכות בעצמן אבל קטנים דנשאר עליהם ממונא שאין להן יד לזכות בעצמן אין משתלחין במיתת האדון בלא גט.

קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן. כלומר, לפי שאין להן יד לזכות בעצמן. קשיא לן, דהכא משמע דקטן אין לו זכיה וכן נמי משמע בבבא בתרא בפרק מי שמת (קנז, א) דאמרינן התם זכין לקטן ואין זכין לגדול, וטעמא משום דגדול יש לו יד לזכות לעצמו אבל קטן שאין לו יד לזכות לעצמו זוכין בעבורו, ובסוכה בפרק לולב וערבה (מו, ב) גמרא מיד התינוקות שומטין את לולביהן אמר רב זירא לא ליקני איניש לינוקא הושענא ביום טוב ראשון, מאי טעמא ינוקא מיקני קני אקנויי לא מקני, וכן נמי בבבא

מציעא אזל אקנייה לבנו קטן דקטן מיקנא קני אקנויי לא מקני, ולקמן נמי גבי עבד של שני שותפין אזל אקנייה לבנו קטן. תירץ ר"י ז"ל דמדאורייתא אין לו זכיה, אבל מדרבנן אית ליה זכיה מפני דרכי שלום, אבל סוגיין דהכא לא שייך מפני דרכי שלום. אי נמי שאני התם דאיכא דעת אחרת קנה, ובקדושין פרק האיש מקדש כתבתי יותר בסייעתא דשמיא.

דאמימר ודאי קשיא. קשיא לי, אם כן ליקשי מיניה לקמן לאמימר. וניחא לי, דאפשר דאמימר מפרש לה קנו עצמן בני חורין צריכין גט שחרור ואין להם תקנה, והוא הדין דהוה מצי לתרוצי הכין אליבא דרבי יוחנן אלא דהוה משמע ליה דבני חורין גמורין הן מדלא קתני יצאו לחרות. כך נראה לי.

דף לט - ב

וקא דייקת מינה כאשה. פירש רש"י ז"ל כיון דרבי מאשה יליף לא איירי רבי אלא במפקיר עבדו גדול שיש לו יד לקנות עצמו. ואינו מחוור, דהא כולי עלמא גמרי גזירה שוה דלה לה וגט שחרור ודאי מאשה גמרינן לה. ופירשו בתוספות דהכי קאמר מאי טעמא דרבי דאמר אין לו תקנה אלא בשטר, ולית ליה דשמואל דאמר יצא לחירות ואין צריך גט שחרור דגמר לה לה מאשה מה אשה אינה קונה עצמה אלא בשטר אף עבד אינו קונה עצמו אלא בשטר ולא בהפקר, וקא דייקתי מינה כיון דזכות האדון גדול על העבד כזכות האיש על אשתו, אף אנו נאמר כאשה מה אשה איסורא ולא ממונא וכו'. ונראה לי דאפשר לפרש אמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי דאמר אין לו תקנה אלא בשטר דגמר לה לה מאשה כלומר דלגמרי אקשינהו רחמנא לומר יציאתו של עבד כיציאתה של אשה מה יציאתה של אשה בשטר ולא בהפקר אף יציאתו של עבד שטר ולא בהפקר והיינו דאקשינן בסמוך ומי אמר רבי הכי והתניא רבי אמר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא אלמא לא לגמרי איתקש לאשה אינה יוצאה בכסף, וקא דייקת מינה כיון דאמר רבי דלגמרי איתקש לאשה מה אשה אין מיתת הבעל מתרת אלא איסורא אף מיתת האדון לא תתיר אלא

איסורא דהיינו עבד גדול דבמיתת האדון בעצמו לא נשאר עליו אלא איסורא ומיתה מתירתו ולא ממונא כלומר עבד קטן שעדיין יש עליו ממונא דלא זכה בעצמו. כן נראה לי.

ולא היא דהתם משום דהוה ליה כליו של מקנה. מהכא משמע דמשום דהוה ליה כליו של מקנה לא קנתה אבל אם היה כליו של קונה קנתה ויצאה לחירות, אלמא עבד קונה עצמו בחליפין כשם שקונה עצמו בכסף. וכן פירש רש"י ז"ל לקמן וכן כתוב בתוספות דקונה עצמו בחליפין ובכלי שאין בו שוה פרוטה וכדאמרין בפרק הזהב קונין בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה, וכן נמי משמע בשמעתא קמייתא דקידושין דאמרין התם מנינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה ולרב הונא דאמר חופה קונה מקל וחומר למעוטי מאי למעוטי חליפין סלקא דעתך אמינא הואיל וגמירנא קיחה קיחה משדה עפרון וכו', ואימא הכי נמי, חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה, אלמא קנין כסף וחלופין כי הדדי נינהו וכל מקום שזה קונה זה קונה, ובאשה דאינה נקנית בחליפין משום דלא מקניא נפשה בפחות משוה פרוטה אבל עבד היוצא לחירות ניחא ליה שיצא אפילו בפחות משוה פרוטה יותר משיצטרך ליתן שוה פרוטה. אבל רבינו חננאל זצ"ל כתב ומפורש בקידושין שהעבד נקנה בחליפין כענין מקח וממכר ואף על פי כן אינה קונה עצמה בחליפין אלא צריכא נמי גט חירות. וכתב הרמב"ן נ"ר דלפי דברי רבינו חננאל זצ"ל יש לומר כאן דהכי קאמר לא עשה ולא כלום אף להוציאה מידי שעבוד אבל בכליו של קונה וצאתה מידי שעבוד וצריכא גט חירות, ובתוספות כתבו שאפשר לומר דהכא לא בתורת חליפין היה אלא בתורת דמים וכיון שכן אילו היה בכליו של קונה ובתורת דמים יצאה שהרי כסף גומר בה, וכן דעת הרמב"ם ז"ל דאין העבד קונה עצמו בחליפין כלל ואינו יוצא בו מידי שעבוד כדעת התוספות. ומיהו בתוספות חזרו לומר כלשון הראשון מהא דאמרין בקידושין.

אמר רבי יהושע בן לוי עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות. אוקימנא לה **בשהניח לו רבו תפילין.** ולא משום דעבד אסור בתפילין ומשום שאסור לברך על מצוה שהזמן גרמא שהרי נשים קוראות קריאת שמע ומברכות לפנייה ולאחריה ואין ממחין בידן, ומעשה באשתו של יונה שמנחת תפילין, אלא טעמא דמילתא דכיון שהן פטורין ואינן רגילין להניח תפילין, עכשיו שרבו בעצמו מניח לו, זכה אם לא שחררו לא היה מניח לו דקול יוצא עליו שהוא בן חורין.

אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה. פירש רש"י ז"ל אין לו תקנה לא לישא שפחה ולא בת חורין. והקשו עליו בתוספות דמעוכב גט שחרור אינו אסור בשפחה דאי לא מאי קא מיבעיא לן לקמן מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל פשיטא דאינו אוכל דכיון דאסור בשפחה הרי הוא כישראל גמור ויצא מרשות האדון לגמרי ולא קרינא בה קנין כספו, ועוד דאם איתא מאי קא משמע לן לעיל רבי יוחנן דאמר עבד שברח מבית האסורין יצא לחירות, ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור, פשיטא דכיון שיצא לחירות שכופין אותו משום דכתוב לשבת יצרה ומתניתין היא מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו וכו', ועוד דגרסינן בירושלמי פרק קמא גבי פלוגתא דרבי יוחנן, בשחררו כולי עלמא לא פליגי דכופין את היורשין משום דמצוה לקיים דברי המת, ואם איתא מאי איריא משום דמצוה לקיים דברי המת תיפוק לי משום לשבת יצרה, משום כך פירש ר"י ז"ל דמעוכב גט שחרור מותר בשפחה כנענית והכא הכי פירושו אותו העבד אין לו תקנה בבת חורין וקיימא לן כרבינא דאמר יש להן תקנה דאדם מוריש איסורא לבניה דההוא דיסקרתא דעבדי דאיזדבן לנכרי כלו מרותייהו בתראי אתי לקמיה דרבינא אמר להו זיל הדרן אבני מרותיכו קמאי ונכתבו להו גיטא דחירותא. והא דאוקימנא דרב דימי בטעותא היינו משום דלא אמרה בלשון שחרור הא אמרה בלשון שחרור הכי נמי.

כאר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו וכו' מוקמינן ליה אפטרופא ומקרקיש ליה בזוזי. פירש רש"י ז"ל דתינוק זה הגיע לעונת הפעוטות דממכרו ממכר במטלטלין ולפיכך מקרקיש ליה לינוקא בזוזי כדי שיכתוב לו גט שחרור מדעת ואפטרופוס מוקמינן ליה כדי לעיין ולדקדק בשומת העבד וכותב לו התינוק גט שחרור על שמיה דתינוק קאמר. ואינו מחוור, שהרי מכל מקום התינוק אינו בר שלוח כלל וגיטו אינו גט עבדו דומיא דאשתו ואף בר זבוני ליתיה אלא מדרבנן ומשום כדי חייו. ורשב"ם זצ"ל פירש כותב לו אפטרופא וקנס הוא שקנסוהו שהוא עשה

שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ובאו עליו בעקיפין, שהאיש הזה חכם היה וידע שמי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו וכותב לו גט שחרור לפיכך הלך והקנה אותו לבנו קטן לפי שאין לו תקנה מעתה דקטן אינו בר שילוח וגיטו אינו גט, ואי על ידי מכירה לא אמרו הפעוטות ממכרן ממכר אלא משום כדי חייו ומשום הפקר בית דין הפקר שהפקירו מטלטלין שהוא מוכר וזכו אותם לקונה ממנו, אבל גט דאורייתא הבא להתירו בבית חורין אי כח ביד בית דין לעשות שטר שעושה התינוק שטר אלא שטרא חספא בעלמא הוא לפי שהוא צריך לכתוב על שמו של עבד ובעי כונה כגט אשה וקטן לאו בר כונה ובר שילוח הוא, וגם על ידי אפטרופא לא היתה לו תקנה כדתניא אין אפטרופין רשאים להוציא עבדים לחירות, ולפיכך היה סבור האב שאי אפשר עוד לשחררו, ושלח ליה רב פפא לרב יוסף כאשר עשה, כלומר שעשה שלא כהוגן להתחכם על העבד שיהא בטל מפריה ורביה כן יעשה לו שלא כהוגן וקונסין אותו ומעמידין אפטרופא לינוקא ומקרקיש לו אפטרופי זוזי לינוקא כדי שיתרצה בשחרורו של עבד ואחר כך כותב לו אפטרופא גט על שמו של אפטרופא לפי שהפקירוהו בית דין והעמידו ברשותו של אפטרופא, ולא אמרו אין אפטרופסין רשאים להוציא עבדים לחירות אלא במקום דליכא בטול פריה ורביה כגון שהוא מותר בשפחה, ומכל מקום בלא קירקוש זוזי לא רצו להפקירו וליתנו לאפטרופא דכל [בנדפס: היכא] דאיכא למעבד תקנתא לינוקי עבדין, וכההיא דאמרינן בהניזקין (נב, א) אפטרופין תורמין להאכיל אבל לא להניח, דלתקנת היתומים כדי שיהא להם מה שיאכלו הפקירו תבואתם לגבי אפטרופא ונתנו לו התבואה כדי שיוכל לתרום ושלם הוא תורם ומותרת מדאורייתא, אבל לא להניח לפי שאין בזה תקנת היתומים.

ורבינו תם ז"ל כתב דרב פפא דינא קאמר ולא קנסא, חדא דכל היכא דאמרינן כאשר עשה כן יעשה לו דינא הוא כדאמרינן בבבא מציעא (קא, ב) ההוא גברא דזבן חמרא לא הוה ליה דוכתא לאותוביה אמר לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאותוביה אמרי ליה לא אי לא קדשת לי וכו' אזלא איהי אגרא אגירי מיניה וביה אפיקתיה ואותיבתיה בשבילא אמר רב הונא בריה דרב יהושע כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו, ואסיקנא דדינא הכין דלא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חצר דקיימא לאגרה דאמרה ליה דמית עלי כאריא ארבא, אבל היכא דאיכא קנס הוא עשה שלא כהוגן קאמרי וכההיא דיבמות בההיא דאיכא דאיקדשה ואתא חבריה וקדשה [בנדפס: וכההיא דיבמות דאותיביה אבי כורסיה ואתא חבריה וחטפה מיניה וקדשה] ואסקינא הוא עשה שלא

כהוגן, ועוד דאמאי קנסינן ליה הא איכא תקנתא בלא קנסא כדאמרינן בהנזקין (נב, א) מוכרין עבדים ולוקחין שדות ותו אמרינן אין אפטרופין רשאין להוציא אותן לחירות אלא מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות, אלא הכי פירושא, הוא נתחכם ליתנו לקטן כדי לאסרו מן הדין אף אנו נתחכם אליו מן הדין ונעמיד לו אפטרופא כדי למכרו בזוזי לעצמו כדאמרינן אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא, ואפילו חכמים לא נחלקו עליה דרבי ואמר דבכסף על ידי עצמו לא אלא משום שלא יזלו בנכסי היתומים לפי שזה כדרך שחרור ואתו לזלו בנכסי יתומים, וכדרך שאמרו בגזברין של הקדש, אבל בענין זה מעמידין אותן מדינא דאורייתא, ואי נמי לאפטרופוס והיינו דאמרינן ומקרקיש ליה בזוזי כלומר בזוזי של עבד או של אפטרופוס כדי שיתרצה למכירת העבד משום חמדת המעות ולא ישגיח למניעת האב שהוא מונעו ומשיאו עצה שלא יתרצה למוכרו, והוא הדין בלא קרקוש דמים מותר אלא שאנו חוששין שמא בהסתת האב ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה, ובהרבה מקומות חששו לדבר זה כמו שאנו עתידין לכתוב בסייעתא דשמיא לקמן בפירקין גבי נראין דברי רבי טרפון בשן ועין הואיל והתורה זכתה לו ודברי רבי עקיבא בשאר אברים הואיל ומדרש חכמים הוא וכן פירש רבינו אלפאסי ז"ל שהאפטרופוס משחררו ולא אמרו מקרקש ליה זוזי וכתב ליה גיטא על שמיה אלא משום שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה.

דף מ - ב

האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כלומר הודאת המקבל שאומר לא כתב ולא נתן לי כמאה עדים ויכול זה לחזור ולזכות בשדהו. ושאלו בתוספות מפני מה אין אנו אומרים לגבי נותן הודאת בעל דין ויפסיד הפירות כמו שאנו אומרים לגבי המקבל, ששניהן בעלי דין ושניהם מודים, ותירצו שהמקבל זכור יותר מן הנותן לפי שהנותן קדמה לו מחשבה לתת אותה קודם שיתננה ופעמים שהוא סבור שנתן מפני שעלה בדעתו שיתן והוא לא נתן אבל

המקבל אם קבל אין לו במה יטעה וישכח שלא קבלו. ופירשו דהא דאיבעיא להו מי אוכל פירות, הוי כשואל פירוש הברייתא, כלומר כיון ששניהן אומרין שאינה שלהן שהלה אומר שנתן והלה אומר שלא קיבל מי אוכל פירות, ואסיקנא דבאבא שיודע באמת אם קבל אם לא מוכר אוכל פירות, ואיכא נוסחי דכתיב בהו מזכה, ולספרים נמי דגרסי מוכר לא דקדק בלשונו לפי שהדין אחד הוא בין במוכר בין בנותן, אבל בבריא [בנדפס: בברא] שאומר לא כתב ולא נתן לאבא משלשין את הפירות לפי שאינו יודע בבירור אם קבל אבא אם לא ושמא עדים יש שקבל ולפיכך משלשין את הפירות ביד שלישי עד שיבא אליהו. וקשיא לי דאם היתה השאלה על פירוש הברייתא היה לו לומר מאן ניהו בעל דין כלשון הברייתא, ועוד בשאלת פירוש בעל דין דמתניתא מי משניהם הוא היאך באה תשובת רבא [רבה] דאמר משלשין את הפירות שבדין זה לא דברה הברייתא לכאורה אלא רבא [רבה] הוא שמסדר והולך דינו על הברייתא לומר אם יהיה כך יהיה הדין כך, ועוד דדבר פשוט דהודאת המקבל נקראת הודאת בעל דין ומעמידין שדה ביד נותן דכיון שזה מודה וזה מודה העמד קרקע בחזקתו ביד בעלים ראשונים, אחר כך מצאתי כן לר"א אב בית דין ז"ל, ומשום כך היה מסתבר לי דבעיין ארישא דברייתא קאי דקתני האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זכה לו על ידי אחר. ולא נתפרש בברייתא כי חיישינן מאי הוי ומי אוכל פירות ומשום הכי איבעיא לן מי אוכל פירות ואמר רב חסדא מוכר אוכל פירות דאף על פי שאפשר שזכה לו על ידי אחר חזקה אם איתא דנתן כמו שאמר מידע הוי ידע דאין אדם עשוי לזכות בשביל חברו ואיננו מודיעו אחר שקבל, ועוד דאפשר שזה כשאמר נתתי שדה פלוני לפלוני על ידי עצמו ממש קאמר וכיון שזה אמר שלא נתן הודאת בעל דין כמאה עדים וזה שאמר שנתן טועה הוא סבור שנתן ולא נתן, ומיהו חיישינן ליה ונפקא מינה דאף על פי שאמר זה שלא נתן לו אם באו עדים לבסוף ואמרו שזכה לו על ידי אחר נאמנים ולא אמרינן אן אהודאתו של זה סמכינן דאין הודאתו הודאה גמורה. ורבא אמר משלשין את הפירות כלומר האי חיישינן דקתני היינו שאם אמר לברא נתתי לאביך שדה פלוני והוא אומר לא נתן לו משלשין את הפירות לפי שזה קרוב לטעות מד דאפשר שזכה לאביו על ידי אחר ואותו אחר לא הגיד לאביו [בנדפס: ואפילו] ואף אם הגיד לו או אפילו נתן לאביו ממש אין ראיה כשלא ידע הבן דאפילו גדול במילי דאביו אינו יודע בהן ומסופק הוא בהן, והילכך הודאתו אינה הודאה וקרוב הדבר שהדבר כמו שאמר נותן ועדים יש ויעידו ולפיכך אין מניחין את המוכר לירד בו ולאכול את הפירות כדי שלא יהא צריך זה

לחזור על בתי דינין לגבות פירותיו אלא משלשין אותן ביד שלישי עד שיבא אליהו או יביא עדים ויקח פירותיו. כן נראה לי. אלא שמצאתי בתוספות בבא בתרא פרק עשירי האומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי לא אמר כלום שמא זיכה לו על ידי אחר מדקתני לא אמר כלום משמע שהוא אוכל פירות כדברי נותן והודאתו של זה אין בה ממש.

כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. פירש רש"י זצ"ל הקדיש קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא מפקעה שעבוד כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו, ופירשו בתוספות דהוא הדין לכל קדושה שאין לה פדיון כגון קונמות דכיון דבשעת הקדש אכתי של מקדיש הוא וברשותו עומד חל עליו הקדש וכיון שחל עליו שעה אחת לעולם אין טירפת בעל חוב מפקיעו דלאו אלים שעבוד בעל חוב להפקיע קדושת הקדש יותר מפדיון וכיון שאין פדיון מפקיעו אף שעבוד בעל חוב אינו מפקיעו, אבל בקדושת דמים כיון שיש לו פדיון אף גביית בעל חוב מפקיעו ואתי מלוה וטריף ואתי מלוה ופריק, ואפילו בשעבוד גרידא בלא אפותיקי, והיינו טעמא דחמץ ושחרור דכיון שנאסר איסור שאין לו פדיון אף טירפת בעל חוב לא עדיפא מנתינת דמים, והיינו דאמרינן בפרק אף על פי אמר רב אשי קונמות קדושת הגוף נינהו וכדרבא דאמר רבא הקדש חמץ וכו' אלמא דוקא משום דקדושתן אין לה פדיון הוא דמפקיע הא הקדש שיש לו אינו מפקיע, ומיהו יש ספרים דלא גרסי התם קדושת הגוף נינהו אלא אמר רב אשי שאני קונמות כדרבא, וגירסת הגאונים קדושת הגוף נינהו.

והא דלא חשיב הכא איצטלא דפרסה אמיתנא דבפרק אלמנה לכהן גדול משום דבכלל הקדש דרבא איתיה, דהקדש כללא הוא לכלל [בנדפס: לכל] דבר שנאסר גופו ושאין לו פדיון, ומכר דמפקיע מידי שעבוד כגון שעשה שורו אפותיקי ומכרו שאין בעל חוב גובה ממנו המנו, דלא חשיב ליה הכא משום דההוא טעמא אחרינא אית לה דמדינא בעל חוב גובה ממנו אלא תקנה תקנו ללקוחות לפי שאין לו קול, ותדע שהרי עשה עבדו אפותיקי שיש לו קול ומכרו בעל חוב גובה ממנו, וכן נמי בשעשה שורו אפותיקי אגב מקרקעי דאית לה קלא בעל חוב גובה הימנו, וכדאמרינן גבה מקרקעי גבה מטלטלי.

ורבינו תם ז"ל פירש דאפילו קדושת דמים במטלטלי דבשעת ההקדש היו ברשות המקדיש, ועוד שהיו צריכין גוביינא מפקיע מידי שעבוד, דמה

ביתו שלו וברשותו קרינא בהו, ולא אמרו קדושת דמים אינה מפקעת מידי שעבוד ומוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים אלא במקרקעי משום דקרקע כגבוי דמי ומה ביתו שלו בעינן וזה לאו של מקדיש הוא אלא של מלוה ומשום הכי קרי להקדש קרקע קדושת דמים משום דההוא פסיקא ליה דהוי קדושת דמים לבד לפי שאינו ראוי להיות גופו קדוש שאין גופו של קרקע ראוי לא לבדק הבית ולא למזבח, אבל מטלטלין לא פסיקא ליה דאפשר למיבנייה בבנין אבן לשקעה בבימוס וגזירין למערכה ולבנין, והביא ראיה לדבריו דקרקע כגבוי דמי מההוא מסותא דבפרק קמא דבבא מציעא [ו, ב] דקם חד מינייהו אקדשה ואסיקנא התם [ז, א] דאינו קדוש לפי שאינו יכול להוציאו בדיינין, שאין עדים לא לזה ולא לזה, הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש. ואקשינן והאמר רבי יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדישו וכו' ומשני מי סברת מסותא מטלטלי מסותא מקרקעי קאמרינן, אלמא קרקע אף על פי שאינו בידו כגבוי דמי ויכול להקדישו, ואינו מחוור, דעל כרחין לא דמי, דאם כן כי היכי דנגזל [בנדפס: לא] מצי מקדיש ליה התם הכי נמי מלוה מצי מקדיש ליה כאילו גבאו כבר. וליתא, דהא אמרינן בפסחים [ל, ב] בפלוגתא דאביי ורבא הקדיש ליה וזבין ליה דכולי עלמא לא עשה ולא כלום [בנדפס: דאתי מלוה וטריף ואתי מלוה ופריק]. כי פליגי דמקדיש מלוה וזבין מלוה, אביי אמר למפרע הוא גובה וכו' ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה, כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה אשתכח דהשתא הוא דקני, ואי פלוגתייהו בין בקרקע בין במטלטלין קשה לרבינו תם ז"ל בתרתיה, חדא דהא אמרינן דזבין ליה ואקדיש ליה דכולי עלמא לא עשה ולא כלום אפילו במטלטלי, ועוד דבמקרקע לרב אקדיש מלוה לא עשה ולא כלום, ואי פלוגתייהו בקרקע בלחוד קשיא ליה הוא דרבא דהא קיימא לן כותיה], אלא טעמא דהתם דקרקע אינה נגזלת וכל היכא דאיתא בחזקת מרה קיימא, אבל הכא אכתי מחוסרת גוביינא היא. ועוד מביא ראיה מההיא דאמרינן במציעא בפרק המקבל [קי, א] יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה ואמר רבי יוחנן על היתומים להביא ראיה דכיון דלגוביינא קיימי כמאן דגבייא דמיא, וגם זו אינה ראיה דההיא באפותיקי מפורש מיירי דעל כרחין לגוביינא קיימא, והיינו דמייתי עליה ההיא דספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים דאמרינן ליה כיון דלמיקץ קאי זיל קוצץ ולמישקל דמי אמרינן ליה זיל אייתי ראיה ושקול אלמא הכי נמי מיירי בקרקע של אפותיקי דלגוביינא קאי ואפילו בעל כרחייהו דיתמי, הילכך אמרינן להו ארעא לגוביינא קיימא שבחא אייתייהו ראיה דארעא לאו

בידא דאבוכון אשבחת ושקולו, והוא הדין למטלטלי בכי האי גוונא ולא שנא מקרקעי ולא שנא מטלטלי כיון דמהאי טעמא הוא, ובההיא דקונמות דבפרק אף על פי איהי ז"ל נמי גריס קונמות קדושת הגוף נינהו כגירסת רוב הספרים ומפרש ז"ל דמשום הכי נקט בהני קדושת הגוף נינהו משום דלא תימא דכמי שהקדיש מעשה ידיה דמי והוי דבר שלא בא לעולם, שהרי אין הקדישה לידיים עצמם וכיון דלא חיילי אלא לבתר דנפקי משעבודא דבעל לא חיילי מהשתא, אלא כמקדישה גוף ידיה דאי דמעשה ידיה אגידי בידיה ויחייל עלייהו נדר ומפקיע מידי שעבוד כדרבא הילכך חייל נדרא אידיה ומהשתא לא קדוש מעשה ידיה דאלמוה רבנן לשעבודה דבעל גבי מעשה ידיה ולא גבי ידיים עצמן הילכך כיון דהיא מקדשת גוף ידיה ודינא הוא דחייל עלייהו הקדש כדרבא אף על גב דמהשתא לא קדשי משום דאלמוה רבנן לשעבודה דבעל גבי מעשה ידיה גוף ידיה מיהא קדיש כדיניה, ודעת הגאונים ז"ל כדברי רש"י ז"ל דדוקא קדושת הגוף ולא קדושת דמים, ומצאתי בירושלמי בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו ולאסוף דבר דינר אלא אפילו כל שהוא שלא יהא הקדש נראה כיוצא בלא פדיון רבי אבהו בשם רבי יוחנן מועלין בו מעילה גמורה וקשייה אם מועילין בו מעילה גמורה יהא נפדה בשויו אם אינו נפדה בשויו לא ימעלו בו כל עיקר מה אגן קיימין אם במחובר לקרקע וכי יש מעילה בקרקע אלא אם כן קיימין בקמה. עד כאן גירסת הירושלמי, אלמא הא דתנן מוסיף עוד דינר אפילו במטלטלי היא וכדברי רש"י והגאונים ז"ל.

דף מא - ב

במאי קא מפלגי במזיק שעבודו של חברו. רבנן סברי פטור והעבד הוא שכותב שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ורבן שמעון בן גמליאל סבר חייב ולפיכך לא העבד כותב אלא משחרר שהזיקו הוא כותב לו והכא בדשויה ניהלי באפותיקי מפורש אבל באפותיקי סתם לכולי עלמא חוזר על המשחרר דאף כשתמצא לומר דמזיק שעבודו של חברו פטור מכל מקום אכתי שעבודו על שאר נכסיו קיים הוא כיון שנשרף שעבוד זה

ומינה דלא אמרו מזיק שעבודו חייב אלא בשמזיקו לגמרי שאין לו שעבוד אחר. והא דאוקימנא פלוגתייהו במזיק שעבודו ולא אוקימנא בדינא דגרמי, משום דאליים ליה מזיק שעבודו מדינא דגרמי כדאיתא בבבא קמא דאפילו מאן דלא דאין דינא דגרמי במזיק שעבודו של חברו מחייב וכדמוכח בבבא קמא בפרק המניח את הכד [לג, ב] דקאמר שחטו בשרו מותר אמר רב הונא בריה דרב יהושע זאת אומרת המזיק שעבודו של חברו פטור ופריך הא אמרה רבה חדא זימנא השורף שטרותיו של חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומשני אי מהתם הוה אמינא משום דאמר ליה ניירא בעלמא קלאי לך [בנדפס: אבל שחטו בחפר בה בורות קמ"ל] אלמא אף על פי שהיה פוטר בדינא דגרמי במזיק שעבודו הוה דאין לחיובי בתוספות.

עולא אמר מי שחררו רבו שני. הקשה הרב רבי אלחנן לאביי דאמר פרק שני דפסחים למפרע הוא גובה היאך יפרש משנה זאת, כרב לא מצי לפרושה שהרי לפי פירוש רב צריך לפרש כדרבא ואביי לית ליה דרבא כדמוכח התם, וכדעולא נמי לא שהרי בשחררו רבו שני קאמר דאינו משוחרר מדינא שהרי יצא עליו שם בן חורין לאביי הוי משוחרר מן הדין כדקאמר התם כיון דמטא זימניה ולא פרעיה איגלאי מילתא דכי אקדיש שפיר אקדיש ושפיר זבין. ונראה לי דודאי כעולא יפרשנה והא דאמרין התם כי אקדיש מלוה שפיר אקדיש היינו טעמא שאנו רואין כשהגיע הזמן שאינו חפץ לסלקו במטות אלא מנוחה משוקעת בידו וכי האי גוונא דאי דאמר אביי למפרע הוא גובה אבל הכא מיירי בכל ענין אפילו אם הלוח רוצה ליתן לו מעותיו והלה יחזיר לו עבדו דהשתא ליכא למימר למפרע הוא גובה ואפילו הכי קאמר שהוא משוחרר מטעם שהרי יצא עליו שם בן חורין. כך כתוב בתוספות.

העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר וכו'. כתוב בפירושי הרמב"ן נ"ר פר"ח ז"ל אפותיקי סתם כגון משכנתא וכן כתב רבינו יצחק ז"ל בתשובה. ומשמע שאפותיקי סתם הוא שמשכן לו שדהו לאכול פירות בכדי דמיהן או בנכייטא. והתנו שיהא גובה ממנו לזמן פלוני אם לא פרעו, ומשכונה סתם היא שאין כותב בה גוביינא כלל, וכן פירש הרב אלברגילוני ז"ל, ומיהו באפותיקי כל זמן שלא שטפה נהר אין לו אלא מאותה שדה עד כאן.

תתרגם שמעתיה דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה. ואבוה דשמואל דאמר גובה משאר נכסים באפותיקי סתם ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

תניא העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים. כלומר אם מכרה לאחר גובין בעל כרחן משאר נכסים דאמר להו לקוחות הנחנו לכם מקום לגבות ממנו ובאפותיקי סתם הכי [בנדפס: הוא], ומשום הכי קתני גובין משאר נכסים. דאילו באפותיקי מפורש לעולם גובין ממנו ולא משאר נכסים, וכן כתב הרב אלפאסי ז"ל בתשובה וזה לשונו, זו דרבן גמליאל [שמעון בן גמליאל] שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין לאו בהיכא דאמר לה לא יהא לך פרעון אלא מזו דוקא, דהיכי דכתיב ביה כך לא אמרינן דגביא משאר נכסים, אלא באפותיקי סתם דוקא ולדעתו של רבנן גמליאל אף על פי שהוא סתם אינו יכול ליקח ממנו וכו' לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין לכך אין לה לחזור על לוקח אחר.

רבן שמעון בן גמליאל אומר בעל חוב גובה משאר נכסים אבל אשה אינה גובה משאר נכסים. כלומר אין הלוקח יכול לדחותה אצל שאר נכסים אלא אפילו יש שם שאר נכסים גובה ממנו אם תרצה וידה על העליונה רצתה מזה גובה רצתה משאר נכסים גובה ממנו וכתתניא בתוספתא דכתובות רבן שמעון בן גמליאל אומר העושה שדהו אפותיקי לכתובת אשה ומכרה לאחר ידה על העליונה רצתה גובה ממנו רצתה גובה משאר נכסים. אבל מלשון רש"י ז"ל נראה שלא פירש כן וזהו לשונו אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין כלומר דוקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו ועל מנת כן נשאת ולא שיהו כל נכסיו אחראין לה [בנדפס: וערבאין לכתובתה] ולא תדע על איזה לחזר מי קנה ראשון ומי קנה אחרון לדון עם כל אחד ואחד. על כן נראה דאפותיקי סתם לגבי כתובת אשה כאפותיקי מפורש שמדמי ליה, ואינו גובה משאר נכסים דוקא קתני, וכן כתב הרב אלפאסי בתשובה אפילו מת בעלה של אשה והיה לה אפותיקי סתם בכתובתה אינה חוזרת על לוקח אחרון שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין, עד כאן לשונו. ואינו מחזור, מפני שדברי התוספתא שכתבנו בהפך מזה ומדקתני גובה משאר נכסים ואינה גובה משמע דלכולי עלמא מכורה היא עד שעת גוביינא אלא דרבנן סברי דלעולם בין אשה בין בעל חוב אינן גובין ממנו במקום שיש בני חורין ולרבן שמעון בן גמליאל כתובת אשה גובה ממנה אף במקום שיש בני חורין לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין לדעת איזה לוקח

ראשון ואיזה לוקח אחרון. וכן נמי משמע מלשון התוספתא דקתני ידה על העליונה רצתה גובה ממנו רצתה גובה משאר נכסים ואם בטל המקח מיד לרבן שמעון בן גמליאל אין ידה על העליונה שאינה גובה אלא ממנה דכל דשווייה ניהלה אפותיקי כאפותיקי מפורש דמי. ומיהו בירושלמי משמע דלרבן שמעון בן גמליאל בטל הוא מיד ואפילו לשעה אינו מכור דגרסינן התם בפרק אלמנה לכהן גדול והביאו הרב אלפאסי ז"ל כאן בהלכות, רבי יעקב בר אחא אמר בעבדי צאן ברזל פליגון רבי יוחנן אמר מכרן אינן מכורין אמר ליה רבי אלעזר אוכלין בתרומה מכחו ואת אמרת מכרן אינן מכורין וכו' מה פליגין בשמכרן לשעה אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין, או במכרן לעולם אבל במכרן לשעה דברי הכל מכורין נשמעינה מן הדה העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו מכרה הרי זו מכור והלוקח יחוש לעצמו רבן שמעון בן גמליאל אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלתה על דעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין אמרי אתיא דרבי אלעזר כרבנן דרבי יוחנן כרבן שמעון בן גמליאל הוי כשמכרן לשעה אינן קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורים. אלמא משמע דלרבן שמעון בן גמליאל לאלתר בטל המקח לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ולטרוף מן הלקוחות. ולפי הירושלמי יש לומר דהא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא אשה אינה גובה משמע נכסים לישנא דלא דוקא קתני. ומדקאמר תנא קמא גובה משאר נכסים נקט איהו נמי אינה גובה אבל ודאי לרבן שמעון בן גמליאל אינו מכור כלל ובטל מקח מעתה. אלא דלשון התוספתא דקתני ידה על העליונה רצתה גובה ממנו רצתה גובה משאר נכסים קשיא. ועוד דביבמות פרק אלמנה לכהן גדול [סו, ב] גבי נכסי צאן ברזל אמרינן המכנסת שום לבעלה רצה הבעל למכור לא ימכור מכר הבעל מוציא מיד הלקוחות, מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה ובא לפני רבן שמעון בן גמליאל ואמר שניהם מוציאין מיד הלקוחות ואוקימנא טעמא התם משום שבח בית אביה. אלמא אי לאו משום שבח בית אביה המקח קיים עד שעת גובינא כדינא דבעל חוב, ובאפותיקי מאי שבח בית אביה איכא. ואף בזו יש לומר דכיון דייחד לה אותו שדה לנדוניא שהביאה מבית אביה הרי הוא כשדה שהביאה מבית אביה ממש ואית ביה נמי משום שבח בית אביה דעליו נזכר שבח נדוניאתה שהביאה מבית אביה ובירושלמי שכתבנו נמי הוא משוה דין אפותיקי לנכסי צאן ברזל דגרסינן התם בעבדי צאן ברזל פליגין וכו' עד ומה פליגין בשמכרן לעולם אבל בשמכרן לשעה דברי הכל מכורין. נשמעינה מן הדה בעושה שדהו אפותיקי וכו'.

ולענין פסק הלכה **כתב רבינו הרב ר' יונה בפרק חזקת דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל**. והביא ראיה מדתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואוקמה רבה בר רב הונא באותן שלש שדות וסתמן של דברים דין ביטול מקח כבשלתן על דרך אחד, וכי היכי דבנכסי צאן ברזל דהיינו שדה שכתב לה שום משלו מקחו בטל לאלתר משום שבח בית אביה כדאיתא בכתובות בפרק אלמנה לכהן גדול [שם], הכי נמי באפותיקי דהיינו שדה שכתב לה בכתובתה ושייחד לה בכתובתה מכרו בטל לאלתר, והא דאמרינן בירושלמי מה ראו חכמים לומר בכלים פוחת חומש, שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לבלות כליה ולפחות חומש, אמר רבי יוסי הדה אמרה אין אדם רשאי למכור כלי אשתו, דמשמע דוקא משום האי טעמא, ולא שייך בקרקע, לא היא דכל שכן בקרקע שהיא סומכת עליהן בגביית כתובתה, אבל במטלטלין שאין דעתה עליהן שהרי הם פוחתין והולכין וכלין אימא לא קא משמע לן דמכל מקום רוצה היא לבלותן בעצמה ולפחות חומש משום דשבח בית אביה הוא שתהא משתמשת בכליה, וכשמכרן לשעה נמי כלומר לשנה או לשנתים מסתברא דהילכתא כרבן שמעון בן גמליאל כיון דקאי רבי יוחנן דירושלמי כותיה דרבי יוחנן רביה דרבי אלעזר הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב, אלו הן דבריו. וכתב בשם הר"א [בנדפס: הראב"ד] ז"ל שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

והרמב"ן נ"ר כתב כאן דלגבי עבדי צאן ברזל קיימא לן כמאן דאמר הדין עמה, וגבי אפותיקי קיימא לן כרבנן ושאני התם משום שבח בית אביה כדמפורש בפרק אלמנה בגמרא דילן, עד כאן. ובפרק אלמנה לכהן גדול כתב דאפילו באפותיקי מפורש המכר קיים עד זמן גביית כתובתה שהרי אם רצה הוא מסלקה בדמים ולא בעלת דברים דידה הוא עד שתבא לגבות כתובתה, ולא דמיא ליבמה דאמרינן בין ייבם ואחר כך חלק בין חלק ואחר כך ייבם לא עשה כלום, דהתם בנכסי צאן ברזל שלה הם נכסי המת שהרי מכיון שמת ניתנה כתובתה לגבות והרי היא כמכנסת אותם לבעלה בנכסי צאן ברזל, ויש אומרים דבאפותיקי מפורש דוקא המכר בטל מעכשיו. ובמסכת שביעית בירושלמי חלקו בכך דגרסינן התם המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה רב אחא אומר מכורה לשעה רבי יוסי אומר אינה מכורה לשעה חיליה דרבי יוסי מן הדה שור מצוי להבריה שדה אינה מצויה להבריה, הגע עצמך שהיתה מכורה לבעלי זרוע אמר רב אבין מצויין הן בעלי זרוע ליפול. תני הכותב שדהו אפותיקי לכתובה ולבעל חוב בחובו מכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו, מתניי בשאמר יהא פרעון מזה מה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו.

וכבר הראה פנים רבינו ז"ל דדין אפותיקי ונכסי צאן ברזל שוין בדבר זה ואף באפותיקי יש בו משום שבח בית אביה וכמו שמשוה אותן בירושלמי.

דף מא - ב

לא דכולי עלמא גזרה שוה עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך וכו'. קשיא לי אם כן שטר בעבדים מנא לן כיון דאיפריכא לה גזירה שוה דלה לה, ויש לומר דעיקר גזירה שוה לא פרכינן דמופנה הוא, והכא לענין יציאה לחצאים קאמר, והכי קאמר הא דאמרת דבשטר כולו ולא חציו משום גזירה שוה [בנדפס : לא] על כרחין גזירה שוה לאו להכין אתיא דהא כסף קיל משטר דעבד יוצא בכסף מה שאין כן באשה, ואם כסף הקל מוציא בעבד לחצאים שטר החמור לא כל שכן הילכך גזירה שוה בצד זה ליתא דהא איכא למיפרך כדאמרון וכאן גלה לך הכתוב שלא באה גזירה שוה להכי. כך נראה לי.

דף מב - א

אידי ואידי רבנן הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי. פירש רש"י ז"ל בשטר האחר כתב חצי נכסי נתונים לך וכן כתב לחבירו בשטר השני לפיכך לא קנו דהוה ליה בכל חד שחרר חציו והניח חציו ולא מיבעיא כתב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו דכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן לשני אלא אפילו מסר לשניהם כאחד לא קנו דכיון דחצי נכסיו כתב בכל אחד דילמא חד פלגא הוא דכתב לתרווייהו ואיכא שיעור עד כאן. והקשו עליו בתוספות דהא בברייתא קתני כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי לא קנו אלמא האי חצי דקאמר על כרחין בשמפורש וניכר בשטר

שאותו חצי שנותן לזה אינו אותו שנותן לשני שהרי בין שניהן הוא נותן כל נכסיו ועוד דלא משמע דמשום ספיקא דלישנא הוא, וכן הקשה עליו הרמב"ן נ"ר דאילו בדיני ממונות אם כתב חצי שדה לפלוני וחצי שדה לפלוני מי לא קנו כולה בין שניהן. ורש"י ז"ל פירש דאפילו מפרש בהדיא חצי האחר לפלוני עבדי קאמר ורבא לטעמיה דסבירא ליה דכל שבזה אחר זה לא קנה בבת אחת לא קנה כדאיתא במסכת עירובין ובקדושין, ובודאי אם אמר היום חצי נכסי לראובן עבדי לא קנה וכשאמר למחר חצי נכסי לשמעון עבדי לא קנה דהא שייר בכל חד וחד וקיימא לן דאפילו כתב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כל שהו אף עצמו לא קנה כל שכן הכא, והילכך בבת אחת כגון שכתב כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדי אף עצמן לא קנו לפי שלא הקנה לזה אלא חציו ולזה חציו, ואינו דומה לשחרר חציו ונתן חציו, דהתם בששחרר חציו ונתן חציו לאחר שאין ידו כידו, אבל הכא אותו חצי שלא שחרר לא נתנו אלא לעבדו השני ויד העבד השני כיד רבו, וכן השני, והילכך אף עצמן לא קנו ואפילו זיכה לשניהן בבת אחת כדאמרין דרבא לטעמיה דכל שבזה אחר זה לא קנה בבת אחת לא קנה. אבל בשאמר כולו כלומר שכתב כל נכסי נתונין לראובן עבדי וכן כתב לשני וזיכה לשניהם בבת אחת קנו נכסים וקנו עצמן ומשחררין זה את זה דהשתא אילו כתב וזיכה לזה זכה בכל הנכסים וקנה עצמו בן חורין דקיימא לן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות אבל עכשיו שזיכה לשניהם יחד לא הוברר הדבר מי מהם קנה לפיכך הוי דינא דיחלוקו שניהם בנכסים וישחררו זה את זה, ולעולם שחרר חציו ומכר חציו לאחר בבת אחת כיון שבזה אחר זה ישנו שאם מכר חציו ואחר כך שחרר חציו יצא לחירות אף בבת אחת ישנו אפילו לרבנן שאם שחרר חציו ומכר חציו יצא לחירות.

והרמב"ן נ"ר פירש דכשאמר חצי חצי משום הכי לא קנו שאין עצמו בכלל חצי נכסים לפי שהנותן חצי נכסיו לחבירו אינו נוטל חצי בכל כלי וכלי ולא בכל שדה ושדה אלא שמין את הנכסים ונוטל חציין ונוטל כחוש, הילכך זה שכתב לו רבו חצי נכסים אין עצמו בכלל אותו חצי והילכך לא עשה ולא כלום, עד כאן. וצריך להתיישב בדבר.

נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו. לכאורה משמע דנסיב לה אליבא דמשנה ראשונה דקתני עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דאילו למשנה אחרונה כיון שכופין את רבו אפילו בעוד שלא כפו אותו אינו עובדו ומעשה ידיו לעצמו הן, וכדאיתא בסמוך בבעיא דמעוכב גט שחרור יש לו קנס אלא דאיכא לאוקמה אפילו למשנה אחרונה ובעבד

של קטן דלאו בר כפיה הוא וכגון דנפל קמיה בירושה דלית ביה הערמה כעובדא דלעיל דעובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד אפילו למשנה אחרונה אי נמי בקטנה דליכא משום ישוב העולם דלא מיפקדא אפריה ורביה.

נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו. ולא דמי שור של שני שותפין דלא משלם כופר דכופר אחד אמר רחמנא ולא חצי כופר דהכא שאני דכיון שאינו בן חורין אלא חציו וצד חרות שבו הוא שמשלם כופר שלם הוא אלא שכופרו פחות משאר עבדים משום צד עבדות שבו אבל בשור של שני שותפים כיצד משלם ישלם זה כופר וזה כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין, לישלם האי חצי כופר והאי חצי כופר אחד אמר רחמנא ולא חצי כופר.

דף מב - ב

איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא. הקשו בתוספות דהכא מספקא להו אי קריה ליה אדון והתם בחגיגה פרק קמא [ב, א] פשיטא להו למשנה אחרונה דלאו אדון הוא דתנן התם הכל חייבין בראיה חוץ מנשים ועבדים וקא מפרש טעמא דעבדים דכתיב את פני האדון ה' מי שאין לו אדון אלא ה' יצא זה שיש לו אדון ותנן התם הכל חייבין בראיה ואמרין הכל לאתוויי מאי לאתוויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ופרכינן והא אמר רבינא מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראיה ומשני כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה, אלמא למשנה אחרונה חייב דלא קריה ליה אדון ואין לו אדון אלא ה'. ותירצו דהתם היינו טעמא משום דלמשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו והילכך לגבי עליית הרגל באדון שמעשה ידיו שלו תליא מילתא דטעמיה דמילתא דהקפידה תורה באדון כדי שלא יעכבהו מלעלות מפני בטול מלאכתו והילכך מי שחציו עבד אין רבו מעכבו משום מעשה ידיו דאינו אלא לעצמו, אבל הכא לגבי קנס שמא אף על פי שאין לו במעשה ידיו כלום כלומר למשנה אחרונה אדון קריא ליה.

הא דאמרינן: **יוצא בשינו ונותן דמי עינו**. איכא דקשיא ליה והלא קנס הוא זה וקנס אינו זוכה בו אלא משעת העמדה בדין כדתנן בנדה עד שלא עמדה בדין פטור, ואיכא למימר דהכא בשהפיל את שינו ועמד בדין ואחר כך סימא את עינו, ומיהו לישנא לא משמע הכי אלא הפיל את שינו ומיד סימא את עינו קאמר. ויש מפרשים דאף על גב דלא הוי ממון להורישו לבניו או לזכות בו בממון [בנדפס: שהוא] שברשות אחרים מכל מקום בשעמד בדין לבסוף אגלאי מילתא למפרע דמשעה ראשונה זכה בעצמו ויצא לחירות אלא שעדיין מעוכב גט שחרור הוא.

איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור תיבעי לרבי מאיר תיבעי לרבנן, תיבעי לרבי מאיר עד כאן לא קאמר רבי מאיר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל דעבידי דאתו וכו'. תימה מאי קמיבעיא ליה, דהא פשיטא דמוכר דקל לפירותיו אפילו לרבנן קנה ומוכר עבד לקנס כמוכר דקל לפירותיו דמי, ומאי האי נמי דקאמר תיבעי לרבי מאיר עד כאן לא קאמר רבי מאיר אלא כגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא מי יימר דתנגח, דבמוכר גוף לפירותיו לא אשכחן דנבעי מידי דעביד דאתי. וכתב הרמב"ן נ"ר דהכי מיבעי לה מי אמרינן כמוכר דמים בלבד הוא ולא קני אפילו לרבי מאיר דלא אמר רבי מאיר בדבר שלא בא לעולם כלל דקני אלא בכעין פלוגתא דרב נחמן ורב הונא דפליגי בפירות דקל. ולא דמי אומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי לאחר שתשתחררי דהתם הגוף בעולם ואף על גב דלא עביד דאתי קנה, אלא דמי לדבר שאינו בעולם כלל דלאו פירות דגופיה קא מזבין דליקני במשיכה דגופיה, או דילמא הרי הוא כמוכר גוף לפירות דכשבאו לעולם קנה ואפילו לרבנן, והרי הוא כמוכר שפחה לעובריה שקנה מעכשיו, ולא דמי לא למוכר פירות דקל ולא לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרשי דהתם לא קנה לרבנן אף על גב דקאי איש וקאי אשה, אלא למוכר שדהו לפירות דמי או למוכר שפחה לעובריה דמי, עד כאן.

ולכאורה משמע דכי מהדרינן בריש פרק המפקיד [לג, ב] אטעמא דמתניתין דקתני למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו ופרישנא טעמא משום דבעל הבית מקנה ליה כפילא ואתקיף עלה רמי בר חמא והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' ודחיק רבי זירא ומוקי לה דנעשה כאומר לו לכשתגב פרתי ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו חוץ מגיזותיה וולדותיה, ורבא דחיק ומוקי לה דנעשה כאומר לו לכשתגב פרתי ותרצה ותשלמני סמוך לגניבתה קניה לך, ולא מוקמינן לה בטעמא

רויחא דנעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי תרצה ותשלמני פרתי קנויה לך מעכשיו לכפיליה, ותו ליכא לאקשוויי אי הכי אפילו גיזותיה וולדותיה, דהא לא אקני ליה ניהליה אלא לכפילא לבד, נראה דמהאי טעמא הוא משום דאי אפשר לו להקנות כפיליה משום דלאו פירות דגופה נינהו ובמשיכתה של פרה לא קנה לה כפילא, דלא דמי לפירות דקל דמגופיה נינהו ובחזקת חדקל קני להו לפירי דעבידי דאתו מיניה, אלא דקשיא לי דהא מוכר חורבה לאוירא קנה אוירא אף על גב דאוירא לאו פירי דחורבה נינהו ואפילו הכי קני ליה אגב חורבה, וכדגרסינן בירושלמי בפרק חזקת הבתים, תני המוכר עוברי בהמתו לחברו לא עשה כלום המוכר מעשרות שדהו לחברו לא עשה כלום המוכר ולדי שפחתו לחברו לא עשה כלום המוכר אויר חורבתו לחברו לא עשה כלום, אלא מוכר לו בהמה ומשייר עובריה מוכר שדה ומשייר מעשרותיו מוכר שפחה ומשייר ולדותיה מוכר חורבה ומשייר אוירה [בנדפס: וטעמא דמילתא דמוכר אויר חורבתו דלא עשה כלום ויכול לשייר אויר חורבתו דכל המשייר בעין יפה משייר והוי ליה כמשייר חורבה לאוירה וכאותה שאמרו בפרק מי שמת אמר רבא אמר רב נחמן אם תרצה לומר דקל לאחר ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי דקל לאחר ופירותיו לעצמו שייר מקום פירי דכל דמשייר בעין יפה משייר, אלמא המוכר חורבה לאוירה קנה]. ואולי נאמר דאויר החורבה הרי הוא כאחת מחלקי החורבה, וכבר הארכתי יותר מזה בכתובות בסוף המסכתא. ובתוספות פירשו כאן דכל היכי דאיכא תרי מי יימר קיל טפי מפירות דקל ואפילו לרבי מאיר כדהכא וכל שכן כההוא דריש פרק המפקיד [לג, ב] דאיכא תלתא מי יימר.

דף מג - א

אבל הכא הא קאי שור וקאי עבד. קשיא לי כי קאי שור וקאי עבד מאי הוי מכל מקום הקנס שמוכר לו איננו, ובפירות דקל נמי האי [הא] קאי דקל והאי [והא] קאי קרקע שמגדלין את הפירות, ועדיפי מהני דהנך עבידי לגדל פירות ופליגי, ועוד האומר לחברו שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו לרבי מאי קנה לרבנן לא קנה כדאיתא בפרק קמא במציעא, ואף על גב דקאי שדה וקאי מוכר וקאי לוקח, בבבא [ובבבא] בתרא [מט,

א] גבי הקדישן ריקנין ונתמלאו ואוקימנא לרבי מאיר דהקדיש שובך ויונים הבאין דרך שובכו לשובך, ואי הכי לרבנן אין מועלין בהן אף על גב דקאי שורך וקאי יונים ויש לומר דשאני הכא דמכר העבד לקנסיו, אבל מוכר קנסי עבדו פשיטא לי דלא עשה ולא כלום ואפילו לרבי מאיר וכל שכן לרבנן דלא אמרינן בכי הא הא קאי עבד והא קאי שור, אלא דאכתי לא ניחא לי דאי משום הא משום דמספקא ליה אי הוי כמוכר דקל לפירות או לא ואף על גב דאין הקנסים יוצאין מגופו, אם כן לא הוה ליה למימר טעמא לרבנן משום דקאי שור וקאי עבד אלא הכי הוה ליה למימר תיבעי לרבנן התם הוא דלא אקני ליה דקל לפירות, אבל הכא אקני ליה עבד לקנסיו. עוד קשיא לי אשמעתין דכל שמכר העבד לקנסיו אמאי לא אמרינן דאפילו לרבנן קנה וטעמא דגוף העבד מכר לכשינגחנו השור ועשאו שותף עמו כעבד שיהא שלו ממש לענין קנסיו, ולשאר דברים כגון למלאכתו לעמוד לפניו יהיה של חברו דאטו שותפין שקנו עבד והתנו ביניהן כך מי לא הוה קנסיו לשותף זה ומאי שנא הא, והכי נמי קשיא לי בההיא דהמפקיד [לג, ב] אמאי לא העמידה בכך והוה ליה כמקנה לו הפרה לענין כפילא. וצריך לעיין.

מי איכא עבדא דלא מזדבן לקנסא. ואם תאמר מכל מקום הרי הוא יכול למכרו לגמרי ושוה כסף מחמת קנסיו. יש לומר דבשלמא אי מזדבן לקנס איכא טובא דזבני בכל דהו מחמת קנס אבל אי לא מזדבן לקנס לגמרי לא זבני ליה דהא לא שוה לחם כריסיה ולהניחו למות ברעב פגם הוא לו.

ואוקימנא בטריפה ומוכה שחין. ותמיה לי אמאי לא אמר ליה ולטעמיד מי איכא עבדא דלא מזדבן שעה אחת סמוך לנגיחתו והוא קנסא לדידיה, וניחא לי דאין הכי נמי דהוה ליה למימר הכי אלא דלא חש. וטובא איכא בגמרא דמצי למימר ולטעמד ולא אמר, וקושטא דמילתא קא מתרץ ליה דעל כרחין בטריפה ומוכה שחין אית לך לאוקמה לההיא דאי לא הא שוה כסף שהרי שוה פרוטה למכרו ולומר לו לכשינגח עבדי הרי הוא מכור לך מעכשיו ולשעה אחת סמוך נגיחתו. כך נראה לי.

אלא אמר רבא ראוי ליטול ואין לו. איכא למידק דהא אמרינן ביבמות פרק החולץ [מה, ב] מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת ישראל הולד אין לו תקנה משום דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש כלומר דנפשיה והוי ממזר אלמא תפסו בה קדושי, וראיתי בנימוקי הרמב"ן ז"ל דאינה קושיא, דהתם מעיקרא קא סלקא דעתך הכי אבל הא אסיקנא התם בשבא על אשת איש דעלמא דאתי צד חרות ומשתמש באשת איש, אבל

לעולם אימא לך אין קדושיו קדושין, ואתי מסקנא דהתם כמסקנא דהכא. ודקא סלקא דעתך מעיקרא [בנדפס: דהתם] כדקא סלקא דעתך דהכא. ואינו מחוור בעיני, דמכל מקום אפילו למסקנא דהתם על כרחין אית לן למימר דקידושיו קידושין דאי לא אף הוא אינו עושה ממזר למאן דאמר נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, וכדאמרינן התם למאן דמכשר מכשר אפילו באשת איש וקא מפרש טעמא משום דממזר מאשת אב גמרינן ליה וכאשת אב מה אשת אב שאין לו בה קידושין אבל בעלמא יש לו קידושין יצא נכרי ועבד דאפילו בעלמא אין להן קידושין, והילכך כשתמצא לומר דמי שחציו עבד וחציו בן חורין אין קידושיו קידושין אפילו כשבא על אשת איש דעלמא אין הולד ממזר, וגירסא אחרת יש שם משמיה דרב האי גאון ז"ל באשת אב מה אשת אב שזרעו מיוחס אחריו, אף כל שזרעו מיוחס אחריו יצא נכרי ועבד שאין זרעו מיוחס אחריו, ואפילו ללשון זה לכשתמצא לומר שאין קידושיו קידושין אין זרעו מיוחס אחריו וכדאמרינן נמי הכא יורשין מנא ליה, אלא רבא דהכא דיחויא בעלמא הוא דקא דחי, וקושטא דמילתא קדושיו קידושין, ויורשיו יורשיו ממש, וכן פירשו בתוספות.

מאי מאורסת מיוחדת. פירוש מיוחדת בקדושין אף על פי שאינן קידושין כלל לתנא דבי רבי ישמעאל אם קדשה ישראל, ואפילו בשקדשה עבד עברי אינן קדושין גמורין, מכל מקום יחיד עושה להתחייב הבא עליה באשם, והיינו דקרי לה מאורסת אבל מיוחדת ביחוד בעלמא לאו כלום הוא, דע לך מדאמרינן בסמוך לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר מאי מאורסת מיוחדת, הכי נמי דאי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שחזרה ונתקדשה לאחר שחופשה, ואי מיוחדת בלא קדושין קאמר אף כשעשה בה לאחר שחרור מעשה זה כלומר יחוד בעלמא מי יומתו, וקרא הכי קאמר לא יומתו מפני שמעשה זה שעשה בה העבד העברי לא עשאו אלא קודם שחופשה הא עשאו לאחר שחופשה יומתו, אלא ודאי כדאמרן. כך נראה לי.

לכשתברח ממנו אין לי עסק בדך. ואף על גב דתניא האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה לא אמר ולא כלום, היינו טעמא משום דלשון זה משמע אין לי עסק בו אלא יהא לעצמו, והילכך לגבי עבד דיש לו יד לזכות בעצמו מהנה [בנדפס : מהני], לגבי שדה לא מהנה ולא אמר כלום.

הא לגופא הא לפירא. פירש רש"י ז"ל גבי עבד דאמר ליה השתמש בו מעכשיו ואם לא פרעתיך עד יום פלוני יהא גופו שלך הילכך כיון שזלזל בתקנת חכמים קנסינן ליה ויצא לחירות, אבל גבי שדה דאמר לפירא אם לא פרעתיך מכאן ועד יום פלוני אכול פירותיו כל זמן שמעותיך בידי והילכך לא מיבעיא לא מטא זמניה אלא אפילו מטא זמניה נמי פטורה מן המעשה דהא אינה של ישראל. ואינו מחוור, דאם כן אמאי נקטי לא מטא זמניה דמשמע דטעמא משום דלא מטא זמניה אדרבה הוה ליה למימר בין מטא זמניה בין לא מטא זמניה, דבעבד אפילו לא מטא זמניה יצא לחירות וכל שכן בדמטא, ולגבי שדה אפילו מטא אינה כשל ישראל ופטורה מן המעשר וכל שכן בדלא מטא. ובתוספות פירשו גבי עבד אפילו לא מטא זמניה היינו טעמא משום דגופיה בבית נכרי ומיד הוא מופקע מן המצות, והא דשדה היינו טעמא דלא חשבינן כשל ישראל לענין מעשר משום דקרקע במקומה עומדת ואינה ברשותו אלא לפירא כל היכא דלא מטא זמניה.

דף מד - א

ואיבעית אימא בשלוח על מנת למשכנו ולא משכנו. פירש לעולם בדמטא זמניה ודאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך מטא זמניה צריכא למימר, הכא בשלוח על מנת למשכנו ולא משכנו. וקא משמע לן שאף על פי שלא משכנו עדיין ואינו מופקע ממצות, מכל מקום כיון דבידו של נכרי למשכנו עכשיו וכשיחפוץ למשכנו ימשכנו ולא חשש זה לפרוע חובו קודם שיגיע זמנו הרי הוא כאילו משכנו והפקיעו ממצות. כך פירשו בתוספות. ועיקר.

המוכר עבדו להפרהנג נכרי יצא לחירות. פירש רש"י ז"ל שלקחו באנפרות שהיה מעליל עליו. ואינו מחוור, דלא אתי ביה שפיר לשון

מכירה, ועוד מאי קא מדמה ליה בסמוך למכירת שלשים יום. ולפיכך פירשו בתוספות שהפרהנג נותן לו דמים אלא שלוקחו בדמיו בהכרח ודרך להשתשמ בהן למלאכתן ולקצת ירחין אחר שמשלימין מלאכתן מחזירין אותו ולוקחין דמיו והילכך דומה לגבאו בחובו ומכירת שלשים, והיינו נמי דקאמר היה לו לפייס דכיון שאינו לוקחו אלא בדמיו מצוי הוא להתפייס בכל שהוא ולוקח לו [בנדפס: ממקום אחר].

ומעלה בערכאות שלהן. פירש רש"י ז"ל אף על פי שנראה כמחשיב תורתם. ואינו נראה, דהא דתנן כל השטרות העולות בערכאות של נכרים כשרין לא שנא לכתחילה ולא שנא דיעבד. ורבינו תם ז"ל פירש אף על פי שנראה כמקיים המקח לרצונו.

דוקא או לאו דוקא. פירש רש"י ז"ל מאה דוקא או דילמא פחות מכאן ומאה גוזמא. ואינו נראה, דאי לאו דוקא אם כן לא ידעינן שיעורא כלל. ועוד דאיך דבסמוך על כרחין לאו בהכי פירושיה אלא אי דוקא עד עשרה ולא יותר או דילמא אפילו יותר, ורש"י ז"ל כן פירש, ולפיכך פירשו בתוספות הא דהכא נמי דכותה כלומר דוקא מאה ולא יותר או דילמא לאו דוקא אלא אפילו יותר ממאה, ואתיא למיפשטה מדרבי שמעון בן לקיש דאמר המוכר בהמה גסה לנכרי קונסין אותו עד עשרה בדמיה, וקסלקא דעתיה דעבד ובהמה חד דינא אית להו ואפילו הכי קתני עד עשרה בדמיה אלמא עשרה לאו דוקא אלא אפילו יותר על עשרה עד מאה כעבד, הילכך מאה נמי דקתני גבי עבד לאו דוקא אלא אפילו יותר ממאה.

דף מד - ב

המוכר עבדו בחוץ לארץ יצא לחירות. איכא למידק אמאי יצא לחירות דהאי [בנדפס: דהא] אי לא בעי למיפק בתריה לא נפיק כדתנן בפרק בתרא דכתובות ואין הכל מוציאין ואמרינן עלה בגמרא לאיתוויי מאי לאיתוויי עבד עברי שברח מחוץ לארץ לארץ דאמרינן לה זיל זבניה וכל שכן זה שהוא דר בארץ שאין מוציאין ואם יצא מרצונו הוא אבד את זכותו כדאיתא בסמוך. ויש לומר דקנסוה חכמים שמא ישדלהו רבו שני בדברים לצאת אחריו ויצא. מיהו במשדל עבדו לצאת אחריו לדעת ויצא

אין קונסים אותו דכל כך לא קנסו, שאפילו ישראל גמור שיוצא אין מעכבין בידו ואין קונסין אותו.

או דילמא כיון דלא קני ליה לגופיה כדידיה דמי. פירש רש"י ז"ל דאי מאית או מגרש לה הדרי לה. ואיכא למידק דהשתא למאן דאמר הדין עמו אמרינן דלא הדרי לה אם רצה הבעל ליתן דמיה [בנדפס : יתן]. ויש לומר דהכי קאמר כיון דמסתמא לגבותן היא הן עומדין ובדאיתנהו אין לה תביעה אלא עליהן במספיקין ולא קרו להו צאן ברזל אלא משום דמקבל ליה יוקרא וזולא כדאיתא בפרק איזהו נשך ואינן לחלוטין דבעל דאם מת אינן נעשים מטלטלין אצל בניו, ומיהו למאן דאמר הדין עמו יוצאין הן בשן ועין לאיש וכמאן דקנו ליה דמו ומפקיע שחרורו מיד שעבוד האשה, ואין יוצאין לאשה משום דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל דאפילו עבדי מלוג לא נפקי לה, הרמב"ן זצ"ל.

אמר רב יוסף ניחזי אנן וכדתניא עבד שמכרו רבו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני. קשיא לי ומאי קושיא והלא מכור הוא דבר תורה ואף על גב דקנסו חכמים למהדר זביני מכל מקום כיון דעבד של שני הוא דבר תורה לא סגיא בלא גט שחרור משני דאיסורא דאורייתא היא. וניחא לי, דעיקר דוקיא מדקתני משני ולא קתני משניהם, דאי הדרי אף מראשון צריך כדי שלא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה, אי נמי יש לומר דאי הדרי זביני כי מהדר ליה הוה ליה כמוכרו לו במעות שהוא מחזיר לו, ומראשון דוקא הוא צריך ולא משני.

דף מה - א

ואי מדשמואל ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה מכורה ומעות מתנה נינהו מידי דהוה אמקדש אחותו. ואם תאמר השתא מהא דאמרינן אינה מכורה ומעות חוזרין דילמא תיקשי דשמואל אדשמואל דמאי שנא ממקדש אחותו ויש לומר דשאני התם דכל אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה, אבל הכא לא כולי עלמא דינא גמירי, אי נמי דילמא טעי בדרך וסבור שהיא מכורה וחוזרת וכשתמצא לומר דאינה מכורה כשמואל מעות נמי חוזרין, ואי לא

מפקענא ליה מיניך לאו לגמרי קאמר דמפקע לה דלא אמרו אלא שאין מוסרין אותו לרבו להוציאו הא בארץ משתעבד בו או מוכרו לאחרים אלא דמפקענה ליה דכל שאין אתה עולה כאן לא תשתעבד בו ונמצא שאין לך לא דמיו ולא עבודתו.

משום דוחקא דצבורא או דילמא משום דלא לגרבו ולייתי [בכת"י: ניגרו וניתני] טפי. ונפקא מינה היכא דאיכא איניש דבעי למיפרקיה ביתר מכדי דמיו, כי הא דלוי בר דרגא, וסלקא בתיקו. ואיכא למידק אמאי לא פשטא מדתניא פרק נערה שנתפתתה נשבית והיו מבקשים עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינה פודה, אלמא משום דוחקא דצבורא הוא, ותירצו בתוספות דכל שפודה עצמו משל עצמו לא צריכא דלא אסרו כולי האי. וברתיה דלוי בר דרגא כאחר דמיא שאינה נפדית משל עצמה אלא משל אם, אבל ההיא דפעם ראשונה פודה משל עצמה [בנדפס: בעל] דמתנאי כתובה הוא חייב לה, משום פירות דנכסי מלוג דידה. ויש מקשים אדרבה נפשוט מדרבן שמעון בן גמליאל דהתם דמשום דלא ניגרו בהוא הוא, דקתני רבן שמעון בן גמליאל אמר אין פודים את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תקון העולם, ואסיקנא התם אפילו היתה כתובתה יותר על פרקונה. וכי תימא משום דפליגי רבן עליה, הוה לן למימר הכא תנאי היא. ויש לומר דהתם פליגי בטעמא תנא קמא סבר משום דוחקא דצבורא ורבן שמעון בן גמליאל סבר משום דלא ניגרו, והכא בעי כמאן. ואינו מחוור בעיני, דאם איתא מאי קאמר התם רבן שמעון בן גמליאל אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם. דהא תנא קמא נמי תיקון העולם אית ליה אלא דמסבר סברי דתיקון העולם היינו משום דוחקא דצבורא ואי רבן שמעון בן גמליאל פליג עליה בטעמא בהדיא הוה ליה למיתני אף בזה יש מפני תקון העולם, אלא ודאי משמע דרבן שמעון בן גמליאל הוא דאית ליה תיקון העולם ולא תנא קמא וסתמא דמתניתין דהכא רבן שמעון בן גמליאל היא וקיימא לן כותיה דסתם מתניתין תני כותיה. אי נמי איכא למימר דסתמא דמתניתין דהכא סתמא דרביס היא, ותדע לך מדפליג רבן שמעון בן גמליאל דאין מבריחין את השבויין שמע מינה רישא לאו פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבן היא וסתמא דהכא אפילו רבן דאין מבריחין את השבויים מודין בה. ואתיא דלא כתנא קמא דברייתא דכתובות דתנא קמא דהתם לית לה תיקון העולם. וכן נראה מדברי הרב אלפאסי ז"ל שפסק שם כרבן שמעון בן גמליאל וכאן כתבה למשנתנו סתם ולא הביא בעיא דהכא דמהתם שמעינה לה דאשם דלא ניגרו וליתו הוא והא דלא פשטוה הכא מהתם דכותה איכא בתלמודא דקאי הכא בתיקו ומפשטא

בדוכתא אחרינא, וחדא מינייהו לעיל דאיבעי לן מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה [בנדפס: או לא ולא איפשיטא הכא ובכריתות פרק אשם תלוי אמרו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה] וגרסינן בירושלמי אין פודין את השבויים מפני תיקון העולם דלא ליגרו שבויי ומיתו. והא דאמרינן לקמן ברבי יהושע בן חנניה שפדה אותו תינוק בכרך גדול שברומי בממון גדול יש לומר רבי יהושע דעבד לגרמיה הוא דעבד ודילמה הוא ניהו דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל בההיא דכתובות, ואי נמי יש לומר טעמא משום דחזה ביה דהוי צורבא מרבנן ולא אמרו בתלמיד חכם שאין פודין אותו אלא בדמיו, דתלמיד חכם שמת אין לו תמורתו והילכך פודין אותו בדמיו. עשרה

דף מה - ב

מתני': המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר משום שם רע לא יחזיר. בגמרא איכא תרי לישני בטעמא דהא מתניתין חד מפרש לה מתניתין משום קלקולא וחד מפרש לה משום פריצותא. רבי יהודה אמר כל נדר שידעו ו הרבים לא יחזיר. פירש דרבי יהודה סבר כל נדר שהודר ברבים אין לו הפרה כדאיתא בגמרא ולפיכך לא יחזיר, דרבי יהודה אית ליה דטעמא משום פריצותא וכל שנדרה נדר שאין לו הפרה איכא פריצותא, ולפיכך לא יחזיר משום ונוסדו [בנדפס: ונוסרו] כל הנשים. אבל שלא ידעו בו רבים אין בו פריצות כל כך ומחזיר שאין צריך חקיקת תם כגון נדרים שיש בהן ענוי נפש או דברים שבינו לבינה וחזר דאינו יכול לקלקלה דכולי עלמא יודעין שיש מפירין, ועוד שאינה צריכה פתחים ולא חרטה, וכן נראה שהשיבו בירושלמי, ובתוספות פירשו שאין צריך חקירת חכם אפילו בשאר נדרים ובתולה בדבר כגון שנדרה את שהכה את בנה או שגנב את כיסה דכולי עלמא ידעי שאינו נדר בשנמצא שלא גנב ולא הכה והיה לו להמתין עד שיתברר וכל שלא המתין איגלאי מילתא דלא מחמת כן גירש אלא עילה מצא לגרש דתניא בתוספתא איזהו נדר שאין צריך חקירת חכם אמר קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כוסי והכתה את בני ונודע שלא הכתו ושלא גנבה, ונראה דלישנא דתוספתא הכא לאו דוקא קונם אשתי נהנית לי דהא אמרינן דבנדה הוא

לכולי עלמא יחזיר ומילתא פשיטא היא וכדאמרינן עלה בגמרא פשיטא אלמא ליכא מאן דפליג וליכא דוכתא לפלוגתא בכי הא אלא קונם שאין הבעל נהנה לי שגנב את כיסי ושהכה את בני קאמר ומשום דעיקריה דהאי נדר בהאי לישנא קאמר ליה בנדריים בפירושא דארבעה נדריים התירו חכמים הביאו כאן בהאי לישנא, והכא לאו דוקא. כן נראה לי.

רבי אליעזר אמר לא אסרו זה אלא מפני זה. פירוש רבי אלעזר לית ליה טעמא דפריצות אלא משום קלקול וכל שצריך חקירת חכמים אינו יכול לקלקלה דאנן סהדי דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין כדאיתא בגמרא.

דף מו - א

ונמצא גט בטל ובניה ממזין. פירוש לאו בטל ממש קאמר דהא לאו תנאי גמור הוא וכי תימא מכל מקום גילוי הדעת יש וכל גילוי דעת כתנאי גמור הוא וכאותה שאמרו בקידושין פרק האומר [מט, ב] בההוא דזבין ארעא אדעתא למיסק לארץ ישראל וכדאמרינן נמי בזבין ולא איצטריכו לה זוזי, לא היא, דהא אמרינן לקמן מאן חכמים רבי מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה, ואי משום גילוי הדעת קא אתית לה לא שייך ביה תנאי כפול, ועוד דאם תמצא לומר דאיכא או גילוי הדעת הראוי לבטל את הגט כי אמרינן ליה שאינו יכול להחזיר מאי הוי על כרחין כיון דהתנה או שגלה דעתו אם נמצאו דברים בדאין גט בטל ובניה ממזרין, ואי איהו שתיק אנן לא שתקינן, ואף על פי שרשיי ז"ל פירש דכיון דאמרינן ליה שאינו יכול להחזיר ומיהר וגירש ולא המתין עד שיבדוק שמע מינה בדעתו היה לגרש ועילה מצא, ואף בירושלמי כן אמרו, אפילו הכי אינו נראה שהרי כבר המתין ובדק ולא מצא ועד מתי ימתין, על כן פירשו בתוספות דלאו בטיל ממש קאמר אלא שחשו חכמים ללעז שמא יוציא עליה לעז לומר שבדעתו היה לתנאי גמור והא דתניא בברייתא נמצא גט בטל ובניה ממזרין לפי דבריו קאמר כלומר שהוא יוציא עליה לעז לומר שהגט בטל ובניה ממזרין וכל שאתה אומר לו שאינו יכול להחזיר אף הוא לא ישתדל להוציא עליה לעז שאינו

מצוי לקלקלה אלא כל זמן שהוא חושב שתחזור לו, ואם תאמר אם כן ליכא קלקול לעולם בהא מכי נשאת לאחר אסורה לחזור לו. יש לומר שהוא סבור כל שאין הגט בטל אלא מחמת שנמצאו הדברים בדאין אף כשנשאה אנוסה היתה שסבורה שהיא מגורשת גמורה ואונס בישראל מישראל שרי.

והא דבעי רבי מאיר הכא תנאי כפול כדמוכח קמן גבי אילנות וכדאמרן, לא תנאי כפול גמור קאמר אלא כפל דברים בעלמא וכגון דאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך שאילו לא היה הנדר משם רע לא הייתי מוציאך וטעמא משום דרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכל שלא כפל דבריו לא שמעינן ממאי דקאמר לה משום נדר אני מוציאך שאילו לא היה הנדר נדר לא תצא ואפילו לעז ליכא אבל אם התנה תנאי גמור כגון דאמר לה על מנת שהנדר נדר ואם לא היה הנדר נדר לא יהא גט אף על פי שאמרנו לו לעולם אינך יכול להחזיר היה הגט בטל וכמו שאמרנו.

תניא כלישנא בתרא. איכא למידק מאי קא מהדר אלישני דמתנייתא דעלמא, הא במתניתין גופה פליגי בה דרבי יהודה על כרחין אית ליה משום פריצותא ורבי אלעזר אית ליה משום קלקול וכדפרישנא בפירושא דמתניתין. פירשו בתוספות דלפרושי לטעמיה דתנא קמא קא אתי משום דקתני משום שם רע לא יחזיר דלפי לשון ראשון משמע להו דטעמיה לאו משום פריצות דאם נמצאו הדברים בדאין מאי פריצות איכא מאי הוה לה למיעבד הלכך טעמא לאו משום פריצות אלא משום קלקול וכיון דטעמא דשם רע משום קלקול אף נדר נמי משום קלקול דתרווייהו מחד טעמא נינהו [בנדפס: והיינו דאמרינן הוי יודעת דמשום נדר אני מוציאך ומשום שם רע אני מוציאך דאלמא תרווייהו מחד טעמא נינהו]. וללישנא בתרא משמע להו דבשם רע ליכא קלקול דכל שמוציא את אשתו משם שם רע אפילו נמצאו הדברים בדאין לא יחזיר דמיגניא באפיה אלא משום פריצות והוא הטעם אף בנדר והיינו דקא מייתי הני ברייתא דקתני בהו משום שם רע דבהני פלוגתא דמתניתין לא איתפרשא פלוגתייהו אלא בנדר. עוד נראה לי דאי משום מתניתין לא בריר לן אי משום פריצות אי משום קלקול דרבי יהודה הא אמרינן לקמן דחייש לקלקול בשם רע אלא דבנדר לא שייך ביה קלקול לפום מאי דסבירא ליה. ואי אפשר דחייש לקול ולפריצות אם כן בשם רע לא איברירא לן מיניה אמאי לא יחזיר, ורבי אלעזר נמי אפשר דלא חייש לקלקול אלא לפריצות ובאין צריך חקירת חכם איכא פריצות טפי לפי שעשתה נדר שאינו נעקר לגמרי

ואיכא עונש דאפשר דבעון נדרה זה ימותו בניו וכדאמרין בעון נדרים בניים מתים, אבל בנדר שצריך חקירת חכם בדין היה שיחזור דמאי איכפת לה תלך אצל חכם ויתיר ונמצא נדר בטל מעיקרו ואין כאן עונש כלל, והכי נמי איתא בירושלמי דגרסינן התם דר' אלעזר בדין היה אפילו נדר שצריך חקירת חכם יחזיר מפני שהזקן עוקר הנדר מעיקרו מפני מה אסרו נדר שצריך חקירת חכם מפני נדר שאינו צריך חקירת חכם, עד כאן. ואף על פי שחולק בטעם זה על תלמוד שלנו מכל מקום כיון ש היה באפשר לפרש כן לא אפשר למידק מידי ממתניתין לפיכך הוצרך להביא מהני מתנייתא דמיפרשן בהדיא.

ורבנן מי חיילא שבועה עליהו וכו'. ואיכא למידק לרבי יהודה היכי חיילא והא נשבע לבטל את המצוה דכתיב לא תחיה כל נשמה ורבנן נמי מאי איריא משום שבועות ושגגות תיפוק לה משום דאין נשבעין לבטל את המצוה. ויש לומר דבמדרש אמרו שלש שפרוזטמאות היה יהושע שולח הרוצה לפנות יפנה הרוצה להשלים ישלים הרוצה לעשות מלחמה יעשה וההיא אפילו בשבעת עממין היא שלא כדברי רש"י ז"ל, ואילו באו להשלים [בנדפס: פירש להתגיייר]. ובתוספות הקשו שאין לומר כן דאילו עדיין לא נתגייירו שאם נתגייירו באותו העת למה היו רוצים להרגם ואפילו ליכא שבועה דהאט אמרינן לעיל יכל אפילו קבל שלא לעבוד עבודה זרה תלמוד לומר פן יחטיאו אותך לי, ואמרינן נמי בסוטה פרק אלו נאמרין [לה, ב] גמרא ששה שבטים עלו להר גריזים. רבי שמעון אומר אף על גבי סיד כתבוהו כתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם וגו' הא למדת שאם חזרו בתשובה מקבלין אותם אלא שמע מינה שהגבעונים עדיין לא נתגייירו באותו העת. ואם כן אכתי איכא משום לא ישבו בארצך. ועוד יש להקשות לרבי יהודה היאך חיילא שבועה דשבועת שגגות היתה ושפיר קאמרי ליה לרבנן [בנדפס: רבנן], ותירצו בתוספות דודאי אף רבי יהודה מודה בההיא שבועה דבגבעונים דלא חיילא כלל ומשום חלול השם הניחם ולא הרגום אלא מדכתיב כי נשבעו להם נשיאי העדה מוכח דמשום שהיתה ברבים נמנעו מלהרגם וטעמא דמהתם משמע שהגבעונים נתיראו שמא למחר כשיודע להן שרימו אותן יהרגום ולפיכך שאלום אי זו שבועה יש שאין לה היתר ואמרו להן שבועה שידעו בה הרבים ולפיכך אם יהרגום עתה אף על פי שלא חלה השבועה יש חילול בדבר שכן חשקו שמי לההיתר לעולם בשום ענין כמו שאמרו להם ואינן ודעין דמשום שהטעום לא חלה השקועה אבל רבנן סוברין דלא היה כן דאף נדר שהודר ברבים יש לו הפרה והגבעונים עצמן יודעין שלא חלה השבועה שהרי כמו אוכן גדול מקל מקום נינעו להרגם משום קדושת

השם לומר דאפילו כמה שאין שבועה אלא שהבטיחום מלהכס מקיימין להם וכן נראה ודאי מדקאמרינן רבנן מי חיילא שבועה עלייהו אלמא משמע דאין חילוק בדבר זה דאילו היה רבי יהודה סובר שלה שבועה עלייהו הכי הוה למימר ורבנן סברי לא חיילא שבועה עלייהו.

ורבי אלעזר סבר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין. נראה לי דהכי קאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו שידעו בית דין בנדריה ואפילו לשלוח חטרתה לבית דין על ידי שליח דהא משמע בנדריים [ח, ב] דאשה עושה שליח לחרטת נדרה כדאיתא בעובדא דדביתהו דרבינא.

הכין איתא בנוסחא דוקאני: **מאי תנא דקתני מעשה,** ולא גרסינן מאן תנא. והכי פירושו מאי תנא לעיל שיביא עליו מעשה זה דררא לעיל לא איירי אלא בנדרה היא ומעשה זה אינו אלא בנדר הוא.

דף מו - ב

פשיטא מהו דתימא וכו'. איכא למידק ללישנא קמא דחייש לקלקולא מאי פשיטותא ואמאי לא גזרינן בהא נמי שמא ימצא פתח לנדרו ויאמר אילו הייתי יודע, וכי תימא קודם שיגרש יצא וישאל ויאמרו לו בית דין, אם כן אף אנו נאמר לרבי מאיר בשצריך חקירת חכם ולרבי אלעזר בשאינו צריך. ויש לומר דכולי עלמא ידעי שהנדריים נתרין על ידי הזקן ובחרטה או בפתחים ולפיכך כשנדר הוא סמיה בידיה הוא ילך אצל חכם ויתחרט או יבקש פתחים אבל בנדרה היא הוא דאיכא קלקול דכל שאינה הולכת לבית דין סבורה היא שאינה מתחרטת וגם היא יודעת בעצמה שאין לה שום פתח דנדרה נדר על כל צד ואדעתא דכולהו פתחים נדרה והילכך מצי לקלקולא בהאי. ולרבי אלעזר נמי דאיכא למיטעי נמי בנדר שאינו צריך חקירת חכם שיש כמה שאינן יודעין שיש מפירין בלא חרטה וכאותה ששנינו יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין.

מתני': המוציא את אשתו משום אילונית. פירוש שהוציאה בגט. ותדע לך מדקאמר רבי יהודה לא יחזור כי היכי דלא מצי לקלקלה ואי לא בגט הא קלקולה עמה. ואם תאמר וכיון שנמצאת אילונית אמאי צריכה והא

אילונית אינה אשה ומקח טעות גמור הוא וכדתנן ביבמות פרק קמא [ב], [א] וכולן שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות, ואילו היתה צריכה גט ואפילו מדרבנן צרתה אסורה וחולצת ולא מתיבמת דכצרת עורה דמיא, ויש לומר דהכא לאו כאילונית גמורה אלא בשנולדו בה קצת סימני אילונית. ותדע לך מדתנן נשאת לאחר והיו לה בנים ואי אילונית גמורה היא דוכרנותא דלא ילדה והיינו דתניא בתוספתא רבי שמעון אומר נותן לה כתובה בחזקת שהיא כשרה. ואם תאמר אם כן לא יוציא בלא כתובה יש לומר שהיא מסופקת אם נשאת נשואין גמורין אם לאו אף היא אינה יכולה לתבוע כתובתה אבל כשנשאת לאחר וילדה איגלי מילתא דכתובה אית לה אלא דאמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך [בנדפס: ותמה אני על מה שפירש רש"י ז"ל משום אילונית ושלא הכיר בה כשנשאה ומכל מקום צריכא גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין על כרחא, ואם כן אין לך אילונית שיוצאה בלא גט ותיקשי לך ההיא דיבמות].

אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך. ומיהו אי שתקא איהי אנן נמי שתקינן ואי קשיא לך הא דאמרינן ביבמות בשילהי פרק הבא על יבמתו נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו דליתבעה לשלישי, אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך, ואקשינן ואי איהי שתקא אנן נמי מי שתקינן. הרב אלפאסי תירץ דהכא נמי היינו טעמא דאמרינן השתא הוא דבריאת וכדאמרינן התם. וליתה, דעקרות לעתים מתרפאות אבל אילונית אינה מתרפאת לעולם. אלא הכא היינו טעמא משום דכיון דאמרינן לא יחזיר אף הוא נותן גט גמור וכדאיתא בירושלמי, והא דאמרינן אמר לה שתיקותיך יפה מדיבורך בתביעת הכתובה קאמר כלומר על דעת שהנתבע ממני הכתובה לא גרשתיך, וכן פירש הר"א אבן בית דין ז"ל והר"ז הלוי ז"ל. אבל התם דלא תקנו לומר לו שלא יחזיר קא מקשינן אי איהי שתקא אנן היכי שתקינן דהא גט בטל ובניה ממזרין. ובתוספות גם כן פירשו שם באותה שביבמות דלאו למימרא דאנן לא שתקינן וגיטה בטל קאמר אלא לענין לעז קאמר, כלומר אנן מי שתקינא דאם איתא דמשתקינן לה אנן נמי הוה לן לתקוני שלא יחזיר כדי שלא יוכל לקלקלה בלעז. וביבמות כתבתי ענין אחר.

גמרא: דרבי יהודה אדרבה יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. הא אתי כלישנא קמא, דאי ללישנא בתרא לא קשיא לרבנן דבשם רע או נדר איכא פריצות באילונית ליכא. ומכאן נראה דהילכתא כלישנא קמא

דסוגיין כוותיה, ועל זה סמך הרב אלפאסי ז"ל לפסוק כלישנא קמא.

דף מז - א

מתני': הכי גרס רש"י זצ"ל: **המוכר את שדהו לנכרי לוקח ומביא ביכורים.** פירש מחייבין את המוכר ליקח ולהביא. ואינו מחוור, מדאמרינן בגמרא מפני תקון העולם אין הא מדאורייתא לא, אלמא יש קנין לנכרי להפקיע מידי מעשר. ואם איתא מאי קושיא לעולם אין קנין ומכל מקום לחייב את המוכר ליקח ולהביא הא ודאי לאו דאורייתא אלא מפני תקון העולם, אלא הכי גרסינן לוקח מביא ביכורים, ורבנו חננאל ז"ל גריס וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא בכורים והכל עולה לענין אחד, וכן היא שנויה בתלמוד ירושלמי.

גמרא: אבל יש קנין לנכרי בארץ ישראל לחפור בה שיחין ומערות. כלומר שאינה כקנין פירות לבד שאינו יכול לחפור בה בורות שיחין ומערות, ואף הלוקח שדה בזמן שהיובל נוהג שאינו יכול לקלקלה ולחפור בה, אלא כקנין הגוף דמי ויכול לחפור בה וכאותה שאמרו בירושלמי דפירקין קנה שדה ביובל רבי איליא אומר קנה קרקע רבי אבא בר ממל אמר לא קנה קרקע מותיב רבי אבא בר ממל לרבי איליא על דעתך דתימר קנה קרקע ויחפור בה בורות שיחים ומערות אמר לה התורה [בנדפס: אמרה] ושב לאחוזתו בעיא.

דף מז - ב

טבל וחולין מעורבבין זה בזה. פירש רש"י ז"ל אין לך כל חטה וחטה שאין מחציתה טבל ומחציתה חולין ואם בא לתרום לעשר מיניה וביה מעשר משלם ונמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על

הפטור שבו ואם בא לעשר עליו ממוקם אחר מעשר כנגד מחציתו. והקשו עליו בתוספות דאם כן מאי קאמרינן לקמן [מח, א] אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש דאמר רבי אסא אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל, ולא משכחת לה דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, ואם כדברי רש"י ז"ל אפילו לרבי יוחנן דאית ליה אין ברירה ולקוחות הוו ומחזירין ביובל מכל מקום חלק ירושתו יש לו בהן ומביא חלקו ואף לפי שהשאר הוו חולין הרי [בנדפס: הוא] יכול להקדיש וכדאיצטרכינן למימר לריש לקיש במוכר שדהו לפירות כדאיתא בפרק המוכר את הספינה. וכי תימא דהכא הכי קאמר לא משכחת דמייתי בכורים כהלכתן בלא הקדש, הא ליתא, דאם כן הוה ליה לפרושי הכין בהדיא ולא לימא לא משכחת דמייתי ביכורים דמשמע דלא משכחת דמייתי בכורים כלל, אלא שמע מינה דלמאן דאמר אין ברירה ולקוחות הן לא חשבינן לה במה שהגיע לחלקו עכשיו כיוורש כלל לא בכולו ולא במחציתו. והכין נמי מוכח בבכורות בפרק יש בכור לנחלה [מח, ב] גמרא מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים. ולפיכך פירשו בתוספות טבל וחולין מעורבין זה בזה, דלא הוברר חלקו של ישראל כלל ושמא הגיע לו כל חלקו של נכרי או מחציתו או פחות או יותר ולפיכך למאן דאמר אין ברירה ולקוחות הוו ומחזירין זה לזה ביובל וקבר נמי קנין פירות לאו כקנין הגוף לא משכחת דמייתי ביכורים כלל מדאורייתא אלא חד בר חד עד יהושע והכא נמי לית ליה תקנה לתקוני מיניה וביה דדילמא מה שיפריש הוא מחלקו של נכרי ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב וממקום אחר לא יוכל להפריש דדילמא כל מה שהגיע לו הוי מחלקו של נכרי ונמצא מפריש מן החיוב על הפטור. מיהו אין לו תקנה עד שיפריש עליו ממקום אחר ואיהו מתוקן ממה נפשך אבל המעשרות מקולקלין ואותן המעשרות יש להן כמו כן תקנה שיפריש עליהן ממקום אחר אבל יצטרך ליתנן לכהן וכן יעשה עד שלא ישאר כי אם מעט.

ולביתך מלמד שאדם מביא בכורים מאשתו וקורא. ואם תאמר והלא אכילת פירות נכסי מלוג לאו דאורייתא אלא דרבנן ואתיא קרא לחיובי קריאה בתקנתא דרבנן. ויש לומר דהכי אתא קרא לאשמועינן שאם תקנה אשה פירות נכסיה לבעלה שיהא הבעל מביא וקורא ודברה תורה בהן לפי שרגילות הנשים לתת פירות נכסיהן לבעליהן, ויש אומרים שהתנו מתחלה שיאכל הוא פירות נכסי מלוג שלה וזהו מהר [בנדפס: ומתן] הכתוב בתורה, וכמו שאמרו במדרש מהר פירא ומתן פראפורנין והוא נכסי מלוג.

מתה אין לא מתה לא. ואיכא למידק דהא משמע דהאי ברייתא פליגא אההיא דלוביתך, ואם כן לימא רבי יוחנן אנא דאמרי כאידך תנא דולביתך. ונראה לי דאין הכי נמי אלא שלא רצה רבי יוחנן להעמיד דבריו בתנאי [בנדפס: כתנאי] וריש לקיש נמי כי אקשינן ליה מהנדך מתנייתא לא אמר אנא דאמרי כתנא דמתה אשתו דלא בעי חד מינייהו לאוקמי מימריה בתנאי [כתנאי]. ובתוספות תירצו דהכי קא מקשה מתה אין לא מתה לא ומינה דברייתא דלוביתך במתה דוקא, ואם תאמר אם כן מאי קא אתא קרא דולביתך לאשמועינן, יש לומר דההיא בשמתה לאחר קצירה ותחלת הבאה וקא משמע לן חדושא דאף על גב דקצירה ותחלת הבאה לא כדאי [בנדפס: נראו] לקריאה אפילו הכי מביא וקורא. ואינו מחוור בעיני, דהיאך אפשר לומר כן והא רבי שמעון בן לקיש עצמו אמר לעיל דולביתך חדוש הוא וכדקאמר שאני התם דכתיב ולביתך אלמא התם קנין פירות הוא אלא שחדש בו הכתוב ועשאו כקנין הגוף ואי מתה קנין הגוף אית ליה בגוה, וכי תימא משום דבשעת קצירה ותחלת הבאה לא היה לו בהקנין הגוף אלא קנין פירות אם כן מאי קא מקשה הכא מינה לרבי יוחנן מתה אין לא מתה לא דמשמע דמתה לבסוף חשיב כקנין הגוף, והא איהו הוא דמודה בה לעיל דהא אינו אלא כקנין פירות. והראשון נראה לי עיקר.

דף מח - א

וצריכא דאי איתמר בההיא וכו'. וקשיא לי דהא איפליגו נמי בכותב נכסיו לבנו לאחר מותו ומכרן הבן בחיי אביו ומת כדאיתא בבבא בתרא פרק נוחלין [קלו, א] ומאי צריכותא דההיא, ויש לומר דההיא נמי צריכא דאי איתמר בהני, בהני אמר רבי יוחנן משום דכתיב ולביתך לגלי לן רחמנא גבי ביכורים דקנין פירות כקנין הגוף. אבל בההיא מודה ליה לריש לקיש צריכא. ואי איתמר בההיא, בההיא קאמר רבי שמעון בן לקיש אבל בבכורים מודה ליה לרבי יוחנן צריכא. כך נראה לי, אלא שאני תמה למה לא הביאוה [בנדפס: כאן] שהיה להם להביאה ולתרצה.

הקונה שני אילנות בתוך של חברו מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא. אלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי. ומיהו שנים אינו קורא ואף על פי שיש לו להעמידם שם כל ימי העץ, משום דגרע קונה שני אילנות מקונה שדה לפירות דהתם קונה גוף השדה מיהא לפירות, והכא גוף האילן הוא שקנה וקרקע אינו אלא כשאול לו לימי העץ ואין זה אלא כקונה פירות מן השוק.

אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. ואיכא למידק אן דקיימא לן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקיימא לן נמי כשמואל דאמר האחין שחלקו לקוחות הן וכדאיתא בריש פרק המוכר את הבית אם כן היאך נמצא ידיו בבית המדרש. תירץ רבינו תם ז"ל דאן לא קיימא לן כריש לקיש בבכורים משום דגלי בהו קרא דולביתך, ואף על גב דאמר רבא קרא מתניתא מסייעא ליה לריש לקיש, לאו למימרא דסבירא ליה כותיה אלא דלכאורה מסייעי ליה. ויש לנו כיוצא בה בפרק הזהב בפלוגתא דמשיכה קונה ומעות קונות דאמר רבא התם, קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש ואפילו הכי קיימא לן כרבי יוחנן דאמר מעות קונות דבר תורה. ואינו מחוור, דהא בבבא מציעא פרק השואל [צו, א] מביא ראיה מההיא דבכורים לענין שאלה בבעלים ואם איתא מאי ראיה הא טעמא דבכורים משום דגלי בהו קרא ולא ילפינן מינייהו למילי אחריני. ובתוספות תירצו דאן אף על גב דקיימא לן דאין ברירה והאחין שחלקו לקוחות הן אפילו הכי לא סבירא לן כרבי יוחנן דאמר מחזירין זה לזה ביובל ואין לך בכל הני דאמרי אין ברירה שסוברין שיחזירו זה לזה ביובל. וטעמא דכתחלתה של ארץ ישראל שחלקו שאין מחזירין זה לזה אף על גב דירושה היא להם מאבותיהם. ועוד דבנות צלפחד יוכיחו שנטלו חלק בכורה בנכסי חפר ואיפילו הכי לא החזירו ביובל והילכך קיימא לן קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וקיימא לן דאין ברירה והאחין שחלקו לקוחות הן ומיהו אין מחזירין ביובל, ולפיכך מביאין בכורין וקורין ואינן כלקוחות אלא למה שאמרו אין להם דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה.

והא דאיפליגו רב ושמואל בבבא בתרא בשילהי בית כור [כז, א] בשלשה אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלוקות ושמואל אמר ויתר וקא מפרש טעמא רב אמר בטלה מחלוקות יורשין הוי ושמואל אמר ויתר לקוחות הן וכלוקח שלא באחריות דמו, ואפסיקא הלכתא התם בהדיא דבטלה מחלוקות כרב, יש לומר דהתם

פסקינן כרב דבטלה מחלוקת ולא מטעמיה אלא משום דאומדן דעתא
הוא שלא על מנת כן חלקו.

דף מח - ב

**אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו בעי הרשאה ואי איכא פירא אארעא
מגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אארעא. מסתברא מדאתי לה
בטעמא דמגו משמע דמדין [מדין] ההוא דינא אחרינא דאיתמר בכתובות
פרק מי שהיא נשוי [צד, א] נגעו בה דאמרינן התם הני תרי אחי ותרי
שותפי דאית להו דינא בהדי חד וקס חד מינייהו בהדיה לדינא לאו מצי
איךך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה קא עביד
והכא נמי כיון דאית ליה פירי בהאי ארעא הרי הוא כשותף ויכול הוא
לידון על הכל, ודוקא בדאיתיה במתא אבל ליתיה במתא מצית אמרה אי
הוינא התם הוה טעיננא טפי כדאמרינן גבי תרי אחי ותרי שותפין ואין
דאין איהו על הכל בדליתיה במתא אי נמי בדאיתיה ועמדה ומיחת שלא
ידון בעלה עם בעל דינה, אם נתחייב בדין מה שעשה בגופה של קרקע לא
עשה ולא כלום אבל לגבי הפירות שהם שלו מה שעשה עשוי. ואי קשיא
לך ואפילו לגבי פירות כל זמן שהיא מוחה היאך הוא יכול לדון עליהם
ואפילו לא מיחת היאך הוא יכול לדון ולחייב לה והלא בעל שמכר בנכסי
מלוג לא עשה ולא כלום לא משום רווח ביתא כדאמרינן בכתובות פרק
האשה שנפלו לה נכסים [פ, ב] ובמה שאין ממכרו היאך דיננו דין שאם
אתה אומר כן אף הוא יכול להפסיד את הפירות וכלל גדול אמרו במקום
שחב לאחרים אינו נאמן. ונראה ל דהכי נמי היכא שנתחייב בהודאת פיו
יכולה היא לבטל שהוא אינו יכול לחוב לה במה שיש לה בו זכות אבל
הכא במאי עסקינן בשנתחייב בעדים, והיכא דליכא פירא בארעא ואינו
יכול אלא בהרשאה ואפילו על פי עדים משום דלאו בעל דברים בגופו של
קרקע ואינו אלא כאחר ואין מקבלים עדים בפניו אלא דוקא בפני אשתו
ואם קבלו בפניו הרי זה כאילו קבלום שלא בפני בעל דין אלא אם כן בא
בהרשאה, אבל היכא דאיכא פירא בארעא הוה ליה כשותף ומקבלים
עדים בפניו דהרי הוא כבעל דבר בכל עד שתמחה היא ואי ליתיה במתא**

יכולה היא לבטל הדין ולומר לו לאו בעל דברים דידי את ואי הוינא התם הוה טעיננא טפי.

ומסתברא דאפילו בנכסי צאן ברזל גם כן כיון שהוא משועבד לה יכולה היא לומר כלי אני נוטלת משום שבח בית אביה כדאיתא ביבמות פרק אלמנה [סו, א] ואם הוא הודה לבעל דינו שאותו כקרקע גזול הוא ביד אשתו וביד מורישיה אין הודאתו כלום כיון שהוא אינו יכול להפסידו ממנה ולהפקיעו ממנה על ידי מכר, וכדאמרינן התם מכרו שניהן לפרנסה כלומר בשלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה זה היה מעשה לפני רבי עקיבא ורבן שמעון בן גמליאל ואמרו הבעל מוציא מיד הלוקחות כלומר אפילו הבעל וכל שכן היא מפני שהמכר בטל מעתה וכיון שכן אינו יכול להפסידו ולהוציאו מידי שעבודה על ידי הודאתו בבית דין אלא שהוא ודאי יכול לדון עליו בבית דין ואם נתחייב בו כעדים מה שעשה עשוי דבעל דברים הוא בו. כן נראה לי.

סליק פרק השולח בסייעתא דשמיא.

הניזקין

פרק

דף מח - ב

מתני' : וכתובת אשה בזיבורית. ואכולהו תנן בסיפא מפני תיקון העולם. ואם תאמר והלא דינא מדאורייתא כך הוא שהרי היא כבעלת חוב, וליכא משום נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא, ומאי מפני תקון העולם. יש לומר דהכי קאמר בעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית אף על פי ששניהם בעלי חוב לפי שכך הוא קיום העולם שאף על פי שלא נחוש לכתובת אשה לפי שאין בה משום נעילת דלת

דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא נחוש לבעל חוב כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה שלו. ויש מתרצים שאם היו גובות מן הבינונית ממנעי [בנדפס: אינשי] ולא נסבי.

ובתוספות מקשין למאן דאמר כתובת אשה דאורייתא ונפקא ליה מדכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמהר הבתולות ומהר הבתולות כזה, אם כן כיון דמאונס גמרינן לה אף היא תגבה מן העדית כאונס ומפתה ולמה גרעוה מדינה, ותירצו שם דהיינן תיקון העולם כדי שלא תתקוטט עם בעלה כדי להתגרש ולגבות את העדית. ויפה תירץ הרמב"ן נ"ר שאין אנו אומרים שהתא כתובה כאונס דהתם בחמשים כסף צורי וכאן סלע מדינה והתם נמי בעידית וכאן בבינונית, אלא משום דאפקיה רחמנא בלשון מהר סמכו חכמים שיש מהר לבתולות והיינו כתובה אלא שאין לה שיעור וכל אחד כתב כרצונו וחכמים תקנו מאתים, עד כאן. ולפי דברי רבינו נ"ר הא דאמרינן בריש פרק קמא דכתובות הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה כתובה אלא מן הזיבורית, לאו למימרא דלמאן דאמר דאורייתא תגבה כתובה מן העידית אלא מן הבינונית כמו שכתבתי שם בסייעתא דשמיא.

קשיא לי אמאי לא תנא במשנתנו המלוה את חברו בעדים גובה מנכסים בני חורין. וזה גם כן מפני תקון העולם דמשום תקנת לקוחות היא. וניחא לי דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא ההוא דשאינו גובה מנכסים משועבדים מדינא הוא ואפילו למאן דאמר שעבודא דאורייתא איתיה בכלל אין מוציאין לאכילת פירות וכל שכן היא שאפילו פירות דכתיבי כיון דלית להו קלא לא חשבינן להו ככתובין ואינו גובה מנכסים משועבדים כל שכן מלוה על פה שאינה כתובה כלל, ורבי חנינא דמפרש טעמא משום שאינן קצובין, דילמא סבירא ליה שעבודא לאו דאורייתא ולפיכך לא הוצרך לשנות מלוה על פה.

גמרא: ולרבי ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה. כלומר אי אפשר לומר דכי אכל אינו משלם לו יותר ממה שהזיק וכשהזיק כחושה ישלם לו דמי שמנה. ואם תאמר ומנא ליה דרבי ישמעאל סבירא ליה הכי דלפי מדה משלם ולא לפי דמים דילמא רבי ישמעאל נמי לפי דמים קאמר כרבי עקיבא ויש לומר דלישנא דרבי עקיבא קשיתיה דקא מהדר ליה לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית דלכאורה משמע דרבי ישמעאל לחומרא ואתיא רבי עקיבא

למימר לא בא הכתוב להחמיר עליו כך אלמא משמע [בנדפס : דשמעיה]
לרבי ישמעאל דאמר [בנדפס : דקאמר] דטפי ממה שהזיקו משלם לו
ואהדר ליה איהו דלא בא הכתוב להגבותו יותר ממה שהזיקו אלא לגבות
מן העידית.

דף מט - א

אילימא דנגחיה תורא דיזן לתורא דהקדש שור רעהו אמר רחמנא ולא של הקדש. והוא הדין לנזקי שן ורגל כמו שפירש רש"י ז"ל בבבא קמא. ואי אפשר לפרש דבנזקי שן ורגל הושוו כולן לנזקין, דאם כן לוקמה הכא בנזקי שן ורגל. ועוד מדאמרינן בסמוך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין ואם הוה ליה לפרש שכן יפה כחו בנזקי קרן ושכן הורע כחו בנזקי קרן, ועוד דכי אמרינן בעלמא מה לנזקי קרן שכן אין בנזקי שן ורגל ומה לנזקי שן ורגל שכן אין בנזקי קרן, לא אמרינן בשום מקום מה לנזקי שן ורגל שכן בהקדש תאמר בקרן שאינו בהקדש ותני רבי חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה, אלא ודאי אפילו שן ורגל בהקדש לא משלמי. ואומר בתוספות דפטורא דכולהו נזקין נפקא לן מדכתיב גבי תרומה ואיש כי יאכל קדש בשגגה ודרשינן פרט למזיק וילפינן קדש קדש מתרומה כדילפינן לה לגבי שאר מילי ואפילו הוא עצמו שהזיק את ההקדש ולא נהנה פטור מהאי טעמא וכדאמרינן במעילה פרק הנהנה [נג, א] אקשה רחמנא לתרומה מה תרומה כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור ומידי דבר אכילה לאו דוקא וכן פירש רש"י ז"ל שם. ואם תאמר והא בתרומה קרן מיהא משלם ולא פטרה תורה את המזיק אלא חומש אם כן אף בהקדש נאמר כן, יש לומר דגבי תרומה כי משלם קרן היינו משום דהוה לה ממון כהן וחייביה לאו [בנדפס : משום] מכי יאכל קדש נפקא אלא מגוול דעלמא נפקא אבל הקדש מכי יאכל פרט למזיק גמרינן לפטורא לגמרי. ובתוספות תירצו דכיון דגלי לן רחמנא פטורא לכל מזיק בהקדש מכי יאכל פרט למזיק לגמרי פטרינן ליה כדגלי לן בנזקי קרן דפטר ליה לגמרי ומיהו אדם המזיק את ההקדש משלם את הקרן מדבריהם והיינו דאמרינן במציעא פרק השואל [צט, ב] גמרא זה אומר שאולה מתה, אמר שמואל האי מאן

דגול חביצא דתמרי מחבריה ומזדבני מהדדי בחמשיין נכי חדא וחדא מזדבני בחמשיין כי משלם חמשיין נכי חדא משלם ולהקדש משלם חמשיין וחומשיהון מה שאין כן במזיק דלא משלם חומש דאמר מר איש כי יאכל קדש פרט למזיק [בנדפס: ובפירקא קמא כתבתי יותר מזה בסייעתא דשמיא]. והא דלא מוקי לה הכא במועל בהקדש שמשלם ממיטב כתבו בתוספות משום דההוא נפקא לן בהדיא מקרא ולא ילפינן בקל וחומר דנזק הדיוט דכתיב בתרומה ואשר חטא מן הקדש ישלם ומיתי לה בגזירה שוה דישראל דכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, כדחזינן בריש בבא קמא [ה א] אתיא תחת נתינה ישלם כסף וילפינן קדש קדש מתרומה.

לא יהא אלא בעל חוב ותנן בעל חוב בבינונית. לרבותא קאמר הכא בבינונית דהא מתניתין לא דאורייתא אי מדאורייתא בזיבורית היא, אלא הכי קאמר ובעל חוב אפילו מדרבנן אינה אלא בבינונית אי נמי כיון דתנן במתניתין מפני תקון העולם שמעינן מינה דמדאורייתא בזיבורית וכאילו אמר הכא ותנן בעל חוב בבינונית מפני תקון העולם ומדאורייתא בזיבורית. כך נראה לי.

ורבי עקיבא סבר לה כרבי שמעון בן מנסיא. ואם תאמר אם כן מאי קל וחומר דהא בבבא קמא פרק שור שנגח ד' וה' [לז, ב] מפרש טעמיה דרבי שמעון בן מנסיא משום דסבירא ליה דהכל היו בכלל נזק שלם כשפרט לך הכתוב גבי תם רעהו דרעהו הוא דתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם הא דהקדש בין תם בין מועד משלמין נזק שלם וכיון שכן הוה לה במיטב כדין שאר נזיקין. תירצו בתוספות דהיינו טעמא משום דגבי מיטב כתיב ובער בשדה אחר דמשמע בשדה אחר כמוהו מה הוא הדיוט אף אחר הדיוט, וכי האי גונא דריש בפרק קמא דזבחים [ז, ב] גמרא חוץ מן החטאת אמר רבא חטאת שנשחטה על מי שמחויב חטאת פסולה על מי שמחויב עולה כשרה דכתיב וכפר עליו ולא חברו וחברו דומיא דידיה מי שמחויב כפרה כמוהו, וכן נמי בחולין פרק שני [לא, ב] גמרא נפלה סכין מידו שחט פרה ונשחטה בהמה עמה לרבי נתן פרה פסולה וכו' ופריך פשיטא נשחטה בהמה אחרת עמה ורבי נתן איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא ושחט אותה ולא אתה ואת חברתה והיכי דמי כגון ששחט שתי פרות כאחת, אבל בהמה דחולין אימא לא קא משמע לן. אלמא הוה משמע קצת דחברתה דומיא דידיה הכא נמי בשדה אחר הוה משמע קצת מיעוטא אחר דומיא דידיה למעוטי הקדש. לפיכך איצטריך קל וחומר.

ומיהו בקל וחומר מרבינן ליה משום דאחר לאו מיעוט גמור הוא אלא קצת הוה ושמע הכי כההיא [בכת"י : בההיא] דפרה דבפרק שני דחולין.

אם כן מאי לא בא הכתוב. כלומר דמשמע דרבי ישמעאל ורבי עקיבא במשמעותיה דקרא פליגי ולומר דהאי קרא דממעט מיניה רבי ישמעאל את ההקדש לא בא אלא לגבות לנזקין מן העידית. ואנן הא אמרינן דתרווייהו שוו בשמעתיה דקרא ולתרווייהו ממיטב דניזק קאמר.

ועוד מאי קל וחומר להקדש. פירש רש"י ז"ל הואיל ומן העידית דקאמר רבי עקיבא אניזק קאי ולאקולי עליה אתא מאי קל וחומר להקדש. וקשיא לי דילמא קל וחומר שחייב לשלם להקדש אם הזיקו קאמר. ויש מתרצים דלאו קושיא היא דאי רעהו דוקא ולא של הקדש קל וחומר מאי אהני הא פטריה רחמנא ואי לא דריש ליה אלא לומר בין תם ובין מועד משלם נזק שלם כרבי שמעון בן מנסיא קל וחומר מאי עבידתיה נפקא ליה מדנפקא ליה לרבי שמעון בן מנסיא דהכל היו בכלל נזק שלם כשפרט לך הכתוב רעהו לגבי תם כדאיתא בבבא קמא ריש פרק שור שנגח ד' וה' [לז, ב]. ולאו מילתא היא, דדילמא רבי עקיבא לדבריו דרבי ישמעאל קאמר איך אתה פוטר לגמרי נזקין בשל הקדש ואפילו לכשתמצא לומר רעהו דוקא מקל וחומר לחייב כהדיוט דהשתא דהדיוט כי נגח דהדיוט חייב דהדיוט נגח דהקדש לא כל שכן וכדאמרינן התם בריש פרק שור שנגח ד' וה' [לז, ב] ורבי שמעון בן מנסיא מאי קסבר אי רעהו דוקא אילו הדיוט נמי אי נגח דהקדש ליפטר ואי רעהו לא דוקא וכו', וכי תימא לאו רעהו דוקא מיהו דהדיוט כי נגד דהקדש היינו טעמא דמיחייב משום דמייתי בקל וחומר דהדיוט כי נגח דהדיוט ליחייב וכו'. ואפשר לפרש ועוד מאי קל וחומר דכיון דרבי ישמעאל לא אמרה בפירוש לא הוה ליה רבי עקיבא למסתם ולאיתויי חיובא דהקדש בהאי לישנא, אלא הוה ליה למימר בפירוש רבי עקיבא אומר אף להקדש משלם מקל וחומר. ובפירושי הרמב"ן נ"ר כתוב דקא סלקא דעתך דבפלוגתא דרבי שמעון בן מנסיא ורבנן קא מיפלגי רבי ישמעאל סבר מיטב שדהו של ניזק ובהקדש פטור, ואמר לו רבי עקיבא הקדש בעידית דמזיק משלם ולגבות לנזקין דהקדש מן העידית של מזיק קאמר ולפום הכי אקשינן מאי לא בא הכתוב דמשמע דאקרא דרבי ישמעאל קאי. ועוד מאי קל וחומר להקדש, אינה אלא קולא שאתך המיקל עליו לעשות כשל הדיוט והכתוב מחמיר עליו יותר משל הדיוט כדאמרן, ועוד אי משום קל וחומר שניהן שוין. ועוד דהא אנן בהקדש קיימינן ומאי קל וחומר להקדש. עד כאן.

דף מט - ב

מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית. שדכלומר כיון שתקנו משום נעילת דלת מפני מה לא תקנו שיהא אף בעידית כנזקין.

מהא דאמרינן : **אפשר דמשהי לה בגט.** שמעינן דלעולם אין אשה יכולה להפקיע עצמה מיד בעלה שלא לרצונו דבעל ואפילו באומרת מאיס עלי דאם כן לתקנו ליה כתובה מינה, ומכאן תשובה לרמב"ם ז"ל שכתב דבמאיס עלי כופין אותו להוציא.

משום חינה. בכל מקום פירש רש"י ז"ל משום חינה כדי שימצאו האנשים חמן בעיני הנשים. ורבינו חננאל ז"ל פירש בהפך כדי שימצאו הנשים חן בעיני האנשים, כשידעו שיש להם ממון ויקפצו עליהן. ונראין דבריו חדא דהא אמרינן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא, ועוד דגרסינן בירושלמי כדי שיקפצו עליה בני אדם לישאנה.

אמר אביי תא שמע הניזקין שמין להן בעידית ובעל חוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ממאן אילימא מיתמי מאי איריא כתובת אשה אפילו כל מילי. כך היא הגירסא בכל הספרים. ומיהו עיקר הקושיא אינה מן מאי איריא כתובת אשה דההיא הא איפריקא לעיל כתובת אשה איצטריקא ליה אלא עיקר הקושיא כך הוא הניזקין שמין להן בעידית וכו' וכולה מתניתין בחד גונא מיתוקמא או כולה מיניה דידיה או כולה מיתמי ואי מיתמי מאי איריא כתובת אשה דבזיבורית אפילו נזקין ובעל חוב, והיכי קתני במתניתין נזקין בעידית ובעל חוב בבינונית.

ותיפוק לי דערב דכתובה לא משתעבד בקבלן. פירש רש"י ז"ל שהתפיסה בנו מטלטלין לכתובה והיא מסרתן ביד האב בתורת קבלנות. ואינו נראה, דאינו צריך לישא וליתן ביד, ועוד דאי נשא ונתן ביד אין לה על הבעל כלום אלא על הקבלן כדאיתא בבבא בתרא שילהי גט פשוט [קעג], אלא קבלן דהכא כקבלן דעלמא שאמר לשון קבלנות כמו שמפורשים בשילהי גט פשוט. ומשום הכי מתשעבד דכיון שאמר שיפרע ממנו תחלה גמר ומשעבד נפשה אבל ערב דאינו נפרע ממנו תחלה לא גמר ומשתעבד נפשיה, בתוספות. ולי נראה שלא בא רש"י ז"ל לפרש שתשא היא ותתן

ביד ממש אלא לומר לך דתן לו ואני קבלן צריך לומר לו, וכמו שפסק גם הרב אלפאסי ז"ל. ואילו בכתובה שהיא אינה נותנת כלום לא שייך קבלנות אלא אם כן יתן לה הבעל כסף כתובתה ויחזור הקבלן ויאמר לה תן לו ואני קבלן, ומדברי רבינו ז"ל נלמוד למחייב עצמו ליתן מנה לחבירו ונתן לו קבלן עליהן שאין לו דין קבלן עד שיתן לו המתחייב ממון החיוב וחזר ואמר לו הקבלן תן לו ואני קבלן.

הניחא למאן דאמר קבלן אף על גב דלית ליה נכסי ללוה משתעבד שפיר אלא למאן דאמר כי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר. דהכא ודאי בדליכא נכסי ללוה היא, דאי אית ליה אף על גב דקבלן הוא ונפרע ממנו תחילה אם ירצה מכל מקום אינו דינו לגבות אלא מן הזיבורית כדרך שהוא גובה מן היורשין אבל כשאין להם ליורשים לשלם כיון שלא נתחייבו לו נכסי היורשין כשבא לגבות מן הקבלן הרי זה נפרע ממנו מן הבינונית כדינו. ואינו נראה, דכיון שהוא יכול לגבות מן הקבלן תחלה ואף על פי שיש נכסים ליורשים כשהוא נפרע ממנו כדינו הוא נפרע מן הבינונית, וכן נראה דעת הרמב"ן נ"ר, ופירשה הוא נ"ר שאם היו נכסים ליורשין היו היורשין יכולין לסלקו דזבורית ועל כרחו יקבל מהן כיון שהן רוצין לפרעו מה שעליהן דלא אמרו שנפרעין מן הקבלן תחלה אלא שאין הקבלן יכול לדחותו אצל הלוח כערב, אבל כל זמן שהלוח רוצה לפרעו אינו רשאי לחזור על הקבלן אלא אם כן נשא ונתן ביד הקבלן וכדאמרין התם דלא מיפטר לוח מיניה דמלוה עד שישא ויתן ביד, וכיון שכן אם יש נכסים ללוה היכא פסיק ותני הניזקין בעידית, ובעל חוב בבינונית דליתא כל היכא דבעו יתומים להגבות זיבורית. ועוד צריכא לי תלמוד דאם איתא מאי קושיא הכא כשבא לגבות מן הקבלן ואין היורשין רוצין לסלקו מדעת עצמם.

דף נ - א

אמר רבינא תא שמע מעיקרא דתקנתין יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ואי סלקא דעתך מיתמי האי משום דיתמי הוא. אלא ודאי אפילו דידיה כתובה מן הזבורית וסלקא דמר זוטרא בתיובתא.

הילכך בין מיתמי בין מיניה דידיה מן הזיבורית, דאין כאן נעילת דלת בפני נישאות דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא, ואפשר לומר מהאי טעמא דאפילו נדוניא אינה נגבית אלא מן הזיבורית [בנדפס: דאין כאן נעילת דלת ואדינא מוקמינן לה כשאמר בעל חוב דמדינא לא גבו אלא מן הזיבורית]. ומיהו מהא דאמרינן בריש אף על פי בכתובת [נד, ב] תנאי כתובה ככתובה למאי נפקא מינה לזיבורית, ליכא ראייה, דהתם דמשלו הוא מוסיף לה איכא למימר דליכא נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וליטול ממנו כל דהו, אבל אם מגבית לה נדוניא שהביאה מבי נשא מן הזיבורית ממנעא ולא נסבא, ולכאורה הכי הוה משמע נמי משמעתין דהכא מדפרכינן לעיל ותיפוק ליה דערב דכתובה לא משתעבד ואם איתא דמתניתין אף בנכסי צאן ברזל קאמר מאי קושיא דהא ודאי ערב דנדוניא משתעבד דמידי חסרה, אלא דאיכא למימר דאף כשתמצא לומר דמתניתין אף בנדוניא קא מיירי ויש בכלל כתובה דמתניתין נכסי צאן ברזל מכל מקום עיקר כתובה לא נפיק מכללא ואפילו בעיקר כתובה קא תני דנגבית מן הזיבורית ואי מערב קאמר הא לא משתעבד, ואלא מיהו מחלוקת היא, שנויה בגמרא דבני מערבא בפירקין דהכא דגרסינן התם כתובת אשה בזיבורית אמר רבי ירמיה לא שנו אלא כתובה של מנה ומאתיים אבל כתובה של אלף דינר גובה מן הבינונית אמר רבה יוסה אפילו כתובה של אלף דינר אינה גובה אלא מן הזיבורית ואתיאן אילן פלוגא אתא כאינן פלוגא אתא דתנינן תמן כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא כתובה של מנה ומאתים אבל כתובה של אלף דינר גובה כתובתה לעולם, ואתא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ואפילו כתובה של אלף דינר אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים, ואתיא דרבי יוסה כרבי יוחנן ודרבי ירמיה כרבי יהושע בן לוי. עד כאן. [בנדפס: וליתא דלא כתובה של אלף דינר של נדוניא קאמר אלא של תוספת קאמר ובתוספת הוא דפליגי וההיא פלוגתא דכל זמן שהיא בבית אביה בתוספת היא שנויה בגמרא התם בפרק הנושא ומאן דאמר תוספת יש לה לית ליה דרב ינאי דאמר תנאי כתובה ככתובה כדאיתא התם].

אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומים אף על פי שכתוב בו שבח אין גובה אלא מן הזיבורית [בנדפס: אמר אביי דבעל חוב בבינונית ומיתמי בזיבורית אמר ליה רבא הכי השתא וכו' אלא הכא כיון דמדאורייתא בעידית אפילו מיתמי נמי. איכא למימר דרבא דאמר דהכא דיניה בעידית מדאורייתא אית ליה שעבודא

דאורייתא. ועוד נראה לי דכל ששעבדו בפירוש אפילו מאן דאמר בעלמא שעבודא אחריות לאו דאורייתא בשעבוד מפורש מודה ולא נחלקו אלא בשטר חוב שאין בו מפרש [מפורש]. וכן נראה לי גם כן ממה שאמרו בקידושין [יג, ב] קסבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וכבר כתבתי שם בארוכה בסייעתא שמיא]. וקיימא לן כמר זוטרא דאמרה משמיה דרב נחמן וכאביי דפירש תדע דבעל חוב דיניה בבינונית ומיתמי בזיבורית. ואף על גב דפליג עליה רבא ופריק כולהו קושיי דאקשינן עלה לא קיימא לן כותיה דאשנויי לא ניקום ונסמוך, ועוד דהוה רבא יחיד ועוד דמאן [בנדפס : דמה] דמתרץ באברהם חוזאה רבי ישמעאל היא לתה [ליתא] דאנן כרבינא סבירא לן דאוקי מתניתין כרבי עקיבא ולית ליה לרבי ישמעאל שומא בדמזיק כלל. וכתב הרמב"ן נ"ר דנראין הדברים דדוקא כשכתב לו שבח סתם גובה מן העידית ומן הדין גובה מן העידית בין ממנו ובין מיורשיו, אבל מכיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין תקנת חכמים בכתב אלא אם כן פירש ואמר גבה מן העידית בין ממני בין מיורשי, וגמרינן להא מדקיימא לן כאבא שאול בן אימא מרים דאמר בין מנכסי בין מנכסיה אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ובשפירש תנן כין הוא בין יורשים אין משביעין אותה כדכתב רבינו הגדול ז"ל, וכן מצאתי בחבור הרב רבי משה הספרדי ז"ל, עד כאן. וכן דעת מורי הרב רבי יונה ז"ל.

מאי עידית שפאי עידית. פירש רש"י ז"ל שנשתפה העידית ושבא לגבות מן העידית שבשאר נכסים אומר לו לא תגבה אלא מן הבינונית באותה שהיתה ראוי לך כבר נשתדפה ומזלך גרם והילכך מיניה דידיה בבינונית. ומיתמי בזיבורית. ואינו מחוור. חדא דאף על פי שנשתדפה עידי עדית למה אינה גובה מן העידית שבשאר נכסים שהיא ראויה לו מדין תורה ואין חיובו אלא בשעת תשלומין, ועוד דמדאורייתא גובה בין מן העידית בין מן הזיבורית וכדאמרין בפרק קמא דבבא קמא אם כן הודעה כחן של נזיקין אצל בינונית דרחמנא אמר ממיטב ואת אחת מבינונית נמי לא, ועוד דלא הוה ליה למימר מאי עידית שפאי עדית אלא הכא במאי עסקינן דשפאי עידית, ורבינו חננאל ז"ל פירש שפאי מלשון על שפאים, פירוש מרעה שבסביבות העידית ועומד שם לרעות בהמות של בעל השדה, הכי פירשו מאי אפילו הן עידית שאפילו הזיק שפאי עידית דהוה ליה כבעל חוב ולא כמזיק לפי שבעל השדה בעצמו ניחא ליה בכך שירעה שם זה בהמותיו וישלם לו דמי מרעהו. ולפיכך דבר תורה גובה מן הבינונית כבעל חוב וגבי יתמי מזיבורית כשאר בעל חוב.

בעי רב אחדבוי בר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים. קשיא לי אי בגדולים וכטעמא דאמרינן דלא מסיק אדעתיה דמאית, היכי קתני במתניתין מפני תקון העולם ואי אפשר לפרש אין בזה מפני תקון העולם דהא אכולה מתניתין קתני ואי אפשר לפרשו לצדדין. עוד נזקין מאי איכא למימר דאנן כן נזקין בעידית דליכא טעמא דלא מסיק אדעתא דדינא בעדית דבר תורה ואי בגדולים אמרו ליכא תקנתא [בנדפס: אלא דינא]. ונראה לי לפרש דלכולי עלמא נזקין ודאי מפני תיקון העולם הוא ובקטנים דוקא דכי עבוד רבנן תקנתא בקטנים אבל בגדולים לא. והכא הכי פירושא יתומים שאמרו במשנתנו דוקא בקטנים כן נזקין כן לבעל חוב וכי קתני מפני תיקון העולם אכולהו הנך מילי דמתניתין קאי, או דלמא בעל חוב דינא ומשום דלא מסיק אדעתיה דמאית ואפילו גדולים נמי. ונזקין בלחוד תקנתא דבדידהו איכא לתקוני וכי עבוד רבנן תקנתא בקטנים ולא בגדולים, ואסיקנא בין גדולים בין קטנים כלומר בבעל חוב. והלכך לענין חובו דינא ובין גדולים ובין קטנים, ולענין נזקין בקטנים ולא בגדולים ובדידיהו קתני במתניתין מפני תיקון העולם. כן נראה לי.

ואסיקנא: והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה. ולמאן דאמר נזקין לנכסי יתומים לכתובת אשה משום מזוני או משום חינא משכחת לה לשבועה בבאה ליטול כתובתה, ולמאן דאמר דאין נזקין אלא אם כן רבית אוכלת בהן משכחת לה בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ולא קבלו עליו שלא ליטול רבית, ואי נמי בנכרי כדברי רבינו תם ז"ל דפירש דהא דאמרינן דאסור לעשות בשותפים עם הנכרי שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך, דוקא לכתחילה אבל אם עשה ונתחייב לו שבועה מותר להשביע, אבל רש"י ז"ל אסר אפילו בדיעבד.

ירושלמי: רבי יוחנן בשם רבי ינאי אין נפרעין בנכסי יתומים קטנים אלא בשטר שהרבית אוכלת בהן ויש אומרים אף לכתובת אשה ויש אומרים אף לגזלה ולנזקין אמר רבי יוסה בן רבי בון און אנן תנינן תרויהון, לגזלה מן הדה אם היה דבר שיש לו אחריות חייבין לשלם, נזקין מן הדה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית, מכי מתניתא אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית והתנן עמד הבן תחת האב הנזקין שמין להם בעידית ובעלי החוב בבינונית וכתובת אשה בזיבורית אמר רבי יוסה בן רבי בון כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן.

דף נ - ב

יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים. כתב מורי הרב רבי יונה ז"ל והני מילי לענין בעל חוב דלא מסיק אדעתיה דמאית ונפלי נכסי קמי יתמי. אבל לענין נזקין דדינן מן התורה בעידית, לקטנים עבדינן תקנתא ולא לגדולים. עד כאן. ונראין הדברים. וזה הדרך פירושו שכתבנו למעלה.

אף על גב דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי מבינונית לא גבי. מהכא משמע דקמא גבי בינונית ובתרא זיבורית מדינא דכי היכי דאקדמיה בפרעון הכי אקדמיה ליטול מן העדית או מן הבינונית אם אין לו עידית, דאי לא תימא הכי, היכי משכחת לה דקמא בינונית ובתרא זיבורית. ואם תאמר בשנתרצו לו האחרונים ליתא, חדא, דאם כן היכי פשיטא ליה אף על גב דקמא בינונית ובתרא זיבורית דילמא אם הוה גבי קמא מדינא מן הבינונית מקמא גבי. אלא הכא בשלא גבה אלא כדיניה, ועוד דאי משום דנתרצו לו ודאי כיון דלא נחת לה משום הקדמת השכיב מרע אף על גב דנחת לה משום רצוי האחרים, מבינונית דקמא גבי כדיניה לפי שהאחרון נכנס בנחת הבעלים והוא זכה בבינונית וזיבורית ואחר שזכה בו מכר בינונית לראשון בזבורית והילכך בכי הא רצה בעל חוב גובה מבינונית דקמא או מזיבורית דשייר בתרא לפניו כיון דלא שייר לפניו בינונית כדי חובו של זה והיינו דרבא דאמרינן בבבא קמא פרק קמא [ח, ב] אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא בעל חוב דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל זבן עידית וזיבורית אמר ליה להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזית לך, והא נמי להא דמיא, אלא ודאי משמע דכשם שגובה ראשון מדיניה ומשום דאקדמיה שכיב מרע הכי נמי גובה מן הבינונית מדיניה משום דאקדמיה.

ומקצת ספרים ישנים הבאים מספרד ראיתי שכתוב בהן אף על גב דקמא בבינונית ובתרא בזיבורית, דמשמע דקמא דיניה בבינונית ובתרא דיניה בזיבורית קאמר וזה כראיה גמורה לדברינן. ואי נמי יש לומר דהכא לאו למימר דקמא גבי כוליה בינונית אלא כולהו בבינונית וזיבורית פלגי

דלגוביאנא אקדמיה ומשום בעל חוב דלא ליתי ולגביה מיניה, אי נמי דאי לא מלו נכסי לכולהו בתרא ליפסיד קמא לא ליפסיד אבל ליפות כחו בבינונית לא, והכא הכי פירושא אף על גב דקמא ודאי אית ליה קצת בינונית ובינונית דבתרא לא הויא כנגד חובו של זה מזיבורית דבתרא גבי מקצת חובו מבינונית דקמא לא גבי כלל. כך נראה לי. וראיתי לרבותינו בעלי התוספות ז"ל שנסתפקו בדין זה אי אקדמיה נמי לקמא ליטול מן הבינונת או שמא אין דינו כך אלא שהמקשה היה סבור כך ואין אנו צריכין לכך, כמו שכתבתי.

הא דקתני: **יצא עליהן שטר חוב גובה מכולן**. פירש רש"י ז"ל וגובה מהן לפי חשבון מזה שני חלקים ומזה שלשה ומזה ארבעה. וכן דעת הרב אלפאסי ז"ל וכן נראה דעת מורי הרב רבי יונה ז"ל, ויש מביאין ראיה מדאמרינן גבי בכור נוטל פי שנים יצא עליהן שטר חוב נותן פי שנים, ואינה ראיה גמורה דדילמא שאני ירושה לפי שאין להן בנכסים כלום שלא מה ששייר בעל חוב של אביהם, וכן דחו בתוספות. והיכא דלא הספיקו נכסים לתשע מאות זוז כתב מורי הרב רבי יונה ז"ל שנוטלין גם כן לפי חשבון. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל. ואיני יודע מאי שנא מההיא דמי שהיה נשוי שלש נשים, דלפי אותה משנה כדברי רבי אם היו שם מאתים חולקין בשוה ואם היו שלש מאות בעל מאתים נוטל בשוה עד מאתים ובמנה השלישי חולקין בעל שלש מאות ובעל ארבע מאות ואם יש שם ארבע מאות המנה הרביעי לבעל ארבע מאות וחוזרין וחולקין כן מארבע מאות ולמעלה [בנדפס: אם היו שם עד שש מאות כולן חולקין בשוה כדי שיטול בעל המאתים כל חלקו ומשש מאות ועד שמונה מאות כולן חולקין בין בעל שלש מאות ובעל ארבע מאות ונמצא בעל השלש מאות נוטל שלש מאות ובעל ארבע מאות שלש מאות ואם יש שם יותר משמונה מאות נוטלן בעל ארבע מאות] כדרך שאמרו שם וכמו שכתובה בהלכות הרב אלפאסי ז"ל. אחר כך מצאתי לרב אלפאסי ז"ל בשילהי יש נוחלין שנשמר מקושיא זו וכתב דהכא משום אומדן דעתא הוא דאומדן דעתיה דנותן הוא דלישקול בעל ארבע מאה זוזי חדא ותילתא במאי דשקיל בעל תלת מאה ובעל תלת מאה חדא ופלגא במאי דשקיל בעל מאתן, אבל בעלי חובות פלגין לפום שעבודא ולא לפום ממונא כדברירנא בפרק מי שהיה נשוי.

מבינונית דקמא לא גבי. ואיכא למידק דילמא מתנת שכיב מרע דלאחר מיתה שאני דאפילו מיתומים גדולים לא גבי אלא מזיבורית וכטעמא דאמרינן דלא מסיק אדעתה דמאית ואיכא למימר דלא פלוג רבנן

במתנות בין בריא לשכיב מרע וכיון דבבריא גבי מבינונית אף במתנת שכיב מרע כן ותו איכא למידק אשמעתין היכי קרי למתנת שכיב מרע משעבדי דאם כן מלוה על פה בגו זמניה ומזון האשה והבנות לא יגבו מהם וליתא מדאמרינן ביש נוחלין השתא ירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנת שכיב מרע לא כל שכן [בנדפס: דהיא רבנן], ויש לומר דהכא במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין דכמתנת בריא היא והילכך במתנת שכיב מרע אי קמא בינונית דבתרא זיבורית מבינונית דקמא גבי, ולא אמרו כאן מזיבורית דבתרא גבי אלא במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין דכמתנת בריא היא, וכן פסקו הרב אלפאסי ז"ל והרב רבי יוסף אבן מיגש תלמידו ז"ל בתשובה וכן כתב מורי הרב רבי יונה ז"ל, וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל בתשובה.

הכא במאי עסקינן בבעלי חוב. וכמאן דאמר בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה. ושמעינן מיהא [בנדפס: מהא] דאפילו למאן דאמר מה שגבה לא גבה לענין בינונית וזיבורית מה שגבה גבה.

והא בשטר קאמר, בשטר פקדתא. דאף על גב דלמאי דסבירא לן מעיקרא בשטר פקדתא קאמר הכא הכי קא פריך בשלמא אי במתנה קאמר על כרחין בשטר פקדתא קאמרינן אלא אי אמרת בבעל חוב סתמא דמילתא כל הקודם בשטר חובו קאמר, ואהדר ליה לדידי נמי שטר פקדתא היא. ואי קשיא אשמעתין אי בבעל חוב לכולהו משתעבדי כהדדי בעל כרחיה דלוה ואף על גב דקאמר אחריו מאי הוי ואמאי גובה מן האחרון, נראה לי דהכא בדליכא סהדי כלל דמדקאמר דליכא שטרא ולא אמר לה ואי דאיכא ניחזי עדים מאי קאמרי, שמע מינה בדליכא עדים ושטרא קאמר, וכיון שכן מפיו אנו חיינן, והאי דקאמר אחריו לפי שזה קדם לזה בשעבוד הנכסים קאמר ונאמן משום מגו ולפיכך כל הקודם קדם בשעבודו, ואפילו במלוה על פה דהא קיימא לן שעבודא דאורייתא וכיון שכן מה לי בשטר מה לי מלוה על פה וכמו שכתבתי בפרק מי שהיה נשוי, וכן דעת רב האי גאון ז"ל, וכמו שכתבתי שם.

וקיימא לן דבמתנה נמי עבוד רבנן תקנתא ומזיבורית דבתרא גבי מבינונית דקמא לא גבי כפשטה דברייתא ובמתנת בריא אי נמי בשכיב מרע במקצת ובקנין כמו שכתבנו. ואף על גב דדחי הכא במאי עסקינן בבעל חוב, אי נמי אינו נפסד אלא האחרון אי נמי בדשוו, דחיאיתא נינהו ולא סמכינן עלייהו כדכתיבא בהלכות הרב אלפאסי ז"ל.

וגרסינן בפרק מי שהיה נשוי איבעיא להו אשתדיף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי ואיפסיקא הלכתא אשתדיף בני חרי טריף משעבדי. ותמיהא לי למאן דסבירא ליה למימר דבמתנה לא עבוד רבן תקנתא תיפוק לי משום דאין נפרעין מן הערב תחלה, וקיימא לן דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, וגבי לקוחות נמי אמאי איצטריכי לתקוני הא מדינא לא גבי מהאי טעמא דאמרן, ויש לומר דלא ערבין לגמרי קאמר, דטעמא דערב משום דלא גמר ומשעבד נפשיה אלא היכא דלית ליה נכסי ללוה לאיפרועי מיניה ומלוה גופיה עיקר שעבודיה ליתיה אערב אלא אלוה אבל גבי נכסי דלוה ודאי עיקר אסמכתיה עלייהו. ולוה נמי בעידן מלוה גמר ומשעבד כולוה נכסי והילכך אי לאו תקנתא דעבוד רבן גבי לקוחות הוי אמינא כיון דעיקר שעבודיה אהאי בינונית הוה אף על גב דשייר ליה זיבורית קאי מלוה ליגבי מלוה מבינונית דהוה שעבודיה עליה דאמר ליה ללוקח ארעא דידי גבי דיך הוא ומשום פסידא דלקוחות אמור רבן דזבורית דבני חרי ליגבי בינונית דמשעבד לא ליגבי, הילכך גבי מתנה אי לא עבוד בה תקנתא מבינונית דמתנה גבי. כן נראה לי.

אמר עולא אמר ריש לקיש לפי שאינן כתובין. פירש רש"י ז"ל שאף על פי שכתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואמרוק זביני אילין אינון ועמליהון ופירי דידהון אכתי לא ליגבי ממשעבדי לפי שאין קול יוצא על הפירות ועל השבח אלא על עיקר המקח. ורבותינו בעלי התוספות נתנו טעם לדבר דכיון שעדיין אינן בעולם ואפשר שלא יבואו לעולם אין קול יוצא עליהן [בנדפס: וגם במקצת פירוש רש"י ז"ל מצאתי כן]. ואם תאמר אם כן מאי קא פריך ליה רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמי דבנות לא באו לעולם בשעת כתיבה ושמה לא יבואו לעולם, יש לומר דלא פריך ממזון הבנות אלא ממזון האשה, והיינו דלא מתרץ הכא כיון דבתנאי בית דין קא אכלה אימר צררי אתפסה כדמתרץ לקמן גבי מזון הבנות משום דהא לא פריך אלא ממזון האשה ובאשה כיון דאי בעיא כתובתה גביא ולית לה מזוני אף על גב דבתנאי בית דין קא אכלה לא מתפיס לה צררי, והכי מוכח בפרק שני דיני גזרות.

הא דאיבעיא להו לרבי חנינא קצובין וכתובין בעי או דלמא קצובין אף על פי שאינן כתובין. איכא למידק מאי טעמא לא איבעיא להו נמי כתובין אף על פי שאינן קצובין. ויש מפרשים דהכי מיבעיא ליה רבי חנינא היכי קאי אי אמזון אשה ובנות דמתניתין ואמר אף על פי שהן כתובין ומשום שאין קצובין לא גבי דקצובין וכתובין בעינן או דילמא אשאר נמי קאי ואמר לפי שאינן קצובין אבל אם היו קצובין אף על פי

שאינן כתובין מלוה על פה גובה ממשעבדי. ותמיהא לי דודאי עולא אפירות ושבח קרקעות דמתניתין קאי מדיהיב טעמא לפי שאינן כתובין ואילו מזון האשה והבנות כתובים הם וכדאקשינן עלה והאי מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי, ואמאי דמפרש עולא לפי שאינן כתובין קאי רבי חנינא, אלא דרבי חנינא לא ניחא ליה לאוקומי טעמא דמתניתין לפי שאינן כתובין כעולא משום דקשיא ליה מזון האשה והבנות ולא ניחא ליה לפרוקי דכתובין הן אצל בני חורין ולחלק בתקנתן של חכמים. ומשום תלי טעמא בקצבה וכולן בכלל טעם זה דכולהו אין להם קצבה ולפיכך קא מיבעיא לן כולי טעמא בקצבה כי היכי דהוי כולי טעמא לעולא בכתובה או דילמא אף לפי שאינן קצובין קאמר ותרווייהו בעינן כלומר כתיבה וקציצה, אבל כתיבה לחודא פשיטא דלא מהניא שהרי מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו ואפילו הכי אינן נגבין אלא מבני חרי. כך נראה לי.

והא דאיבעיא להו קצובין אף על פי שאינן כתובין. פירש רש"י ז"ל דנפקא מינה אי סבירא ליה קצובין אף על פי שאינן כתובין דמלוה על פה גובה ממשעבדי. ואינו מחוור, דהא דתנן בבבא בתרא פרק גט פשוט [קעת, א] המלוה את חברו בעדים גובה מנכסים בני חורין, ורבי חנינא מי פליג אמתניתין ופירשו בתוספות דנפקא מינה היכא שקצב שבחופירות וקבל עליו אחריות עד כדי אותה קצבה וקא מבעיא ליה כיון דקצץ הרי זה כמעות המכר ויש לו קול דקיימא לן המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משעובדים דקלא אית ליה דמשום דמאן דזבין בפרהסיא זבין והילכך נפיק קלא בין הגוף המכר בין אפירות או דילמא כתובין וקצובין בעינן, אבל ודאי מלוה על פה אינה גובה ממשעבדי לכולי עלמא דאין קול יוצא למלוה על פה וכדאמרינן מאן דיזיף בצנעא יזיף והיינו דאתינן לדמויי לפרנסת הבת דקציצה ולא כתיבא ואף על פי כן גובה גובה ממשעבדי משום דמילתא דפרהסיא היא, ודחינן שאני פרנסה דאית לה קלא טפי משבח ופירות ואף על גב דקיץ להו משום דכל מאן דשביק ברתא מידע ידעי דעישור נכסי נטלה.

והא פרנסה דמיקץ קיצה. מכאן דקדקו רבותינו בעלי התוספות ז"ל דהא דאמר שמואל לפרנסה שמין באב לא למעוטי אמרו מעישור נכסי אלא להוסיף כמו שפירש רש"י ז"ל שם דאם כן לא קיצה אלא ודאי להוסיף אמרו במי שדעתו עשירה ולא למעט, ונראה דהוא הדין כדברי רבינו חננאל ז"ל שפירש דוקא לפחות ולא להוסיף דהא איכא קיצבה עם עישור ולא יותר. אבל לדברי המפרשים שמין באב בין להוסיף בין לגרוע ודאי קשיא להו שמעתין.

והיא ניזונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב. ופירש רש"י ז"ל דקשיא לעולא דהכא מיקץ קייצי דחמש שנים קצובין הן ומיכתב לא כתיבא ואפילו הכי גובה מנכסים משועבדין, וכן נמי שמעינן מיניה דרבי חנינא קצובין אף על פי שאינן כתובין קאמר. ואינו מחוור, דמזון בת אשתו לא קייצא ולא כתיבא קרינן לה דדמי מזונות לא קייצי פעם השער מוקיר ופעם מוזיל, והכי מוכח בהדיא בכתובות פרק אף על פי [נח, ב] דאמרינן התם רב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר ורב אדא בר אהבה סבר תקנו מזונות תחת מותר ומעא כסף תחת מעשה ידיה וכו' ואמרינן במאי קא מיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממדי דשכיח ומר סבר מידי דקיץ דהיינו מעשה ידיה ממדי דקיץ דהיינו מעה כסף, אלמא מזונות מידי דלא קיץ נינהו, ולא תימא דהתם במזונות לעולם ומשום דלא קיץ זמנא הוא, דאם כן אף מעשה ידיה דלעולם לא קיצי, אלא ודאי התם אפילו מזונות של שנה או שנתים קרי מידי דלא קיץ. [בנדפס: ועוד קשיא לי דאם איתא הוה להו למימר מותיב רב הונא בר מנוח לעולא לסיועי לרבי חנינא שכן שיטת התלמוד כשמביא ברייתא או משנה להקשות על אחד ולסייע לחברו ודכותא בשמעתא דאומן בבבא בתרא [מב ב] וטובא דכותיה בתלמוד. ואי נמי הוה ליה למימר מותיב רב הונא לעולא]. והא דפרקינן הכא במאי עסקינן בשקנו מידו פירש רש"י ז"ל וסתם קנין לכתיבה הוא עומד. גם זה תימא דאם כן למה ליה למימר בשקנו מידו לימא בכשכתב ליה. ועוד קשיא לי דאם איתא כי תרצי הכא במאי עסקינן כשקנו מידו עולא נמי הוא דתרץ הכי, וכי הדרינן לאקשוויי אי הכי בנות נמי לעולא נמי אקשינן ומאי קושיא והא עולא הוא דאמר דכתובין הן אצל בני חורין ואינן כתובין אצל משועבדין אלמא לאו משום דלא כתיבה אלא משום דעיקר תקנתין הכי הוה. ונראין דברי רבינו חננאל ז"ל שפירש כאן דמזון בת אשתו לא כתיבי ולא קייצי ואכולהו פריך ושנינן בשקנו מידו דהא שעבד נפשיה ואלים כח הקנין לפי מכתובה אחריתי וכדאמרינן בבבא בתרא פרק חזקת [מג, א] הכא במאי עסקינן בשכתב לו דין ודברים אין לי על שדה

זו ותהניא דין ודברים אין לי על שדה זו וידי מסולקות הימנה לא אמר ולא כלום ומשני הכא במאי עסקינן בשקנו מידו כלומר דאליס טפי, ואמרינן במציעא בשטרא אקנייתא דהא שעבד נפשיה. ומשום הכי אקשינן אי הכי בנות נמי דאף על גב דמעיקר תקנתין לא גביא ממשעבדא דאינן כתובין אצל משועבדין מחמת קנין מיהא ליגבו. ומיהו אף רבינו חננאל ז"ל כתב בכתובות בריש פרק הנושא בלשון הזה, ואוקימנא שקנו מידו במזונות בת אשתו וקיימא לן דסתם קנין לכתובה עומד, עד כאן. וזה כפירוש רש"י ז"ל. ומה שפירש כאן נראה לי עיקר.

תא שמע אמר רבי נתן אימתי בזמן שקדם מקחו וכו'. אלמא משום שקדם פירשו רש"י ורבינו תם [בכת"י: רש"י ורבינו חננאל] ז"ל דלתרויהו קא פריך דמשום דקדם הוא ולא משום כתובין וקצובין. והקשו בתוספות דאם כן שלש מחלוקת בדבר, ולפום מאי דמשמע תנאי היא אתיא דרבי יוסי כרבי חנינא ודתנא קמא כעולא אבל דרבי נתן לא כמר ולא כמר [בנדפס: ולי נראה שאין זה כלל לדברי רש"י ז"ל דמאי קושיא אי רבי נתן דהוא הוא אי הוה מחלוקת שלישי ולא קאי לא כמר ולא כמר, ומאי דקאמר תנאי הוא לאו למימרא דהא דרבי נתן תנאי הוא אלא כי אקשינן מינייהו לתרווייהו כל חד מינייהו אמר לך מאי דקאמרי תנאי הוא ואנא דאמרי כי האי תנא דלית ליה דרבי נתן אלא או לפי שאין כתובין או לפי שאין קצובין מר כדאית ליה ומר כדאית ליה] ובתוספות פירשו דלעולא קא פריך דאמר משום כתובה דהא דאמרינן הכא שאם קדם שבחו של ראשון למקחו של שני גובה מנכסים משועבדים, אלמא לאו משום כתיבה הוא דאי משום כתיבה אף על פי שקדם שבחו לית ליה למיגבי דהא לא כתיבא דבשעת כתיבה לא היה בכתוב כדאמרינן לעיל, ואף על פי שעתה בא מכל מקום בשעת הכתיבה לא בא ואם כן אותו כתיבה אינה כלום אלא משום קצבה ואף על פי שבשעת המקח לא היה קצוב כיון שעכשיו הוא קצוב קול יוצא עליו שקרקע זה שוה כד וכד והכל יודעין שזה קבל עליו אחריות השבח כענין שאמרו בפרנסת הבת ועכשיו הוכיח דרבי חנינא קצובין אף על פי שאינן כתובין קאמר, והוכיח גם כן דטעמא דמתניתין דלא כעולא ומשני תנאי היא דתנא קמא כעולא ודרבי יוסי כרבי חנינא ורבי נתן נמי כרבי יוסף, וגם בירושלמי מצאתיה על דברי רבי חנינא.

וקיימא לן כעולא דהא רבי יוחנן וריש לקיש הכי סבירא ליה, ועוד דקיימא לן כתנא קמא דרבי יוסי דרביס נינהו, ומזונות הבנות נמי אם לא קנו מידו אינן כתובין דהא לא ידעינן בשעת נשואין אם עתידות לבא

אם לאו, ואפילו [בנדפס : גרשה והחזירו] וקנו מידו דאליס כח הקנין [בנדפס : והיו הבנות בשעת הקנין] לא גבו ממשעבדי דכיון דבתנאי בית דין קא אכלה אימר צררי אתפסיה, ואף על גב דגבי בעל חוב דחיישינן לצררי גבי מלקוחות בשבועה, מיהא הכא לענין משעבדי כעין ודאי חשבינן ליה ואפילו בשבועה לא גביא דכיון דבתנאי בית דין קא אכלה ודעתו קרובה אצל בת אשתו מימר אמרינן ודאי צררי אתפסה. ומיהו לענין בני חרי אפילו שבועה לא צריכא ואפשר דקיל הוא שהקלו במזונות משום כדי חייה אבל מזון האשה אף על גב דאינן כתובין אצל משועבדים אם קנו מידו גובה מנכסים משועבדים דילפינן לה מבת אשתו דאף על גב דלא קיצי ולא כתיבי אי קנו מידו גובה מנכסים משועבדין ואף על גב דאף היא בתנאי בית דין קא אכלה לא חיישינן לצררי דכיון דלא אכלה אלא עד שירצו היורשין ליתן לה כתובה כאנשי [יהודא] יהודה אי נמי עד שתתבע כתובתה בבית דין כאנשי גליל, ואי נמי דמעשה ידיה ליתומים ושמא ספקה ואין לה עליהם מזונות מה שאין כן בבתו דמעשה ידיה לעצמה אף הוא אינו מתפיסה צררי שאינו ידוע אם תזון אם לאו.

הנהו יתומים שסמכו גבי ההיא סבתא הויה להו תורתא וכו' אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרו מאי עבידתה דמזבנה אמר להו יתומין שסמכו אצל בעל הבית תנן. וכתב הרמב"ן נ"ר כיון דקתני במתניתין דבסמכו אצל בעל הבית דחייב לעשר ואמרינן נמי הכא דמזבין כאפטרופא נקיטין ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין אותו. קול וחומר הדברים השתא באפטרופוס שמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה מניה לא הוה מוקי ליה אפטרופוס אמרת לא ישבע משום דילמא מימנעי כל שכן בשסמכו מאיליהן דאתו לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה. עד כאן.

[בנדפס : הא שמעתא דאמר שמואל נכסי יתומין הרי הן כהקדש ומאי דאתמר עלה הכא פירשתיה בפרקא קמא דקידושין בסייעתא דשמיא].

קא אכיל ושתי מדידהו ולא אמיד דאימור מציאה אשכח. ודוקא באפטורפא שמינהו אבי יתומים האו דתלינן במציאה אבל באפטורפא שמינהו בית דין כיון דאיכא למיחש ביה מסלקינן ליה דכי דינא לא מוקמי אלא גברא דבדיק ומהימן, והאי כיון דסאני שומעניה לא חזי להכי זו דעת הרמב"ם ז"ל. ולא ירדתי לסוף דעת רבינו ז"ל בזה דבשלמא לכתחלה לא מוקמינה ליה אפטורפא כיון דסני שומעניה אבל מכיון דנחית להו לנכסים, מספיקא אמאי מסלקינן ליה דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואי משום דלא אמיד מחזקינן ליה דאכיל מיתמי, אף בשמינהו אבי יתומים נסלקיה דהא אפטורפא דאפסיד אפילו כשמינהו אבי יתומים מסלקינן ליה, אלא אי איכא למיתלי בתרווייהו תלינן, ואי ליכא למיתלי בתרווייהו לא נתלה, ועוד דאם איתא דדוקא בששינהו אבי יתומים, לעולם לא הוה שתיק גמרא מיניה, והוה ליה למימר עמרם צבעא אפטורפוס שמינהו אבי יתומים הוה וכו' אלא ודאי מדסתם תלמודא ואמר אפטורפא דיתמי הוה, משמע דכך הדין בכל אפטורפוס ומן הטעם שאמרנו דכיון שהורידהו בית דין לנכסים מספיקא כיון דאיכא למיתלי במציאה לא מחזקינן ליה בגנב דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן. וצריך עיון.

אי רמית שבועה עליה אתי לאימנועי. כלומר קודם שיחזיק בנכסים וכן פירש רש"י ז"ל. אבל לאחר שהחזיק בנכסים לא כל הימנו ואינו יכול להסלק, וכן מפורש בתוספת[א] בבא בתרא [פרק ח] אפטורפין עד שלא החזיקו בנכסי יתומין יכולין לחזור בהן משהחזיקו בנכסי יתומין אין יכולין לחזור בהן, אפטורפוס שמינהו אבי יתומין ישבע וכו', ומדפליג בסופא בין מינהו אבי יתומין למינהו בית דין שמע מיניה דרישא בין כך ובין כך משהחזיקו בנכסי יתומין אין יכולין לחזור בהן.

אבא שאול אומר חילוף הדברים מינוהו בית דין ישבע מינהו אבי יתומין לא ישבע אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול. והכי קיימא לן. ואף על גב דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו, הא קיימא לן דאין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי תלמוד. וכתב הרמב"ן נ"ר דאף לענין תשלומין כן דאפטורפא שמינהו אבי יתומין אף על פי שפשע פטור מן התשלומין שאם לא כן אתי לאימנועי, והביא ראיה מהא דאמרינן בבבא קמא פרק שור שנגח ד' וה' [לט, א] גמרא, שור של חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להן אפטורפין ומעידין להן בפני אפטורפא ומשוין ליה מועד דכי הדר נגח משלם מן העליה ואמרינן מעלית דמאן רבי יוחנן אמר מעלית יתומין רבי אסי בן

רבי חנינא אמר מעלית אפטרופין ומפרש טעמא התם רבי יוחנן אמר מעלית יתומין דאי אמרת מעלית אפטרופין מימנעי ולא עבדי ואף רבי יוסי בן רבי חנינא מודה דאפטרופין חוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי כדאיתא התם. והתם לכאורה בשפשע אפטרופא ולא שמרו קאמר דכיון דאיתמר סתמא משמע דלעולם משתלם מעידית יתומין בין שפשעו בשמירתו בין ששמרוהו שמירה פחותה, ואפטרופוס שמינוהו בית דין הרי הוא כנושא שכר משום דמצוה קא עביד ומשתכר בפרוטה דרב יוסף דהא קיימא לן כותיה. וכיון דליכא למיחש דילמא אתי לאימנועי משום דניחא ליה דנפיק עליה קלא דגברא מהימנא הוא והילכך חייב בגנבה ואבדה ונשבע כשומר שכר. ואם תאמר והלא אפטרופוס של שור המזיק מינוהו בית דין הוא ואפילו הכי אמר רבי יוחנן דאינו משלם דלמא אתי לאימנועי, יש לומר דהתם לא נפיק עליה קלא בהכי דגברא מהימנא הוא דלאו לתקנת היתומין מינוהו אלא לשמור השור שלא יזיק. והכי איתא הכא בירושלמי איתא [בנדפס: אתיא] דרבי יוחנן כרבנין ודרבי יוסי בן רבי חנינא כאבא שאול ומהדרין ואפילו יסבור כאבא שאול בעי הוא בר נש למיתן כמה ומיתקרי מהימנא. פירש דהתם איכא נאמנות ולא אתי לאימנועי משום שבועה אבל הכא ליכא משום נאמנות ואי רמית עליה תשלומין אתי לאימנועי ודרבי יוסי בר רבי חנינא כאבא שאול ואפילו יסבור כרבנין אדם מבריה עצמו מן השבועה ואין אדם מבריה עצמו מן התשלומין, והראב"ד ז"ל תירץ אותה במציעא בשילהי פרק המפקיד דטעמא דהתם דאפטרופוס אינו לא רועה בקר ולא בקרא אלא שמירת נכסים עצמו הוא מקבל עליו אבל שמירת נזקיהן שהן מזיקין לאחרים אינו מקבל עליו מן הסתם כי גנאי הוא לאפטרופוס שיהא בקרא אלא שימסור אותו לבקרא אם ימצאנו. עד כאן. ואי קשיא לך אי משוית ליה שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף היכי אמר ליה רבי אבהו לרב תחליפא בר מערבא את אייתית קבא וכיילת ליה, אין ודאי כיילינן ליה פרוטה דרב יוסף, איכא למימר דאי משום פרוטה דרב יוסף קאמר אפילו מינהו אבי יתומין נמי אלא מדקאמר מנוהו בית דין בלחוד שמע מינה דלאו משום פרוטה דרב יוסף קאמר אלא שהוא כנושא שכר משום דמהימן ליה ולהכי הוא דלא מימנע, ורבינו האי גאון ז"ל כתב בספר המקח דאפטרופא דפשע נתחייב באותה פשיעה, והביא ראיה מהא דאמרין בבבא מציעא פרק המפקיד [מב, ב] ההוא אפטרופוס דיתמי דזבן להו תורא ליתמי לא הוה ליה ככי ושיני למיכל ומית אמר רמי בר חמא היכי לדיינוה דייני להאי דינא לימא ליה לאפטרופא זיל שלים לימא [נדפס: אמר] אנא לבקרא מסרתיה דאלמא משום דאית להו בקרא ועלי דידיה

רמיא ההיא נטירותא הוא דמיפטר אפטרופא הא לאו [בנדפס : הכי] איהו משלם דכשומר שכר הוא, והרמב"ן נ"ר כתב דההוא דינא לא קאי במסקנא אבל לעולם אפטרופוס שמינהו אבי יתומים פטור אפילו מפשיעה משום דמימנע ולא עביד כיון דליכא הנאה דמהימן, [בנדפס : ור"י ז"ל הידוע בעל התוספות מן המחייבים כדעת הגאון רבינו האי דדחה אותה ראייה של שור חרש שוטה וקטן דשאני התם דאינו נעשה אפטרופא לתועלת היתומין אלא אדרבא לחוב להן ואי אמרת מעלויה דאפטרופא אתי לאמנועי אבל בעלמא דלתועלת היתומים לא אתי לאימנועי משום פשיעתו. ונראין דבריהן דההוא אפטרופא דבפרק המפקיד ראייה גדולה היא דהא דלא קאי ההוא דינא התם לא מהאי טעמא הוא וכדאיתא התם].

איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש. ולרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי דאפילו למאן דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו הני מילי נכרי אבל ישראל לצעוריה קא מכוין הא אוקימנא התם בשחיטת חולין בשילהי השוחט [מא, א] בישראל מומר ואי נמי בישראל שקבל התראה דכיון שהתיר עצמו למיתה אין לך מומר גדול מזה, אבל לרב הונא דאמר היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עבודה זרה כיון ששחטי בה סימן אחד נאסרה דסבירא ליה דאפילו בישראל אמרינן אדם אוסר דבר שאינו שלו מוקמינן לה להא אפילו בישראל שאינו מומר ושלא קבל ההתראה. ומיהו מסתברא דהכא בשהתרו בו וקבל עליו ההתראה משמע להו מדאמרינן מאן דאמר מערב מאי טעמא לא אמר מנסך אמר לך מנסך קם ליה בדבריה מיניה ואי בשלא התרו בו לא הוה ליה למימר בהאי לישנא קם לה בדבריה מיניה דהשתא מיהא לאו בר קטלא הוא דאף על גב דקיימא לן כריש לקיש דאמר חייבי כריתות שוגגין ודבר אחר פטור כיון דאילו אתרו ביה פטור כדאיתא בכתובות פרק אלו נערו [לד, ב] הכי הוה ליה למימר מנסך כיון דאילו אתרו ביה פטור דקם ליה בדבריה מיניה השתא נמי פטור, ודוקא בשלא הגביהו דאילו הגביהו מדאגביה קנייה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דמנסך ליה והגבהה לאו צורך ניסוך היא וכדאמרי בכתובות בריש פרק אלו נערו [ל, ב] גבי גונב חלבו של חברו ואכלו, ואי נמי הכא אפילו בשהגביהו ושלא לקנותו. [בנדפס : והא דלא קאמר מנסך ממש ובשהגביהו ורבי ירמיה משום דמתניתין מנסך סתם קאמר ולא קאמר הגביהו ונסכו ורב ירמיה משום דקשיא ליה היינו מערב והיינו מדמע מוקי לה דעל כרחין לאו מערב הוא מתניתין דתרתיה למה אלא במנסך ממש בלא הגבהה על דעת לגזלה אי אפשר דאם כן קם ליה בדבריה מיניה אבל ליכא למימר דפליגי דאגבהה אי אמרינן הגבהה

לאו צורך ניסוך הוא או לא דהא קיימא לן בפרק אלו נערות דאמרינן הגבהה לאו צורך אכילה היא דאי בעי גחין ואכיל. הכי נראה לי].

דף נג - א

אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי. ואף על גב דלעיל קרינן לה למטמא מפסיד לגמרי איכא למימר דלעיל לגבי מדמע דלא מפסיד ליה אלא כל דהוא דאי בעי לזבוניה לכהן בדמי תרומה מזבין חשיב ליה למטמא מפסיד לגמרי משום דלא חזי אלא להסיקה תחת תבשילו, אבל הכא לגבי מנסך דמפסיד ליה לגמרי ממש דאפילו בהנאה אסור לא קרי למטמא ואפילו תרומה מפסיד לגמרי משום דבהנאת הסקה מיהא חזיא ליה.

ומה טעם אמרו במזיד חייב שלא היא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני. אבל שוגג לא מחייבין ליה כדי שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר שוגג הייתי, משום דסבירא ליה לרבי יוחנן דכולי הא לא קנסינן דנוציא ממון מזה שהוא שוגג גמור, וליכא דקניס הכי אלא רבי מאיר דמחייב בין בשוגג בין במזיד, ואוקימנא לקמן טעמיה דקניס שוגג אטו מזיד, ואנן כרבי יהודה סבירא לן דלא קניס. ואף על גב דרבי יהודה קניס שוגג אטו מזיד באגוזי פרך שנפלו ונתבצעו ואמרינן לקמן דהיינו טעמיה דרבי יהודה משום דאתי לאיערומי כלומר שמבע במזיד ואומר שגוג הייתי, התם לא מפקינן מיניה מידי, אבל מיסר הוא דאסרינן עלה אבל לאפוקי מיניה ממונא לא מפקינן, אלא דקשיא לי דאם כן כי רמינן לקמן דרבי יהודה אדרבי יהודה מן המבשל בשבת, לימא ליה שאני הכא דאפוקי ממונא לא מפקינן, אלא משמע דמיסר עליה מאי דאית ליה אפוקי מיניה הוא. ומעתה צריך לדקדק מאי טעמא לא קנסינן נמי הכא שוגג אטו מזיד דילמא אתי לאיערומיכ דקנסינן בנפלו ונתבצעו אפילו לרבי יהודה [בנדפס: ולאו קושיא היא דטפי ניחא לה לאוקומא בטעמא רויחא דבדאורייתא קנסינן משום דחמיר איסורו ואפילו בעלמא לאפוקי ממונא, ועוד דטפי ניחא ליה לאוקומא בהכי כי היכי דניסוק טעמא בהכין בין לרבי יהודה בין לרבי מאיר. כך נראה לי].

העושה מלאכה במי חטאת. כלומר קודם שנתן בהן אפר אבל משנתן בהן אפר אינן נפסלין במלאכה כדמפיק לה בסופרי מדרשא.

הוא מותיב לה והוא מפרק לה פרה שהכניסה לרבקה על מנת שתינק ותדוש. ואם תאמר מאי שנא מפיגול דהוי נמי במחשבה ואף על גב דלא עביד מעשה, ותירצו בתוספות דשאני התם דבשעה שמפגל עושה מעשה ששוחט אבל הכא אינו עושה מעשה, ואף על גב דלא ניחא ליה לבעל הפרה במלאכה זו ואנן בעינן עובד דומיא דעבד דניחא ליה. יש לומר דלא בעינן דניחא ליה לבעלים ממש אלא דניחא ליה לעושה בה מעשה [בנדפס: ממש] דלא בעינן דומיא דעבד אלא לאפוקי בשנעשה בה מלאכה ממילא בלא דעת העובד בה.

דף נג - ב

הא דאמרינן: **הא בגופן הא בכנגדן**. פירש רש"י ז"ל בגופן שיש לו כלי שיש בו שנתות ונותנין בו מים ונותנין הבשר במים ושוקלין בו הבשר כשמגיעים המים כאן יש בו ליטרא וכאן שני ליטרין, בכנגדן שנותנין המים בכף אחד והבשר בכף שנייה. ורבינו חננאל ז"ל פירש בגופן ששקל כהן בשר עצמו בכל מאזנים, ובכנגדן ששוקל בהן אבן שלא לצורך, וחזר ושקל בשר באותו אבן וכיון ששקל בהן שלא לצורך לא קרינן ביה עובד דומיא דעבד ולא נפסלו אלא משום היסח הדעת.

הא דפרקינן: **לא קשיא הא דאסיח דעתיה הא דלא אסח דעתיה**. תימה כיון דתלוי בהיסח הדעת אמאי נקט לה בעושה בהן מלאכה לישמעין בשהסיח דעתו בלא מעשה. יש לומר רבותא קא משמע לן דאפילו עשה מעשה כיון שלא הסיח דתעו אינה פסולה. כך תירצו בתוספת. ועדיין צריכין אנו לתירוץ אחר דבשלמא דרבא דנקט לה להיתירא ודאי ניחא כדתרצינן, אלא ברייאת דנסיב לה לאיסורא כלומר העושה [בנדפס: שעושה] מלאכה במי חטאת חייב בדיני שמים כלומר פסולה היא ולכך חייב בדיני שמנים מאי רבותיה דנקט עושה מעשה אדרבה אי נסיב לה בהיסח הדעת טפי אשמועינן חדיוש. ויש לומר דהתם נמי משום רבותא דפטורא דדיני אדם נקט לה.

ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק ממונא מעליא בעי שלומי תיובתא. לימא כתנאי. ואף על גב דסלקא בתיובתא יש כיוצא בה בתלמוד דבתר דסלקא בתיובתא בעינן לימר כתנאי בתמורה שיירו משוייר, ואם תאמר אמאי לא אייתי תנאי מרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דפליגי בפרק השולח בהעושה עבדו אפותיקי ושחררו דפירשה עולא מי שחררו רבו שני ובהיזק ניכר פליגי, יש לומר משום דקים להו דמי שחררו רבו ראשון כרב ומבזיק שעבודו של חברו פליגי ולא כעולא. ולרב ודאי היזק הניכר הוא דכיון דמדינא משוחרר דשחרור מפקיע מידי שעבוד הרי אינו יכול לומר הרי שלך לפניך דעבד אינו עומד לפניו, והרי זה כנוטל כיסו של זה נותנו לחברו, וכן נמי במוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו שהזיקו ניכר כנוטל ממונו של זה ונתנו לזה הוא.

רבי יהודה אומר בשוגג פטור במזיד חייב. ואי קשיא הא דתנן בבכורות פרק עד כמה דן את הדין טמא את הטהור מה שעשה עשוי ומשלם מביתו ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניתין רבי מאיר היא דדאין דינא דגרמי ודחינן אמר רבי אלעאי אמר רב כגון שנשא ונתן ביד, טמא את הטהור דאגע ביה שרץ, ואכתי מאי קאמר דהא שוגג הוא ולא אשכחן תנא דמחייב מטמא בשוגג אלא רבי מאיר, ויש לומר דהאי כפושע חשבינן ליה, דנהי דסבירא ליה דפירותיו טמאין מכל מקום למה ליה למנגע בהו שרץ כיון שלא היה לו לעשות כן כמזיד חשבינן ליה.

אמר עולא אמר רב נחמן [בגמרא: אמר רבנן נחמן בר יצחק], דכולי עלמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. מסתברא דהוא הדין דמצי למימר איפכא דכולי עלמא היזק שאינו ניכר שמיה היזק והכא בהא קמיפלגי מר סבר פטרינן שוגג כדי שיודיעו ומר סבר לא פטרינן, משום דסלקא בתיובתא לא בעי לאוקומי לתנאי דלא כהלכתא.

הא דתניא המבשל בשבת. כבר פרשתיה בפרק קמא דחולין בסייעתא דשמיא.

[בנדפס: משום חומרא דעבודה זרה מיבדיל בדילי אינשי מיניה. ואיכא למידק אמאי לא אקשינן תו ממטמא דמטמא תרומה אסורא דאורייתא דכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי. ונראה מכאן דאפילו מטמא את התרומה אינו אסור מדאורייתא וקרא אסמכתא דרבנן. [וא"נ] יש לומר דליכא לאו אלא עשה ולפיכך אינו חמור כל כך, [כך] תירצו בתוספת. ואין דברים אלו מחוורים בעיני, אלא מסתברא דאי אקשינן הכי הוה אפשר לאוקומי במטמא לחולין משום גורם טומאה לחולין ואינו אלא דרבנן

אבל שלא לטמא את התרומה דאורייתא היא, וכן פירש רש"י ז"ל בשלהי גבי חלה].

דף נד - א

שילם חולין טמאין בשוגג תשלומיו תשלומים. פירש רש"י ז"ל שאף על פי שהן נעשין תרומה, דכתיב ונתן לכהן את הקדש מה שמשלם תעשה קדש, וכיון שכן הוה להו כתרומה טמאה ולא חזו ליה, הא קיימא לן באוכל תרומה שלפי מדה משלם ולא לפי דמים. והקשו עליו דהא בעיא היא בפסחים פרק כל שעה [לב, א] ואם כן אמאי לא פשטוה מהא, ועוד דהיכא שההקדש מפסיד דכולי עלמא לא פליגי דלפי דמים משלם כדאמרינן התם דכל היכא דמעיקרא שויא ארבעה ולבסוף שויא זוזא לא מבעיא לן דארבעה משלם דלא גרע מגזלן ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה, כי איבעיא לן היכי דמעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה דמשלם לפי מדה וירויח ההקדש אלמא דלהנאת ההקדש אמרו ולא לגריעותו, משום כך פירשו בתוספות דמשלם חולין טמאין שוין להסקה כדמי תרומה טהורה שאכל קאמר אלא דלא קפיץ עלייהו זיבונא כולי האי להסקה כדקפיץ למיזבן תרומה טהורה לאכילה. ויש מפרשין דבתר שעת תשלומין אזלינן וכיון דבשעת תשלומין דמי קב חולין טמאין כדמי קב תרומה טהורה [בנדפס: שאכל] פטור ואף על פי שנעשין תרומה לאחר מכן היינו לאחר שנגמרו תשלומין של זה ובאו ליד כהן כדכתיב ונתן לכהן את הקדש לכשיבאו ליד כהן יהיו קודש, וכן יש לנו לפרש למעלה במה שאמרו תבוא עליו ברכה דאכל מיני מידי דלא חזי ליה ומשלם ליה מידי דחזי ליה. כלומר חזי ליה בשעת תשלומין דאילו לאחר תשלומין לא חזי ליה לכהן דתרומה טמאה הן.

דף נד - ב

אמר אביי כל שבידו נאמן. פירש רש"י ז"ל כל שבידו לטמאם ולפגלם כלומר בין עבודה לעבודה וכן פירש רבינו חננאל ז"ל.

רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולבתר הכי אמר ליה. כלומר ואף על פי שאין בידו. וסופא דאינו נאמן כגון דאשכחיה ולא אמר ליה, נתן לו מיד ליד ולא אמר לו היינו אשכחיה ולא אמר ליה, ואף על פי שאמר לו לאחר מכאן פעם ראשון שמצאו אינו נאמן, והיינו דאמרינן בעובדא דרבי אמי ספר תורה ביד מי ביד לוקח שורת הדין אינו נאמן, ולא נאמרו דברים הללו אלא בפועל דכיון דקבל עליו לעשותן בטהרה אי נמי כהן שפגל דמזיד הוא או פושע אינו נאמן דחזקה מיזהר זהיר ולא כל כל כמיניה להעיד על עצמו שפשע או שקלקל אלא אם כן יש בידו לטמאן עדיין או לפגלם לדעת אביי ולרבא נאמן כל שאמר בשעה ראשונה שמצאו. אבל בשמצאו ולא אמר לו או בשעה שנתן לו מידו לידו חזקה לא קלקל וכחש לו. שאילו כדבריו מתחלה היה לו לומר, אבל עד אחד דעלמא ודאי נאמן שמא לא נזכר בשעה ראשונה דלאו עליה רמיא או שלא רצה להעיד לו ולבתר הכי נמלך ואמר, ואביי גופיה הוא דאמר בקידושין פרק האומר אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן וכל אותה סוגיא שבפרק האומר מוכחת כן.

והראב"ד ז"ל הביא ראיה מהא דאמרינן לעיל ומה טעם אמרו בשוגג פטור כדי שיודיעו. אבל הוא ז"ל פירש הא דאביי ורבא בענין אחר ואמר דהא דאמר אביי כל שבידו נאמן פירש כל זמן שהוא תחת ידו ואם אמר לו בשעה שהוא יוצא מתחת ידו נאמן ואי לא אמר בההיא שעתא לא מהימן דכיון דפועל הוא בשעה שיוצאה מלאכה מתחת ידו הוה ליה למימר ורבא סבר אף על פי שלא אמר בשעה שיוצאה מלאכה מתחת ידו ואף על פי שנתנה מידו לידו אם אמר ליה לאחר מכן בשעה ראשונה שמצאו מהימן דמה שלא אמר ליה בשעה שהחזירה לו אומר משום כיסופא הוא דעבד הכי. ונראה לי דברי רש"י ז"ל דאם כפירושו של הראב"ד ז"ל מאי קא מייתי רבי אסי ראיה מעבודת יום הכפורים ומאי קאמר אי לאו דמהימן אף על גב דשמעיניה נמי לא, דדילמא בתר הכי קאמר דהא לכולי עלמא כי האי גוונא מהימן, דכל שישנו תחת ידו אף על פי שסיים עבודה מהימן.

ולענין פסק הלכה : רבינו חננאל פסק כרב ככללא דכילינן כל אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ס. וכתב דמעשה דרבי אמי דאמר ספר תורה ביד מי כפירוקיה דרבא הוי מדאמר ליה ספר תורה ביד מי דאילו לאביי אפילו היה ספר תורה ביד מוכר לא היה נאמן דאזכרות שבו כבר היו כתובות ושוב לא היה יכול לכתבן שלא לשמן והוה ליה כזבחים לאחר גמר עבודה שאינו נאמן, וזה על דרך פירושו שפירש כל שבידו לפגל ולטמא, וכן מצאתי בנמקי הרמב"ן נ"ר. ותמיה לי דמעשה דרבי אמי דההוא דאמר לה לחבריה טהרות שעשיתי עמך נטמאו כאביי שייך, חדא מדלא בעא מיניה אי אשכחיה לאחר שהוציאן מתחת ידו עד עתה אלא [בנדפס : או לא] דאילו לרבא אף על פי שטהרות ביד בעל הבית אם כשהוציאן מתחת ידו לא נתנן לו מיד ליד אלא על ידי השליח אם בשעה שמצאו אמר לו נאמן ואם איתא הוה ליה לרבי אמי למיבעי מיניה אם נתנה מיד ליד או אם מצאן לאחר שבאו לידו ולא אמר ליה, ועוד דמאי מקשה ליה רבי אסי מדרבי יוחנן דאמר התורה האמינתו ודייק לה מכהן גדול ביום הכפורים דפגול דההיא אפילו רבא מודה בה דהא בשעה דאשכחינהו לישראל אמר להו, ולא עוד אלא בעודנו בפנים שמעינן ליה דפגול ובכי הא ודאי לרבא נאמן. ואם איתא דמעשה בתרא דרבי אמי דספר תורה שכתבתי פלוני אתי כפירוקיה דרבא תיקשי לן דרבי אדרבי אמי אלא משמע דאף מעשה דספר תורה כפירוקיה דאביי אתי. והא דבעא מיניה ספר תורה ביד מי היינו טעמא דאילו היה ביד סופר הוה בידו לאסור שיכול ליטול אזכרות ולגרור ולחזור ולכתוב והילך או לאו דספר תורה ביד לוקח אפילו לאביי נאמן דמה לי אם יכול לפסול ולכתוב לכתחלה שלא לשמן משיכול לגרור ולכתוב שלא לשמן, וכל שכן לפי פירושו של הראב"ד דיש לנו להעמיד כל הני דרבי אמי כאביי ודלא כרבא דאי כרבא כי אמר ליה ביד לוקח מאי הוי אכתתי הוה ליה לשאליה אי אשכחיה מקמי הכין לאחר שיצא ספר תורה מידו, ואם תאמר דידוע היה אצלו מתוך דברים בסופא לפניו, הא ליתא דאפילו ספר לא היה יודע ביד מי עד שהוצרך לשאל להן ביד מי, וכיון דרבי אמי קאי כפירוקיה דאביי ועבדה בה עובדא אפשר לומר דהלכתא כותיה דאביי דמעשה רב, דאפשר שזה שלא הביא הרב אלפאסי ז"ל בהלכותיו הא דרבא אלא עובדא דרבי אמי לבד, ואפשר לומר דעובדא קמא דרבי אמי ודאי כפירוקיה דאביי אתא אבל לבתר דשמע מרב אסי הא דרב יוחנן רביה סברא וחזר לומר כרבי יוחנן כפירוקיה דרבא וצריך עיון.

אמר ליה אין שכל ספר תורה שאין אזהרות אלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. קשה לי רבי ירמיה מאי קסבר, אי קסבר אזכרות אין צריכות

לשמן אף דמי אזכרות לא ליפסיד, ואי קסבר צריכות לשמן שפיר קאמר רבי אמי דאינו שוה כלום. ונראה לי דקסבר רבי ירמיה דלמצוה מן המובחר הוא דבעי לשמן ולפיכך דמי הזכרות הפסיד כולה ספר תורה לא הפסיד, ואין לומר דאפילו דמי כוליה ספר תורה הפסיד דאינו שוה כלום, ואי נמי רבי ירמיה היה סבור דבהעברת קולמוס סגי ליה וכרב יהודה וכדהדר ואמר ליה כמאן דלא כרבי ירמיה, עד יהודה הוא דקאמר ליה הכי, וכן נראה מדברי הרבינו חננאל ז"ל כמו שאכתוב בסמוך.

ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו אמר לה ספר תורה שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עיבדתים לשמן. וספר תורה עבוד לשמן בעי, והא דאמרינן לעיל [מה, ב] גבי ספר תורה שכתבו נכרי קורין בו, השתא רבן שמעון בן גמליאל עבוד לשמן בעי כתיבה לשמן לא בעי דתניא ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות אף על פי שלא עבדן לשמן רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן, לאו למימרא דרבן שמעון בן גמליאל לחוד הוא דבעי לשמן בספר תורה דאפילו לרבנן בעי אלא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבי שמעון בן גמליאל בעי לאקשוויי, והתם בתפילין הוא דפליגי עליה רבנן קסבר [קסברי] דתפילין לא בעי לשמן, וקיימא לן כרבנן, וכן נראה מדברי רבינו אלפאסי ז"ל שכתב אותה ברייתא כצורתה ולא כתבה בה הלכה כדברי מי ומן הסתם אין הלכה כדברי היחיד, וכאן כתב מעשה דרבי אבהו דלמא יש להפריש בין ספר תורה לתפילין, והרמב"ן נ"ר כתב דכן למזוזה דלא בעינן עבוד לשמה שלא מצינו בה חומר אלא בשרטוט משום הלכה, ועוד אמרינן בפרק הקומץ רבה ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, הא מורידין עושין אלמא מזוזה אינה צריכה עבודה לשמה כתפילין, והרמב"ן ז"ל כתב דבין ספרים בין תפילין צריכין עיבוד לשמן נראה שפסק כרבן שמעון בן גמליאל.

הא דאמר ליה ר"נ רבי אבהו ספר תורה ביד מי. תמיהא לי למאי איצטריך ליה למיבעי הכי דכיון דהמנוע אף על פי שספר תורה ביד לוקח כל שכן דמהימן אי הוה ספר תורה ביד מוכר, ושמא אגב אורחיה קא משמע לן דאף על גב דספרי [דספר] תורה ביד לוקח נאמן, ולא פליגי בין דרבי אמי להאי כדמקשינן התם טעי בדברי ירמיה הכא פסיד כוליה אגריה.

דף נה - א

מאי שנה מדרבי אמי התם איכא למימר טעי בדרבי ירמיה. פירש רש"י ז"ל דסבור הוא שלא יפסיד אלא שכר הזכרות שבו כסברתיה דרבי ירמיה וניחא ליה דליפסיד איהו הפסד מועט כי היכי דלפסוד אידך כוליה ספר אפילו הכא דפסיד כוליה אגריה מהימן, והקשו עליו דלפי פירושו אי אמר הכי בדף אחת או ביריעה אחת לא היה נאמן דהפסד מועט הוא ולא מצינו כאן חלוק בין הפסד מרובה להפסד מועט, ולא ידעתי עיקר לקושיא זו דודאי אף לפירושו של רבינו ז"ל אף ביריעה אחת נאמן דלגבי אותה יריעה מפסיד הוא כוליה אגריה ולוקח נמי לא מפסיד אלא אותה יריעה, אם כן חזר הדין להיות ביריעה אחת כדין כל הספר, ואם תאמר אם כן בהזכרות נמי נהימניה לגבייהו וליפסיד שכר הזכרות, הא ליתא דבהזכרות אי מהימנת ליה כוליה ספר אינו שוה כלום, ורבינו חננאל ז"ל פירש טעי וסבור היה שאין לו בו שום הפסד דבהעברת קולמוס סגי לה ולטורח כזה אינו חושש, ולפי דבריו הא דאקשינן וליעבר עליה קולמוס רבי ירמיה הוא דמקשי ליה.

מתני': ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה. פירש רש"י ז"ל בתרומה דרבנן לפי שאין נשואי קטנה דאורייתא אלא דרבנן, ונראה שהזקיקו לרבינו זצ"ל לפרש כן מפני שאמרו בפרק האשה רבה בשמעתא דאין בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה, והתנן מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה וכו' רבי אליעזר אומר משתבעל ויורשה ומטמא לה ואוכלת בגינה בתרומה, ואוקימנא בתרומה דרבנן, ותמיהני מדמקשינן בגמרא ואפילו חרשת לא אכלי גזרה שמא יאכלו חרש כחרשת וליכול דקטן אוכל נבלות הוא ואין בית דין מצווין להפרישו. ולמאן דאית ליה הכי אף בדאורייתא קא אכלה, ועוד מדמקשינן חרש בפקח נמי בתרומה ליכול משמע דעד השתא בתרומה דאורייתא קא מיירי, ועוד דביבמות מייתי על הא מתניתין עובדא דרבי יצחק בר ביסנא דאירכס ליה מפתחות בי מדרשא ברשות הרבים ואתא לקמיה דרב פדת ואמר ליה זיל דבר טלי וטלייא ליטיילו, התם אפשר דמשכחי להו ומייתי להו ניהלך, וכולה סוגיא שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו או לא, ואי מתניתין בתרומה דרבנן היא מאי קא מייתי עליה כל

ההיא שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות, אלא ודאי שמע מינה דבתרומה דאורייתא קאמר משום דאין בית דין מצווין להפרישו. ואם תאמר אם כן מאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו ליפשטה התם מהא מתניתין, יש לומר משום דהוה מצי לדחויי דילמא בתרומה דרבנן כדדחי התם דבן חבר דרגיל לילך אצל אבי אמו עם הארץ, ובן חבר כהן שרגיל לילך אצל אבי אמו עם הארץ, ומכל מקום מדקיימא לן דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו ומייתנין על הא מתניתין כל ההיא שקלא שמע מינה בהאי דינא שייכא ובתרומה דאורייתא קאמר. וההיא דיבמות הוא הדין דהוה מצי לאוקומה בתרומה דאורייתא אלא דבעי לאוקומה אף כמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו כי היכי דלא תיקשי ליה שמע מינה אין בית דין מצווין להפרישו כדמקשי בשבת גבי קטן שבא לכבות, וכן בנדריים, ויש לומר דלישנא דאוכלה בתרומה משמע ליה לרש"י ז"ל שאומרין לה לאכול, אי נמי אפילו להאכיל לה בידים ובכי הא ודאי בתרומה דאורייתא אסור וכדאמרין התם ביבמות מניחו זורק מניחו תולש אבל לא יאמר לו הבא לי מפתח הבא לי חותם וכדדרשינן ליה מלא תאכלום קרי ביה לא תאכלום כדאיתא התם. אבל בתרומה דרבנן שרי אפילו להאכילו בידים משום דאתו נשואין דרבנן ומאכילין אותה בתרומה דרבנן [בנדפס: וכדאמרין בנדה במופלא סמוך לאיש בפרק יוצא דופן אתו נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דרבנן]. ומיהו אכתי לא מיחוור לי, מדמקשינן בגמרא חרש בחרשת נמי לוכיל דקטן אוכל נבילות הוא, ואי אוכלת דמתניתין מאכיל בידים אי נמי אומרים לה לאכול משמע הא [בנדפס: האי] לאו קטן אוכל נבלות הוא אלא מאכילין בידים ואסור מלא תאכלום ושמא אף רבינו ז"ל לא פירש אלא למאן דאית ליה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין להפרישו, ובכדי להעמיד משנתינו ככולי עלמא וכאותה שאמרו ביבמות, וכשתמצא לומר אין מצווין להפרישו אף בתרומה דאורייתא קא אכלה, והא דקא מקשי בגמרא חרש בחרשת ליכול דקטן אוכל נבילות הוא, ואף על גב דמתניתין לא מיירי בתרומה דאורייתא, יש לומר משום דלא איתפרשא ליה מתניתין למקשה במאי קא מיירי אי בשל תרומה או בשל דבריהם קא מקשה ואזיל הכי ולרבנותא קאמר כלומר אי מתניתין בשל דבריהם ליכול דאף זו נשואים של דבריהם, ואם תמצא לומר בתרומה דאורייתא וכמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו אף זו תאכל דכקטן אוכל נבילות היא דאין לה דעת ואין בית דין מצווין להפרישה, והיינו דלגבי חרש בפקחת קא מפרש בהדיא בתרומה דרבנן מיהא תאכל כלומר ומי שמעת מינה דמתניתין אף בשל תורה קאמר, ומשום הכי קטנה דוקא דליכא למימר אטו קטן

בגדולה משום דקטן לא תקינו ליה נשואין אבל חרש בחרשת דאיכא למיגזר אטו חרש בפקחת לא. ואמר ליה אכתי לא שמעינן מינה מידי אלא אף כשתמצא לומר דמתניתין בתרומה דרבנן אכתי חרש בחרשת לא משום דאיכא למיגזר אטו חרש בפקחת וגזרה דרבנן אטו דאורייתא, אלא דקשיא לי אם כן בקטנה נגזור תרומה דרבנן אטו דאורייתא וכדאמרינן בחרש בפקחת, ושמא יש לומר דהתם בגדולה איכא למיגזר דילמא מישתלו ואמרו דנישואיה דאורייתא ואוכלת בשל תורה, אבל קטנה כולי עלמא ידעי דנישואיה לאו דאורייתא ולא אתו לאוכליה בתרומה דאורייתא.

[בנדפס: **שלא נודעה לרבים שתהא מכפרת.** ירושלמי: וכמה הם רבים רבי גוריון בשם ר"ל [ריש לקיש] שלשה בני אדם, רבי אבין בשם רבי יוחנן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה מה פסח וחולה בגלוי אף כל דבר שהוא בגלוי].

גמרא: ומה טעם אמרו לא נודעה מכפרת, כדי שלא יהו כהנים עצבים. וכתב רש"י ז"ל ואי קשיא לך התנו בית דין לעקור דבר מן התורה לפטור מחטאת את זה שהוא חייב הא אמרינן ביבמות שב ואל תעשה שאני דלאו מעקר הוא, עד כאן לשון רש"י ז"ל, ודברי תימה הם בעיני, לפי שהוא ז"ל נראה שדימה אותה למה שאמרו שם בפרק האשה רבה תא שמע דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה וכדתנן על מה הציץ מרצה על החלב ועל הבשר ועל הדם כו', ואמור רבנן לא הורצה אמר רבי יוסי בר רבי חנינא מאי לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלים נתכפרו, סוף סוף קא מתעקר באכילה, וכיון דבשר לא מיתכיל כפרה היכי הויה להו לבעלים והא כתיב ואכלו את הבשר אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ומשום [בנדפס: ומשני] שב ואל תעשה הוא, ולפי דעתי אין הנדון דומה לראיה דהתם אף על גב דאמור רבנן לא הורצה ואמרו שהבעלים נתכפרו היינו משום דאין כאן אלא שב ואל תעשה אבל כאן הא [בנדפס: הרי] מתעקר לגמרי שהרי כהנים אוכלין בשר [בנדפס: ושמחים] וקא אכלי חולין שנשחטו בעזרה ומקטירין אימורין של חולין על גבי המזבח, אלא טעמא דהא מתניתין משום הפקר בית דין הפקר וכדאמרינן בסמוך כרת שעל ידי דבריהם באתה לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עליה כרת, ואפילו גיזות וולדות, דמהאי שעתא ואילך לאו דנגזל הוו. כך נראה לי.

דף נה - ב

אלא לרב יהודה מאי שנא חטאת אפילו עולה. הא לישנא לאו דוקא, דכל שכן עולה הוה ליה למימר, אלא מדקאמר בדעולא חטאת דוקא ולא עולה אמר לרב יהודה אפילו עולה.

[בנדפס: **הא דקאמר ליה [בגמרא: לא] מיבעיא קאמר.** קשיא לי מאי שנא גזל מרובה ומאי שנא גזל מועט. ונראה לי דהוה אמינא דמשום חלב ודם בלחוד לא מיחזי כאוכל גזלות דדם לא חשיב לבעלים דנשפך הוא כמים וחלב נמי לא חשיב להו דכיון דלא מתאכיל להו קא משמע לן].

ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה. כלומר שהרי אינו ראוי לפתח אהל מועד, ואיכא למידק דמגופא דמתניתין הוה ליה לאקשווי דקתני אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואי יאוש כדי לא קני הקדש לא הוי וחולין גמורי נינהו וחייבים בתשלומי ארבעה וחמש, ותירץ רבינו תם ז"ל דלא אמרו יאוש כדי לא קני אלא לענין קרבן ומשום מצוה הבאה בעבירה והקדש מזבח אינו חל עליו אבל לשאר מילי קני והוה מוקמינן הקדש דמתניתין בבעלי מומין ושהקדיש לבדק הבית דהוה ליה כהדיוט. אבל מדקתני עלה בברייתא השוחט בחוץ חייב כרת על כרחין בקדשי מזבח עסקינן ולעולא לא קני לה כלל וכן כתב נמי רש"י ז"ל וזה לשונו, כרת מאי עבידתיה דבשלמא לענין ארבעה וחמשה לא קשיא לן דכי אמרינן יאוש כדי לא קני לענין הקרבה קאמר ולא לענין הקדש, אבל לענין שחוטי חוץ קיימא לן הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ מידי אחרינא לא. עד כאן. והשתא לפי דבריהם לא תיקשי לן דעולא אדעולא דאף על גב דאמר הכא יאוש כדי לא קני וכן נמי בבבא קמא פרק מרובה [סז א] דאמרינן התם אמר עולא מנין ליאוש דלא קני שנאמר והבאתם גזול את הפסח ואת העולה מה פסח דלית להו תקנה אף גזול לית ליה תקנה, ואילו בבבא קמא פרק הגוזל בתרא [קיד, א] גמרא המציל מן הגייס אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו איפליגו בה ביאוש אי קני או לא ואמר עולא מחלוקת בסתם כלומר דרבי שמעון ורבנן בעורות של גנב ושל גזלן אי מחשבה מטמאתן אבל בידוע דברי הכל קני יאוש, ולפי מה שכתבנו איתא להא ואיתא להא דכי קאמר הכא ובפרק

מרובה יאוש לא קני לענין הקרבה וכדדייק לה מדכתיב והבאתם גזול את הפסח ומשום מצוה הבאה בעבירה וכדדריש לה נמי רבי יוחנן בסוכה ריש פרק לולב הגזול [לא] כותיה דעולא ומשום מצוה הבאה בעבירה, וכן כתב רבינו חננאל ז"ל בפרק מרובה דלא אמר עולא אלא בקרבן הגזול ובלולב הגזול וכיוצא בהן דהיא מצוה הבאה מעבירה אבל בכלי עלמא כגון אבדה וכיוצא בהן יאוש מדעת כגון דשמעינן דנתיאש המחזיק אחר יאוש קנה, ולא כן דעת הראב"ד ז"ל דקשיא ליה מדאמרינן הכא אמר רבא הא ודאי מיבעיא לי כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גנבה או משעת הקדישה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה ופשיט לה דמשעת הקדישה אלמא אף להדיוט [בנדפס: לא] קני יאוש דהא גיזותיה וולדותיה להדיוט נינהו, ואיכא מאן דמתרץ דרבא קודם יאוש קא מיבעיא ליה דלענין קרבן אחר יאוש וקודם יאוש חד דינא אית להו דבין הכא ובין הכא מדינא לא קני הקדש אלא משום דאוקמוה רבנן ברשותיה, והיינו דקאמר כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גנבה וקא מיבעיא ליה כיון דאוקמוה רבנן ברשותיה לבסוף וקנה לגבוה אף לעצמו קנה משעת גניבה מדבריהם או דילמא לא העמידוה ברשותו אלא משעת הקדש והילכך גיזותיה וולדותיה דקודם יאוש בדינייהו קיימי ולא קנה ופשיט ליה דלא קנה. אלא דקשיא לי קצת דאם כן אמאי קא יהיב טעמא משום כדי שלא יהא חוטא נשכר הא מדינא לא קנה. אינו קשה כל כך דאי לאו שלא יהא חוטא נשכר היה מן הדין לומר שלא יעמידוה ברשותיה לחצאין, ואחרים תירצו דרבא אליבא דנפשיה קאמר דאית ליה בפרק מרובה ובפרק הגוזל בתרא דיאוש לא קני ואפילו שמעיניה דמיאש כדאיתא בפרק הגוזל ואפילו להדיוט דלית ליה לרבא משום מצוה הבאה בעבירה, ומשום הכי קא מיבעיא ליה מהאי שעתא אוקמוה ברשותיה, ואלא מיהו אכתי מחו לה אמותא להדין סברא דרש"י ז"ל ורבינו תם ז"ל ממתניתין גופא דקתני גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ואי סלקא דעתך יאוש כדי להדיוט קני מאי איריא הקדיש אפילו לא הקדיש אינו משלם ארבעה וחמשה דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, ולפיכך יש מפרשים דלעולם יאוש כדי לעולא לא קני ואפילו להדיוט והיינו דכי לא הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה וההיא דהגוזל בתרא הוי יאוש ושנוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברזין, ואף על גב דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושנוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש, מכל מקום כיון דבתחלת הקדשו אינו קנוי לו עדיין פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה [בנדפס: שהרי לא נגמרה קנייתו אלא על ידי הקדש

מזבח] אבל לשאר הקדשות לא פסלין וקדוש משום דאיכא יאוש ושנוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש וכדאמרינן במרובה בגנב וגזלן דתרומתן תרומה והקדישן הקדש משום שנוי השם ואפילו רבי יוחנן דאמר התם יאוש כדי לא קני, אי נמי יש לומר דאפילו הקדישו למזבח הקדשו הקדש דהא קני ליה הקדש ביאוש ושינוי השם ואי נמי ביאוש ושינוי רשות, דעד כאן לא קאמרי התם בפרק הגוזל המקדיש אינו כמוכר אלא שאינו כמוכר להתחייב על הקדשו תשלומי ארבעה וחמשה דומכרו לגמרי משמע וכדאמרינן במרובה דמכרו לשלשים יום אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה וכי הקדישו אינו כמוכרו משום דמעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן, אבל מכל מקום לענין קנין מיקנא קני ליה הקדש אלא דלגבי מזבח פסליה רחמנא משום והבאתם גזול אי נמי מקרבנו ולא הגזול, וההיא דהגנב והגזלן שתרמו אפילו בקדשי מזבח היא מתניתא והשתא ניחא הא דאקשי לעולא מדתני עלה שחטו בחוץ חייב כרת ולא אקשי ליה מגופא דמתניתין דקתני אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, דלעולא נמי קני ליה הקדש אלא שאינו ראוי למזבח לפי שלא קנאו גזלן לגמרי קודם שהקדישו, ואי קשיא לך אי יאוש כדי לא קני היכי מצי מקדיש ליה, יש לומר כיון דשנוי השם אי נמי שנוי רשות קני הקדשו וקנייתו באין כאחד, ועולא הכי מפרש לה למתניתין דהכא בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת משום דקודם הקדש לא קני ליה דיאוש כדי לא קני ואימת קני ליה משעת הקדש משום שנוי השם ההיא שעתא הוה ליה מצוה הבאה בעבירה ולכולי עלמא לאו מצוה היא, ואף על גב דלעולם לא מדכר כלל טעמא דמצוה הבאה בעבירה היינו טעמא משום דעיקר טעמא דהוי מצוה הבאה בעבירה היינו משום דיאוש כדי לא קני והלכך לא מדכר אלא עיקר טעמא דפלוגתא, ורב יהודה אמר יאוש כדי קני וכיון שקנה עד שלא הקדישה מכפרת ולא הויא מצוה הבאה בעבירה שהרי בשעת הקדישה קני לה [בנדפס : גופה] גופא ודמים הוא דחייב להחזיר, והכי מוכח בסוף פרק לולב הגזול [לא] דכל שקנה בין ביאוש ושינוי רשות בין בשינוי השם בין ביאוש כדי למאן דאית ליה יאוש כדי קני לא קרינא ביה מצוה הבאה בעבירה והיינו טעמא דסוכה גזולה כשרה, ולא תיקשי לך דעולא אדעולא כדאקשינן לעיל דאיכא למימר דהא דקאמר בפרק הגוזל מחלוקת בסתם אבל במפרש לא התם להנהו תנאי קאמר וליה לא סבירא ליה וזו דעת הראב"ד ז"ל בפרק מרובה, ולא מיחוור, דאם כן מאי דוחקיה למימר הכי לוקי פלוגתייהו סוף במפרש ודאוקי לה רבא התם, ויש לומר דמתניתין קשיתיה מדקתני לפי שלא נתיאשו הבעלים טעמא דלא נתיאשו קני וכדאמר ליה ההוא סבא לרבא לא תיפלוג עליה דעולא

דתנן מתניתין כותיה לפי שלא נתיאשו הבעלים, וזה נראה לי נכון. ויש מפרשין דלאו יאוש כדי איתמר התם בפרק הגוזל אלא יאוש קונה כלומר דהוי יאוש וקונה בשינוי רשות. ואינו מחוור בעיני, דאם כן אפילו לרבא קני דהא אמר להו רבא להנהו אונכרי ליגזזו אינהו וליתבו לכו כי היכי דליהוי יאוש בידיהו דידהו ושינוי רשות בידיכו דידכו, ועוד דפלוגתא דרבי שמעון ורבנן דעורות של גנב ושל גזלן לכאורה ודאי משמע דבעודן ביד הגנב והגזלן היא פלוגתא, דאף על גב דמותבינן עלה ממתניתין דנטלו מוכסים חמורו ונתנו לו חמור אחר דמשמע דדכותא היא ומתניתין הא איכא יאוש ושינוי רשות לא היא דמתניתין לאו שינוי רשות היא דלא חשיב שינוי רשות אלא כשנתנו לו על דעת חליפי שלו, אבל כאן שטעו ונתנו לו בטעות כסבורים שהיא שלו ואינו שלו אין זה שינוי רשות לפי שאין שינוי רשות אלא דמשנין מדעת אבל מי שנטל מרשות של גזלן אין זה שינוי רשות וכדמפרש התם בפרק מרובה, ואם תאמר ולרב יהודה דאמר יאוש כדי קני מאי שנא כי אקדיש דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אפילו כי לא אקדיש נמי דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, ויש לומר דרב יהודה מוקי לה בשהקדישו בעלים בבית גנב כדמוקי לה ריש לקיש בפרק מרובה וסבירא ליה כצנועים דאמרו כל המתלקט היא מחולל על מעות הללו לומר דאף על פי שאינו ברשותו יכול הוא להקדישה, והא דלא מוקמינן לה נמי בהכי אליבא דעולא משום דעולא כרבי יוחנן סבירא ליה דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש והילכך מוקי לה בשהקדישה גנב ולאחר יאוש, ואי נמי איכא למימר דהוה מצי למימר ולטעמך לרב יהודה נמי מי ניחא ולתרוצי לתרוייהו בשהקדישה בעלים בבית גנב אלא דבעא לתרוצי לעולא אפילו בשהקדישה גנב אלא לרב יהודה ודאי מיתרצא כריש לקיש [בנדפס: כנ"ל] והרבה יש כיוצא בו בתלמוד דאפשר לומר ולטעמיך ולא אמר.

מתני': לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה. ופירש רש"י לה בגמרא לא היה דין סיקריקון דאגב אונסייהו גמרו ומקני אבל מהרוגי המלחמה ואילך יש בה דין סיקריקון דלא גמרי ומקנו ומימר אמרי לישקול השתא ומחר תבענא ליה בדינא, כיצד לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל, ואף על גב דקיימא לן כרב הונא דאמר תלוה וזבין זביניה זביני שאני התם דקא יהיב דמי ואגב אונסיה עם קבלת מעות גמר ומזבין, אבל הכא דבלא כסף דסיקריקון לא דמי הוא דשקיל לא גמר ומקני דתלוה ויהיב אין מתנתו מתנה, ומיהו בהרוגי המלחמה אף על גב דלא יהיב דמי אין בו דין סיקריקון דאגב אונסייהו גמרי ומקנו הואיל והפקירה אותם המלכות להריגה ואינם מקוים לשוב

לנחלתם עוד, ודוקא ביהודה [בנדפס : אין בה משום סיקריקון אבל בגליל אפילו בשעת מלחמה יש בה משום סיקריקון], וכדתניא בתוספתא ארץ יהודה אין בה סיקריקון משום יישוב המדינה במה דברים אמורים בהרוגים שנהרגו לפני המלחמה וכו' גליל לעולם יש בה סיקריקון ואריסין, והחכירות והמטלטלין אין בהם משום סיקריקון, וטעמא כדגרסינן בירושלמי בראשונה גזרו גזירת שמד ביהודה שכן מסורת בידן מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך והיו הולכין ומשתעבדין בהן ונוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותם לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפין נמנעו מליקח והארץ היתה חלוטה ביד סיקריקון התקינו שלא יהא סיקריקון ביהודה, וגליל לעולם יש בו משום סיקריקון, המטלטלין אין בהם משום סיקריקון. ומסתברא דמשנה ראשונה דהיינו תרי בבי דרישא, לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה ומהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון, דינא קתני דבהרוגי המלחמה אין בה דין סיקריקון מדינא משום דגמרי ומקנו כדאיתא בגמרא, אבל משנה אחרונה תנא תקנתא דאילו מדינא יש בה סיקריקון דלא גמרי ומקנו כדאיתא בגמרא דמימר אמרי לישקול השתא ומחר תבענא ליה בדינא והילכך מדינא הדרא לבעלים בלא כלום אלא דהתקינו כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סיקריקון דאף על גב דאכריזו כל דקטיל ליקטלוה אכתי מסתפו משום דחזו קמאי דאיסטול ולא הוו אזלי למיקבל ואחרים נמי לא הוו זבני משום דאתו בעלים ומפקי לה מינייהו ובין כך ובין כך היתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון, ולפיכך התקינו שהלוח מסיקריקון אפילו מהרוגי המלחמה ואילך לא תחזור לבעלים בלא כלום אלא שהלוקח נותן לבעלים רביע ורבי הושיב בית דין והוסיף על התקנה והכל כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סיקריקון, וכדתניא בתוספתא אין בה סיקריקון משום יישוב המדינה, וכדגרסינן נמי בירושלמי נוטלין שדותיהן מלפניהן ומוכרין אותן לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפין נמנעו מליקח והיתה הארץ חלוטה ביד סיקריקון התקינו שלא יהא סיקריקון ביהודה, ואף על פי שנראה מן התוספתא ומן הירושלמי שאמרו שהתקנה היתה במשנה ראשונה שאמרו שלא יהא סיקריקון ביהודה, אפילו כן נראה לי שזה שלא כדרך מה שאמרו בגמרא, דהא מדקאמרינן בגמרא קמייתא ומציעתא אגב אונסייהו גמרי ומקנו משמע דמדינא קני ולית בה דין סיקריקון, ואנו אין לנו אלא כגמרתינו, ואי משום דקיימא לן דתלוה ויהיב אין מתנתו מתנה הוא [בנדפס : הכא] שהפקירה אותם המלכות שאני דגמרי ומקנו וכמו שכתבנו למעלה. כן נראה לי.

ומשום דמדינא מהרוגי המלחמה ואילך יש בה סיקריקון וחוזרים לבעלים בלא כלום, והתקינו שלא יהא בה סיקריקון כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סיקריקון שנאוה בפרק זה דבתקנות קא מיירי. ואגב דתנא הכא דין סיקריקון דהוה טעמא משום דאמר ליה בעל הבית נחת רוח עשיתי לסיקריקון, סמך לו דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

והא דקתני: **לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל**. איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא לאותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שייחד לה משלו [בנדפס: שהכניסה לו שום משלה], ואסיקנא בבבא בתרא בפרק חזקת [נא] דלא אתיא למעוטי שאר נכסים דכל שכן דהויא לה איבה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה, אלא למעוטי [בנדפס: שאר] נכסי מלוג דבנכסי מלוג דדידה הוי לא הויא לה איבה והילכך מקחו קיים, וכתב רבינו שמואל ז"ל בפרק חזקת דלא אמרו מקחו בטל אלא מצד האשה דכשתבוא לגבות כתובתה טורפת אינה נמנעת מצד מכירתה אבל כל זמן שלא תבא לגבות אינה יכולה לבטל המקח ואפילו לא לקח אלא מן האיש לבדו. ותדע לך שהרי משנה זו כוללת בין אותן שלש שדות ובין שאר נכסים דידיה ואכולהו קתני בטל ושאר נכסים דידיה ודאי מוכר הוא וקיים עד זמן גביית כתובתה כדאמרינן בכתובות פרק האשה, דאי לא תימא הכי סיפא דקתני וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השולחן וכו' אשתו איבעיא לה לזבוני מי לא מצי מזבין. ורש"י ז"ל פירש בכתובות דבאותן שלש שדות מקחו בטל לאלתר, והא דאמרינן התם בבבא בתרא [נא] אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה כל שכן דהויא לה איבה, לאו למימרא דהווי שאר נכסים בכלל מקחו בטל, דמקחו בטל לאלתר משמע, אלא לענין דין טענת נחת רוח קאמרינן משום דכל שכן דהויא לה איבה. ותדע לך שהרי רבה בר רב הונא לא איצטריך למעוטי שאר נכסים לענין ביטול מקח דהא ודאי פשיטא דשאר נכסים יכול הבעל למכרם ולכשיגיע זמנה לטרוף טורפת, אלא ודאי רבה בר רב הונא לא בא אלא למעט לענין דין איבה ובכלל דין זה איתנהו לכולהו לבר מנכסי מלוג. ויש מי שפירש דדוקא בנכסי צאן ברזל מקחו בטל לאלתר ומשום שבח בית אביה כדאיתא בפרק אלמנה לכהן גדול אבל בשאר נכסים מקחו קיים עד זמן גוביינא, וכבר כתבתי למעלה בפרק השולח גבי העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה הכרעת רבינו בזה דאפילו באפותיקי מקחו בטל לאלתר שלא עלתה על דעת שתהא האשה מחזרת על בתי דינין, ואותן

שלש שדות בכולהו איכא משום שבח בית אביה ובטל לאלתר ויש להן
ראיה מן הירושלמי כמו שכתבתי [בנדפס : שם] בסייעתא דשמיא.

אימתי בזמן שאין בידן ליקח אבל יש בידן ליקח הן קודמין לכל אדם.
וגרסינן בירושלמי : הם אומרים היה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא
היה בידם ליקח אמר רבי יוסה לעולם השדה בחזקת בעליה שהמוציא
מחברו עליו הראיה.

דף נח - א

גמרא: אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני. פירש רש"י ז"ל
דכיון דבדיבורא בעלמא הוא דאיכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה
שטרא בשמיה קנה כולי האי לא הוה ליה למיעבד אי לאו דזבנה ליה
מוכר גמור ומדעת, עד כאן, ותמיהא לי דהאי ודאי לא הוי טעמא אלא
משום דאמר ליה נחת רוח עשיתי לסיקריקון משום איבה ויראה הוא
שמכר ומשום הכי סמכו לו דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה שהוא
משום טענת נחת רוח עשיתי לבעלי כדאיתא בבבא בתרא [עט, ב]
ובכתובות [צה, א] ובשאר מקומות, ועוד שהרי אותיב מינה רב המנונא
לרב הונא דאמר תלוה וזבין זביניה זביני כדאיתא התם בפרק חזקת
דאלמא משמע דאונס הוא ולא משום טענת השני נוח לי, ועוד דבמכר לא
שייך למימר השני נוח לי, ועוד דאם כן שמואל דאמר עד שיכתוב לו
אחריות סבירא ליה דאף על גב דקא עביד מעשה דהיינו כתיבת השטר
מצי למימר השני נוח לי ואם כן שמואל דאמר כאדמון דאילו לרבנן כיון
דקא עביד מעשה לא מצי למימר השני נח לי וכדאיתא בבבא בתרא בריש
פרק חזקת והאי דקאמר רב [בנדפס : אשי] אף בשטר קנה אף על גב
שנאנס אכתיבת השטר קאמר דכיון דאנסוהו עד שכתב את השטר שוב
אינו מצפה שתחזור לו, ואגב אונסיה ואגב כתיבת השטר גמר ומקנה.
והכי מוכח בבבא בתרא בפרק חזקת דאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה
זביני ואותיב עלה רב המנונא ממתניתין דהכא דקתני לקח מן
הסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל אלמא דאף על גב דאניס
לא גמר ומקני, ופריק הא אמר רב לא שנו אלא דאמר לו לך חזק וקני

אבל בשטר קנה, אלמא כי כתב ליה שטרא אף על גב דאניס קנה מדאמרינן לה להא דרב הונא, אבל שמואל דאמר דכתיבת השטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות נכסים אי אנסוהו לכתוב אחריות וכתב לא קנה דכיון שנאנס כשם שלא גמר להקנות אגב אונס כתיבת השטר כך לא גמר להקנות אגב אונס האחריות והיינו טעמא דשמואל דכתיבת השטר אף על פי שלא אנסו סיקריקון בהדיא על כתיבתו מכל מקום הוא לא כתב אלא מחמת אימת סיקריקון דמקפיד אם יסרב על כתיבתו דאמר ליה עיניך נתת שתחזור לך, אבל באחריות ודאי לא קפיד דאמר ליה את מזבנת קרקע דידך ואנא מקבלינא אחריות הילכך מסתמא לאו מחמת יראת סיקריקון כתב לו את האחריות אלא מדעת גמר ומקנה. כך כתב רבינו הרב בבבא בתרא. והא דאמר שמואל עד שיכתוב לו את האחריות יש מי שפירש דאזיל לטעמיה דאמר בבבא מציעא [טו, ב] אחריות לאו טעות סופר הוא, ולדידן דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא כל שלא כתב בלא אחריות מפורש היינו כתיבת אחריות וקנה, וזה דעת רבינו האי גאון בספר המקח בשער לי' דכל שלא פירש בלא אחריות היינו כותב אחריות, ולא מיחוור, דבעלמא קיימא לן כמאן דאמר אחריות טעות סופר הוא ודלא כשמואל, והכא מותבינן עליה דרב ולסיועיה לשמואל, אלא ודאי הכא כיון דמחמת יראת סיקריקון כתב לו את השטר, אף על גב דבעלמא קיימא לן דמן הסתם אחריות טעות סופר הוא, הכא לא אמרינן, דהתם היינו טעמא משום דלא שדי איניש זוזי בכדי ומוכר כי שקיל מיניה דלוקח זוזיה אדעתא דמקבל עליה אחריות שקלינהו, אבל הכא דמינס אנוס מוכר זה על כתיבת השטר דמשום נחת רוח דסיקריקון כתב ליה עד דמפרש ליה את האחריות ודאי לא אמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא, והוא הדין בלוקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה.

דף נח - ב

לקח מן הסיקריקון ואכלה שלש שנים בפני בעלים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום. ואסקה רב ששת דאף על גב דלא טעין מינד זבנה כלומר הראשון אלא דאמר מפלניא זבינתא ואפילו הכי טוענין לו דלוקח ראשון זבנה מיניה דטוענין ללוקח. אבל לוקח ראשון אי טעין

מינך זבינתה טענתיה טענה ואי לא טעין לא טענינן ליה דאי מיזבן זבנה מינייה הוה ליה למטען. והא דנקט אכלה שלש שנים וחזר ומכרה לאחר, לאו דוקא אלא אפילו אכלה יום אחד וחזר ומכרה ואכלה לוקח שני שלש שנים טוענין לו, וקשיא לי היכי טענינן ליה, ולוקח ראשון נמי כי טעין ואמר מינך זבינתה אמאי מהימן דהא זבנה מסיקריקון ומחמתיה הוא דנחת לה וכדאמרינן לקח מסיקריקון דאלמא משמע דמידכר דכירי דמן סיקריקון זבין ואם כן היאך עלתה לו חזקה דהא חזקה מכח מחאה היא באה והאי הא לא מצי מחי דמירתת ואמר אי מחאי הוה ממטי ליה סיקריקון ולחמריה לשחזור כדאמרינן בגזלן, ואמרינן נמי הני דבי ריש גלותא לא מחזקי ולא מחזקינן בהו, ובשלמא אי אמרינן דלא אמרו לקח מן הסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל אלא בשלקח מבעל הבית לאלתר דבשעת המכר מסתפי מסיקריקון דלא לימא ליה את גרמת לי טירחא יתירא דלא בעו אינשי למזבן מנאי משום דלא כתבת להו שטרא, אבל אם עמד ומכר לאחר שמכר הסיקריקון לאחר שנה או לאחר שנים מקחו קיים דאחר שנגמרה מכירתו של סיקריקון מאי איכפת ליה ולא מקפיד בכך וכשמכר זה מדעת גמר ומכר, דאי איכא למימר הכי הוה ניחא לן דכיון שלא מיחה עלתה לו חזקה דהא איבעי ליה למחויי, אלא דודאי הא ליתא, חדא דסתמא קתני לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית דמשמע בין שחזר ולקח מיד בין שחזר ולקח לאחר כמה דכל זמן מיסתפי ליה מינייה דלא ניחא ליה לסיקריקון דליבטיל הלה זביניה, ועוד משום דלוקח אי מפקי לה מינייה עליה דידיה הדר, ועוד דתנן בכתובות בשילהי מי שהיה נשוי מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלוקח וראשונה מוציאה מיד שניה ולוקח מיד ראשונה וכו' ואמרו עלה בגמרא וכי כתבה לה מאי הוה והתניא דין ודברים אין לי על שדה זו וידי מסולקות ממנה לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בשקנו מידה, וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ופריק רבי זירא הא רבי מאיר והא רבי יהודה, ופריק רבי סתם הכא כרבי מאיר והכא כרבי יהודה, ואוקי רב אשי הא והא רבי מאיר ועד כאן לא קאמר רבי מאיר אלא בשני לקוחות דאמר לה אם איתא דנחת רוח עבדת מקמא איבעי לך למעבד אבל בלוקח אחד אפילו רבי מאיר מודה, ואם איתא דכי לקח מן האשה לאחר זמן מקחו קיים איבעי להו לאוקומה בשכתבה לו לאחר זמן ודברי הכל, דהתם עיקר דינא לאו לאשמועינן דין שני לוקחין אלא דין חזרת חלילה והטלת פשרה, אלא ודאי מדדחקינן ומוקמינן כתנאי והדר מוקמינן כרבי

מאיר ודלא כרבי יהודה שמעינן מינה דאפילו לקח ממנו לאחר זמן מקחו בטל דיכול הוא לומר נחת רוח עשיתי לסיקריקון וכיון דעביד מעשה מחמת יראת סיקריקון כל שכן דלא מצי למחויי משום דמסתפי מסיקריקון. וצריך עיון. ונראה שרש"י ז"ל נשמר מקושיא זו ופירש כגון זה טוענין ללוקח כלומר אפילו למאן דאמר אין טוענין ללוקח הכא מודה משום דחזקה לא שדי איניש זוזיה בכדי, פירוש לפירושו שאין אדם עשוי ליתן מעותיו ויבוא בעל הבית ויוציא מידו, ואף על פי שאינו מוציא מידו עד שהחזיר לו מעותיו, אלא ודאי חזקה לא קנה זה מסיקריקון עד שלקח מבעל הבית. ואכתי לא מחזור לי, דאם כן אפילו תוך שלש שנים נמי נטעון ליה דחזקה לא שדי זוזיה בכדי. וכי תימא תוך שלש ריע טענתיה דאמרינן ליה אחוי שטרך, לא היא דכל שיש חזקה לטענתו אפילו תוך שלש לא מזדהר בשטריה. ותדע לך דהא רבא דהוא מרא דשמעתא דתלת שנין מזדהר איניש בשטריה הוא ניהו דאמר גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו, אם חפר בה בורות שיחין ומערות לאלתר יש לו חזקה דאין דין חזקה לנזקין ולא אמרינן כיון דלא מפיק שטרא ריע טענתו. [בנדפס: גם מה שפירש הוא ז"ל דאפילו למאן דאמר אין טוענין ללוקח הכא תימה הוא שלא מצינו מחלוקת בדבר זה]. ואדרבה בבבא בתרא גבי דאם לקחו אפילו פחות מרובע הרי הוא בחזקתו אמרו זאת אומרת טוענין ללוקח ואקשינן טוענין ללוקח פשיטא, אלמא ליכא מאן דפליג, ונראה שהזקיקו לרבינו לומר כן מדאמרינן וכגון זה, דמאי כגון זה ונראה לי דהכא הכי קאמר אף על גב דבלוקח מגזלן בעלמא אין טוענין ואפילו טען אין מקבלין ממנו הכא טוענין וטעמא דמילתא דכיון שתקנו ללוקח מסקריקון דקנה ובלבד שיתן לבעלים מה שהוזיל גבי סיקריקון דהיינו רביע ותקנה ידועה היה אצל הכל חזקה שנתן והוא שטען, ואם מכרה טוענין ללוקח שני ומיהו דוקא אכלה שלש שנים אחר סיקריקון דהשתא איכא רגלים לדבר הא לאו הכי לא, מה שאין כן בלוקח מגזלן דעלמא דלא עשו בו תקנה ונגזל מוציא מידו בלא כלום ואין הלוקח עשוי לקנות מן הגזלן ולחזור ולוקח עוד בכדי דמיו מבעל הבית, ולפיכך אמר בלוקח מסיקריקון כגון זו דעשוי הוא הלוקח ליקח מעיקרא ליתן שלשה דמי חלקים לסיקריקון ודמי הרביע לבעלים, וצריך עיון.

נכרי הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון. נראה שרש"י ז"ל פירש בכל מקום אנפרות שאונס ולוקח בלא נתינת דמים, ולפי פירושו ניחא לי הכא דמדינא תחזור בלא כלום דתלוה ויהיב היא, ואפילו הכי בבבל דאיכא בי דואר ידוע אין בו משום אנפרות אלא הלוקח ממנו מקחו קיים, ואף על גב דתלוה ויהיב הוא משום דלא אמרינן

בעלמא אין מתנתו מתנה אלא משום דאיכא למימר אף על גב דלא אזיל וקביץ מיד לא משום דאחיל [בנדפס : דאיזיל] גביה הוא אלא משום דלא מצא עת למיזל ולמיקבל אבל הכא דאיכא בי דואר ידוע כלומר [בנדפס : דיינין] הממונין על הגזילות דבכל עת בי דואר מוכן לעשות לו דין ולא אזיל שמע מינה דאחולי אחיל. אבל לדברי רבותינו בעלי התוספות שפירשו אנפרות שנותנין קצת דמים, אני תמה למה אמרו אין בו משום סיקריקון, ומאי שנא בבל בכל מקום נמי דתלוה וזבין הוא דזביניה זביני, ועוד דלישנא נמי דאחולי אחיל לא ניחא, ויש לומר דשני סוגי אנפרות יש שנותן קצת דמים ויש שאונס בלא נתינת דמים כלל והכא בשאנס בלא נתינת דמים כלל, ולפי מה שכתבתי אני בשמעתא דתלוה וזבין זביניה זביני דדוקא בשנתן דמי שויו של שדה אבל בפחות מכדי דמיו לא, הכא נמי ניחא דאנפרות פחות מכדי שווי של קרקע היא.

גידל בר רעילאי קביל ארעא מבני באגא בטסקא. פירוש שהמלך מכר בקעה אחת לאנשים רבים בסך ידוע והם חלקוה ביניהם זה נותן סאה וזה נותן סאתים וכולן ערבין זה לזה ומי שנמצא מהן פורע מס המלך והלכו קצתן והנשארים מכרו לגידל בר רעילאי הקרקע בחובת המלך וכשחזרו הבורחים אמרו לו לגידל שתא קמייתא דיהבת כדין יהבית וכדין נטלת ואכלת פירי דפירי דהשתא מיפסדי בטסקא דההיא שעתא מכאן ואילך אנן יהבינן למלכא ומינן קא תבע ואנן אכלינן, סבר רב פפא למיכתב טרפא מכולהו פירי דתרתין שנין דאשתארו אכולהו בני באגא דזבנוה ניהליה, אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע אם כן עשיתם לאלו בני באגא כסיקריקון ואגב אונסייהו גמרי בעלים ומקנו ומשום הכי כתבת ליה טרפא דאי לא קנה נהי דמעות שנתן יש לו אבל פירות אין לו ואם כן היה לך לומר שישלמו הבעלים כמה שנתן כדין לוקח מסיקריקון ויש ביד בעלים ליקח שמחזירין ללוקח מה שנתן וטופיינא דאיכא בין מה שנתן לדמי הפירות יתנו בני הבאגא לפי שהבעלים פטורין ממנו כדין נותן לבעלים רביע.

אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא קנה קרקע דלא סיקריקון הוא וליכא אונסא דליחול גביה, וכיון שכן אף מה שהוציא ממנו השנים הבאות לא יטול דהוה ליה כפורע חובו של חבירו שהוא פטור ובעלי השדות פטורים מטסקא דתרתין שנין והיינו דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי וכדתנן בפרק בתרא דכתובות [קז, ב] מי שהלך למדינת הים ועמד אחר ופרנס את אשתו וכו' הניח מעותיו על קרן הצבי, ומשם למדו לפורע חובו של חברו שהוא פטור כדאיתא במסכת נדרים ובכתובות בירושלמי

ואפילו נטל המלך הקרקע ואי נמי נטלוהו בני הבאגא אף על פי כן פטורין כדאיתא בירושלמי, ואפילו משכון בידו מימר אמר מפייס הוינא ליה והוא מחזיר לי זו היא סברתו של הרמב"ן נ"ר. אבל הראב"ד ז"ל כתב דהכא מייירי בששינה המלך הגזברים ואינן מכירין מי פרע כבר על השנים הבאות ולפיכך יכולין הן לומר מאי אהנית לן מלכא מינן קא תבע אבל אם לא שינה המלך הגזברין למה הניח מעותיו על קרן הצבי, המס שרוצין הבעלים ליתן למלך יתנוהו לגידל שהמלך אינו מבקש מעותיו שני פעמים מגזבר אחד [בנדפס: וזה נראה יותר מדקאמרו בעלים אן יהבינן ואנן אכלינן] וקשיא לי היכי מצי בעלים לסלוקיה לגידל מן הקרקע כלל דהא אמרינן בפרק חזקת הבתים הני זהרורי דמלכא דזבני ארעא לטסקא דבינייהו זביני ולא ימר דוקא משום מה שעבר וכדי המס שעבר הוא שמכור, אבל מטסקא של השנה שעברה ואילך אינו מכור דהא אמרינן התם דאין הבכור נוטל בה פי שנים דהויא לה ראוי כאילו לקוחה הם ממש מן המלך לפי שאינה של אביהם עד שיפרע הטסקא ואמרינן נמי התם אמר שמואל נכסי הנכרי הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זוכה בהן וכו' אמר ליה אביי לרב יוסף ומי אמר שמואל הכי וכו' אמר ליה אנא לא ידענא, עובדא הוה בפומבדיתא בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מנכרי ואתא ישראל אחרינא ורפק בה פורתא ואתא לקמיה דרב יהודה ואוקמיה בידיה דשני אמר לי דורא דרעותא קאמרת באגי מיטמרו הו דאינהו גופיהן לא הוה יהבי טסקא למלכא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא, אלמא מכורה גמורה היא מטסקא, ויש לומר דהתם הוא דמטמרי ולא יהבי טסקא, וכי לא משכח מלכא מאן דפרע ליה טסקא שקיל ארעא גופה דארעא דידיה היא ואדעתא דיהבי ליה טסקא יהיב לה ניהלייהו וכי מטמרי שקיל ומזבין לה לאחריני דאדעתא דהכי יהבה ניהלייהו, אבל הכא דכולהו בני באגא קבלוה בטסקא אלא דחלקוה ביניהן ומלכא כל אימת דמשכח חד מינייהו מניה קא שקיל כוליה טסקא דכולה באגא לא מזבין ליה אלא אינהו הוא דזבניה משום דנעשו אחראין זה לזה, ואינהו לית להו לזבוני כעין קבלן שפרע לבעל חוב והמלך נתן להם רשות למכור השדות לפירותיהן בשביל החוב שפרעו והילכך מה שנתן מטסקא שעברה ומה שאכל פירות השנה כדין נתן וכדין נטל דמלכא אמר דפית דההיא שתא לזדבנו בטסקא דההיא שתא אבל מכאן ואילך לא היה להם למכור דעדיין לא תחייבו הם משום טסקא שלהם, כן נראה לי.

דף נט - א

מתני' : הא דתנן : **הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר**. פרישנא בגמרא טעמא משום כדי חייו, והילכך אי אית ליה אפטרופא אין ממכרו ממכר וכדאמרינן בשילהי מציאת האשה אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפטרופא אבל יש שם אפטרופא אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר. וכתב רבינו האי גאון ז"ל בשער שלישי של ספר המקח שלא ימכור אלא לכדי חייו כדגרסינן עלה אמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן משום כדי חייו, ולפי דעתינו אנו רואין שאם יש שם ממון הרבה שנתן לו ממנו מקצת לסחורה במה שיתלמד מקח וממכר ואף על פי שאינו צריך [בנדפס : שצריך] לכדי חייו ולפי מראית עיני הדיין. עד כאן. אבל הרמב"ן נ"ר כתב דכין דתיקון רבנן שיהא ממכרו ממכר לא פלוג בין מוכר לכדי חייו למוכר יותר מכדי חייו דהא במתניתין אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת, ואף על פי שאינה משום כדי חייו כי היכי דלעבדו ליה מילי ואפילו הכי לא פלוג רבנן, ואפילו במתנת שכיב מרע דתו ליכא דליעבדו מיליה משום דלא פלוג רבנן. והכי נמי משמע בשלהי מציאת האשה גמרא המשליש מעות לבתו.

דף ס - א

[בנדפס : **ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו**. נראה לי דיריעה אחת לא דוקא דאפילו כתב אחד מעכב קל וחומר מתפילין דתנן במנחות [לד, א] דכתב אחד מעכב. ועוד דהא אקשינן אפילו כתב אחד מעכב פשיטא והוצרכו לתרץ לא צריכא אלא לקוצו של יו"ד, ואי בספר החמור אינו מעכב אלא יריעה אחת היאך הקשו להדיא בתפילין דלא חמירי כספר תורה, כתב אחד מעכב פשיטא, ועוד דעל כרחין אפילו טעות אחד מעכב דבמסכת סופרים אמרו דאפילו תיבה אחת נראית כשתים פסול ואין קורין בו, ויש מרבתינו שאמרו דחסר בסופו אינו נפסל בפחות

מיריעה אחת אבל באמצעותו אפילו כתב אחד מעכב, ואינו מחוור בעיני, כי בראשו ובסופו מעכב יותר לפי שחסרונו ניכר, והראיה שהרי במגילה אפילו היו בה אותיות מקורעות או מטושטשות אפילו אין רישומו ניכר אסיקנא התם דכשר עד רובה ואילו בראשה אמרינן אפילו למאן דאמר מאיש יהודי צריכה שתהא כתובה כולה, אלא נראה לי דהכא נמי אפילו כתב אחד מעכב בכל מקום אלא דרבי שמואל בר נחמני למעוטי חומשין קאתי וכדפשוטו מינה ביה מדרשא ודרך התלמוד כן לקרב העניינים ושלא יאמר זה אפילו חסר ארבעה חומשין קורין בו וזה יאמר אפילו חסר כתב אחד אין קורין בו, ולפיכך אמר אפילו חסר יריעה אחת אין קורין בו ואסיקנא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קורין בחומשין משום כבוד הצבור. ונראה לי להלכה דכיון שכן כל שלם רצה לומר חמשה חומשין אפילו נמצאו טעויות [טעויות] באחד מן החומשין כל שאינו קורא באותו החומש קורא בשאר החומשין ואינו חושש שאין טעות חומש פוסל את השאר שהרי אין מעכבים זה את זה אלא לכבוד בעלמא שלא יראה מעשיו כעושה מעשיו בעניות שאין צבור עני ומשום דמסתר במילתיה נמי ליכא דהא במילתא דההוא חומש שאין קורין בו לא מחסר כלום. כן נראה לי].

רבי שמעון בן לקיש אומר תורה חתומה נתונה. הקשה הר"א אב בית דין דהא כתוב בסוף ואלה המשפטים ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם וגו' וזה היה לפני מתן תורה, והא נמי דקאמר אי נמי לכדרבי לוי לא ברור לן. עד כאן. ואילו נאמר דאפילו ריש לקיש לא אמר אלא שלא היה כותב כל פרשה ופרשה כמו שנאמרה לו אלא סודרה על פה עד גמר התורה, אלא פרשיות שהיו צריכות לשעה היה כותבן כדי שיראו וילמדו מתוך הכתב.

דף ס - ב

הא דתרגם שמואל אליבא דרב באמה המהלכת על פי בורו. פירש שמורי הרב ז"ל שהיה הבור חפור שם מתחילה קודם שהעבירו שם האמה, שאם

לא כן אכתי עשו לאי שלא כדין לתתאי שלא היה להם חפור שם בור שיתמלא מן האמה קודם שתגיע להם.

אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר. וכן פסקו הגאונים ז"ל ואף על גב דקיימא לן דהילכתא כשמואל בדיני הני מילי היכא דלא אסתפקא להו בגמרא הילכתא כמאן אבל הכא דאסתפקו בהא הילכתא כמאן ואמרו מדלא איתמר בה בהדיא הלכתא כמאן כל דאלים גבר אנן נמי מספקא לא פסקינן אלא כמאי דאיתמר בה בגמרא, אבל רש"י ז"ל כתב דרב הונא בר תחליפא לא סבירא ליה הילכתא כשמואל בדיני. משמע דסבירא ליה דאנן דקיימא לן הילכתא כשמואל בדיני הכא נמי כשמואל עבדינן ועלאי שתו מיא ברישא, ולדידיה הא דלא טעמינהו אביי לכולהו פירי דההיא שתא אתי שפיר דהא עבדי להו לעלאי שלא כדין אבל אי סבירא ליה כל דאלים גבר אמאי לא טעמינהו. ואיכא למימר דמכל מקום דינא או כמר או כמר ומאן דעביד כתרוייהו מיגזל גזיל לחד מינייהו או לעלאי או לתתאי וכאותה שאמרו בפרק חזקת זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי כל דאלים גבר אמרי נהרדעי אם בא אחד מן השוק והחזיק בה אין מוציאין אותה מידו דתני רבי חייא גזלן של רבים לא שמיה גזלן ואסקא רב אשי לעולם שמיה גזלן ומאי לא שמיה גזלן שלא ניתן להשבון. והא דאמר להו אביי לבני חרמך זילו סליקו נפשיהו מהתם פירש רש"י ז"ל לתתאי אמר להו דלאו כל כמינייהו לאתקוי נהרא, ולפי פירושו שפירש דרב הונא לא סבירא ליה הילכתא כשמואל אתי שפיר דאביי סבירא ליה דעלאי שו ברישא כשמואל ולא כל כמינייהו דתתאי לאקולי נהרא. וראיתי בתוספות דאפילו למאן דאמר כל דאלים גבר לית להו לבני חרמך לאתקולי נהרא ולהוליכו דרך אחרת לסבבו סביב שדותיהן אלא אם ירצו סוכרין ומשקין ודיין בכך. ורבינו חננאל ז"ל פירש דאבני באגא קאמר דליסלקו משום אם ירצו דמשום שדותיהן לא יניחו התחתונים את מסבתן דכל דאלים גבר, וכן פירשו מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל.

אם נטל ונתן ביד הרי זה גזל גמור. ולא נטל ונתן ביד במתכוון לתת בהן קאמר דאם כן מאי למימרא, אלא במלקטו ביד כדרבה קאמר ואף על פי כן זכה ויש בה משום גזל גמור והכי איתא בגמרא בבן מערבא הדה דתימר בהן ברבים אבל בליקט ביד זכתה לו ידו.

רב כהנא הוה אזיל להוצל חזייה לההוא גברא דהוה שדי גופי וקא נתון ונתפלו תמרי אזל קא מנקיט. ואף על ב דאית בהו משום דרכי שלם איכא למימר דסבור הוא שהוא נכרי וכיון דלית בהו גזל גמור אפילו בישראל בנכרי נמי לית ביה משום חלול השם. ומפני דרכי שלום בנכרי נמי ליכא בכי האי גונא, וזה שהשיבו חיי דמר בידי שדיתינהו, היה סבור דרב כהנא לא חש משום דרכי שלום ואמר לו דדזכיה גמורה יש לו בהן.

הא דתניא **וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל.** פירש רש"י ז"ל לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהן אם מצאום הרוגים עם ישראל, נראה מתוך פירושו דדוקא קאמר עם מתי ישראל כלומר בעודנו מתעסק בשאר מתים ישראלים דאז הוה ליה איבה אם מתעסק באלו ומניח את אלו, אבל אם צאן בפני עצמן לא דנקיט ליה עילא לא מזדהמנא וכהני דאמרינן בעבודה זרה, ולא מיחוור דהאי עם מתי ישראל דקתני כשם שמתעסק קאמר וכן מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל וכן כולם וכן מפורסם בירושלמי כאן דגרסינן התם תני עיר שיש בה נכרים מישראל מעמידין גבאי נכרים וגבאי ישראל וגובין משל נכרים ומושל ישראל ומפרנסין עניי נכרים ועניי ישראל ומבקרין חולי נכרים וחולי ישראל וקוברין מתי נכרים ומתי ישראל ומנחמין אבלי נכרים ואבלי ישראל ומכניסין דלי נכרים ודלי ישראל מפני דרכי שלום, ומפרש עוד בתוספתא שאין מזכיר בכולן ישראל כלל אלא מספידין מתי נכרים מפני דרכי שלום ומנחמין אבלי נכרים מפני דרכי שלום.

מתני': משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה וכו'. קשיא לן דהא תניא פרקא קמא דעבודה זרה [טו, א] לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית ובית הלל מתירין מפני שיכול לומר לו לשחיטה מכרתיו לך דאלמא אי ליכא למיתלי אסור. ויש לומר דהכא נמי איכא למיתלי. והכי גרסינן בירושלמי: רבי זעירא בעיקומי רבי מונא מתניתא כסתם הא במפרש לא אמר ליה וסתמו לאו כפירושו הוא. אני אומר נפה למפזר בה מעות כברה למכבה בה חול ריחים לטחון בה סמנין תנור לטמא בו אונין של פשתן. ואם תאמר אם כן אמאי קתני הכא וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום והא אמרינן התם דאף במכירה דליכא מפני

דרכי שלום כי איכא למיתלי מותר, יש לומר דהכא כיון דלית הנאה מינייה לא משום דרכי שלום אף על גב דהוה ליה למיתלי לא הוה ליה לעיולי נפשיה בספיקא ותרתוי בעינן, אבל התם במכירה כיון דאיכא למיתלי התירו לו לצורך עצמו והיינו דלא קתני בסיפא אלא אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ולא קתני ריחים ותנור משום דרישא לא איצטריך אלא לאשמועינן דבריחים ותנור איכא למיתלי בטחינת סמנין ובטמינת אונין של פשתן אבל בסיפא לא איצטריך.

אבל לא תבור ולא תטחון עמה. דאסור לסייע ידי עוברי עבירה ודוקא בחשודה ממש אבל סתם עמי הארץ אינן חשודין על השביעית דחמירא להם טפי, והיינו דקתני סיפא אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ וטוחנת ובוררת עמה, ואפילו לאביי דמוקי לה בעם הארץ דרבנן, והיינו נמי דתניא הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה וכן נמי בפודקית ואילו לשביעית לא חיישינן, וגרסינן הכא בירושלמי: רבי פנחס בעי במה קנסו במקום שזורעין ואוכלין או במקום שזורעין אונין אוכלין מהנפק מביניהון ראו אותו לוקח מן הסידקי אין תימר במקום שזורעין ואוכלין ראו אותו לוקח מן הסידקי אסור ואין תימר במקום שזורעין אונן אוכלין ראו אותו לוקח מן הסידקי מותר, אלמא בחשוד ממש קאמרינן ואפילו בחשודה ממש לא אמרינן אלא בשנים הקרובות לשביעית אבל לאחר שנים ושלוש לאחר השביעית לא חיישינן, וכבר כתבתיה בארוכה ובראיות בפירקא קמא דחולין בסייעתא דשמיא.

גמרא: רבא אמר הכא בעם הארץ דרבי מאיר. פירש רש"י ז"ל לעולם במחצה על מחצה מספקינן להו ואסור לסייען הואיל ואיסורא דאורייתא היא, ולא מיחוור, דהא בין לרבא בין לאביי רוב עמי הארץ מעשרין הן וכדמתרץ רבא גופיה בפרק אף על פי בדמאי הקילו. והיינו משום דרובן מעשרין הן, ואביי ורבא בכתובות פרק האשה שנתארמלה [כד א] הכין סבירא להו, וכן בפרק קמא דשבת אמר רבא בהדיא רוב עמי הארץ מעשרין הן, אלא דהכא היינו טעמא דרבא דכיון דלית ליה הנאה בסיועו לא התירו לו להביא עצמו לבית הספק ואף על פי שלא נחשדו בכך אלא מיעוטן, דבשל תורה בדלית ליה הנאה אפילו למיעוט חששו, אלא הכא בעמי הארץ דרבי מאיר וטומאה וטהרה דרבנן, ואביי סבר לעולם לא חיישינן למיעוט ואפילו בשל תורה.

רישא וסיפא בטומאה וטהרה. כלומר דכולה מתניתין בשהוכשרו והיינו דלא תטחון עמה אלא מפני דרכי שלום דהא איכא נידנוד עבירה דמסייע ידי עוברי עבירה שגורמין טומאה לפירות שבארץ ישראל, ומיהו כיון דליכא אלא טומאה וטהרה דרבנן משום דרכי שלום התיירו, אבל משתטיל מים דאיכא טומאת חלה דהיא דאורייתא לא תגע דלא התיירו ולא הקילו בשל תורה. ומשתטיל מים משתגלגל קאמר דעד שתגלגל לא הוטבלו לחלה, אי נמי משתטיל בה את המים ממש קאמר דמכי נתנה בה מים יכולה להגביה חלתה וכדתנן במסכת חלה [עה, א] אוכלין עראי מן העיסה על שתגלגל בחטים, גלגלה האוכל ממנה חייב מיתה, וכיון שהיא נותנת מים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם חמש רבעים קמח ועוד. וקשיא לי דממה נפשך שרי לסיועה בעיסה, דאי בטמאה גמורה שודאי טומאתה מטמאה חולין מחזקת לה כזבה ונדה וטמאה בטומאת שרץ ונבלה, אם כן כבר נטמאה העיסה קודם שתגלגל וקודם שתטיל לה מים, ומותר לעשות בטומאה מעתה כדתנן במסכת חלה [שם ב] נולד לה ספק כלומר שנולד לאשה ספק טומאה קודם שתגלגל תעשה בטומאה, ואמרינן עלה בפרק קמא דנדה [ו, ב] מאי טעמא חולין נינהו ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כלומר דטומאת חולין שבארץ ישראל דרבנן נינהו, וכיון שנולד להם ספק טומאה ואי אפשר לאכלן עוד בטהרה מותר לטמאם טומאה ודאית, ואי לאו בטומאה גמורה מחזקת לה אלא כטבולת יום אם כן אפילו לכתחלה תגלגל את העיסה וקוצה לה חלה ובלבד שלא תקרא לה שם עד שתניחה ותקרא לה שם אחר כך דתנן אשה והיא טבולת יום לשה את העיסה והיא קוצה ממנה חלה ומניחה בכפישה או באנוחתה ומקפת וקוראה שם מפני שהוא שלישי ושלישי טהורה בחולין, ובעינן למידק מינה בפרק קמא דנדה [ז, א] דפירות הטבולים לחלה לאו כחלה דמו דאי כחלה דמו הא טמיתינוה משעה שגלגלה, ותיירץ אביי כל שודאי מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והוי טבול יום דכיון דלא מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה והוי טבול יום כיון דלא מטמא חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה, והילכך הכא ממה נפשך תסייע בהדה אף בעיסה. ויש לומר דהכא ודאי לאו בטומאה גמורה מחזקינן לה דאינהו גופייהו בטומאה ודאית מיזהר זהירי ולא מטמו לה וכדתנן אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה כלומר שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטמאה דאז היא מיזהר זהירה ולא נגעה אבל לא בזמן שהיא טהורה כלומר שהיא מחזקת עצמה בטהורה, ואי נמי לא זהירי בדידהו אלא בפירי דאחרינא קאמר הכא מספק לא מחזקינן בטמאה גמורה אלא

בטבולת יום להחמיר ולאסור לסייעה, ואף על גב דעמי הארץ בעלמא עשאום כזבים התם להחמיר עליהם וכאן כיון שאתה עושה אותה כטבולת יום בלחוד הוי חומרא דלא תסייע בהדה אף אתה מחמיר עליה שלא להחזיקה אלא בטבולת יום, וכי קאמרינן סיפא בטומאת חלה לאו למימרא דהשתא איכא איסורא דאורייתא דהא פירות הטבולין לחלה לאו כחלה דמו בטומאה שאין ודאה מטמא חולין אלא משום דמשעה שתטיל מים הן המלאכות המקרבות לחלה ועל ידי כך תבוא היא ליגע בחלה ולטמאה וקא עבדה איסורא דאורייתא אסרינן לה לסייעה משום דמסייע ידי הבאים לעבור עבירה דאורייתא ואף משתטיל מים דוקא קאמר ולא משגלגלה דהיא קובעת לחלה אלא אף משתטיל לה מים מן הטעם שאמרנו, אבל בוררת וטוחנן דהן מלאכות רחוקות מאד מן החלה כולי האי לא אסרינן משום דרכי שלום. כן נראה לי.

ומסתברא דלאביי במוכשרים אסור לסייען כלל כדקתני משתטיל מים לא תגע דאסור לסייע אף ידי עוברי עבירה דרבנן. והכי משמע בירושלמי דגרסינן התם תמן תנינן נחתום שהוא עושה לחמו בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו ותני עלה לא בוררין ולא טוחנין ולא מרקידין עמו והכא הוא אמר הכין אמר רבי לא כאן בחולין וכאן בתרומה והא תנינן נחתום אית לך למימר נחתום בתרומה חברייה אמרינן כאן בלותתת כאן בשאינה לותתת מתניתא מסייע לחברייה אבל משתטיל לה מים לא תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה ורבא מוקי לה לההיא בחשוד ממש לטמא וכיון שכן אף בבורר וטוחן יש למיגזר אבל הכא בסתם עמי הארץ דרבי מאיר דאינו חשוד לגמרי וכן משמע דהתם קתני נחתום העושה לחמו בטומאה דמשמע דידוע הוא ומוחזק בכך והכא לא אמר רבי מאיר אלא איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה כלומר שאינו מוחזק בכך אבל אינו אומר דמוחזק שאוכל שלא בטהרה וכן מצאתי תירוץ זה בתוספות בשם רבינו תם ז"ל.

דף סא - ב

במוקף צמיד פתיל. וטוחנין דקתני בנכנס ויוצא.

וּלְיַחֹשׁ שְׂמַא תְּסִיטְס אֲשֶׁתּוּ נְדָה. הקשו בתוספות מאי איריא שמא תסיטס אשתו תיפוק לי שמא יסיטס הוא דעם הארץ הרי הוא כזב וכדאמרינן בחגיגה פרק חומר בקודש [כג, א] כלים הנגמרינן בטהרה צריכין טבילה לקדש ואמרינן דגמרינהו מאן אילימא דגמרינהו חבר אמאי צריכי טבילה ואלא דגמרינהו עם הארץ נגמרינן בטהרה מי איכא ומשני לעולם דגמרינהו חבר ומשום צנורא דעם הארץ, אלמא משקה עם הארץ טמא כשל זב, וכן נמי בנדה פרק בנות הכותים [לג] מעשה בכהן גדול שספר עם צדוקי בשוק ונתזה צנורא על בגדיו והוריקו פניו של כהן גדול ונכנס אצל אשתו וכו' ופריך ותיפוק לי משום צנורא דעם הארץ ואוקמה רבא ברגיל דטומאת עם הארץ ברגל כטהרה שוויה רבנן, אלמא הרי הוא כזב גמור, ותירץ רבינו תם ז"ל דלענין היסט לא גזרו להיותו כזב שאם אין אתה אומר אין לך מעביר חביות לחברו ממקום למקום. וכן מוכח לקמן [סב, א] בשמעתין דאמרינן דמנח ליה בכלי אדמה כלי גללים כלי אבנים דאלמא אף על גב שמסיטס אין בכך כלום, ורש"י ז"ל פירש כן לקמן דלא גזרו עליהן להיות כזבין גמורין לכל. וכן משמע נמי בטהרות פרק שביעי [יב, א] דתנן הגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין האוכלין והמשקין וכלי חרס פתוחין אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורים. אם יש עמהן נכרי או אשה הכל טמא. אלמא אין מטמא בהיסטו אבל לשאר דבריו הרי הוא כזב. והא דאמרינן בפרק שני דחולין [לה, א] בגדי עם הארץ מדרס לפרושין בגדי פרושין מדרס לאוכלי רומה בגדי אוכלי תרומה מדרס לאוכלי הקדש ומפרש התם משום שמא ישבה עליהן אשתו נדה איכא מאן דאמר דלאו אבגדי עם הארץ קאי דהעם הארץ איהו גופיה מטמא להו בישיבתו עליהן אלא אשל פרושין קאי. ונראה דאכולהו קאי אלא דלא בעי לאוקמינהו בתרי ספקי כלומר עם הארץ משום טומאת עצמו ופרושין משום אשתו הילכך כללינהו כולהו בחד טעמא כיון דההוא טעמא מספיק לכולהו, ואי נמי דכל היכא דמצי לאוקמי בספק טומאה חמורה דאורייתא לא מוקי ליה בספק טומאה קלה דרבנן. כן נראה לי.

אֲשֶׁת חֵבֵר טוֹחֶנֶת עִם אֲשֶׁת עִם הָאָרֶץ. כלומר אשת חבר טוחנת את שלה עם אשת טוחן עם הארץ בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטומאה לא בזמן שהיא מחזקת עצמה בטהורה, ולא כן פירש רש"י ז"ל, ובפרק קמא דחולין כתבתי בארוכה בסייעתא דשמיא.

דף סב - א

אין עושין חלת עם הארץ בטהרה. פירש רש"י ז"ל מפני שכבר נטמאת החלה והכהן והכהן יסמוך על הגבל שסבור שהיא טהורה, והקשו עליו בתוספות אם כן היכי קתני אין עושין בטהרה ואיך יעשנה בטהרה אחת שנטמאת, ופירשו אפילו לא הוכשרו הפירות או אפילו לא נגע בהן עם הארץ דהשתא טהורה היא אפילו הכי אסור שמא נגע בה ויטמאנה דבשביל שכר מועט לא התירו לו אבל עושין כל עיסת החולין בטהרה כיון דשכרו מרובה משום כדי חייו דגבל התירו לו, ובשם רבינו חננאל ז"ל משום כדי חייו דגבל שיצטרך עם הארץ לעשות כל עיסתו בטהרה ויטול [בנדפס: שכר הרבה ועל ידי כך יהיו הגבלים מוכנין לטהר טהרות בני אדם אבל אם יעשה חלתו בלבד] בטהרה יהיה שכרו מועט ולא ימצאו כדי חייהן ילכו ויתעסקו במלאכה אחרת.

סליק פרק הנזקין בסייעתא דשמיא

האומר

פרק

דף סב - ב

מתני': האומר התקבלי גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה להחזיר יחזור. ואף על גב דהתקבל כזכה שאני הכא שחוב הוא לאשה ואין חבין לאדם שלא בפניו אלא אם כן עשאתו היא שליח קבלה. וגרסינן בירושלמי: הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה.

גמרא: דילמא בהילך. והא דדחיק ומוקי מתניתין בהילך איכא למימר דדילמא משמע הוה שמיע ליה דאיכא מאן דתני במתניתין הילך, ואי נמי דבעי לאוקומיה למתניתין אפילו כרבי נתן דאית ליה האי סברא דהילך לאו כזכה ובהולך מודה, וקושטא דמילתא נמי משמע לי דהכין הוא, דהא מהדרינן לקמן לאוקומה למתניתין בהילך כי היכי דתיקום מתניתין ככולי עלמא, ועד כאן לא דחינן לה בהולך ורבי אלא משום דלא אשכח לה לרבי נתן דמודה בהולך אבל לבתר דאשכח ברייתא דמיפרשא דמודה רבי נתן בהולך מתניתין נמי בהולך מוקמינן לה כי היכי דתיתוקם ככולי עלמא.

אמר רב אשי הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גטי ואשתך אמרה הבא לי גטי וכו'. הקשו בתוספות למה הוצרך להאריך בה כל כך לימא בשלמא אי איתמר משהגיע גט לידה מגורשת שמע מינה אדיבורא דידה קסמיך, ותירצו דניחא ליה למימר בכי האי גונא דמצינן למימר בין משהגיע גט לידו בין משהגיע גט לידה דאי משהגיע גט לידו אדיבורא דידה [בנדפס: דידיה] קא סמיך ואי משהגיע גט לידה אדיבורא דידיה [בנדפס: דידיה] אבל אי הוה אמר כדפרישית לא הוה מצי למימר משהגיע גט לידו דזה אי אפשר דמאן משוי ליה שליח קבלה דתיגרש איהי בקבלתו. ויש מפרשים דמשום דאמרינן שמע מינה דאדיבורא דידיה [בנדפס: דידיה] קא סמיך בעי איהי נמי למימר בשלמא אי איתמר איפכא שמעת מינה הכי דאדיבורא דידיה [בנדפס: דידיה] קא סמיך.

דף סג - א

מימר אמר תתגרש כל היכא דמיגרשא. איכא למידק ומאי קושיא דילמא שאני הכא דקא עקר שליח שליחותיה וכדרב אשי, ויש לומר דכיון דהשתא הוה סלקא דעתך דהתקבל ממש קאמר ואפילו הכי מכי מטא לידה מיגרשא שמע מינה דדעתיה דבעל דאי לא מצי לשווייה שליח קבלה ליהוי שליח הולכה כי היכי דתיגרש כל היכי דמיגרשא ושליח נמי אף על גב דלא שמע אלא התקבל מסיק אדעתיה דכל היכי דתגרש מגרש לה ולדעת כן הוא מקבלו, והילכך בדרב נחמן נמי נימא אף על גב דעקר שליח

שליחות דידיה כי מקבל ליה השתא מבעל אדעתא דבעל מקבלו ושליחות דידיה הוא דעקר וחזר ונעשה עכשיו שלוחיה דבעל, ובעל נמי כי אמר הולך כמו שאמרה הכי קאמר ליה הולך לקבלה אם אמרה כן ואי לא תיגרש כל היכא דמיגרשא תהא שליח להולכה.

ולענין פסק הלכה קיימא לן דהיכא דהיא אמרה הבא לי ואיהו אמר אשתך אמרה התקבל לי אף על גב שהגיע גט לידה אינה מגורשת משום דעקר שליח שליחותיה לגמרי ואמר שליח קבלה הוינא שליח הולכה לא הוינא דלא בעי למיטרח כולי האי וכדפריש רב אשי, ואף על גב דמטי גיטא לידה לא מיגרשא דהוה ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע דהא לא שקלי ליה לא מבעל ולא משליח הבעל, אבל איפכא כגון דאמרה ליה התקבל לי גיטי ואיהו אמר כאשתך אמרה לי הבא לי גטי כיון שהגיע גט לידה מגורשת דלא עקר שליחותיה אלא ממעט הוא בשליחותיה דאיהו אמרה ליה דכיון דיגיע גט לידה תיגרש והוא ממעט דעד דלימטי גיטא לידה לא תתגרש, וכן כתוב בהלכות גדולות ובהלכות הרב אלפאסי ז"ל. ודוקא שאמר הילך כמו שאמרה אבל אמר לו הבעל הולך או התקבל ולא אמר כמו שאמרה, מכי מטי גיטא לידה מיגרשא דשליח הולכה שוויה ואיהו נמי כשפשט ידו וקבלו על דעת מה שיאמר לו הבעל קבלו והתקבל דאמר לו הבעל התקבל והולך קאמר. זו דעת הרב בעל העיטור ז"ל. ונראה לי שהזקיקתו לרב ז"ל לומר כן מפני שאמרו אי קבלה אהולכה מכי מטי גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטא ודחינן הכי השתא התם קאמר ליה הולך כמה שאמרה הכא מי קאמר ליה התקבל כמה שאמרה התקבל והולך קאמר, דלמא כל שלא אמר כמו שאמרה עכשיו הוא שעושה אותו הבעל שלוחו והכא נמי כיון דלא אמר כמו שאמרה שלוחו הוא דמשוי ליה עכשיו ואף השליח על דעת להיותו שליח הבעל הוא שמקבלו, וליתא, משום דקשיא לי דאם כן כי אקשינן עליה דרב נחמן הבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל לי גטי [בנדפס: התקבל לי גטי] ואשתך אמרה הבא לי גטי והוא אומר הולך ותן לה זכה לה וקבל לה רצה להחזיר יחזיר משהגיע גט לידה מגורשת מאי לאו קבלה אקבלה ומשנינן לא הולכה אקבלה וקבלה אהולכה אמאי לא משנינן שאני התם דלא קאמר כמו שאמרה אלא ודאי בין הכי ובין הכי הבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל לי גטי אף משהגיע גט לידה אינה מגורשת והא דאמרינן הכי השתא התם קאמר ליה הולך כמו שאמרה הכא מי קאמר ליה כמו שאמרה התקבל לחודיה קאמר לא משנינן אלא בהתקבל לי גטי ואשתך אמרה הבא לי גטי ואמר לו בעל התקבל דכיון דלא אמר ליה כמו שאמרה ודאי אמאי קאמר ליה שליח הבא לי קא מהדר ליה איהו נמי התקבל וכולי עלמא ידעי דאינהו

נמי לא מצי לשוויה שליח קבלה הילכך על כרחין התקבל והולך קאמר ליה והילכך עד שיגיע גט לידה אינה מגורשת ומשהגיע גט לידה מגורשת דשליח נמי מידע ידע דהתקבל והולך קאמר ליה ונעשה עכשיו שליח הבעל, אבל בהבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל לי גטי ואמר לי התקבל אף על גב דלא אמר כמו שאמרה דילמא טעי וסמיך אדבוריה דידיה דהא דדחינן דלאו אדיבוריה דידיה קא סמך לא דחינן אלא דלא שמעינן לה מדרב נחמן, ואי נמי שליח עקר ליה לשליחותיה לגמרי כרב אשי כי קאמר ליה בעל התקבל כמו שהטעהו הוא בעצמו סבור הוא שליח דעל דבורו הוא סומך ועל דעת כן הוא מקבלו. כך נראה לי.

הולך ותן לה זכי לה ותקבל לה רצה להחזיר לא יחזיר. כלומר דהולך כזכה ומסופק אני אפילו למאן דאמר הולך כזכה אי כזכה ממש קאמר ואף על גב דלא ממטי ליה ניהלה לעולם מגורשת, והולך ותן לה לדעתך קאמר ליה או דילמא כזכה דמי שאינו יכול להחזיר ואי נמי מית ליה בעל עד דלא מטא לידה מגורשת ומיהו צריך הוא להוליכו וליתן לה דלהכי אמר ליה הולך ותן לה וכאילו התנה עמו שיזכה לה מעכשיו ובתנאי שיוליך ויתן לה ומקיים תנאיה ואזיל ועד דלא מטא גיטא לידה לא תינשא לכתחלה דילמא לא מטי לידה. וצריך לי עיון.

דף סג - ב

אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת ולא מתייבמת. כלומר דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי כרבי אי הולך לאו כזכי כרבי נתן, ואקשינן עליה ומי מספקא ליה והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ופרקינן התם ספק ממונא לקולא הכא ספק איסורא לחומרא. והקשה הרמב"ן נ"ר היכי מדמי גט לחוב ופקדון דילמא הולך בגיטין לאו כזכה ובחוב [בכת"י: ובפקדון] כזכה דאפילו בממון איכא פלוגתא [בנדפס: יש חילוק] בין חוב למתנה דבחוב הולך כזכה לכולהו תנאי ובמתנה הולך לאו כזכה [בנדפס: פליגי תנאי] כדאמרין בשילהי פרק קמא דמכילתין הלכה כרבי שמעון הנשיא ולא מספקא לן כלל ובריש פרק השולח [לב, ב]

נמי אמרינן אמר אביי שליח מתנה כשליח הגט. ותירץ דדילמא סבירא להו דגט נמי כיון שהיא מחזרת להתגרש ועושה שליח קבלה אף הוא גומר ומגרש והרי הוא כעין פקדון [בנדפס: בשהוחזק כפרן] או כחוב דאמרינן בהו הולך כזכי מה שאין כן במתנה דכיון דמדעתיה יהיב רוצה הוא ליתן במתנה ונמלך וחזר ונמלך, ואי נמי כיון דפליגי בה תנאי טובא וסבירא להו דאף במתנה הולך כזכי ולא שמעינן ליה לרב בהדיא דמשוי בהו חלוק תפיס דעתא דאמרינן בכולהו כזכי, ומתרץ לה נמי לההיא סברא לרווחא דמילתא.

ואנן קיימא לן בגט דהולך לאו כזכי, דלא דמי לפקדון אלא למתנה דמדעתיה מגרש וכמסקנא דבתראי וכדאמר אביי דהוא בתרא דשליח מתנה כשליח הגט מה שליח הגט הולך לאו כזכה דאלמא לא מספקא ליה מידי בגט דהולך [בכת"י: לאו כזכה], ויכולני לתרץ דהא דאמר אביי שליח מתנה הרי הוא כשליח ה ט להולך לאו כזכי לאו מדרך הבירור קאמר אלא מספקא ליה כרב ומספקא ליה להחמיר עליה אמרינן ביה דלא הוי כזכי וחולצת ולגבי מתנה מספקא לן ואוקי ממונא בחזקת מריה דלא דמי לחוב ופקדון דכיון דמה שיש בידו משל אחרים הוא דמשדר להו ספיקא לקולא דבעלים הוא, ואי נמי יש לומר דאביי הוא דאמר בתרווייהו הולך לאו כזכי לא בחד אנפא דלגבי גט מספקא ולגבי מתנה מן הודאי, ומסתברא לי עוד דהתם בשליח הבעל קאמר ולא אמרה לו היא התקבל שהרי על משנתינו דהשולח גט לאשתו אמרה אביי אלמא כעין משנתינו הוא שהוא שליח הבעל והתם איכא למימר דכולי עלמא הולך לאו כזכי ולא למימרא דאי כזכה אם רצה הבעל לחזור לא יחזור שהרי חוב הוא לאשה ואין חבין לאדם שלא בפניו ואביי לדוגמא בעלמא נקט ליה וכמו שכתבתי למעלה במקומה אבל היכא דאמרה לו התקבל ואמר לו הבעל הולך בהא הוא דמספקא לן אי הולך כזכי או לא ואיפשר דאיתא להא דאביי ואיתא להא דרב, ורב נמי דמספקא ליה בגט אי הולך כזכי או לאו לאו למימרא דלגבי מתנה ולגבי חוב ופקדון מספקא ליה דודאי לגבי חוב בהא קאמר דהולך כזכי דתניא כותיה וברייתא לא משמע לכאורה דמשום ספיקא קאמר ולגבי מתנה נמי לאו מספקא קאמר רבי שמעון הנשיא הולך לאו כזכי דאם כן לימא שודא או יחלוק כחכמים ואנן קיימא לן כרבי שמעון הנשיא, אלא דלגבי גט מספקא ליה הכא אי למתנה מדמינן ליה משום דמדעתיה מגרש כמו מתנה דמדעתיה יהיב או כחוב דמי כיון שמנתה היא שליח ומחזרת להתגרש גומר הוא ומזכה כחוב ופקדון ומשום האי ספקא הוא דקאמר דהוי שלוחו ושלוחה, ואף על גב דכי אקשינן עליה מהא דאמר לגבי חוב דהולך כזכה ולא

משנינן הכי ומוקי טעמא דכולהו משום ספיקא לטעמיה דמקשה קא מהדר ליה למאי דסבירא לן דגט הרי היא כחוב ופקדון איכא למימר דטעמיה דרב הכא והכא משום ספיקא ולגבי ממונא ספקא להקל ולגבי גט דאיסורא ספיקא להחמיר, אבל אנן לגבי חוב ופקדון לאו ספוקי מספקא לן אלא ודאי הולך כזכי כפשטא דברייתא ונמצא דהא דרב לא פליג עליה אביי והילכך קיימאא לן כותיה.

אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל לה גט מידי שליח בעלה ורבי חנינא אמר האשה עושה שליח לקבל לה גט מיד שליח בעלה ואמרינן מאי טעמא דרב איבעית אימא משום בזיון דבעל ואיבעית אימא משום חצרה הבאה לאחר מיכן מאי ביניהו. כלומר בין האי טעמא להאי טעמא איכא בינייהו דקדמה איהי ושויה שליח מעיקרא דמשום חצרה הבאה לאחר מכן ליכא משום בזיון דבעל איכא, דאף על גב דאיהי לא איכוונא לבזותו דהא מעיקרא שויה ליה לאיהו שליח מכל מקום בשעה שמסרו בעל לשליח מיקפד קפיד דלא לימסריה שליח אלא לידה ולא ליד שלוחה משום בזיון, והוא הדין דהוה מצי למימר איכא בינייהו כגון דשמע בעל ולא קפיד דמשום חצרה הבאה לאחר מיכן איכא ומשום בזיון ליכא דהא שמע ולא הקפיד וכדאמרינן בשילהי המביא בתרא [נד, א], וקשטא מדילתא ודאי הכין הוא דלמאן דאמר משום בזיון דבעל היכא דלא קפיד כשר, ואמרינן בירושלמי אשה אחת עשתה שליח לקבל גיטה משליח בעלה אתא עובדא קומי רב אמר אם רצה להחזיר יחזיר מחלפא שיטתיה דרב תמן אמר רב הונא בשם דרב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחי בעלה והכא הוא אמר אכן אני אומר אחר הדלת היה עומד ושמע את קולה, אלא שבהרבה מקומות בתלמוד יכול לומר איכא בינייהו הכי והכי ולא נסיב אלא חד, ואפשר דלמאן דאמר משום בזיון הוי גט בטל דאורייתא דבקפידא דבעל תליא מילתא ואנן סהדי דקפיד וכיון דקא קפיד הרי זה גט בטל ומתיבמת, אבל למאן דאמר משום חצרה הבאה לאחר מיכן דבר תורה כשר והוי גט פסול מדבריהם וחולצת ולא מתייבת, ואף על גב דלא קאמר איכא בינייהו פסולא דאורייתא הא אמרינן דכן נמי הוה מצי למימר איכא בינייהו דשמע בעל ולא קפיד אלא דבחדא נפקותא סגי ליה, ואיכא מאן דאמר דכוליה משום גזרה נסיב לה כלומר שמא יקפיד הבעל ויוציא לעזר או שאם יקפיד הוי קפידתו קפידא.

ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אזל שליחא אשכחא כי יתבה וקא לישא אמר לה הא גיטך אמרה ליה ליהוי בידך. והראטב"ד ז"ל גריס ליהוי לי בידך דהוה ליה כפקדון אבל ליהוי בידך ולא אמרה לי לכולי

עלמא לאו כלום הוא, והכי איתא בירושלמי דמפליג בין יהא בידך ליהא לי בידך, וכדקתני במתניתין וברייתא שא לי טול לי, וכן כתב הרמב"ן נ"ר והביא ראיה מן התוספתא דקתני הרי זה גיטך ואמרה תנהו לפלוני אין זו מגורשת שיקבלהו לי הרי זו מגורשת וכן נמי אמרינן בקידושין [ח], ב[התקדשי לי במנה תנהו לאבא ולאביך אינה מקודשת שיקבלם לי מקודשת, ומיהו התקבל סתם נמי כתב הרמב"ן נ"ר דנראה דמהני ולא בעי ליה, ובהלכות רבינו אלפאסי ובפר"ח ז"ל גרסי הכא ליהוי פקדון בידך, והאי לישזנא ודאי הוי כאילו אמרה ליה יהא לו פקדון בידך דהא בעל לא מסרה ניהליה לפקדון.

אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבידנא בה עובדא. פירש רש"י ז"ל אם הייתי יודע שהלכה כרבי חנינא עבידנא בהא מילתא עובדא כותיה ואמינא מגורשת ולא חיישנא לחצרה הבאה לאחר מיכן. עד כאן. ולא הבנתי לשונו דמאי קא משמע לן פשיטא דאם איתא לדרבי חנינא דאמר לא גזרינן משום חצרה אן נמי לא גזרינן ומאי קאמר רב נחמן. ומסתברא דהכי ירושא אם איתא לדרבי חנינא דאמר דלא חיישינן לבזיון דבעל ולא לחצרה הבאה לאחר מיכן עבידנא בהא עובדא ולא חיישינן בהא לשליחות שאינה חוזרת אצל הבעל, והא דקאמר ליה רבא ואם איתא לדרבי חנינא עבדת בה עובדא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל ואף על גב דרב נחמן גופיה הכי הוא דקאמר דלא חיישינן בה משום שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל, רבא לא קשי ליה אלא מאי טעמא דקאמר דלא חיישינן להכי, אי נמי הכי פירושא מאי שנא האי שליחות דלא פסלינן ליה משום שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל כדפסלינן ליה בעלמא לכולי עלמא וכמו שאני עתיד לפרש בסייעתא דשמיא. כך נראה לי.

ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה. ולא נאמן משום מגו דאי בעי יהיב ליה ניהלה קאמר וכדפרש רש"י ז"ל בסמוך גבי מי נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה, דודאי הכא ליכא מגו לפי שאין האשה רוצה לקבלו ממנו ולומר שהיא מגורשת ושמה [בנדפס: דשמה] אינה רוצה לקלקל את עצמה, אלא אף על גב דליכא מגו מהימן דכיון שהאמינו ומסרו בידו ויודע שיש ביד השליש למסרו לאשה ועל ידי כך תלך היא ותנשא בו, אם הוא מסרו בידו על דעת כן שיהא נאמן בכל מה שיאמר עליו ואפילו אם יאמר שמסרו לו לגירושין הוא גומר בדעתו עכשיו בשעת מסירתו שיהא לגירושין אם יאמר השליש כן, וכענין שאמרו נאמנת עלי לומר שלא פייסתי. ואם תאמר והא בעינן שימסרנו לו בעידי מסירה וכיון

שמסרו בידו לפקדון מה מועיל לו נאמנותו דאפילו [בנדפס : אם] ירצה הבעל בכך אינה מגורשת ותירצו בתוספות דכיון שהאמינו אף הוא מסרו לו בעדים, ואם תאמר אם כן ניחזי סהדי מאי קאמרי, איכא למימר דמכל מקום כיון שהיה יכול השליש למסרו לה ותלך ותנשא בו הוא מאמינו אפילו במקום עדים וכאילו אמר נאמן עלי באומר לגירושין מסרתיו יותר ממאה עדים ופסל כל העדים לגבי דידיה כל זמן שאמר הויא לגירושין קודם שבאו העדים, ואף על גב דהשתא ליכא מגו כדאמרן שאין האשה מקלקלת את עצמה לומר מגורשה אני אפילו הכי נאמן כדין כל שליש דנאמן בלא מיגו וכדאמרינן בסנהדרין [לא, א] פרק זה בורר בסופו, גבי ההיא סבתא דנפקא שטרא מתותי ידה בבי דינא דרב נחמן ואמר ידענא ביה דפריעא הוא ולא הימנה רב נחמן משום דכיון דאיתחזק שטרא בבי דינא או בעיא קלתה לא אמרינן ואתבינן עליה מהא דתניא ושליש נאמן משניהם ואסיקניה בתיובתא, ועוד תדע דהכא בדליכא מגו דאם כן לא הוה פליג רב הונא בהא דמגו דאורייתא הוא ואפילו באיסורא. ועוד דהא אמרינן לקמן [פד, א] ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי יהבי ניהליה לגירושין נאמנת מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהבי ניהליה אלמא כל היכא דאיכא מגו גמור אפילו רב הונא מודה בו דשליש נאמן, ואף על פי שאין שם עכשיו כשעת מחלקותם מגו גמור שהרי אין הגט יוצא מתחת יד האשה ואינה יכולה לומר לדידי יהביה ניהליה אפילו הכי מודה בו רב הונא כיון שהיתה יכולה לקחת אותו מיד שליח בשעה שבאו לבית דין דכהאי גוונא נמי הוי מגו כדאמרינן הואיל ובידו לגרשה ואי בעיא קלתיה. וקשיא לי רב חסדא אמאי איצטריך לטענת נאמנותו של שליש כיון דשליח קבלה בעדים הוא וידו כידה ניהימניה כדהמנינן לה בגט יוצא מתחת ידה ובעל אומר לפקדון דלא משגחינן ביה. ויש לומר דלא דמי דלדידה לא עביד דמפקיד ליה, וגדולה מזו אמרו כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה, אבל לשליח זה אפשר דלא ידע הוא שעשאתו היא שליח קבלה, ואפילו ידע כיון דעקר שליחותיה ואמר לי אי אפשי שתקבלהו לה מיקרי ומפקיד גביה וכאותה שאמרו במשנתנו אי אפשי שתקבלהו לה אלא הולך ותן לה, ולפי מה שפירשנו דהא הימניה כשמסרו בידו ולדעת כן מסרו בידו שיהא נאמן בכל מה שיאמר הואיל ובידו למסרו לה קודם ערעורו של בעל ותלך ותנשא בו, משמע דאפילו אין הגט יוצא מתחת ידו אלא מתחת ידה נאמן שהרי האמינו על גט זה כשמסרו לו. ואם תאמר והאיך הוא נאמן והלא שליש אינו נאמן אלא בשלישות יוצא מתחת ידו ואף לא מסרו לה בעדים בתורת גירושין שהרי שליח קבלה הוא היאך נאמן. דיש לומר משום מגו, וכן כתב הר"א אב בית דין

ז"ל בסמוך גבי הא דאמרינן מי קא נפיק שטרא מתותי ידיה דליהמניה וכיון דלא נפקי מתותי ידיה לא מהימן דמאן נימא דשליש הוה הרי אינו גט בעולם שאילו היה קיים אפילו ביד האשה הוה מהימן לומר לגירושין יהביה ניהליה דאי בעיא נהדר ליה בידיה. עד כאן. ואם כדבריו שליש בעלמא אף על פי שאין שלישותו יוצא מתחת ידו יהא נאמן לזכות מי שנתן בידו דאי בעי מהדר ליה בידיה ולדידי ניחא לי, ואי לאו דאמרה הרב ז"ל משום טעמא דמגו הייתי אומר דבגט יוצא מתחת ידה אפילו בלא מגו מהימן ומגורשת מדינא לרב חסדא, וטעמא דכיון שמסרו לידה נאמן היה בשעת מסירתו ואף על פי שלא מסרו לה בעדים תפישתה מוכחת עליו דאיהו יהביה ניהלה ולגירושין, ושליש דעלמא דתניא דבשאינן שלישות יוצא תחת ידו אינו נאמן דוקא באומר לחובת מי שיוצא עכשיו מתחת ידו, אי נמי בשידוע שלקחיהו שלא מדעת, כאותה דבעל המקח שתפשו שניהם ושניהם אדוקין בו וכיוצא בזה, אבל בגט יוצא מתחת ידה נאמן וכטעמא דאמרן דהרי הוא כאילו מסרו לה לגירושין בפני עדים דאנן סהדי דהכי הוה, ותדע לך מדאמרינן ללישנא קמא דרבא ומודה רב הונא דאי אמרה לדידי אמר לי שליש דלגירושין יהביה ניהליה מהימנא, וסתמא דמילתא בגט יוצא מתחת ידה קאמר דבההיא שעתא הוא דעביד למימר לה, אלמא כל כי האי גונא לרב חסדא פשיטא דמהימנא ומגורשת, ועד כאן לא דחו לה אלא דלא מודה בה רב הונא משום דלא עדיפא איהי לרב הונא משליש גופיה הא לרב חסדא מהימנא כשליש ולא משום מגו אלא מדינא כשליש. כך נראה לי. ודוקא [בנדפס: במקיימתו] במקיימתו.

והרב אלפאסי ז"ל פירשה להא דרב הונא ורב חסדא, בתשובה, בשליח הולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה והביא ראייה מדאמרינן לקמן אי אמרה קמאי דידי יהביה ניהליה לגירושין מהימנא מגו דאי בעי אמרה לדידי ניהליה ואם אינו תחת יד האשה היכי הויא יכולה לומר לדידי יהביה ניהליה, ולזה הפירוש גם כן בששניהן בעיר אחת והיינו דאמר רב הונא אם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה מסר ליה ולא אמרינן משום כסופא הוא דעבד אלא כשאמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה דרגלים לדבר דמשום כסופא הוא דאמר ורב חסדא אמר שליש מהימן דהא הימניה ותלה הדבר ברשותו שאם רצה מוסרו לאשה והיא הולכת ונשאת על ידו וכיון שעשה כן נאמן, ואף על גב דשליש אינו נאמן אלא כששלישות יוצא מתחת ידו הכא נמי כיון דשליח הולכה הוא הרי הוא צריך ליתנו לה בעדי מסירה ובשעה שהוא מוציאו מתחת ידו הוא נאמן עליו כדין שליש, ואפילו לרבי

מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ובמביא בארץ ישראל שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מכל מקום מודה הוא דצריך ליתנו לה בפני שנים משום דהוחזקה באיסור ערוה עד עתה ואין דבר שבערוה פחות משנים, וכן אמרו משמו של רבנו תם ז"ל כמו שכתבתי למעלה בפרק ראשון, והכא בשמסרו לאשה לגירושין מתורת שליחת הבעל בפני עדים, ולפי מה שכתבתי אני למעלה אין אנו צריכין לכך, ואם תאמר בשליח הולכה היאך הקשה על רב חסדא ממתניתין דהאשה שאמרה התקבל לי גטי שהוא בשליח קבלה דבר זה נשאל מן הרב אלפאסי ז"ל והשיב כיון שהוא יוצא מתחת יד האשה דין שליח קבלה ודין שליח הולכה שוה משום שאם יוצא מידה והוא מודה שנתנו לה שליח להולכה הרי זו מגורשת ואין יכול לחזור בו הלכך זה וזה שוה, עד כאן לשונו.

תינח אמרה קיבל למה לי. וקשיא לרב חסדא אבל לרב הונא איצטריך דמוקי לה למתניתין בשהם בעיר אחד וכטעמא דאמרינן דאם איתא לדידה הוה יהיב לה. והא דאמרינן תינח אמרה לאו למימרא דמעיקרא הוה קשיא ליה למה לי אמרה דלעולם צריכה כתב אחת שיאמרו בפנינו אמרה לו שתקבלנו [בנדפס: לה] מיד בעלה דהכא ליכא למימר הא הימנוה אלא פירושי הוא דקא מפרש ממתניתין [בנדפס: מתניתין] כלומר תינח אמרה דעלה לא מקשינן כלום, וכדאקשינן נמי קרע למה לי דאינה קושיא לרב חסדא אלא לברורה דמתניתין חקא בעי והכא פירושא אכתי אף על גב דלא נפיק השתא גיטא מתותי ידיה למה לי עדות בעדים שראוהו בידו קודם שיקרענו די לו דבאותה שעה שליש היה ונאמן ובלבד במקויים [בנדפס: שיקיים], אי נמי אף על פי שאינו מקוים אלא שאין הבעל טוען טענת מזוייף אבל בטוען טענת מזוייף צריך הוא לקיום חותמיו דלא עדיף שלוחה מינה דאפילו בשהגט יוצא מתחת ידה וערער עליו הבעל וכפר בעיקר הגט צריכה לקיימו וכדתנן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם.

אמר רבא הא מני רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי. כלומר ובשאיין בגט זה עדים חתומים והילכך צריך הוא לעדי מסירה כרבי אלעזר, אבל אם היו שם עדים חתומין אפילו לרבי אלעזר לא היו צריכין לעדי קבלה אלא אפילו ראוהו מקויים בידו נאמן וכשר וכדתנן אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם אלמא אף לרבי אלעזר בקיום חותמיו סגי דמסתמא כיון דלאו מזוייף הוא כדין נמסר בידה בעידי מסירה, ודוקא בשראוהו בידו שלם והוזקקו לעדותן של עדים ונמצאת מכוונת, אי נמי אפילו בקרוע ובשכתוב בו הנפק דודאי שלם בא

לידו וקיימו וכדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא מאן מקיים שטר זה מלוה, הכא נמי אשה שלוחה מקיים גיטא ולא הבעל אבל ראוהו בידו מקורע קרע של בית דין אף על פי שהוזקקו לעדותן של עדים ונמצאת מכוונת פסול דדילמא נמלך עליו בעל וקרעו והשליכו ומצאו זה וכדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא, וכי תימא אם איתא דפרעיה איבעיא לך [בנדפס: דפרעתיה איבעיא ליה] למקרעיה אמר [בנדפס: דאמר] לא שבקתן דאמרה בעינא לאינסובי ביה, אלמא גט מקורע קרע בית דין פסול אפילו לינשא בו. ואם תאמר למאי דכתבין דאפילו מקורע אם כתוב בו הנפק כשר ותנשא בו אם כן ההיא דבפרק קמא דבבא מציעא דאמרה בעינא לאינסובי ביה ופרכין איבעיא לך למיקרעיה ומיכתב על גביה גיטא דנן דקרענוה לאו משום דגיטא פסולה הוא וכו', למה לי למכתב אגביה ליקיימיה ולכתוב ביה הנפק וסגי ליה. יש לומר דעדיפא מינה נקט דכי כתבי אגבי טפי עדיף דבקיאי ביה אינשי טפי, ופירוקא דפריך אטו כל מאן דמגבי כתובה בבי דינא מגבי סליק בין לכתובה על גביו ובין להנפק, כן נראה לי. ורש"י ז"ל שפירש רבי אלעזר היא דאמר אין גט כשר אלא בעדי מסירה לאו למימרא דכשיצא בפנינו עכשיו מקויים שאין מכשירין אותו עד שיבאו עדי מסירה דמתניתין היא זו אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, אלא מיהו דוקא כשהשליח או האשה אומרים שנמסר להם בעדי מסירה. אבל אם הודו שלא נמסר בעדי מסירה ודאי אינו כשר, ומתניתין דקתני צריכה כת אחת שיאמרו בפנינו קבל לאו למימרא שצריכין להעיד בפנינו כן ושאין מתירין אותה בלאו הכי, אלא אמעיקרא דדינא קאי ורבי אלעזר הוא דאמר אינו כשר אלא בשנמסר לה בעדי מסירה כך נראה לי לפרש פירש לפירושו של רש"י ז"ל, ומיהו לפי פירש זה שני כיתי עדים דמתניתין לאו מחד טעמא נינהו דעדי אמירה אינן אלא לבירור השליחות ועדי הקבלה להכשירו של גט, והרב בעל העיטור ז"ל שפירש הא מני רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי ואין גט כשר בלא עידי מסירה כסתמא דמתניתין שנים שיאמרו בפנינו קבל אפילו איכא עדי חתימה, לא נראו דבריו כלל ואפשר שגם הוא לכך נתכוון כמו שאמרנו.

ולענין פסק הלכה: כתב רבנו אלפאסי ז"ל דהלכתא כרב חסדא דאמר שליש נאמן ואף על גב דרב הונא רביה דרב חסדא, משום דסוגיין כותיה אזלה מדאמר רבי יוחנן בסמוך בעל אומר לגירושין ושלש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, ואקשינן עליה וליהמניה לשליש, והא כרב חסדא אתיא דאי לרב הונא שליש אינו נאמן. ותפש עליו רבנו אפרים תלמידו ז"ל

דהכא כיון דליכא הכחשה לכולי עלמא שלישי מהימן ולא גמרינן מאי דאית ביה הכחשה ממאי דלית ביה הכחשה, והרמב"ן נ"ר העיד על רבנו אלפאסי ז"ל שראה בנוסחא ראשונה שלו מכתיבת ידושהיה כתוב בה חזינן מאן דפסק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבי של רב חסדא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב הילכך הלכה כרב הונא, ועוד כתוב בה ונימניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה, ואי קשיא לך הך קמייתא דאמרינן שלישי לא מהימן אף על גב דקא נפיק גיטא מתותי ידיה והכא אינפיק גיטא מתותי ידיה נאמן, התם בעל קא מכחיש ליה הילכך איתרע ליה שלישותו והכא בעל קא מהימן ליה, עד כאן. ומיהו אחר שלא נתגלה טעמו של רבנו אלפאסי ז"ל ראוי להחמיר כדבריו הראשונים ועוד דהכא איכא מיגו גמור דכיון דבעל לא מכחיש ליה אינפיק מתותי ידיה דשליש דאי נאמן דאילו רצה מוסרו לאשה, ולא דמי לההיא דלעיל דהתם ליכא מגו גמור לפי שהיא לא תקבלנו מידו שאינו רוצה לקלקל את עצמה, וכל היכא דאיכא מגו גמור לא אמרינן אם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב לה, דלא אמר רב הונא הכין אלא בשאין שם מגו גמור כדלעיל כמו שכתבנו וכדאמרינן מודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי יהביה ניהליה לגירושין נאמנת מגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה. וכן פסק רבנו חננאל ז"ל [בנדפס: ולי נראה טעם לדברי הרב אלפאסי ז"ל מדקאמר וליהמניה לשליש דאלו לרב הונא לא שייך לגבי גט דאיסורא נאמנתו של שלישי וכדאמרינן לעיל ולולא נאמנתו לא היה מעלה ולא מוריד כיון שאין דבר שבערוה פחות משנים, אלא ליהמניה לשליש משמע דלאו משום מגו קאמר אלא מדין נאמנותו של שלישי כדרב חסדא, כך נראה לי].

ובעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין. ואין גט יוצא מתחת ידה אף על פי שדאומרת נתנו לי ואבד ממני אין נאמנין דהוה ליה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, ומכל מקום חזקת שליח עושה שליחותו לחומרא והילכך אי בעלה כהן היא אסורה לו ולעלמא לא משתריא אלא בגט ואם מת אסורה לכהן וחולצת ולא מתיבמת, ואפילו אמר בעל נתתיו לה ואבד ממנה אינו נאמן להתירה לעלמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן [בנדפס: להתירה] אלא שחוששין לה כדאיתא בפרק יש נוחלין (קלה, א) גמרא האומר זה בני נאמן דאמרינן התם ההוא דהוה שכיב אמרו ליה איתתיה למאן אמר להו חזיא לכהנא רבה אמר רבה למאי ניחוש לה וכו', ועוד האמר רב חייא בר אבין אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן אמר ליה והא כי אתא רב יצחק אמר רבי יוחנן בעל שאמר גרשתי אשתי אינו נאמן אמר ליה ולא

קא משנינן כאן למפרע כאן להבא אמר ליה אשינויי ניקום ונסמוך ואסיקנא אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה כלומר חולצת ולא מתייבמת והכין הלכתא.

ולענין גט מקורע שכתבתי למעלה כתב הרמב"ם ז"ל גט שמצאו קרוע שתי וערב שהוא קרע של בית דין הרי זה גט בטל כשאר השטרות אבל אם אינו קרוע קרע של בית דין כשר במה דברים אמורים בשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה אם אין שם עדי מסירה אבל אם יש שם עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר הרי זה כשר אף על פי שהיה תורף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן בפניהם עד כאן. ותפס עליו הרב אב בית דין ז"ל אמר אברהם אם גט מקויים הוא למה יפסל להיותה מגורשת, אלא לא אמרו פסול אלא שלא תגבה בו אימר שכבר גבתה בו וקרעוהו בית דין, עד כאן. ואף הר"ם ז"ל נראה שכך דעתו ולא אמר אלא בשאין כתוב בו הנפק כמו שכתבתי למעלה, ודברי הר"ם ז"ל בגט מן התוספתא הן שכך שנו בתוספתא בשילהי מכילתין נקרע כשר נתקרע פסול, נקרע בו קרע של בית דין פסול, נמוך או שהרקיב או שנעשה בו ככברה כשר נמחק או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול. אלא לדידי קשיא לי למה שכתב הרב ז"ל שאם מסרו לה בפני עדים אף על פי שהיה קרוע שתי וערב כשנתנו לה בפניהם כשר, שאין דברי התוספתא נראין כן, אלא כיון שקרעו כעין קרע של בית דין הרי זה בטל והרי הוא כחרס ופסול לגרש בו, ותדע מדתניא בתוספתא נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת כשר ואם לאו פסול, ואי לומר שאם הוציאה גט מתחת ידה שבבואה שלו ועדיו נכרין ומתקיימין כשר ומשיאין אותה על ידו ואם אין בבואה שלו קיימת אין משיאין אותה, פשיטא דאטו משום שנטשטש איבד כחו מאחר שבא לידה שלם ואם אינו יכול לקרותו שאין בבואה שלו קיימת מאי איצטריך דאטו סלקא דעתין שאם הוציאה נייר חלק מתחת ידה ואמרה דגיטא הוה כתיב ביה מי מנסביה לה, אלא פסול לגרש בו דאין תורת גט עליו וכשר לגרש בו דתורת גט עליו קאמר, ונתקרע קרע של בית דין אין תורת גט עליו ופסול לגרש בו אפילו בעדי מסירה, ומה שאמרו נטשטש אם אין בבואה שלו קיימת פסול לומר שאף על פי שיש עדים שהיה גט כשר מתחילתו אלא שעכשיו נטשטש אפילו הכי פסול לגרש בו. כן נראה לי. אלא שבתוספתא שנינו גם כן כענין זה בסוף בבא בתרא בשאר שטרות ושמה גם היא בשאר [בנדפס: כשאר] שטרות שקונה בהן כגון שטר מתנה וכיוצא בו.

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם.
הקשו בתוספות אם כן אף כל הנשים שבעולם יאסרו לינשא שמא השליח קדשן לזה. ואם אתה מתירן לאחרים מפני שנאמנות לומר לא נתקדשנו בא והתיר לזה כל הנשים שקרובותיהן אומרות לא נתקדשנו לו, ותירצו דנאמנות הן להתיר עצמן אבל אינן נאמנות להתיר אחרים, ואינו מחוור דודאי יש בכלל היתר עצמן היתר לאחרים דהיינו בעל, ועוד הקשו בתוספות כל הקטנות דעלמא שיש להן אב שמתו לאחר כן או שהלכו להם למדינת הים יאסרו שמא קבל האב קדושין משליח זה, ותירצו דעיקרו של דבר אינו אלא מדין קנס לפי שעשה שלא כהוגן שצוהו לקדש לו אשה סתם, ולדידיה דעבד שלא כהוגן קנסוה רבנן לאחרני לא קנסו, והא נמי דמקשינן בפרק שני דמסכת נזיר (יב, ב) גבי קן סתומה שפרח גוזל אחד מהן לאויר העולם יקח זוג שני ואלו שאר קיני דעלמא מיתקן, ואמאי כל חדא וחדא נימא היינו היא פרשו, דהתם נמי קנסא הוא ולדידיה קאמר דיהו כולן אסורין לו משום שפשע ולא שמר את קינו, וכי משנינן הכא אימר דאמרינן לחומרא לקולא לא אמרינן, הוא הדין דהוה מצי לשנויי שאני התם דמשום קנסא בעלמא אלא דעדיפא מינה קא משני, אי נמי כל זה בכלל חומרא וקולא הוא, ואף על גב דתלי טעמא משום דחזקה שליח עושה שליחותו לא קשיא דאי לאו הך חזקה לא עבד איסורא. והרמב"ן נ"ר תירץ דדינא קאמר וכל הנשים ואפילו קטנות דמותרות משום דאין חזקת שליח מוציאן מחזקתן דקיימן בחזקת פניות וחזקת אב נמי אינו מקלקל את בתו ואילו קבל בה קידושין מימר הוה אמר לה או מודיע לאחרים רבים שיודיענה כדי שלא תתקלקל, אבל הוא אסור בכל הנשים שיש להן קרובות שאין חזקת הקרובות שאינן באות לידון בפנינו מועלת לו, הא אילו באות הקרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהן דעד אחד נאמן באיסורין וכל שכן הכא דלא איתחזק איסורא וחששא בעלמא היא, וכל שכן דמתוך שנאמנות על עצמן ונשאות לאחרים נאמנות הן לזה.

הני מילי לחומרא אבל לקולא לא. קשיא לי כי אקשינן לעיל נמי וליהמניה לבעל אמאי לא משנינן הכי, דהא בעל שאמר גרשתי את אשתו אינו נאמן להתירה אלא לחוש לה כדאיתא בבבא בתרא פרק יש נוחלין (קנד, א). יש לומר דעדיפא מינה קא משני דאפילו למאן דסבירא ליה התם דלהבא נאמן ואפילו לינשא לאחרים הכא שאני דלא אמר הבעל גרשתי, והמקשה היה סבור דלהבא נאמן אפילו להתירה לינשא כסברתיה קמא דרבא בפרק יש נוחלין, כך נראה לי.

וליהמניה לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת. מדאקשינן הכא ולימא חזקת שליח עושה שליחותו, ופרקינא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן, כלומר ודאי אי אשת כהן היא אסורה ליה ואי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משני, אבל לקולא להתירה לעלמא לא, והדר אקשינן וליהמניה לדידה מדרב המנונא שמעינן מינה דרב המנונא נאמנת אף להנשא לכתחלה קאמר, וקשיא לי חדא דהיאך נתיר את הערוה דאורייתא על חזקה זו דאינה מעיזה ועוד דבכתובות פרק האשה שנתאלמנה (כב, ב) משמע דרב המנונא דוקא בשעמדה ונשאת הוא דקאמר דנאמנת ולא תצא אבל לכתחלה לא תנשא דתנן התם האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת וכו', ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת, אמרה נשיתי וטהורה אני נאמנת ואם יש עדים שנשבת אינה נאמנת ואם משנשאת באו עדים הרי זה לא תצא ואמרינן עלה בגמרא רבי אושעיא מתני לה ארישא רבה בר אבוה מתני לה אסיפא ואמרינן לימא בדרב המנונא קא מיפלגי דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא ומאן דמתני לה אסיפא לית ליה דרב המנונא, ואם איתא דרב המנונא אף להתירה לינשא לכתחלה קאמר היכי מצי למימר דמאן דמתני לה ארישא אית ליה דרב המנונא דאם כן מאי איריא נשאת אפילו לא נשאת תנשא לכתחלה ומתניתין קתני אם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת, והכא נמי משמע לקמן בשילהי המגרש גמרא ובלבד שלא תהא שם אמתלא. אמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, אלא מדמדמינן הא דרב הונא לדרב המנונא שמע מינה דוקא לחוש לה קאמר, ולכתחלה צריכה ממנו גט אלא שאם נשאת לא תצא, דהא בשפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר שלא בפני בעלה ליכא מאן דאמר דמתירין אותה לשני אלא שניחוש לה וצריכה גט משני, ואם מתו שניהם אסורה לכהן וחולצת ולא מתייבמת.

ואיכא מרבוותא ז"ל דאמרי הכי דדוקא כי אזלא ומינסבא לא תצא כההיא דכתובות אבל לכתחלה לא שרינן לה, ומסתברא דלפי דבריהם הא דהכא הכא פירושא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, כלומר ואפילו נשאת תצא ואקשינן עליה דאף לכתחלה תנשא משום דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן להבא ואפילו להתירה לינשא כמו שכתבתי למעלה, ואי נמי משום דחזקת עושה שליחותו, ופרקינן דלכתחלה לא תנשא משום דבעל לא קאמר גרשתי ואין חזקת שליח להקל הדר אקשינן וליהמנה לדידה דאי אזלה ומינסבא מיהא לא תצא מדרב המנונא ומשום הכי לא חש לפרושי בהדיא דאי אזלא ומנסבא לא תצא משום דמיפשט הוה פשיטא להו דרב המנונא בדיעבד קאמר דלא תצא הא לכתחלה לא תנשא וכיון שכן כי קאמר ליהמנה מדרב המנונא פשיטא לן דאי נשאת לא תצא קאמר וכאילו פירש בהדיא, והא דדייק לה רב המנונא בפרק בתרא דנדרים בסופו (צ, ב) ממתניתין דשלש נשים דקתני בראשונה היו אומרין שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך, השמים ביני לבינך, ונטולה אני מן היהודים, חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה ואיבעיא להו עלה האשה שאמרה לבעלה גרשתי מהו ואמר רב המנונא תא שמע האומרת טמאה אני לך ואפילו למשנה אחרונה דקתני דלא מהימנא התם הוא דמשקרא דידעה דבעלה לא ידע בה וכו', דאלמא מדמדמינן לה לשלש נשים וקא מייתי סייעתא ממשנה ראשונה אלמא נאמנת היא לגמרי ולכתחלה תנשא כשלש נשים דיוצאות ונוטלות כתובה, לא היא דהתם שלש נשים [בנדפס: אפילו למשנה ראשונה אין נאמנות אלא לאסור אותן לבעל] ולהתירן בגט לעלמא, ואף זו צריכה גט, אלא מיהו משמע כמקצת רבוותא ז"ל דפסקו דאפילו לכתחילה שריא לה לינשא כדמשמע [בנדפס: פשטא דמילתא] הכא בשמעתין וכדמוכח נמי ביבמות בפרק האשה שלום דתנן האשה שהלכו היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה וכו' באתה ואמרה מת בעלי תינשא וכו' קטטה בינו לבינה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ופרישנא בגמרא היכי דמי קטטה, באומרת לבעלה גרשתי, ואקשינן וליהמנה מדרב המנונא כלומר אף בדאית לה קטטה ניהמנה מדרב המנונא כדהימניה לה ברישא דכי אמרה מת בעלי תנשא אלמא דרב המנונא אף להתירה לינשא קאמר דאלומא חזקה זו דאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה, ועוד דאין האשה מקלקלת את עצמה עד שנתיר אותה על ידי כך, וההיא דבפרק האשה שנתאלמנה איכא למימר דודאי לכולי עלמא הואיל וליתיה בעל קמן שאני [בנדפס: סגין] וכדמשנינן בסיפא דכולי עלמא אית להו דרב המנונא מר סבר כי איתמר דרב המנונא

בפניו אבל שלא בפניו מעיזה אלא דמעיקרא סלקא דעתך דמאן דאית ליה דרב המנונא שבפניו מתירין אותה לכתחלה שלא בפניו לא תצא דאפילו שלא בפניו אינה מעיזה כל כך דמתיראה שמא יבא הבעל ויכחישנה והיא אינה מעיזה בפניו, ועוד דאשה דייקא ומינסבא והויא לה כעדי מיתה דאמרינן התם שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא דדייקא ומינסבא משום שאינה יכולה להכחישתו, ואם תאמר והלא משמע מדוקיא דמתניתין דדוקא נשאת ואחר כך באו עדים הא באו עדים ואחר כך נשאת תצא ואמאי הכא נמי נימא אשה דייקא ומינסבא משום דאינה יכולה להכחישתו, איכא למימר כיון דעשתה שלא כרצון חכמים ואזלא ומינסבא תצא, ואמרינן דכולי עלמא אית להו דרב המנונא ומר סבר שלא בפניו מעיזה ומעיזה ולא דייקא ואפומה לא שרינן לה כלל ואפילו נשאת תצא, וכן נמי ההיא דבפרק המגרש לחוש לה מסברתיה דרב המנונא קאמר משום דדייקא ומינסבא לפי שיודעת שהבעל בא ומכחישה, ודחינן לה נמי התם דלא דמיא לדרב המנונא דעד כאן לא קאמר רב המנונא אלא בפניו, מכל מקום שמעינן דרב המנונא כל שבפניו מתירין אותה אפילו לכתחלה וכן דעת הרמב"ם ז"ל, ודוקא דליכא דמסייע לה אבל אי איכא דמסייע לה כגון בעלה כדהכא אי נמי עד אחד וכיוצא בה אינה נאמנת, ושלא בפניו נמי דאמרינן דאינה נאמנת כמאן דמתני לה התם אסיפא אבל ארישא תצא וכמו שפסק רבנו חננאל ז"ל, מכל מקום איכא למימר דחוששין לה מדרב המנונא דאמר בפרק המגרש אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת, וכן נמי חוששין לה מדרב הושעיא דמתני לה התם ארישא ואם פשטה ידה וקבלה קדושין צריכה גט משני, אבל רש"י ז"ל כתב לקמן בשלהי המגרש דליתא לרב הונא, ואף רבנו אלפאסי ז"ל לא הביאה כלל בהלכותיו לומר שאין חוששין לה כלל, וכן ודאי נראה מדקיימא לן כרב דאמר קטנה שהגדילה ועמדה ונשאת אינה צריכה גט משני כלומר בשנתקדשה שלא בפני הבעל, ואף שמואל לא פליג עליה אלא משום דבעל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל, הא בעל ופירש בהדיא דעל דעת קדושין הוא בועל אף הוא מודה דאינה צריכה גט משני, אלמא אין חוששין לדרב הונא כלל דאי לא תיפוק ליה מדרב הונא ובהדיא אמרינן בשילהי המגרש דשמואל לית ליה דרב הונא.

ולענין כתובה איכא מרבוותא דאמר כיון שנשאת לאחרים גובה כתובתה משום מדרש כתובה כדאמרינן ביבמות אמרו בית שמאי לבית הלל מספר כתובתה נלמוד שכן כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, ומיהו דוקא עיקר כתובה אבל לא תוספת, וכן כתב הרב בעל העטור ז"ל

משום קצת מרבוותא ז"ל, וכן כתב הרמב"ן נ"ר במסכת כתובות פרק האשה שנתאלמנה, והביא ראיה מהא דתנן בנדריים (צ, ב) שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך, ועלה איבעיא לן האומרת לבעלה גרשתני מהו ואמר רב המנונא נאמנת ואפילו למשנה אחרונה וכו', אלמא מדמינן לשלש נשים וסייעוה ממשנה ראשונה משמע שאף לענין כתובה מדמינן לה ודוקא בעיקר אבל לא בתוספת דמדרש כתובה ליתיה אלא בעיקר כתובה והכי מוכח בפרק הכותב, והרב בעל העטור ז"ל כתב דלאפוקי ממונא לא מהימנא ולא דרשינן בהא מדרש כתובה והרי היא כחמש עשרה נשים דמפסדן כתובה ותוספת ושריין לעלמא.

מתני': נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה רבי יהודה אומר אין שתי ידיים זוכות כאחת. נערה לאו דוקא דהוא הדין דפליגי רבנן אף בקטנה היודעת לשמור את גיטה שמתגרשת בין על ידי עצמה בין על ידי אביה, והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דרבי יהודה דאפילו בנערה פליגי, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות והביאו ראיה מדגרסינן בקדושין פרק האיש מקדש בעא מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואמר ליה אין עושה שליח, ואותבינן עליה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה וקא סלקא דעתך בשיש לה אב ודייקינן מינה הא נערה הרי זה גט, אלמא קטנה אף על פי שיש לה אב מתגרשת אף על ידי עצמה, ואף על גב דדחינן התם ואמרינן הכא במאי עסקינן בשאין לה אב וחסורי מיחסרי והכי קתני במה דברים אמורים בשאין לה אב אבל יש לה אב אם אמר לו אביה צא וקבל לבתי גיטה אם רצה לחזור לא יחזור, מכל מקום שמעינן מיניה דבקטנה שמתגרשת על ידי עצמה לא מספקא להו [בנדפס: חדא לדברי המקשה בשיש אב היא מתניתין, ועוד דכשבאו להעמידה בשאין לה אב הקשה והא מדסיפא בשיש לה אב רישא נמי בשיש לה אב, ואם איתא הוה ליה לדחויי ומי מצית מוקמת לה לרישא בשיש לה אב ואינהו ודאי לאו בהכי פליגי, ועוד ד]אם איתא הוה ליה למיפלג [בנדפס: נמי] בדידה במה דברים אמורים בשאין לה אב אבל יש לה אב אף על פי שהגיע גט לידה אינה מגורשת, אלא שמע מינה דפשיטא להו דכל שיודעת לשמור את גיטה מתגרשת בין על ידי עצמה בין על ידי אביה, אבל אין לה שליחות, ואפילו נערה בחיי אביה אין לה שליחות, וכדאיתא התם בקידושין וכן כתבו משמו של רש"י ז"ל בתוספות וכן כתב הרב בעל העיטור ז"ל, והא דאמרינן בגמרא יד יתירא רבי לה רחמנא לא ידה קאמר אלא יד אביה,

דלעולם היא מתגרשת על ידי עצמה אבל יד אביה הוא דרבי לה רחמנא עד שתבגר, והיא שלא נשאת.

אבל הראב"ד ז"ל כתב התם בקדושין דדוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא, ומתניתין דקתני קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה הא כשהגיע גט לידה מיהא מגורשת אף על פי שיש לה אב כדמשמע התם, מוקמינן לה דוקא בשנתן לה אביה רשות לקבל את גיטה דהוה ליה כמו שמוחל לה אותו זכות שיש לו עליה לאותה שעה והרי היא ברשות עצמה בשעת קבלת הגט, ואין פירושו מחוור בעיני דאי בנותן רשות מאי קא דייק ממתניתין הא נערה הרי זה גט, שאני התם דנתן לה אביה רשות. ומיהו לעיקר הדין כן נראית סברתו של רבנו אלפאסי ז"ל שכתב לקמן גבי שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו וכו' וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה פירש כגון שמת אביה, דאלמא אם היה אביה קיים על ידי אביה ולא על ידה, ואם תאמר מה טעם בנערה יותר מבקטנה, יש לומר משום דמטעם שליחות הוא וכדמשמע התם דאמרינן רבי שמעון היא ובשליחות סבר לה כרבי יהודה דאמר אין שתי ידיים זוכות כאחת, ולדידי תמיהא לי לדברי המפרשים דאפילו בקטנה פליגי דעל כרחין הא דאמר ריש לקיש התם בפרק האיש מקדש כמחלוקת לגרושין כך מחלוקת לקדושין לא בקטנה קאמר דקטנה על ידי עצמה אינה מתקדשת דבר תורה ואפילו בשאין לה אב, ואם כן היכי פסיק ריש לקיש כך מחלוקת בקידושין, ואפילו כשתמצא לומר דלא קאמר אלא במה שחלקו בו בהדיא במתניתין דהיינו נערה, אכתי תיקשי לן דהא טעמא דריש לקיש משום ויצאה והיתה הוא כדאמרינן התם חבורתה כרבי יוחנן וצווח ריש לקיש כקורקיא [בנדפס: ככרוכיא] ויצאה והיתה, ואם איתא על כרחין לא מקשינן יציאה להויא דקטנה ביציאה על ידי עצמה מה שאין כן בהויא [בנדפס: ומיהו] יש לומר דעל כרחין התם בנערה בלבד פליגי ובההיא דקאמר ריש לקיש מקיש הויא ליציאה משום דאפשר אבל בקטנה לא אפשר ואין אי אפשר מאפשר דכי יקח איש אשה כתיב כלומר איש גדול ואשה גדולה.

כל שאינה יודעת לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פירש רש"י ז"ל אינה יכולה להתגרש אפילו בקבלת אביה דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאתה זו שמשלחה וחוזרת, דהכי דרשינן לה ביבמות פרק חרש, והכי איתא התם גבי נשטית לא יוציא אמרי דבי רבי ינאי ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצאת זו שאין לה יד לגרש את עצמה תאנא דבי רבי ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה

חוזרת יצאת זו שמשלחה וחוזרת, ולשון משנתינו מוכיח כדברי רש"י ז"ל דקתני אינה יכולה להתגרש דמשמע אינה יכולה כלל לא על ידי עצמה ולא על ידי אביה אבל רבנו תם ז"ל חולק עליו ואומר דודאי מתגרשת היא על ידי אביה, דהא משמע התם דדבי רבי ינאי ודבי רבי ישמעאל לא פליגי אלא במשמעות דורשין דמר דריש לה מונתן בידה ומר דריש לה מושלחה מביתו אבל בדינא לא פליגי, ובודאי לדבי רבי ינאי מתגרשת היא דהא יש לה יד דזו הוא יד אביה [בנדפס: שהוא כידה, ואפילו לתנא דבי רבי ישמעאל מתגרשת שאף זו משלחה ואינה חוזרת דהואיל ויש לה אב אביה] משיאה לאחר ובעלה משמרה ואינה חוזרת לו, ואי נמי אביה משמרה שאינה חוזרת, ויש לו סיוע מדברי הירושלמי שם בפרק חרש דגרסינן התם גבי נשטית לא יוציא דבי רבי ינאי אמרי מפני גרירה פירש שנגררת אחר בני אדם לזנות רבי זעירא ורבי אילא תרויהון אמרין שאינה יכולה לשמור את גיטה, רבי נחמיה בר מר עוקבא בשם רבי יסה איכא ביניהו תלת מילין, עבר וגרש מאן דמר מפני גרירה גרס [בנדפס: אסור] ומאן דמר מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה לא גירש, יש לה אב מאן דמר מפני גרירה אסור ומאן דמר שאינה יכולה לשמור את גיטה יש לה אב יכולה [בנדפס: יכול] לשמור את גיטה, פעמים שוטה פעמים חלומה מאן דמר מפני גרירה אסור וכו', וכיון דבקטנה ליכא אלא שמירת גיטה שלא הזכירו בה שמירת עצמה, כל שיש לה אב מתגרשת על ידי אביה שהוא משמר את גיטה, והוא שלא נשאת אבל נשאת אין לאביה רשות בה, והכי נמי כתב רבנו האי גאון ז"ל בתשובותיו דקטנה על ידי אביה מתגרשת אף על פי שאינה יכולה לשמור את גיטה, וכן כתב הרב בעל ההלכות בהלכות מיאון, אי בציר מהכי לא הוי גיטא ולא מיגרשא עד דמקבל אביה לגיטה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה על כרחא, עד כאן.

גמרא: צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. כלומר באחרים מקנין לו אבל בשאין דעת אחרת מקנה לו אף לעצמו אינו זוכה כדתנן לעיל בפרק הניזקין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל גזל גמור אין בהן אפילו מדרבנן.

האי שפחה היכי דמי אילימא דאתיא שתי שערות מאי בעיא גביה. יש מוכיחין מכאן דאשה אינה מוכרת את עצמה דאם כן לישני ליה בגדולה מוכרת עצמה והכי נמי איתא בספרי כי ימכור איש את בתו איש מוכר את עצמו ואשה אינה מוכרת את עצמה, אלא שתמהו בתוספות על דרשא זו שבספרי דהא קרא דכי ימכור איש אינו במוכר עצמו, ומסתברא דהתם דקא נסיב איש מוכר את עצמו לאו עיקר דרשא קא נסיב מאיש דכתיב

בההוא קרא אלא הכי פירושא כי ימכור איש את בתו איש מוכר את בתו ואין הבת מוכרת את עצמה, וכאן למדך הכתוב דאין אשה מוכרת את עצמה אף על פי שהאיש מוכר את עצמו, כך נראה לי.

אלא לאו דלא אייתיאת שתי שערות. ופלוגתא דרבי יוחנן ושמואל היא בפרק קמא דבבא מציעא גבי מציאת בנו ובתו הקטנים דחד אמר קטן קטן ממש וגדול גדול ממש וחד אמר גדול סמוך על שולחן אביו זהו קטן וקטן שאינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול, והשתא למאן דאית ליה גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן ניחא הכא דאיכא למימר דבנו ובתו הגדולים דקאמר הכא היינו קטן דומיא דשפחתו אלא שאינו סמוך על שלחנו, אבל למאן דאמר גדול ממש מאי שנא בנו משפחתו, יש לומר משום דבבנו קטן זכאי במציאתו ולפיכך ידו כיד אביו אבל שפחה אפילו קטנה אינה זכאה במציאתה [בנדפס: זכאי במציאתה].

דף סה - א

הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני. מהכא משמע דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא אפילו בממון דאם לא כן אינן פודין אלא משל אב והיה להם להוסיף חומש, אלא ודאי שמע מינה דזוכה הוא דבר תורה בשיש דעת אחרת מקנה, ואי קשיא לך הא דתנן בפרק מי שמת זכין לקטן ואין זכין לגדול וטעמא משום שאין יד לקטן לזכות בעצמו כגדול, תירצו בתוספות דהתם בקטן שאינו מבחין בין צרור לאגוז, ואי נמי בקנין סודר שאין לו דעת להבחין קנין חליפי סודר, ואי נמי כיון דקיימא לן דקונין בכליו של קונה אין לו דעת להקנות כליו עד שיגיע לעונת הפעוטות וההיא בשלא הגיע לעונת הפעוטות, וההיא נמי דאמרינן בסוכה לא ליקני אינש לוליבא לינוקא דינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני, מיירי קודם שיגיע לפעוטות אבל אם הגיע לפעוטות מתנתו מתנה, ואי נמי בשיש לו אב המפרנסו, אי נמי אפטרופוס דאין אין מתנתו מתנה כדאמרינן בכתובות בשילהי פרק מציאת האשה (ע, א) תנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלים, אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפטרופא אבל יש שם אפטרופא אין מקחן מקח ואין ממכרם ממכר, והוא הדין למתנה

דקא מדייק לה התם מדתנן המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי וכו' במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום. ואם תאמר לדעת רבי אויא דסבירא ליה הא אפילו במעשר דאורייתא קאמר, והאיך פודין והתנן בפרק הניזקין (נב, א) יתומין שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להם אביהם אפטרופוס חייבין לעשר ואוקימנא להאכיל אבל לא להניח משום דהן עצמן אינן יכולין לתרום ולעשר ולפיכך העמידו חכמים פירותיהן ברשות אפטרופוס משום כדי חייהן אבל מה שמניחין לא יתרום עד שיגדלו הנערים ויתרמו ויעשרו לעצמם, אלמא אפילו לעצמו אינו רשאי לתרום ולעשר, ותנן נמי חמשה שתרמו אין תרומתן תרומה ואחד מהן הקטן והוא הדין לפדות את המעשרות. יש לומר, דהכא מיירי בקטן שהגיע לעונת הנדרים וקרבי יוסה שאמר שתרומתו תרומה, והתם קודם שהגיע לעונת הנדרים, וכדתנן בפרק קמא [בנדפס: שני] דתרומות קטן שלא הביא שני שערות רבי יהודה אומר תרומתו תרומה רבי יוסה אומר אם עד שלא בא לעונת הנדרים אין תרומתו תרומה משבא לעונת הנדרים תרומתו תרומה, אי נמי הכא בכל קטן ופדיון שאני דכיון שפודין שוה בשוה אין צריך דעת כל כך כמו על הפרשת תרומה ומעשרות, ואם תאמר עוד היאך מדקדק מכאן דקטן זוכה לאחרים דכיון שהאב זיכה להן המעות הללו וזכו בהן דבר תורה כמו שכתבנו אם כן לעצמן הן פודין. יש לומר דכיון שאין זה אלא בהערמה וכוונתן לפדות אותו לצורך אביהן. והמעשר חוזר הוא לאביהן אי לאו הוא דזוכין לאחרים אין פדיון פדיון בכיוצא בזה.

הא דאמרינן בריש פרק האיש מקדש איש זוכה ואין קטן זוכה, נראה דלרב חסדא הכי מפרשינן אין קטן זוכה לאחרים דבר תורה ואפילו בשיש דעת אחרת מקנה, ולרב יהודה דאמר דקטן זוכה אפילו לאחרים הוי פירושא אין קטן ממנה אחרים על פסחו.

אמר רבא שלש מדות בקטן אגוז ונוטלו צרור וזורקו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. כלומר אף על פי שהן קדושין גמורין דבר תורה, הפעוטות מקחן מקח וממכרת ממכר במטלטלין. וכבר פירשוה אמוראי בשלהי הניזקין כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כל חד וחד לפום חורפיה. וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון. כלומר דצריכה מיאון אבל פחות מיכן אפילו מיאון אינה צריכה דאין קדושי קטנה המתקדשת על ידי אמה ואחיה כלום אלא אם הגיע [הגיעה] לפעוטות. וקשיא לן דהא תנן ביבמות פרק בית שמאי רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה

צריכה למאן, ואיתמר עלה התם אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנניא בן אנטיגנוס, אלמא הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה ולחומרא פליגי לומר דלעולם מתקדשת למיאון, ואפילו אינה יכולה לשמור קדושיה מדקאמר רבי חנניא כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה מיאון מכלל דשמעינהו לרבנן דפליגי [בכת"י: דאמר] דצריכה מיאון, אם כן רבא דפסק כמאן דיכולה לשמור את גטה ואת קדושיה זמנה קודם לעונת הפעוטות וכדאמרין לעיל גבי יכולה לשמור את גטה, וכן יש לדקדק בדברי רבנו אלפאסי ז"ל שהביא כאן דברי רבא וביבמות הביא דברי רב יהודה אמר שמואל דאמר הלכה כחנניא דאלמא משמע דאידי ואידי חד שעורא הוא, ואפשר לומר דכל שיכולה לשמור קדושיה כסף דידה קאמר כלומר בטיב משא ומתן שלא תאבד כסף קדושיה במשאה ובמתנה והיינו עונת הפעוטות, ושמעינן לה מדרבנן דפליגי עליה דרבי חנניא בן אנטיגנוס ואמרי דאף על פי שאינה יכולה לשמור קדושיה מתקדשת למיאון, ואי בשאינה יודעת לשמור כלל קאמר היאך היא מתקדשת דהא לכולי עלמא אינה מתקדשת אלא לדעתה וכדתנן התם איזו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה, לומר דכל שלא לדעתה אינה צריכה למאן כלל וזו אינה אלא כשוטה כדאמרין לעיל, אלא ודאי יודעת ואינה יודעת [בנדפס: בפעוטות] כפעוטות קאמר, ועלה קאמר רבי חנניא בן אנטיגנוס דכל שאינה יכולה לשמור קדושיה יפה כפעוטות שלא תאבדם במשאה ובמתנה אינה מתקדשת למיאון, וטעמייהו דרבנן התם משום דכיון שהיא יכולה לשמור קדושיה שלא תזרקם, ויש לה להתגרש שאפילו בקדושי אביה שהן תורה תקינו לה רבנן יד להתקדש במיאונין, וכן מצאתי בירושלמי דגרסינן התם בפרק בית שמאי מה חלוקין על רבי חנניא בן אנטיגנוס מן מה דאמרי רבי יוחנן איזוהו היא קטנה שהיא צריכה להתגרש כל שנותנין לה גיטה ודבר אחר עמו והיא מוציאה אותו לאחר זמן, הדה אמרה חלוקין על רבי חנניא בן אנטיגנוס. כך נראה לי. ובספר המאור תירוצין אחרים במסכת יבמות.

הגיעו לעונת הנדרים נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת ולא מתייבמת. פירש רש"י ז"ל: הגיעו לעונת נדרים, שנה אחת לפני נערותיה [בנדפס: נערותה] נדריה נבדקין כדתנן במסכת נדה בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין אם ידעה לומר לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר והקדשה הקדש, חולצת, אם הביאה סימנין לא אמרינן שומא נינהו, אבל קודם זמן זה קטנה היא ואין סימניה סימנין ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש, עד כאן. ויש להקשות עליו דהא פלוגתא הוא ביוצא דופן תוך זמן אי כלפני זמן או כלאחר זמן וקיימא לן

כמאן דאמר תוך זמן כלפני זמן ושערות שומא נינהו, ורבא גופיה הוא דפסק הכי התם וסבירא ליה דתוך זמן אינה חולצת כדאמרינן התם אמר רבא הלכתא תוך זמן כלפני זמן, רב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתיא דרבא בהאי לישנא אמר רבא קטנה כל שתים עשרה שנה ממאנת וחולצת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת, ורבנו תם ז"ל פירש דודאי רבא בפסק הלכה הכי סבירא ליה כשמעתיא דפרק יוצא דופן וכדאיפסיקא הלכתא ביבמות פרק מצות חליצה. והכא אליבא דרבי ישמעאל בר רבי יוסי נקט לה דאית ליה איש כתוב בפרשה אבל אשה בין קטנה בין גדולה, כדאיתא התם בפרק מצות חליצה, וקאמר רבא הכא דבת אחת עשרה שנה ויום אחד דנדריה נבדקין חולצת אבל קודם לכן לא תחלוץ, והכי נמי אמר רבא התם בפרק מצות חליצה אליבא דרבי ישמעאל ברבי יוסי דקאמר התם רבי ישמעאל משמיה דאבוה איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה, ואמר רב אסי מדבריו של ברבי קטנה חולצת כפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים, הרי שבלשון אחד אמרן רבא הכא והתם דאלמא משמע דהכא נמי אליבא דרבי ישמעאל בר רבי יוסי נקט לה, אבל איהו כמאן דאמר מקשינן אשה לאיש סבירא ליה וכדאיפסיקא הלכתא התם בהדיא והלכתא עד שתביא שתי שערות, ואיכא מאן דמפרש דרבא גופיה הוא דקאמר התם והלכתא עד שתביא שתי שערות כלומר אף לדבריו של ברבי עד שתגיע לעונת הנדרים אבל הלכתא עד שתביא שתי שערות, ור"י ז"ל כתב דהכא גרסינן רבה ולא רבא ורבה אית ליה תוך הפרק כלאחר הפרק, והביא ראיה לדבריו מדקאמר הכא ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ובבבא בתרא פרק מי שמת (קנה, א) גמרא המוציא מחברו עליו הראיה אמרינן קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו רבא אמר רב נחמן בן שמנה עשרה שנה, והכי גריס רבנו חננאל ז"ל, אלמא הכא לא גרסינן רבא אלא רבה כי היכי דלא תקשי דרבא אדרבא.

ובהלכות רבנו אלפאסי ז"ל בפרק מי שמת גריס בהא דהכא רבא כדמייתי מינה ראיה כמו שכתוב שם.

ומיהו מדברי הגאונים ז"ל אינו נראה לא כפירושו של רבנו תם ז"ל ולא כדברי ר"י ז"ל לפי שהגאונים ז"ל כתבו לזו סתם, ואף רבנו אלפאסי ז"ל כתבה בהלכות, ונראה שפירושו כפירושו של רבנו שמואל ז"ל שפירש דאעונת נדרים של קטן קאי שהוא בן י"ב שנה ויום אחד כדאיתא התם במשנה פרק יוצא דופן דנדה דבן י"ב שנה ויום אחד נדריו נבדקין והלכך בקטנה שהביאה שתי שערות והגיעה ל"ב שנה ויום אחד גדולה

היא דגדלות האשה ממהרת לבא משל איש כדאיתא התם, וכנגדו בקטנה דקאמר נערה היא אלא משום דנקט שלש מדות בקטן קאמר בקטנה ולא קטנה ממש אלא נערה וכאלו אמר וכנגדן באשה חולצת, וההיא דאמר רבא ביבמות פרק מצות חליצה עד שתגיע לעונת הנדרים, והתם על כרחין לעונת הנדרים שבאשה קאמר דבקטן לא מיירי התם, איכא למימר דלדבריו דברבי קאמר וליה לא סבירא ליה, ומיהו קשה קצת דאם כן מאי קא משמע לן רבא פשיטא דאם גדולה היא חולצת, ושמא משום הנך תרתי אחריני נקט לה ולכלול כללא דתינוק ותינוקת קא בעי ואף על פי שהאחת מהן פשוטה, ובעל ההלכות נראה שפירש הגיעו לעונת הנדרים דנדריהם קיימין בין יודעים לשם מי נדרו בין אינם יודעים דהיינו בקטן בן י"ג שנה ויום אחד ובאשה י"ב שנה ויום אחד והוא שהביאו שתי שערות כדאיתא התם בפרק יוצא דופן בנדה, וזה לשונו שכתב בהלכות מיאון, הגיעו לעונת נדרים קטן בן י"ג שנה ויום אחד וקטנה בת י"ב שנה ויום אחד נדריהן נדר והקדשן הקדש וכנגדן בקטנה חולצת, ומיחלץ לא חלצה עד דהויא בת י"ב שנה ויום אחד והיא דאתאי שתי שערות, עד כאן. ונראין דבריו מדאמרינן הכא נדריהן נדר והקדשן הקדש, דאלו קודם הזמן הזה אין נדריהן נדר עד שבדקין אותם ולא קתני בהו במתניתין נדריהן נדר אלא נדריהן נבדקין, וכלשון הזה הוה ליה לרבא למינקט, אלא ודאי מדנקט הכי שמע מינה דכשהגיעו לעונה שנדריהן קיימין אף על פי שאין יודעין וכדקתני בהו במתניתין אחר הזמן אף על פי שאמרו אין אנו יודעין לשם מי הקדשנו ולשם מי נדרנו נדריהן נדר והקדשן הקדש, וקטנה דנקט לאו דוקא וכדאמרן לעיל, אי נמי משום דקטנה היא למכור בנכסי אביה קרי לה קטנה. כך נראה לי [בנדפס: ואלא מיהו נראה לי דלא חלקו בין נכסי האב לנכסים אחרים אלא בבן דמצוי לירש נכסי האב אבל לא בבת דאינה מצויה לירש, והטעם הראשון נראה לי עיקר].

דף סה - ב

גיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא. איכא למידק וכי מטא מיהא הוי גיטא ואמאי והא לא חזרה שליחות אצל הבעל, ויש לומר דכיון

שהבעל לא התנה בכך כלל אלא היא לא הוי שלוחו אלא שלוחה ומתחלה ועד סוף הוא שלוחה עד מתא מחסיא שליח באה ובמתא מחסיא שליח קבלה ובכי הא לא שייך למימר לא חזרה שליחות אצל הבעל, עוד יש לומר דכא לא הוי אלא כקבלה אריכתא דהכי קאמרה ליה קבליה בבבל ולא תגמר הקבלה עד דמטית למתא מחסיא והוה ליה כאומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום.

[בנדפס : הא דאמר רבא [רבה] : **הא רבנן דקאמרי קפידא הא רבי אלעזר דאמר מראה מקום היא לו**. קשיא לי והא רבי אלעזר נמי לא פליג עלייהו דרבנן אלא בגט וטעמא דידיה משום דאיהו כיון דבעל כרחה מגרשה מראה מקום הוא לו וכדאמרינן לעיל אלמא בעמא מודה להו, ויש לומר דמכל מקום כיון דרבנן אית להו קפידא אפילו בדידה ואף עלגב דבעל כרחה מגרשה ורבי אלעזר לית ליה בהכי שמע מינה דטפי אית קפידא לרבנן מרבי אלעזר וכיון שכן כל היכא דמשלח רוצה לערב באותה רוח דילמא רבי אלעזר דלית ליה קפידא כולי האי, בהא לאו בקפידא אמר ליה לערב בגרוגרות, ואי נמי דהכא נמי לרבי אלעזר בעל כרחין דהא לא מערב אלא למצוה כגון שבא רבו לאותו רוח וכיוצא בה, כדאיתא בעירובין והילכך לאו בקפידא אמר אלא מראה מקום הוא לו. כך נראה לי].

כאן בשלו כאן בשל חבירו. פירשו בתוספות בשלו איכא קפידא אבל בשל חבירו, כלומר בשאמר לו המערב אני אערב לך משלי מן הגרוגרות והלך וערב לו בתמרים בהא ליכא קפידא כיון דמשל עצמו מערב לו למה יקפיד בכך כל מה שנותן לו מקבל ממנו וזה פירוש יפה ולא כן פירש רש"י ז"ל.

מתני' : בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וכו'. ירושלמי : **אמר רבי מנא ולא סוף דבר בקולר של סכנה אלא אפילו בקולר של ממון שכל הקולר בחזקה של סכנה**. תוספתא : הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה רבן שמעון בן גמליאל אמר אם נפל מעצמו הרי זה גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו, והתמה [והתימה] בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח הרי זה גט עד שיודע בברור שהרוח דחפתו, עד כאן. וזה היפך התוספתא, ועוד ספק איסורא הוא ולחומרא, ושמא טעות ידי סופר יש בחיבורו של רבינו ז"ל וחסר ממנו אם מיד נפל הרי זה גט כדברי התוספתא, אחר כך

מצאתי בהגהות הרב ראב"ד ז"ל שהגיה עליו כך ואמר זה הספק להקר בירושלמי מצא אותו אם על אתר נפל הרי זה גט אם לאחר זמן נפל אינו גט. עד כאן. וכך הוא לשון הירושלמי ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו נשמיעיניה מן הדא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם על אתר נפל הרי זה גט אם לאחר זמן נפל אינו גט וההן על אתר לאו ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה גט.

דף סו - א

הא דאמרינן : דרא רב אבינא לסילתיה וליזל לגביה רב הונא רביה דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו וכו' ומה גיטו אף על גב דלא פריש אף מתנתו אף על גב דלא קנו מיניה. איכא למידק דהכא ודאי דמצוה מחמת מיתה חשבינן ליה וכדאיתא בסמוך בהדיא, ואם כן למאי איצטריכיה לדרב הונא מתניתין היא בבבא בתרא פרק מי שמת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ורב הונא גופיה מאי קא משמע לן, ויש לומר דהכי קאמר בכל מקום גיטו כמתנתו מה מתנתו וכו' ובכל מקום מתנתו כגיטו, וכל שבגיטו אף על גב דלא פריש תנו כותבין ונותנין דהכי הני [בנדפס : דהכי נמי] ארבעה דמתניתין יוצא בקולר ומפרש ויוצא בשיירא ומסוכן אף במתנתו אינו צריך קנין והיינו דאשמעינן רב הונא והיינו דאיצטריך רבי אבינא לדרב הונא רביה דהא דגניבה לא שכיב מרע הוה אלא יוצא בקולר. וכן תירצו בתוספות, וכן מצאתי בירושלמי דגרסינן התם גבי יוצא בקולר רבי אלעזר שאל מתנתו כמתנת שכיב מרע רבי נחמן בשם רבי יעקב אדמוני אמר מה דהוא צריכה לרבי אלעזר היא פשיטא לרבי יוסה בן חנינא באומרת תנתן כבינתי לבתי כהדא גניבא הוה, אי נפק מקטלא אמר יבון לרבי אבינא זוזי מן חמרא דכפר פניא ולא יבין ליה חשין להדא דרב דרב אמר היורש כמשעבד וכו' ולא יתנון ליה משום חוב יתנון ליה משום מתנה חשין להדא דרבי אלעזר דרבי אלעזר שאל מתנתו כמתנת שכיב מרע איתי רבי זעירא לרבי יצחק עטושייה ותנא ליה כגטין כך מתנה, ואף על גב דטעמא דשכיב מרע דלא בעי קנין פרישנא התם כדי שלא תטרף דעתו עליו איכא למימר דהכא נמי כיון דטרידו איכא למיחש נמי להכי, ורבינא אלפאסי הכין כתב דהני ארבעה

דמתניתין כמצוה מחמת מיתה נינהו, ולגבי מסוכן לא חדית ביה רב הונא לגבי מתנה דהא פשיטא דמצוה מחמת מיתה הוא, אלא לענין גט חדית ביה שאם עמר [בנדפס: אחד] חוזר כעין שהוא חוזר במתנות, ואי נמי מסוכן קרי ליה כל שקפץ עליו החולי שלא כדרך העולם אבל בשכיב מרע דעלמא בעינן עד דאמר וויי ליה לההוא גברא דמאית והכי איתא בירושלמי [בנדפס: ואכתי קשיא לי מה קאמר מה גטו אף על גב דלא אמר תנו אף מתנתו אף על גב דלא קני מיניה, דהא לא שייכי בחד טעמא דאילו בגיטו טעמא משום אומדנא דכל שאמר כתבו אף על גב דלא אסיק דיבוריה לומר תנו אומדן דעתא הוא דלא רצה לשחק בה אלא מתוך שהוא בהול שיוצא בקולר או מפרש או יוצא בשירא לא אסיק דיבוריה ואינו משטה באותה שעה ודעתיה אכתיבה ונתינה, אבל גבי מתנה אף על גב דגמר בדעתיה לאקנוי בה הקנאה גמורה לא כל כמינה דבמה קנה הא חסרה לה קנין, ויש לומר דכל הנך לרב הונא עשאוּם כמסוכנין וכמצוין מחמת מיתה במתניתין בגיטין כדי שלא תטרף דעתן עליהן וזהו חדושו של רב הונא. כך נראה לי].

שלחו מתם מחמרא כדי ליפות את כחו. פירש רש"י ז"ל: כדי שיהא לו כל היין לאחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו אומרים לו שלך הוא שהחמיץ ואם אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ונאבדו המעות אומרים לו היורשים אבדו מעותיך לפיכך אמר מחמרא דמשמע לדמיו שהכל אחריות לו. והקשו עליו בתוספות דאם החמיץ קצת או נאבדו קצת המעות למה הוא מפסיד הכל די לו לכל היותר שיפסיד מהם לפי חשבון לכל היותר עשאן שותפין, ופירשו הם ז"ל: שאם אמר חמרא שוה ארבע מאות או ארבע מאה מדמי חמרא עשאן שותפין ואם החמיץ או אבדו מקצת המעות אבדו לפי חשבון, אבל עכשיו שאמר מחמרא יפה כחו ואפילו לפי חשבון לא יפסיד כל זמן שנשאר שם יין שוה ארבע מעות שהרי שוה ארבע מאות נתן לו מן היין בין ירויחו או יפסידו. והרמב"ן נ"ר כתב דאם אמר לו יין שוה ארבע מאות ודאי אם החמיץ ממנו קצת מראה לו מחומץ שהרי זה כאומר תנו לו מאה חביות יין מן האוצר דמראה לו חמוץ וכדאמרינן במנחות (קח, ב) האומר לחברו בית בביתי אני מוכר לך ונפל אחד מהן מראה לו נפול שור בשורי אני מוכר לך ומת אחד מהם מראה לו מת, והילכך אילו אמר חמרא כלומר חמרא שוה ארבע מאה היה לו ליקח יין ויטרח וימכור לעצמו והיה לו ליקח כשער המתנה ואם החמיץ מראה לו חמוץ כמו שכתבנו, ואם אמר לו ארבע מאה מדמי חמרא היו הם מוכרים לו אבל לא היה נוטל אלא כשער נתינה ואם הוזל פוחתין לו לפיכך אמר מחמרא שימכרו ממנו ויתנו

הדמים עד ארבע מאות שלמים, ומיהו אם הוקר אינו נוטל אלא ארבע מאה כדאיתא בסוף נערה בכתובות, ואם החמיץ מקצת לא הפסיד, ולי נראה כדברי התוספות דלא אמרו שם מראהו מת ומראהו נפול אלא בדבר מסוים כאומר עבד בעבדי שור בשורי אי נמי חביות בחביותי אבל חמרא שוה ארבע מאות לאו דבר מסוים הוא דהכל מעורב הוא ואפילו דמי בחביות איהו לא חבית קאמר אלא חמרא, והראב"ד ז"ל גרס שם בסוף נערה שנתפתתה הבו לה ארבע מאה זוזי מדמי חמרא לברתי לפיכך אמר רב יוסף דאם הוקר רווחא ליתמי כלומר דהוא ארבע מאה נתן והלכך בין שהוקר בין שהוזל ארבע מאה נותנין לה אם יש ביין שוה ארבע מאה, אבל אם אמר מחמרא ולא אמר מדמי חמרא אם הוקר רווחא לברתי, והיינו דאמרינן הכא בפירקין דמחמרא ליפות את כחו שאם הוקר רווחא לרבי אבינא, ורבנו תם ז"ל פירש ליפות את כחו כי היכי דלא לידחוייה, ומיהו משאר נכסי לא גבי כדאמרינן בנדריים פרק הנודר מן הירק בתחלתו (נה, א) בר מר שמואל פקיד דליתנון תרי עשר אלפין זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמי דרב יוסף עללתא הכי מקריא וכו' ואסיקנא אמר רבא הדא לא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דאיבעי לי שכר בתים ושכר ספינות מאי, אלמא מאן דאמר מחמרא או מעללתא מחמרא ומעללתא דוקא אית ליה אבל משאר נכסי לא גבי, ויפוי כחו דאמרינן הכא היינו כשאין דוחין אותו, ומיהו אף לפירושו של רבנו חננאל ז"ל יש לנו לומר דמשום הכי לא קאמר חמרא דהשתא נמי לא מצו מדחו ליה משום דאי אחמץ קצתו לא לידחוייה לגבי חמוץ, ומדמי חמרא כי היכי דלא לדחוייה אצל מעות אבודין.

מתני': מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו. כתב הרמב"ן נ"ר: מסתברא שאם שמעו שלשה אחד כותב ושנים חותמין ואינו צריך במעמד כולן אף על פי שאמר כל השומע שלא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב.

גמרא: וליחוש דילמא שד הוא. כתבו בתוספות דדוקא מושלך בבור חוששין לשד אלא אם כן ראו לו בבואה דבבואה אי נמי בעומד בראש ההר כאותה דיבמות מקום שאין דרך בני אדם לעמוד שם לפי שהשדין מצויין שם אבל בעיר לא חיישינן, שאם אתה אומר כן לעולם אין כותבין גט לאשה אלא אם כן בודקין אותו ורואין אותו בבואה דבבואה, וכן הוא מפורש כאן בירושלמי אמר רבי חנינא למדני רבי יונתן בני והם שראו בוביא של אדם רב אחא בשם רב חנינא הדא דתימר בשדה אבל בעיר

אפילו לא ראו בוביא של אדם, הא תנינן מי שהיה מושלך בבור ואמר רבי יונתן והם שראו לו בוביא של אדם אמר רבי בון המזיקין מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות ומשום הכי אפילו בשעת הסכנה דלא חיישינן לצרה חיישינן לשד מפני שהן מצויין שם, וכן כתב הרב אלפאסי ז"ל בפרק בתרא דיבמות. גמרא [בנדפס : גבי] מעידין לאור הנר ולאור הלבנה.

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם הוכיח סופו על תחלתו הרי זה גט. והילכתא כרבן שמעון בן גמליאל דבהא לא פליגי רבנן עליה, ואף על גב דפליגי רבנן עליה גבי כותב נכסיו לאחר ושתק ולבסוף צווח שאמר רבן שמעון בן גמליאל הוכיח סופו על תחלתו ורבנן אמרי שאם היה רבו שני כהן אוכל בתרומה ולא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו, הכא שאני דאמר כתובו וכדאמרינן בשחיטת חולין בפרק השוחט, וכן פסק רבנו אלפאסי ז"ל כרבן שמעון בן גמליאל דמשמע דהכין סבירא ליה דלא פליגי רבנן עליה, והכי איתא בתוספתא בריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין לה כל זמן שיש בו נשמה רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ואין נותנין שאני אומר שמא הרוח דחפתו דאלמא דרבנן עדיפא מדברי שמעון בן גמליאל.

דף סו - ב

שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבנו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו. פירש רש"י ז"ל: הא דקתני במתניתין יכתבו בעצמן אחתימה קאי והכא הרי חתמו הן. או דילמא אכתב הגט. עד כאן. והא דנקט כתבו ותנו לאו דוקא אלא הוא הדין האומר לשנים תנו גט לאשתי, דהא לכולי עלמא אמר לשנים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו כדקתני במתניתין, אלא דלרבנותא נקט ליה דאפילו במפרש כתבו איבעיא להו אי כתב ידן הוא אבל כתב הגט לא, והר"ז הלוי דמשום דכל תנו לשנים כמאן דאמר להו כתובו דמי נקט לישנא רויחא. וקשיא לי דאם כן מאי קאמר בסמוך ותפשוט ליה ממתניתין דאיהו אמתניתין קיימי ופירושא דמתניתין גופא הוא

דאיבעיא להו היכין [בנדפס: הכין] ולא הוה ליה למימר אלא והא מתניתין יכתבו ויתנו קתני, ובתוספות פירשו דדוקא נקט אמר לשנים כתבו ותנו דאי באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו לא הוי קפידא אלא אחתימה, אבל בשנים שאמרו כתבו ותנו ולא היה צריך לומר אלא תנו איכא למיחש דילמא אפילו אכתיבת הגט נמי קפיד דאי אחתימה לבד אפילו אמר תנו ולא אמר כתבו הוה קפידא, וגם לפירושם אני מגמגם דאם כן מאי קאמר בסמך ותפשוט ליה ממתניתין, ומאי קא מהדר ליה, היא גופא קא מבעיא ליה, אדרבה מתניתין מיפשט פשיטא להו דאחתימה בלחוד קא קפיד ולא אכתיבת הגט וצריך לי עיון, והא דבי רב דשלחו הכי אי הקפיד אחתימה ואכתיבה, פירשו בתוספות דאזלי לטעמייהו דסבירא ליה לרב לקמן בפרק המגרש (פ, ב) חתם סופר ועד כשר הלכך יכול להיות שהקפיד שיעשו שניהם כתיבה וחתימה, שאילו לדברי האומר חתם סופר ועד פסול היאך אפשר למימר שהקפיד זה אכתיבה כיון שיהא פסול בכך, ומיהו מסתברא דשמואל דשלח להו תצא לאו לטעמייהו בלחוד הוא דשלח להו אלא אפילו למאי דסבירא ליה נמי דחתם סופר פסול תצא דדילמא האי דקאמר להו הכין טעי בדרב וסבור הוא דחתם סופר ועד כשר, ולפי זה הא דקאמר שמואל תצא לאו דוקא משום דאמרוה לסופר וכתב הוא דתצא דכל שכן אי כתבו וחתמו הם דהוה ליה חתם סופר ועד דפסול לדידיה, אלא הכי קאמר תצא דדילמא מקפיד זה אפילו אכתיבה, ומיהו צריך תלמוד דשמואל לא הקפיד אכתיבה וכשר כיון שנכתב על ידי אחר שלא הם. כך נראה לי.

שלח להו תצא והדבר צריך תלמוד מאי היא אילימא מספקא לי מילי אי מימסר לשליח או לא מימסרן לשליח והאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח. קשיא לי מאי קא מהדר בתר ספיקי דשמואל הא דרב גופה היא דצריכה ליה תלמוד דהיינו אי כתובו כתב ידן הוא או כתב הגט הוא, וכדאמרינן נמי לבסוף, ונראה לי דכיון דסוף סוף אהא דמילי צריכין לאהדורי וכדאמרינן במסקנא ואי כתובו כתב ידן הוא אבל כתב הגט כשר והאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח, משום הכיקא מהדר על ההוא טעמא מהשתא לומר אי עיקר ספיקיה דשמואל משום מילי האמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי, אי נמי נראה לי משום דקאמר תצא סלקא דעתין דהכי קאמר אי משום ספיקא דידהו פשיטא לי דתצא אלא דמצד אחר צריכא לי תלמוד.

[בנדפס: והאמר שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח. תימה באומר לשנים למאי אצטרכיה להא דשמואל דאפילו לרבי מאיר נמי] קתני במתניתין אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו, ומשמע נמי דטעמא דרבי מאיר בהא מתניתין משום מילי לא מימסרן לשליח הוא לדעת שמואל, מדאיפליגו עלה אביי ורבא בפרק כל הגט (כט, א) גמרא, המביא גט בארץ ישראל וחלה אביי אמר משום בזיון דבעל ורבא אמר משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח ואמרינן מאי בינייהו שליח מתנה איכא בינייהו למאן דאמר משום בזיון דבעל מתנה לית ליה בזיונא ומאן דאמר מילי לא מימסרן לשליח מתנה נמי מילי נינהו, ואוקימנא בפלוגתא דרב ושמואל דרב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר מתנה הרי היא כגט אלמא שמואל מפרש ליה לטעמיה דרבי מאיר משום דמילי לא מימסרן לשליח, ותירצו בתוספות דאיכא למימר דטעמיה דרבי מאיר משום ביון דבעל הוא כטעמיה דאביי ובעל לא קפיד אכתיבה כיון דחתמי אינהו דעל ידי כתיבה אין קול יוצא ואין הדבר מתפרסם שלא כתבו הבעל בעצמו אבל אחתימה קפיד דעל ידי החתימה הדבר מתפרסם ואית ליה בזיונא, הילכך הכא דאינהו חתמי אף על פי שאמרו לסופר וכתב בעל לא קפיד, והא דאמר שמואל מתנה הרי היא כגט לאו אליבא דרבי מאיר קאמר אלא אליבא דרבי יוסי וכדפסק איהו כותיה בשמעתין דמילי לא מימסרן לשליח, והלכך מתנה ודאי הרי הוא כגט, והא דקאמר התם בפלוגתא רב אמר מתנה אינו כגט ושמואל אמר מתנה הרי הוא כגט לאו אפירושא דמתניתין קאי ואפלוגתא דאביי ורבא, אלא אמאי בינייהו שליח מתנה קאי כלומר דאמרינן דשליח מתנה איכא בינייהו דכל מאן דאמר משום מילי אפילו שליח מתנה לא, תדע דשמואל אמר מתנה הרי הוא כגט. ואינו מחוור, דאדרבה בסופר דידע שאין הבעל כותבו איכא בזיון טפי, ואי איכא למימר בעדים הוא דאיכא למימר דליכא בזיון כולי האי דפעמים שאינן מכירין בכתב הגט אם הבעל כתבו או אחר כתבו, אלא מיהו בכולהו איכא משום בזיון לפי שאינו רוצה שיודע הדבר לא לסופר ולא לעדים אלא לאלו בלבד שגלה להן. ומסתברא דעיקר קשיין ליתא הכא דמשום דאקשינן אילימא מילי אי מימסרן לשליח ושמעינן ליה לשמואל דאמר בהדיא הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח, ניחא להו לאקשווי מדשמואל לשמואל ומשום הכי לא אקשי ליה ממתניתין ואקשי ליה ממאי דקאמר בהדיא בספק הלכה דמילי לא מימסרן לשליח, ואי קשיא לך דשמואל אדשמואל דמדאמר הלכה כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח אלמא סבירא ליה דטעמא דרבי

מאיר דמתניתין משום [בנדפס : בזיון] הוא ולא משום דמילי לא מימסרן לשליח כאוקמתיה דאביי, והתם בפרק כל הגט משמע לכאורה דשמואל כאוקמתה דרבא סבירא ליה, איכא למימר דהכא לא אצטריך שמואל למיפסק דמילי לא מימסרן לשליח אלא באומר לשלשה תנו משום דהתם סבירא ליה לרבי מאיר דכיון דשלשה נינהו בית דין הוא דשוניהו ומילי מימסרן לשליח על ידי בית דין, ואתא שמואל למימר דהלכתא כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח כלל ואפילו באומר לשלשה תנו, אבל לכולי עלמא באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו מילי לא מימסרן לשליח סבירא להו וילמדו ויכתבו, ואפילו בשליח מתנה כך.

אלא לשמואל הא קא מיבעיא ליה וכו'. תמיהא לי האי קושיא אבי רב הוא ליה לאקשויה דאינהו נינהו דאיסתפקא להו מעיקרא, ויש לומר דאין הכי נמי ואכולהו קא פריך אלא משום דאיסתפקא להו מאי הדבר צריך תלמוד דקאמר שמואל ואסיקנא דכתובו היא דצריכה ליה אקשינן תיפשוט ליה ממתניתין, והוא הדין דאקשינן נמי הכי אעיקר בעיא דבי רב מאי קא מיבעיא להו ליפשוטו ממתניתין.

הא דאמרינן : **היא גופא קא מיבעיא ליה.** קשיא ליה על כרחין מתניתין כתב ידן קאמר [בנדפס : דהא אית ליה לרבי מאיר מילי מימסרן לשליח והילכך חתם סופר ועד פסול וכדאמר רב חסדא] בסמוך מתניתין מני כלומר מתניתין דחתם סופר ועד כשר רבי יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח, ואי מתניתין כתב הגט הוה ליה חתם סופר ועד והיכי קתני יכתבו ויתנו, ויש לומר דמספקא ליה דילמא סבירא ליה לרבי מאיר כשר ולא תעשה ובמילתא דלא שכיחי לא גזרו בה רבנן ואפילו חתם סופר ועד כשר לכתחלה וכדאמרינן בסמוך לשמואל גופיה, כך נראה לי.

ומי מודה רבי יוסי באומר אמרו והתנן כתב סופר ועד כשר ואמר רבי ירמיה חתם סופר ועד שנינו. איכא למידק מה קא מקשה מינה לשמואל דהא שמואל במקומה בפרק המגרש (פו, ב) מוקי לה בכתב סופר ועד כדאמרינן ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד שהרי שנינו אפילו כתב סופר ועד כשר ומוקי לה בספרא דמובהק, ויש לומר דלשמואל מתניתין בין בכתב סופר בין בחתם סופר הוא דלא ממעט חתם סופר כלל אלא לומר דכתב סופר שנינו דמשמע כל כתב סופר [בנדפס : בין כתב סופר] מובהק שכתבתו ניכרת בין חתם סופר, והרמב"ן ז"ל כתב דאפילו בכתב סופר נמי נפיק מינה חורבה דזימנין דאמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתומו ומשום כיסופא דסופר חיישינן ולא מחתמי אלא

חד ומכשרי ליה בכתב סופר מובהק ועד אחד ולית ליה כיסופא לסופר בהכי אלא יקרא נמי עבדי ליה, ובעל לא אמר הכי דלא סמך עליה בעד אלא על פלוני ופלוני דאמר, והא דמייתי גמרא דרב ירמיה דעלה איתמר דרב חסדא ומייתי פירושא למתניתין והוא הדין לשמואל נמי הכין הוא. עד כאן. ואינו מחוור בעיני חדא דהא ודאי לא כיחא דלא מחתמי ליה ולא חתים נמי אלא חד מינייהו, ועוד דאם כן למה להו לאיתויי דרב חסדא ורב ירמיה לא הוה להו לאקשוויי אלא ממתניתין ולימא תנן סופר ועד כשר ואי אמרת מודה רבי יוסי באומר אמרו הא נפיק מיניה חורבא וזימנין דאמר להו אמרו לסופר וכו'. והראשון נראה לי עיקר.

ואמר רב חסדא מתניתין מני רבי יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח. פירש רש"י ז"ל: דאי רבי מאיר נפיק מיניה הך חורבא דמפרשי בגמרא זימנין דאמר להו לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ויחתומו ואזלי הנך ומשום כיסופא מחתמו ליה לסופר וכו', ומתרץ כיון דאמר מר לקמן בשמעתין דכל כי האי גוונא כלומר באומר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו כשר הגט אם עשו כן, ולא תעשה דאמר רב הונא אמרו לסופר וכו' כשר ולא תעשה זאת בישראל, מילתא דלא שכיחא היא והילכך לא גזרינן וכדאמרינן בכל דוכתא מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן, ולית ליה לשמואל דהא דרב חסדא דמוקי לה למתניתין כרבי יוסי לבד אלא חתם סופר ועד לכולי עלמא כשר, ומיהו לרב חסדא דאי לא מודה רבי יוסי באומר אמרו מדמוקי לה למתניתין לרבי יוסי דוקא ודלא כרבי מאיר דקסבר דאף על גב דלא שכיחא איכא למיגזר בה והילכך אפילו באומר אמרו אם אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו פסול לרבי יוסי דמילי לא מימסרן לשליח כלל והילכך חתם סופר ועד לרבי יוסי כשר דהא לא חתם סופר עד דשמע קולו של בעל, ואם תאמר והא אמר רב חסדא לקמן כשר ולא תעשה אלמא באומר אמרו כשר, איכא למימר דאליבא דרבי מאיר קאמר לה דלדידיה כשר משום דמילי מימסרן לשליח ולא תעשה גזירה דילמא אמר להו אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ואזלי אינהו ומשום כיסופא דסופר מחתמי ליה, ואף על גב דאמרינן לא תעשה ומדלא תעשה לא שכיחא אפילו הכי כיון דאמר מר כשר גזרינן בחתם סופר לפסול דאי לא נפיק מיניה חורבא, והשתא ניחא הא דמקשו רבוותא ז"ל היכי אמרינן הכא משום דלא תעשה לא שכיחא ולא גזרינן והא רב חסדא אית ליה לקמן כשר ולא תעשה ואפילו קאמר הכא דמתניתין דוקא רבי יוסי דאילו לרבי מאיר חתם סופר פסול משום גזרה, והשתא לא תיקשי לן ולא מידי דהכא אליבא דשמואל מתרצינן הכי אבל לרב חסדא אף על גב דלא שכיחא גזרינן בה, ולעולם לשמואל

דאמר דכל לא תעשה לא שכיחא ולא גזרינן חתם סופר כשר דברי הכל היא, ונשאל רבנו תם ז"ל לרב חסדא דאמר אמרו לשנים אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו כשר ולא תעשה מתניתין דקתני אמר לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו במאי מוקמת לה אי כתב אחד מהם וחתם בעד הוא עצמו עם חברו השני הא אמרת חתם סופר ועד פסול לרבי מאיר, ואי בשאמר להם אמרו לסופר ויכתוב וחתמו אתם הא אמרת כשר ולא תעשה, והשיב דמתניתין בדיעבד, ומשום דקתני במילתיה דרבי יוסי באומר לשלשה תנו ילמדו ויכתבו ויתנו לה דהוי לכתחלה האחד כותב והשנים האחרים חותמין נקט הכא נמי לישנא דלכתחלה, ואינו מחוור, ואיכא למימר דרב חסדא מוקי לה למתניתין בשאמר הבעל לסופר כתוב ואמר לשנים תנו ולשלשה כתבו ותנו ויכתוב אחד מהם ויחתמוהו השנים שלא

דף סז - א

רבי יוסי תרתי קאמר. כלומר, דרבי יוסי סבר דמילי לא מימסרן לשליח ואף באומר אמרו נמי פליג ואסר ושמואל סבר לה כותיה בלא אמר אמרו ופליג עלייהו, באומר אמרו, קשיא לי, כיון דסבירא ליה לשמואל אומר אמרו כשר אם כן על כרחין אית ליה או חתם סופר ועד פסול ומתניתין כתב סופר ועד ודלא כרבי ירמיה או אפילו חתם סופר כשר וכשר ולא תעשה, דאי לא איכא למיגזר וכיון שכן אמאי אמרינן דפליג אדרבי יוסי משום דרב ירמיה אי נמי משום מאן דאמר כשר ותעשה דהא כיון דסוף סוף שמואל פליג אחד מינייהו נימא מודה רבי יוסי באומר אמרו וכתב סופר שנינו דלא כרבי ירמיה אי נמי כשר ולא תעשה, ויש לומר דאפילו לכשתמצא לומר דשמואל פליג באומר אמרו אפשר דלא פליג כלל אמאי דאמר רבי ירמיה דחתם סופר שנינו ולא אמאי דאמר רב חסדא הא מני רבי יוסי היא ולא אמאן דאמר דכל מאן דמודה באומר אמרו סבר כשר ותעשה, ואלא מיהו איהי אית ליה כרבי מאיר דבאומר אמרו כשר ולית ליה מתניתין דחתם סופר דההיא רבי יוסי היא, ואי נמי אמרינן הכי דסמכינן אברייתא דבפרק מי שאחזו (עב, א) דתניא עד שישמעו את קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואמרינן עלה קולו לאפוקי ממאן

דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו, וכתב הרמב"ן נ"ר: דטעמא דרבי יוסי דפליג אף באומר אמרו אף על גב דבעלמא עושה שליח שלא בפניו משום דגט שאני דכיון דבעינן לשמה ובעינן וכתב לה כלומר שיכתוב לה הבעל אין הסופר והעדים עומדין במקום בעל אלא אם ישמעו הם מפיו של בעל ממש, אבל בשאר דברים של גט אפילו לרבי יוסי עושין שליח שלא בפניו ולפיכך יכולה אשה לומר פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבלגיטי שם מיד בעלי, וכן כתוב בהלכות גדולות ועגונה דאיתא לבי דינא ואמרה הו עלי סהדי דפלוני דאיתיה במדינת הים שויתיה שליח לקבלה לקבל גיטא מיד בעלי וכתבין לבי דינא דבמדינת ומשוי ליה תו בעל לההוא שליח שליח לקבלה וכתב גיטא ויהיב ליה אם דנפיל גיטא לידא דשליח אם נשרף או נקרע מיגרשה הדה עגונה, עד כאן.

אבל שליח קבלה אינו עושה שליח לקבלה אלא אם כן אמרה בפירוש שימנה שליח אחר תחתיו דמילי נינהו ולא מימסרן לשליח ולא דמי לשליח הולכה דעושה שליח משום דהוי שליח הגט ממש ולא מילי נינהו, ולפי ענין זה שליח מתנה דאמר אמרו לכולי עלמא אומר לסופר וכותב לעדים וחותמין ולא אמרו מתנה הרי היא כגט אלא באומר כתבו ותנו ומשום טעמא דמילי לא מימסרן לשליח אבל באומר אמרו לכולי עלמא במתנה שרי.

ולענין פסק הלכה: כתב הרב אלפאסי ז"ל: דהלכה כרבי יוסי ואפילו באמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו הרי זה גט בטל ואם נשאת תצא, והביא ראיה מהא דתנן בפרק מי שאחזו (עא, ב) אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להן כתבו אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי זה הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואסקה רב אשי כולה רבי יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכי דלא אמר תנו אלא אפילו אמר תנו נמי ולא מיבעיא היכי דלא אמר אמרו אלא אפילו אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו לא, ותניא כותיה עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אלמא הלכתא כותיה דרבי יוסי אפילו באומר אמרו, וכן כתב בעל ההלכות ורבנו חננאל ז"ל, וחתם סופר ועד כשר, דכיון דאומר אמרו פסול חתם סופר כשר דהא לא נפיק מיניה חורבא וכדאמר רב בפרק המגרש (עו, ב) חתם סופר ועד שנינו.

וכתב הרב בעל התרומות בשם רבנו ז"ל שתמה על דברי רבנו חננאל ז"ל שהביא ראיה מדברי רב אשי, דמה ראיה יש במה שמישב רב אשי מתניתין דמי שאחזו כרבי יוסי דפוסל באומר אמרו שהרי הוא לא פסק כרבי יוסי אלא שמתרץ כולה מתניתין כרבי יוסי ואמר דלית ליה אוקמתא אלא בהכי, אלא מיהו כיון דאשכחן שמואל דפליג עליה באומר אמרו כותיה קיימא לן, אלא אם נאמר דכיון דרב אשי מתרץ מתניתין כותיה [בנדפס: אלא אפילו אמר אמרו] שמע מינה כותיה סבירא ליה כדאמרינן בשבת בפרק אלו קשרים (ק"ב, ב) מדמתרץ רבי יוחנן למילתיה דרבי יהודה כותיה סבירא ליה, וכתב הוא ז"ל דמכל מקום אי אפשר לפסול זה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו ולהכשיר חתם סופר ועד אלא חוששין לדברי שניהם והילכך חוששין באומר אמרו ופסלינן ליה כרבי יוסי וכאוקמתא דרב אשי דפרק מי שאחזו וכברייתא דקתני עד שישמעו את קולו לאפוקי ממאן דאמר אמר אמרו כשר, ומיהו גט בטל לא הוי דדילמא הלכה כשמואל דבתרא הוא וככולהו אמוראי דשמעתין כרב נחמן ורב ששת דאמרי כשר ותעשה וכשר ולא תעשה דאלמא מדמכשרי ליה שמע מינה באומר אמרו [בנדפס: פליגי] בחתם [בנדפס: וחתם] סופר ועד [בנדפס: נמי] פסול [בנדפס: דאיכא למימר דכיון דמכשר שמואל באומר אמרו בחתם סופר ועד פסול] דאי לא נפיק מיניה חורבא, ואף על גב דשנינן אליבא דשמואל כיון דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיחא ולא גזרו בה רבנן שנויא היא ולא סמכינן עלה, ובמסקנא דאמרינן רבי יוסי תרתי אמר ושמואל פליג עליה בחדא תו לא צריכין לההוא שנויא, ועוד דדילמא סבירא לן בהא כרב חסדא דסבירא ליה דאף על גב דלא שכיחא גזרינן בה כדכתבינן לעיל, וכן מאן דאמר כשר ותעשה סבר חתם סופר ועד פסול משום חורבא, ואף על גב דרב מכשיר חתם סופר ועד בפרק המגרש והלכה כרב באיסורי, הני מילי לגבי שמואל אבל הכא דמכשרי כולהו אמוראי באומר אמרו ואם כן סברי דחתם סופר ועד פסול לא קיימא לן כותיה דרב, ואף עלגב דהני תרי פסקי סתרון אהדדי דאי אומר אמרו פסול אם כן חתם סופר כשר ואי חתם סופר פסול אם כן אומר אמרו כשר מכל מקום כיון דאינו מבורר כמאן נקטינן כותייהו לחומרא, והרמב"ם ז"ל כן כתב באומר אמרו הרי זה גט פסול ומתישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל, אבל בחתם סופר ועד הכשיר.

גזרה שמא תשכור עדים. תמיהא לי אמאי לא אמר משום גזרה דלעיל. וניחא לי, דמשום דרב חסדא אמר בהדיא דאף על גב דלא תעשה אכתי איכא למיגזר אם כן לדידיה לא תסלק הגזרה משום דלא תעשה ולא

הועילו חכמים בתקנתן, וכיון דלרב חסדא לא מיתרצי בהכי אוקמא
בטעמא דמתרצתא לכולהו. כך נראה לי.

סליק פרק התקבל בסיעתא דשמיא

פרק **מי** **שאחזו**

דף סז - ב

מתני': **מי שאחזו קורדייקוס. פירשו בגמרא: מי שנשכו יין חדש.**

ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. ואפילו נכתב באותה שעה ולאחר
שנתרפא נתנוהו לו ונתנו לה פסול, לפי שלא נכתב במצות הבעל שאין
בדבריו כלום.

אמר כתבו גט לאשתי. כלומר בבריו ואחר כך **אחזו קורדייקוס ואמר אל**
תכתבו אין דבריו האחרונים כלום אמר ריש לקיש (ע, ב) וכותבין ונותנין
לאלתר. מלישנא יתירא דקתני אין דבריו האחרונים כלום ולא קתני לא
אמר כלום.

דף ע - ב

הא דאקשינן לרבי יוחנן : מדאמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. דאלמא כותבין ונותנין לאלתר אף על פי שאינו משתפה ומינה דהוא הדין למי שאמר כתבו ותנו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס דכותבין ונותנין לאלתר. קשיא לן אי אתיא לדמויי שחט בו שנים למי שאחזו קורדייקוס תיקשי לן מתניתין דקתני מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום. ויש לומר דלכולי עלמא שחט בו שנים דעתא צילתא הוא, מי שאחזו קורדייקוס דעתא שגישתא הוא, אלא דסלקא דעתין דמקשה דאי אפשר דבין צואה לכתיבה או לנתניה לא חליש עליה עלמא טובא והוי דעתא שגישתא ואפילו הכי לא חיישינן דכיון דבשעת צואה הוי דעתא צילתא לדעתא שגישתא דבתר הכין לא חיישינן ואתיא כריש לקיש אבל לרבי יוחנן דאמר לכשישתפה קשיא, והכין משמע בירושלמי אלא שהחליפו שם השיטה רבי יוחנן אמר עודהו קורדייקוס עליו כותבין גט ונותנין לאשתו רבן שמעון בן לקיש אמר לכשישתפה אמר רבי זירא מתניתין פליגא על רבן שמעון בן לקיש ולית לה קיום הרי שהיה צלוב או מגוייד ורמז ואמר כתבו גט ותנו לאשתי כותבים ונותנים בחזקת שהנשמה תלויה בו ואפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת הדא פליגא על רבן שמעון בן לקיש ולית לה קיום. ואם תאמר מכל מקום תיקשי לריש לקיש דהא למאי דסבירא ליה למקשה לשוטה איכא לדמוייה דהא נמי לאו סמיה בידו כשוטה ובשוטה הא אמרינן דמודה ביה ריש לקיש דאין כותבין אלא לכשישתפה, ותירצו בתוספות דאין בדבריו של ריש לקיש ממש שוטה כלל ואנן הוא דאמרינן דאפילו לריש לקיש בשוטה אין כותבין הואיל ולא סמיה בידו וסמכינן אמסקנא, ושמא המקשה היה סבור עכשיו דלריש לקיש אפילו בשוטה כותבין ונותנין לאלתר כיון שאמר בשעה שהיה בריא כמו בשחוט בו שנים שגם הוא הולך ומתקלקל למאי דסבירא ליה. ויש לומר עוד דשחט בו שנים סמיה בידן דעבידנא ליה סמתרי וחי כדאמרינן בהרוגי מלכות אי לאו זיקא עבידנא להו סמתרי וחי ואף על גב דהרוח מבלבלתי כדאיתא התם אפשר בביתא דשישא כדאמרינן בסמוך.

[בנדפס : הא דאקשינן מדשמואל דאמר שחט בו שנים או רוב שנים קשיא לן למה לי להדורי בתר הא דשמואל ליקשי ליה מגופא דברייתא דקתני ראוהו מגוייד או צלוב דשמואל גופיה בההיא ברייתא אמרה ובירושלמי נמי מההיא ברייתא הוא דמקשה ולא מדשמואל כמו שכתבתי למעלה, ונראה לי דאי לאו דשמואל מברייתא לא משמע להו דהוי דעתיה שגישתא כמו קורדייקוס אבל בשחט שנים ודאי משמע להו דהוי דעתא

שגישתא כמו קורדייקוס, ואי נמי משום דבעי אגב אורחיה לאשמועינן דטעמא דאינו גולה על ידו כיון דהשתא מיהא חי הוא אלא שהרוח בלבלתו. כן נראה לי].

הא דאקשינן : **אלא מעתה יהא גולה על ידו**. לאו אשינויא דשנינן חי הוא וסופו למות הוא דאקשינן דכל שכן דקשיא למאי דסבירא ליה למקשה דמהשתא חשבינן ליה כמת, אלא אעיקרא דמילתיה דשמואל דאמר מעידין עליו הוא דמקשינן דאם כן יהא גולה על ידו אלא מדלא גלי שמע מינה דיכול להתרפאות, ואף על גב דתנן נקובת הושט ופסוקת הגרגרת, דילמא אדם שאני, ואף על גב דבחולין ריש פרק אלו טרפות (מב, א) לא משמע הכי, דילמא טרפיות יש מהן שנוהגין באדם כבהמה כלקתה בכליא כדמשמע התם ואף שאינן כאדם כנחבסה הגולגולת וניקב קרום של מוח כדמשמע בהניזקין (נו, ב) גבי טיטוס ביתוש דנקר במוחו שבע שנים, ואף זה סבירא ליה למקשה דיכול להתרפאות [להתרפאות] באדם.

ירושלמי. נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדוקוס הפלוגתא דרבי יוחנן ורבן שמעון בן לקיש. [בנדפס : עד כאן. ומכאן נראה דאפילו כתבוהו בעודו שפוי ונעשה קורדייקוס בשעת נתינה לגירושין פסול לרבי יוחנן, ואם כן חולה צריך בדיקה בין בשעת כתיבה בין בשעת נתינה. וקשיא לי דהא דאמרינן לקמן (עג, ב) בפירקין גמרא לא תתיחד עמו באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה שיחול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותו רגע אי אפשר לבדוק, ומדברי רבותינו בעלי התוספות נראה לי שאין מקפידין אלא בשעת כתיבה ושלא כדברי הירושלמי והתוספתא, וצריך לי עיון].

וקיימא לן כרבי יוחנן דאין כותבין אלא לכשישתפה בין בשוטה בין בשאחזו קורדייקוס, אבל צלוב או מגוייד או ששחט בו שנים או רוב שנים כותבין ונותנין כל זמן שיש בהן נשמה ואין צריכין בדיקה אחר כך דדעתא צליתא ניהו אלא דכחישותא הוא דנקיטא בהו, וכתבו בתוספות דמהכא משמע דכל היכא דכתבין גיטא לשכיב מרע צריכין לדקדק שלא יתקלקל בשעת כתיבה דפעמים אינו מיושב בדעתו ולא סמסייה בידן ולכולי בדלית סמייה בידן אין כותבין, ואפילו סמייה בידן כיון דמחוסר מעשה אין כותבין לרבי יוחנן, ואף על גב דבשחט בו שנים אין צריך בדיקה הא אמרינן דדעתא צלותא הוא, כיון דמתוך בוריו נשחט אבל הכא דמתוך חליו פעמים שאינו מיושב בדעת, והא נמי דתניא בתוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לגג ונפל ומת כתבין כל זמן שיש בו

נשמה, וההיא דמתוך [בנדפס : כמתוך] חליו הוא, דילמא התם בבדיקה קאמר, והיינו דאמרינן גבי נשתתק וליחוש דילמא שיחה דלא לאו נקטיה, דאלמא כל שנשתתק כשוטה חשבינן ליה, אף על גב דיש לבעל הדין לחלוק דהתם בנשתתק מתוך בוריו דעתא שגישתא היא אבל מתוך חליו כחישותא דחליו הוא דנקיט ליה, ומיהו בירושלמי משמע דאפילו נשתתק מתוך חליו צריך בדיקה אלא שדיו פעם אחת דגרסינן התם תני במה דברים אמורים בנשתתק מתוך בוריו אבל נשתתק מתוך חליו דיו פעם אחת, ובתוספתא משמע דאפילו חולה בודקין אותו שלשה פעמים דתניא התם היה חולה או משותק והרכין בראשו בודקין אותו שלשה פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו לאו דבריו קיימין.

ולענין גוסס כתב הרב רבנו יואל מבונא דכמת הוא חשוב ואף על פי שדעתו מיושבת עליו ודבריו מכוונין בפיו אינו יכול לגרש מדאמרינן בבבא בתרא בפרק יש נוחלין ובקדושין פרק עשרה יוחסין ולרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, ופירש שם רבנו חננאל ז"ל שאינו יכול להקנותם כיון דרוב גוססין למיתה הרי הוא חשוב כמת, והילכך אף אנו נאמר כשם שאינו יכול ליתן ולהקנות נכסיו אף אינו נותן גט, אף על פי ששנינו בריש אהלות (מה, ב) ובמסכת שמחות הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו נוחל ומנחיל זוקק ליבום ופוטר מן היבום, היינו דוקא במילי דאתו ממילא אבל גיטו ומתנתו דמכח דיבורו ודעתו נינהו לא, והא דתנן נמי בפרק כל הגט (כת, א) הניחו זקן או חולה נותנו בחזקת שהוא קיים, ואמרינן עלה בגמרא לא שנו אלא חולה שרוב חולים לחיים אבל גוסס שרוב גוססין למיתה לא, דמשמע דטעמא דרוב גוססין למיתה ואין מחזיקין אותו בחזקת שהוא קיים הוא דלא יתן הא ידעינן ביה דאכתי לא מיית נותנים כל זמן שיש בו נשמה, לא היא אלא הכי פירושו אם נתנו לשליח קודם שהיה גוסס ולא הספיק שליח ללכת עד שהניחו גוסס אינו יכול ליתן בחזקת שנתרפא משום דאין רוב גוססין לרפואה ולחיים אלא למיתה ולא נתרפא ועדיין גוסס הוא או מת.

אבל ר"י בעל התוספות זצ"ל כתב : דגוסס כחי הוא לכל דבריו וכשדעתו מיושבת עליו ויכול לדבר מתנתו מתנה וגיטו גט גמור מדאמר שמואל הכא ובפרק בתרא דיבמות (קכ, ב) נמי איתא שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ואין לך גוסס גדול מזה וטפי עדיף מגוסס דפעמים שהגוסס מתרפא ושחט בו שנים אי אפשר לו לחיות והתרפאות, וכן מגוייד וצ'וב דגוססין הן ותניא כותבין ונותנין ותניא נמי

בפרק קמא דערכין גוסס נודר ומעריך, אלמא מתנתו מתנה דאי לא לא עדיף אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט, וההיא דנפלו לו נכסים בשעה שהוא גוסס, לאו משום דגוסס אין מתנתו מתנה נקט לה אלא משום דרוב גוססין אין יכולין לדבר אבל ודאי בשיכול לדבר נותן מתנה ומזכה. ואם תאמר אם כן אמאי לא נקט בנכסים שנפלו לו בשעה שהוא חולה ונשתתק דאז נמי אינו יכול ליתן אלא בבדיקה, וכדתניא הכא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ומתנות, איכא למימר משום דלא פסיקא ליה דאין רוב חולים או ברואים משתתקין אבל רוב גוססין משתתקין. ועוד דמסתמא רוב חולים לחיים ויתרפא ואז מתנתו מתנה, ואם כן אכתי תהדר קושיין לדוכתיה יכיר למה לי לא יהא אלא אחד [בנדפס: אחר] אי בעי למיתן ליה מתנה מי לא מצי יהיב, ואפשר נמי דרבנו חננאל ז"ל לאו משום דחשבינן ליה מעתה כמת אף על פי שיכול לדבר קאמר אלא משום דכמת הוא חשוב שאינו יכול לדבר אמר, ועוד נראה להביא ראיה מעובדא דפרק הזורק (עז, ב) דההוא גברא דכתב גיטא לדביתהו בהדי פניא פניא דמעלי שבתא ולא איספיק למיתביה ניהליה למחר תקף עליה עלמא טובא אתי לקמיה דרבא אמר ליה ליקנייה ניהלה לההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא, אלמא מדאמרינן תקף עליה עלמא טובא שיהוא [בנדפס: שהיו] מתיראין שמא לא יעבור השבת והרי הוא כמת [בנדפס: מת] ולא יכיל [בנדפס: יוכל] ליתן והוצרכו להקנות לה הבית בשבת בודאי גוסס היה ואף על פי מתנתו מתנה וגיטו גט, ובתוספתא שכתבנו למעלה נמי מוכיח כן מדקתני ועלה לגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה.

ודילמא שיחה דלאו לאו נקטיה אי נמי שיחה דהן הן נקטיה. מקצת ספרים יש דלא גרסי אי נמי והיא הגירסא הנכונה לפי ששלשה פעמים דקתני במתניתין לאו שלשה פעמים של לאו לבד או של הן לבד קאמר אלא שלשה הן ושלה לאו שהן ששה, והכי איתא בירושלמי ובלבד בסירוגין אומר לו נכתוב גט לאשתך הן ולאמך לאו ולאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לחמותך לאו, ואפילו לספרים דגרסי אי נמי איכא למימר דהכי קאמר דילמא בדיקת הלאו או ההן בלא דעת ובמתכוין השיב עליו.

וליחוש דילמא קררא אחדיה או נמי חמה אחדיה. ואם תאמר מאי פריך וכי בשביל כך נכתוב הגט ואם נחמיר עליו שלא לכתוב היכי שייך הכא חששא, וליכא לפרושי וליחוש דילמא קרא אחדיה ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר נצרכה גט משני, ואם מת חולצת ולא מתיבמת, דהא במתניתין כותבין ואין כותבין קתני, ומצאתי בתוספות דהכי

פירושא למה נעגן אשה זו דמיד שלא כיון דבריו נאמר שאינו בדעתו ולא נבדוק אותו יותר דילמא קרא אחדיה ונצריכינהו בדיקות אחרות.

דף עא - א

מאי קא משמע לן תנינא נשתתק ואמר לו נכתוב לאשתך וכו'. קשיא לי טובא קא משמע לן דטפי עדיף הרכנה מכתובת חרש דהרכנת הראש כדבור דמי וכדאמרינן בירושלמי היא הרכנה היא שמיעת קולו, ולקמן נמי אמרינן דקולו לאפוקי דרב כהנא אמר ואילו בהרכנה כותבין, ויש לומר דהשתא לא סבירא ליה הכין למקשה, ומאן דמתרץ למאי דסבירא לי מתריץ ליה, כך נראה לי.

[בנדפס: הא דפריך: רבי זירא אלם קאמרת. קשיא לי מאי סבירא ליה אי קסבר דנשתתק כאלם אם כן הרי הוא כפקח ואפילו בדיקה לא ליבעי ואי קסבר דכל שנשתתק חוששין דילמא דעתיה שגישתא אם כן מאי קאמר אלם קאמרת דהא לא דמי נשתתק לאלם ואכתי מאי קא משמע לן רב, ויש לומר דלרבי זירא נמי אין מגרש אלא בבדיקה כשנשתתק, ולא עוד אלא דאפשר דפקח ונשתתק טפי עדיף מאלם מעיקרו כרבן שמעון בן גמליאל דבסמוך דעדיף ליה טפי פקח ונתחרש מחרש מעיקרו. וצריך עיון].

אמר רבי זירא אי קשיא לי הא קשיא לי. קשיא לן דודאי מדקאמר אי קשיא לי הא קשיא לי משמע דאמילתיה דרב קא מקשה, וכן נמי משמע מדקא נסיב לישנא דרב ואמאי הרי יכול לדבר מתוך הכתב. וזה תמה [תמיה] דבלא מילתיה דרב הוה ליה לאקשווי אמתניתין והלא יכול להגיד בהרכנת הראש, ותירצו בתוספות דהרכנה דאלם הוה אמינא דלא חשיבא הגדה מעליתא לענין עדות אף על גב דחשיבא לענין גט, דהא איכא למימר דלענין גט לא בעי דיבור, אבל על רב מקשה כיון שהחשיב כל כך חרש שיכול לדבר מתוך הכתב שעל ידי כך הוציאו מדין חרש והוי כמדבר ואינו שומע אם כן דיבור מתוך כתב דיבור גמור חשיב ואם כן אלם יכול להגיד מיקרי, ופירשו גם כן דהא דמקשינן תו מברייתא דקתני כשם שבדקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות

לא אדרב קא מקשה אלא מתנייתא פריך אהדדי, ובתר דסיים קושיא זאת חזר להקשות לרב מההיא דחרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו, ואינו מתחוויר בעיני, חדא דודאי לכאורה משמע דרבי זירא הוה מקשה ואזיל נמי מברייתא דכשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדיות, ומידע הוה ידע לה לההיא ברייתא, ואם כן כי קא מקשה אדרב מברייתא דפרט לאלם שאינו יכול להגיד הוה ליה למיפרך מינה אמתניתין ואי משנינן לה דגיטין שאני דהרכנה חשיבא הגדה לענין גיטין ולא חשיבא הגדה לענין עדות הוה פריך ליה מדתניא אידך כשם שבודקין אותו לענין גיטין כך בודקין אותו לעדיות, ועוד דאי אמרת דלגבי גיטין לא בעינן הגדה מעליתא כמו בעדיות, אף לדברי רב נמי נימא הכין דגיטין שאני, ועוד דדוחק הוא לומר דכי קא פריך מדתניא כשם שבודקין אותו לגיטין הפסיק הענין ולא אקשי לרב ובתר הכי הדר לאקשיי לרב, ונראה לי דכולהו פירכי אדרב פריך להו ואי לאו דרב מתניתין ומתנייתא לא קשיין אהדדי כלל דהוה אמינא דודאי כשם שהרכנת הראש הוה הגדה לענין גיטין הכי נמי הוה הגדה מעליתא לענין עדות, וכדתניא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדות והיינו באלם ששומע ואינו מדבר שהוא כפקח לכל דבריו, והא דתניא אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול לדבר, הוה מוקמינן לה באלם שאינו שומע ואינו מדבר דהוה ליה כשוטה, והא דקא קרי ליה אלם ולא קרי ליה חרש משום דנסיב לי צד הצריך לעדות דהיינו צד דיבור, והוא הדין נמי לגיטין דגיטין ועדיות לגבי האחד דינא אית להו, אלא לרב דאמר חרש אינו יכול לדבר אם יכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דאלמא כתיבא הוה לה הגדה מעליתא ומוציאה אף מידי ספק חרש שאינו שומע ואינו מדבר, אם כן ברייתא דקתני פרט לאלם אמאי שאף כשתמצא לומר דהרי [בנדפס: דהיינו] אלם שאינו שומע ואינו מדבר מכל מקום אם יכול להגיד מתוך חהכתב אמאי אינו חייב ואמאי פסיק ותני דלעולם אינו חייב, אלא שמע מינה דכשוטה חשבינן ליה וכתיבת ידו אינו מוציאתו מידי ספק שטותא, ומשני דלא משום דחשבינן ליה כשוטה הוא דכיון דיכול לדבר מתוך הכתב נפק ליה מתורת שוטה אלא גזירת הכתוב הוא שהקפידה תורה שיעיד בפיו דכתיב מפיהם ולא מפי כתבם, ומשום הכי הדר ומקשי ליה אם כן אפילו אלם שומע ואינו מדבר נמי לא יעיד דהא לאו מפיהם קרינא ביה אלמא תניא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדיות ומשני אין הכי נמי ומאי עדיות עדות אשה דאקילו בה רבנן. כן נראה לי שיטה זו.

והא דאמרינן : **מפיהם אמר רחמנא ולא מפי כתבם**. דמשמע דאי לאו מפיהם משום לא יגיד לא ממעטינן ליה דכתב ידו הגדה מיקריא, קשיא ליה לרב רבי אלחנן זצ"ל דהא אמרינן ביבמות בפרק מצות חליצה [קד, ב] אלם ואלמת פסולין לחלוץ לפי שאינן בואמר ואמרה, ואמאי הרי יכול לומר מתוך הכתב. ותירצו בתוספות דשניא הגדה מאמירה, ויפה אמרו דכתיב ובעל כנפים יגיד דבר.

כתוב בהלכות רבנו אלפאסי ז"ל אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו בה רבנן משום עגונה אבל עדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ומשמע דסבירא ליה לרבנן ז"ל מדאייתי לה להא דבכל עדות אשה אפילו מפי כתבם סגי ואם מצאו כתוב איש פלוני מת איש פלוני נהרג משיאין את אשתו, אבל ביבמות פרק האשה שהלך בעלה וצרתה הביא רבנו ז"ל הא דגרסינן בירושלמי מצאו כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג רבי ירמיה אומר משיאין את אשתו רבי בון בר כהנא אומר אין משיאין את אשתו, מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין מתניתא מסייעא לרבי ירמיה דתניא על פי עדים ולא על פי כתבם ולא על פי תורגמן ולא על פי עד אחד ועכשיו הלא משיאין על פי עד אחד עד מפי עד ודכוותה על פי כתבם ולא [בנדפס : ועל פי] על פי תורגמן משיאין מתניתא מסייעא לרבי בון דתניא יפה כח העדים מכח השטר שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני אין משיאין את אשתו, ולא פסק רבנו ז"ל כלום, ושמא סמך רבנו ז"ל על מה שכתוב כאן, והילכך קיימא לן כרבי ירמיה, ומצאתי בחדושי הרמב"ן נ"ר מסכת יבמות על גירסא זו שבירושלמי, וחזינן בה פלוגתא איכא מאן דאמר דוקא היכא דמקוים אבל אין עדים מצויין לקיימו אין משיאין, ואיכא מאן דאמר אף על גב דאין מצויין לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן כדמפורש בריש מסכת גיטין בעדות אשה לא תקון רבנן, דלא מיבעיא אחמורו דלא מחמרי בה אדאורייתא אלא אפילו נמי מקילין בה טפי מדאורייתא דהא תלמוד מפי כתבם גופיה רחמנא פסליה ואף על פי כן משיאין והוחזקו משיאין על פי עבד ועל פי שפחה, אלמא אפילו עד אחד לא בעינן, ולא דמי לגט דבעינן בפני נכתב ובפני נחתם דהכא איתתא דיקא [דייקא] טפי ומינסבא ומילתא דעבידא לאיגלווי, והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפילו בעד אחד מפי כתבו שאינו מקויים משיאין, עד כאן.

דף עא - ב

אמר אביי אף אנן נמי תנינא נשטית לא יוציא נתחרש או נשתטה לא יוציא עולמית מאי עולמית לא אף על גב דיכול לדבר מתוך הכתב. והקשו בתוספות דהא ביבמות פרק חרש בתר הא רבי יצחק דאמר דבר שוטה מתגרשת אסיק אביי אף אנן נמי תנינא דקתני גבי דידה לא יוציא וגבי דידה לא יוציא עולמית שמע מינה הא דאורייתא הא דרבנן, ותירצו דאביי ודאי תרוייהו דייק להו מינה מדקתני נתחרש או נשתטה והתם דייק לה מנשתטה והכא דייק לה מנתחרש, והכא דקאמר אי נמי לכדרבי יצחק הכי קאמר אי נמי כולה לכדרבי יצחק קא אתי ויש מפרשים דבתר דשמעה מרב פפא סברה.

הכא במאי עסקינן דלא אמר לבי תלתא. ובין אמר תנו בין לא אמר תנו, ולא דייקינן השתא טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נונתין דכיון דאיירי מתניתין בשנים לא חש למידק בין כתבו לתנו דבהא ליכא מאן דפליג אבל עד השתא דסלקא דעתין דמיירי דאמר לבי תלתא דייקינן מינה שפיר דבתלתא איכא לאיפלוגי לרבי מאיר בין תנו לכתבו והילכך מדתניא כתבו ולא תנא תנו דהוה חידושא טפי משמע דדוקא כתבו אבל תנו נותנין וכדרבי מאיר.

הכא במאי עסקינן דלא אמר אמרו. כלומר והכי דייקינן מרישא דמתניתין טעמא דלא אמר אמרו הא אמר אמרו נותנין וכדאמרינן בסמוך תניא כותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וכו' ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו, בשילהי פרק התקבל כתבתיה בסיעתא.

דף עב - א

קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב. דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו, והרכנת הראש דמתניתין לא ממעטה ברייתא, כדגרסינן בירושלמי הוא קולו הוא הרכנת ראשו, וכתוב בתוספות דלא ממעטינן אלא חרש שיכול לדבר מתוך הכתב משום דסתם חרש לאו בר דעת הוא לפיכך אף על פי שכותב בכתב ידו לא חשבינן ליה בר דעת לסמוך על כתיבתו, אבל פקח שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו, וכן אם שלח בכתב ידו ממדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו ועדים חתומין על כתב ידו דלא מזייף הוא, כותבין ונותנין ולא בעינן עד שישמעו קולו, דהא מכל מקום קולו לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש, ומיהו בתוספתא לא משמע הכי דגרסינן התם בפרק שני כתב סופר לשמה וחתמו העדים [בכת"י שלא] לשמה אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט פסול עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ולא עוד אלא אפילו כתב בכתב ידו ואמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט פסול עד שישמעו את קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו, אלמא אפילו בפקח אין כותבין עד שישמעו את קולו ממש דהתם לא משתעי בחרש ואי נמי בהרכנת הראש כמתניתין וכטעמא דמתניתין [בנדפס: דירושלמי] דהיא הרכנת הראש הוא קולו, והכי נמי גרסינן לה בירושלמי בפירקין דהכא תני חרש שתרם אין תרומתו תרומה וכו' אבל אם היה פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו וכו' התיב רבי אבא בר ממל והא מתניתא פליגא הרי שכתב בכתב ידו לסופר וכתב ולעדים ויחתומו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה אינו גט אמר רבי יוסה אמור דבתרא ולית היא פליגא אינו גט עד שישמעו את קולו ולא אפילו הרכין בראשו ואתמר לית כן אמר רבי מנא אית כן היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש, ואם כן מי ששלח בכתב ידו ממדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו אין כותבין ונותנין.

דף עב - ב

תניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דבר חכמים רבי אומר כזה גט.
ומפרש בירושלמי דטעמיה דרבי משום דקסבר דמהיום עיקר, לאחר מית

הוי תנאה, והכי נמי מוכח בהדיא בגמריין בקדושין פרק האומר (נט, ב) גמרא הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך שלשים יום וכו' דאיתמר עלה התם אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמואל אמר מקודשת ואינה מקודשת עד שלשים יום ולאחר שלשים יום פקעי קדושי שני וקא גמרי קדושי ראשון, לרב מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי ושמואל פשיטא ליה דתנאה הוי, ואוקימנא לה בפלוגתא דהני תנאי דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט, דאלמא טעמיה דרבי משום דפשיטא ליה דלאו חזרה הוא אלא תנאה, וגרסינן בירושלמי תמן תנינן הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה וכו' אמר רב אילא במתנה מכיון שכתב מהיום ברורה היא לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו [בנדפס: פירות בגט אין גטו ברור לאיזה דבר כתב לה לאחר מיתה לשייר לו] גופה, אמר רבי בון בר כהנא קומי רב אילא שייר לו מעשה ידיה אמר ליה לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה של זה והוה רבי זעירא מקלס ליה וצוח ליה בנייה דאורייתא אף בגט שחרור כן הרי גט שחרורין מעכשיו לאחר שלשים יום על דעתיה דרבי הרי זה גט על דעתייהו דרבנן אינו גט, אף בהבקר כן שדי מבוקרת מעכשיו ולאחר שלשים יום על דעתיה דרבי מבוקרת על דעתין דרבנן אינה מבוקרת כלומר דאף בהפקר אי אפשר שיהיה גופו מופקר ופירותיו לבעלים.

אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר. ופירש רש"י ז"ל: גיטו של שכיב מרע כמתנתו ולא מיבעיא דאמר אם מתי דהא לא מאית אלא אפילו יהיב לה סתמא אם עמד חוזר דאומדן דעתא הוא דלא גריש אלא מחמת מיתה, ונראה דמברי רש"י ז"ל דכל היכא דאתני אם מתי מדינא אם עומד חוזר לכולי עלמא מחמת תנאו ואפילו בלא אומדנא כרב הונא [בנדפס: דרב הונא] ואיכא דקשיא ליה אם כן היכי מקשינן עליה מזה גיטך אם מתי מחולה זה אם אמרת אם עמד חוזר אומדנא למה לי הרי עמד, ומי איכא דפליג בהא דאי אתני תנאו קיים ואם עמד הרי זה גט בטל וכל שכן כדאתני באם מתי מחולי זה דחולי זה לגרועי הוא דאתא לומר שאפילו מת בפרק זה דוקא אם מת מחולי זה, ובנמקי הרמב"ן נ"ר שכך היא הצעה של שמועתינו דרב הונא אזיל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אנן במתנה, וכי היכי דבמתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חוזר דאומדן דעתה הוא דלא נתן אלא מחמת מיתה וכיון שניצל עד שעמד והלך בלא משענת סבור הוא שניצל ממיתת אותו חולי הכא נמי אמרינן לגבי גט ואמדינן דעתיה בהכי, ומאן דמקשה ליה ממתניתין סבר דלגבי גט אינו חוזר אלא אם כן ניצל לגמרי ושב

לבריו כמות שהיה קודם שנפל למשכב והיינו דקתני במתניתין בעמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו דכיון שלא נתרפא לגמרי היה מן הדין במתנה אם מתי סתם שיהא הגט גט אף על פי שמת מחמת חולי אחר אבל עכשיו שהתנה בחולי זה אומדין אותו אם מת מחמת אותו חולי שאילו מת מחמת חולי אחר הריזה גטבטל מחמת תנאו, אבל לרב הונא דסבירא ליה דכל שעמד והלך בלא משענת אפילו בלא תנאו גיטו בטל למה לי אומדנא דכיון שעמד חוזר הוא וגיטו בטל, ופריך רב הונא מתניתין בשלא עמד בלא משענת אלא בהלך על משענתו ולפיכך צריך אומדנא, הא עמד בלא משענת אומדנא לא בעי, ורבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא אפילו באם מתי מחולי זה פליגי עליה דלרב הונא כל שעמד והלך בלא משענת לא בעי אומדנא [בנדפס: דהאומדנא] דהא מדינא בלא תנאי חוזר כמתנה [בנדפס: במתנה] ולרבה ורבא עוד הוא צריך אומדנא שמא מחולי זה הוא מת.

דף עג - א

ומה שפירש רש"י ז"ל רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא דהיכא דלא אמר אם מתי מחולי זה סבירא להו אם עמד אינו חוזר, לאו למימרא דבאם מתי מחולי זה לא פליגי עליה אלא לישנא רווחא נקט לומר דבחוזר או אינו חוזר בלא תנאי פליגי עליה, ולא ידעתי מאין זו לחלק לדעת המקשה בין גיטו למתנתו לומר שבמתנה אם עמד בלא משענת חוזר ומאומדן הדעת ובגיטו לא עד שיבריא מהכל, ובתוספות פירשו בשם רבנו תם ז"ל דרב הונא אמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי קאי, והכי פירושא גיטו בדאתני מהיום אם מתי כמתנתו סתם מה מתנתו דלא אתני אם עמד חוזר ואף על פי שחוזר ומת מאותו חולי דמכל מקום כיון שעמד נתבטלה מתנתו אף גיטו בשפירש אם עמד חוזר, ומכל מקום אף רב הונא סבר דדוקא בדאתני אבל בסתם לא דלא דמי למתנה דחוזר מן הסתם דשאני מתנה שנוכל לומר שכל עיקרו לא רצה שתחול עד לאחר מיתה מה שאין כן בגט שאם אינו חל מחיים לא יחול לאחר מיתה הילכך אלים טפי כח הגט מכח המתנה.

והא דאסיקנא רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא לומר דבהולך על משענתו מיתוקמא מתניתין, אבל הלך בלא משענת הגט בטל אף על פי שמת מאותו חולי, אלא סבירא להו לרבה ורבא דמתניתין אפילו בהלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שאם אתה אומר דכל שעמד בלא משענת אף על פי שהתנה אם מתי מחולי זה וראינוהו שמת מאותו חולי אינו גט יאמרו שאין התנאי מועיל שהרי מת מחולי זה ואפילו הכי אינו גט אלא הרי הוא כאילו לא התנה כלום והוה ליה כאומר זה גיטך לאחר מיתה, ולפיכך כשהלך בלא משענת נתבטל גיטו וכשמת בלא עמידה שלא במשענת שהגט גט יאמרו שאין זה גט מחמת תנאו כי אם מחמת המיתה כאלו אמר זה גיטך לאחר מיתה ונפיק מיניה חורבא, והשתא נמי אתי שפיר מאי דפרכינן עליה ממתניתין דרב הונא אמתניתין אמרה למילתיה דכל שעמד בלא משענת הרי זה גט בטל, ואינו צריך אומדנא, ולפי פירש זה ההוא דיהב גיטא לדביתהו ואיתנגיד ואיתנח ואמרה ליה אי קיימת דידך אנא ואמר רב נחמן פטומי מילי נינהו והגט קיים אף על פי שעמד כדאיתא בבבא מציעא בפרק איזהו נשך (סו, א) אפילו לרב הונא אתיא, ולפי הפירוש הראשון אתיא כרבה ורבא והילכתא כוותייהו.

ומהכא שמעינן דשכיב מרע שאמר הרי זה גיטך אם מתי והבריא בטל גיטו, ולא אמרינן אם מתי לעולם קודם שתמות היא קאמר אלא אם מתי מחולי זה קאמר, ואשמעינן לה נמי מדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי ואם מתי, ואם איתא דאם מתי לעולם קאמר אם לא מתי נמי לעולם קאמר ואפשר לתנאי זה לבן אדם שלא ימות, ואם אפשר לומר דאם מתי לעולם בחייד קאמר אם כן אפילו באומר אם מתי מחולי זה נימא אם מתי מחולי זה בחייד קאמר ואם מתה היא בחייו אף על פי שמת הוא מאותו חולי יהא הגט בטל, וברייתא קתני לקמן ימים שבנתים בעלה זכאי במציאתה ויורשה ומיטמא לה וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ובלבד שימות, אלא ודאי כל שהתנה מתוך חליו ואמר אם מתי מחולי זה מחולי זה קאמר ואם נתרפא מאותו חולי הרי זה גט בטל, אבל אם מתוך בוריו התנה באם מתי ודאי כל שמת בחייה קאמר וכל אימת דמאית הרי זו מגורשת דומה לעל מנת שתצא חמה מנרתיקה שסוף התנאי להתקיים והוא מתנה בכך.

הא דאמרינן: **ואי אמרת עמד חוזר למה לי אומדנא**. לישנא לאו דוקא דאדרבה הכין הוה ליה כי אמדניה [בנדפס: עמד] מאי הוי הרי עמד ויש לישבו דהכי קאמר למה לי לאמדו הרי עמד, כך נראה לי.

[בנדפס: הלך בשוק קתני בשהלך על משענתו. ולעולם עמד דקתני בשעמד מחולי זה בחולי אחר, ותדע דאי לא הוה ליה למימר אלא בעמד והלך על משענתו, ועוד מדאמרינן בסמוך שמעת מינה ניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה והצרכו לומר כן מדקתני תרתי עמד והלך דאי לא ליתני ותו לא].

[בנדפס: הא קא משמע לן דהלך על משענתו הוא דבעי אומדנא ואידך אומדנא לא בעי. פירש רש"י ז"ל: ואידך שלא הלך בשוק על משענתו אף על פי שניתק מחולי לחולי אומדנא לא בעי דמסתמא יש בו מחולי הראשון, ואינו מחוור בעיני חדא דלמה לן למימר הכין דאנן לפרוקה למתניתין בלחוד אליבא דרב הונא הוא דאתיא וכל דאיפרקא דלא תיקשי ליה בהכי סגיא לן והלכך לא הוה ליה למימר אלא קא משמע לן דהלך על משענתו נמי בעי אומדנא, ועוד דאם איתא אמאי שבקיה לעמד, הכי הוה ליה למימר קא משמע לן דעמד והלך על משענתו בעי אומדנא אידך לא בעי אומדנא והכי הוה שפיר טפי דהשתא הוה ממעט מאומדנא ניתק מחולי לחולי ולא הלך וכן עמד על משענתו ולא ניתק מחולי לחולי דבתרוייהו הוי גט ולא צריך אומדנא, ועוד דחדושיה דרב הונא ודאי איצטריכא מתניתין לאשמועינן דאפלו בעמד והלך לא נתבטל הגט, אלא אכתי צריך אומדנא דדלמא מחמת חולי הראשון מת שאילו הלך בלא משענת נתבטל מיד ואפילו חזר ומת מאותו חולי ומתניתין הכי קתני כל שהתנה בחולי זה אף על פי שניתק מחולי לחולי אין אומרינן כבר נתבטל תנאי, וכן אפילו עמד והלך על משענתו דאיכא תרי אכתי לא נתבטל אלא אם כן אמדנוהו שלא מת מאותו חולי הראשון עד שיהלך בשוק בלא משענת, עוד קשיא לי מה שפירש טעמא בניתק מחולי לחולי דסתמא יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא ורבנו ז"ל הלך בזה לפי שיטת מה שפירש בסמוך בברייתא דנשכו נחש דכל האומר מחולי זה כאומר מתוך חולי זה, ואין זה מחוור דהא במתניתין אם מחמת חולי הראשון קתני דמשמע שמת מחמתו דאי לא ליתני אם מתוך אותו חולי מת, ולי נראה דטעמא דניתק מחולי זה משום דיש חולי שמפיל לחולי אחר שמת מאותו חולי שני, רואין אותו כאלו הפילו לזה והמיתו ולפיכך אף ניתק מחולי לחולי בעי אומדנא לגבי הגט שהתנה בחולי זה לידע אם מחמת הראשון או לא דשמא אף בשניתק מחמת הראשון מת ואין חוזר ושמא לא חוזר, ואומדין דקתני במתניתין בין אעמד בין אהלך קאי שאלו ניתק מחולי לחולי אחר ואמדוהו שלא נפל מחולי הראשון לשני זה שהמיתו אינו גט דבחולי דזה התנה ולא במתוך חולי זה, והא דקאמרי הא קא משמע לן דהלך הוא דבעי אומדנא כלומר אף בשהלך על משענתו הוא דבעי

אומדנא אבל אידך כלומר אידך שהלך בלא משענתו לא בעי אומדנא כרב הונא, והא דאמרינן שמעת מינה ניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה דמשמע אפילו בלא אומדנא, היינו בנותן סתם בלא התנה מחולי זה והלכך כל שלא עומד ונרפא קאמר, ומדמוקמינן מתניתין בניתק מחולי לחולי ולא קא קריא לה עמידה שמעינן לה דהא לגבי גט נמי לא קריא לה עמידה אלא דמכח תנאו צריך אומדנא שמא לא מת מאותו חולי, ומיהו לשון אידך הוה משמע טפי כפירוש רש"י ז"ל דאידך משמע דתנינן במתניתין, ולפי ששנינו במשנתנו תרי דהיינו עמד והלך ואמר דבהלך על משענתו בעי אומדנא אמר אידך דמתניתין דהיינו עמד ולא בעי אומדנא].

הא דאמרינן: **שמעת מינה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה**. הכי הלכתא, ואף על גב דעל פירוקיה דרב הונא אמרינן הכי ולא קיימא לן כרב הונא לאו למימרא דהא נמי לית הלכתא דהא רבי אלעזר אמרה משמיה דרבא [בגמרא שלנו הגירסא משמיה דרב] דפליג אדרב הונא אמרה.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. תימא דחלוק גדול יש דברישא דתליה תנאיה באם מתי מחולי זה ונשכו נחש הרי לא נתקיים תנאו שלא מחמת אותו חולי מת אבל בסיפא דתלי בעמידה הרי לא עמד, והכין איתא בתוספתא הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש ומת אינו גט שלא מת מאותו חולי, אם לא עמדתי מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו חולי, וכלשון הזה שנויה בירושלמי, ורבנו חננאל ז"ל פירש דהיינו הא דמהדרינן שלחו מתם אכלו ארי אין לנו כלומר אתנאה דרישא קאי דכיון שאמר אם מתי מחולי זה ואכלו ארי אין לנו שיהא גט שהרי לא מת מאותו חולי, אבל בשהתנה אם לא יעמוד הרי נתקיים התנאי שהרי לא עמד, ומיהו אסיקנא דמשבשתא היא ולא איתמר בבי מדרשא, אבל לפי פירושו של רש"י ז"ל יש לומר דגמרא דילן פליגא בטעמא דהא ברייתא אגמרא דבני מערבא שכך פירש דכל שהתנה מחולי זה מתוך חולי זה קאמר, ואם איתא דאונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך חולי זה מת, והא דאמרינן שלחו מתם אכלו ארי אין לנו אסיפא קאי לומר דאפילו באם לא יעמוד אם נשכו נחש או אכלו ארי אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וסיפא דברייתא משבשתא היא, ומתניתין דקתני דאומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת לא דיקא כפירושו דהוה ליה למימר אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון אף על פי שלא מת מחמת חולי הראשון כיון שמת מתוכו, ונראה

דבגמרא דילן משמע להו דאם לא יעמוד מחולי זה הכא קאמר אם יעכבנו חולי זה מלעמוד והרי לא עכבו אלא ארי והיינו נמי דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו שיהא גט באם לא יעמוד שהרי לא עכבו אלא ארי, וסיפא משבשתא היא ולאן משום אונסא דלא שכיח אלא אפילו באונסא דשכיח משום תנאו.

איתביה רבינא לרבא אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית או שנשכו נחש הרי זה גט. אלמא אין טענת אונס אפילו באונסא דלא שכיחא, תמיהא לי אמאי לא פריק ליה הא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו, ומיהו לפירושו של רבנו חננאל ז"ל לא תיקשי כלל דהא דשלחו מתם אתנאה דריש דברייתא קאי וכולה ברייתא מתרצתא, אלא שמצד אחד קשה דהא משבשתינן לה לברייתא דלא כפירושו. ויש לומר דהכי קאמר הא קתני בברייתא דאפילו אכלו ארי הרי זה גט ואי משום דשלחו מתם ההוא משום דסבירא להו דאם לא יעמוד מחולי זה מחמת חולה זה קאמר ומשום כח תנאו הוא דשלחו כן, והוא הדין אפילו באונסא דשכיחא דכל שלא מחמת אותו חולי אינו גט, אבל באם מתי סתם ואכלו ארי הרי זה גט דאפילו אונסא דלא שכיחא אסיק אדעתיה וקביל אנפשיה, אלא דקשיא מאי קא מהדר ליה רבא אימא רישא דרישא נמי משום שהתנה בפירוש אם ימות מחולי זה ולא נתקיים התנאי שהרי לא מת אלא מחמת הארי שאכלו, ויש לומר דהא דמהדר ליה רבא אימא רישא לאו למימרא דרישא דייקא דאונסא דלא שכיח לא מסיק אדעתיה שאם כן מאי קאמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, ומשום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן תיובתה מינה, אין ודאי לא מותבינן ואדרבה אדמותבינן מסיפא ניסייעיה מרישא, אלא עיקר קושייתו של רבא לומר דברייתא משבשתא היא דרישא אסיפא פליגא דבסיפא משמע דמאן דמתנה ואמר מחולי זה לאו דוקא בחולי זה קא מתנה אלא מתוך חולי זה קאמר ואם כן ברישא נמי הוה ליה למימר הרי זה גט דהא דקאמר אם מתי מחולי זה מתוך חולי זה קאמר ואם מחולי זה דוקא אם כן סיפא נמי [בכת"י: לא] ליהוי גיטא דהא אם לא יעמוד מחולי זה קאמר אם כן ברייתא משבשתא היא ומשום הכי מקשה ליה רב אחא ומשום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן דמכל מקום מסיפא שמעינן דאין טענת אונס אפילו באונסא דלא שכיחא דילמא [בנדפס: דאלמא] אפילו אונסא דלא שכיח מסיק אדעתיה ואהדר דאין הכי הוא דמשום דקשיא רישא אסיפא כולה משבשתא ולא איתמרא בבי מדרשא ולא מותבינן מינה, וראיתו בתוספות שהעלו אותה בקושיא וזה לשונם רבינא פריך לרבא מדקתני אם לא יעמוד וכו' הרי זה גט אלמא אף על פי שהתנה

בפירוש על מנת שימות מחולי זה אמרינן דאין טענת אונס והוי גט כשמת מחמת דבר אחר כל שכן כשלא הוציא שם [בנדפס : שום] אונס מן הכלל שאין לי לפרש דבריו ולומר דאונסא דלא דשכיח הוא, ולא נתכוין לאותו אונס, ורבא מהדר ליה ואימא מרישא אינו גט ולא לסיועיה לנפשה קא מייתי ראייה מרישא דאינו גט אפילו אי הוה אונסא היינו אומרים דאינו גט מטעם שפירשתי שהוציאו מן הכלל בפירוש אלא לאקשווי לרבינא קא אתי אדפרכת ליה מהרי זה גט דסיפא תיקשי לך רישא אסיפא דקתני ברישא אינו גט אלא משבשתא היא ואידי ואידי אינו גט עד כאן.

ולענין פסק הלכה אף על פי שאמרו אין טענת אונס בגיטין באונסא דלא שכיחא יש טענת אונס, דלא מסיק איניש אדעתיה אונסא דלא שכיחא דהא אסיקנא הכא דאף על גב דקביל כל אונסא דמתיליד אפילו הכי אונסא דלא שכיחא כלל לא הוי במשמע ולא עדיפי גיטין ממתנה בפירוש לענין ממון. ונמצאת אומר שלשה דינין חלוקין באונסין יש אונסא דשכיחא וההוא לכולי עלמא אין טענת אונס בגיטין כעובדא דההוא גברא דיהב גטא לדביתהו ופסקיה מברא ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא ואוקימנא ליה בריש פרק קמא דכתובות (ב, ב) אפילו כמאן דאמר יש טענת אונס משום דאונסא דשכיחא שאני אונסא דשכיחא ולא שכיחא כחולי ומיתה וכיוצא בהן זו היא שנחלקו בה וקיימא לן כמאן דאמר אין טענת אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות. אונסא דלא שכיחא כלל כאכלו ארי וכנפל הבית עליו ואפוקי נהרא ואסתכר נהרא וכיוצא בהן יש טענת אונס לכולי עלמא ואפילו התנה בפירוש וקביל עליה כל אונסא דמתיליד אונסא דלא שכיחא לא הוי בכלל דלא מסיק אינש אדעתיה אונסא דלא שכיחא כלל.

מתני' : לא תתיחד עמו. [בנדפס : ירושלמי תני אף המסוכן אמר רב יעקב בר אחא מעשה היה כיון שבעל מת] **אלא על פי עדים ואפילו על פי עבד אפילו על פי שפחה.** כלומר מפני שהוא בוש מלשמש בפניהם חוץ משפחתה מפני שלבו [שלבה] גס בה ואינה בושה ממנה [בנדפס : ממנו], ודוקא בשיש שם עדים שראוה שנתיחדה וטעמא דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה [בנדפס : והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם נתיחדה עמו בפני שנים צריכה ממנו גט שני אחד אינה צריכה ממנו שני באחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל רבי אלעזר בן תרדיון את חכמים ואמרו אין זה יחוד] ולפיכך אם אין שם עדים עמהם או אפילו עבד ושפחה דאחרים הוה אמרינן הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה, אבל עכשיו מימר אמרינן כיון שידענו שיש שם עבד ושפחה לא

נתעסקו בדבר אחר אבל שפחה דידיה גיסה בה וחוששין שמא נתעסקו בפניה אלא אם כן אמרה דלא נתעסקו דהתם ודאי מהימנא דתרתני לא עבדה כדאיתא בפרק האשה שנתאלמנה (כז, ב) ולפי מה שפסק רבנו אלפאסי ז"ל כרב פפא דאמר התם כאן בשפחה דידה כאן בשפחה דידיה כלומר דשפחה דידה אפילו העידה בפירוש לא מהימנא דעבידא דמשקרא דשפחתה כגופה וכברייתא דקתני הכי התם. הכי נמי לא מהימנא אלא במסיחה לפי תומה, וכן נמי פסק הנגיד זצ"ל, אבל עבד ושפחה אין נאמנים לומר שנתייחדה [בנדפס: שלא נתייחדה] כלומר שהם היו עמהם, והכי איתא בירושלמי ועבד ושפחה נאמנין, [בנדפס: פירוש בתמיה] יודעין הם העדים שבשעת שנתייחדה עמו שהיה עם עבד ושפחה.

וטעמא דמתניתין דקתני לא תתייחד עמה [עמו] פירש רש"י ז"ל: משום שמא יבוא עליה דאיכא למאן דאמר חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חאיש מכל מקום פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה, ואין כאן טעם משום גט ישן שכבר מסרו לה קודם לכן כלומר שאין חוששין לגט ישן בשאמר לה מהיום אם מתי או מהיום ולכשתעשי כך משום דכיון שאם מת או תקיים תנאו נתגרשה למפרע אין חוששין לו כמו שאין חוששין במי שגירש את אשתו בגט גמור מהיום ואחר כך נתייחדה עמו [בנדפס: שנתייחדה עמו] ואפילו למאן דאמר לא תנשא בו לכתחלה וכל שכן למאן דאמר אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה, והא דאמרינן הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט וכו', ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה דאלמא אם נתייחד הוי גט ישן, יש לומר דהתם בדלא אמר לה מהיום ולסוף שלשים יום היא דנתגרשה והלכך כשנתייחד בנתים הוה ליה כאלו נתייחד בין כתיבה לנתינה. והר"א אב"ד ז"ל פירשה בשלא מסרו לה אלא ביד שלישי ואין הלשון מתחוויר לפירוש, דהרי זה גיטיך שנתנו לה משמע. ולספרים דגרסי בה על מנת שאעבור מנגד פניך אין לך לומר כלשון הראשון דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלא על כרחין בשנתנו ביד שלישי, ומיהו לפירוש רבנו חננאל ורבנו תם ז"ל שפירשו הא דתנן הכא מה היא באותן הימים דקאי אמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי כמו שאני עתיד לכתוב בסמוך, אי אפשר לפרש טעמא דמתניתין משום חשש קדושין שהרי לר' יהודה אינה מגורשת כלל מעכשיו אפילו לכי מאית אלא הוי טעמא משום גט ישן דכיון דלא הוי גט אי לא מאית חיישינן ביה נמי לגט ישן וכן פירש רש"י ז"ל בפרק האשה שנתאלמנה. והקשו בתוספות לפירוש זה מדמייתינן עלה בגמרא ברייתא דראוה שנתייחדה עמו באפלה וכו' דמפרש [בנדפס: כדמפרש] בה טעמא

משום חשש קדושין, דלכאורה משמע דמתניתין נמי מההיא חששא היא. ותירצו דלרבי יוסי יש לפרש דהוי טעמא נמי משום חשש קדושין, ולדידיה איכא משום תרי חששות דכיון דקאמר דהוי מגורשת ואינה מגורשת מספק אם היא מגורשת איכא משום חשש קדושין ואם אינה מגורשת איכא משום גט ישן.

דף עג - ב

ולכי מאית הוי גיטא. כלומר גט גמור, מדקתני רישא מת הרי זה גט. **והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה.** ולתרוייהו קא פריך דכיון דלרבי יהודה הוי כאשת איש גמורה מחיים דבעל אלמא לדידיה כל שאמר מהיום אם מתי כמו שאמר מהיום ולאחר מיתה דמי וקסבר דחזרה הוי ולרבי יוסי מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי, והלכך מחיים מגורשת ואינה מגורשת, אם כן לדידהו אף לאחר מיתה לא ליהוי גיטא.

ופריק רבא [רבה]: **באומר מעת שאני בעולם.** ופירש רש"י ז"ל: דרבי יהודה ורבי יוסי לא אמהיום אם מתי דמתניתין קיימי דהתם ודאי לכי מאית איגלי מילתא דמשעת נתינה הוי גט והבא עליה פטור לגמרי, אלא רבי יהודה ורבי יוסי באומר הרי זה גיטיך מעת שאני בעולם קא מיפלגי כלומר מעת אחרון שהוא בעולם יחול הגט. הלכך לרבי יהודה עד שעה הסמוכה למיתתו לא הוי גט ומעיקרא אשת איש גמורה היתה והבא עליה במזיד נהרג בשוגג מביא חטאת, דרבי יהודה סבר יש ברירה וכדדייקינן מהא מתניתין בריש פרק כל הגט, ורבי יוסי סבר משעת נתינה מספקא מילתא דילמא שעה זו היא סמוכה למיתתו ואף על גב דחיי טפי אין ברירה והלכך כל שעה הוי ספק גט והבא עליה באשם תלוי קאי, ומפרש גם כן תנא ובלבד שימות דאף לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת דוקא בשמת אבל אי לא מאית איגלי מילתא למפרע דלא הוה גט וחייב חטאת, ואין פירוש זה מחוור, דהיאך באה השאלה במשנתנו מה היא באותן הימים במה שלא הוזכר במשנה ונצטרך לומר דמשנתנו חסורי מיחסרא, ואם הדברים כן הוה ליה לרבא לפרושי בהדיא מתניתין חסורי מיחסרא והכי קתני, ועוד דברייתא דאיתא בסמוך ימים שבנתיים

בעלה זכאי במציאתה וכו', כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר בעילתה ספק, מפורשת היא בתוספתא דאמהיום אם מתי היא שנויה דתנא התם זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ימים שבנתים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו', אלמא לאו באומר מעת שאני בעולם היא.

ועוד קשה לפירושו דאי רבי יוסי לית ליה ברירה אף כשנתרפא הוה לן למימר דלא מתחייב חטאת כי היכי דאמרינן לדידיה דאפילו חיי טפי לא מתחייב חטאת משום דבההיא שעתא דבא עלה מיהת הוה ספיקא אי שעה סמוכה למיתתו ומאי ובלבד שימות דתני עלה, ועוד כיון דלית ליה לרבי יוסי ברירה אפילו כשמת לא ליהוי גט כלל כיון שאי אפשר לברר שעה שהוא חל, וכדאיתא בעירובין פרק בכל מערבין (לו, ב) גמרא מתנה אדם על עירובו, דלמאן דלית ליה ברירה לא חאיל העירוב כלל כל היכא דשייך ביה דין ברירה. ונראה מדברי רבנו חננאל ז"ל שהוא גורס נעשה כאומר לו מעת שאני בעולם ואמרינן דמהיום אם מתי קאי כמשמעה דפשטא דמתניתין, אי נמי גרסינן באומר פירושו נעשה כאומר, וכיוצא בו בשילהי פרק קמא דנדריים (יג, ב) באומר יאסר פי לדיבורי שפירושו נעשה כאומר, וכמו שכתבתי שם בסיעתא דשמיא, ובהא קא מיפלגי דרבי יהודה סבר דאם מתי עיקר ומהיום שמתו בו קאמר והילכך ימים שבנתיים הרי היא כאשת איש גמורה ומיהו לכשימות הויה מגורשת דיש ברירה וביום שמת הוברר הדבר שאז חל הגט וכדדייקינן מינה בריש פרק כל הגט ולכי מאית מיהא הוה גט אלמא אית ליה לרבי יהודה ברירה. ורבי יוסי מספקא ליה אי מהיום עיקר ואם מתי תנאה ולכי מאית הויה מגורשת מהיום או אם מתי עיקר כרבי יהודה ולא הויה מגורשת עד שעה הסמוכה למיתתו, ומיהו דוקא אם מת אבל אם נתרפא לא דהא אפילו הוי מהיום עיקר הא אתני במיתה אבל כשנתרפא איגלי מילתא למפרע דלא חל הגט כלל, והיינו דתניא עלה ובלבד שימות ולרבי יוסי דוקא איצטריך למיתני הכי. ולפי פירוש זה רבי יוסי נמי אית ליה ברירה, וכי דייק מינה בפרק כל הגט דרבי יהודה אית ליה ברירה הוא הדין נמי דהא מצי למידק מינה לרבי יוסי ולמיפרך מדרבי יוסי אדרבי יוסי אלא דאיכא לפרוקי דרבי יוסי אדרבי יוסי כדפרקינן דרבי יהודה אדרבי יהודה, ואף על גב דרבי יוסי אית ליה זמנו של שטר מוכיח עליו והכא מספקא ליה, היינו טעמא דאם מתי מספקא ליה אי הוי כמפרש בהדיא דוקא בשעה אחרונה שהוא בעולם ועוקר הזמן הכתוב בגט.

דף עד - א

מאי איכא בין רבי יוסי לרבי מאיר אמר רבי יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו. ולרבי מאיר דאמר בעילתה תלויה לא מייתי דבעילתה תלויה וקיימא אם מתי מאותו חולי איגלי מילתא למפרע שמגורשת מעיקרא ואם [בנדפס: נתרפאה] מאותו חולי נמצאת אשת איש גמורה מתחלה ועד סוף וחטאת הוא דקא מייתי, ולרבי יוסי דאמר [בנדפס: בעילתה ספק] מגורשת ואינה מגורשת הויה לה ספק לעולם ולעולם אשם תלוי מייתי, ולהכי אקשינן חכמים היינו רבי מאיר דחכמים נמי הכי קא אמרי מגורשת לכל דבר ובלבד שימות, [בנדפס: ורש"י ז"ל גריס בדחכמים מגורשת ואינה מגורשת וגריס נמי מאי איכא בין רבי יוסי וחכמים דרבי זירא איכא בינייהו לרבי יוסי לית לה מזונות לחכמים אית לה מזוני וגרסא זו נראית לי עיקר].

רב הונא אמר והיא תתן וכו' מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הגט או נאבד. והוא הדין דהויה מצי למימר הכא נמי כגון שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר, וטובא איכא דמצי למימר אי נמי ולא אמר, ולגבי קדושין דבסמוך נמי דנקט כגון שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר ולא נקט בה כגון שנקרע או שנאבד שטר קידושין, היינו טעמא משום דההוא טעמא לא סגי אלא בשקדשה בשטר אבל קדשה בכסף לא, אלא אפילו נתאכלו המעות לכולי עלמא מקודשת משום דבתורת קדושין נתנו לה ולהוציאם לעצמה גם כן כדאיתא בקדושין פרק האומר (כט, א) גבי גמרא האומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום וכו' לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מהו, רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואף על פי שנתאכלו המעות מאי טעמא הני זוזי לא לפקדון דמו ולא למלוה דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותיה דמאריה קא מתאכלי והני ברשותה דידה קא מתאכלי, למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה ולא בתורת קידושין יהבינהו ניהלה הכא בתורת קדושין יהב ניהלה ובהא עדיפי קידושי כסף משטר וטעמא משום דאיחייבא לשלומי כספא, והילכך ניחא ליה למינקט נפקותא דסגי לכולהו קידושי בין שקדשה בכסף בין שקדשה בשטר.

עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי וליורשי ומר סבר לי ולא ליורשי אבל לכולי עלמא מיהא תנאי הוי. דאי איתא דאיפליגו אי תנאה הוי או לא, הוה להו למינקט פלוגתייהו במחיים וכגון שנאבד הגט או שנתקרעה. גרסינן בירושלמי בקידושין פרק האומר גבי פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן אף בקדושין כן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז כרבן שמעון בן גמליאל אביו ואחיו נותנין לה והיא זקוקה לחליצה וליבום.

כי סלקי להתם אשכחתייה לרב אסי דיתיב וקאמר משמיה דרבי יוחנן הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא במהיום ולאחר מיתה והא תניא מהיום ולאחר מיתה מגורשת ואינה מגורשת דברי חכמים וכו'. פירש רש"י ז"ל: דמספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוו, והקשו עליו בתוספות דהא ליתא דלרבי יוחנן קיימינן השתא ורבי יוחנן לית ליה האי טעמא כלל, אלא טעמייהו דרבנן דכל האומר מעכשיו ולאחר זמן כאומר יתחיל ולא יגמור עד לאחר זמן ובדין הוא דלרבנן אפילו [בנדפס: יבומי נמי תיבם] חליצה אינה צריכה דאין גט לאחר מיתה והכא הא איכא קצת גט לאחר מיתה, אלא קסבר רבי יוחנן דהכא גזירה משום מהיום אם מתי הוא דאצרכוה חליצה [בנדפס: דאמרו שאינה מתיבמת אלא חולצת] וכדאיתא בקדושין ריש פרק האומר (ס, א) גמרא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום וכו' לרבי יוחנן דאמר שיורא הוי כל גט דמשייר ביה לא כלום הוא יבומי תתייבם, אמר אביי היינו טעמא גזירה משום מהיום אם מתי דתנן מהיום אם מתי הרי זה גט.

דף עד - ב

הכי גרסינן: ולרב יהודה דאמר בעל מנת נמי פליגי אדמיפלגי במהיום ליפלגו בעל מנת. ולא גרסינן ליפלגי נמי בעל מנת דאם כן מאי קא משני להודיעך כחו דרבי דאיפליגי בתרתי הא אודען כחו דרבי ודרבנן, וקשיא לי מאי קא פריך אדמיפלגי במהיום ליפלגו בעל מנת ולא ליפלגו במהיום דהא לא שייכי אהדדי ומעל מנת לא שמעינן מידי למהיום ולאחר מיתה

דטעמא דמהיום ולאחר מיתה משום ספיקא אי תנאה אי חזרה וטעמא דעל מנת שימות לרבנן כאומר הרי זה גיטך לאחר מיתה ולא הוי גט כלל, ותירצו בתוספות דהכי פירושו אדמיפלגי במהיום דלא הוי חדושה אלא לרבי דאילו לרבנן הא שמעינן לה במתניתין מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ליפלגו בעל מנת דהוי חדושה לתרוייהו דהא לא שמעינן במתניתין אי כמעכשיו [בנדפס: במעכשיו] או לא אלא מדלא מיפלגי במידי דהוי חדושה לתרוייהו אלמא משמע דלא משכח להו דפליגי אלא במהיום ולאחר מיתה אבל בעל מנת לא פליגי.

[בנדפס: הא דאמרינן:] **כח דהיתירא עדיף**. קשיא לי דאי מפלגי בעל מנת אשמעינן נמי כחא דהיתירא בעל מנת שתתני לי מאתים זוז ונקרע הגט או שנאבד, ויש לומר דאפילו הכי במהיום ולאחר מיתה שמעינן היתירה טפי דאף על גב דאתני בהדיה בלאחר מיתה ואפילו הכי אמר רבי כזה גט.

חסורי מיחסרה והכי קתני וכו'. קשיא לן ומאי דוחקי דמחסר לה למתניתין ומוקי לה בפלוגתא לימא חסורי מיחסרה וכולה רבן שמעון בן גמליאל היא, ויש לומר משום דלא מיסתבר טעמיה דרבן שמעון בן גמליאל כדאמרינן בסמוך כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה, ולא בעי לאוקומי כולה מתניתין בטעמא רעיעא אלא מדמחסרינן לה מוקמינן לה בטעמא תריצא.

איצטליתא דוקא קאמר. הקשו בתוספות במאי עסקינן אי כגון שהוא רוצה לקבל הדמים ומוחל לו האיצטלית תיפשוט בעיין דבסמוך דאמר לה מחולין לך דלרבנן לא מצי מחיל ולרבן שמעון בן גמליאל מצא מחיל, ואי בשאינו חפץ לקבל הדמים אם כן תפשוט בעיין דנתינה בעל כרחו הוי נתינה דהא הכא לא פליגי רבנן אלא משום דאצטלית דוקא קאמר הא לאו הכי נתינתה נתינה, ורבן שמעון בן גמליאל אפילו בהכי פליג ומכשר, אלא לכולי עלמא הויא נתינה, ובתוספות העלו הדבר בקושיא ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין הוא בקבלת המעות לקיים תנאו והא לא איקיים לרבנן דאיצטלית דוקא קאמר ולרבן שמעון בן גמליאל הא איקיים דלאו דוקא קאמר אבל בעיין דמחולין ליך הא לא מתכוני לקיומי תנאה אלא לבטולי תנאה ומיבעיא בעי אי מצי מחיל אתנאיה או לא, והיינו דקאמר עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא אחליה [אחלה] גבה [בנדפס: גבי] כלומר ולקיים תנאה מיכוין ואנן סהדי דלא איקיים, אבל הכא הא

קאמר לה מחולין לך ובטליה לתנאיה דומה למה שאמרו בעובדא דאפסקיה מברא ואמר חזו דאתאי וכו', והתם לבטולי גיטא קא מיכוין לקיומיה תנאיה קא מיכוין והא לא איקיים, ואם תאמר כי אמר ליה מחולין לך ומבטיל ליה לתנאיה נמי ליהוי גיטא דהא תניא לקמן בפרק הזורק בתחלתו כנסי שטר חוב זה או ששלפתו מאחריו קוראה והרי הוא גיטא אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך דברי רבי ורבי שמעון בן אלעזר אומר עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך וקיימא לן כרבי דלא בעי נתינה אחריתי, והכא נמי כי אמר מחולין לך ליהוי כנטלתו ממנה וחזר ונתנו לה בלא שום תנאי, מסתברא דהכא בדלא אמר לה ליהוי גיטא בלא תנאי אלא מחולין לך לבד קאמר והילכך מיבעיא להו אי מצי מחיל אתנאיה וליהוי גיטא בלא [בנדפס: משום] נתינה קמייתא דלאו בקפידה אתני בהדה דלהרוחת איצטלית איכוון והא לא איצטריך או דילמא בקפידה אתני בהדה ולרבנן עד שתתן איצטלית עצמו, ולרבן שמעון בן גמליאל עד שתתן היא או דמיה, אבל אם אמר לה ליהוי גיטיך בלא תנאי ודאי הרי זה גט, והא דתניא בתוספתא הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו לא אמר כלום כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. ההיא רבי שמעון בן אלעזר היא, ואף על גב דאוקימנא מתניתין דהמגרש את אשתו ואמר לה חוץ מפלוני וכו' כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה אפילו כרבי הואיל וקנאתו ליפסל בו, דאלמא כל שקנאתו כלל צריך הוא ליטלו ממנה ויחזור ויתננו לה, וכל שכן הכא דקנאתו לגמרי להתגרש בו ולינשא בו. לא היא, דהתם קנאתו לגמרי ליפסל בו ואי איפשר בלאו הכי, אבל הכא אי בעי לא מקיימא תנאה ונמצא גט בטל בביטולו של תנאי אם כן אכתי לא קנאתו, הלכך אי אמר לה ליהוי גיטא בלא תנאי דיו, ואין צריך ליטלו ממנה ולא גרע ממתנה עליה תנאי אחר דבטלו דבריו האחרונים את הראשונים, דהא נמי דאמרינן לקמן (עה, א) הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה על מנת שתשמשי את אבא אין צריך ליטלו ממנה כמו שאנו עתידין לכתוב בסייעתא דשמיא.

הא דבעיא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ואמר לה מחולין לך מהו והדר ליה אינה מגורשת. נראה דאינה מגורשת לא לרבנן ולא לרבן שמעון בן גמליאל קאמר, דמדבעיא איהי מיניה בין לרבנן בין לרבן שמעון בן גמליאל אי איתא דלרבן שמעון בן גמליאל הויה מגורשת לא הוה ליה לאהדורי סתם אינה מגורשת אלא לרבנן אינה מגורשת, ומדפרכינן עליה מהאומר לחברו קונם שאי אתה נהנה לי אם אתה נותן לבני כור של חטים ושתי חביות של יין הרי זה

יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם, ופרקינן התם לצעורה קא מיכוין והא לא צערה הכא משום הרוחה הוא והוא לא איצטריך, משמע דרבן שמעון בן גמליאל נמי אית ליה דלצעורה קא מיכוין אלא דלאו לצעורה בנתינת איצטלית דוקא קא מכוין אלא או בנתינת איצטלית או בנתינת דמיה, וקשיא לן דלקמן משמע דרבן שמעון בן גמליאל לית ליה דלצעורי קא מיכוין אלא דלהרוחה קא מיכוין, מדאקשינן אמתניתין דכמה היא מניקתו שתי שנים ומי בעינן כולי האי והא תניא שמשותו יום אחד הניקתו יום אחד הרי זה גט, ומשני רב חסדא מתניתין רבן שמעון בן גמליאל כלומר דלא סבירא ליה דלצעורה קא מיכוין אלא להרוחה קא מיכוין, הלכך כל כמה דהוא צריך להנקה נתכוין זה כדי שלא יצטרך לשכור אחרת, וברייתא רבנן דאמרי דלצעורה קא מיכוין [בנדפס: והא צערה יום אחד וכן פירש רש"י ז"ל לקמן וכן פירשו בתוספות, אלמא רבן שמעון בן גמליאל לית ליה דלצעורה קא מיכוין] והכא משמע דאית ליה כמו שכתבתי. ויש לומר דלרבן שמעון בן גמליאל עיקר תנאו משום הרוחה הוא אלא מיהו אף לצעורה נמי מתכוין כלומר מתכוין הוא לצערה שתתן לו [בנדפס: איצטליתו או דמיה וכן במתנה על מנת שתתן לו] מאתים זו משום דהוא צריך להן ומתנה עליהן בדוקא, מה שאין כן בנדריים דאינו מתכוין בתנאו כלל אלא משום הרוחתו לבד וכל שאינו רוצה בהן ומוחל עליהן כאלו קבלום הרי אנו רואין אותו כאלו נתקיים תנאו שלא התנה אלא אם צריך ורוצה והלכך גבי מתניתין דעל מנת שתניקי את בני משום הרוחתו נתכוין והתנה בדוקא אבל לרבנן דלית להו בגיטין משום הרוחתו כלל אלא משום דלצערה כל שצערה במה שהתנה אפילו יום אחד נתקיים כל תנאו דאין לנו לתלות דלצערה הרבה כל זמן שהוא צריך להנקה נתכוין, כך נראה לי.

ותסברא והא קיימא לן הלכתא כותיה דרבה. פירוש: מדפסקי בעלמא רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ משדה קנין ומחצה, ומכאן תשובה לאומר דלא נאמרו דברים אלא במה שנחלקו בבבא בתרא בלבד, ומה שהוצרך לפסוק בפרק קמא דקידושין בפלוגתא דשיראי והלכתא שיראי לא צריכי שומא ואף על גב דפלוגתא דרבה ורב יוסף הוא, התם היינו טעמא משום דמייתי רב יוסף התם מנא אמינא לה טובא והוה סלקא דעתין דמסתבר טעמיה.

[בנדפס: הא דאמרינן: **הכא משום הרוחה הוא ולא אצטריך.** קשיא לי דמינה משמע לכאורה דכל נותן על מנת שיהנהו המקבל בדבר ידוע ואחר כך לא הוצרך לאותו הנאה מתנתו מתנה והוקבע תנאיה דהא לא

אצטריך, ואם כן תקשי לך מתניתין דהנושא האשה ופסקה לזון את בתה חמש שנים דקתני נשאת לשני ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים אחד זנה ואחד נותן דמי מזונות נשאת הבת הבעל חייב במזונותיה והם נותנים לה דמי מזונות, ואמאי והא לא איצטריכא דלית לה תרי תלת כרסי וכן עובדא דאייתי עליה בגמרא בההיא דאוגר רחיא לטחינה ולבסוף איעתר וזבין רחיא דאסיקנא דאי א"ל למיטחן למריה רחיא קמא כופין אותו ומהדר דמי שכירות לשוכר, ויש לומר דשאני הכא דהתנה בהשקאת שדה זו ואלו משקה אותה לאחר ירידת הגשמים היתה שדה מתפסדת וכן א"ל לומר לו השקה אתה ואני אסלק מי גשמים הלכך הוה ליה כאלו התנה עמו אם יצטרך והא לא איצטריך אבל במזונות הבת אף על גב דלית לה תרי כרסי יכולה היא שתאמר לכל חד וחד זון את שאיני חפצה במזונות אידך וכיון שכן כשהתנתה בדוקא התנתה שיהא כל אחד נותן מזונות או דמיהן אם תרצה היא וכן הדין בעובדא דרחיא, והיינו נמי טעמא דמתניתין דנדריס דלא הותר נדרו ממילא אף על גב דלא אצטריך אלא שיכול להתיר שלא על פי חכם ובאומר הריני כאלו התקבלתי, כך נראה

דף עה - א

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה. דהיכא דתקין הלל תקין והיכא דלא תקין לא תקין, והא דאצטריכין למילף מתקנתו של הלל דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה היינו דוקא במה שהוא חייב לקבל מן הדין כגון פדיון הבית, אבל מתנה בעלמא ואמר הלה אי אפשי בה הא לא איצטריך דפשיטא דאינו מקבל בעל כרחו דהא לכולי עלמא בצווח מעיקרא דבריו קיימין ובכי הא לא פליג רב שימי לומר דהויא נתינה, וכיון שכן נצטרך לפרש דכשאמר לה לאשה על מנת שתתני לי מאתים זוז אינו תולה קבלת המעות בדעת עצמו אלא בדעת האשה הוא תולה שכל זמן שתרצה לתת יהא הוא מוכן לקבלם והילכך הוה ליה כמי שהוא חייב בקבלתם ומשום הכי איצטריכין למילף מדהלל דנתינת בעל כרחו אף בכי הא לא שמה נתינה ואף על פי שתלה הוא בדעת האשה, ובהא הוא דפליג רב שימי, עוד נראה לי דאפילו למאן דאמר נתינה בעל כרחו

[בנדפס : אף בכי הא לא] שמה נתינה, היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו וזכה במה שבידו בקיום תנאו והיינו טעמא דגט והיינו טעמא דבית בבתי ערי חומה זכתה האשה בגט שבידה וזכה הלה בבית בקיום תנאם, והוא הדין לנשבע ליתן לחבירו נותן לו בעל כרחו ונפטר, אבל שתהא נתינה לגבי מי שנתן להם בעל כרחם לא, שאי אפשר לזכות לאדם בעל כרחו והיינו טעמא דמתנה והוא הדין והוא הטעם לאומרת תן לי מנה ואתקדש אני לך ונשבע הלה ליתן לה ונתן לה בעל כרחא יצא הלה ידי שבועה והיא אינה מקודשת, כך נראה לי.

והקשו בתוספות מה היתה סברתו של רבא שמדקדק מכאן דלאו הויא נתינה דילמא היינו טעמא דלשנה משום דהויא שלא בפניו וכדדחי רב שימי אבל בפניו הויא נתינה. ותירצו דקסבר רבא דאם איתא דבפניו הוי נתינה כיון שיש לו לקבל מן הדין כמו כן נמי לשאינו בפניו היה יכול לזכות לו על ידי אחר ואף על פי שחובתו היא ואין חבין לו שלא בפניו הלא כשהוא בפניו נותן לו בעל כרחו אף על פי שאינו רוצה לקבל והויא נתינה וכיון שכן אפילו שלא בפניו מזכה לו על ידי אחר ואמאי איצטריך הלל לתקוני לשנה בלא תקנתו נמי הכי דינא, אלא מדאצטריך הלל לתקוני לשנה שמע מינה דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה זו היתה סברתו של רבא, ורב שימי סבר דאף על גב דבפניו נותנין לו בעל כרחו שלא בפניו לא היה יכול לזכות לו על ידי אחר ומשום כך היה נטמן. ואם תאמר לרבא מפני מה היה נטמן כיון דנתינה בעל כרחו לא הויא נתינה, יש לומר שאם לא היה נטמן היו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כיון שיש עליו מן הדין לקבלם. אי נמי שהיה בוש מבעל דינו שלא יקבל ממנו כדי שיחלט לו ביתו, וקשיא לי היאך אפשר לומר כך דכל שנותנין לו בפניו בעל כרחו מזכין לו על ידי אחר לחובתו והא אשה מתגרשת בעל כרחא ואין מזכין לה גיטא על ידי אחר לפי שחוב הוא לאשה שיוצאה מתחת בעלה וכדתנן בפירקין קמאי, ועבד נמי אין מקבלין לו גט שחרורו מיד רבו לרבי מאיר דאית ליה חוב הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לפי שפוסלו מן התרומה, ולרבנן אי לאו דזכות הוא שמותר בבית חורין לא היה מקבלין לו שחרורו, ורב שימי נמי היכי דחי ליה לרבא מהאי סברא בדרך דילמא, אלא מסתברא דרבא סבירא ליה דהלל כי תקון אפילו בפניו הוה ליה לתקוניה דנתינה בעל כרחו בין בפניו בין שלא בפניו לא הויא נתינה, אלא מאי דאצטריכא ליה לשעתיה תקין, ומדרך הסברא אמר כך, ומאי דפשיטא ליה לרבא איסתפק ליה לרב שימי דדילמא כל שבפניו הויא נתינה והלל דוקא תקין שלא בפניו אבל בפניו מדינא הוה ליה לקבולי, ותדע לך דבהא פליגי ובסברא דנפשיהו בלחוד פליגי דהא מאי דסבירא

ליה לרבא להאי לישנא קמא סבירא ליה לרב שימי בלישנא בתרא ורב שימי הא לאו בטעמא דחי ליה אלא בדילמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא והלל מאי דאיצטריכא ליה תקין אלמא טעמיה דרבא דלישנא קמא נמי הכין הוא כן נראה לי.

תמיה לי אשמעתין אמאי לא דקו מקרא דנתינה בעל כרחו הוה נתינה דהא גבי אשה כתיב ונתן בידה וקיימא לן דמתגרשת בעל כרחה, ומסתברא דלא אמרו נתינה בעל כרחו לא שמה נתינה אלא בנתינה שמפסיד בכך המקבל מה שהוא שלו כי הא דאמר לה לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זו דאשה זו קנויה היא אצל הבעל וקנינו קרייה רחמנא כדכתיב כי יקח איש אשה וקנין כספו הוא וכדאמרין לקמן בפרק המגרש (פה, א) חוץ מתרומותיך מהו קנין כספו אמר רחמנא, וביבמות פרק אלמנה, והילכך כשאתה בא לסלקו משלו בעל כרחו אל תסלקנו, ודכוותה בית בבתי ערי חומה דממכר קרייה רחמנא ולא משכונה אלא דזכי ליה רחמנא למוכר שיכול לגאול עד תם שנת ממכרו מכל מקום מכר הוא ומכר קרייה רחמנא, ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה קם הבית לחלוטין ביד הקונה אותו ואינו צריך למכרו לו פעם שניה אלמא מכר גמור הוא ומה שזיכה לו רחמנא לגאול תוך שנה אינו אלא כמי שהתנה לחבירו שדה זו שלקחתי ממך אם יהיו לך מעות מכאן ועד שנים עשר חדש תחזירם לי, והילכך נתינה בעל כרחו בכי הא לא הויא נתינה, אבל גט אשה שאין בעלה קנוי לה שאינו מקיח את עצמו וגט שחרור נמי שאין הרב קנוי לעבד אלא שיש לאשה שעבוד על בעלה בעודה תחתיו כשהוא בא לסלק שעבודו מעליו אם אתה בא לומר שאינו יכול לסלקו אלא מדעת האשה נמצא שאתה מחייב את שלו בעל כרחו ואל תחייבהו, וכיון שכן בפריעת בעל חוב נמי נתינה בעל כרחו של מלוה הויא נתינה, כך נראה לי, וכן מצאתי בתוספות וזה לשונם: ולפי מה שמוכיח לא דמי לפרעון דחוב דפשיטא שיועיל בעל כרחו של מלוה אם רוצה הלוח לפרוע לו, והא דהלל הוצרך לתקן לשנה, משום שאינו כפריעת חוב דעלמא שהרי הבית היה מכור, עד כאן.

ולענין פסק הלכה, לא נתברר אם נתינה בעל כרחו הויא נתינה או לא, הלכך לענין גט דאיסורא הוא אינה מגורשת וגט פסול הוא דספק איסורא לחומרא, ולענין קדושין כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זו ונתן לה בעל כרחה שאף הוא בא עכשו לגמור קנינו בנתינה זו בעל כרחה, הרי זו ספק מקודשת, אבל לענין ממונא איכא למימר דהויא נתינה כיון דללישנא בתרא אליבא דרבא הויא נתינה

קיימא לן כלישנא בתרא לענין ממונא, ואף על גב דאתקיפו עליה רב פפא ואיתימא רב שימי לאו מדרך הבירור אקשו ליה אלא בדילמא ומאי דאיפשיטא ליה לרבא איסתפק ליה לרב שימי והלכך לא שבקינן מאי דאיפשיטא ליה לרבא ונקטינן מאי דאיסתפקא ליה לרב שימי, ואיכא למימר דכיון דרבא לאו מסברא דנפשיה קאמר אלא מתקנתו של הלל הוא דיליף לה וההיא לא מכרעא שפיר כסברתו של רבא ורב שימי נמי אתקיף ליה דדלמא לא הוה נתינה דהלל מאי דאצטריכא ליה תקין און נמי מספקא כרב שימי עבדינן דמספיקא לא מפקינן ממונא וקרקע בחזקת בעליה עומדת. ומיהו ודאי מסתברא לענין מטלטלין אם מסרם לו על מנת שיתן לו מאתים זוז לא מפקינן להו מינה דמטלטלין היכא דקיימי ליקמו ונתינה בעל כרחו הויא נתינה. וראיתי בספר העיטור בשם רבינו האי גאון זצ"ל דהילכתא כלישנא בתרא דרבא, והרבי אלפאסי ז"ל לא הביא מכל זה כלום בהלכותיו, והרמב"ם ז"ל כתב נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. נראה לי דהאי לישנא לאו בדוקא איתמר דפשטה משמע דמחד טעמא איכא למיפסל בין ברישא בין בסיפא, וליתא דטעמא דרישא משום דאין כאן נתינה אלא אותיות פורחות וטעמא דסיפא משום דלכי מקיימא תנאה הדר גיטא למריה וכדקא סלקא דעתין השתא דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי, אלא הכי [בנדפס: קאמר סיפא נמי ליפסל ואמאי קאמר מגורשת ולא מחד טעמא כדאמרן. אי נמי יש לומר דהכא] והכא משום ונתן בידה ספר כריתות הוא דליכא נתינת ספר בשעת כריתות.

הכא נמי אפשר דמפייסי ליה בדמי. מדקאמר אפשר דמפייסי ליה ולא קאמר הכא במאי עסקינן בדפייסי ליה בדמי משמע דכיון דאפשר לה לפיוסיה אף על גב דלא פייסה ליה מגורשת, וקשיא לי אימת הוי גיטא לכי מהדרא ליה גיטא ההיא שעתא האי [בנדפס: הא] הדר גיטא למריה ואפשר לפיוסיה בדמי מאי קא מהני לה, לפיכך נראה לי דהכי פירושא אפשר דמפייסי לי בדמי, וכיון דאפשר ליה כי קתני מגורשת בדפייסה ליה.

אלא אמר רבא משום דהוה מעשה קודם לתנאי. פירש רש"י ז"ל: דרבא מוקי לה בין לרבי מאיר בין לרבנן דלכולי עלמא תנאי קודם למעשה בעינן דלא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא בתנאי כפול דלא גמרינן ליה מתנאי בני גד משום דצריך היה הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע

שאפילו בארץ כנען לא ינחלו כדאיתא בקידושין פרק האומר (סא, ב) ואינו מחוור בעיני דאם כן מאי קשיא ליה סיפא דהא איכא מעשה קודם לתנאי ולכולי עלמא תנאו בטל, ועוד מקשים עליו דבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים שנינו כל תנאי שיש מעשה בתחלתו אינו תנאי, ואמרינן עלה בגמרא אתאן לרבי מאיר דתניא אבא חלפתא איש כפר סכניה אומר משום רבי מאיר תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי, אלמא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר בהא, אלא ודאי רבה [רבא] נמי לרבי מאיר הוא דמוקי לה כאביי.

דף עה - ב

רב אשי אמר הא מני רבי הוא דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. כלומר, ואפילו כי איכא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם למעשה והן קודם ללאו דתנאו קיים הויא מגורשת דמכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ומקיימא תנאה ואזלא, ולא למימרא דכל האומר על מנת לא בעי תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה למאן דסבירא ליה הכי בעלמא, ורבנו אלפאסי ז"ל כתב בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא ואין צריך עמו לכל תנאין אלו, ובמקום הזה כתב דאף על גב דבעינן בגיטין תנאי כפול הני מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם לא יעברו בני גד ובני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בעל מנת לא דקיימא לן דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. נראה שהוא ז"ל מפרש לזו דרב אשי הא מני רבי הוא כלומר לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבה [ורבא] דתנאי ודאי קיים דכל האומר על מנת אינו צריך לכל התנאין הללו אלא דאפילו הכי מתגרשת מעכשיו משום דכמעכשיו דמי ומקיימא תנאה ואזלא, ואף משמו של רבנו האי גאון ז"ל אמר שכתב כן בתשובה ולדבריהם כל שכן במעכשיו שאינו צריך לתנאין אלו, וכך כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פרק ו וכל האומר מעכשיו [בנדפס: על מנת] אינו צריך לכפול תנאו ולהקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים, וכן כתב הגאון ז"ל בתשובה בעל מנת וכל שכן במעכשיו, והראב"ד ז"ל נתן טעם לדבריהם דתנאי דעל מנת או של

מעכשיו כיון דמהשתא חאיל מעשה בתנאי חאיל דהשתא מתנה עמו הוא אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין בו כח לבטל המעשה אלא אם כן כפל אותו, ויש מביאין ראייה מהא דגרסינן בפרק קמא דקדושין (ח, א) אמר רבי אלעזר האומר לאשה התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים, כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי ואמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, והתם ודאי לא כפליה תנאיה ואין מקום שם לכל תנאין אלו, דהא סתם קאמר לה ואפילו על מנת ממש לא אמר לה אלא שאנו רואין מעכשיו כאלו אמר על מנת, ושמא נדחה בזה דטפי עדיף כי לא אדכר מפורש אלא שמעשיו מוכיחין עליו ממי שמזכיר תנאי שלא כדרך תנאין שבכתוב כמו שאנו עתידין לכתוב בסמוך בשם רבותינו בעלי הצרפתים [בנדפס: התוספות] ז"ל בסיעתא דשמיא. והקשה הרמב"ן נ"ר על סברא זו דהא רבי מאיר בעל מנת שתשמישי את אבא שתי שנים אמרה נמי, כדאיתא בסמוך ותניא בתוספתא בקידושין פרק ג האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל נתן לה שוה פרוטה מקודשת מיד עד שיאמר אם לא דברתי אם לא עשיתי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת, ובודאי אית ליה לרבי מאיר כרב דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוספתא דתניא התם על מנת שתשמישי את אבא ועל מנת שתניקי את בני הרי היא מגורשת מיד עד שיאמר אם לא תשמישי את אבא ואם לא תניקי את בני דברי רבי מאיר וכו', הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים ונתקרע הגט או שאבד אפילו בתוך שתי שנים הרי זה גט שהאומר על מנת כאומר מעכשיו, אלמא מדפליג רבי מאיר ברישא ולא פליג בסיפא שמע מינה דאפילו לרבי מאיר על מנת כאומר מעכשיו ואפילו הכי בעי תנאי כפול, ואשכחן נמי דבעל מנת בעינן תנאי שאפשר לקיימו על ידי שליח וכדקיימא לן חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמרינן ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז, אלמא אף בעל מנת בעיא כתנאי בני גד ובני ראובן. ועוד דמי עדיף על מנת ממעכשיו ממש ואף במקום [בנדפס: במהיום] אם מתי אתקין שמואל אם לא מתי ואם מתי, ועוד דבפרק האומר בקידושין שנו בירושלמי מתנה אדם על עירובו אמר רבי אלעזר מאן תנא אם בא ואם לא בא רבי מאיר היירן רבי מאיר חבריה מדין רבי מאיר דקידושין דתני האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת רבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת

עד שיכפול תנאו הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' עד רבי חגי בעא קומי רבי אסי והן אם לא כלאחר הוא אמר ליה שנייה היא שהיתה הארץ לפנייהם והוא מבקש להוציאה מידם הרי דבגירסא זו משמע שהם סוברים בהפך דבעל מנת ומעכשיו בעינן תנאי כפול ובלאחר ואם לא בלא מעכשיו אין צריך תנאי כפול, והרמב"ן ז"ל גם כן כתב בלאחר שאינו צריך לכפול תנאו, וצריך עיון.

הא דלא אוקמה רבא כרבי כדאוקמא רב אשי לאו למימרא דלית לרבא כרב אשי דודאי רבא כרבי סבירא ליה כדמשמע בבבא בתרא פרק יש נוחלין (קלז, ב) גבי אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי דאמר רבא החזירו יצא לא החזירו לא יצא, ואם איתא דהאומר על מנת לאו כאומר מעכשיו אף על פי שהחזירו היכי יצא והלא לא נתקיים התנאי עד שהחזירו ובאותה שעה אינו בידו שיצא בו, וכן נמי גבי שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי אמר רבא התם שאם הקדישו והחזירו הרי זה מוקדש ומוחזר והיאך הוא מוקדש אי אית ליה לרבי דבשעת קיומו של תנאי אינו בידו, אלמא ודאי רבא כרבי סבירא ליה אלא דרבא למאי דסבירא ליה למקשה קא מהדר דמאן דמקשה רישא אסיפא לית ליה דרבי אלא כרבנן דפליגי עליה, ומשום הכי קא משני ואזיל אפילו אליבא דרבנן, ותדע דאביי גופיה דלא מוקי לה הכא כרבי אית ליה דרבי כדמשמע לקמן (עו, ב) דאמר אביי הכל מודים בעל מנת שתצא חמה מנרתיקה מעכשיו קאמר לה דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי.

אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט וכו'. ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה, שאלו בתוספות בשלמא כשאין תנאי קודם למעשה אין התנאי מועיל לפי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן, אלא המעשה היאך הוא מתקיים שהרי גילה בדעתו שאינו רוצה שיתקיים המעשה כי אם בקיום התנאי, ועוד מתנית שכיב מרע דקיימא לן דאם עמד חוזר ואף על פי שכתוב בה קנין דאומדין דעתו שלא צוה אלא על דעת שימות, מכל מקום הרי אין כאן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה, וכן במברחת וזבין ולא איצטריכו ליה זוזי דבכולהו אזלינן בתר אומדנא ומאי שנא הכא, ויש לומר דטפי עדיף גלוי הדעת לבד מתנאי שאינו כהלכתו דכיון שהתנה ולא התנה כהלכתו הרי גלה בדעתו שאינו חושש בקיומו ואינו רוצה בביטול המעשה אף על פי שמתבטל תנאו, עוד יש לומר דהנהו דלא כרבי מאיר, אלא דקשיא להו

אחריתי תנאי ומעשה בדבר אחד מה היה לו לעשות והיאך יתקיים המעשה אחר שגלה בדעתו שאינו מתרצה בכך אלא על דעת כד, והעלו הענין בקושי דשמא בכולהו יש ייתור כמו בתנאי כפול דמפרש רבי מאיר בקידושין פרק האומר, ואם תאמר כיון דבעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר תיקשי לך ההיא דאתרוג דהא הוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד. יש לומר דכיון דקיימא לן כרבי דאמר האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי יפה מתקיימין התנאי והמעשה, והכא דפסלינן ליה גבי על מנת שתחזירי לי את הנייר משום תנאי ומעשה בדבר אחד היינו לרבנן דפליגי עליה דרבי וטעמא דמילתא שאין הגט ראוי לחול עד שיתקיים התנאי וכשנתקיים התנאי כלומר שמחזירתו לו אינה יכולה להתגרש בו שהרי אין גט בידה.

עוד הקשו בתוס' דבכולהו תנאי דמתניתין הוי מעשה קודם לתנאי הרי זה גטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז, הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני וכן כולן, וכי תימא מתניתין דלא כרבי מאיר, מכל מקום קשה דהא תניא בסמוך הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ועל מנת שתניקי את בני שתי שנים אף על פי שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי רבי מאיר, אלמא אפילו לרבי מאיר טעמא דלא כפליה לתנאיה הא כפליה לתנאיה לא הוי גיטא דאי לא תימא הכי הוה ליה למפרך [בנדפ: הכין] כדפרכינן לעיל בריש שמעתין, ועוד קשה דהא אמר רבא בבבא בתרא פרק יש נוחלין (קלו, ב) ובפרק קמא דקדושין (ו, ב) אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא ואמאי לא והא הוה ליה מעשה קודם לתנאי אלא אם כן תאמר דרבא ליה ליה דרבי מאיר אלא דהכא אמאי דסבירא ליה למקשה קא מהדר וליה לא סבירא ליה כדכתבינן לעיל, ומיהו לפי מה שכתבנו בשם רבותינו הגאונים ז"ל דבעל מנת אין מדקדקין בתנאין אלו אתי שפיר דכולהו תנאי דמתניתין בעל מנת הן וכן ברייתא דלקמן בעל מנת היא שנויה ורבי מאיר נמי כרבי סבירא ליה כמו שכתבנו למעלה, אלא שכבר עמדו לנו דבריהם ז"ל בקושיא כמו שכתבנו למעלה, אבל בתוספות תירצו דכולהו תנאי דמתניתין ומתניתא בלישנא קיטא מתניאן ולעולם בשכפל תנאו ובשהקדים תנאי למעשה וכן ההיא דאתרוג בשכפל תנאו ושהקדים תנאי למעשה, אבל הך ברייתא דלעיל דעל מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת וכו' כיון דהשתא לא סבירא ליה כרבי דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו על כרחין הוה לן למימר דטעמא משום שלא התנה כתנאי בני גד ובני ראובן, ואכתי קשיא לי דהא תנן כתבו גט

ותנו לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לה לאחר שנים עשר חדש אינו גט, רבי יוסי אומר כזה גט, וההיא ודאי דוקא קתני שהקדים מעשה לתנאי כדאיתא במתניתין, ואפילו הכי הוי תנאה, ואיכא [בנדפס : ואפשר] למימר דתנאה דהוי על ידי שליח לא מצי לשוויה [בנדפס : לשנייה] שליח ואי שני בתנאיה לא עבד ולא כלום אף על גב דמעשה קודם לתנאי, ואינו מחוור כל הצורך דהא ברייתא דלקמן דעל מנת שתשמשי את אבא לכאורה אינה שנויה בקוצר דאם איתא מאי קאמר לפי שלא אמר אם תניקי ואם לא תניקי, אלמא ברייתא דוקא קתני, ודוחק הוא לומר דמקצתה דוקא ומקצתה לאו דוקא לומר דהכי קתני על מנת שתשמשי את אבא זה גיטיך. וצריך עיון לפי דבריהם.

ועוד דגרסינן בירושלמי בקדושין ואיתא נמי בעירובין אמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן סדר סמפון כך הוא : אנא פלוני בר פלוני מקדש לך אנת פלונית בת פלונית ומכניסך ליום פלוני ואם אתא יום פלן ולא כנסתיך לא ליהוי לי עלך כלום, אלמא מעשה קודם לתנאי הוי תנאי, ומיהו זו יש לומר דרבנן היא ואפילו בגיטין וקדושין לא בעו הנך תנאין. ואינו מחוור כל הצורך, דודאי משמע דכולהו אמוראי בגיטין וקדושין חוששין להא דרבי מאיר, וצריך עיון.

הא דאתקון שמואל אם לא מתי ואם מתי, לאו משום שהלכה כרבי מאיר דהא פליגי רבנן עליה והוה ליה יחיד ולית הלכתא כותיה, ועוד דעיקר תנאי בני גד ובני ראובן גבי ממון הוא דכתיב ולא באיסורא והתם הוא דבעי רבי מאיר תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן ובגיטין וקידושין דבעינן תנאי כפול משום דאיסורא דאית ביה ממונא הוא, כדאיתא בשבועות פרק שבועת העדות, ולגבי ממונא אפילו גלויי דעתא נמי מהני ביה כדאיתא בקידושין (מט, ב) בההוא גברא דבעא למיסק לארעא דישראל וזבין נכסיה, ואיסתפקא להו התם דברים שבלב אי הוו דברים או לא, אלמא גלויי מילתא בעלמא מהני לענין ממונא וקיימא לן הכין וכל שכן מי שמתנה ולא כפל תנאו שהוא קיים, אלמא לא קיימא לן כרבי מאיר, ומיהו אין מכאן ראיה כל כך דאפשר דטפי עדיף גלויי דעתא מתנאי שאינו כהלכתו כמו שכתבנו למעלה משמן של רבותינו בעלי התוספות ז"ל, מכל מקום לא שבקינן חכמים דרבים נינהו ועבדינן כרבי מאיר דהוא יחיד, אלא שמואל לרווחא דמילתא הוא דאתקין הכי ולחומרא, דדילמא איכא מאן דסבר לה כרבי מאיר ואי לא כפל תנאו אתי למימר דגט קיים ותנאי בטל וקא שרי אשת איש לעלמא, ואפשר

[בנדפס : ואף על גב] דאפשר נמי דאתי השתא לידי האי קולא דזימנין דלא כפל [בנדפס : דכפל] ואתו למימר מדאיתקין שמואל אם לא מתי ואם מתי שמע מינה הלכה כרבי מאיר וגטו קיים, להכי ליכא למיחש דמדאתקין הכי וארגילו בכפילא לעולם מיכפל כפלי ליה, וכן דעת רבינו שמואל ז"ל דהא דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע חומר הוא בגיטין וזהו לשונו בבבא בתרא פרק יש נוחלין : גמרא, הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו, ואף על גב דלגבי גיטין קיימא לן כרבי מאיר דבעי תנאי כפול כדאמרינן בפרק מי שאחזו אתקין שמואל וכו' הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעי תנאי כפול [בנדפס : לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן, ומיהו לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול] אלא גלויי דעתא כתנאי הוי אפילו היכא [בנדפס : אף על פי] דלא פריש כלום ואיכא למיתלי באומדן דעתא כדאמרינן בפירקין לעיל גבי דינין הרבה כגון כותב כל נכסיו לאשתו ולקמן בפרק מי שמת גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכו', עד כאן.

מתני' : הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים. כלומר עד שיהא הולד בן שתי שנים, רבי יהודה אומר שמונה עשר חדש. דלרבי יהודה זה זמן הנקת תינוק. **מת הבן.** פירוש : ואפילו קודם שהתחילה להניקו כלל, והיינו טעמא לפי שלא נתכוין זה אלא שתניק את הבן כל זמן שיצטרך להנקה והא לא איצטריך וכדאמר רבה לעיל גבי ארישא הא לא איצטריך. ואפילו לרב יוסף דאמר התם הא לא דלא התם הוא דלא טפי ליה אלא מחמת טירחה יתירה והא לא טרח, אבל הכא לצורך הנקת התינוק ושימוש האב נתכוון והא לא איצטריך, ותדע לך דהא במת על כרחין בשמת קודם שתשמשו כלל מיתוקמא, דאי בשהתחילה לשמשו ומת פשיטא דמגורשת דהא שמשו כל צרכו, ועד מתי תשמש ותזיל דאין לומר שתשמשו כל ימי חייה קאמר דאם כן אפילו לא מת אינו גט דאין זה כריתות כדאמרינן על מנת שלא תשתי יין לעולם כלומר כל ימי חיך אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות, אלא ודאי בשמת עד שלא שמשו קאמר והיינו דאיצטריך לאשמועינן דמגורשת, ומת הבן נמי בשמת עד שלא הניקתו כלל קאמר, ואפילו הכי מגורשת ומן הטעם שכתבנו דלא נתכוון אלא כמה שיצטרך התינוק לינק והא לא איצטריך, ועוד דעל כרחין לרב אשי דאמר בגמרא כל סתם כמפרש יום אחד דמי כי קתני מת הבן עד שלא הניקתו כלל קאמר, ולכאורה מיניה נשמע לכולהו דמת הבן עד שלא הניקתו קאמר, ומכל מקום מצאתי פלוגתא דאמוראי בגמרא דבני מערבא דגרסינן התם על הא מתניתין אמר רבי בא בחייו והוא שתשמשו

כל צרכו והוא שתניקו כל צרכו, לאחר מיתה אפילו לא הניקתו כל צרכו
אלא אפילו שמשתו שעה אחת אפילו הניקתו שעה אחת, רבי שמעון בן
לקיש אומר בחיין אפילו לא שמשתו כל צרכו ואפילו לא הניקתו כל צרכו
אלא אפילו שמשתו שעה אחת ואפילו הניקתו שעה אחת, לאחר מיתה
אפילו לא שמשתו ואפילו לא הניקתו כלום, מתניתין פליגי על רבי שמעון
בן לקיש כמה הוא מניקתו שתי שנים רבי יהודה אומר שמונה עשר חדש
אמר אבין בשכר מניקה שנו, ופירוש כל צרכו בתינוק שתי שנים או שמנה
עשר חדש ובאב כל ימי חייו ומשום פלוגתא פלוגתא דר"ל נקט ליה דאמר
דאפילו לא שמשתו כל צרכו אלא אפילו שעה אחת אבל באב לרב אבא
לא מיפלגיין כלל בין חיין למות דהכא והכא כל צרכו הוא דכי שמשתו
שעה אחת ומת היינו כל צרכו, ומיהו אפילו לא מת שעה אחת בעינן
משום קיומו של תנאי, שהרי על מנת שתשמש את אבא ותניק את הבן
קאמר, ומיהו כשמת אין אומי' זמן הראוי להנקה ולשמוש קאמר וכמו
שפירש כך וכך שנים ואם מת תוך זמן הראוי לכך אינו גט דכיון שלא
פירש זמן קצוב כמי שפירש שתשמשו ושתניקו כל שצריך לו קאמר, וריש
לקיש סבר דסתם כמפרש יום אחד או שעה אחת הוא כסברת רב אשי
דגמרין ולאחר מיתה אף על פי שלא שמשתו ולא הניקתו כלל דכיון
שהתנה עליה סתם לא הקפיד אלא אזמן הצריך לו וכל שאינו צריך אינו
מעכב ולא התנה עליה מתחלה בכך, ואקשו עליה ממתניתין כדאקשינן
בגמרא אדרב אשי ופריך רבי אבין תנא קמא ורבי יהודה דאפליגו בכמה
היא מניקתו בשכר מניקה שנו כלומר לאו במתנה עליה על מנת שתניקי
את בני קא מיפלגי אלא במתנה על מנת שתתן שכר מניקה להניק את בנו
דהתם איכא למימר דלצעורה קא מכוין ובדוקא התנה שתתן שכר זמן
הנקת הבן דהיינו שתי שנים לרבנן ושמונה עשר חדש לרבי יהודה דהוה
ליה כאלו התנה על מנת שתתן מאתים זוז והילכך מתניתין נמי איכא
לפרושי כריש לקיש ואפילו לא הניקתו כלל, אי נמי יש לפרש בשהניקתו
שעה אחת דוקא כדי שיתקיים תנאו, ומת האב משום מת בן נקט ליה
וכדי נקטיה אי נמי משום סיפא דקתני או שאמר האב איני רוצה
שתשמשני שלא בהקפדה דאיפליגי עלה תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל
קתני נמי הכא מת האב ואף על פי שאינו צריך לשנותו שהרי נתקיים כל
תנאו ושמשתו כל שעתו. ורשיי' ז"ל פירש כן בגמרא דלרבא בשהניקתו
שעה אחת ונתקיים תנאו ולרב אשי בשלא הניקתו כלל והיינו דאקשינן
עליה דרב אשי בגמרא בשלמא לרבא רישא בדלא פריש ואיכא לאוקומה
בשהניקתו שעה אחת והילכך בשמת הבן אחר שהניקתו שעה אחת הרי
זה גט אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דברישא נמי הרי

לא נתקיים תנאו דהא לדידיה רישא על כרחין בשלא הניקתו כלל ולא נתקיים תנאו ואמאי מגורשת, עד כאן. ומסתברא דברישא אם אמר האב איני רוצה שתשמשני שלא בהקפדה מגורשת דמשום הרוחא הוא והא לא אצטרך מדלא התנה עליה זמן ידוע ויש לבעל הדין לחלוק, ובתוספתא שנאה כמחלוקת [בנדפס: שנאה במחלוקת] הריני כותבה לקמן וצריך עיון, ואפילו לרבנן דאמרי גבי איצטלית איצטלית דוקא דלצעורה קא מיכוין, התם הוא דכל שעה צריך לאיצטלית אבל הכא הא מית ליה תינוק ולא צריך להנקה, והיינו נמי דלא אתני בהדה זמן ידוע.

על מנת שתניקי את בני שתי שנים או תשמשי את אבא שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה. כלומר אפילו שלא בהקפדה שאין העכבה ממנה כלל אלא שאינו רוצה בשמושה אינו גט דמכל מקום לא נתקיים התנאי, ולא דמיא לעל מנת שתתני לי מאתים זוז חזר ואמר לה מחולין לך דאבעיא לן אי הויא מגורשת לרבנן דשאני התם דכיון שהבעל עצמו שהתנה מחל אפשר לומר שכל כך לא נתכוון לצערה, אבל הכא שפירש שתי שנים איכא למימר דמעיקרא מיקפד קא קפיד בקיום התנאי, וכיון שלא נתקיים אינו גט, ולרבן שמעון בן גמליאל דקאמר דכל שאין העכבה ממנה הרי זה גט נמי יש לחלק בין תנאי זה לתנאי דעל מנת שתתני לי מאתים זוז ואמר לה מחולין לך דאיכא למימר דהתם כיון שהתנה עליהן מתחלה ובידו ליקחם עכשיו כמו בשעת התנאי ודאי בעינן קיום התנאי אבל הכא מעיקרא לא נתכוון אלא שאם יצטרך לכך תניק את הבן ותשמש את האב ועכשיו שמת הבן ואינו צריך והאב אינו רוצה בשמושה הרי זו מגורשת שעל דעת כן התנה עליה מתחלה, ואם תאמר לרבן שמעון בן גמליאל דאמר כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט, הא דאמרינן לעיל נתינה בעל כרחו לא שמה נתינה כי לא הויא נתינה מאי הוי מכל מקום תהא מגורשת דהא רוצה לקיים תנאה ואין העכבה ממנה ויכולה היא שתאמר הילך מאתים זוז אם תרצה ליקח קח וכדקתני בברייתא רבן שמעון בן גמליאל אומר יכולה היא שתאמר תן לי בנדך ואניקנו תן לי אביך ואשמשנו, גם בזו יש לומר כמו שתרצו למעלה דשאני הכא דאין הדבר תלוי בידו הלכך יש לומר דלא נתכוון אלא אם יצטרך לכך והא לא אצטרך, ואף על פי שהתנה עליה זמן ידוע אין כוונתו אלא אם יצטרך לכך והא לא אצטרך, אבל בעל מנת שתתני לי מאתים זוז מתחלה היה דעתו לקבלם [בנדפס: ועדיין יכול הוא לקבלם] וכיון שכן לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת [בנדפס: ולרבנן דהכא דאמרו אינה מגורשת סבירא ליה דהכא נמי מקפיד קפיד בתנאו כיון שפירש לה זמן קצוב], ולרבנן לא תיקשי לן אידך לישנא דאמרינן

התם דנתינה בעל כרחו שמה נתינה, דהתם כיון דהויא נתינה והיא נתנה הרי קיימה תנאה אבל הכא הרי לא נתקיים התנאי, כך תירצו בתוס'.

גמרא: רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. מתניתין בסתם וקא משמע לן דמסתמא כל שצריך להנקה קאמר, וברייתא במפרש יום אחד וקא משמע לן דאף על פי שמקיל עליה דוקא קאמר, ואם מת קודם שתניקנו אינה מגורשת כדרבן דמתניתין דאמרי מת הבן בתוך שתי שנים אינה מגורשת, כך פירשו בתוספות.

תנן כמה היא מניקתו שתי שנים רבי יהודה אומר שמנה עשר חדש בשלמא לרבא ניחא אבל לרב אשי מה לי שתי שנים ומה לי שמנה עשר חדש ביום אחד סגי. קשיא לי לישנא דקאמר אלא לרב אשי מה לי שתי שנים דהוה ליה לאקשוויי בלישנא דתיובתא או בקשיא ולימא אלא לרב אשי קשיא, אי נמי ותיובתא דרב אשי דלכאורה מתניתין הויא תיובתיה דהא במתנה עליה סתם קאמרי רבי יהודה ורבנן דכמפרש זמן הנקה הוא ובעינן למר כ"ד חדש ולמר י"ח חדש, ויש לומר דר' יהודה ורבנן לאו אתנאי דמתניתין קיימי ולומר דכל שמתנה סתם על מנת שתניקי את בני מניקתו כ"ד ולרבי יהודה י"ח אלא בעלמא קיימי בכמה תינוק יונק וכמה הוא זמן הנקתו ועיקר פלוגתייהו [בנדפס: במניקה שמת בעלה ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא שנויה בברייתא בפרק אף על פי וכההיא דמניקה שמת בעלה] ומשום הכי מקשינן בהאי לישנא בשלמא לרבא היינו דאצטרכינן הכא לברורי כמה הוא זמן הנקתו משום דכל שמתנה סתם כמפרש לזמן הצריך להנקה הוא, אלא לרב אשי למה לי שתי שנים ולמה לי שמנה עשר חדש כלומר מה בכך ומה נפיק מביניהון הכא דהא ביום אחד סגיא, ופריק דאותו יום שמניקתו מיהא בעינן שיהא תוך זמן הנקתו, והלכך איצטריך תנא דמתניתין לאשמועינן זמן הנקתו עד כמה ולאפוקי לאחר י"ח חדש לרבי יהודה וכ"ד לרבנן, כך נראה לי.

דף עו - א

הא דמקשינן: **בשלמא לרבא רישא בדלא פריש וסיפא בדפריש.** פירש רש"י ז"ל: סיפא בדפריש ומה היה לו לפרש אם לא להקפיד אפילו אם

תמות, אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ברישא נמי היה לנו לומר דלא הוי גט כיון דלא קיימתו כלל שלא התחילה להניקו דעל כרחין לרב אשי מת הבן עד שלא הניקתו כלל קאמר, והקשו עליו בתוספות דלרבא נמי סיפא אמאי אינה מגורשת דהא איכא למימר דמאי דפריש שתי שנים באב איצטריך ליה כדי להקל עליה דאי בסתם הוה ליה לשמושיה עד דמאית, ובהנקה נמי תינח לרבנן דאמרי שתי שנים אלא לרבי יהודה הרי אהני פירושו להחמיר עליה להניק שתי שנים. ועוד מאי קא פריך לרב אשי דילמא רישא בשהניקתו שעה אחת ולא הספיקה להניקו יום תמים עד שמת ורב אשי במפרש יום אחד דוקא קאמר יום אחד ולא תהני לה שעה אחת בדלא מאית הא מאית בשעה אחת סגי דמכל מקום הרי נתקיים התנאי שהניקתו. ועוד, דאם כן למה לי לאיתווי סיפא דהא מרישא הוא דפריך ליה לרב אשי ולא מסיפא. ופירש ר"י ז"ל: דהכי קאמר, בשלמא לרבא דרישא בדלא פריש וכיון שלא פירש אומדין דעתו שלא נתכוון זה אלא לימי הצורך וכיון שמת אין כאן צורך, ואף על פי שלא הניקתו כלל הרי זה גט, סיפא בדפריש וכיון שפריש איכא למימר דלצעורה קא מיכוון ודוקא קאמר, וברייתא נמי לא להוי בדפירש יום אחד ואם מת עד שלא הניקתו כלל אינו גט כתנא קמא דמתניתין שהרי לא נתקיים התנאי, אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כי היכי דבסיפא אינו גט רישא נמי לא ליהוי גט שהרי כיון שלא נתכוון לימי הצורך בדוקא קא מתנה וכאלו אמר בפירוש על מנת שתניקי יום אחד אם כן מאי שנא מסיפא [בנדפס: בסיפא] דאמרינן מת הבן אינה מגורשת כיון שלא נתקיים התנאי, כן פירשו בתוספות.

ולענין פסק הלכה, אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתניקי את בני שתי שנים ועל מנת שתשמשי את אבא שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשי שלא בהקפדה אינה מגורשת כרבנן, וכללא דכאיל רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה, לאו דוקא הוא דלא אמרין אלא בדאיכא טעמא דמסתבר וכן כתב רבנו אלפאסי ז"ל בפרק גט פשוט גמרא המלוה את חבירו על ידי ערב, וכן פסק הרמב"ם ז"ל, ובירושלמי גרסינן רבי אבהו בשם רבי יוחנן סדר סמפון כך הוא: אנא פלן בר פלן מקדש ליך אנתי פלונית בת פלונית על מנת ליתן לך מקמת פלן ומנכסיך ליום פלן דאי אתא יום פלן ולא כנסתיך לא יהוי לי עלך כלום אירעו אונס רבי יוחנן אמר אונסא כמה דלא עבד כלומר דאין טענת אונס, וריש לקיש אמר אונסא כמה דעבד, כלומר דיש טענת אונס, חד בר נש אקדם פריטין לאלפא ונגב נהרא אתא עובדא קמי רב נחמן בר

יעקב אמר הא אלפא אייתי נהרא, אבא בר רב הונא ורב הונא בשם רב אבא הוה מצלי דינגב נהרה בגין דיהיב פריטי כלומר כשהקדים זוזי לאלפא ובעי מהדר ביה הוה מצלי דינגב נהרא כי היכי דלימא ליה למרי אלפא הב לי פריטין דיהבית דהא לא מצית לעבורי, אשכחת אמר רב ורבי יוחנן ורבי אבא סברין כרבן שמעון בן גמליאל כלומר דאמר עכבה שאינה ממנה הרי זה גט ריש לקיש ורבי נחמן בר יעקב לא סברין כרבן שמעון בן גמליאל חתכה דדה כמי שעכבה וחתכה דדה כמי שלא עכבה. ונראה דגירסא זו משובשת ואיפכא גרסינן רב ורבי יוחנן ורבי אבא לא סברין כרבן שמעון בן גמליאל דריש לקיש ורב נחמן בר יעקב סברין כרבן שמעון בן גמליאל דהא ריש לקיש ורב נחמן יש טענת אונס סבירא להו כרבן שמעון בן גמליאל, ולפי גירסא זו צריך עיון אם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל כיון דקא מוקי ליה לרב נחמן דהוא בתרא כותיה וקיימא לן כרב נחמן, ועוד דעבד עובדא כותיה ומעשה רב.

אמר לה סתם הרי זה גיטך על מנת שתניקי את בני על מנת שתשמשי את אבא מת הבן או מת האב אפילו קודם שתניקי את הבן ושתשמשי את האב הרי זה מגורשת. ואף על פי שיש לבעל הדין לחלוק ולומר אליבא דרבנן דאינה מגורשת עד שתקיים תנאה שעה אחת כמו שכתבתי למעלה מכל מקום הראשון נראה עיקר מן הטעם שכתבתי במשנתינו, ולמאן דפסק הלכתא כרב אשי ודאי אף על פי שמת האב או הבן קודם ששמשתו ולא הניקתו כלל הרי זה מגורשת לא מת האב אלא שאמר אי איפשי שתשמשי שלא בהקפדה מסתברא דמגורשת כיון שלא הקפיד עליה להתנות עמה זמן קצוב, אבל מצאתי בתוספתא שנחלקו תנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל אפילו במתנה עליה סתם דגרסינן התם על מנת שתשמשי את אבא ואמר האב אי איפשי שתשמשי הואיל ולא נתקיים התנאי אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר אם ברצון אמר הרי זה גט ואם בהקפדה אמר אינו גט, ונראה דדוקא נקיט לה במתנה סתם דלמטה ממנה קא תני תנאי מפורש על מנת שתניקי את בני שתי שנים ועל מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ונתקרע הגט או אבד וכו', משמע דעד השתא במתנה עליה סתם קאמר וכדקתני לעיל מינה על מנת שתשמשי את אבא ועל מנת שתניקי את בני שמשתו שעה אחת הרי זה גט, וזו ודאי בסתם היא ולא במפרש.

שמשה את האב יום אחד או שהניקה את הבן יום אחד ואפילו שעה אחת ועדיין הן קיימין לרבא דאוקי מתניתין בסתם אינה מגורשת דסתם כמפרש כל זמן שצריך לו הוא, עד שיפרש לה זמן ידוע, ולרב אשי סתם

כמפרש יום אחד הוא עד שיפרש לה זמן ידוע אלא שצריכה להניק את הבן תוך שתי שנים ללידתו שהוא זמן הנקתו של בן, ורבנו אלפאסי ז"ל פסק כרב אשי דבתרא הוא ואף על גב דאקשינן ליה ואסיקנא בקשיא הילכתא כותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא, ואיכא מאן דאמר כיון דדיקא מתניתין כותיה דרבא הילכתא כותיה כמו שכתוב בהלכות הרב ז"ל והרמב"ם ז"ל פסק כרב אשי.

ולענין תנאין שבממון שכיוצא בזה, אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה על מנת שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן, איכא למימר דלרבא צריך לזונן כל ימי חייהן, ולרב אשי כמפרש על מנת שתזון יום אחד או שעה אחת דמי, ואיכא למימר דלכולי עלמא לענין ממונא סתם כמפרש כל ימי חייו דמי דלא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין משום דלצעורה קא מיכוין והא ציערה יום אחד או שעה אחת. ורב חסדא ורבא ורב אשי בהא פליגי רב חסדא סבירא ליה דלתנא קמא דמתניתין סתם כמפרש יום אחד דמי לגבי גיטין משום דלצעורה קא מיכוין והא ציערה ומשום דאקשיתיה לישנא דמתניתין דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים דמשמע דחייב הנקתה של זו שתי שנים אפיק לה למתניתין לבר מהילכתא ואוקמה כרבן שמעון בן גמליאל, ורבא סבר דלענין זה גט כממון וסתם כמפרש כל זמן הצריך לו קאמר דלא אמרו דלצעורה קא מיכוין אלא באיצטלית ודומה לו, דכיון שהתנה עליו בפירש שתתן לו איצטליתו צריכה לקיים תנאו שהתנה עליה דלצעורה קא מיכוין להשלים תנאו שפירש לה אבל לגבי האי כיון דלענין ממון מתנה סתם כמפרש כל ימי חייו אף לגבי גיטין כן, אי נמי דלא אמרו לצעורה קא מיכוין אלא להחמיר עליה ולא להקל עליה, ורב אשי סבר כיון דאית להו לרבנן דלגבי גיטין לצעורה קא מכין אף בזו נאמן [בנדפס : נאמר] דלצעורה קא מכין ואפילו להקל עליה אלא דאפילו מתניתין רבנן היא ומתניתא לא פליגו ומתניתין הכי קאמר יום אחד משתי שנים לאפוקי לאחר שתי שנים דלא, אבל לגבי ממונא לכולי עלמא להרוחה קא מיכוין וסתם כמפרש כל ימי חייו קאמר. וצריך תלמוד, [ובנדפס : וצריך עיון].

תנו רבנן אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא וחזר ואמר לה בפני שנים על מנת שתתני לי מאתים זוז לא בטלו דבריו הראשונים את האחרונים רצתה משמשותו רצתה נותנת מאתים זוז וכו'. פירש רש"י ז"ל: כגון שלא מסרו לה בפני השנים הראשונים שאם מסרו לה איגרשא לה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא על מנת כן וחזר ואמר לה בפני שנים

אחרים תנאי אחר ומסרו לה, בכי הא הוא דאמרינן שהוא יכול לבטל תנאו הראשון, וכן כתבו רבותינו בעלי התוספות ז"ל שאם מסרו לה בתנאי הראשון שוב אינו יכול לבטל דבריו הראשונים דקיימא לן כרבי דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ומסתמא הא ברייתא כותיה אזלה ואם כן כיון שגיע גט לידה כל היכא דמקיימא תנאה מגורשת ואפילו נתקרע הגט או נאבד מגורשת לכשתשלים תנאה, וכן כתב רבינו אלפאסי ז"ל בתשובה דמשהגיע גט לידה אינו יכול לבטל הגט שנתן לה על תנאי במעכשיו ובעל מנת קל וחומר משנתקרע הגט או נאבד דמקיימא תנאה ומתגרשת למפרע, ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק קמא דקידושין ואיתא בבבא בתרא פרק הספינה שני שטרות הן זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואין חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה, דאלמא אף בעל מנת חוזר ומבטל תנאו, הא כבר מותבי לה רבוותא ז"ל ומפרקי לה דכיון דאמר על מנת הוה ליה כמאן דאמר לא תקנה אלא בשטר, ואי לאו דמסתפינא אמינא דאין עיקר לקושיתם כלל דהתם שלוחין שוינהו ומבטל שליחותו ואזיל כל אימת דבעי והכי קאמר להו על מנת שתעשו שליחותי זה שתכתבו לו את השטר ולא תעכבו אתם בכתיבתו כל זמן שאין אני חוזר בי אבל בתולה בדעת הקונה ודאי אינו חוזר דאילו אמר לחברו זכה בשדה זו על מנת שתכתוב [בנדפס: שאכתוב] את השטר כותב הוא את השטר בעל כרחו ומקיים תנאו וזכה בשדהו למפרע והיינו דנקט לה באומר לעדים ולא נקט לה במתנה עם הזוכה בעצמו, וההוא דאמר לה אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמייה מתיא, ואותיב מינה אביי לרבא דאמר גלויי מילתא בגיטא מילתא היא, ופרקינן אטו התם לבטוליה קא מיכוין דמשמע דאילו מבטל ליה בפירוש מבוטל, איכא למימר דהתם בדלא אמר לה מעכשיו אי נמי בשמסרו ביד שלישי, אלא ודאי הא דאמרינן הכא דיכול לבטל דבריו הראשונים דוקא בשלא מסרו לידה בפני שנים הראשונים, ובתוספתא מוכיח כן וקרובים דברי התוספתא לדברי רש"י ז"ל דגרסינן התם: אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתיני לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתתן לי מאתים וזו לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים הרשות בידה רוצה ממתנת רוצה תתן, אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתיני לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים אחרים על מנת שתמתיני לי שלש שנים בטלו דבריו האחרונים את הראשונים, וכתב הרמב"ן נ"ר דאף על פי כן נראה שאם אמר כשאתן גט לאשתי על מנת כן אתתננו לה ובשעת מעשה נתן על תנאי

אחר שדבריו הראשונים אינן כלום שהרי לא התנה עמה ואפילו אמר לה מתחלה בפני שנים, על מנת כן אתן לך גט ובשעת מעשה התנה תנאי אחר בטלו דבריו הראשונים, ולא דמיא להיא דתניא בתוספתא דקידושין זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו [בנדפס: האשה] אם האיש תבע את האשה עשו דברי האשה ואם האשה תבעה את האיש ועשו דברי האיש, דאלמא על דעת ראשון גמרו מעשה, שאני התם דסתם הוא אבל התנה תנאי אחר אין לנו אבל לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לו לאומרה שאמר בפני שנים הראשונים על מנת כן אתן ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה לאחר כן מסר לה בפני כולם סתם ועל תנאין הראשונים מסר והא דקתני הרי זה גיטך על מנת לאו דאמר הכי בפירוש אלא דהא כמאן דפריש, עד כאן, ומיהו לפי דברי התוספתא שכתבתי נראין הדברים דאפילו בשאמר לה על מנת כן וכן אתן לך גיטך וכשנתנו לה הזכיר [בנדפס: לו] תנאי אחר לא בטלו דבריו הראשונים כיון שלא בטל בפירוש דבמוסר לעדים כענין התוספתא אין לומר כדברי רבינו נ"ר אלא שאין זה תנאי אחר אלא תוספת תנאין לומר או ראשון או אחרון, והאי דנקט לה בתוספתא בשני כתי עדים הוא הדין לכת אחת אלא דמשום דינא דסיפא נקט הכי דמסיים בה ואחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין ליתן לה גיטה, והרב בעל העיטור ז"ל פירשה אפילו בשנתן לה בפני שנים הראשונים ואפילו הכי יכול לבטל תנאו ולהתנות עליה תנאי אחר עד שיתקיים התנאי דלא אמרו כל האומר על מנת כאומר מעכשיו אלא דלכשיתקיים התנאי איגלי מילתא דמההיא שעתא איגרשי לה ואי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר או שאבד הגט או שנתקרב קודם קיומו של תנאי מגורשת אבל ביני ביני יכול הוא לומר איני רוצה בתנאי זה ואינה מגורשת מדגרסינן לעיל אמר רבא מתקנתו של הלל נלמוד אמר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת, אלמא אף על גב דהתנה עליה בעל מנת יכול הוא לומר איני רוצה בתנאי זה, ומסתברא דלא כותיה דבעל מנת ודאי אינו יכול לחזור בו כדכתבין לעיל, וראייתו מדרבא אדרבה איפכא שמעת מינה דאם איתא דיכול הוא לחזור בו ולבטל תנאו למה ליה למילף מתקנתו של הלל ומשום דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה דהא אף כשתמצא לומר דבעלמא שמה נתינה הכא אינה מגורשת דכל שאינו רוצה בקיום תנאו בטלי מבטל ליה, אלא ודאי שמע מינה אי לאו דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה וכל המתנה על מנת שתתן לי כך לדעתו קאמר הא נמי הויא מגורשת ואף על פי שאינו רוצה בקיום

תנאו וזהו בטולו, ועוד דאמרינן בפרק קמא דקדושין אמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, ואקשינן עליה מהא דתניא התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו, לומר שאינו כמתנה על מנת שאתן, אלמא באומר על מנת אינו יכול לחזור בו דאי יכול לחזור בו מאי קושיא לעולם מקודשת למפרע לכשישלים ואי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בנתים אינה מקודשת לשני והיינו דרבי אלעזר, אבל אי חזרו בהן עד שלא ישלים הרשות בידן והיינו דברייתא, אלא ודאי כל האומר על מנת אינו יכול לחזור בו, כך נראה לי.

והרמב"ן נ"ר פירשה בשנתן לה הגט בפני שנים הראשונים ובטלו דבריו ולא בטלו לאו על כרחא קאמר אלא דברי שא תלה הדבר ברצונה רצתה נותנת רצתה משמשת והיא ודאי יכולה לבטלה שאילו רצתה לא תקיים תנאו ונמצא מתבטל מעצמו והכא נמי לא שנא ואינו צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה בתנאי האחרון דהא תניא בתוספתא הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו לא אמר כלום כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו ההיא כרבי שמעון בן אלעזר מיתניא דאמר בפרק הזורק עד שיטלנה ממנה ויחזור ויתננו לה ואנן כרבי קיימא לן דאמר אינו צריך אלא שיאמר לה הא גיטיך, וסיפא דקתני בטלו דבריו הראשונים את האחרונים הכי נמי הוא כשקבלה עליה ליתן שלש מאות זוז והילכך שניהם תנאי ראשון וכיון שכן אף על פי שהיא רוצה לקיים תנאה הראשון אינה מגורשת שהרי בטלתו ואינה מתגרשת אלא בתנאי זה השני.

דף עו - ב

למימרא דעכו במדינת היס הוה קיימא והא אמר רב ספרא כי הו מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הו מיפטרי. ואף על גב דעכו מקצתה בחוץ לארץ כמו שכתבתי בריש מכילתין אפילו הכי מתניתין לא מיתרצא

דהגיע לעכו לחלק שהוא פוגע ראשון משמע ומה שממנה בצד הארץ הוא מחלק הארץ והתם הוּו מיפטרי רבן וכדכתבין במתניתין דריש מכילתין.

תניא כותיה דרבי יוחנן הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום. כך היא גירסת הספרים, וקשה קצת דכיון דלא אמר לה מעכשיו ולא על מנת אמאי איצטריך למיתני בסיפא ולאחר לא תנשא עד שלושים יום דהא ודאי פשיטא דהא לא הוי גיטא עד בתר תלתין, ונראה דעל מנת שאעבור גרסינן וכן היא במקצת הנוסחאות והיינו דאיצטריך למימר ולאחר לא תנשא עד שלשים ואף על פי שאם נתקיים התנאי נמצאת מגורשת מעכשיו, אבל הרמב"ן נ"ר כתב דגירסת הספרים יש ליישבה ולומר דברייתא לפרושי הרי זה גט דמתניתין אתא ולהכי קתני הרי זה גט ולא תנשא עד שיתקיים התנאי דשלשים יום כלומר דלכי מטו תלתין יומין הוא דהוי גיטא.

ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה. והיינו תניא כותיה דרבי יוחנן דאי כרב הונא הא אם בא עליה בלא גט ישן מיפסיל דהא אתנה בתשמיש ולא קיים תנאו.

וליחוש שמא פייס. כתב רש"י ז"ל כשהוא בא אצלה פייס קטטה שביניהם ונתייחד עמה ואין פירושו עולה בכאן כהוגן דכיון דאמרינן ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה, ודאי משמע דהא דפרכינן וליחוש שמא פייס מילתא אחריתי היא ולאו שמא נתייחד עמה קאמר, וכבר הארכתי בזה בתחילת פרק המביא בתרא בסייעתא דשמיא.

ורבנו תם ז"ל פירש לאחר שלשים יום נמי אמאי תנשא לאחר ליחוש שמא נתפייס ובא בחשאי ונתבטל תנאו, והא דאמרינן מאן דמתני לה אמתניתין כל שכן אברייתא, היינו כל שכן משום דהיה הולך ובא דאז יותר קרוב לחוש שמא בא כדרכו ולא ראינוהו וכן פירש רש"י ז"ל דהיינו כל שכן דמאן דמתני לה אמתניתין, אבל רבנו אלפאסי ז"ל כתב בתשובותיו שמא פייסה בדברים ומחלה לו התנאי ובטל התנאי ולומר דאף על גב דנתעב לבסוף בבירור שלשים יום כגון דאתו סהדין ומסהדי עליה דלא זזה ידו מתוך ידם כל שלשים יום אפילו הכי איכא למיחש דמעיקרא כשהיה הולך פייסה ונתפייסה ומחלה לו התנאי ונתבטל מדעת שניהם והיינו דאמרינן מאן דמתני לה אמתניתין כל שכן אברייתא כלומר מאן דחאיש אמתניתין לשמא בא למדינה בחשאי אף על פי שאלו בא היה נראה לבני המדינה כל שכן דחאיש לחששא דשמא פייס בחשאי, אבל מאן דחאיש אברייתא התם הוא דחאיש משום דעבידי אינשי

דמפייסי אבל למיתי בצנעה לא חאיש שהרי לא בא שאלו בא היו רואין אותו בני אדם כך פירש הוא ז"ל בתשובה. ונראה שהוא ז"ל סובר דשתי חששות חלוקות הן דאברייתא חיישינן שמא פייסה ואמתניתין חיישינן שמא בא ולישנא דגמרא ודאי מסייעו דאברייתא פרכינן וליחוש שמא פייס ומאן דמתני לה אמתניתין פריך וליחוש שמא בא, אלא דקשיא לי דהא מאן דחאיש לפיוס, בין אברייתא בין אמתניתין איכא למיחש לה וכן נמי למאן דחאיש לשמא בא בתרווייהו איכא למיחש ליה, ועוד דאיכא דמתני לה אמתניתין קאמר דמשמע דהאי חששא דמתניתין אביריתא דהיינו שמא פייס איכא דמתני לה אמתניתין, ושמא לאו אחששא גופה קאמר, אלא הכי קאמר איכא דמתני אמתניתין דאיכא למיחש בה דלא ליהוי גיטא דדילמא בא בחשאי, ואף על פי שאף במתניתין איכא למיחש לשמא פייס ניחא ליה למתני חשש ביאה לאשמועינן דאפילו לשמא בא בחשאי איכא למיחש ונפקא מינה היכא דאמר לה נאמנת עלי לומר שלא פייסתי דאכתי חיישינן שמא בא ונתבטל תנאו, והא דאמרינן מאן דמתני אמתניתין ומאן דמתני אברייתא לאו למימרא דאמתניתין איכא למיתני הא ולא אברייתא או אברייתא ולא אמתניתין אלא חששא דתנו אמתניתין וחששא דמתנו אברייתא קאמר, ורבנו חננאל ז"ל פירש שמא פייס ובטל הגט דהוא ז"ל גורס כל זמן שאעבור מנגד פניך וכיון דלא אמר לה מעכשיו ולא על מנת אף על פי שמסרו לה יכול הוא לבטלו, ולפי זה הא דאמרינן דמאן דמתני לה אמתניתין כל שכן דמתני לה אברייתא היינו טעמא משום דכיון שהיה הולך ובא קרוב הדבר שנתפייס ובטל תנאו בחשאי מה שאין כן במתניתין דרוב בני אדם אין עשויין לבא בחשאי, ואף בנוסחותיו של רבנו אלפאסי ז"ל כך כתוב בהן ותמיהא לי דכיון דלא אמר לה מעכשיו ולא על מנת למה הוצרך

ולענין פסק הלכה, מסתברא דקיימא לן כמאן דמתני לה אמתניתין חדא דקיימא לן כאיכא דאמרי ואיכא דמתני לה כאיכא דאמרי היא, ועוד בדאורייתא הלך אחר המחמיר הילכך אפילו אמר לה אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ולא נודע כי בא בתוך שנים עשר חדש אפילו הכי חיישינן שמא בא בחשאי ולא הרגיש אדם בביאתו וכל שכן דחיישינן שמא פייס, והני מילי בנשואה שלבו גס בה חוששין שמא פייסה, אבל בארוסה שאין לבו גס בה אין חוששין שמא פייס כדאמרינן בפרק כל הגט אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה, ובנשואה נמי אם אמר נאמנת עלי לומר שלא באתי ולא פייסתי אין חוששין לו דמעיקרא אדעתא דהכי גמר ויהיב לה דאי אמרה לא בא ולא פייס דליהוי גיטא מעליא ומבטל תנאו מעתה, ומיהו הרמב"ם ז"ל כתב דלשמא בא בסתר

אין חוששין, וכן כתב בפרק י"ו [בנדפס : ט] לפי שאין דרך בני אדם לבא בצערא [בנדפס : בצנעה], ורבי חננאל ז"ל כמאן דמתני לה אמתניתין ולחומרא.

אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתיק לכי נפקא קאמר לה. פירש רש"י ז"ל: האומר לאשתו בלילה זה גיטך לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא קאמר ואי מאית בלילה לא הוי גיטא וגבי מתניתין הרי זה גיטך כשלא אבא לאחר שנים עשר חדש לאו גט הוא וליכא למסמך אזמנו של שטר מוכיח דהא בהדיא אמר דכשלא אבא יהא גט אבל לא מעכשיו, ואיכא לאקשוויי והא תנן הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ואמר רב הונא ולדברי רבי יוסי חולצת אלמא בהא נמי אמרינן זמנו של שטר מוכיח והוה ליה כמהיום ולאחר מיתה ואין הכל שוין בו אלא למר חולצת ולמר מתיבמת. יש לומר דאביי סבר לה כמאן דמתני לה לדרב הונא ארישא אבל אסיפא דהיינו זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום [בנדפס : מודה הוא דלא פליג בה רבי יוסי ולכולי עלמא לא אמר כלום] ומתיבמת. ואם תאמר והא רבי יוסי כי אמרה גבי כותב נכסיו לבנו ולאחר מותו אמרה, איכא למימר דממונא שאני דאיכא לקיומיה כוליה לישניה גופא מזמנו של שטר ופירא לאחר מיתה אבל הכא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח דהא לאחר מיתה קאמר דמשמע ולא מהיום, ומיהו כשאמר בהדיא מהיום ולאחר מיתה מימר אמרינן מתוך שאין אדם עשוי לחזור בו בתוך כדי דבורו חוששין דילמא תנאה הוא ומהיום מגורשת לכשימות, ולפי פירוש זה הוא דאמר רבה לעיל כשאמות ולאחר מיתה אין זה גט דלא הוי גיטא כלל קאמר וכאביי דלא אמרינן ביה זמנו של שטר מוכיח, ורש"י ז"ל בעצמו פירשה בעבודה זרה בענין אחר דהכי קאמר הכל מודים כל היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתיקה שאינו גט גמור ואפילו רבותינו לא היו מתירין אותה לינשא אבל מכל מקום עדיין הוא מחלוקת דלמר חולצת ולמר מתיבמת, והא דאמר רבה לעיל אינו גט גמור קאמר ולאן למימרא שיהא בטל לגמרי אלא חולצת, ותדע לך דהא כי הוה סלקא דעתין לאוקמא בדאמר מהיום ורבנן, על כרחין אינו גט גמור קאמר וחולצת דהא במהיום ולאחר מיתה לרבנן ספוקי מספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי וחולצת ולא מתיבמת והשתא נמי כי מוקמת לה בלא מהיום ורבי יוסי חולצת, והסיוע לפירוש זה מדאקשינן בגמרא לעיל גבי מאן דמתני לה ההיא דאמר רב הונא חולצת אסיפא חולצת פשיטא אלמא ליכא מאן דפליג בהא דלרבי יוסי אפילו בזה גיטך לאחר מיתה חולצת, ומתוך פירושו של רש"י ז"ל שמעמידה במתנה עם אשתו בלילה ומת באותו לילה עצמו שמעינן

דשכיב מרע שאמר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי ומת באותו יום הרי זה גט גמור ולא אמרינן דמהיום סוף היום קאמר והא מית ליה קודם גמרו של יום ואין גט לאחר מיתה אלא מהיום כמעכשיו דמי ותדע לך דהא לרבי יוסי זמנו של שטר מכשירו וזמנו של שטר מהיום הוא דהא לא כתבינן שעות ואפילו הכי במתנה עמה בלילה ומת בלילה מכשירין אותו לרבי יוסי, ורבותינו בעלי התוספות ז"ל כתבו בשם רבנו תם ז"ל שכתב בסדור הגט שלו ניחא ליה מעכשיו ממהיום דאי מאית בההוא יומא לא ידענא מאי אידון בה, והרמב"ן נ"ר הקשה עליו דאם כן רב דעביד תקנתא מיומא דנן ולעלם אמאי לא אתקין מעכשיו ולעלם משום שכיב מרע דמאית ביומיה דהא רובא כי תקיף להו עלמא טובא יהבי גיטא, אלא אותו יום עצמו בכלל מהיום הוא.

דף עז - א

לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר לה כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוה ליה כמהיום אם מתי כמעכשיו אם מתי ומר לא סבר לה כרבי יוסי והוה ליה כאם מתי גרידא. וכתוב בהלכות והלכתא כרבנן, ובבבא בתרא פרק נוחלין גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך לכתוב לו מהיום ורבי יוסי אומר אינו צריך ופסק רב התם כרבי יוסי, כתב הלכות חזינן למקצת מרבוותא ז"ל דאמרי לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב, ולהאי סברא ודאי משמע דמידי ספק מיהא לא נפיק וחולצת ולא מתיבמת, והאי דכתב הכא והלכתא כרבנן לאו דוקא כרבנן ומתיבמת נמי אלא הילכתא כרבנן דאינה מגורשת ודאית וחולצת, והראב"ד ז"ל פסק כרבי יוסי ומתירין אותה לינשא כרבותינו שהתירוה לינשא משום דרבותינו בתר רב הוו דהיינו רבי יהודה הנשיא בנו של רבן גמליאל ברבי ועבדי עובדא כותיה דרבי יוסי בגיטין ומעשה רב ואי משום תקנת רב בגיטין לא איריא דהכי סבר דילמא איכא בי דינא דלא סבירא ליה כרבי יוסי ואתי לקלקולה משום הכי תקין לכתחילה כליכתבו הכי בגופא דגיטא, ואי משום דאמרינן מיומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי משום דהאי תקנתא לדעתא דמאן דפליג עליה דרבי יוסי הוא ומשום חששא דבר

פלוגתיה הוא, והר"ז הלוי ז"ל כן כתב בפרק המגרש דתקנת רב בגיטין תקנתא היא לשופרא דגיטי להרחיק מן הלעז אבל בדיעבד לא פסלי ליה לגיטה דהא רב גופיה הוא דאמר הלכה כרבי יוסי הלכך בזה גיטיך אם מתי עבדינן כלישנא קמא דרב הונא דאמר חולצת וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכן כתב בפרק המגרש מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר אין צריך לכתוב מהיום בגט דשכיב מרע דזמנו של שטר מוכיח ולא הוי הגט לאחר מיתה לכך תיקון רב בכל הגיטין להיות סופרין רגילין בו, ואף על גב דקיימא לן כרבי יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שיצא הדבר בהיתר, עד כאן. וכן דעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל ורבנו תם ז"ל כן כתב דתקנת רב בגיטין לאו משום דלית הלכתא כרבי יוסי אלא להחמיר דשופרא דשטרא הוי לברר הדבר ולכתוב בפירוש וכן מצינו בהרבה מקומות, ורבנו יצחק ז"ל בעל התוספות כתב דאפשר דלא קיימא לן כרבי יוסי מדקאמר לאפוקי מדרבי יוסי, ומדפסק רב כרבי יוסי אין ראייה דאיכא למימר דהיינו דוקא שכתב אבל לא בעל פה, ומסתברא ודאי דרב לשופרא דגיטא תקין הכי דהא רב הונא תלמידי דרב הוה וממאי [בנדפס: ומאי] דפסק רב כרבי יוסי הוא דיליף איהו גבי הרי זה גיטיך אם מתי דחולצת, אלמא רב ודאי כרבי יוסי סבירא ליה בין בשטרות בין בגיטין ומאי דתקין לשופרא דגיטי תקין, והרמב"ן נ"ר כתב כיון דאשכחן לרבי יוחנן דפליג דאמר דחלוקין עליו חביריו על רבי יהודה הנשיא כדאמר לא הודו לא כל סיעתו כלומר בית דינו כדאיתא בירושלמי, אי נמי לא הודו כל שעתו כלומר לא בית דינו ולא בית דין אחר לו הודו לו כל ימיו אנו ודאי כותיה עבדינן דאפילו תימא דרב ורבי יוחנן פליגי אי הלכה כרבי יוסי או לא אנו כרבי יוחנן עבדינן דכל רב ורבי יוחנן קיימא לן כרבי יוחנן וכל שכן דרב לא סמך אסבריה ותקין בגיטין מיומא דנא ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי, אבל ודאי אין יוצאין מידי ספק הילכך חולצת, והרמב"ם ז"ל כתב שאינו גט כלל לומר שמתלבטת, נראה שהוא ז"ל מפרש לאפוקי מדרבי יוסי שאינו גט כלל וכרבי יוחנן דאמר לא הודו לו כל סיעתו ולומר שחלוקין עליו חביריו לגבי גיטין שאינה מתגרשת דבר תורה, וצריך עיון.

לאחר יובל שבוע לאחר שבוע שנה לאחר שנה חדש לאחר חדש שבת לאחר שבת מאי יתיב רבי זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה רבי אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבתא ותרי ותלתא בתר שבתא ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא. וכתבו בתוספות דלא מיבעיא אם עומד בתחלת השבוע אלא אפילו באמצע או בסוף יכול להיות דכיון שמזכיר שבוע מכל מקום שנה מיקרי לאחר שבוע.

תניא רבי אומר לאחר הרגל שלשים יום נפק רבי חייא ודרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כותיה. וכתב רבינו חננאל ז"ל אפילו לא עברו עליו אלא חמשה עשר יום דיו, והרמב"ן נ"ר כתב עליו איני יודע מנין לו זה ואפשר שכשם שאמרו בשבת מחצה לאחר ומחצה לפני אף כאן חצי חדש שהיא שלשים לאחר ואינו מחזור, עד כאן. ולפני שבוע ושנה וחדש צריך עיון אם כלאחר הוא דאפשר לומר דילפינן משבת דכשם דלפני שבת כלאחר שבת אף לפני שבוע ושנה וחדש כלאחר, אבל בירושלמי מצאתי רבי בון בר חייא בעי קמי רבי זעירא הרי גיטיך ערב הפסח אמר ליה אפילו כמאן דאמר כל שלשים שלאחר החג כלאחר החג הוא מודה כל שלשים שלפני הפסח שאינן כלפני הפסח, אלמא אין למדין לפני מלאחר, וצריך עיון.

סליק פרק מי שאחזו בסיעתא דשמיא

[פרק הזורק](#)

גגה וחזרה וקרפיפה מנין תלמוד לומר ונתן בידה מכל מקום. פירש רש"י ז"ל מדכתב ונתן בידה ולא כתב בידה יתננו, ואינו מחזור דאין שום ייתור בנתן בידה מבידה יתננו, ור"ש ז"ל פירש דמכלל ופרט וכלל דריש לה ונתן כלל בידה פרט ושלחה חזר וכלל הילכך מרבינן מונתן כל דבר שדומה לידה דהיינו כעין הפרט, ואין צורך לכל זה אלא ונתן יתירא קא דריש דתרי כתיבי בפרשה, והכי איתא בירושלמי בגינתה וחצרה מנין תלמוד לומר ונתן ונתן.

בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיד. והכא לשון קצר קתני, והכי קאמר בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיד ובפירותיהן דאי לא הרי אוכל פירות בחייה, ואכתי תיקשי לן דלא נפיק מרשותיה דבעל ובבבא בתרא פרק חזקת (מט, א) נמי גבי אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כי האי גונא וכן מנהג התלמוד במקצת המקומות כיון שנתפרש דינו במקום אחר, ובפרושי הרמב"ן נ"ר דאינו צריך לכתוב ובפירי פירותיהן דאף על פי שאוכל [בנדפס: פירי] פירות כיון דלית ליה אלא בדשיירה כדמוכח בכתובות פרק הכותב (כג, ב) לא מה שקנתה אשה קנה בעלה קרי ביה

הוא, ואף על פי שלא כתב לה נמי בחייד ובמותיך קונה ליה ואף על פי שיורשה לא גרע ממשאיל ומשכיר דקני לה, והוא הדין דהוה מצי לאוקמה הכא בשנתן לה אחר על מנת שלא יהא לבעלה רשות בהן אלא מה שהיא נותנת לתוך פיה והכי איתא בירושלמי נתן לה אחר מתנה ואמר לה על מנת שלא יהא לבעליך רשות הן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך אפילו לא כתב כמי שכתב ואי נמי בשנתן לה הבעל וכדקיימא לן במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות כדאיתא בפרק חזקת, והכא חד מתרי תלת אוקימאתא קא נסיב. ובסנהדרין פרק בן סורר גבי עד שיאכל משל אביו ומשל אמו נסיב ליה אוקמתא אחרינא דפרכינן התם משל אמו מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני דאקני לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בהן.

דף עז - ב

ומסקנא : אמר רבא אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל אלא גיטה וידה באין כאחד הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחד. ואף על פי שלא כתב לה מגורשת.

אמר ליה רבינא לרב אשי רבא יד דאשה קא קשיא ליה נהי דקני ליה למעשה ידיה גופה מי קני ליה. קשיא לן וחצרה נמי מי קני ליה אלא לפירותיה אבל גופה דילה הוא. ויש לומר דיד אשה שאני דאי בעיא אמרה איני נזונת ואיני עושה מכל מקום והילכך כי מקבלא גיטא כאילו אמרה ליה כן דמי, אי נמי ידה קילא מהאי טעמא דאמרן אבל חצרה וקרפיפה בעל כרחא דיליה נינהו לפירותיהן, ואפילו למאן דאמר בכתובות דמעשה ידיה עיקר ואינה יכולה לומר איני נזונת ואיני עושה מכל מקום לא דמי קנין ידה לקנין חצרה דשאני ידה מתוך שזוכה לעצמה מיד אחרים כגון שאמר לה על מנת שאין לבעלה רשות בהן זוכה נמי מיד בעלה מה שאין כן בעבד שאין לו יד לזכות כלל לעצמו דהא דאמרינן בקידושין (כג, ב) דכשנותנין לו על מנת שאין לרבו רשות בהן קני הני מילי בשזכו לו על ידי אחרים אבל על ידי עצמו כלל וכלל לא ואף על גב דאמרינן נראין הדברים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו דאלמא יש לו יד לזכות מכל

מקום לנפשיה אין לו כח לזכות מיד אחרים ולהכי אמר ליה רב אשי דרבא יד עבד קא קשיא ליה דגופא קני ליה לרבו ואפילו הכי מקבל גיטו מיד רבו משום דגיטו וידו באין כאחד והילכך גגה וחצרה קונין לה אף על פי שלא כתב לה משום דגיטה וחצרה באין כאחד [בנדפס: ולי נראה דאפילו תמצא לומר דידה כחצרה למאן דאמר מעשה ידיה עיקר הכא טעמא לרבא הוא ורבא מזוני עיקר סבירא ליה].

ותיזיל ותיחוד ותפתח כי היכי דליקני לה ביתא ותנן נעל וגדר וכו'. פירש רש"י ז"ל: דמשום שאסור לטלטל הגט בשבת הוצרך להקנות לה מקומו, ואם תאמר ומאי שנא משאר שטרות שמטלטלין אותן בשבת דמדאמרינן אין קורין בשטרי הדיוטות בשבת משמע דבטלטול שרו ותירצו בתוספות דשאר שטרות ראויים לצור על פי צלוחיתו אבל גט קודם נתינה אינו ראוי לצור על פי הצלוחית דלגירושין קאי אי נמי יש לומר דאף שאר שטרות אסורות לטלטל מידי דהוה אסיפרא דאגדתא דכיון שאסור לקרות בו אסור לטלטלו כדאיתא בפרק הניזקין, ובשם ר"י הזקן ז"ל שאפילו אם נאמר שעכשיו אינו מוקצה לפי שראוי להתלמד ממנו עניני הגט מכל מקום להם היה אסור שלא היו לומדין הלכות כי אם בעל פה, ואם תאמר היאך התירו להקנות לו [לה] רשותו בשבת והא אמרינן בעירובין בית שמאי אומרים אין מבטלין רשות בשבת ובית הלל מתירין ומפרש טעמא התם משום דסליקי מסלק נפשיה, משמע דסלוקי נפשיה אין אבל אקנויי רשותיה לא, ויש לומר דשכיב מרע שאני כי היכי דלא ליפול [תיפול] קמי יבם אי נמי כדי שלא תטרף דעתו עליו, וכדרך שהתירו להקנות ממנו בשבת כדאמרינן בבבא בתרא פרק מי שמת קונין משכיב מרע ואפילו בשבת ולא ליחוש לדברי רבי אליעזר כלומר דלדידיה ודאי קונין כיון דאין דבורו מועיל בלא קנין ואי אפשר לו בלא כך אלא אפילו לרבנן כדי שלא תטרף דעתו עליו, ומהאי טעמא לא תיקשי לן גופא דעובדא היאך התירו לו לגרש דהא תניא בתוספתא דבפרק בתרא דביצה אין מקדשין ואין מגרשין ולא חולצת בשבת, ושנויה גם כן בתורת כהנים בפרשת יום הכפורים שביתת מצוה, מניין שלא יקדש ושלא יגרש ולא ימאן ולא יחלוץ ולא ייבם וכו', אלא דגבי שכיב מרע הקלו בין בזו ובין בזו כדי שלא תטרף דעתו עליו ועוד שאי אפשר בלא כך, ואף על גב דהאי מתנת בריא קא יהיב אפילו הכי לגבי האי התירו לו כדי שלא תטרף דעתו עליו ואם תאמר אם כן למה לי תיחוד ותפתח ליקני ליה מקומו בסודר וליקני גיטא אגבו, יש לומר כל שאפשר למעט בקנינו ממעטינן דכי אחדה ופתחה לא מיחזי אלא כנועלת ביתה לשמרו, ואם תאמר למה לא התירו לטלטלו כדרך שהתירו להקנות לה מקומו ואפילו תאמר שהיה רשות הרבים

מפסקת בין השכיב מרע ומקום הנחתו יתננו לה על ידי שליח בהא נמי איכא למימר דניחא להו טפי למישרי קנין כי האי דמיחזי כנועל את ביתו לשמרו ואל יתירו לו טלטולו של גט להדיא, אבל היכא דלא אפשר אלא בהכי כגון דמונח ברשות שאינה של שניהם והלה המופקד אצלו אינו רוצה להשאיל לה מקומו מישראל שרינא ליה לטלטוליה ולמיהביה ניהלה על ידי שליח, וכן אמרו משמו של ר"ש ז"ל דקונין ממנו במתנת שכיב מרע אפילו במקצת שאם עמד אינו חוזר.

וכתב רבנו חננאל ז"ל דהא דאיצטריך להקנאת מקומו אף על גב דקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי והאי מצוה מחמת מיתה הוא דהא תקף עליה עלמא טובא ואפילו במקצת לא בעי קנין, הכא היינו טעמא דאיצטריך להקנאת מקומו משום דקיימא לן דמתנת שכיב מרע לא קני אלא לאחר מיתה ואנן בעינן שיגיע הגט לידה או ברשותה מחיים לפיכך אמר לה דתחזיק מחיים.

דתנן נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. ופירש רש"י ז"ל: דקניא ליה אגב אותו קרקע כדתנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה, ואינו מחזור דאי משום אגב למה ליה לאקנויי אותו מקום שהוא מונח בו והא לא בעינן צבורין, אלא משמע שאין האשה מתגרשת מדין אגב אלא משום חצרה נגעו בה, דחצרה וגיטה באין כאחד.

אמר ליה רב עיליש לרבא והא מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף. קשיא לן אמאי איכסיף והא רבא הוא דאמר בבבא בתרא בפרק חזקת הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות [בנדפס: ויש מפרשים דשאני הכא שאינו נותן מתנה גמורה אלא מתנה קלישתא דתקנה ביה גיטא בלחוד ובכי הא אינו אלא כשאלה ושייך למימר ביה מה שקנתה אשה קנה בעלה ופירי דידיה אינון אבל התם דקא יהיב לחלוטין אין הבעל אוכל פירות] ויש מפרשים דברשות שליח הוה מנח ותיחוד ותפתח ביתא דשליח קאמר ומשום הכי קא מקשה מה שקנתה אשה קנה בעלה דמתנת אחרים היא ואף על פי שזו מתנת בריא התיירו לו דבור ומעשה כזה שנראה כנועל את ביתו כדי שלא תטרוף דעתו של שכיב מרע עליו, ומסתברא דליתה להאי פירושא לפי שאינו מיושב לשון הגמרא דלכאורה משמע דביתו של שכיב מרע היה ועוד דאם כן מאי קושיא ליקני ליה על מנת שאין לבעלה רשות בו דהא עיקר כוונתו כך היא אבל כי מקנה לה בעל ליכא למימר ליתן לה מתנה גמורה דהא לא איכוון בעל למיתן לה

גופא דארעא אלא לקנינו של גט בלחוד ולא דליקני ביתא וגייטא, ומיהו בעיקר המעשה איכא תמיהא והא אן תן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או תוך חצרה הרי זו מגורשת, וביתה הא קנוי ליה לאכילת פירות ואפילו הכי מתגרשת, תירץ הראב"ד ז"ל בפרק חזקת דרב עיליש דאקשי ליה לרבא האי קושיא הוה מוקי לה למתניתין דהזורק בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיד כדמוקי לה רבי אלעזר לעיל, ורבא מעיקרא דאיכסיף הכין הוה סבר עד דהדר ואמר דליתה דגיטא וחצרה באין כאחד.

היא בתוך ביתה. פירוש בתוך ביתה ממש וכדמוכח בעירובין פרק כל גגות, גמרא חצר קטנה שנפרצה לגדולה, **אמר עולא והיא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה רבי הושעיא אמר אפילו היא בטבריא וחצרה בצפורי היא בצפורי וחצרה בטבריא.** ואסיקנא דלכולי עלמא חצר משום ידה איתרבאי אלא דעולא סבר מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה ורבי הושעיא סבר מה ידה משתמרת לדעתה אף חצרה משתמרת לדעתה, ולרבי הושעיא זרק לה גיטא בחצרה המשתמרת אף על פי שנקרע הגט או נשרף קודם שתדע היא מגורשת, וקיימא לן כעולא דאמר בעינן עומדת בתוך חצרה וכדאסקה רב אשי בפרק קמא דבבא מציעא האי חצר איתרבאי משום יד ולא גרע משליחות גט דחוב הוא לה ואין חבין אלא בפניו הילכך בעינן שתהא עומדת בצד ביתה, מיהו כשעומדת בצד ביתה וזרקו לה מגורשת בין מדעתה בין בעל כרחיה דלא עדיפא מידה מה ידה אפילו בעל כרחיה אף חצרה הסמוכה לה בין מדעתה בין בעל כרחיה, והיכא דזרק לה מדעתה ומרצונה בחצר המשתמרת לדעתה אף על פי שאינה סמוכה לה איכא למימר דמודה עולא דמגורשת דלא גרע משליחות וכיון שהיא רוצה בגירושיה ומרצונה נתנו בחצרה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו, ומסתברא דאינה מגורשת דהא בשליחות דכותה אינה מגורשת משום דעיקר גירושין חוב הוא לאשה ואף על פי שהיא מחזרת להתגרש דלמא הדרא בה, והכין איתא בירושלמי פרק האומר התקבל הגע עצמך שהיא צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה אבל אם נתנו כבר בחצרה שהוא בציפורי ואמר לה הא גיטך בחצרך ואמרה תזכה לי חצרי בזו נראה דמגורשת, ומצאתי בירושלמי דמכלתין בפרק קמא נתן לה את גיטה ואמרה תזכה לי חצרי שבעכו אמר רבי חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה, אלמא בכענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת אלא אם כן תדחה דרבי חנינא כרבי הושעיא סבירא ליה, והראשון נראה עיקר, ולא עוד אלא אפילו לא נתנו שם עדיין אלא שאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי משמע לי דמגורשת,

דהא חצר לא גרע משליחות כדאיתא בפרק קמא דמציעא ובשליח דכותה מגורשת בממנה שליח לקבלה, ואי קשיא לך הא דאמרינן בפלוגתא דעולא ורבי הושעיא, לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר חצר משום ידה איתרבאי ומר סבר חצר משום שליחות איתרבאי, ובודאי לכשתמצא לומר דחצר משום שליחות איתרבאי על כרחין דוקא במדעתא דומיא דשליח ואפילו הכי הוה פליג עולא ואמר והיא שעומדת בצד ביתה, יש לומר דהתם לאו באומרת תקנה לי חצרי אלא באומרת ניחא לי שתזרוק לי בחצרי דלא הוי כעין שליח קבלה אלא כעין שליח הבאה, והיכא דנתנו בחצרה שלא מדעתה נמי במקום יבם מסתברא דהוויא ספק מגורשת דהא מספקא לן ביבמות פרק האשה שלום מזכה גט לאשתו במקום יבם אי הוי גט או לא וחולצת ולא מתיבמת, והכא נמי דילמא זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו וחולצת ולא מתיבמת, והיכא דקיימא בצד ביתה וזרקו לה בתוך ביתה ושלא מדעתה אפשר לומר דמגורשת אם זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה וכעדותו של רבי יוחנן בן גודגדה שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה [בנדפס: בלא גט] בגט ולא דמי לשנה דהכא אית לה יד לזכות לה וכיון דיש לה יד אף חצרה קונה לה דומיא דידה דידה אלו נתנו לה סתם ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי ודאי מגורשת דלא אמרו אינה מגורשת אלא בישנה דלאו בת איגרושי היא אבל נעורה דבת איגרושי היא מגורשת והוא הדין לחזרה וכל זה צריך תלמוד, וכן נמי צריך עיון בין לעולא בחצרה סמוכה בין לרבי הושעיא בשמורה לדעתה אם זרקו לה בחצרה והיא ישנה אם היא מגורשת דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסתברא הואיל ואין לה יד אין לה חצר, ולקמן נאריך בה יותר.

דף עח - א

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא דגבוה עשרה. פירש רש"י ז"ל: דהוי רשותא לנפשיה ולא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל רשות הכלי. וקשיא לי דאם כן מאי קא פריך והא איכא מקום כרעי המטה כלומר דקפיד בהו דהא מכל מקום כי קליט ליה מאויר שלמעלה לעשרה קליט ליה דלית ליה חשיבות לבטוליה לכלי של

לוקח וכי קפיד אכרעי המטה מאי הוי, ועוד דלכאורה מדקא מקשה והא איכא מקום כרעי המטה כלומר דקפיד בהו משמע דכולה מילתא משום דקפיד בהו ולא קפיד הוא, ועוד דמאי שנא עשרה אי משום לבוד כיון דגבוה שלשה נפיק ליה מתורת לבוד וליקני ואי משום זכיית אויר חצרו הא ודאי אויר חצרו אפילו למעלה מעשרה כל שבתוך מחיצותיו קונה לו ואויר חצרו כחצרו כדתנן היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת, הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת, ואי משום דמפסיק כלי ואין סופו לנוח כדאמר רבא במציעא פרק השואל גמרא אין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירה בלבד מאי שנא עשרה אפילו חמשה וארבעה כל שאין הכלי מונח בקרקע, ומלשון רבינו אלפאסי ז"ל נראה שהוא מפרש כדברי רש"י ז"ל וזהו לשונו: לא צריכא במטה דגבוה עשרה ואף על גב דאיכא מקום כרעי המטה ברשותיה דבעל אמקום כרעי המטה לא קפדי אינשי, והרמב"ם ז"ל פירש: מפני שחלקה רשות לעצמה, ומסתברא דהכי [בנדפס: פרכינן] פירושא לא צריכא דגביה עשרה ויכול להשתמש תחתיו הלכך לא קפיד ביה והוה ליה כאומר לה קני דהתם קני כליו של לוקח ברשות מוכר, ומשום הכי פריך כי גביה עשרה מאי הוי אכתי איכא מקום כרעי המטה דקפיד בהו והוה ליה כליו של לוקח ברשות מוכר ולא קנה לוקח ולא אמרו קולט מן האויר דקונה אלא בדלא מנח אארעא אבל מנח אארעא כליו של לוקח ברשות מוכר קרי ביה ולא קנה לוקח, ופריך אמקום כרעי המטה לא קפדי אינשי כלומר אמקום כרעי המטה של אשתו, כך נראה לי.

מתני': אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה עכשיו הא גיטך. ולא שיאמר לה בשעת נתינה קאמר אלא עד שיאמר לה עכשיו הא גיטך והכי מוכח בגמרא, והא דאמרינן דבדאמר לה כנסי שטר חוב זה דאינה מגורשת, דוקא בשלא אמר לעדים מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי אבל אי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לה אף על גב דאמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת דמשום כסופא הוא דאמר לה הכי וכדאיתא בפרק הניזקין, והוא הדין נמי בדלא אמר לה כנסי שטר חוב זה אלא דיהיב לה סתם אינה מגורשת אלא אם כן עסוקים באותו ענין וכדאמרינן בפרק קמא דקדושין היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש אמר רב הונא אמר רב הלכה כרבי יוסי והוא שעסוקין באותו ענין, [בנדפס: ותמיהא לי אמאי נקט לה באומר לה כנסי שטר חוב, לישמעיה בנותן לה

סתם דאינו גט וכל שכן באומר לה כנסי שטר חוב, ויש לומר דהכא אפילו בשעסוקין באותו ענין ובפלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי לא מיירי, ואי נמי יש לומר דעיקרא משום דהיתרא דרבי אתא לאשמועינן דאפילו באומר כנסי שטר חוב אינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה הא גיטיך סגיא, כך נראה לי].

וטעמא דמתניתין דקתני אמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט, יש לפרש משום דבטוליה בטלי כלומר בטל נתינה זו שלא תהא כנתינת גט אלא רצה לשחק בה שתהא לה כנתינת שטר חוב דאינו מגרש והכי נמי משמע בפרק הניזקין דאמרינן מדעתו של רבי יוחנן בן גודגדה נלמוד אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זה גט, ואמרינן פשיטא מהו דתימא בטולי בטליה קא משמע לן אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר והאי דקאמר לה הכי משום כיסופא הוא, אלמא כי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא כיון דאמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוה מודע להו לית אנא יהיב ליה בתורת גט כדאמרי להו אלא כנתינת שטר חוב לחוכא בעלמא, הא לאו הכי כי אמר לה כנסי שטר חוב זה בטליה בטלי, ומיהו לא בטליה מתורת גט שלא יהא כשר לגרש בו דהא לא אמר כלום בגופו של גט אלא לדידה קאמר כנסי שטר חוב והלכך כי אמר לה הא גיטיך מתגרשת בו, והרמב"ם ז"ל כתב כלשון הזה מנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותנו בתורת ספר כריתות אבל נתנו לה בתורת שטר חוב או מזוזה וכו' אינו גט, ובסיפרי תניא ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט. ואם תאמר ותיפוק לן משום דלמא בטולי בטליה, איכא למימר אם איתא בבטלי לסהדי הוה אמר וכדאמרינן בפרק הניזקין ולא טעמא התם משום דמעיקרא אמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דוקא, אלא משום דכיון דאיכא סהדי לסהודי הוה מודע בינו לבינם, והא דאמר לה הכי משום כיסופא דידה היא לעולם עד דמפרש דמבטל ליה.

נתן גט בידה והיא ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט. פירוש: אף על פי שאמר להם לעדים ראו גט שאני נותן לה משום דלאו בת איגרושי היא לפי שאין הגט שמור בידה כדאמרינן בגמרא, אבל אי לא אמר להו לעדים ראו גט שאני נותן לה למה לי ישנה דנקט אפילו נתן בידה והיא נעורה נמי אינו גט כדאמרינן בפירקא קמא דקידושין (ז, א) דבזמן שאין עסוקים באותו ענין צריך לפרש וזו אינה עסוקה באותו ענין

שהרי ישנה היא ודכותה בנעורה שאינן עסוקין באותו ענין צריך לפרש [בנדפס: ומתניתין תרתי אשמועינן בכנסי שטר חוב אשמעינן דוקא בשלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן, והדר אשמעינן דבישנה אפילו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינו גט] ותניא בתוספתא דמכילתין הוליד אשתו אצל לבלר ונטל גיטה ונתנו לה ולא אמר לה הא גיטך רבי יוסי אומר מגורשת רבי יהודה אומר אינה מגורשת רבי אומר עסוקין באותו ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת, אלא ודאי ישנה אפילו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינה מגורשת מה שאין כן בנעורה דהתם ודאי היא מגורשת דהא יהיב לה לשם כריתות לדעת העדים אף על פי שנתן לה סתם ולא פירש קל וחומר מאמר לה כנסי שטר חוב זה דגריע טפי מנותן סתם כדאמרינן בפרק קמא דקדושין דיהיב לה סתם הכי נמי במאי עסקינן דיהיב לה ואמר לה בהני לישני ואפילו הכי בזמן שאמר לעדים ראו גט שאני נותן לה מגורשת וכל שכן בנותן סתם דהיא מגורשת, וחרשת נמי כנותן לה סתם דמי דאף על פי שהגט שמור בידה מכל מקום כשאמר לה הא גיטך אינה שומעת מה שאומר לה בפיו ואפילו הכי כי אמר להו לעדים מגורשת, אלמא אמר לעדים ונתן לה סתם מגורשת, אבל בישנה אינה מגורשת דלא בת איגרושי היא ולא משום דבעינן דעתה אלא שאין גיטה שמור בידה כדאמרן וגריעה מחרשת דחרשת יודעת לשמור גיטה ומשום הכי יש לה יד להתגרש אבל זו אין לה יד כלל כל זמן שהיא ישנה.

והר"א אב בי"ד זצ"ל הקשה דמה היא דצריך לפרש ומיהא דנתן בידה והיא ישנה משמע דבעינן דעתה וגבי חרשת שהשיאה אביה ובאמר לעדים ראו גט שאני נותן לה, ובהיא בטבריה וחצרה בציפורי אם נתקרה הגט קודם שתדע דמגורשת ואם היתה ישנה בשעת זריקת הגט ונאבד או שנתקרה קודם שנעורה מכולהו משמע דלא בעינן דעת דהא משמע דאף בזו שנתקרה אחר זריקה קודם שנעורה מסתברא דמגורשת דאינו עולה על דעת שאם נתקרה הגט מיד לאחר זריקתו לחצרה בפני עדים שיהו עדים אומרים נעורה היתה בשעת זריקת הגט, אלו דברי הרב זצ"ל, ועלה כל זה בידו בספק, ומסתברא דאין כאן קושיא ותיובתא לא חזינא דלעולם דעת בעינן אבל דעתה דוקא לא בעינן אלא או דעתה או דעת העדים דטעמא משום דכתיב ספר כריתות ונתן בידה שיהא נותן בידה לדעת שהוא ספר כריתותיה ולא הקפיד הכתוב בידיעתה דוקא אלא כיון שנודע לעדים הרי כאן דעת שהוא נותן לה לכריתות והיינו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אף על פי שחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה דמגורשת אבל כי לא אמר לא לה ולא לעדים ולא היו עסוקין באותו ענין

אינה מגורשת והיינו מתניתין אמר לה כנסי שטר חוב זה ונתן לה סתם דאינה מגורשת דאין כאן דעת נתינת גירושין כלל, וישנה אף על פי שיש כאן דעת העדים דאינה מגורשת אין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל והרי זו כנשטית או שאינה יודעת לשמור את גיטה דאינה יכולה להתגרש, וזרק לה גיטה בחצרה והיא בטבריא וחצרה בציפורי אף על פי שאינה יודעת בשעת זריקתו דהויה מגורשת לרבי הושעיא או בחצרה הסמוכה לה אליבא דעולא כמו שכתבתי למעלה התם היינו טעמא משום דחצרה משום ידה איתרבאי וכיון שהיא יכולה להתגרש על ידה בכענין זה שאם נתנו בידה סתם והיא נעורה ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לה מגורשת כמו שכתבתי למעלה הכי נמי בחצרה מגורשת שהרי יש כאן דעת העדים ודיו, אבל מה שכתב רבנו ז"ל דאפילו זרקו לה בחצרה והיא ישנה דמגורשת הא ודאי צריכא עיונא ומסתברא דלעולם אינה מגורשת דלא עדיפא חצרה מידה דנתנו בידה והיא ישנה אינה מגורשת כל שכן חצרה דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ועוד דאתו עדים ואמרי בההיא שעתה נעורה היתה אינה מגורשת, ותדע לך דכל שאין לה יד אין לה חצר ועוד ראייה שוטה שאין לה לא יד ולא חצר וזו הואיל ואין לה יד היאך יש לה חצר כך נראה לי מיהו [בנדפס: ומיהו אף] ואף כשתמצא לומר דחצרה כיון שהיא משתמרת לדעתה אף על גב דהיא ישנה בשעת זריקת הגט הרי זו מגורשת דמכל מקום בחצר המשתמרת זרקו לה, ולא דמי לישנה דהתם אינו משתמר כלל, ולשוטה לא דמיא דהתם כיון שאין לה יד כלל דמחוסר מעשה ולא סמיה בידן כדאמרינן בריש מי שאחזו הלכך אין לה חצר, אבל ישנה אף על גב דהשתא אין לה יד מכל מקום ראויה להיות לה יד דלאו מחוסרת מעשה וסמיה בידן הילכך אפילו השתא יש לה חצר כיון שהיא משתמרת, מכל מקום אכתי לא תיקשי לן דכיון שהיא משתמרת ואיכא דעת העדים הרי זו מגורשת.

גמרא: אימא שלפתו והיא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דעריק לה חרציה. כלומר וכיון שהוא מקרבו לה [בנדפס: ומסייעה] ומסייעא בלקיחתו ונתן בידה קרינן ביה, ומדפרכינן והא בעינא ונתן בידה שמעינן שאם תפס הבעל הגט ופתח ידו ולקחתו מתוך ידו לא קרינא ביה ונתן אלא אם כן נתנו הוא לתוך ידה או שיקרבהו לה שהוא מסייע בלקיחתו.

והלכתא בכפות. פירוש: כי קאמר רבא ישן ומשמרתו בכפות קאמר שאינו יכול להלך ושמעינן מינה דנעור אף על פי שכפות ומשמרתו אינו גט דתרוייהו בעינן, והא דאמרינן בפרק המביא (כא, א) תניין כתב לה גט ונתן ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואוקימנא

בכפות ולא מסיימינן בה בישן, התם משום דמאי דפרכינן חצר המהלכת היא מתרץ אבל משתמרת לדעתה שמעתא דרבא בהדיא היא, וכן עיקר ושם הארכתי יותר בסיעתא דשמיא.

[בנדפס : **ארבע אמות שלה זהו קרוב לה**]. ואף על גב דאסיקנא בבבא מציעא גמרא, ראה אותן רצין אחר המציאה דאינן קונות לה ברשות הרבים אמר ליה מאי רשות הרבים דהכא סימטא ואמאי קרי ליה רשות הרבים לפי שאינו רשות היחיד ודכותה אמרינן בבבא בתרא גבי כליו של אדם קונה לו בכל מקום ואמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן לקיש אפילו ברשות הרבים ואסיקנא מאי רשות הרבים סימטא ואמאי קרי ליה רשות הרבים לפי שאינו רשות היחיד אי נמי הכא צידי רשות הרבים וכדאמר רב ששת התם בפרק קמא דמציעא אי נמי איכא למימר דרב סבירא ליה כמאן דאמר התם קונות לו אפילו ברשות הרבים אי נמי גט שאני דתקינן לה רבנן אפילו ברשות הרבים משום תקנת עגונות, ומיהו צריך עיון לפירוש זה דמשמע דלא מחלק בין גיטין לשאר דברים אלא רבי יוחנן בלחוד מדאקשינן עליה והא וכן לקדושין קתני ולא אקשי לכולהו אינך אמוראי, ושמא יש לומר משום דרבי יוחנן אמר בהדיא לגיטין אמרו ולא לדבר אחר.

ארבע אמות שלו זהו קרוב לו. ואם תאמר לא הוה ליה למימר אלא ארבע אמות שלה זהו קרוב לה כלומר מגורשת חוץ לארבע אמות לא, ובמתניתין נמי אמאי איצטריך למתני קרוב לו כלל לא הוה ליה למיתני אלא קרוב לה מגורשת אינו קרוב לה אינה מגורשת, ותירצו בתוספות דחידושא אשמעינן דאי קדם איהו אף על גב דאיהי נכנסת בתוך ארבע אמות דידיה לא חשבינן אותן ארבע אמות שיהא לה בהן חלק ואפילו מגורשת ואינה מגורשת לא הויא אלא כיון דאיהו קדים כדידיה חשבינן להו לגמרי, וכן כתב הרמב"ם ז"ל וזהו לשונו שכתב בפ"ה (בפירוש המשניות) הוא בא תחלה ועמד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה גט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת אף על פי שאם תשוח תטלנו, עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אף על פי שהוא מחצה על מחצה הואיל והוא בא בתוך ארבע אמות שלה הרי זה [בנדפס : גט] פסול עד שיגיע הגט לידה. עד כאן.

וליחזי הי מינייהו קדים. הא דלא פריך הכא והא אגיד ביה כדפריך בסמוך משום דכיון דקאי כוליה בתוך ארבע אמות דידיה כמו בארבע אמות דידיה דין הוא דתיהוי מגורשת ואינה מגורשת אבל לקמן דקאי

מקצתו חוץ לארבע אמות דידה וקאי בארבע אמות דידיה שייך למיפרך
והא אגיד גביה.

והא אי אפשר לצמצם. קשיא לי מאי קושיא אדרבה היא הנותנת דכיון
דאי אפשר לצמצם הרי זו מגורשת ואינה מגורשת, ויש לומר דלישנא
דמתניתין בלחוד היא דקשיא ליה היכי קתני מחצה על מחצה דהא אי
אפשר לעמוד עליו והוה ליה למיתני ספק קרוב לו ספק קרוב לה כדתניא
ביבמות פרק כיצד (ל, ב) כך נראה לי.

דף עח - ב

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כתי עדים עסקינן. הקשה הרב
רבי אלחנן ז"ל אם כן הא דקתני לענין החוב מחצה על מחצה יחלוקו
היינו נמי בשתי כתי עדים ואמאי יחלוקו אדרבה הוה לן למימר אוקי
תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה, ותרצו בתוספות דהכא
לתרוייהו אית להו חזקה למלוה איכא למימר אוקי אחזקתיה שהוא
מחויב לו הלוח קודם שנולד ספק זה, וללוח איכא חזקה דאיכא למימר
אוקי ממונא בחזקת מריה הילכך יחלוקו, ואם תאמר אדרבה הוה ליה
כמנה הלוייתני ואיני יודע אם פרעתיד אם לאו דתנן בבבא קמא פרק
הגוזל בתרא (ק"ח, א) שהוא חייב, יש לומר דשאני התם דליכא רגלים
שפרעו, אבל הכא הרי נולד ספק זה לפניך והילכך יחלוקו.

רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו ואפילו מאה אמה. וטעמא דמילתא לדעת
רבי יוחנן משום דכל מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ומשום עגונה
הקלו שכל שקרוב לה ואפילו מאה אמה מגורשת דארבע אמות גופייהו
אינן קונות דבר תורה אלא מתקנת חכמים וכל שכן כל שיכולה לשמרו
שאינה אלא מדבריהם ומשום תקנת עגונות, והיינו דאמר רב אסי אמר
רבי יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ומשום לתא דגירושין תקינו אף
בקידושין משום דכתיב ויצאה והיתה שניהם אין יכולין לשמרו זה מחצה
על מחצה, ואם תאמר כיון שהיא אינה יכולה לשמרו אמאי מגורשת כלל,
ותירצו בתוספות דהכי קאמר שניהם אינן יכולין לשמרו כל אחד בפני
עצמו אלא ששניהם צריכים בשמירתו הרי זו מגורשת ואינה מגורשת,

וצריך עיון דמכל מקום כיון שהבעל צריך בשמירתו אגיד ביה הוא, ועוד דקשיא לי דאם כן שניהם יכולין לשמרו היינו שכל אחד מהם יכולין לשמרו בלא שמירת חברו ואם כן בזו אמאי אינה מגורשת כיון שהוא אינו צריך בשמירתו.

[בנדפס: **תניא נמי הכי אמר רבי אלעזר [רבי אליעזר אומר] וכו'.** קשיא לי כיון דתניא כותיה דרבי יוחנן אמאי לא אותיב מינה לכולהו אינך דמפרשי לה למתניתין בארבע אמות, ויש לומר דכל הנך לא אוקמיה דוקא בארבע אמות דאפשר דלדידהו נמי אית להו כי הא דרבי יוחנן אלא משום דבארבע אמות איכא חדושיה טפי דאי קדים איהו אף על גב דזרקו לה תוך ארבע אמות אינה מגורשת משום הכי מפרשי לה בארבע אמות, כך נראה לי].

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה. פירש רש"י ז"ל: דשמואל לפרש קרוב לה דמשנתינו הוא דאתא, וכן נראה מדברי רבנו אלפאסי ז"ל, ואת לא תעביד בה עובדא, פירש רבינו חננאל ז"ל: ואת לא תעביד בה עובדא בהא ותורה שהיא מגורשת לגמרי עד דמטי גיטא לידה וכו', ואנו קבלנו מרבותינו שאפילו זרקו לה בחצרה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסינן בירושלמי המחזור מכולם עד שיתננה לידה, עד כאן. ודברי תימה הם דהא רבא דבתרא הוא עבד עובדא כדאמרינן לעיל תיזול ותיחוד ותפתח ותקני גיטא אגב ביתא, וההוא דירושלמי אארבע אמות קאי דגרסינן התם תני רבי אלעזר אפילו הוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת, שמואל בהדא דרבי אלעזר פליג המחזור שבכולן עד שיתננו לתוך ידה אלא שדברי קבלה הם וראויין לחוש להן, אבל רבנו אלפאסי כז"ל כתב הלכות הללו דזרקו לה בתוך חצרה ופלוגתא דעולא ורבי הושעיא וזרקו במטה שלה ודאי למעשה כתבן.

ותמיהא לן הא דאמר רב יהודה היתה ידה עשויה קטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ואסיקנא דאי נפיל בתוך ארבע אמות שלה ונח הרי זו מגורשת, והא אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו דאלמא אף ארבע אמות אינן קונות לה, ועוד דאף בכדי שתשוח ותטלנו אמר ליה לא תעביד עובדא.

והרמב"ם ז"ל פסק כרב יהודה דאם היתה ידה עשויה קטפרס אינה מגורשת ואם נח בתוך ארבע אמות דידה מגורשת, דאלמא סבירא ליה דרבי יהודה למעשה אמרה ואף על גב דלא מטא גיטא לידה ודוקא תוך

ארבע אמות, וכן כתב הא דאמר רבי יוחנן הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה קרוב לו ואפילו מאה אמה שניהן יכולין לשמרו שניהן אין יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה, וכן כתב הא דאמר שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד שיגיע גט לידה דמשמע שאינה מגורשת לעולם אף על פי שנח בתוך ארבע אמות שלה ואפילו בתוך פשוט ידיה עד שיגיע גט לידה ממש. וזה לשונו: היתה ידה עשויה קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לארץ אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח הרי זו מגורשת, זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם קרוב לה מגורשת קרוב לה אינה מגורשת היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הרי זה פסול עד שיגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחילה כיצד הוא קרוב לו הרי הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זהו קרוב לו שניהן יכולין לשמרו או שניהן אין יכולין לשמרו זה מחצה על מחצה הוא בא תחלה ועמד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת אף על פי שאם תשוח תטלנו, עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אף על פי שהוא מחצה על מחצה הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה הרי זה פסול עד שיגיע גט לידה, עד כאן. ולכאורה דבריו נראין כסותרין זה את זה, ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דאמר ליה שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו לא בא לפרש קרוב לה דמתניתין כמון שפירש רש"י ז"ל, ויפה פירש דאם איתה הוה ליה לשמואל למימר שינא כדי שתשוח ותטלנו זה קרוב לה ככולהו אינך דמפרשי לה למתניתין וכן נמי הוה ליה לפרושי איזהו קרוב לו ומחצה על מחצה, ועוד דגבי מימריה דרב יהודה דהיתה ידה עשויה קטפרס לא הוה מקשינן והא כי קא נפיל לארבע אמות דידה קא נפיל דהא רב יהודה קבלה מרביה דאין לה אלא כדי שתשוח ותטלנו והוה להו למימר והא כי קא נפיל בתוך פשוט ידיה קא נפיל דהיא היא סברתו של רב יהודה שקבל משמואל רבו, ועוד כי אמר ליה שמואל כדי שתשוח ותטלנו זה קרוב לה דמשמע דחוץ משיעור זה אינה מגורשת הוה לן לאקשווי עליה מהא דתניא כל שקרוב לה מלו דאתיא כרבי יוחנן ודלא כותיה דשמואל [בנדפס: אבל לכולהו אינך ליכא לאקשווי מינה כמו שכתבתי למעלה].

ומסתברא דהכי פירושה לפי שיטתו של רבנו ז"ל, ארבע אמות שלה כגון שבאה היא ועמדה זכתה בארבע אמותיה [בנדפס: ואם עמד הבעל חוץ מארבע אמותיה] וזרקו לה בתוך ארבע אמות שלה זה קרוב לה והרי זו מגורשת גמורה לכולי עלמא דלא גרע גט משאר דברים דארבע אמות קונות לו בכל מקום וכן שכן גט שהקלו בו משום תקנת עגונות עד שאמר

רבי יוחנן דקרוב לה שנינו ואפילו מאה אמה כל שיכולה לשמרו זהו קרוב לה והכי מכרעת ברייתא ומינה דכל שכן ארבע אמות שקונות לו לאדם בכל מקום שקונות בגט לכולי עלמא קנין גמור, והיינו דאקשינן גבי היתה ידו עשויה קטפרס והא כי קא נפיל לתוך ארבע אמות דידה קא נפיל דבהא ליכא מאן דפליג, וכי זרק לה אפילו חוץ לארבע אמות שלה והיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו נמי מגורשת גמורה כרבי יוחנן וכרבי יונתן וכדתניא כותייהו ומשום תקנת עגונות, וכדאמר רב אסי אמר רבי יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ואי נמי לקידושין משום לתא דגירושין דכתיב ויצאה והיתה, ובהא אפילו שמואל מודה בה, והא דפרכין גבי היתה ידה עשויה קטפרס והא כי קא נפיל לתוך ארבע אמות דידה קא נפיל לרוחא דמילתא קאמר לומר דבתוך שיעור זה ודאי מגורשת בין שהוא יכול לשמרו בין שאינו יכול לשמרו דאלו חוץ לארבע אמות אם שניהם יכולין לשמרו אינו מגורשת ודאית אלא מגורשת ואינה מגורשת, ואתא שמואל וחדית בה דאם באה היא תחלה ועמדה אף על פי שזכתה בארבע אמותיה אם בא הבעל כנגדה ונכנס בתוך אותן ארבע אמות שלה וזרקו לה אם נפל הגט בתוך כדי שתשוח ותטלנו הויה מגורשת אף על פי שהגט בתוך ארבע אמות שלו נמי אבל למעבד בה עובדא לא עבדינן הואיל והבעל בתוך ארבע אמות שלה עד שיגיע גט לידה, אבל אם בא הבעל ועמד זכה בארבע אמותיו ואף על פי שבאה היא בתוך אותן ארבע אמות וזרקו לה אפילו בתוך כדי שתשוח ותטלנו אינה מגורשת כלל דזהו קרוב לו דכיון שקדם הוא אין לה באותן ארבע אמות ולא כלום וכאלו לא יצא הגט מרשות בעל כלל דמי ואפילו ספק מגורשת לא הויה, ובזה עמדו כל דברי הרב ז"ל הלכה למעשה ויצאת כל סוגייתנו בשלום, כך נראה לי. ועם זה נסתלקה מעליו טענת הראב"ד ז"ל שכתב עליו אמר אברהם תמה אני אחר שהסכימו בסוף שאין מתירין אותה לינשא ואם מת צריכה חליצה מכולם עד שיגיע גט לידה למה הוצרך לאלה החקירות ואולי לדעת את שאינה מגורשת כלל, עד כאן. ואי אפשר לומר כן שהרי הרב ז"ל הביא כל צורתן ובנח בתוך ארבע אמות שלה ובשיכולה לשמרו כתב שהיא מגורשת ובהא דשמואל אמר הרי זה גט פסול אלא ודאי עם מה שכתבתי עמדו דבריו אין בהם נפתל ועקש.

הכא במאי עסקינן דאמר ליה זרוק לי חובי והפטר. קשיא לי אם כן קרוב ללוה אמאי חייב, ויש לומר דכי קאמר ליה זרוק לי חובי והפטר זרוק בתוך רשותי קאמר וכל שקרוב ללוה לא לרשות המלוה, והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם והא תנינן וכן לענין החוב אמר ליה שכן אם אמר לו זורקהו לים ויהא מחול לך מחול לו, מעתה אפילו קרוב ללוה זכה

המלוה ותנינן קרוב ללוה הלוה חייב, שכן אם אמר לו זורקהו עד שיכנס לרשותי ועדיין לא נכנס לרשותו.

הא דאמרינן: **כגון דאמר ליה זרוק לי חובי בתורת גיטין**. מסתברא דבלשון הזה ממש אמר ליה והיינו חידושו דאפילו הכי לא מצי אמר ליה משטה אני בד דאי לאו דאשמעינן מתניתין הוה אמינא דמצי אמר ליה משטה אני בד דאטו מי אמרינן אלא שתזרקהו לי בתורתך שהוא גט ולא שאהא זוכה בו כל שנכנס לרשות שלו כגט ושתפטר, אבל אי מפרשינן זרוק לי חובי בתורת גיטין שיהא דינך כדין זרוק גיטין בכי הא פשיטא לן דלא מצי אמר משטה אני בד דזהו זרוק לי חובי והפטר דלא צריכא למימר.

גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת. פירשו בתוספות בשם רבנו תם ז"ל רואין כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתיפסק במשיכתו הרי זו מגורשת דלא אגיד ביה אבל אם המשיחה חזקה שיכול למשכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת ואפילו קפצה האשה ידה ביותר וכחה יפה משל בעל ומפני זה אינו להביאו אצלו אינה מגורשת דאין זו נתינה אלא כעין גזילה, וכענין זה פירשו משמו של רבנו שמואל זצ"ל, אבל ר"י ז"ל פירש דכיון שנתנו הבעל לידה וקפצה היא ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אף על פי שאם לא קפצה ידה היה הבעל יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה שבידו הרי זו מגורשת כיון שקפצה ידה מרצון הבעל דלא גרע מעריך לה חרציה ושלפתייה שאין הבעל נותנו ממש לידה ואפילו הכי מגורשת, ואף על פי כן הורה להחמיר כדברי הראשונים ז"ל והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לגמרי דבזה אין לפקפק כלום.

היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אף על פי שהגיע גט לידה אינה מגורשת. ואף על גב דאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (יב, א) מתגלגל כמונח דמי גבי צבי שבור, יש מפרשים דהתם שאני דאפשר לו לצבי שינוח אבל כאן דעל כרחו מתגלגל לאו כמונח דמי, וקשיא לי דאם כן רבא דבעי לה התם אמאי בעא לה באויר שאין סופו לנוח אפילו בזורק ארנקי בפתח זה ומתגלגל ויוצא בפתח זה הוה מצי למיבעי לה דהא ארנקי נמי על כרחיה מתגלגל והתם ודאי משמע דדוקא ביוצא דרך אויר קא מיבעיא ליה אבל במתגלגל פשיטא ליה, ועוד קשיא לי אמאי לא פשיטא ליה לרבא מהכא דאף במתגלגל בעל כרחו לאו כמונח דמי וכל שכן באויר

שאין סופו לנוח, ונראה לי דגט שאני דבין אויר שאין סופו לנוח בין מתגלגל כל שלא נח ממש ברשותה אינה מגורשת משום דכתיב ונתן בידה דמשמע שינתן ממש ברשותה כלומר שינוח ברשותה, והא דתנן כיון שהגיע לאויר מחיצות מגורשת ואוקמה שמואל בגג שיש לו מעקה, ועולא אוקמה בגג שאין לו מעקה ובשהגיע לפחות משלשה סמוך לגג דכל פחות משלשה כגג דמי ואף על פי שנשרף או שנאבד קודם שנח התם היינו טעמא משום דנח באויר מחיצות או בפחות משלשה ולאחר שנח באויר וראוי לנוח קלטתו הרוח וזרקתו לחוץ או שקלטתו האש שבא לבסוף ושרפתו משום הכי מגורשת הא למה זה דומה לשרפתו או שהטילתו לים אחר שזכתה בו דמגורשת.

הא דמקשינן: **ותיגרש מאוירא דארבע אמות**. קשיא לי דהא קיימא לן דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, ואיכא למימר משום דבעיא ולא איפשיטא היא, והכי קאמר תפשוט דלאו כמונח דמי או תפשוט דרבי אלעזר דארבע אמות אין להן אויר, ואהדר ליה דלא פשיטא מהא כלל דאיכא לאוקומה בעומדת על גב הנהר דמעיקרא לאיבוד אזלא וארבע אמות כאלו אין קונות כלל, ואם תאמר עוד היכא אקשינן ותיגרש מאוירא והא לא מינטר ולא עדיפא ארבע אמות טפי מחצרה דבעיא דמינטר כדאיתא בסמוך, ויש מפרשים דכל תוך ארבע אמות דידה הוי מינטר ומתניתין דאוקימנא בגג שיש לו מעקה הא לאו הכי אינה מגורשת משום דלא מינטר, איכא למימר דמיירי כגון שלא נכנס תוך ארבע אמות, ובשם ר"י זצ"ל תירצו דהכי קא מיבעיא ליה לרב אלעזר כשתקנו ארבע אמות אפילו אוירן תקנו כאלו היא חצר המשתמרת דכי היכי דעשאוהו כרשותו ואף על פי שאינן רשותו כמו כן אף על פי שאינו משתמר עשאוהו כמשתמר.

דף עט - א

הא דאוקי עולא מתניתין בגג שאין לו מעקה: **ובפחות משלשה לגג**. קשיא לי דהא כיון שהגיע לאויר הגג קתני, ויש לומר דלאוירו של גג ממש קאמר דהיינו תוך שלשה לגג דכל תוך שלשה לגג אף על פי שאין לו

מחיצה קרוי אוירו של גג וכדגרסינן בירושלמי שאין לו מעקה והוא שירד לאויר שלשה שהן סמוכין לגג לכל שלשה שהן סמוכין לגג כגג הם.

הא דאמרינן: **כמאן כרבי דאמר קלוטה כמו שהונחה**. הקשו בתוספות אמאי נקט כרבי ולא אמר כמאן כרבי עקיבא דהא רבי עקיבא קאמר לה בפרק קמא דשבת (ד, א) דהתם קאמר רבי עקיבא הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע חייב שתים משום דקלוטה כמו שהונחה דמיא והוי כאלו נח ברשות הרבים שבאמצע, ועוד קשה דהא רבי לא אמרה אלא במקורה והכא בחצר איירי דאינה מקורה, ותירצו דהכי קאמר כמאן כרבי דאלו לרבי עקיבא לא אתיא מדבעי מחיצות ולרבי עקיבא קלוטה כמו שהונחה אף על פי שאין שם מחיצות דהא זורק הוא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים ורשות הרבים אין לו מחיצות אלא ודאי כרבי אתיא דמחייב שתים בזורק מרשות הרבים לרשות הרבים דרך רשות היחיד דאיכא מחיצות, ואי משום דרבי בעי מקורה ההיא אמוראי נינהו דקאמרי הכי התם ורבי גופיה לא אמר הכי בהדיא, ובירושלמי מצאתי דמקשי לה דגרסינן התם מתניתא דרב עבד אויר מחיצות כממשל [בנדפס: כמשקל], אמר ליה דברי הכל היא הכא בגיטין איתביניה רבי אומר מקורה ואת אמרת אינה מקורה מה בין גיטין ומה בין שבת אמר רב אילא בשבת כתיב לא תעשה כל מלאכה נעשית היא מאליה ברם הכא ונתן בידה ברשותה.

לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא מאי טעמא מעיקרא לאו למינח קאי. ואין להוכיח מכאן בעיא דרבא דאויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי דשאני דרך עליה דמינכר טפי שהוא מתרחק מן ההנחה שהולך כלפי מעלה אבל התם לא מיירי בדרך עלייה.

הא דאמרינן: **במאי עסקינן אילימא בגג דידה וחצר דידה למה לי אויר הגג**. כלומר מכיון שזרקו הויא מגורשת דהא אויר חצרה זכתה לה. וקשיא לי דהא כל שהוא באויר חצר דרך עלייה הוא ואין אויר חצרה קונה לו אלא דרך ירידה וכדאמר לעיל לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא דדרך עלייה לא חשבינן ליה כמונח, ואין לומר דהני מילי כשנמחק או כשנשרף אבל בשנח אויר שסופו לנוח הוא ואפילו דרך עליה זכה לה ובשקבלה קידושין בינתיים דהא ליתא דהכא הא אין סופו לנוח בחצר אלא בגג, ויש לומר דהכי פירושא למה לי אויר הגג דנקט כלומר אמאי נקט שיגיע לאויר הגג דמשמע דאינה יכולה להתגרש עד שיגיע לאויר הגג ודרך ירידתו אפילו בחצר עצמה דרך ירידתו מגורשת.

[בנדפס : מידי איריא דילמא הא כדאיתא והא כדאיתא. ומסתברא דרבא דדייק מינה סבר דכיון דתנינן תרתי בבי היא בראש הגג והיא מלמטה ולא תנא חדא בלבד ומינה נשמע ודאי לאידך דלא שנא אי איכא למידק ולא אמרינן דמשנה יתירא היא לכדי, כך נראה לי].

הא דאמרינן : **קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן עליה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר**. קשיא לי דהא בזרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע הוא דאמר רבי ומשמע דדכותה הוא דקאמרינן הכא דגבי גט הויא מגורשת, והיכי דמי כגון דזרק לה גט בביתה ונכנס בפתח זה ויצא חוץ לביתה בפתח זה דקלוטה בתוך מחיצות הבית כמי שהונחה דמיא, וזה תמה והא רבא גופיה הוא דאיבעיא ליה בפרק קמא דמציעא (יב) זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח זה מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא, ואם תאמר דבתר דאיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה הא ליתא דאם כן הוה ליה לאקשוויי הכא דרבא אדרבא ולשנויי הכין, ואם תאמר דהכא שאני דאיכא דעת אחרת מקנה אותו והתם במפקיד קא מיבעי ליה, אם כן כי פרכינן לעיל כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה הוה ליה לשנויי דהכא שאני דאיכא דעת אחרת מקנה, ואיכא למימר דקלוטה דקאמר הכא היינו כגון ההיא דלעיל שזרקו בביתה והיה ראויה לנוח שם בשעת זריקה ונשבה הרוח וקלטתו וזרקתו לחוץ או שנשרף ונמחק דהשתא קרינן ליה מינטר בשעת כניסתו לרשותה אבל אם מכח זריקתו יצא חוץ לרשותה קלוטה בכי הא לאו כמי שהונחה דמי דהא לא מינטר ולענין שבת אף על פי שהיה ראוי לנוח שם בשעת זריקה אלא שקלטתו הרוח והוציאתו פליגי רבנן ואמרי דלאו כמי שהונחה דנח ממש בעינן, וכדאיתא בירושלמי, גיטין אפילו לא נח שבת עד שעה שינוח כלומר גיטין אף על פי שלא נח בקרקע ממש ושבת עד שעה שיניח בקרקע ממש.

[בנדפס : **נעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל**. כך הגירסא ברוב הספרים שלנו אבל רש"י ז"ל לא גריס ובראשו טרסקל ובודאי כן הוא לענין שבת דאפילו נח על קנה לבד חייב דברשות היחיד לא בעינן שיניח על מקום חשוב אלא אפילו כל שהוא וכדאיתא התם בפרק קמא וכמו שכתבתי בריש פרק קמא אבל נראה לי דמשום גט אמרוה כאן לומר דאפילו נח על טרסקל אינה מגורשת דלא מינטר].

זרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה וכו' אבל הכא משום איטורי הוא והא לא מינטר. קשיא לי והא משמע דכי נח ממש ברשותה אף על גב דלא

מינטר מחמת רשותה אלא מחמתה דמינטר ליה מגורשת דהא זרקו לה ברשות הרבים כל שיכולה לשמרו מגורשת ואי נמי בתוך ארבע אמות דידה הא לא מינטר מחמת רשותה אלא מחמת שמירת עצמה ואפילו הכי מגורשת ולעיל נמי דפרכינן אמתניתין דהיתה עומדת בראש הגג והא לא מינטר אוקמה עולא משמיה דאבימי בפחות משלשה סמוך לגג דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי כלומר ואף על פי שאין לו מחיצות וכדאיתא בירושלמי בהדיא אמר רבי אלעזר מתניתא בגג שיש לו מעקה מעתה והוא שירד לאויר המעקה ושאין לו מעקה והוא שירד לאויר שלשה שהן סמוכין לגג שכל שלשה שהם סמוכין לגג כגג דמי אלמא כל שנח ברשותה ממש או סמוך לקרקע פחות משלשה שהם כקרקע לא קפדינן אמינטר ולא אמרו אלא במתגרשת מאויר רשותה דלא נח ממש אם כן כי נח בטרסקל שלה ממש כי לא מינטר מאי הוי הא נח ממש ברשותה, ואיכא למימר דטרסקל שאני שהוא קצר ביותר ואזיל מיניה אפילו ברוח מצויה ולא מינטר כלל וכמאן דלא נח דמי אבל בגג דידה אף על גב דלית ליה מחיצות מינטר הוא קצת מתוך שהוא רחב, וצריך עיון.

דף עט - ב

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגג של חברו וכו'. ואי קשיא והא פסק שמואל בעירובין פרק כל גגות (צא, א) כרבי שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיות כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ובין עירבו בין לא עירבו, ויש לומר דהכא מיירי להוליד מן גג לבית וההיא אפילו רבי שמעון אסור וכדתנן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית, והוא הדין לכלים ששבתו בתוכן שאסור להולידן מגג לבית, ואם תאמר מאי שנא גגו של חברו דנקט אפילו מגג עצמו לבית אסור דהוי גגו נפרץ במלואו למקום האסור לו דהיינו גגו של חברו היכא דליכא מחיצות נכרות בין גגו לגגו של חברו, איכא למימר דלשמואל לא בעינן מחיצות הנכרות אלא אמרינן גוד אסיק מחיצתה כדאיתא התם ומותר לטלטל מגגו לבית מבית לגגו של עצמו אבל לא מביתו לגגו של חברו ולא מגגו לבית חברו ומגג חברו לביתו, ומיהו בההיא כרב סבירא לן דבעינן מחיצות הנכרות,

ואם תאמר מאי קא משמע לן שמואל דאמר כשם שדיורין חלוקין למטה כך דיורין חלוקין למעלה מתניתין היא דלרבנן דיורין חלוקין הן אפילו לכלים ששבתו בתוכן ולרבי שמעון לכלים ששבתו בתוך הבית, ועוד למה ליה לרבא לאיתויי הא דשמואל לייתי מתניתין דכל גגות, ועוד שמואל אמאי נקט קליטת מי גשמים, יש לומר דלשמואל קליטת מי גשמים איצטריכא ליה לאשמועינן דאף על גב דקולט הוא מן האויר מה שלא נח ולא שבת בגגו של חברו כלל אסור לרבנן כדאית להו ולרבי שמעון כדאית ליה, והיינו טעמא נמי דמייתי הכא הא דשמואל לומר דאף על גב דחלוקין כל כך מלמעלה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי, והא דגיטין לאו למימרא שיהא ממש כעין הא דשמואל דזרק לה בגגו ונח בגגו של חברו דבכי הא ודאי אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה אלא הכא בשהשאל לה הבעל גגו וזרקו על דעת שינוח כאן ונח בגגו השני וקא משמע לן דאף על גב דאמרינן לעיל (עד, ב) חד מקום מושלי אינשי תרי לא מושלי אינשי התם משום קפידא הוא שמשאל חצרו ומקפיד על ביתו אבל כולי האי גיין סמוכין שאין תשמיש רגיל בהן לא קפדי אינשי, וכן צריכין אנו לפרש דבגג וחצר קפדי אינשי דהא לעיל אמרינן דבחצר דידה וגג דידיה כי מושיל לה חצר לא מיגרשא בגג דחצר מושיל לה ולא גג, וצריך עיון כיון דבגגין לא קפדי אינשי משום דאין רגילין להשתמש בהן מאי טעמא כי מושיל לה חצר אמאי קפיד אגג, ולא אייתי הא דשמואל הכא אלא לומר דאף על גב דדיורין חלוקין מלמעלה הכא דמשום קפידא לא חשבינן להו כדיורין חלוקין ובששניהם של בעל תרוייהו מושיל לה ולא קפיד ודוקא בשהחזיקה בשניהם כבר אבל אם לא החזיקה בשני לא קני לה, והרמב"ם ז"ל שהעמידה בצורתה דומיא דהא דשמואל כגון שזרקו על דעת שינוח בגגו ונח בגגו של חברו ובתוך פשוט ידים, צריך עיון, חדא דגג של נכרי היאך קנו לה, ועוד דשיעור של פשוט ידים בגמרא לא הוזכר ושמא דמה אותה הרב ז"ל לגמרי עם הא דשמואל דקתני בה לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגג של חברו דאפילו תוך שיעור כדי שיקלוט דהיינו כדי פשוט ידים אסור דדיורין מוחלקין הן ובכי הא [בנדפס: הוא] דשרא רבא בגיטין כלומר בתוך כדי פשוט ידים, והראשון עיקר.

כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת וכו' מה שאין כן בקופות וכו' אפילו הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת. כך היא גירסת הספרים ופירושא דמילתא כגון שהיו עודפות וגבוהות מחיצות של חיצונה על מחיצות הפנימית וזרקו לה כנגד הפנימית שאם נפל הגט לתוך

הפנימית היה נופל [בנדפס: ואמר אביי כיון שנכנס הגט תוך גובה מחיצות החיצונה מגורשת דהא אי נפיל לתוך הפנימית היה נופל] ואף על פי שלא נכנס עדיין בתוך גובה מחיצות הפנימית כזה מאי טעמא פנימית גופה במחיצות דחיצונה רגילה [בנדפס: להשתמש] להשתמר הילכך חשבינן להו למחיצות דפנימית כאלו הן גבוהות כגבהן של חיצונה וכאלו הגיע הגט לתוך אוירן דמי, מה שאין כן בקופות ואוקימנא בקופות שאין לה שולים לחיצונה והלכך כשהגיע מיהא לקרקעיתה של קופה פנימית מגורשת ואפילו הכי עד שינוח ממש בקרקעיתה אינה מגורשת דהא לא נח ופירש רש"י ז"ל: דהא לא נח ואין מחיצות כלי עשוין לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא לנוח בתוכו, וקשיא לן דהא אמרינן בפרק בתרא דעבודה זרה (עא, ב) מכי מטי אוירא דמנא קנייה, יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא, ובמסכת זבחים פרק שני (כה, ב) אמרינן אויר כלי ככלי דמי מיהו ההיא לאו לענין קנין אמורה, והרמב"ן נ"ר פירש טעמא משום דאויר דחיצונה הוא שהרי בתוך מחיצות של חיצונה הוא עומד וכיון דפנימית לאו במחיצות דחיצונה מינטרא דלאו להכי עבידי והאי גיטא מינטר אף במחיצות דחיצונה אינה מגורשת והיינו מה שאין כן בקופות, עד כאן, ואינו מחוור דמכל מקום גיטא בתוך אויר פנימית מינטר ומחיצות דפנימית לא בטייל לגבי חיצונה דאדרבה משמע דחיצונה לצורך פנימית היא דהא אין לה שולים ולסמוך בה פנימית אותבוה כמו שפירש רבינו חננאל ז"ל אם כן היאך נאמר דמחיצות דחיצונה מחריבות בה ומבטלים מחיצותיה, ורבנו תם ורבנו יצחק הזקן זצ"ל נראה דגרסי כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונות מגורשת, ובקופות נמי גרסי כיון שהגיע להויר מחיצות החיצונות [בנדפס: הפנימית] אינה מגורשת, והוי נמי פירושא כיון שהגיע לגבהן של מחיצות חיצונות וכנגד מחיצות של פנימית דאי נפל לפנימית קא נפיל מה שאין כן בקופות שאף על פי שהגיע לאויר מחיצות הפנימית כלומר כנגד אויר הפנימית אבל הוא ממעל לגבהן של מחיצות דפנימית אלא שנכנס בתוך גבהן של מחיצות דחיצונה אינה מגורשת דהא לא נח בתוך אויר מחיצות דפנימית כי אם ממעל מחיצותיה כנגדה ולא דוקא נקט לישנא דהא לא נח דלא נח ממש צריך רק שיכנס לתוך אויר הכלי כההיא דעבודה זרה ודזבחים דאויר כלי ככלי דמי.

ומה שפירש רש"י ז"ל במחיצות דחיצונה מינטרא דמשועבדות הן לה מחיצות החיצונות, לאו דוקא נקט משועבדות אלא כאלו הן משועבדות לה דאם כן אדמפליגו בין חצירות לקופות ליפלוג בחצירות עצמן בין משועבדות לשאינן משועבדות, אלא היינו טעמא דמחיצות דחיצונה

קבועות ועומדות לישראל שם כל שעה וממילא מינטרא פנימית על ידם אבל שתי קופות אינן קבועות יחדיו ואין עומדות לישראל כך.

מתני': בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל אוסרין ואיזהו גט ישן כל שנתיחד עמה משכתבו לה. וטעמא מפרש בגמרא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. וקשיא לי לרבי יוחנן דאמר לקמן (פא, א) גבי מתניתין דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי מחלוקת בשראווה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה ממנו גט שני דלכולי עלמא לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עידי ביאה, אם כן נתיחד עמה אחר שכתבו לה אמאי פסול דהא מסתמא לא בא עליה דהא לא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ומאי גזרת גיטה קודם לבנה איכא, ויש לומר דהתם במגורשת גמורה מסתמא סנו אהדדי ומסתמא לא בא עליה אבל הכא דאכתי לא גירשה איכא למיחש שמא בא עליה ובית שמאי סברי לעולם מכיון שכתב לה גיטא מזוהמת היא בפניו ותו לא חיישינן לשמא בא עליה דחזקה לא בעל, ושניהם הלכו לשיטתן דתנן בפרק המגרש (צ, א) בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו הלכך לבית שמאי שהיא מגורשת משום דבר ערוה מזוהמת היא בפניו ומשכתבו לה אינו בא עליה ולבית הלל אינה מזוהמת בפניו עד שיגרשנה לגמרי ולמאי דאוקימנא מתניתין לקמן בלא ראוה שנבעלה מתניתין דהכא אתיא שפיר דבית שמאי לטעמייהו ובית הלל לטעמייהו כדאיתא בירושלמי אמר רב מנא בית שמאי כדעתהון ובית הלל כדעתהון בית שמאי דאינון אמרין פוטר הוא אדם את אשתו בגט ישן אינון אינון דאינין אמרין אינה צריכה גט משני ובית הלל דאינון אמרין וכו' אמר רבי יוסי בר בון בית שמאי כדעתהון ובית הלל כדעתהון בית שמאי דאינון אמרין לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה אינון אינון דאינון אמרין מזוהמת היא מלפניו ולפום כן אינה צריכה ממנו גט שני בית הלל דאינון אמרין אפילו הקדיחה תבשילו אינון דאינון אמרין אינה מזוהמת מלפניו והוא חשוד עליה לפום כן צריכה ממנו גט שני, ומסתברא מדלא קתני הכא ומודים בנתגרשה מן האירוסין שפוטר אותה בגט ישן כדקתני לקמן גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי, דהכא בין בזה ובין בזה מחלוקת דאף על גב דבמגרש את אשתו אמרינן בגמרא דנתגרשה מן האירוסין אין לבו גס בה ולא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, התם הוא שהיא מגורשת גמורה כיון דאיכא תרתי שאין לבו גס בה ונתגרשה אינו חשוד לבוא עליה אבל הכא כל שלא גירשה

שמא עדיין דעתו עליה וגיסי אהדדי וחוששין שמא בא עליה, כך נראה לי.

גמרא: במאי קא מיפלגי בית שמאי סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. דמזוהמת היא בפניו ומכיון שכתבו לה תו ליכא למיחש שמא יבא עליה, **ובית הלל סברי גזרה שמא יאמרו.** דהא אינה מזוהמת בפניו ושמא בא עליה ויוליד ממנה בן ויאמרו בן גרושה הוא דהא גיטה קודם לבנה, ורש"י ז"ל שפירש שמא ישהה את הגט שנתים ושלוש בין כתיבה לנתינה, ומשמע דאפילו הכי אי לא משום גט ישן אכשורי מכשרי ליה ולא פסלינן ליה משום מוקדם, ואף על פי ששנינו נכתב ביום ונחתם בלילה פסול, הכא היינו בשנותנו לה על ידי שליח דאית ליה קלא וכדכתבינן בריש פק המביא בתרא גבי גיטין הבאים ממדינת הים, ואפילו הכי משום גט ישן איכא דבי דינא הוא דדייקי בתר קלא ותו ליכא לא משום פירות ולא משום בת אחותו אבל חשש לעז לגיטה קודם לבנה איכא דשאר אינשי לא דייקי בתר קלא, כך נראה לי.

איכא דאמרי אמר רבי אבא אמר שמואל אם נתגרשה תנשא לכתחלה. וכן הלכה חדא דגזרה דרבנן היא ותפוס לשון אחרון לקולא, ועוד דאמרינן לקמן בפרק המגרש (פו, א) גביה שלשה גיטין פסולין, ותו ליכא והא איכא גט ישן ופרקינן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד, וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן פסק הרב אלפאסי ז"ל בהלכותיו התם בפרק המגרש.

כתב הרמב"ם ז"ל בפרק תשיעי נתיחד עמה אחר שאמר להם לכתוב ולחתום וליתן לה הרי אלו לא יכתבו קל וחומר הדברים אם הגט שנתן לה לידה כשנתיחד עמה נפסל הגט שמא בעל קל וחומר לזה שלא נכתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתיחד עמה אינו גט. וקשיא לי שבכל מקום שכתב הרב אינו גט אינה מגורשת כלל ואפילו ריח הגט אין בו ואם נשאת תצא ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו כמו שכתב הוא ז"ל בפרק עשירי, ותמה על עצמך בכאן למה בטל ולמה פסול אחר שנתנוהו לה דהא אמר רבי אבא אמר שמואל אם נתגרשה תנשא לכתחלה וכן פסק הוא ז"ל, ובשלמא פסול כיון שלא נתנו הוא בעצמו איכא למיחש שמא פייס כשנתיחד עמה וכדאמרינן בפרק מי שאחזו, ולא אמרו כאן תנשא לכתחלה אלא בשנתנו לה הוא אחר שנתיחד עמה אבל כשנתנו לה שליח חיישינן שמא פייס, אבל מכל מקום בטל ליכא למימר.

מתני': כתב לשום מלכות שאינה הוגנת לשום מלכות יון לשום מלכות מדי לבנין הבית לחורבן הבית. פירוש: בזמן שהאומות מונין למלכיהם

ומלכיות מקפידות בדבר אם היה במלכות זה וכתב לשם מלכות אחרת אפילו לשם מלכות שאינה הוגנת משום הכי מזכירו כאן בלשון מלכות שאינה הוגנת מה שאינה מזכירו כן בשאר מקומות משום דסלקא דעתך אמינא כיון שאינה הוגנת לא יקפידו בה קא משמע לן, ואף על גב דבגמרא עבידי בה [בנדפס: מינה] צריכותא אחריתי האי צריכותא אשמועינן בלשון שאינה הוגנת, ולא עוד אלא אפילו למלכות שכבר עברה כמלכות מדי ויון דסלקא דעתך אמינא מאי דהוה הוה קא משמע לן, ויש מפרשים דדוקא לשם אלו שהם שם מלכות ובנין הבית נמי משום דחשיבותא דידן הוא, וחורבן הבית נמי משום שהוא זכרון לתקפו של נבוכדנצר ועוד דחשיבותא דידן כשמונין להפסק מלכות שלנו ולא להתחלת מלכות של אחרים אבל מה שמונין ליצירה אין אדם מקפיד בכבוד שמים והראיה שלא הזכירו כאן ליצירה דהוה רבותא טפי.

תוספתא כתב לשם איפרכין לשם הורכינות או שהיו שני מלכין עומדין וכתב לשם אחד מהן כשר, ואם תאמר והא אמרינן בפרק קמא דעבודה זרה (י, א) בגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד, יש לומר דהיינו דוקא בשטרות דאין קפידות מלכיות בכך אבל בגיטין שהוא דבר חשוב שמפרידין בו אשה מבעלה המלכיות מקפידות בו אם לא יכתבו לשם מלכות שנכתב בו.

וצריכה גט מזה ומזה. פירש רש"י ז"ל: אף על פי שקידושי שני לא היו קידושין, וביבמות (ק"ב, א) מפרש טעמא זרה שמא יאמרו גרש ראשון גט גמור ונשא שני ונמצא אשת איש יוצאה בלא גט, ואין צריך כאן משום שגט זה גט גמור הוא דבר תורה וקדושי שני קדושין גמורין וצריכה גט שני מן הראשון משום תקנתא דרבנן דפסלוה להאי גיטא.

ולא פירות. פירש רש"י ז"ל: דין פירות, כלומר פרקונה שהוא תחת פירות, ובירושלמי מפרש שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל, ואפשר ליישב דברי רש"י ז"ל כדברי הירושלמי וכמו שכתבתי בריש פרק האשה רבה ביבמות בסיעתא דשמיא.

ולא מזונות. פירש בשלותה ואכלה אבל לאפוקי מינייהו מזוני השתא לא צריכא למימר דהשתא בעמוד והוצא קיימא מזוני [בכת"י: השתא לא צריכא למימר דהשתא] אית לה, ומסתברא דהאי דקתני ולא פירות כלומר שאינה מוציאה פירות שאכל היינו דוקא פירות שאכל עד שלא נודע פיסולו של גט אבל פירות שאכל לאחר שנודע פיסולו מוציאה, והא נמי דקתני ולא מזונות ואם נטלה מזה ומזה תחזיר דוקא מזונות שתפשה

לאחר שנודע פיסולו של גט אבל מזונות שתפסה קודם לכן אינה מחזירה וכאותה שאמרו בירושלמי בפרק האשה שהלכה בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעלה, ולא פירות אמר רבי אבינא שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל הדא דתימר בשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאה, ואם נטלה מזה ומזה תחזיר הדה דתימר בשנטלה משבא הראשון אבל אם נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקה מיניה לא מפיק מינה.

ולא בלאות. פירש רש"י ז"ל בלאות הקיימין מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסוה כדמפרש בגמרא דיבמות דאיבעי לה לאקרויי גיטה, ואינו מחוור שכל כליה הקיימין אינה מפסדת מהם כלום כדאמרינן בכתובות פרק אלמנה ניזונת (קא, ב) אם היא זנתה כליה מי זנו, ויש לומר דכאן קנסו יותר מבמזידה גמורה דההיא לא שכיחא והאי דלא נתכוונה לזנות אלא שסומכת אגיטה יש לקנוס ולגדור יותר וכדאמרינן נמי בגמרא נשאו אין זנו לא, ופירש רבנו אלפאסי ז"ל ביבמות פרק האשה ולא בלאות מה שבלה מנכסי צאן ברזל ואבד לגמרי אינו משלם לה תחתיו אבל הבלאות שהן קיימין יש לה ונוטלתן, עד כאן.

והולד ממזר מזה ומזה. פירש רש"י ז"ל: אם החזירה הראשון וילדה לו הוי ממזר מדרבנן וביבמות (צב, א) אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה, ואינו מחוור דהתם הוא דאשתו של ראשון גמורה היא אבל כאן קידושי שני קידושין גמורין הן ואם גרשה שני ונשאה ראשון כשר גמור הוא ואפילו מדרבנן דאין ממזר מחייבי לאוין ולא גרע ממחזיר גרושתו דעלמא דאין הולד ממזר כלל אלא [בנדפס: אבל] הכא בשהבעל ראשון בעודה תחת השני והוליד ממנה בן דזה ממזר גמור דברי תורה דנשואי שני נשואין גמורין הן אבל בנה משני קודם שגרש הראשון הוי ממזר דרבנן ואסור בממזרת ואם בא עליה אחר שגרש ראשון הרי זה כשר

אמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים הולד כשר. פירש רש"י ז"ל: דאשלוס מלכות קאי ולפי פירושו רב לאיפלוגי אדשמואל דאמר הרי זו מגורשת הוא דאתא דאלו לשמואל תנשא לכתחלה ולרב אין הולד ממזר אבל לכתחלה לא תנשא ואם נשאת תצא, וכן נראה מדברי רבינו אלפאסי ז"ל שלא הזכיר הא דרב יהודה אמר שמואל לומד דפליגא אדרב וקיימא לן כרב באיסורי, ולכאורה הכי משמע מהא דאמרינן לקמן בפרק המגרש גבי שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ותו ליכא והא איכא שלום מלכות ואמרינן התם הולד ממזר הכא הולד כשר, ואקשינן הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר ופרקינן התם תצא הכא לא תצא, אלמא לרבנן הולד כשר ואם נשאת תצא כרב, ורבנו תם ז"ל פירש דאהיה במזרח וכתב במערב קאי אבל אשלוס מלכות לרבנן לית להו כלל כשמואל ותנשא לכתחלה דרב לא פליג אדשמואל כלל ומר קאי אשלוס מלכות ורב קאי אהיה במזרח והכי קאמר אבל חכמים לית להו בכולה מתניתין הולד ממזר כלל חוץ משינה שמו ושמה דמודו ליה לרבי מאיר דהולד ממזר ומיהו לאו בכולה מתניתין אמרי רבנן דהולד כשר ולא תנשא אלא איכא דמודו בה לינשא כשלוס מלכות ואיכא דמודו בה שאם נשאת תצא ואין הולד ממזר. ותדע לך מדאמרינן אבל חכמים אומרים אין הולד ממזר חוץ משינה שמו ושמה שהוא דומיא דהיה במזרח וכתב במערב, והא דאמרינן בפרק המגרש והא איכא שלום מלכות רישא דמתניתין נקט ומעיקרא אקשינן [אקשי] מכולה לרבי מאיר וכי מתרץ לה התם הולד ממזר הכא הולד כשר אקשי ליה הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר דמכל מקום קשיא סיפא דמתניתין ואפילו לשמואל דלית ליה שלום מלכות לרבנן.

ולענין פסק הלכה סומכין על הפירוש הראשון להחמיר כדברי רש"י ורבנו אלפאסי זכר כולם לברכה, וכן נראה מפירושי רבנו חננאל ז"ל.

ומודים חכמים לרבי מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר, יש מי שפירש ששינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסי ואסיק שמה יוחנן ופסולא דאורייתא הוא לפי שכתבו בשם איש אחר, ואינו מחוור דאטו מי איצטריך מתניתין לפסול גט שנכתב בשם אחר, אלא הכא בפסולא דרבנן מיירי כגון שהיו לו שני שמות אחד בגליל ואחד ביהודה ואשתו נמי קורין אותה בשם אחד ביהודה ובשם אחר בגליל וכדאמרינן בפרק השולח (לד, ב) וכתב לגרש אשתו שביהודה בשמו שבגליל לבד וכמו שכתבתי בפרק השולח בסיעתא דשמיא, ושם הארכתני יותר.

נישאו אין זינו לא לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא וכו'. פירש רש"י ז"ל: דדוקא בנישאו שייך למיגזר שמא יאמרו חלץ זה ונמצא זה מחזיר גרושתו דקם ליה בלא יבנה דכי האי גונא גזרינן ביבמות בהאשה רבה (צו, א), באשה שהלך בעלה למדינת הים דאסורה לחזור לראשון שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ונמצא זה מחזיר גרושתו משנשאת והיינו מיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים דקאמרי בסמוך ובזנו לא גזרו משום דלא שכיחא ומיד ידיע דפריצותא הוי כדפירש רש"י ז"ל. והקשו עליו בתוספות וזה לשונם אם כן אמאי קאמר תלמודא דמיחלפא באשה שהלך בעלה כיון דההיא גזרה גופה שייכא הכא, ומיחלפא משמע דגזרינן הא אטו הא, ועוד מאי קאמרי בסמוך איכא נשאו והוא הדין לזנו לימא מסייעא ליה לרב המנונא מאי סייעתא יכול להיות דהיכי משמע דהוא הדין לזנו כיון שיש טעם טוב בנשאו דלא שייך בזנו דהא איכא אותה גזרה עצמה דהויא באשה שהלך בעלה למדינת הים, וגם תמה לרבנו מאי שנא דקא דייק תלמודא הכא נשאו אין זנו לא ופריך מינה לרב המנונא ובריש האשה רב דקתני אמרו לה מת בעליך ונשאה וכו' לא דייק נשאת אין זנית לא, ונראה לרבנו דהכי פירושא הכא נשאו אין זנו לא, מדלא נקט זנו דהוה שמעינן תרוייהו משמע דנשאו דוקא שהרי יש טעם בנשאו דלא שייך בזנו דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים וגזרינן לה אטו ההיא דמשום לתא דידה גופה לא גזרינן שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה דלא החמירו חכמים לגזור משום הך חששא בשוגג אלא היכא דבמזיד בזנות מיתסרא מן התורה בשכיבה זו כדאמרינן בהאשה רבה בסופו דלא דמיא לאחות אשה, דהאשה שהלך בעלה למדינת הים דבמזיד אסורה דאורייתא בשוגג גזרו ביה רבנן. פירוש הואיל ושייך ביה חששא דשמא יאמרו גרש זה ונשא זה וכו', דהאי טעמא איתיה בהאשה רבה אחות אשה דבמזיד לא אסירא דאורייתא בשוגג לא גזרו רבנן, והלכך הכי נמי ביבמה הואיל דבמזיד לא מיתסרא ליבם מן התורה למאי דלית ליה [בנדפס: לן] השתא דרב המנונא בשוגג לא שייך למיגזר בה, והלכך זנו לא, ונשאו נמי לא היה ראוי לאסור מן הדין אלא משום דיבמה ליבם הוא כעין אשת איש לבעלה ומיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים, ולכך גזרו לאוסרה ליבם בנישואין אבל לא החמירו לגזור אפילו בזנות דלא מיחלפא בזנות אנישואין דאשה שהלך בעלה למדינת הים, ומשום איחלופי בזנות באשה שהלך בעלה למדינת הים לא רצו לגזור דלא שכיח כל כך שנגזור זנות משום איחלופי כיון דמשום לתא דידה לא שייך למיגזר מידי, ולהכי דייק לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא דאמר אסורה ליבמה מן התורה כשזינתה, דאם כן היה ראוי לאסור כאן בין

בזנות בין בנישואין, ומיהו בהאשה שהלך בעלה למדינת הים גופה בלאו טעמא דאיחלופי איכא למיסר ולהכי לא קשיא ליה לתלמודא בהאשה רבה נשאת אין זינתה לא דהתם ודאי לא הוצרך לשנות זנות דפשיטא דאין חלוק בין נשאת לזינתה, אלא בכל ענין גזרו לאסור בשוגג כיון דבמזיד מיתסרא מן התורה ומשני נישאו והוא הדין לזינו וכו', איכא דאמרי נישאו והוא הדין לזינו לימא מסייעא ליה וכו' דהא איכא דאמרי לא מיסתבר למימר ליה טעמא משום דמיחלפא דמשום איחלופי אין לנו לאוסרה כיון דמשום ליתא דידה אין לנו לאוסרה הואיל ובמזיד לא מיתסרא מן התורה כדפרישית אלא ודאי לאו דוקא נקט נישאו דהוא הדין לזינו, וטעמא משום דמן התורה במזיד כרב המנונא אסורה ולכך גזרו בשוגג בין בזנות ובין בנשואין כמו באשה שהלך בעלה למדינת הים ולא משום אחלופי מאי לאו נישאו דוקא דמיחלפא.

הא דאמרינן: **לימא מסייעא ליה וכו'**. ואמרינן: **לא נישאו דוקא**. הוא הדין דהוה מצי למידחי הא מני רבי עקיבא היא דאמר אין קידושין תופשין בחייבי לאוין דמשוי ליה כערוה, וכדדחינן בסוטה בשילהי פרק שני (יח, ב), אלא עדיפא מינה קא מדחי דאין צריך להעמידה כרבי עקיבא ואפילו הכי לא מסייעא ליה לרב המנונא.

מתני': ונתן גט לאשה ושובר לאיש וכו'. ואם תאמר והא אמרינן בפרק המביא שני (יט, ב) דבתרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למיקרייה, איכא למימר דהכא בדקריוה ובתר הכי עייליה סופר לבי ידיה ונתחלף לו, ושם הארכתני בסיעתא דשמיא.

רבי אליעזר אומר אם לאלתר יצא אין זה גט אם לאחר זמן יצא הרי זה גט לא כל הימנו לאבד זכותו של שני. ומפרש בגמרא: **היכי דמי לאלתר אמר רב יהודה אמר שמואל כל שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר כל זמן שלא ניסת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן**. ומדמפרשי מילתיה דרבי אליעזר שמעינן מינה דהילכתא כותיה וכפירושו דרב אדא דדייקא מתניתין כותיה דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני ואף על גב דשנינן ליה אליבא דשמואל דזכות הראויה לבא לשני קאמר אנן אשנויי לא סמכינן להקל.

ירושלמי, מה אנן קיימין אם בשטעה אף רבי אליעזר מודה אם בשלא טעה אוף רבנין מודוויי אלא אם כן אנן קיימין בסתם רבי אליעזר חשש שמא לא טעה ורבנן חששין דילמא טעה.

[בנדפס : כל זמן שלא נשאת. ירושלמי איזהו על אתר רבי זעירא אמר עד שלא נתארסה ונתארסה רבי יצחק בר חקילא אמר עד שלא נשאת ונשא מתניתא מסייעא לרבי זעירא לא כל הימנו לאבד זכותו של שני, עד כאן. מסתברא דאפילו לגמרי דאמר רב אדא בר אהבה כל שלא נשאת לאו דוקא נשאת אלא אפילו נתארסה דהא ממתניתין דקתני לא כל הימנו לאבד זכותו של שני מסייעא ליה ולהווא טעמא אפילו נתארסה כן כדאיתא בירושלמי, ונשאת דקאמר לא תקשי דהא אמרינן בעלמא נשאת לא תצא ואמרינן עלה לא נשאת דוקא אלא אפילו התירוה לינשא לא תצא מהתירוה הראשון אלמא אפילו התירוה לינשא קרו נשאת כל שכן כאן שכבר נתקדשה].

דף פא - א

גמרא: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מחלוקת בשראווה שנבעלה וכו'. כבר כתבתיה למעלה במשנת פוטר אדם את אשתו בגט ישן, בסיעתא דשמיא.

דף פא - ב

[בנדפס : הא דאמרינן הא להאי לישנא : דבית שמאי סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובית הלל סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. קשיא לי דהא איפכא שמעינן להו ביבמות (קז, א) דבית שמאי אמרי ממאנין את הארוסות ואין ממאנין את הנשואות ובית הלל אומרים בין ארוסות בין נשואות וקא פריש טעמא התם בגמרא משום דבית שמאי סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וממנעי ולא נסבי. ויש לומר דהכא אזלי בית שמאי לטעמייהו דאמרו לא יגרש אדם את אשתו אלא

אם כן מצא בא דבר ערוה והילכך כל שהוציאה מביתו מחמת דבר ערוה חזקה מזוהמת היא בפניו ואינו מחזירה והשתא בעילת זנות הוא דקא עביד ובית הלל נמי אזלי לטעמייהו דאפילו בשהקדיחה לו תבשילו הוציאה ולפיכך יש לומר דנתפייס ומחזירה ולא עשה בעילת זנות, וההיא דממאנין אפילו את הנשואות ולא חיישי בית הלל דילמא ממנעי ולא נסבי היינו משום דכיון דבתקנת חכמים נשא לא ממנע דלאו בעילת זנות היא לו וכדאמרינן התם ובית הלל כיון דאיכא קידושין וכתובה לא אתו למימר דבעילת זנות הוא, כן נראה לי].

אלא מתניתין בשראווה [בשלא ראוה] שנבעלה ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא. ואנן קיימא לן כסתם מתניתין ואף על פי שלא ראוה שנבעלה צריכה ממנו גט שני ואפילו נתן לה כספים אין אומרים זנות הוא ובאתננה נתן לה, והוא שנתיחדה בפני שנים והיו השנים ביחד אבל בפני עד אחד ואפילו בפני אחד בשחרית ואחד בין הערבים לא דאין כאן קידושין דאפילו בא עליה לשם קידושין אין קידושיו קידושין דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין. וגרסינן בתוספתא ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה ממנו גט שני, אחד אין צריכה הימנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ובא ושאל רבי אלעזר בן תדאי לחכמים ואמרו אינה צריכה ממנו גט שני, ומסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שנים מן החלון והם רואין ואינן נראין לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אף על פי ששניהם מודים אינה מקודשת, הילכך כשבעל זה לא לשם קידושין בעל אלא לזנות בעלמא.

נתגרשה מן האירוסין לכולי עלמא אינה צריכה ממנו גט שני דכיון דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה. אבל היכא דראוה שנבעלה לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין מימר אמרינן דלשם קידושין בעל וכדאמרינן הכא ואי בשראווה שנבעלה מה לי מן האירוסין ומה לי מן הנשואין, ומסתברא דדוקא בארוסה הוא דאמרינן הכי דבשראווה שנבעלה חוששין לה משום קידושין דכיון שהיתה ארוסתו מכבר ודאי מימר אמרינן דאינו עשה בעילתו בעילת זנות וחוזר ומתפייס הוא ובעל לשם קידושין, אבל בפנויה גמורה שראה שנבעלה ולא היה מדבר עמה על עסקי קידושיה בפנינו אין חוששין לה כלל דודאי כיון שלא היו לו עליה נשואין או אירוסין מכבר לא בעל לשם קידושין אלא לבעילת זנות, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאמרינן הכא היינו בשהיו שם עסקי קידושין מכבר אבל בעלמא עושה, ונושא אדם אנוסת אביו

ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו לא שנא מפתה [בנדפס : מפותה] בפני אחד ובפני שנים סתמא קתני, ותדע דלא הוזכר מחלוקת בדבר זה אלא בגרושה לבד כאן ובפרק קורדיקוס תנו רבנן ראוה שנתיחדה עמו באפלה אלמא בגרושה לבד דברים אמורים אבל בעלמא לא, וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפירוש וכתב בשם מקצת הגאונים ז"ל שהורו שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והראשון עיקר.

והא דאמרינן הכא : **ומודים ודאי בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני דכיון שאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה.** איכא למימר דהיכי דגיסי אהדדי צריכה וכדאמרינן בכתובות (כח, א) גבי נתגרשה מן האירוסין נפרעת על ידי עצמה לפי שאין לבו גס בה, ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא שליחא בינייהו הוה יתיב רב אדא בר מתנה קמיה אמר ליה למה ליה למר כולי האי והאמר רב נחמן תנא באבל רבתי אמר ליה הני מילי היכא דלא גיסי הכא חזינא להו דגיסי אהדדי, ודכותה נמי הכא היכא דחזינא להו דגיסי אהדדי צריכה הימנו גט שני, כך נראה לי. וכן נראה מן הירושלמי דגרסי התם על הא דבית הלל דהמגרש את אשתו לא תדור עמו לא באותה חצר ולא באותו המקום אם היתה חצר של אשה האיש מפנה של איש האשה מפנה של שניהם מי מפנה מפני מי אשה מפנה מפני האיש ואם יכולים הם זה פותח לכאן וזה פותח לכאן במה דברים אמורים בזמן שנשאו הא לא נשאו לא ובכהנת אפילו לא נשאו והארוסה שביהודה כנשואה היא, החולץ ליבמתו אף על פי שעשה בה מאמר הרי זה לא יפנה שאין מאמר קונה קנין גמור, עד כאן בירושלמי. ושמע מינה מדמייתי לה גבי הא הכא [הכי] נמי בארוסה שביהודה שלבו גס בה אי נמי [בנדפס : או] בשאר מקומות דחזינא להו דגיסי אהדדי כנשואה היא וחוששין לה משום קידושין וצריכה ממנו גט שני.

מתני' : כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. ולית הילכתא הכין דמתניתין רבי מאיר היא אבל לרבנן תצא והולד כשר וכדאמרינן בפרק המגרש (פו, א) גבי שלשה גיטין פסולין והא איכא גט קרח התם הולד ממזר הכא כשר הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם תצא הכא לא תצא וכי קאמרינן תצא הני מילי בשאין לה בנים מן השני אבל יש לה בנים לא תצא כדי שלא יוציא לעז על בניה, ומיהו לרבי יוחנן משמע לקמן בפרק המגרש דאפילו אין לה בנים לא

תצא וקיימא לן כותיה, ולקמן נאריך בה יותר בסיעתא דשמיא בפרק המגרש.

רבי עקיבא אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויים להעיד. ואסיקנא דטעמיה דרבי עקיבא משום דבעבד אתי למימר שחרורי שחרריה גזלן נמי אתי למימר תשובה עבד ואתו לאכשורינהו בשטרות דעלמא, אבל קרוב מאי איכא למימר, וקיימא לן כרבי עקיבא חדא דהלכה כרבי עקיבא מתבירו ועוד מדאמר רבי יוחנן לקמן לא הכשירו בו אלא עד אחד קרוב לכאורה משמע דקרוב דוקא קאמר, ובירושלמי גרסינן לה בהדיא אמר רב אמי כמה קופין דעובדין הוה עלל קומי רבי יוחנן וקומי רבי שמעון בן לקיש ואינן אמרין פוק ואשלם כרבי עקיבא ואף על גב דרב אמי אמר להו צא והשלם עליו עבד מן השוק כבן ננס לא קיימא לן כותיה חדא דהוה ליה תלמיד לגבי דרבי יוחנן ועוד דיחיד הוא אצל רבי יוחנן וריש לקיש דפסקי כרבי עקיבא בירושלמי וקיימא לן כרבים ואפילו להחמיר ואפילו בדרבנן כדאסיקנא בעירובין פרק מי שהוציאוהו וכן פסק רבנו חננאל ז"ל כרבי עקיבא ואם השלים עליו עבד הולד ממזר וכדאמרינן לקמן השלים עליו עבד בן ננס אומר הולד כשר רבי עקיבא אומר הולד ממזר, ואי קשיא לך הא דתניא בבבא בתרא פרק גט פשוט היו ארבעה עדים חתומים על השטר ונמצאו הראשונים קרובים או פסולין תתקיים העדות בשאר, דאלמא אף פסולין כשרין למילוי, ולא היא דהתם בשנים כשר והכל יודעים שהשאר אינן לצורך השטר ולא אתו לאכשורי עבד וגזלן דמימר אמרינן לכבוד בעלמא או למילוי של שטר חתמו, אבל הכא דאצריכי רבנן עדיו כקשריו מימר אמרי דכשרין נינהו ואתו לקיומי שטרא דעלמא אפומייהו אבל קרוב לא אתו למטעי ביה, כך נראה לי. ובתוספות מתרצין דפליגי אדהא ואתיא כרבי אמי דמכשר כבן ננס, ואי אפשר לומר כן דאם כן קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן כרבי עקיבא כדכתבינן וקיימא לן נמי כההיא ברייתא, והראשון עיקר.

אמר אביי שמע מינה האי קרוב. כלומר שבמקושר חתים בין בתחילה בין באמצע בין בסוף, ולמחתם פסול או קרוב בשאר שטרות שאינן מקושרין כתבתי בריש פרק המביא בתרא בסיעתא דשמיא.

אמר להו [ליה] צא והשלם עליו עבד מן השוק. מלשון השלמה משמע שכבר נשלם והיה חסר עד להשלים, ומכאן היה מביא רבנו תם ז"ל ראייה לגט פשוט שנחתם בשני עדים כשרים והוסיף בו הבעל עד שלישי שלא בפני העדים שהוא כשר וכן שכן הוא שכאן הוא צריך להשלמה ושם החתימו בחנם, והרב רבי משולם היה מכשירו מסברא דהא דאמרינן עידי הגט אין חותמין זה בלא זה היינו דוקא בשנים שאין הגט נגמר עד שיחתמו דהוי דומיא דכולכם אי נמי בעשרה המזומנים בתחילה לכך אבל היכא שכבר נגמר הגט בשנים מה לנו אם יחתום עוד עד שלישי שלא בפני השנים הראשונים דכיון שלא היה מתחלה בדעתו להחתים בו יותר לא שייד למיגזר ביה משום כולכם דלא דמי לה כלל, ומקצת מרבתינו הצרפתיים ז"ל אמרו דיש לפסלו משום דכיון שחזר הבעל והחתים בו עד שלישי הרי גלה בדעתו שאינו רוצה שיהא הגט גט אלא אם כן תועיל חתימתו של זה והיא אינה מועלת לפי שחתם שלא בפני האחרים והוה ליה כאלו בטלו הבעל, והדבר צריך תלמוד.

סליק פרק הזורק בסיעתא דשמיא

פרק המגרש

ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר דהא שייר ליה בגט. כלומר שאין זה כריתות שהרי אינו כורת לגמרי דלגבי האי אכתי אגידא ביה ואין זה כריתות, אבל בעל מנת מודו ליה מידי דהוה אכל תנאין דעלמא דאין פוסלין בגט, והאי על מנת משמע אפילו דומיא דחוץ כגון דאמר לה על מנת שלא תנשאי לו ולא תבעלי לו דלא הותרה אצלו אפילו בזנות והיינו דאמרינן לקמן כל תנאין דעלמא לא שייר ליה בגט והכא שייר ליה בגט, והשתא הוה משמע ליה דאין זה שיור בגט דהא לא משייר בגט כלל שאינו אומר לה שלא תהיה מותרת לזה אלא הוה ליה כאלו מתירה לכל ואפילו לזה ומגורשת היא אצלו ומתנה עליה מצד אחר על מנת שלא

תבעל לו לא בנשואין ולא בזנות, ולקמן הוה משמע ליה דמכל מקום כיון דלעולם אסורה לזה בין בזנות בין בנשואין שייר בגט דאכתי אסירא להאי מחמתן והלכך שיור בגט איכא ולא דמי לשאר תנאין דליכא שיורא בגט, ותדע לך דהכא על מנת דומיא דחוץ קאמר מדלא מפליג אלא בין על מנת לחוץ ואם איתא לפלוג וליתני בעל מנת גופיה [בנדפס: בין על מנת שלא תנשאי] בין על מנת שלא תנשאי לו ולא תבעלי לו, והא דאמרינן לקמן גבי נענה רבי יוסי הגלילי ואמר היכן מצינו אסורה לזה ומותרת לזה, במאי אילימא בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות אלא בחוץ, דאלמא בעל מנת לא משכחת לה שתהא אסורה לו בזנות דאם כן מאי קושיא אפילו בעל מנת משכחת לה לדרבי יוסי הגלילי כגון דאמר לה על מנת שלא תנשאי לו ולא תבעלי לו, אלא ודאי משמע דעל מנת כי האי הרי הוא כחוץ ומאן דפליג בעל מנת כי האי פליג נמי בחוץ ומאן דפליג בחוץ בהאי נמי פליג, יש לומר דסבירא ליה למקשה דאם איתא דרבי יוסי הגלילי כמאן דאמר בעל מנת פליגי מסתמא אעל מנת שלא תנשאי לפלוני גרידא השנוי בברייתא היה משיב תשובתו, כן תירצו בתוספות, ויש מפרשים דהא דקאמר הרי הותרה אצלו בזנות הוא הדין דהוה מצי למימר הרי הותרה אצלו בין בזנות בין בנשואין דמגורשת גמורה היא אצלו כשם שהיא מגורשת אצל כל אדם אלא שחזר ואסרה עליו בתנאי, וכיון אצלו בגט אף שנאסרה בתנאי המותר מותר לכל קרינן ביה, אלא שיש עליה תנאי שלא תבעל לזה כלל לא בזנות ולא בנשואין ומשום הא אף על פי שלא הותרה הותרה אצלו אפילו בזנות משום תנאי לא חשיבא אסורה לזה ומותרת לזה כמול שכתבתי אלא הואיל ומצא קושיא פשוטה בעל מנת שלא תנשאי גרידא המוזכר בברייתא נקט לה, אי נמי איכא למימר דדוקא הותרה אצלו בזנות קאמר וכגון שלא התנה עליה אלא על מנת שלא תנשאי לפלוני דהשתא הותרה אצלו בזנות, והוה ליה לשנויי בעל מנת שלא תנשאי ושלא תבעלי אלא לא ניחא ליה לאוקומה בתרי תנאי שלא תנשאי ושלא תבעלי וניחא ליה לאוקומה בחוץ משום דאידיך תנא אמר נמי חוץ.

אלא לאו שמע מינה חוץ הוא שמע מינה. כלומר ובחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת אפילו דומיא דחוץ מודו ליה רבנן דמגורשת דלאו שיורא בגט הוא כדפרישית והא דלא בעי הכא מאי טעמייהו דרבנן דמודי בעל מנת כדבעי לקמן לרבי אליעזר, משום דהכא מן ההוא טעמא סלקי דמעיקרא הכי איבעיא לן או דילמא בחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת מודי ליה מידי דהוה אכל תנאין דעלמא, ולקמן נמי כי איבעיא לן מאי טעמא דרבי אליעזר עיקר בעיין לאו משום דרבי אליעזר היא דאדרבה טעמיה דרבי

אליעזר מיפשט פשיטא לן מידי דהוה אתנאין דעלמא אלא משום דבעו לפרושי טעמייהו דרבנן הוא דמפרש תחלה טעמיה דרבי אליעזר כלומר כיון דטעמיה דרבי אליעזר מידי דהוה אכל תנאין דעלמא ולטעמא דמסתבר קאמר מאי טעמייהו דרבנן דפליגי עליה ואיצטריך לפרושי דלדידהו איכא לאיפלוגי בין האי לשאר תנאין דעלמא, כך נראה לי.

דף פב - ב

ולמאי דאוקימנא מתניתין בחוץ מאי טעמא דרבי אליעזר אמר קרא והלכה והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאיש אחר הרי זו מגורשת. ומהכא משמע דלרבי אליעזר אפילו אמר לה הרי זה גיטיך וכל איש את מותרת אלא לפלוני הרי זו מגורשת ובירושלמי גרסינן מאי טעמיה דרבי אליעזר דכתיב והלכה והיתה לאיש אחר וכו' שמועתה רובה מן מתניתא אמרה בשהתירה לכל ואסרה לאדם אחד שמועתה אמרה בשאסרה לכל והתירה לאדם אחד מאי טעמיה דרבי אליעזר מיתה מתרת וגט מתיר מה מיתה מתרת ומְחַצָּה אף גט מתיר ומחצה.

הא דבעי רבי אבא בקידושין מהו בין לרבנן בין לרבי אליעזר. ופשיטנא דאיתקש יציאה להויה ולרבי אליעזר מקודשת ולרבנן אינה מקודשת דאין שיורא בקידושין. קשיא לן אמאי אינה מקודשת דהא תנן בקידושין פרק האומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת ואיתמר עלה אמר עולא אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסים בה, כלומר וצריכה גט מכולן, ומפרשינן טעמיה דרבי יוחנן התם משום דהוה להו כשרגא דליבני דכל חד וחד רווחא לחבריה שבק, לומר דהוה ליה כאילו אמר הרי את מקודשת לי חוץ מאותן שיקדשוך תוך שלשים יום וקיימא לן כרבי יוחנן וכן פסק שם רבינו חננאל ז"ל, ומצאתי בשם הר"א אב בית דין ז"ל דרבי יוחנן סבר לה כי הא דבעי רבי אבא עד כאן לא קאמרי רבנן הכא דבעינן כריתות וליכא אבל התם קנין כל דהו בעינן כדחשו לה נמי בהאי סוגיא דאמר אביי אם תמצי לומר איתא לרבי אבא וכו' ומשום הכי סבר רבי יוחנן דכל שלשים יום קונה אף על פי שיש בו שיור בקנינו לעולם דכי באו

מאה וקדשו נמצא לכל אחד ואחד שיש שיור בקנינו לעולם ואפילו הכי
הווי קידושי אבל גיטא לא הוי דבעינן כריתות, ואף על גב דאמרינן אשה
ולא חצי אשה הכא לאו חצאין הוא אלא חצי קנין הוא.

והא דאמרינן הכא: **אלא אשת שני מתים היכי משכחת לה.** [בנדפס:
וכו' במילתיה דרבי אבא קאמר אבל ודאי משכחת לה] נמי בדאורייתא
כרבי יוחנן והכי אתמר בירושלמי, וקשיא לי דאם כן דהא דרבי יוחנן
שייכא בהא דרבי אבא הוה ליה לתלמודא לאיתווי ההיא סוגיא דהתם
הכא, ויש מי שתירץ ודאי קידושי דמשייר בהו שיור גמור כגון חוץ מאיש
פלוני לא קידושין נינהו אבל הכא שיורא ליתיה אלא עד שלשים יום
הלכך מעכשיו הם חלין וגומרין לאחר שלשים יום ואמרו בירושלמי כל
שלשים יום קונה קנין גמור, ואם תאמר מגרש מהיום ולאחר מיתה ליהוי
גט יש לומר כיון דלאחר מיתה לא זמן קדושין וגירושין הוא וכל זמן
שהוא בחיים לא גרש גרושין גמורין שיור גמור הוא שהרי כל זמן שהוא
חי שייר לאחר מיתה אינו גומר שאינו יכול לגרש ולא לגמור גירושין,
ואכתי לא נתחוור לי ועוד היא צריכה תלמוד דמכל מקום כשבא אחר
בתוך שלשים יום מקודשת היא אף לשני וצריכה גט משניהם אלמא צד
משויר יש בה דאם לא אי אפשר לשני קידושין לחול באשה אחת והכי
גרסינן התם בירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן אפילו קדושי מאה
תופסין בה אמר רבי אליעזר לכך צריכה אפילו קדשה השני קדושי גמורין
רבי יצחק בר טבלי בעא קומי רבי אליעזר מה נפשך מה שיקנה בה
הראשון קני והשני בא וגמר, אמר ליה יש נפשך בעריות מהו כדין כל אשה
שאינה קנויה לאדם אחד אפילו קדושי מאה תופסין בה, וצריך עיון.

הא דאמרינן קידושי ראובן אהנו קדושי שמעון לא אהנו, לאו למימרא
דלא אהנו כלל דהא ודאי אהנו למיסרה בביאה אראובן דכיון דתפסי בה
קידושי שמעון לגבי עלמא שאם מת ראובן ויש לו בנים עדיין היא אסורה
לעלמא מחמת קדושי שמעון, אם כן אפילו ראובן אסור לבא עליה משום
דמשתמש בצד מקודש שבה לשמעון והילכך אסורה היא לשניהם, אלא
הכא הכי קאמר לא אהני דבורו למיסרה אראובן שהוא לא אסרה
אראובן דחוץ מראובן קאמר והא דאסורה לראובן משום אריא
דאיסורא דרביע עלה דאי אפשר להשתמש בה לאחד מהם אלא אם כן
משתמש בצד אישות שבה לשני, אבל כי אמר לה סתם אהני קידושיו
למיסרה בפיי [בפירוש] אראובן, כך נראה לי.

ואכתי קשיא לי כי לא קרינן לה אשת שני מתים מאי הוי והיכי מישתריא ללוי ובאידיך נמי דבא ראובן וקדשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם דאסרינן לו ללוי משום אשת שני מתים, מאי שנא משום אשת שני מתים תיפוק לי משום כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לעולם דהא כי מית ליה ראובן אכתי אסורה ללוי משום קדושי שמעון, ובכי הא ליכא מן דפליג דאפילו רב דפליג עליה דרבי יוחנן ביבמות בריש פרק ארבעה אחין (נז, ב) דלא אמרינן בה כל יבמה שאין אני קורא בה כי [בנדפס: בהכי] קיימינן באפיה זיקא דרבנן הכא דקאי באפיה ערוה דאורייתא מודה כדאיתא התם, ועוד קשיא לי דבר מן דין ובר מן דין אסורה ליה ללוי משום דכי מית ליה ראובן לא נפלה קמיה לוי אלא פלגא וכל יבמה שאינה כולה לפני יבם הצד שאינו זקוק לייבום הרי הוא כערוה שאינה יכולה להתיבם והוה לה כצרה וערוה [בנדפס: כצרת ערוה] וערוה פוטרת צרתה, ואפילו מית ליה ראובן אסורה לשמעון מהאי טעמא וכדאיתא בירושלמי דקידושין פרק האומר גמרא המקדש את האשה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום, היו שני אחין וקדשוה שניהן ומת אחד מהן השני מהו שיהא מותר בה מה נפשך מה שקנה בה קנה והשאר נפלה מחמת אחיו, רבי יודן בן פזי אמר אסור בה אמר רבי יוסי טעמא דרבי יודן בר פזי כל יבמה שאינה כולה לפני צד הקנוי שבה נדון משום ערוה וערוה פוטרת צרתה, אמר רבי חנינא יאות אמר רבי יודן בן פזי כלום באה לו אלא מחמת אחיו לאחיו אסורה לו מותרת, פירש רבי חנינא נסיב לה טעמא אחרינא משום דנאסרה לאחיו וקל וחומר ליבם ואף על גב דאיכא טובא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן כגון כהן גדול שקדש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט וטובא אחריתי כדאיתא התם בפרק יש מותרות, הכא קל וחומר אמר אם נאסרה לאחיו המותר לה זה שאסור בה כלומר בצד מקודש שבה לאחיו לא כל שכן שנאסרה מה שאין כן בכהן גדול שקדש את האלמנה דליכא קל וחומר דאלמנה [בנדפס: אסירא] וקימא עליה, וכדאיתא בסוטה פרק קמא גמרא כיצד מקנא לה נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ואם מת חולצת ולא מתיבמת, ופרכינן אמאי תתיבם יבומי ואמר רבא קל וחומר אם נאסרה במותר לה באסור לה לא כל שכן [בנדפס: אלא מעתה כהן גדול שקדש את האלמנה ומת ויש לו אח כהן הדיוט לא תתיבם אם נאסרה במותר לה באסור לה לא כל שכן] נאסרה הא אסירא וקיימא מותר לה אסור לה הוא מכל מקום קשיא האי אמאי מותרת ללוי, ויש לומר דמיירי בשמתו שניהן בבת אחת

וכדרכי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם וכדאמרינן ביבמות בריש פרק ארבעה אחין (כח, א), ואף על גב דליתא לדרכי יוסי הגלילי הכא לחידושו בא לאשמועינן דינא דאשת שני מתים [בנדפס: דאם תמצא לומר אפשר לצמצם אין אני קורא בה אשת שני מתים והילכך אי ליכא משום אשת שני מתים] שריא ללוי דהא נפלה כולה לפניו ליבום בבת אחת ומשעת נפילה אני קורא בה יבמה יבא עליה, ואם תאמר מכל מקום הא אסירא ליה מדרבי חנינא דאמר כלום נפלה לפניו אלא מחמת אחיו לאחיו אסורה לו מותרת, יש לומר דסוגיא זו אליבא דאביי היא ושמא אביי לית ליה כי האי סברא וכטעמא דמפרש רבי חנינא אלא כטעמיה דרבי יוסי, וכמאן דאקשה התם לרבא מכהן גדול שקדש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט דאסורה לו ומותרת לאחיו והא קל וחומר במקום מצוה לית ליה, ובעיא היא בפרק קמא דיבמות ושמא אביי גופיה הוא דמקשה ליה לרבא התם בסוטה דבר פלוגתייהו הוא והוא ניהו דמקשה התם בכל ההיא שקלא וטריא דשקיל וטרי ביה רב יוסף, והלכך איכא למימר דאיהו נמי הוא דמקשה ליה לרבא דקל וחומר לית ליה, כך נראה לי. אי נמי איכא למימר דאביי דבר תורה קאמר ומשום דלא אשכחן ביבמות אשת שני מתים אלא מדבריהם כדאיתא בפרק קמא ובפרק ארבעה אחין קאמר [בכת"י: אשכחן ביבמות אשת שני מתים אלא מדבריהם] הכא לדרבי אחא משכחת לה דבר תורה וכדמפרש ואזיל, ובדאורייתא קל וחומר בהא לא אמרינן אלא חולצת או מתיבמת דרבנן הוא דאמור חולצת ולא מתיבמת, אלא שאין ענין הסוגיא שבכאן נראה כן.

בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מהו. כלומר אפילו לרבנן מי אמרו מאי דאסר שרא והרי זו מגורשת או דילמא מאי דאסר שרי ומאי דשרי אסר ואינה מגורשת, ואם תמצא לומר מאי דאסר שרא ומגורשת לראובן מהו לראובן והוא הדין לשמעון או דילמא לראובן אבל שמעון כדקאי קאי בעי רב אשי אף לשמעון מהו וסלקא בתיקו. וכתב רבינו חננאל ז"ל דכיון דעלתה בתיקו קיימא לן דכל תיקו דאיסורא לחומרא, והרמב"ם ז"ל פסק דלראובן ושמעון הרי זו מגורשת הלך לשיטתו שפוסק בכל מקום כאם תמצא לומר, אבל לשמעון אי נמי אף לשמעון סלקא בתיקו והויא ספק מגורשת.

דף פג - א

נמצא זה עוקר דבר מן התורה הא למדת שאין זה כריתות. פירוש : אינו גט ולישנא דקרא נקט דכתיב ספר כריתות.

ועברה ונשאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל ובניה ממזרין הא למדת שאין זה כריתות. כלומר דאפילו לעלמא אינו כורת דאכתי אגידא ביה דאי עברה על תנאו גט בטל ובניה מאותו שהותרה לו ממזרין אלמא אין זה כריתות לשום אדם, והיינו דפרכינן לקמן אם כן כולהו תנאי דעלמא לא תינסב דאפילו בעל מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני נמי לא ליהוי גט כלל דהא אכתי אגידא גביה דאלו עברה על תנאה אחר שנשאת גט בטל ובניה ממזרין אם כן אין זה כריתות כלל, ולפי פירוש זה רבי עקיבא נמי מכריתות יליף כרבי אלעזר בן עזריה אלא דלא ניחא ליה למילף מיניה בהאי אנפא דיליף מיניה רבי אלעזר בן עזריה, והא דאמרינן בשילהי שמעתין ורבנן אמאי לא ילפי מכריתות כרבי אלעזר בן עזריה רבנן דהיינו רבי טרפון ורבי יוסי הגלילי קאמר אבל רבי עקיבא קושיא ראשונה מכריתות יליף לה נמי, אבל רש"י ז"ל פירש נמצא גט בטל ובניה ממזרין ואין זה כריתות דלא אמרה תורה כריתות המביא ישראל לידי פסול.

מתנה מי קאמר לה לא סגיא דלא מינסבת ליה לאחיה. וקשיא לי דמדקא מתמהינן מתנה מי קאמר לה וכו' משמע דאי אמר לה הכי הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה כגון דאמר לה על מנת שתנשאי לראובן ושלא תנשאי לשמעון אחיו ואי אמר לה הכי הוה לן פשיטא טפי דקשיא עליה דרבי אלעזר דאמר הרי זו מגורשת, ותמה על עצמך אי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אדרבה בין לרבי אליעזר בין לרבנן ליהוי גיטא ותשתרי אפילו להאי דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל ומעשה קיים, יש לומר דאפילו היכי דהתנה עליה על מנת שתנשאי לראובן ושלא תנשאי לשמעון אחיו אפילו הכי בכי הא לא קרינן ליה מתנה על מה שכתוב בתורה דמי קאמר לה לא סגיא דלא מינסבת לפלונילא תינסבי ולא תגרש וכדאמרינן לקמן גבי על מנת שתאכל בשר חזיר, ואם היתה זרה על מנת שתאכלי בתרומה לא תיכול ולא תיגרש, אלא דאכתי קשיא לי דאם כן מאי קא קשיא ליה לרבי טרפון אין זה כריתות דהא בעל מנת שתאכלי בשר חזיר דתניא אכלה הרי זו מגורשת וליכא מאן דפליג אמאי לא אמרינן אכלה נמצא עוקר דבר מן התורה ואין זה כריתות, וכל דכן הוא דמה התם דקא עקרה בידיים על ידי תנאו קרית ליה כריתות כל שכן

הכא דשב ואל תעשה הוא דהוי כריתות, ויש לומר דכל היכי דקא עקר בתנאו מה שכתוב בתורה לא חשבינן ליה כריתות דלא אמרה תורה שלח לתקלה, ודוקא כי עבר איהו הוא דלא קריא ליה כריתות משום דאיהו כתיב ליה ובדידיה קפדינן שלא יתנה בו לעקור מה שכתוב בתורה, אבל כל היכא דאיהו לא עקר אלא דאיהי קא עקרה אף על גב דלקיומיה תנאיה ולמהוי גיטיה גט קא עקרה כריתות קריא ליה דהא איהו לא עקר מידי אלא איהי, וכיון שכן על מנת שתאכלי בשר חזיר כריתות קריא ליה דאיהו לא עקר מידי ואיהי היא דקא עקרה בידיים דאי בעיא לא אכלה ולא מיגרשה, ואדרבה דילמא איהו ניחא ליה דלא תיכול כי היכי דלא תגרש אבל הכא דשב ואל תעשה הוא ומחמתו הוא דלא מציא להתיבם ולא מעשה בידיים קא עבדה איהו הוא דחשבינן ליה כעוקר מצות יבמין ולא איהי דאי אמרת לא תינסב לקמא ולא תיגרש וכיון דמינסבא ליה הוה ליה כאלו עקרה בידיים ליתא דהא בנישואין דקמא [בנדפס: דקאמר] ליכא איסור ולא עקירת דבר מן התורה והשתא דלא מיבמה לאו איהי קא עקרה דמאי אמרת תתיבם הא אסירה ליה מחמת תנאו דאסרה עליה, ועוד דהיאך אפשר להתיבם לו דאי מתיבמה נמצא גט בטל והוי לה אשת איש למפרע ובניה ממזרין הלכך הוה ליה כאלו איהו עקר ליה ואין זה כריתות, ושמא היינו דכולהו תנאי קא נסיב ליה תלמודא בקיום מעשה על מנת שתאכלי בשר חזיר על מנת שתאכלי בתרומה, ואם היתה נזירה על מנת שתשתי יין ולא נסיב ליה בביטול מצוה כגון על מנת שלא תאכלי מצה בלילי הפסח, דהתם אף על גב דמקיימה תנאיה ולא אכלה אין זו מגורשת דכיון דמחמת תנאו הוא דיו שבת ואינו עושה איהו הוא דקא עקר ליה דהא איהי לאו מידי קא עבדה ואין זה כריתות דאי אמרת הוי גיטא הא קא עקר דבר מן התורה דכיון דאמר לה על מנת שלא תאכלי הרי זו מותרת לינשא מיד ואי בתר דנשאת אמרינן לה קומי אכולי נמצא גט בטל ובניה ממזרין הלכך לאו איהי קא עקרה ליה אלא איהו דקא עקר ליה ואיהי קא אמרה אנא לאו מידי עבידנא ומחמתיה הוא דלא מצינא, ומיהו עוקר ממש לא חשבינן ליה דנימא ביה מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ותנאו בטל דהא אי בעיא לא מינסבא להאי ולא מיעקרא מצות יבמין, ואכלה מצה בלילי הפסח ולא תיגרש וצריך עיון.

ובתוספתא גרסינן היאך זו מתיבמת לא נמצא מתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ובירושלמי נמי גרסינן השיב רבי טרפון וכו' היאך זו מתיבמת לא נמצא זה מתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל מעתה לא ישא את בת אחיו שלא יתנה על הכתוב בתורה אמר רבי יוסי בר בון כבר

אתמר טעמא תמן התורה אסרתה עליו ברם הכא הוא אוסרה עליו. עד כאן גירסא ירושלמית. הרי שעשו לזה כמתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בטל הפך מה שפירשתי וצריך דקדוק אם כן מאי קושיא לדברי רבי אליעזר כל שכן דהויא מגורשת, ובין לרבנן ובין לרבי אליעזר קשיא אמאי אינו גט גמור אפילו לגבי ראובן זה שהתנה עליו, ונראה דלאו מתנה ממש קאמר שלא הכי פירושו נמצא זה במעשהו כמתנה על מה שכתוב בתורה כלומר כמבטל וכל מעשה שהוא מבטל מה שכתוב בתורה מעשהו בטל שאי אפשר לומר כאן שיהא תנאו בטל ומעשה קיים דהא לא אמר לה לא סגיא דלא מינסבת להאי כמו שכתבתי, אי נמי דהא דירושלמי בחוץ וכן מפורש שם הרי שאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ובחוץ ודאי לאו תנאה הוא ואי אפשר לבטלו ולומר שתהא מותרת לו, וכל זה ראייה לדברי דלא מתנה ממש קאמר, וכיון שהתנאי כלומר שיוורו אי אפשר לו להתבטל מעשהו בטל דלהיות מעשהו קיים ומה שכתוב בתורה בטל על ידי מעשהו אי אפשר, יבטלהו ומעשהו ואל יבטל מה שכתוב בתורה, והילכך לרבי אליעזר קשיא אבל לרבנן ניחא דהא אמרי אינה מגורשת כלל וגיטו בטל, ופריך מעתה לא ישא אדם את בת אחיו שלא יתנה על הכתוב בתורה כלומר שלא יעשה מעשה לבטל הכתוב בתורה ואף על גב דאיהו לא אתני כלל וממילא הוא דמתבטל הא פרישנא דכמתנה קאמר ולומר דכיון שאי אפשר שלא יבטל מה שכתוב בתורה על ידי מעשה זה אם מת בלא בנים מעתה נאמר שיתבטל מעשהו לומר שיהא אסור בנשואיה, ומשני דאינו דומה דהתם בנשואין אלו אין בהם שום איסור בשעת הנישואין מאי קאמרת שאם ימות בלא בנים נמצאת זו אסורה להתיבם לאביה איסור זה אינו בא מחמתו אלא התורה הוא שאסרה עליו, אבל כאן מותרת היתה אלא שאסרה הוא עליו, ומיהו בגמרא דילן אקשינן לה ולא אשכחינן בה פירוקא והיינו פירכא דאמר רבא דאית בה, כך נראה לי פרושא דגמרא דבני מערבא. ירושלמי: רבי חנינא בשם רבי פנחס נתנו שש עשרה נשים כרבי אליעזר כלומר נתני במשנת פרק קמא דיבמות שש עשרה נשים פוטרות צרותיהן כרבי אליעזר אמר ליה רבי מנא כבר אתמר טעמא תמן התורה אסרתה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו.

במאי אילימא בחוץ משרא שרי רבי אליעזר. כלומר לפי שכשנשאה מי שהותרה אצלו פקע אישות [בנדפס: איסור] קמא לגמרי דתניא מודה רבי אליעזר במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וכו', צריך עיון למאן מודה דהא איהו מיקל טפי מרבנן, ויש לפרש שאינו מודה לבעל מחלוקתו אלא מודה ומוציא מכלל מה שאמר, ויש לנו כיוצא

בזה במציעא בפרק הזהב (מט, א) בפלוגתא דרב ורבי יוחנן בדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה דאתמר דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה ואקשינן ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן האומר לחברו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא אימא רשאי ופרקינן מודה רבי יוחנן במתנה מועטת כלומר שאינו רשאי ולמאן מודה דהא רב בין כך ובין כך אמר דרשאי לחזור אלא מודה ומוציא מתנה מועטת מכלל מה שאמר שרשאי לחזור בו, ועוד אחרת בשמעתא קמייתא בפרק קמא דיבמות (מ, א) מי לא מודה עולא במצורע שאם ראה קרי בליל שמיני שאינו מכניס ידו לבהונות, ועוד אחרת במציעא פרק אלו מציאות (כד, א) מודה רבי שמעון בכלים חדשים שלא שבעתן העין.

אלא בעל מנת. ואפילו אמר לה נמי הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני מכאן ועד שלשים יום אין זה כריתות מהאי טעמא נמי דילמא מאית האי דנשאת לו תוך אותו שלשים ונאסרה על יבם זה, ואף על פי שהיא מותרת לו לאחר שלשים אין זה כריתות דדילמא מאית איהו תוך שלשים ונמצא שעל ידי תנאו מתבטל תורת יבמין, ודכותה אמרינן ביבמות (כו, א) גבי ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואיכא מאן דמפרש התם טעמא משום דחיישינן למיתה ודלמא אדמיבם האי חדא מאית אידך ונמצאת מצות יבמין מתבטלת מזו השניה, ואף על גב דהכא בלאו תנאו אסורה לינשא עד שלשה חדשים, ואי נמי אסורה ליבם עד שיעברו עליה שלשה חדשים וכדתנן היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיעברו עליה שלשה חדשים ושאר כל הנשים לא ינשאו ולא יתארו וכו', ואם כן נמצא שאין תנאו מבטל כלום, מכל מקום דבר תורה מותרת לינשא מיד וכדתניא בתוספתא יבמות פרק ששי יפת תואר התורה נתנה לה שלשים יום אבל אמרו חכמים צריכה להמתין שלשה חדשים מפני תיקון הולד, ובריש פרק החולץ (לו, ב) אמרינן דלא ישא אדם מעוברת חברו מדרבנן היא, אלא דהתם איכא למימר דכבר הוכר עובר ואין בו ספק אם מן הראשון אם מן האחרון, ולהתיבם מיד וכיון שכן אין זה כריתות האמור בתורה, כן נראה מדלא מפליג רבי טרפון בין על מנת לעל מנת דאם כן הוה ליה לפרושי בהדיא הרי שאמר לה וכו' על מנת שלא תנשאי לפלוני מכאן ועד שנים עשר חדש וכו' אלמא משמע דאפילו בעל מנת שלא תנשאי מכאן ועד שלשים יום איכא למיפרך וכל שכן בשאמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני מכאן ועד שנים עשר חודש דאינו דומה לזה גיטך לאחר שנים עשר חדש דהתם לא חל הגט ולא כורת כלל עד

שנים עשר חדש ולאחר שנים עשר חדש הרי זה כורת לגמרי אצל כל אדם ואין שיור בגט זה כלל אבל כאן שחל הגט וכרת מקצת לגמרי אצל השאר ולזה לא כרת הרי זה שיור בגט ואין זה כריתות, ואי נמי למאן דאמר בעל מנת לא פליגי בחוץ נמי דכותה היא כגון דאמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שלא תנשאי לו מכאן ועד שלשים יום אין זה כריתות לפי שבשעה שחל הגט להיות כורת אינו כורת לגמרי אצל הכל ואין זה כריתות.

אלא בעל מנת. אפשר לפרש אלא בעל מנת כלומר דרבי טרפון סבירא ליה כתנא דברייתא דלעיל דאמר דבעל מנת פליגי אבל בחוץ מודה להו רבי אליעזר לחכמים דאינה מגורשת ודלא כמתניתין ודלא נמי כתנא דברייתא דבסמוך דקתני מודה רבי אליעזר במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני ועמדה ונשאת לאחד מן השוק ונתאלמנה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו דהאי תנא ודאי סבירא ליה דבחוץ פליגי, ואם תאמר אם כן סבירא ליה לרבי טרפון דלא אמרה רבי אליעזר מעולם וכיון שכן מאי קושיא אילימא בחוץ משרא שרי רבי אליעזר דתניא וכו', לימא ליה לעולם בחוץ וקסבר רבי טרפון דאפילו בחוץ לא מודה רבי אליעזר שתהא מותרת לזה. יש לומר דסברא [בנדפס: דסבר] הוא דאי אמר לה חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתאלמנה שתהא מותרת לזה מפני שכיון שנשאת נתרקנה רשות הבעל הראשון אצל השני וכיון שמת הוא ונתבטל רשותו שתהא מותרת לזה ולא דוקא מברייתא קא מותיב עליה דבלא [בנדפס: דאף על גב דלא] תניא הוה מותבינן ליה נמי מסברא אלא דאכתי קשיא דהא לקמן מותבינן עלה דההיא דרבי אליעזר דלא מצינו שזה מתיר וזה אוסר ולא קמה לן [בנדפס: קשה לן] הא דרבי אליעזר וכל שכן דלא מותבינן מינה מסברא, אלא יש לומר דהוא הדין דהוה מצי לתרוצי ליה הכין דרבי טרפון לית ליה כי האי תנא דאמר משמיה דרבי אליעזר כך אלא דלרוחא דמילתא הוא דבעי לתרוצי ליה, וכן נראה מפירושי רש"י ז"ל כאן ובשל רבי יוסי הגלילי דבסמוך שפירש במאי מוקי לה רבי טרפון לפלוגתא דרבי אלעזר וכו' אלא בעל מנת מוקי לה, ובדרבי יוסי נמי כתב כלשון הזה, וכן נראה מפירושי רבנו חננאל ז"ל, ויש לפרש דרבי טרפון סבר דבין בחוץ בין בעל מנת פליגי ורבי אליעזר שרי אפילו בחוץ ורבנן אסרי אפילו בעל מנת אלא דרבי טרפון לא אשכח פירכא אלא בעל מנת, ולית ליה לרבי טרפון כתנא דברייתא דלעיל דאמר לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים במגרש את אשתו ואמר לה חוץ מפלוני שאינה מגורשת, אלא מיהו אפשר דסבירא ליה כתנא דמתניתין דמוקי פלוגתייהו בחוץ ודלא כסוגין דלעיל דמשמע

מינה דלתנא דמתניתין בחוץ דוקא פליגי אבל בעל מנת מודו ליה וכדכתבינן לעיל, ואפשר דתנא דברייתא דהכא דאמר מודה רבי אליעזר במגרש את אשתו וכו' סבירא ליה נמי כרבי טרפון דבהכי ובהכי פליגי והיינו דמותבינן מינה לרבי טרפון דתרוייהו בחדא שיטתא קיימי, ודרבי יוסי הגלילי דמוקמינן בחוץ איכא למימר נמי דלדידיה בתרוייהו פליגי אלא דלא אשכח פירכא בעל מנת ואשכח לה בחוץ, והאי דקאמר אילימא בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות למאי דפרישנא לעיל דהאי על מנת אפילו על מנת שלא תבעלי לי הוא הכא הכי קאמר אם איתא דרבי אליעזר בעל מנת פליג ולומר דהוי כשאר תנאין דעלמא הרי הותרה אצלו מחמת גט זה אלא שנאסרה עליו מחמת תנאי והותרה אצלו ואצל כל אדם קרינן לה כמו שכתבתי למעלה ומשום הכי [בנדפס: ומן התורה] לא אשכח לה לקושיא אלא בחוץ אבל אפשר דבעל מנת נמי פליגי, והראשון נראה עיקר דאם כן על מנת דאינו גט לרבי יוסי מנא ליה כיון דבשאר תנאין דעלמא מגורשת על כרחין מכריתות דלא בעינן דליהוי שיורא בגט והיינו משום כריתות דכתיב ביה וכיון שכן אמאי לא פריך ליה כרבי אלעזר בן עזריה כריתות דכתיב ביה וכיון שכן אמאי לא פריך ליה כרבי אלעזר בן עזריה כריתות דכתיב ביה וכיון שכן אמאי לא פריך ליה כרבי אלעזר בן עזריה כריתות מאי עבדי ליה לאוקמיה רבי יוסי לעל מנת תנשאי לפלוני מכאן ועד שנים עשר חדש דהוי חידושא טפי, כן נראה לי.

בכולהו תנאי דעלמא נמי לא תינסיב דדלמא לא מקיימאל יה לתנאיה.
פירוש כולהו תנאי דבשב ואל תעשה כזה לא תינסוב דדילמא לא מקיימא ליה לתנאיה לישב וליבטל ממנו כגון דאמר לה על מנת שלא תשתי יין לא תינסיב דדילמא שתיא, ואנן קיימא לן דמותרת לינשא מיד, וראיה לדבר מדאמרין לקמן על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות דמשמע טעמא דאין זה כריתות ואגידא ביה לעולם הא לאו הכי הרי זה גט ולמאי אי לאינסובי הא כל ימי חייה משום חשש תנאיה אסירא ולאחר מיתה אין נשואין לאחר מיתה, ולמאי קא הוי גיטא, ומיהו איכא למימר דנפקא מינה דאי קבלה קידושין מאחר תפסי בה קדושין ואם נשאת לא תצא וכדאמרין לקמן משום גזרה לא מפקינן והשתא דאמרין אין זה כריתות הרי זו אשת איש גמורה ולא תפסי בה קדושין ויש להביא ראיה מתשובתו של רבי טרפון דאמר הרי שהלכה זאת ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה וכו' ואם איתא שאסורה היא לינשא עד שימות אותו שנאסרה עליו היאך זה עוקר דבר מן התורה, וגם זה אפשר לדחות כגון שעברה ונשאת לו דממדאורייתא ודאי בין בקיום מעשה בין בביטול מעשה מתירין אותה מיד אלא מדרבנן אסורה, והלכך כשעברה ונשאת נמצאת זקוקתו של זה

וראויה להתיבם ואינה יכולה, ומיהא [ומהא] נמי דאמר רבי עקיבא הרי שהלכה זו ונשאת לאחד מן השוק והווי להו בניס וכו' ועברה ונשאת לזה דמשמע דבנשואי שני איכא עבירה אבל בנשואי ראשון ליכא עבירה ליכא למשמע מינה דדלמא הכא עברה על תנאה קאמר אבל בנשואי קמא לא עברה על תנאה כלל אבל על דת עברה שהרי אסורה היא לינשא עד שעה שאי אפשר שתעבור על תנאה דהיינו לאחר שימות זה שנאסרה עליו, ומיהו שמעינן לה מדלא נסיב תלמודא ולאחר לא תנשא אלא בקיום מעשה כגון על מנת שתתני לי מאתים וזו דאמרינן ולאחר לא תנשא עד שתתן ולקמן נמי אמרינן על מנת שתאכלי בשר חזיר נתקיים התנאי הרי זה גט על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט וכן כולן אבל בשב ואל תעשה לא אמרו כלל ולאחר לא תנשא שמא תעשה ונמצא גט בטל, וכן שנו בתוספתא על מנת שלא תלכי לבית אביך ושלא תשתי יין מכאן ועד שלשים יום הרי זה גט ואין חושש שמא תלך ושמא תשתה וטעמא דמסתבר הוא דכשהתנאי בקיום מעשה חוששין שמא תאנס ולא תקיים ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אבל בשב ואל תעשה אין חוששין שמא תזיד לעבור ואינה חשודה לקלקל את עצמה והלכך כשהתנאי ברשות אחרים בין שהוא בקיום מעשה בין שהוא בביטול מעשה חוששין לו שמא יתקיים ונמצא גט בטל כגון הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש דחוששין שמא יבא ואין מתירין אותה לינשא עד לאחר שנים עשר חדש וגדולה מזו דאפילו מת בתוך שנים עשר חדש דתו לא אתי לא מינסבינן לה עד לאחר שנים עשר חדש דאיקיים תנאיה אבל בתוך שנים עשר חדש לא דגזרינן אטו לא מת זה דעת רבינו שמואל ז"ל וכזה הורו מקצת הגאונים ז"ל, ואי קשיא לך הא דתניא לקמן הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני הרי זה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואמר רב נחמן הכי קאמר הרי זה לא תנשא לו שמא יאמרו נשיהם נותנין במתנה וכו' ואמר ליה רבא לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא הא בעיא קיומי לתנאיה וכי תימא אפשר דמיגרשה למחר ומקיימה לתנאה אטו בדידה קיימא לאיגרושי, דאלמא משמע דאפילו ביום מעשה כל שבידה לקיומיה מתירין אותה לינשא מיד, איכא למימר דהתם לרווחא דמילתא קאמר ודעדיפא קא מקשי ליה לומר דאף כשתמצא לומר דבקיום מעשה מתירין אותה לינשא מיד הכא אי אפשר משום דאין בידה לגרש את עצמה וכל שכן כשתמצא לומר דבקיום מעשה אין מתירין אותה עד שיתקיים התנאי, אבל במסקנא ודאי אפילו בשבידה לקיימו אין מתירין אותה עד שיתקיים, ואם תאמר והא משמע דרב יהודה סבר דאפילו לביטול תנאי שבשב ואל תעשה חיישינן מדקאמר באל אישן היום אם

אישן למחר לא יישן היום שמא יישן למחר ואף על גב דפליג עליה רב נחמן ואמר יישן שאין חוששין לשמא יישן למחר דמיזהר זהיר בתנאיה מסתמא כרב יהודה סבירא לן ולחומרא דבשל תורה הלך אחר המחמיר, הכא נמי אף בשב ואל תעשה אל תנשא לאחר חוששין שמא לא תזהר בתנאה, איכא למימר דאיסור אשת איש שאני דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה שאם עברה ונשאת לזה שנאסרה עליו גט בטל ובניה ממזרין מיזדהרא טפי ולא עברה אתנאה שאינה עשויה לקלקל עצמה ולעשות בניה ממזרים, ומיהו בתנאי שבקום עשה חיישינן דילמא תאנס ולא מקיימה ליה לתנאיה, ותדע לך דהתם נמי אמרינן בנדריים בפרק אלו נדרים (יד, ב) ומודה רבי יהודה באומר קונם עיני בשונה למחר אם אישן היום שיישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר דכי לא זהיר בתנאיה אבל באיסוריה מזדהר, ולפי שיטה זו הא דתניא לקמן על מנת שלא תבעל לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן פירוש שמא תבעל להן, הוא הדין דלאחר נמי אין חוששין שמא תבעל לו דבשב ואל תעשה לא חשידא לקלקולי נפשה כדאמרן, ועוד דאחר נמי לא חשיד בהא משום שאם בא עליה נמצא גט בטל והויא לה אשת איש והוה ליה כאבא ואביך, והאי דנקט אבא ואביך קא משמע לן דעל מנת שתבעלי לאבא ולאביך אינו אלא כמפליגה בדברים ודדייקינן עלה ואלו על מנת שתבעל לאבא ולאביך נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט לא קתני.

ויש מקילין ואומרינן דכל תנאי שבידה לקיימו אפילו בקיום מעשה תנשא מיד, וכדאמרינן לקמן וכי תימא אפשר דמיגרשא למחר ומקיימה לתנאיה אטו בידה קאי לאיגרושי דאלמא כל שבידה אין חוששין לביטולו ומתירין אותה מיד, ואמרינן נמי התם דדידיה קיימא דאי בעי מבריז נפשיה, וההיא דעל מנת שתתני לי מאתים זוז דאמרינן לאחר לא תינשא עד שתתן התם לאו בידה דנתינה בעל כרחו לא שמה נתינה ואפילו התנה בפירוש שתתן לו ואפילו בעל כרחו דלמא אזיל לעלמא ולא מצי יהיב ליה והוא הדין בשאמר לה על מנת שתתן לפלוני או שתבעל לו שחוששין הואיל וברשות אחרים הדבר תלוי, והא דאמרינן לקמן אטו בדידה קיימא לאיגרושי הוא הדין דאפילו קיימה בידה לאיגרושי אכתי איכא למיחש דילמא אידך לא נסיב לה אלא דעדיפא מינה אקשי לה דהא אפילו גירושין של זה לא קיימין בידה ומשום הכי איכא למיחש ואפילו לא תחוש לנשואי שני כל שכן דאפילו לאחר שנתגרשה איכא למיחש שמא לא ישאנה שני, ובאם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש נמי איכא למיחש דכיון דמעיקרא לא תלי תנאה בדידה כלל אלא בדידה ואיהו בעי לקיומי תנאיה חזקה מקיים ליה וחיישינן ליה ואפילו מת גזרינן.

ויש מחמירין לומר שבכל התנאים אסורה לינשא עד שתקיים התנאי ואפילו בשב ואל תעשה ואפילו בידה כגון על מנת שלא תשתי יין עד שלשים יום שאין מתירין אותה לינשא עד שלשים יום ואם נשאת לא תצא, וכן נראה מדברי רבנו חננאל ז"ל שכתב לקמן אבל על מנת תנאה הוי ולכשימות זה שנאסרה עליו הרי היא מותרת לכל אדם שהרי נתקיים התנאי, אלמא עד שימות מי שנאסרה עליו אינה מותרת אף על פי שהוא בשב ואל תעשה, והא דאמרינן אי הכי בכל התנאין דעלמא לא תינסוב אפילו בשנתקיים התנאי קאמר לומר שאינה ראויה לינשא כלל שאינו כריתות משום דשמא לא יתקיים התנאי בין שהוא תנאי שראוי לחוש לביטולו בין שאינו ראוי לחוש לביטולו כגון שלא תבעלי לאבא ולאביך דמכל מקום לאו כרות גיטא הוא דומיא דעל מנת שלא תנשאי לפלוני דאמרת אינו גט וכמו שכתבתי למעלה, והא דאמרינן הרי שהלכה זו ונשאת לאחד מן השוק ונתאלמנה וכו' ועברה ונשאת לזה שנאסרה עליו [בנדפס: לאו משום דבנשואי שני זה שאסרה [שנאסרה] עליו] איכא עבירה אבל בנישואי קמא ליכא עבירה אלא הכי קאמר ועברה על תנאה ונשאת לזה שנאסרה עליו אבל בנשואי ראשון עברה על דת כמו שכתבתי למעלה, ודעת רש"י ז"ל נראה כן דכתב לקמן דעל מנת שלא תבעלי לאיש פלוני אינו גט שמא תבעל לו כלומר שאין מתירין אותה לינשא עד שיתקיים התנאי כלומר לאחר שימות אותו שנאסרה עליו שאי אפשר עוד שיתבטל, אבל בפרק קמא דקידושין בתחלתו כתב רש"י ז"ל מכאן ועד שלשים יום הרי זה כריתות, ואפילו מיד והיא תקיים תנאו ותלך שאפשר לדברים הללו לבא לידי הבדלה, עד כאן. ונמצא בתשובות הגאונים ז"ל שנחלקו שתי ישיבות גאוני מתא מחסיא וגאוני פומבדיתא שבשב ואל תעשה ורבו המתירין, וכן עיקר דברי התוספתא מוכיחין כן כמו שכתבנו.

ובמאי אילימא בחוץ מישראל שרי רבי אליעזר. הא דקא פריך הכי סירכא נקט משום דפריך לה לרבי טרפון אבל לרבי עקיבא בלאו הכי אי אפשר להעמידה בחוץ דאם כן גיטה אינו בטל ובניה מראשון אינן ממזרין דלגבי ראשון מגורשת גמורה היא דלא שייר ליה אלא לגבי האי, אלא ודאי בעל מנת הוא דתלי ליה בתנאי שלא תנשא לזה ואם נשאת לו עברה על תנאה ונמצא גט בטל.

אלא בעל מנת. כלומר בעל מנת שלא תנשאי לפלוני, וקשיא לן אם כן אפילו כי הלכה ונשאת לזה שנאסרה עליו היאך גיטה בטל דהא נישואיה לאו נישואין דאי נישואין נינהו גיטה בטל ואשת איש גמורה היא ולא בת

נישואין היא אם כן אי אפשר לה לינשא ואין גיטה בטל ובעילתה מן השני בעילת זנות ובזנות לא אסרה, ויש מי שתירץ דכל שנשאת לו דרך נישואין בטל הגט דכיון דאי אפשר לה לינשא לו נישואין גמורין הכי אתני [בנדפס : אהני] עלה מעיקרא שלא תנשא לו דרך נישואין, ותדע לך דאי לא אמאי אסרינן לה עליה דהאי טפי משאר אינשי דכשנשאת לו אי אפשר לה לעבור על תנאו דנישואין גמורין לית לה דאם כן גיטה בטל ולא תפשי בה קדושי ולא בת נישואין היא לו ואי לאו נישואין גמורין ונמצאת בעילתה בעילת זנות אם כן הגט אינו בטל ומגורשת גמורה היא אף לזה, אלא ודאי הכי קאמר על מנת שלא תהיי [בנדפס : תהיה] לו דרך נישואין ואף על פי שאינן נישואין גמורין דרך נישואין נשאת לו וזהו שאסר עליה, ולפי תירוץ זה למדנו שהאומר לחברו שדי נתונה לך על מנת שלא תתנהו לפלוני ונתן לו בדרך קניה אף על פי שקנינו אינו קנין דהא על מנת שלא תתנהו לפלוני קאמר ליה ואם כן נמצא מקנה דבר שאינו שלו אפילו הכי הכי קאמר ליה על מנת שלא תתנהו לו דרך קנין וכיון שנתן לו בדרך קנין מתנתו בטלה ושדה חוזרת לבעלים הראשונים, ובתוספות הקשו על זה דאי אפשר לומר דעל מנת שלא תנשאי דרך נישואין קאמר מדתניא בתוספתא על מנת שלא תנשאי לאבא ולאביך הרי זה גט על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אינו גט חוששין שמא תבעל להן, ובודאי האי אינו גט דקאמר הכא אינו גט גמור קאמר ולומר שאפשר לו להתבטל שאם נבעלה להן הרי זה גט בטל אבל לחוש לו לכתחלה שמא תבעל להן אי אפשר דהא תניא לקמן בגמרא דאין חוששין שמא נבעלה להן כלומר שמא תבעל להן, אלא ודאי אינו גט גמור קאמר לפי שאפשר לו להתבטל שאם אירע כך שנבעלה להן הרי זה גט בטל מה שאין כן בעל מנת שלא תנשאי לאבא ולאביך שאי אפשר שתנשא לו לפי שאין להן בה נישואין כלל, ואם איתא דשלא תנשא בדרך נישואין קאמר אף על פי שאינן נישואין אפילו באבא ואביך אינו גט גמור דהא אם נבעלה להן דרך נישואין הרי זה גט בטל, ותירצו הם ז"ל בשנשאת לאותו שנאסרה עליו לאחר מיתת המגרש דנישואין גמורין ונמצא גט בטל למפרע ובניה מראשון ממזרין, ולפי דבריהם ז"ל הא דאמר ועברה ונשאת לזה שנאסרה עליו לא בנישואין דבתרא הוא דעברה מחמת נישואיו אלא עברה מחמת שמבטלת תנאה ועל ידי ביטולו נמצאת [בנדפס : שעברה בנשואי ראשון דאשת איש היתה דאף על גב דמית ליה בעל תנאיה לא בטיל] ומיהו פלוגתא היא ביני רבוותא ז"ל וכן כתב הרב רבי שמעון קאירא ז"ל ודאי אמר לה כל ימי חיי פלוני ואינסיבא לה לאלתר והווי לה בני בחיי בעל ראשון ומית ליה בעל ראשון בחיי בעל שני והרי הווי ליה בני לאחר מיתתו

ועדיין ההוא פלוני דתלייה לתנאיה בגויה קיים ושתת היין בחייו לאחר מיתתו דבעל בטל גיטא למפרע ובני קמאי ממזרי בתראי לאו ממזרי ואסירא לשני והווי פליגי רבנן כיון דבחייו דבעל לא עברה עלויי תנאיה ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דבעל מנת [בנדפס : מית] בטיל ליה תנאיה ולא בטיל גט למפרע עד כאן. [בנדפס : והראשון נראה לי עיקר וכדברי התוספות משום דקשיא לי שאם כן דבטל תנאו משעה שמת אם כן מה הפרש יש בין כל ימי חייו ובין כל ימי חייכי דכי היכי דלכי מאית איהו נתקיים תנאו באומר כל ימי חיי אף באומר כל ימי חייכי אפשר דמאית איהו בחיי [בחייה] ונתקיים תנאו והרי היא מותרת בשתייהם כשימות [הוא].

דף פג - ב

ורבי עקיבא אי חוץ סבירא ליה לותיב ליה חוץ אי על מנת סבירא ליה לותיב ליה על מנת. ומשני רבי עקיבא שמע ליה דאיכא מאן דאמר חוץ ופריך ליה האי פירכא ואיכא דאמר בעל מנת ופריך ליה האי פירכא. מהכא משמע כאידך פירושא דפרישית לעיל דרבי טרפון סבירא ליה דבעל מנת בלחוד פליגי אבל בחוץ אפילו רבי אליעזר מודה ורבי יוסי סבר דבחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן, וכמו שפירש רש"י ז"ל, וליכא מאן דאמר דבתרתי פליגי וכדמשמע בריש פירקין דאמרינן דילמא בהא פליגי אבל בהא מודו, דאם איתא דאיכא מאן דאמר דבתרתי פליגי מאי קא קשיא ליה לרבי עקיבא אי חוץ סבירא ליה לותיב חוץ ואי על מנת סבירא ליה לותיב על מנת דילמא רבי עקיבא סבירא ליה דבתרתי פליגי ומותיב לחוץ ומותיב לעל מנת, ועוד דלישנא דקאמרינן רבי עקיבא שמע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת משמע נמי דליכא מאן דאמר דבתרתי פליגי דאם איתא הוה ליה למימר רבי עקיבא שמע דפליגי בין בחוץ בין בעל מנת ופריך לחוץ האי פירכא ולעל מנת האי פירכא.

ולענין פסק הלכה. כתב רבנו אלפאסי ז"ל בהלכות דבחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן וכן פסק רבנו חננאל ז"ל וזהו לשונו : ואסיקנא בחוץ פליגי והלכה כחכמים אבל על מנת תנאה הוי ולכשימות זה שנאסרה עליו

הרי היא מותרת לכל אדם שהרי נתקיים התנאי, והכי ודאי משמע דהא בעיין מעיקרא הכי הות האי אלא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן דהא שייר ליה בגט אבל בעל מנת מודו ליה [בנדפס: אלמא כי אסקה רבינא דחוץ הוא בחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת מודו ליה] והכי משמע לקמן גמרא כתבו בתוכו וכו' ומתניתין דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל אלמא אפילו על מנת שלא תנשאי דהוי דומיא דחוץ לא פסיל דלא הוי שיורא הואיל ומשייר לה בתנאי אלא הוה ליה כשאר תנאין דעלמא, וקתני נמי בברייתא חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב על מנת שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, והכי נמי משמע מדפרכינן לרבי עקיבא אי חוץ סבירא ליה לותיב חוץ ואי על מנת סבירא ליה לותיב על מנת ומשני רבי עקיבא שמע מאן דאמר חוץ ושמע מאן דאמר על מנת אלמא ליכא מאן דאמר דבתרתי פליגי, וארבעה זקנים שנכנסו להשיב על דברי רבי אליעזר האי שמע דבהכי פליגי ומותיב והאי שמע דבהכי פליגי ומותיב כמו שכתבנו למעלה.

והרמב"ן נ"ר כתב דלא מסתברא לאחזוקי פלוגתא בתנאי בכדי ולמדחיא לדרבי עקיבא ורבי טרפון דפסלי בעל מנת ורבי אלעזר בן עזריה דלית ליה פירכא נטיא לדידהו ולא אשכחן בהדיא מאן דאמר כשר כלל, ועוד אם כן זקנים הללו מאן דמותיב על מנת לרבי אליעזר לותיב לחבריה דמכשר ולא ישיב את הארי לאחר מיתה והיכי דחינן דאשלי רברבא בלא כלום, והא דאמרינן לקמן ומתניתין דאוקימנא בחוץ אבל בעל מנת לא פסיל אפשר לומר דלאו על מנת שלא תנשאי קאמר אלא על מנת דשאר תנאין כגון על מנת שלא תשתי יין מכאן ועד שלשים יום ועל מנת שתתן לי מאתים זוז דליכא שיורא בגט, והכין איתא בירושלמי בריש פרק כל הגט וחכמים אומרים את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל בפה פוסל בכתב, הרי גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב, והא דאמר רבינא אלא לאו שמע מינה האי אלא חוץ הוא, לאו למימרא דבעל מנת מודו ליה אלא פירושא דמתניתין הוא דמפרש לומר דתנא דמתניתין איירי בחוץ להודיעך כחו דרבי אליעזר דאפילו בחוץ מכשר, ומיהו רבנן בתרתי פליגי עליה מדלא סיים בה רבינא שמע מינה האי אלא חוץ הוא אבל בעל מנת מודו ליה שמע מינה, אלא שיש לומר שהגאונים ז"ל שפסקו כן משום דסוגיין כפשטה הכי מכרעא ואמוראי בתראי הוא דסברי דעל מנת כשר והם תולין סברא זו במשנתנו וסברי דרבי יוסי הגלילי הוא דמכשר בה ומסברא דנפשיהו אמרי הכי, ומסתברא לי דרבי יוסי הגלילי על כרחין

הכין סבירא ליה כמו שכתבתי למעלה ובסוף שמועתנו [בנדפס : ועוד נראה לי דעל כרחין הא דאמרינן לקמן כי פסיל בכתב אבל בעל מנת לא פסיל בעל מנת דומיא דחוץ קאמר מדאמרינן אמר רבי זירא מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן על מנת אטו חוץ ואם איתא טפי הוה עדיף למימר דרבי סבר גזרינן על מנת שתתני לי אטו על מנת שלא תנשאי דהיא גזרה קרובה יותר על מנת אטו על מנת מלמגזר על מנת אטו חוץ].

רבי עקיבא שמע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמרי על מנת מאן דאמר חוץ האי פירכא ומאן דאמר על מנת האי פירכא. וקשיא לי אם כן אמאי לא פריך נמי לרבנן למאן דאמר חוץ כלומר אבל בעל מנת מודו ליה, ויש לומר דמשום דלרבי אליעזר איכא למיפרך בין בחוץ בין בעל מנת משום הכי פריך ליה לרבי אליעזר וממילא שמעינן דלמאן דאמר בחוץ אבל בעל מנת מודו דתיקשי בין לרבנן בין לרבי אליעזר, ולישנא קלילא נקט.

הא דפריך : **רבי יהושע מקיש קודמי הויא שניה לקודמי הויא ראשונה מה קודמי הויא ראשונה דלא אגידא באינש אחרינא וכו'.** קשיא לי דהא הויא ראשונה נמי אפשר דאגידא באינש אחרינא לרבי אליעזר וכדאמרינן לעיל כגון שבא ראובן וקדשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה שהיא מקודשת לשניהם ואהנו קדושי ראובן למיסרא אעלמא ואהנו קדושי שמעון למיסר אראובן, ויש לומר דההיא גופא לא רבי אליעזר אמר לה ואנן הא דאמרינן דכיון דאמר רבי אליעזר בגט חוץ מפלוני מגורשת בקידושין הרי זו מקודשת דאיתקש הויה לציאה, ואי ליתא לדרבי אליעזר בגירושין ממילא אף בקידושין ליתא. אלא דאכתי קשיא לי דאפילו לרבנן משכחת לה דאגידא באינש אחרינא וכאותה שנינו בקדושין פרק האומר הרי את מקודשת ואינה מקודשת [בנדפס : מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת] ואיתמר עלה אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט וכו' עולא אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין בה וכן אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אפילו מאה תופסין ואמר ליה רב משרשיא דבי רב אמי לרבי אסי אסברא לך טעמיה דרבי יוחנן שווי נפשיהו כשרגא דליבני וכל חד וחד רוחא לחבריה שבק, וקיימא לן כרבי יוחנן וכן פסק שם רבנו חננאל ז"ל, אלמא אף קידושי הויא ראשונה כלומר קודם שנתגרשה משכחת לה דאגידא באינש אחרינא וכל שכן לדברי הרב אב בית דין ז"ל

שכתב דרבי יוחנן אית ליה כי האי דבעי רבי אבא עד כאן לא קאמרו רבנן אלא הכא דבעינן כריתות וליכא אבל התם קנין כל דהוא, דאלמא אף לרבנן משכחת לה להויא ראשונה דאגידא באינש אחרינא, ואם תאמר דרבי שמעון לא סבירא ליה כסברתיה דרבי יוחנן אלא או כרב או כשמואל אם כן הוה ליה למיפרך לרבי יוחנן מהא דרב יהושע, ויש לומר דקודמי הויא ראשונה ממש קאמר וראשונה ממש לא אגידא באינש אחרינא, ולא מיחוור וצריך עיון.

כריתות דבר הכורת בינו לבניה. כלומר כורת לגמרי דלא ליהוי שיורא בגט כלל, ומסתברא מדלא בעיא הכא במאי אילימא בעל מנת אילימא בחוץ כדבעיא בכולהו אינך שמע מינה דרבי אלעזר בן עזריה בין בחוץ בין בעל מנת שייכא, ואפילו אמר לה על מנת שלא תנשאי לו מכאן ועד שנים עשר חדש משום דהויא שיורא בגט ואין זה כריתות ולא דמי לזה גיטך לאחר שנים עשר חדש דהתם בשעה שהוא כורת כורת לגמרי אבל הכא כורת מקצת ומשייר מקצת הלכך אין זה גט כמו שכתבתי למעלה.

ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה מיבעי להו כדתניא וכו'. ואם תאמר לרבי טרפון לוקמיה לחוץ מפלוני דלא הוי גט, יש לומר דהשתא אפילו בעל מנת דאיכא למימר דהוי כריתות מידי דהוה אשאר תנאין דעלמא ילפינן מדינא דלא הוי גט משום דגורם לעקור דבר מן התורה כל שכן בחוץ אם כן כריתות מאי עביד ליה, ורבי יוסי הגלילי נמי לא מצי לאוקומיה לעל מנת שלא תנשאי לפלוני משום דלא משמע לאיפלוגי ביניה לשאר תנאין דעלמא, אבל לאידך סברא דכתבינן לעיל דכולהו ארבעה זקנים סבירא להו דבין בחוץ בין בעל מנת פליגי קשיא אמאי לא מוקי לה רבי יוסי בעל מנת דהוי חידושא טפי דאף על גב דבשאר תנאים הוי גט הכא לאו משום דהוה ליה שיורא בגט וליפרך מינה נמי לרבי אליעזר כדפריך מינה רבי אלעזר בן עזריה כמו שכתבתי למעלה, והלכך מסתבר טפי כדאידיך פירושא [בנדפס : פירושו] למעלה.

על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. משום דלעולם היא אסורה מחמתיה שלא תלך לבית אביה, וקשיא לן דהא מכרו האב או שמת הרי זו מותרת לילך שם וכדאיתא בנדריים (מו, א) קונם לביתך שאיני נכנס מת או שמכרו הרי זה מותר וכבר הארכתי בזה בפרק שני דמכלתין, והרמב"ם ז"ל כתב דכיון שאינה מותרת בו כל זמן שהוא של אביה אין זה כריתות דמה שנאסר לה לא הותר לה דאם מכרו האב או שמת אף על פי שהיא מותרת ליכנס בו אין זה בית אביה שנאסר בו ואנן

כל שלא הותרה במה שנאסרה לא קרינן ביה כריתות, ודכותה אמר לה על מנת שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין אין זה כריתות משום דלא הותר במה שנאסר וכן על מנת שלא תנשאי לפלוני שלא הותרה בו לעולם, ואינו מחוור לי חדא דבתוספתא קתני על מנת שלא תעלי באילן זה ועל מנת שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן ונסתר הכותל הרי זה גט וזה הפך ממה שכתב הרב ז"ל, ועוד מדאמרינן בריש פירקין בחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת מודו ליה משמע דעל מנת דומיא דחוץ שהיא אסורה לו לעולם קתני וכגון דאמר לה על מנת שלא תינשאי לפלוני לעולם ואפילו הכי קאמר דמגורשת, ואפילו למאן דאמר דבעל מנת פליגי משום דהוי שיורא בגט מכל מקום בשאר תנאין דכותה כולי עלמא מודו דמגורשת וכדאמרינן עלה מידי דהוה אשאר תנאין דעלמא, והכא לא פליגי רבנן אלא משום דהוי שיורא בגט אבל בשאר תנאין דלא הוי שיורא בגט הרי זו מגורשת, ועוד דאמרינן לקמן (עד, א) על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך הרי זה גט אף על פי שאסרה עליו לעולם, ומיהו יש לפרש בזו דאמר לה על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך מכאן ועד שלשים יום, אי נמי משום דבלאו הכי [בנדפס: תנאו] אסורה עליהן לעולם, ומסתבר דלישנא לא דוקא ולא בלשון זה אמר לה אלא על מנת שלא תלכי לבית זה של אביך קאמר דלעולם אסורה בו וכדתנן התם לבית זה איני נכנס מכרו או שמת הרי זה אסור, ותרי גוני תנאין קתני תנאי בדבר סתם כגון שלא תשתי יין ותנאי בדבר זה כגון שלא תלכי לבית זה, ומשום הכי נסיב זה בבית ולא נסיב ליה ביין דפתח ביה לומר דבדבר זה דוקא דבר שאינו עתיד לישרף וליאבד הוא דאמרינן דאין זה כריתות דאף על גב דאפשר דנפל הבית או נשרף דהוה ליה כריתות מכל מקום כיון שעכשיו בשעת תנאו אינו מצוי לינפל ולישרף לא קרינן ביה כריתות ואפילו נפל אינה מגורשת דלא דמי למיתה דמיתה שכיחא וכיון שכן אף על פי שאמר לה כל ימי חיי פלוני הרי זו מגורשת, וכן נמי ביין זה כיון שהוא מצוי ליאבד הרי זו מגורשת, והיינו נמי דבתוספתא לא קתני על מנת שלא תכנסי לבית זה נפל הבית הרי זו מגורשת אבל כותל כיון שהוא מצוי ליפול ואילן ליקצץ קתני שאם נפל הכותל או נקצץ האילן הרי זה גט.

ואידך כרת כריתות לא דרשי. פירוש איכא מינייהו דלא דרשי ליה כלל, מיהו צריך עיון לרבי יוסי דהא איהו דריש ליה להכי בפרק שני גבי אין כותבין לה על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלין.

כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות כל ימי חייכי אין זה כריתות. והא דאמרינן בפרק קמא דיומא (יג, ב) אלא דאמר הרי זה גיטיך על מנת

שתמות אחת מכם ופריך והא אמר רבא כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות, לא חשש התלמוד להביא שם המימרא כפי המסקנא וכלל חיי עם חייכי דאין הצורך שם אלא משום חייכי והביאה כפי שנאמרה כאן תחלה.

כל ימי חיי. אף על פי שלכאורה היה נראה כיון דכל ימי חיי אגידא ביה אין זה כריתות כמו בכל ימי חייכי אפילו כן לא היתה כן סברת התלמוד אלא מכיון שאפר לה לקיים תנאו הרי זה כריתות.

כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות. ואף על פי שהוא ילד והיא זקנה, ואפילו היא זקנה ואמר לה על מנת שלא תשתי יין מכאן ועד חמשים שנה הרי זה כריתות דכיון דאפשר שתחיה היא יותר מכן כריתות קרינן ביה.

עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא דלמאן דקא שרי שרי לעולם אבל הכא לא. כלומר וכיון שכן אין זה גט כלל. **תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם.** דאינו גט אלא משום דלא פסקה מיניה לגמרי לא יום אחד ולא יומים, אבל הכא דפסקה ממנו יום אחד לגמרי הרי זה גט והרי זו מגורשת לעולם, וקשיא לי מאי טעמא בעי אליבא דרבי אליעזר אי הוי גט ליום אחד בלבד כדקא מתני או לא הוי גיטא כלל ואליבא דרבנן בעי אי הוי גט גמור ופסקה מיניה לגמרי דלא כתנאיה, ויש לומר דמשום דשמע ליה לרבי אליעזר דשרי לחד ואסר לחד בעא אליביה דכותה דהיינו אי שריא חד יומא ואסירה חד יומא אבל לרבנן דלית להו גט לחצאין הכא נמי פשיטא ליה אליבייהו דאי אפשר כדקאמר שתהא מותרת יום אחד ותחזור לאיסורה מחרתו, אלא דילמא כיון דפסקה ממנו לגמרי יום אחד בגט זה הותרה בו לעולם דאין גט לחצאין, ואהדר ליה דאפילו לרבי אליעזר כיון דפסקה פסקה דכיון שאמר לה היום אי את אשתי הרי הותרה היום ולאחר שהותרה ופסקה ממנו אי אפשר שתחזור לו אלא בליקוחין שניים, ולא דמיא לחוץ מפלוני ואליבא דרבי אליעזר דהתם למאן דשריא שריא לעולם ולמאן דאסורה אסורה לעולם אבל הכא למיסר מאי דשרי אי אפשר, ואפשר לפרש נמי דהא דאמרדינן לקמן בפירקין (עה, ב) גבי אתקין רב בגיטין מיומא דנן ולעלם, ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן, כלומר לכך הוצרך לתקן כך כדי שלא יוציאו לעז על הגט לומר שאינה מגורשת אלא ליום אחד, ומיהו קיימא לן כרב נחמן דכיון דפסקה פסק ובמקום יבם חולצת ולא מתיבמת, ואפשר נמי דאפילו נשאת לא תצא דמשום גזרה לא מפקין כדאמרינן

בסמוך, והרמב"ם ז"ל שכתב דאינה מגורשת כלל, לא נראו דבריו.

דף פד - א

אטו [הכא] בדידה קיימא לאיגרושי. ואם תאמר דילמא בשנתקדשה על תנאי שיגרשנה לזמן ידוע דהשתא קיימא בדידה לאיגרושי, יש לומר דאפילו כי מיגרשא אכתי איכא למיפרך אטו בדידה קיימא לאינסובי להאי והאי דאמרינן לקמן פלוני אפשר דמשחדא ליה בממונא לא דמיא להאי דהכא אין לה לסמוך על זה לעבור ולינשא דשמא לא מקבל מינה, והכא דעדיפא מינה נקט משום דהיא חששא קמייתא לומר דאפילו גירושין של זה אין בידה ואיכא תרתני דגירושיה ונישואיה אין בידה.

תניא כותיה דרבא הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר ואם נשאת לו לא תצא לאחר תצא. כתב הרמב"ם ז"ל ואם נשאת לאחר קודם שתנשא לו בטל הגט ותנשא לו ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני, ואינו מחוור למה הגט בטל דהא אפשר שיגרש זה וישא אותה בעל התנאי וזו מן ההשגות שהשיג עליו הראב"ד ז"ל ותדע לך דהא רבא לא קשיא ליה אלא לכתחלה אמאי תנשא לאחר וכיון דאין בידה לאיגרושי ולקיומי תנאה, אבל קיימתו מקויים ומגורשת למפרע בניה מראשון כשרין ואם נתאלמנה או נתגרשה מן השני הזה שהוא בעל התנאי אסורה לחזור לזה שנשאה ראשון משום מחזיר גרושתו מן הנשואין, ומסתברא דבעל מנת שתתני לי מאתים זוז דאמרינן ולאחר לא תנשא עד שתתן אם עברה ונשאת קודם שתתן לא תצא דהכא לא אמרו תצא אלא משום דאיכא למימר דאי אפשר לה לקיים תנאה ולינשא לזה בעל התנאי אלא אם יוציא הראשון בגט וכדמשמע מדאמרינן והא בעיא לקיומי תנאה וכי תימא אפשר דמיגרשא למחר ומקיימה לתנאה דאלמא בלא גירושין של זה אי אפשר לה לקיים תנאה דאשת הראשון היא, והילכך על כרחין תצא מזה ולא סגיא בלאו הכי, אבל התם אפשר דמקיימא תנאה תותי [בנדפס: גברא] גברה ואמאי תיפוק, ואפילו תמצא לומר דהכא בלא גירושין ראשון יכולה לקיים תנאה ולהנשא לזה בעל התנאי וכן דעת רבנו יצחק הזקן זצ"ל לפי שאין קידושי ראשון חלין עד שיתקיים התנאי

ושתנשא לזה כיון שאלו לא חלו קדושי שני נמצא שהגט בטל אם כן לא חלו קידושי ראשון עד שיחולו קידושי שני, והא דפריך רבא הא בעיא לקיומי תנאה ולאן בידה לאיגרושי משום שאינה יכולה לקיים תנאה בלא גט מראשון אלא אם כן עמדה אצל הראשון בזנות ובאיסור פנויה אבל אם נתגרשה מראשון בגט ונשאת לשני נמצאת קידושיה מראשון קידושין גמורין למפרע ובהיתר עמדה אצלו וזה אינו בידה אבל בלא גט נצרך לומר שחלו קדושי שני והופקעו קידושי ראשון והילכך לא תנשא לראשון. ומיהו מכל מקום הכא לא מפקינן לה אלא מהאי טעמא אבל בעל מנת שתתני לי מאתים זוז יכולה לקיים תנאה בהיתר והילכך לא תצא, ואפשר דאסורה בביאה מדרבנן עד שתתן דהא מעיקרא גזרינן בה שמא לא תתן והשתא נמי אף על פי שאין מחמירין עליה להוציאה אין מקילין בה להתירה עד שיתקיים התנאי.

על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט. מיהו לכתחלה לא תבעל לו דהא אינה מגורשת עד שתבעל לו נמצא תחלת ביאה באיסור דעודה אשת איש, והכי איתא בירושלמי על מנת שתתבעלי מפלוני בתחלה הוא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע, והא דאמרינן לעיל על מנת שתנשא לפלוני הרי זו לא תנשא לו ופרישנא טעמא כדי שלא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה הא לאו הכי מותרת לינשא לו [בנדפס: היינו משום דהתם על מנת שתנשא לו קאמר וכיון שנכנסה לחופה נתקיים התנאי דחופה עושה נישואין ובחופה ליכא איסורא והילכך טעמא דשלא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה הא לאו הכי מותרת לינשא לו]. ומיהו איכא למידק דהא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואם נקרע הגט או נאבד מקיימת תנאה ומגורשת אם כן כשבועל פנויה הוא בועל דכל שמקיימת תנא הרי זו מגורשת למפרע, ושמא הא דירושלמי כמאן דאמר האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו והוה ליה כמאן דאמר הרי זה גיטיך לכתבעלי לפלוני דאסור לבעול ואם עבר ובעל הותר הגט אלא דקשיא דהותר הגט למפרע קאמר, ואי אפשר לומר דלכתחלה הוא אסור לבעול משום פנויה קאמר דעל הא דרבי אליעזר גרסינן לה התם והכי גרסינן אמר רבי שמיי מצינו אשה בתחלה אין חייבין עליה משום ערוה ובסוף חייבין עליה משום ערוה אמר ליה רבי מנא למה לא למה זה דומה לאחד שאמר לאשתו הרי זה גיטיך על מנת שתתבעלי מפלוני בתחלה הוא אסור לבעול עבר ובעל הותר הגט למפרע, אלמא משום ערוה קאמר, וצריך עיון. [בנדפס: ועוד דקשיא לי דאם כן מאי שנא על מנת שתבעלי לפלוני מעל מנת שתבעלי לאבא ולאביך דכאן וכאן לכתחלה איסור ערות אשת איש איכא, ומיהו בזה אפשר לקיומי תנאה באחר בלא

איסור וכגון שתבעל לו דרך נישואין בין שלא בנשואין נתקיים התנאי והרי זו מגורשת].

הא דקתני: **על מנת שתבעלי לפלוני**. מסתברא אפילו נבעלת לו דרך נישואין הרי זו מגורשת דלאו דוקא שתבעלי לו בזנות קאמר אלא כל שנבעלת לו בין בהיתר בין באיסור נתקיים התנאי, והא דקאמר על מנת שתבעלי ולא קאמר על מנת שתנשאי לאו למעוטי בעילה נישואים אלא לרבות לה אפילו בעילת זנות, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שפירש לקמן גבי אפשר דמשחדא ליה בממונא אפשר דמשחדא ליה ותנשא לו בלא איסור, ואחרים פירשו שם אפשר דמשחדא ליה ויבא עליה דליכא איסור חמור אלא איסור פנויה דאינו חמור עליו כל כך אבל אבא ואביך דאיסור חמור הוא ולא בדידה [בכת"י: בדידה] קיימא אינהו לא עבדי ואף על גב דמשחדא להו בממונא, ונראה שהם פירשו שתבעלי דוקא בזנות מדלא קאמר על מנת שתשאי, ובאמת שיש לו קצת ראייה [בנדפס: סעד] לדבריהם מדקאמר לאביי כלל לאתווי בשר חזיר ואבא ואביך זה למעוטי פלוני, ואי בנישואין פשיטא דבנישואין מאי הפלגת דברים שייד בהא, ודוחק הוא לומר דלא קאי אפלוני שהזכירו כאן דהיינו שאמר לה סתם על מנת שתבעלי לפלוני אלא בעלמא קאי ובשארמר לה על מנת שתבעלי לפלוני בזנות, דהא ודאי אינו נראה דאפלוני שהזכירו כאן קאי מן הסתם [בנדפס: וליתא שהרי הוא לא התנה אלא בבעילה ולא שתהא הבעילה דוקא בהיתר ועל זה הוצרך זה למעוטי שאינו כבשר חזיר ממש שאי אפשר בלא עקירת מצוה שהרי זו יכולה לשחדו בממונא ותבעל לו דרך נישואין].

על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה לכהן. כלומר שמא תבעל להן, כך פירש רש"י ז"ל ובעלי התוספות ז"ל, והרמב"ן נ"ר ליישב הלשון מדלא קאמר אין חוששין שמא תבעל פירש הלשון כפשוטו על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי כלומר אם יש עדים שראוה שנבעלה הרי זה גט ואם לאו אף על פי שנתיחדה עמו אינו גט דלא אמרינן בכי הא הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה, על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אף על פי שנתיחדה עמהן אין חוששין שמא נבעלה להן עד שנדע בבירור שעברה על תנאה, ואפילו בא הבעל וערער וטען בריא שנבעלה להן אין חוששין, והוא הדין לכל תנאי שבשב ואל תעשה אין חוששין שבטלה תנאה בידיים עד שיתברר ביטולו בעדים ואינו דומה לעל מנת שאעבור מנגד פניך שלשים יום דאמרינן לעיל דחוששין שמא פייס עד שיאמר לה תהא נאמנת לומר שלא פיסתי, ואי נמי באם לא באתי

שהדבר תלוי בידו ומעיקרא מגלה הוא בדעתו שחפץ לבטל תנאו כדי לבטל הגט, אבל כאן שהדבר תלוי בידה אינו מצוי שתקלקל עצמה והלכך מסתמא לא חיישינן לה ואפילו בא הבעל וערער, והא דנקט הכא לאבא ולאביך הוא הדין לעל מנת שלא תבעלי לפלוני אלא לאשמועינן דעל מנת שתבעלי לאבא ולאביך אינו אלא כמפליגה בדברים, וגם זה לא כפירושו של רש"י ז"ל שפירש דדוקא אבא ואביך אבל פלוני חוששין שמא תבעל לו והוה ליה כעל מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם דחוששין שמא תלך, ואינו מחוור דעל מנת שלא תבעלי לפלוני הוה ליה כעל מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כל ימי חיי אותו פלוני ומשעה שמת נתקיים תנאה הכא והכא, ועוד דמה הפרש יש בין אבא ואביך ובין פלוני דאי משום דבאבא ואביך איכא איסורא באחר נמי איכא איסורא דכל שנבעלה לו הגט בטל ובתנאה קיימא ונמצא בא על אשת איש, ומיהו בהא איכא למימר דבאחר איכא למיחש שמא תבעל לו אחר מיתת המגרש דאיהו לאו איסורא קא עביד הילכך חוששין שמא תבעל לו אבל באבא ובאביך דבכל שעתא באיסור קיימא להו לא חיישינן שמא תבעל להן וכן פירשו בתוספות דבהכי איכא לאיפלוגי בין פלוני לאבא

דף פד - ב

כיצד יעשה יטלנו ממנה דילכון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו. כלומר הכא היינו טעמא דצריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה משום דקנאתו בנתינה קמייתא לפסול בו לכהונה הילכך אי לאו הדר ושקל ליה מינה לא מהניא אמירה שכבר זכתה בו על תנאי הראשון, אבל ההיא דהזורק לא זכתה בו כלום כך פירש רש"י ז"ל, ואינו מחוור דאם כן דמחמת שנפסלה בו לכהונה חשבינן ליה דקנאתו כי הדר שקיל ליה מינה היאך היא מתגרשת בו דגט זה כבר חל מקצתו וגרש ליפסל בו לכהונה וכיון שקנאתו היא הורע כחו והיאך חוזר הוא ומגרש בו והא אין אשה מתגרשת שני פעמים בגט אחד, ושמא נאמר דמכיון שנתנו לה על תנאי שתהא מותרת בו לכל אדם חוץ מזה והוא אינו מתיר כמו שהוא מתנה אף על פי שקנאתו ליפסל בו לכהונה אין בו קנייה גמורה שיהא מורע כחו

של גט בכך שלא יתיר כלל דאפילו מה שהוא פוסל אינה תורה אלא של דבריהם הוא, [בנדפס: ואינו מחוור בעיני דהא מדמייתין טעמא לעיל לרבי אליעזר מאשה גרושה מאישה שמע מינה דאורייתא קאמר ועלה קאמרינן לרבנן איסור כהונה שאני שמע מינה דלרבנן נמי דאורייתא קאמר שהיא נפסלת מן הכהונה דאי לא לימא ורבנן התם מדרבנן ומשום איסור כהונה].

ורבנו חננאל [בנדפס: ורבנו תם] ז"ל גורס שאני התם הואיל וקנאתו וכו', ופירש כיון דקיימא לן מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא דלא בעינן דעתה של אשה כאשר הוא מפורש בפרק הניזקין גט הוא וקנאתו לפיכך סגי ליה בהא גיטיך, אבל הכא דאמר לה חוץ דליתנהו גירושין כלל אפילו רבי מודה, עד כאן. ותמיהא לי דהא אי לרבי יוחנן בן גודגדא מדמית לה לה היא אפילו הא גיטיך אינו צריך דמשנתנו לה נתגרשה אלא ודאי לא דמיא לדרבי יוחנן בן גודגדא דהכא ליכא לא דעת האשה ולא דעת העדים ואנן ונתן בידה ספר כריתות בעינן כלומר כשינתן בידה שיהא ניתן לדעת ספר כריתות או לדעתה או לדעת העדים כמו שכתבנו למעלה אבל האי אפילו ריח הגט אין בו, ועוד דמהכא [בנדפס: דהכא] ודאי קנאתו ליפסל בו וכדאמרינן בריש פירקין (פב, ב) מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב ואשה גרושה מאישה אפילו אינה גרושה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה ורבנן איסור כהונה שאני אלמא אפילו בחוץ מודו רבנן דאית ביה ריח הגט, ועוד דבהדיא אמרינן ביבמות פרק שלישי (צד, א) בעא מיניה אביי מרבה נתן לה גט ואמר לה הרי את מותרת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו וכו' מתקיף לה רבא בר רב חנן לאביי אלא מעתה יהב לה ניירא בעלמא הכי נמי דמפסלה אמר ליה התם לא פסיל בכהונה הכא פסיל בכהונה דתניא ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסלה מן הכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה, אלמא אפילו בחוץ פסלה מן הכהונה דלא גרע חוץ מפלוני מן אי את מותרת לכל אדם, ומיהו בירושלמי גרסינן עלה דהא רבי יעקב בר אחא בשם רבי ינאי אפילו ריח פסול אין בה, וצריך עיון.

וקיימא לן כי הא דרבי יוחנן דאמר דמתניתין אפילו רבי היא ואינה מגורשת עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה, ואף על גב דחזקיה פליג עליה ואמר דרבי שמעון בן אלעזר היא דלית הילכתא כותיה האי חזקיה לאו רביה דרבי יוחנן הוא אלא חזקיה בריה דרבי חייא בריה דרב דההוא בבלי, וכן כתב רבנו חננאל ז"ל. וכן נראה מפירושי רש"י ז"ל דפירש דרבי יוחנן לחזקיה הוא דאמר דילכון אמר ואי חזקיה רביה הוא היכי אמר

ליה דילכון דהוא מארץ ישראל הוה, ועוד דכי אתא רב כהנא לגבי דרבי יוחנן כבר נח נפשיה דחזקיה רביה דלעת זקנתו של רבי יוחנן הוה וכהו עיניו מלראות כדאיתא התם בהגוזל, אלא דחזקיה בר בריה דרב הוא דהוא בבלי, ורבנו אלפאסי ז"ל שלא הביא הא דרבי יוחנן שמא סמך על שהביא משנתינו כצורתה לומר דהלכה כן כמנהגו לקצר ולסמוך דבריו על הרמזין, והא דתניא בפרק קמא דמכילתין גבי נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה, ההיא נמי הילכתא היא דהתם גט גמור מן התורה אלא שחכמים תיקנו שלא להאמין השליח אלא בשעת נתינתו דההיא שעתא מידק דייק טפי בעדותו לכך צריך ליטלו ממנה כדי להעיד עליו בשעת נתינה.

ואם כתבו בתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול. פירוש דמשעת כתיבתו נפסל הגט והוה ליה כמי שנכתב שלא לשמה, מכאן דקדקו בתוספות שיכולים לעשות קיום מוחקין בגט דהא בשאר תנאין דלאו בחוץ מישרא שרי ואף על פי כן הזהירו שלא לעשות כן משום חשש שיטה אחרונה דשמא אין למדין משיטה אחרונה אף על פי שכתב שריר וקיים, ובתשובה לרבנו נסים ז"ל אי איכא בגט זכירות זמן שני פעמים או [בכת"י: שני] טעות ונקד אחד מהן או שעבר עליו קולמוס ונמחק וכן אם טעה באותיות אין לחוש לכך אלא במקומות ידועין כגון שם האשה רחל וכתב רחל ושרה ונקד על שרה ולא כתב וכל שום שיש לה בגט ודאי חיישינן שמא שני שמות יש לה ויש לבעל לערער בדבר זה, וכן אם כתוב בגט תנאי על מנת כך וכך ונקד עליו סתם וכן תיבות שיש בהם חיסור כגון ודין ודין ונקד על ודין [בנדפס: ודין] וכן כולן יש לחוש שיבוא הבעל ויערער ויש לחוש לערעורו ודוקא שלא כתב בקיומו לבסוף אבל כתב בקיומו לבסוף לאו כל כמיניה, ורבנו סעדיה ז"ל והגאונים אמרו מחק שמו ושמה פסול אף על פי שמקוים ושאר מחקין אם נתקיים כשר דיעבד אבל לכתחלה לא, והרב בעל העיטור ז"ל אפילו בשמו ושמה כשר לכתחלה [בנדפס: ומיסתבר לי כדברי הגאונים ז"ל דכל שנמחק שמו ושמה נודע בבירור שלא תורפו של גט לשמו ולשמה והרי זה הגט שמצאו באשפה דפסול לרבי אלעזר דבעי כתיבה לשמה].

תוספתא, גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר אם החזירו מלמטה אפילו מגופו כשר, ואיתא נמי בירושלמי.

אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן. כלומר אבל על פה כגון שאמרו לעדים ולסופר לכתוב ולחתום על דעת שיתנו לה שתהא מותרת בו חוץ מפלוני

כשר והוא שלא יזכר התנאי בשעת נתינה, פשיטא כתבו בתוכו תנן דאי אמרת אפילו על פה ליתני אמר לסופר וכל שכן כתבו, מהו דתימא כי בעינן כתבו הני מילי כשהזכיר הבעל תנאי זה לאחר התורף דתו לא מפסיל גיטא אבל אמרו קודם שנכתב התורף שהוא עיקרו של גט אפילו על פה נמי פסול, ואף על פי שנתנו לה בלא תנאי משום דהוה ליה כאלו נכתב שלא לשם כריתות קא משמע לן דוקא כתבו וטעמא דמילתא משום שאין העדים והסופר כותבין אלא על דעת מה שירצה בעל לעשות בו לבסוף.

ומיהו כתבו בתוכו אפילו לאחר התורף פסול דגזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף, ותדע לך דהא כתבו סתם שנינו באיזה מקום שכתבו, ועוד מדאמרין מהו דתימא הני מילי לאחר התורף כלומר לאחר התורף דוקא אבל לפני התורף אפילו על פה קא משמע לן, דמתניתין סתמא קתני בין לפני התורף בין לאחר התורף כתבו דוקא דאלמא מתניתין בין מלפני בין מלאחר מיירי ואי לא דאשמעינן רב ספרא הוה אמינא דדוקא בלאחר כיון דקתני ביה כתבו ודי לו לרב ספרא למימר דאפילו הכי לאו דוקא בלאחר אלא בין בלפני בין בלאחר, ועוד מדאמר רבי זירא לקמן ואיבעית אימא מתניתין לאחר התורף ודברי הכל ומשמע דרבי זירא כרב ספרא סבירא ליה, וטעמא כדכתבין דגזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף דכיון שהוא כתוב בתוכו לא דייקא אינשי בין לפני בין לאחר וטעו, אבל בין חוץ דעל פה דלפני התורף לחוץ בכתב לא טעו אינשי, וכן בעל מנת דכתב דלפני התורף לחוץ לא טעו אינשי דהתם ליכא שיורא בגט והכא איכא שיורא בגט וכולי בקיאי בהכי ולא טעו.

ורבא אמר לא שנו דבעינן כתבו אבל על פה לא פסיל אלא לאחר התורף אבל לפני התורף כגון שאמר לסופר לכותבו על דעת כן אפילו על פה פסול ולא בו אפילו סתם כיון שאינו כורת בשעת כתיבה, וכתבו בתוספות דכל האי סוגיא אזלא כרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי ובעי כתיבה לשמה דאילו לרבי מאיר לא גרע בשנכתב הגט על דעת חוץ מפלוני ממצאו באשפה וחתמו ונתנו לה דכשר לרבי מאיר, וזה ראייה דהילכתא כרבי אליעזר, ואיכא לפרושי דרבא מדינא קאמר דלפני התורף כיון שנכתב על דעת כן הרי זה כנכתב שלא לשם כריתות דשוב אין לו תקנה. ומיהו לא גזרינן בחוץ דעל פה דלאחר התורף אטו דלפני התורף דבעל פה וכדקתני מתניתין כתבו דוקא ואוקימנא בחוץ אלמא בלאחר התורף דוקא כתבו וטעמא משום דבין מקום למקום בעל פה לא גזרינן, אבל בכתיבה גזרינן חוץ דלאחר אטו דלפני והילכך כתבו בתוכו אפילו לאחר התורף אפילו

חזר ומחקו פסול דגזרינן כתב דלאחר התורף אטו כתב דלפני התורף דכתב מילתא אלימתא היא איכא למיגזר דילמא טעו.

וכן על פה דלפני התורף גזרינן שאר תנאין אטו חוץ דכיון דלפני התורף קא מתני טעו אינשי בין תנאי לתנאי, והיינו דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתקוה שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה תורפיה דגיטא דמשמע דשתקוה לגמרי קאמר דלא לידכר שום תנאי וכן פירש רש"י ז"ל, וכל שכן דשאר תנאים לפני התורף בכתב גזרינן אטו חוץ, אבל לאחר התורף אפילו בכתובה לא גזרינן דתרתני לא גזרינן שאר תנאין אטו חוץ ואחר התורף אטו לפני, ויש לפרש דהא דאמר רבא אבל לפני התורף אפילו על פה נמי לאו מדינא קאמר דכיון שנתרצה הבעל לבסוף ליתנו לה בלא תנאי כשר דעל דעת כן כתבוהו, אלא דלפני התורף גזר בחוץ על פה אטו כתיבה כיון דליכא אלא חדא גזירה על פה אטו כתב, אבל שאר תנאין דאפילו לפני התורף לא פסלי מדינא על פה לא פסלי כלל דאטו חוץ דבכתב לא גזרינן דתרתני לא גזרינן שאר תנאין אטו חוץ ועל פה אטו כתב, וכי אמר להו רבא שתקוה לבעל כדי שלא יזכיר חוץ קאמר, וכן דעת הרב בעל העיטור ז"ל וכן כתב הרמב"ן נ"ר.

ובלאחר התורף חוץ נמי פסול אטו לפני התורף דחדא גזירה היא אבל שאר תנאין לא פסלי כלל דתרתני לא גזרינן על מנת אטו חוץ וחוף דלאחר אטו דלפני, [בנדפס: לפי מה שכתבתי למעלה לדעת הגאונים ז"ל לאו דוקא בעל מנת דשאר תנאין אלא אפילו בעל מנת שלא תנשאי דבהאי נמי לא הוי שיורא בגט מידי דהוה אשאר תנאין דעלמא וכמו שכתבתי למעלה וכן נראה לי עיקר].

כל התנאין פוסלין בגט. יש מי שפירש בשעת כתיבה, וחכמים אומרים כל שפוסל על פה בשעת נתינה פוסל בכתב אם הזכירו הבעל בשעת כתיבה, ואינו מחוור חדא דאם כן לכולי עלמא חוץ פוסל בעל פה בשעת כתיבה ואם כן ניתביה לרב ספרא מהא, ועוד דהא מתניתין דקתני כתבו בתוכו אבל על פה לא פסול ואוקמה רבי זירא בלפני התורף ורבנן דאלמא אפילו לפני התורף על פה לא פסול וברייתא קתני דחוץ פוסל על פה, והפירוש הנכון כל התנאין פוסלין בגט אם נכתבו בתוכו קאמר ואפילו נתקיים התנאי או שבטלו וכדמפרש ואזיל דגזר על מנת אטו חוץ, וחכמים אומרים חוץ שפוסל על פה בשעת נתינה פוסל בכתב אם נכתב בתוכו בין שנתקיים בין שחזר ובטלו, כל שאינו פסול על פה בשעת נתינה כגון על מנת אינו פוסל בכתב אף על פי שנכתב בתוכו והוא שנתקיים או

שבטלו דלא גזרינן על מנת אטו חוץ, ואוקי רבי זירא פלוגתייהו בלפני התורף דרבי סבר כיון שנכתב בתוכו גזרינן על מנת אטו חוץ אבל בעל פה אפילו חוץ לא פסיל ואפילו לפני התורף דעל פה אטו בכתב לא גזר והכי משמע מדאמר רבי זירא ומתניתין דאוקימנא בחוץ אבל על מנת לא פסיל איבעית אימא לפני התורף ורבנן דאלמא אפילו מוקמינן לה בפני התורף לא מפקינן לה מדרבי אלא משום דאמרינן דבעל מנת לא פסול ואילו לרבי אפילו על מנת פסול בלפני התורף אבל משום דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ לומר דבחוץ לא פסיל אלא בשכתבו לא תיקשי לרבי דאפילו רבי מודה בה, ורבנן סברי לא גזרינן על מנת אטו חוץ דבין חוץ לעל מנת לא טעו אינשי דבחוץ דאיכא שוורא ובעל מנת ליכא שוורא, אבל בלאחר התורף דברי הכל כשר בעל מנת אבל בחוץ פוסל דאחר התורף אטו לפני התורף טעו אינשי ופסול לכולי עלמא וכדאמרינן איבעית אימא לאחר התורף ודברי הכל נמצא דרבי זירא ורב ספרא קיימי בחדא שיטתא לגמרי, ורבא אוקי פלוגתייהו בלאחר התורף דרבי פסיל על מנת בכתב אפילו לאחר התורף משום דאית ליה תרתי על מנת אטו חוץ ואחר התורף אטו לפני התורף, ורבנן סברי חדא גזרינן תרתי לא גזרינן וחוץ שפוסל לפני התורף פוסל בכתב לאחר התורף דליכא אלא חדא גזירה אבל על מנת דלאחר התורף דאיכא תרתי על מנת אטו חוץ ואחר התורף אטו לפני התורף כולי האי לא גזרינן, אבל לפני התורף דברי הכל פסול דליכא אלא חדא דהיינו על מנת אטו חוץ, ואפילו על מנת בעל פה לפני התורף פוסל דליכא אלא חדא על מנת אטו חוץ דחוץ על פה מדינא פוסל וכיון שכן ליכא אלא חדא ורבא לטעמיה דאמר שתקוה וזה לפי פירוש הראשון שכתבתי למעלה וכמו שפירש רש"י ז"ל שתקוה שתוקו שלא יזכיר שום תנאי וכן דעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל אבל לפי הפירוש השני שכתבתי דרבא דאמר אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פוסל לאו מדינא קאמר אלא גזירה גזר על פה אטו כתב הכא נמי על מנת דלפני התורף לרבנן כשר דגזרה לגזרה היא גזרה על מנת אטו חוץ וגזרה על פה אטו כתב ותרתי לא גזרינן, וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל וכן כתב הרמב"ן נ"ר דעל מנת לא מצינו שיהא פסול על פה ואפילו לפני התורף והא דאמר רבא שתקוה שתוקי כדי שלא יזכיר חוץ קאמר, ובספר המאור כדי שלא יזכיר שאר תנאין ויכתבם בגט.

והרב בעל המאור ז"ל פירש שמועה זו בדרך אחרת ואמר דהא דאמר רבי כל התנאין פוסלין בגט אם נכתבו בתוכו הני מילי בשלא נתקיים התנאי כלומר שחזר ומחקו מכתב הגט דהיינו דומיא דמתניתין אם כתבו בתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול אבל אם נתקיים אין על מנת דשאר תנאין

פוסלין בכתיבת הגט, והביא ראיה מהא דגרסינן בירושלמי פרק כל הגט גבי מתניתין דאיזה שארצה לגרש בו אגרש אמר רבי יודן בשביטל תנאו אבל אם לא ביטל תנאו אף רבי מודה, ואינו מחוור דהתם בירושלמי מפרש טעמא דרבי משום דאין ברירה וגמרא דילן מפרש טעמא דרבי משום דגזר על מנת אטו חוץ וכיון דמשום גזרת חוץ הוא על כרחין כי היכי דבחוץ בזמן שכתבו בתוכו פסול בין בטלו בין מחקו בין נתקיים התנאי אף על מנת דמחמתיה פסלינן ליה לא שנא בטלו לא שנא נתקיים הרי זה פסול, ועוד דההיא דירושלמי לא הויא סיעתיה כדמוכח בדוכתיה.

ולענין פסק הלכה, פסק רבנו אלפאסי ז"ל כרבא בתרוייהו בין בחוץ שפוסל על פה לפני התורף ודלא כרב ספרא, בין על מנת בכתב לפני התורף, ואף על גב דרב ספרא ורבי זירא קיימי בחדא שיטתא אפילו הכי קיימא לן כרבא דבתרא הוא ולחומרא, וברייתא דתני אבוה דרבי אבין כפשטה מסייעא ליה לרבא ואף על גב דשני לה רבי זירא לטעמיה אנו אשנויי לא סמכינן, והילכך חוץ פוסל לפני התורף בין בכתב בין בעל פה ואף על פי שחזר ומחקו או שבטלו לאחר התורף בכתב פוסל אף על פי שחזר ומחקו גזירה אטו לפני התורף בעל פה אינו פוסל אם חזר ובטלו ונתנו לה בלא תנאי, דעל פה לא גזרינן לאחר אטו לפני, ואף כשתמצא לומר דחוץ פוסל לפני התורף מדינא, וכל שכן אם אינו פוסל אלא אטו בכתב.

ועל מנת לפני התורף פוסל כחוץ וכאוקמתא דרבא דאמר מחלוקת לאחר התורף אבל לפני התורף דברי הכל פוסל גזרה על מנת אטו חוץ, אבל לאחר התורף אפילו בכתב אינו פוסל דהוה ליה גזרה לגזרה והוא שנתקיים או שחזר ומחקו, על פה לפני התורף לפי מה שכתבתי למעלה דחוץ מדינא פסול לרבא על מנת נמי פסול דגזרינן על מנת אטו חוץ דליכא אלא חדא גזרה ובלפני התורף גזרינן, והא דאמר להו רבא שתקוה לבעל כדי שלא יזכיר שום תנאי קאמר, וכן פירש רש"י ורבותינו בעלי התוספות ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל אם התנה על פה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין, אבל לפי הפירוש השני שכתבתי דחוץ בעל פה אינו פוסל לפני התורף מדינא אלא גזרה על פה אטו בכתב והלכך על מנת דעל פה הוה ליה גזרה לגזרה וכולי האי לא גזרינן, וכן דעת הראב"ד והר"ז הלוי ז"ל והרמב"ן נ"ר, והראב"ד ז"ל הביא ראיה להכשיר מדתנן בפרק מי שאחזו (עז, ב) כתבו ותנו גט לאשתי אם באתי מכאן ועד שנים עשר חדש וכתבו בתוך שנים עשר חדש אינו גט רבי יוסי אומר זה גט, ומפרש התם

טעמא דרבי יוסי משום דהכי אמר להו כתבו מעכשיו ותנו לאחר שנים עשר חדש, אלמא אי אמר להו הכי כשר ואף על פי שנכתב על תנאי ליתנו לה לאחר שנים עשר חדש, וזו אינו ראייה דהתם אין נתינה תנאי בכתיבה אלא לעדים הוא שלא עשאן שלוחים להולכה אלא לאחר שנים עשר חדש אבל לא על מנת נכתב כלל, כך השיב עליו הרמב"ן נ"ר [בנדפס: ואני יש לי ראייה מדגרסינן בתוספתא אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים על מנת שתתן לי מאתים זוז לא בטלו דבריו הראשונים את האחרונים והרשות בידה רוצה ממתנת רוצה תתן אלמא אפילו באומר לשנים תנו דהוא כאומר כתבו ותנו על תנאי כן והוא לפני התורף וקודם כלל אינו פוסל].

וחוץ או על מנת שאמרנו שפוסלין בגט, דוקא בשאמר חוץ מן הכשרין לה או שיש להם קדושין בה אבל חוץ מאבא ואביך וכל מי שאין עליה קידושין אינו שיור ואף על פי שלא מחקו כמו שהן מפורשין במשנתנו ובגמרא שעליה.

וכן אם התנה עליה בין בכתב בין בעל פה ואפילו לפני התורף בתנאי שאי אפשר לקיימו בסופו אינו פוסל דתנאי זה כמי שאינו לפי שאינו אלא כמפליגה בדברים וכדתניא בתוספתא על מנת שתעלי לרקיע וכו', כלל אמר רבי יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר להעשות והתנה עליה לא נתכוון זה אלא להפליגה בדברים בין שאמר בפה בין שאמר בכתב כללו של דבר כל תנאי המתקיים בפה מתקיים בשטר וכל תנאי שאינו מתקיים בפה אינו מתקיים בשטר, כלומר אף על פי שכתבו על מנת שתעלי לרקיע בגט אינו אלא כמפליגה בדברים ואפילו לפני התורף כשר דלאו תנאי הוא כלל וליכא למיגזר אטו חוץ.

דף פה - א

מתני': הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. לא הוה ליה למיתני הכא אלא הרי את מותרת לכל אדם אלא לכהן גדול ולכהן הדיוט הכא משום גרושין האלו עצמן היא אסורה

לכל כהן, אלא הכא משום סירכיה נקט ליה משום דבכולי תלמודא נקט להו הכין.

גמרא: בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקדושי קטן מהו וכו' אמר ליה תניתוה מתגרשת בקדושי אביה אמאי והא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכא נמי אתיא לכלל הויה. כך היא גירסת הספרים, ולפי גירסא זו איפשיטא לה בעיין וחוף מקדושי קטן הרי זה פסול ובמקום יבם הרי זו מתיבמת וכן כתב הרמב"ם ז"ל, ואינו דומה לחוף מן הנולדים דלא איפשיטא דהתם מחוסר לידה וגופא ליתא בעולם כלל אבל הכא גופא מיהא איתיה בעולם, ועוד דנולדים מחוסרים שתיים לידה וגדלות, אבל רבנו חננאל ז"ל נראה דלא גריס בהא תניתוה דהאי נמי סלקא בתיקו, וחוף מקדושי קטן וחוף מן הנולדים וחוף מבעל אחותיך בכולן הויה ספק מגורשת.

גירות לא שכיחא מיתה שכיחא. פירוש שכיחא טפי מגירות.

דף פה - ב

פשיטא אמר לאשה הרי את בת חורין לא אמר כלום אמר לה לשפחה הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום, אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר או למלאכה קאמר. ופשט רבינא דמגורשת קל וחומר מעבד דגופו קנוי גופיה בהכי אשה שאין גופה קנוי לבעלה לא כל שכן, וקיימא לן כותיה וכן פסק רבנו חננאל ז"ל, והרב אלפאסי ז"ל לא הביא מכל זה כלום מפני שאינן דברים הרגילין ואין דרכו לכתוב מה שאינו רגיל כמו שלא הזכיר כל אותן הבעיות של מעלה חוף מקידושי קטן והנולדים ותזנותיך וכולהו אינך לפי שאינו מצוי.

וכן כתב לעבד אין לי עסק בדך קנה עצמו בן חורין דהכי אמר ליה אין לי עסק בדך אלא הוה את לעצמך וכיון שיש לו יד לזכות בעצמו קנה עצמו בן חורין מה שאין כן בהאומר לחברו שדה זו אין לי עסק בה דהכי קאמר אין לי עסק בה אלא תהא לעצמה והיא אינה זוכה בעצמה ולשון מתנה לאחרים אין כאן והיינו דבעבד יצא לחרות ובקרקע לא אמר ולא כלום.

אמר אביי האי מאן דכתיב גיטא לא לכתוב ודין. כלומר ביוד דמשמע אם דין הוא שאגרשיך ואם אינו דין איני מגרשיך, ולא לכתוב איגרת ביו"ד דמשמע לשון גג, ויש לפרש משום דנראה כשתי תיבות כלומר אי גרת כלומר אם זנית ואם לא זנית איני מגרשיך, וכן פירש הרמב"ם ז"ל, וכתב הרמב"ם ז"ל שאם כתב כן או שלא כתב תצביין בשלשה יודיין הרי זה גט פסול, ובספר העיטור כתוב משמא דרבוותא ז"ל דכל הני דקדוקי דאביי היינו היכא דכתיב ליה בעל גופיה אי נמי דכתיב ליה סופר מפומיה ובתר הכי אתא בעל ומערער ואמר אנא הוא דפסילנא ליה בהני דקדוקי ולקלקולה איכוונית, אבל אי אמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט סתם וטעו הסופר והעדים באחת מאלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם העדים מצויין יעידו בפני בית דין שטעות סופר היה, וכן כתב רבנו האי גאון ז"ל אי יהיב בעל רשותא לסופר למיכתב גט שלם וטעו בהני כולהו או במקצתהון אי איתיה לספרא מתקין ליה ואי לא ומינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה, ודאי אי אתיא לאינסובי ואתי בעל ומערער ואמר האי דכתיב ודין דינא הוא דאמרי אי נמי למחך אחוכא איכוונית ולא מנסבינן לה, אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא קאמר רב [בנדפס: קאמרינן] ומשום שלום מלכות יוציא והולד ממזר אין רבי מאיר היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר וליתא לרבי מאיר וכל שכן לענין טעות סופר, ורבנו נסים ז"ל השיב כן בקבלה מפי הגאונים ז"ל היכא שכתב הגט הבעל בעצמו אם נשאת וערער תצא ואם האשה טוענת טעות סופר היה עליה להביא ראיה אבל אם אין שם ערעור בעל ויש בו טעות מתחת ידי סופר וצוה לכתוב גט סתם כיון דמדעת שלמה רצה לגרש אינה צריכה גט שני וכל טעות שבא מתחת ידי סופר אין ערעור בעל כלום, וכן דעת הגאונים ז"ל.

ובתשובה לרבנו חננאל ז"ל כגון אלו הדברים שאינן מפורשין אם יבא אדם לכתוב אלו הדברים שמא יפלו ביד אדם שאינו הגון וילמדו לשקר לפיכך אין לנו אלא מן הפה לאוזן לנאמנים, וכתב הרב בעל העטור ז"ל דאי כתיב ביה דתיהוי את רשאה למהך לכל גבר דתצביין עדיף מלישנא דתהויין.

הא דאמרינן: **ולורכיה לו"ו דתירוכין ולו"ו דשבוקין ולו"ו דוכדו.** לאו לאורכיה משאר ווין קאמר אלא כשאר ווין כדי שלא יראו יודין דהא אין הטעם אלא כדי שלא יערער בעל לומר תריכין אמרית וכדי אמרית, וכן כתוב בתוספות, והעולם רגילין להאריכן ממש ונכון הדבר לעשות כן כדי שיזכרו ולא יבאו לידי קיצור.

והא דאיבעיא לן מי בעינן ודן או לא בעינן לא איפשיטא, ומכל מקום קיימא לן בהא כרבי יהודה ובעינן ודן דקיימא לן דידין שאין מוכיחות לא הויין ידים דשמואל אית ליה הכי בפרק קמא דקידושין (ה, ב) דאמר שמואל בקדושין נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת הרי זו מקודשת ואסקה רב פפא והוא דאמר לה לי הא לא אמר לה לי אינה מקודשת דשמואל מיסבר סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכו' כדאיתא התם, ואיתא נמי בפרק קמא דנדרים בראשו, ועוד דמחלוקת אביי ורבא הוא בריש פרק קמא דנדרים (ה, א) אביי אמר הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים וקיימא לן כרבא, ואף על גב דאמרינן התם לימא בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קא מיפלגי דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם וכו' דאביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כרבי יהודה ומהדרין רבא אמר לך אנא דאמרי אפילו כרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חברו אבל בעלמא מי שמעת להון, אפילו הכי לא סמכינן עלה דההיא, לפי שאין אותה סוגיא שוה לזו דהתם קרי ליה ידים שאין מוכיחות משום דאין מוכיח מתוכו אם מגרש אשתו או אשת חברו, והכא קרי ליה ידים שאין מוכיחות משום דלא מוכח דבגט זה מגרש לה אלא כיון דלא כתב לה ודן אמרי בדבור מגרש לה ושטרא ראייה בעלמא, ואף על גב דאמר רבא התם דמוכחא מילתא דאין אדם מגרש אשת חברו אכתי איכא משום דלא מוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרש לה אלא בדיבורא בעלמא כטעמא דהכא וסוגיין דהכא טפי עדיפא משום דהויא במקומה, וכיון שפירשו כאן דטעמייהו דרבנן משום דידין שאין מוכיחות הויין ידים על כרחין רבא כרבי יהודה סבירא ליה והלכתא כותיה, ואי קשיא לך היכי אמר אביי האי מאן דכתיב גיטא לא ליכתוב ודין אלא ודן דאלמא סבירא ליה לאביי דבעינן ודן והא איהו סבר ידים שאין מוכיחות הויין ידים כדאיתא התם בנדרים, ויש מתרצים דנהי שאין זה גופו של גט ואינו צריך אלא מאן דכתיב ליה ליזהר דלא ליכתוב ביה יו"ד דלא ליתי לאיפסולי גיטא דאתי בעל ומערער ולא תנשא לכתחלה, ואי נמי יש לומר דאביי בגיטין כרבי יהודה סבירא ליה משום דבעינן כריתות וליכא וכטעמיה דאמר התם בנדרים אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא, ואף על גב דלא קם ליה התם אביי כרבי יהודה ואסיקנא דאביי לית ליה דרבי יהודה לאו למימרא דבגט לית ליה כרבי יהודה אלא לומר דבעלמא לית ליה כותיה משום דרבי יהודה אית ליה ידים שאין מוכיחות לא הויין

ידיים אפילו בעלמא ואביי לית ליה אלא כרבנן, כך נראה לי. אי נמי יש לומר דאביי הכא משום חומר בעריות חאיש לרבי יהודה.

ולטעמיד כולהו מי קאמר אלא בעינן. פירוש דהא [בנדפס: דהכא] איכא הרי את מותרת לכל אדם דצריך לכולי עלמא.

והיכי דכתב למהך להתנסבא איצטריך למיכתב נמי והרי את מותרת לכל אדם, בהא מילתא איפליגו רבוותא ז"ל איכא מאן דמצריך כי היכי דלישרי לה בזנות דלהתנסבא משמע דלא שרי לה אלא לינשא אבל בזנות תיתסר וחוף מזנותיך בעיא ולא איפשיטא והוה ליה גט פסול, ויש אומרים דאינו צריך דלא אמרו חוף מזנותיך פסול אלא במשייר בפירוש חוף מזנותיך אבל מסתמא כי שרי לה בין לנשואין בין לזנות שרי לה, והביאו ראייה מדתנן ביבמות פרק האשה רבה הורוה לינשא והלכה וקלקלה חייבת שלא התירוה אלא לינשא, ואמרינן עלה מאי קלקלה אלמנה לכהן גדול לומר שלא התירוה אלא בנישואי היתר אבל בנישואי איסור לא, אבל זינתה לא, אלמא זנות בכלל היתר נישואין הוא, אבל נישואי איסור לא, ולהתירה לכהן גדול נמי בכלל דלכל גבר דתצביין הוא אבל התם דבית דין שרו לה מסתמא בי דינא לא רמו אנפשייהו נישואי איסור אלא פנויה גמורה כאלו היא אלמנה כדברי העד הוא דמשוי לה, אבל בעל מהכל מסלק רשותו ממנה ומתירה כאלו לא נתקדשה והיא תחוש לעצמה, ועוד דאם איתא דבלישנא דאיתנסבא אית ביה שיורא אמאי נקט רבי יהודה כהאי לישנא לינקוט לישנא רויחא דכולה ביה ולימא דתיהוי את רשאה ושלטאה בנפשיכי ותישתרי לכל גבר דתצביין, אלא דבהא איכא לדחויי דאדרבה היא הנותנת דמשום דצריך למכתב הרי את מותרת לכל אדם לא איצטריך רבי יהודה עוד לתקוני אלא למהך לאיתנסבא לכל גבר דתצביין, אבל אי לא הוה צריך הוה נסיב רבי יהודה לאישתרוי לכל גבר דתצביין, ועוד ראייה דאינו צריך הרי את מותרת דהא כתיב ביה ודן דהווי ליכי מינאי גט פיטורין וספר תירוכין ואגרת שקוקין והוה ליה כמאן דאמר הרי את מגורשת וגרסינן בקדושין (ה, ב) הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת, ובסידור הגט של רש"י ז"ל וכן בנוסח הגט שכתוב בהלכות הרב אלפאסי ז"ל אינו כלל, והרמב"ן נ"ר מן המחמירין עד שכתב קרוב אני לומר שאם נשאת תצא שזהו גופו של גט, והרמב"ם ז"ל כתבו בנוסח הגט שלו, ובודאי כך היו רגילין לכתוב בגיטין וכדאמרינן בפרק כל הגט (כו, א) וצריך להניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם, ואמרינן לקמן בפירקין כגון דכתב הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה.

וזהו נוסח הגט שכתב רש"י ז"ל פטרית יתיכי ליכי את פלוניתא בת פלונית דהוית איתתי מקדמת דנא וכדו פטירית ותריכי [בנדפס: ותריכית] יתיכי דתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל מאן דתצביין ואיניש לא ימחי בידיכי מן יומן דנן ולעלם ודין דיהוי [בנדפס: דתהוי] ליכי מינאי גט פיטורין [בנדפס: פיטורין] וספר תירוכין [בנדפס: תריכין] ואגרת שיבוקין [בנדפס: שבוקין] כדת משה וישראל.

מיומא דנן ולעלם מיומא לאפוקי מדרבי יוסי. כתב רבנו חננאל ז"ל ולא שדחה דברי רבי יוסי לגמרי דהא איהו דאמר הילכתא כרבי יוסי בבבא בתרא פרק יש נוחלין ובפרק מי שאחזו קורדיקוס, וכבר הארכתי בזה בשילהי מי שאחזו גבי כשתצא חמה מנרתיקה בסיעתא דשמיא.

והא דאמרינן: **ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן.** לשופרא דגיטא נמי תקין כדי שלא יוציאו לעז על הגט וכן פירש רש"י ז"ל אבל אם נשאת לא תצא, וכבר כתבתיה לעיל גבי היום אי את אשתי ולמחר את אשתי.

דף פו - א

דנפיק עד טצהר. כלומר שיצא בפניו מכאן ועד שתי שנים. ופירש רש"י ז"ל: דהא דאמרינן סמפון בעבדים ליכא היינו היכי דזבין סתמא אבל הכא כיון דאתני מקחו בטל, הלכך זה עכשיו אין בו ודרך שחין ישן שהלך לו לחזור על שתי שנים, ובתוספות אמרו דאפילו בלא תנאי מקחו בטל דאין לך מקחו בטל ממנוול ומוכה שחין דלא חזי למיקם קמיה כיון דליכא למימר סבר וקביל כגון הכא דלא חזי ליה שאין השחין עליו עכשיו ועתיד לבא במשפטו, אלא הכא [הכי] אתקין רב לשופרא דשטרא וכדאמרינן בבבא בתרא פרק המוכר את הבית (סט, ב) צריך למכתב קני לך דיקלין ותאלין [בנדפס: ותאנין] ואף על גב דאי לא כתב ליה קני אפילו הכי שופרא דשטרא הוא, אי נמי כדי שלא ירגילו עצמן להטעות זה את זה דלא כולי עלמא דינאה [בנדפס: דינא] גמירי.

מתני': שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר. ואיכא דמוקי לה בגמרא כרבי מאיר, ואי קשיא לך והא אית ליה לרבי מאיר עידי חתימה כרתי ואם כן כתב בכתב ידו ואין עליו עדים היאך הולד כשר דהא גיטא כמאן דליתי, כבר כתב רש"י ז"ל בפירושו דמאן דמוקי לה כרבי מאיר סבירא ליה דכתב ידו כמאה עדים דמי, וכדתנן הוציא עליו כתב ידו גובה מנכסים בני חורין דאלמא שטרא מעליא הוי והא דתנן ואינו גובה מנכסים משועבדים ההוא משום דלית ליה קלא הוא ותקנה התקיננו משום פסידא דלקוחות.

ויש בו זמן ואין בו אלא עד אחד. נמי מוקי לה כרב דאמר כתב ידו ועד ואיצטריך לאשמועינן דאף על גב דאיכא תרתי כתב ידו ועד אפילו הכי לכתחלה לא תנשא עד דאיכא תרי סהדי, ולשמואל דאמר כתב סופר ועד נמי סבירא ליה דכתב סופר כעד אחד, וכדהוה סלקא דעתין לקמן לאכשורא לכתובת חתנים בטופסא דספרא וחד סהדא.

ובתשובת שאלה שלו כתב דאף על גב דסבירא ליה לרבי מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר, הכא מודה שאין הולד ממזר כיון דאיכא כתב ידו דהוי במקום עדים כיון דבעלמא הוי שטרא מעליא, ואין בו זמן נמי בין למאן דאמר משום פירות בין למאן דאמר משום בת אחותו להכי אהני תקנתא דרבנן דלכתחלה לא תנשא כדמוקמינן לה בפרק שני אבל לשוויי ולד ממזר לא תקינו רבנן, עד כאן. ומשום שלום מלכות ליכא כיון שאין שם שום זמן שאין המלכות מקפידות אלא בשמונין למלכות אחרת אבל במי שאינו מונה כלל אין קפידתן בכך כלל, והדין נותן כמו שכתב רש"י ז"ל [בנדפס: דכיון דמטבע דשאר שטרות כך הוא לגבות בכתבי דו מבני חרי ושלא לכתוב זמן בכתב ידו] דכיון שאינו גובה אלא מבני חרי זמן מאי עבידתיה אלמא מטבען של שאר שטרות הוא וכיון שכן דין הוא דבגיטין בדיעבד שיהא הולד כשר.

גמרא: והא איכא גט קרח וכו' הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן. כלומר דאית להו התם נמי הולד כשר מאי איכא למימר התם תצא הכא לא תצא, וכתב הרמב"ן נ"ר דמהא דאמרינן דגט קרח לרבנן תצא אף על פי שהולד כשר שמעינן מינה דכל פסולי הגט שאמרנו במסכת גיטין פסול סתם אף על פי שאינו פסול אלא מדבריהם אם נשאת תצא אלא שאין הולד ממזר לרבנן וקיימא לן כותייהו, דהא גט קרח לא שנינו בו אלא שהוא פסול סתם ואפילו הכי אמרינן הכא דלרבנן תצא ואף על גב דליתיה אלא משום גזרה, והלכך כתבו על עלה של עציץ שאינו נקוב

דפסליה רבא גזרה שמא יקטום, והכותב טופסי גיטין לרבי אליעזר דפסיל לה גזרה אטו תורף כדאיתא בפרק כל הגט (צו, ב), וכתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה לפי מה שפירש בו רבנו תם ז"ל בפרק כל הגט וכן כל כיוצא בהן בכולן לכתחלה לא תנשא ואם נשאת תצא, אלא שאם היו לה בנים מן השני לא תצא שאם אתה אומר תצא נמצא אתה מוציא לעז על בניה כדאמרינן בשילהי הזורק, ועוד ראייה מדאמרינן בשמעתין הניחא לרבי מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם תצא הכא לא תצא, ואקשינן הניחא למאן דאמר הכא לא תצא אלא למאן דאמר תצא מאי איכא למימר, ומאן שמעית דאמר תצא רב כדאיתא בסמוך ואיהו הוא דאמר אין לה בנים תצא יש לה בנים לא תצא, ואי סלקא דעתך בשאר גיטין פסולין אף על פי שיש לה בנים תצא, לימא ליה התם אפילו יש לה בנים תצא הכא יש לה בנים לא תצא אלא שמע מינה כל שהולד כשר יש לה בנים לא תצא שלא תוציא לעז על בניה, אבל רבנו האי גאון ז"ל כתב בתשובה לענין היה במזרח וכתב במערב לא תנשא ואם נשאת לא תצא אף על פי שאין לה בנים וכדאמר רבי יוחנן הכא גבי מתניתין דשלשה גיטין פסולין דמשום דקתני בה הולד כשר אם נשאת לא תצא אף על פי שאין לה בנים עכשיו. והא דאמרינן בגמרא הכא גבי גט קרח ושלום מלכיות תצא מיקמי דתיקום מתניתין כרבי מאיר הוא ולתרוצי אמאי לא חשיב להו במתניתין בהדי שלשה גיטין פסולין אבל לבתר דאוקימנא מתניתין בשלשה גיטין כרבי מאיר [בנדפס: כרבנן] כולהו גיטין דפסולין משום תקנתא דרבנן וגזרה דידהו כד דין ואף על גב דלא אוקי מתניתין כרבי מאיר אלא מאן דאמר [בנדפס: דאמר הכא] תצא ולית הילכתא כותיה, ואשכחן בריש פרק קמא דמכילתין לרבה לאחר שלמדו פסול משום שמא יחזור דבר לקלקלו ואם נשאת לא תצא אלא דהתם פרישו טעמא משום דהשתא בעל לא מערער אן ניקום ונערעער, וכן כתב הרמב"ם ז"ל כדבריו.

ורבנו אלפאסי ז"ל כתב בתשובה והנך פסולי דקתני בהו פסול כגון ההוא דריש פירקא קמא אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל, וליכא גט פסול והולד כשר בר מאלין דמנינן גבי גיטין פסולין ואקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד שמע מינה דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן ושמע מינה תו דכל דתני פסול אם נשאת תצא בר מהני לאו למימרא דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין נינהו אלא דלא הוי כשרים ואיכא מינייהו ממזרין ואיכא מנייהו ספק ממזרין, עד כאן. ונמוקי הרמב"ן נ"ר כתב על תשובה זו אין דברי תשובה זו מכוונין ושמא סופרים שבשוה ולא

אמר רבנו כן אלא כגון אותו שבריש פרק קמא שיש לחוש לזיוף ולא נתקיים אבל שאר הפסולין משום גזרת חכמים דמי להני דשלוש מלכות וחביריו והכא אמרו הולד כשר וכן כל כיוצא בהן דהא תלמוד כל שהזכירו חכמים בפסולי גיטין של דבריהם בכולן הכשירו הולד ובקלין שבהן לא תצא, ושמא רבנו ז"ל סובר דדוקא הקשו ותירצו שלום מלכות וחביריו מפני שפירש רב בכל אותה משנה אבל חכמים אומרים הולד כשר אבל בשאר מקומות שלא נתפרש לא, אף על פי כן אינו נכון מן הטעם שאמרתי שהרי מכל מקום כל הנזכרין בתלמוד הולד כשר להם והיאך נניח מפורשין ונלמוד מן התסומין ואדרבה רב בההיא משנה פריש משום דידע דכל פסולי גיטין לחכמים ולד כשר והתם לא איתמר מנינא למעוטי כלום כי הכא, עד כאן.

והא איכא שלום מלכות. כבר הארכתיו בו בפרק הזורק בסיעתא דשמיא.

דף פו - ב

ורב מי דמי התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד. כלומר ואי סיפא כתב כתב סופר ממש הוא כדקא סלקא דעתין תיקשי רישא אסיפא דהכא לא מכשר אלא בדיעבד ובסיפא מכשר אפילו לכתחלה אלא ודאי כתב סופר דסיפא חתם סופר קאמר וכדאמרינן לקמן עלה דההיא (פת, ב) אמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו ורבי ירמיה דאמר כרב, להאי פירושא אתי שפיר גירסת הספרים דגרסי דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא כלומר לעולם לא מכשרינן ליה ואפילו בספרא דמובהק, ושמואל אמר לא קשיא רישא דלא מכשרי אלא בדיעבד בספרא דלא מובהק וסיפא דמכשר אפילו לכתחלה בספרא דמובהק כלומר בקי שלא יכתבנו אלא אם כן שמע מפי הבעל שיכתבנו וכן אמר רבי יוחנן כתב ידו שנינו וכן הלכה.

ולענין פסק הלכה, בחתם סופר ועד אם כשר אם לאו כבר כתבתיו בסוף פרק התקבל בסיעתא דשמיא.

כיצד ספק קדושין זרק לה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זהו ספק קדושין כיצד ספק גירושין כתב בכתב ידו וכו'. והוא הדין בזרק לה ספק קרוב

לו ספק קרוב לה זהו ספק גירושין כדאיתא ביבמות פרק ארבעה אחים כל שיש בקדושין יש בגירושין, וזהו דגירושין לאו דוקא אלא משום דתנא זהו בקדושין תנא זהו בגירושין וזה דקידושין למעוטי זמן דליכא בקדושין כדאיתא התם בשלהי ארבעה אחים.

ירושלמי תני שלשה שטרות הללו גובה מבני חורין ואינו גובה מן המשועבדין אמר רבי בא הדה דתימר בשלא הוחזק שטר ביד המלוה אבל אם הוחזק שטר ביד המלוה גובה, רבי יוסי בעי אם בשלא הוחזק שטר ביד המלוה אפילו מבני חורין אינו גובה אלא אם כן [בנדפס : אנן] קיימין בשהוחזק שטר ביד המלוה ולמה אינו גובה רבי ביסנה אמר מפני קינוניא רבי אבינא אמר מפני שהוא פסול עד כדון בשל זה הזקן ושעבד הזקן לזה הזקן ושעבד הבן אית לך למימר מפני קנוניא לא מפני שהוא פסול והכא מפני שהוא פסול, עד כאן. ופסול דקאמר לא פסול ממש קאמר שאם כן אפילו מבני חרי לא ליגבי אלא אין לו דין שטר לגבות ממשעבדי קאמר לפי שאין לו קול כיון שאין בו זמן ומשום פסידא דלקוחות וכתוב אצל בני חרי ואינו כתוב אצל משעבדי.

רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין. וכתב רבנו אלפאסי ז"ל דכי אמר רבי אלעזר עידי מסירה כרתי אף עידי מסירה קאמר והוא הדין לעידי חתימה והביא ראיה מדקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר דזימנין דמייתי עידי מסירה ומכשרינן ליה בעידי חתימה, ועוד מדפסל רב כתב סופר ועד על כרחין בלא עידי מסירה קאמר דאי בעידי מסירה משום עד אחד דחתם ביה מי גרע דהא רב פסק כרבי אלעזר בגיטין, אלמא בעד אחד דפסול בשאין בו עידי מסירה קאמר, וטעמא דעד אחד הא שנים כשר, ומיהו לכתחלה עידי מסירה בעינן וכולה כדכתיב בהלכות, והרב רבי אפרים תלמידו ז"ל השיב אם כן אף עידי מסירה כרתי הוה ליה למימר, אלא דלעולם לא סגי ליה לרבי אלעזר בלא עידי מסירה ומפני תיקון העולם דקתני דאי מייתי להו סהדי מקיימינן ליה בעידי חתימה ונפקי ליה ממזויף מימר אמרינן כיון דמעיקרא עידי מסירה צריך ודאי בעידי מסירה איתיהיב לה וזהו תיקון העולם דאי ליכא עידי חתימה חיישינן דלמא זייפתיה, והא דאמר רב כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד פסול אליבא דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה אלא כיון שנתנו לה בפני עידי מסירה קאמר [בנדפס : כשר] וכן דחה הראב"ד ז"ל ראיה זו כדברי הרב רבי אפרים ז"ל, ואי קשיא מדאמר רב עלה זימנין אמר רב תצא וזימנין

אמר רב לא תצא, איכא למימר דקאי אין בו זמן דמדלא פליג רבי אלעזר אלא אין עליו עדים שמעינן דלא פליג אין בו זמן אלא לדברי הכל פסול ואפילו נתנו לה בפני עדים לא תנשא בו לכתחלה ואם נשאת לא תצא כך תירץ הרב רבי אפרים ז"ל, אבל רבנו תם ז"ל פירש דהא דאמר רב תצא אליבא דרבנן קאמר אבל לרבי אלעזר לא תצא והיינו דאיצטריך רב למימר והלכתא כרבי אלעזר בגיטין כלומר דאפילו אין לה בנים לא תצא, ורבותינו הצרפתים ז"ל יש להן כסברא זו והביאו ראיה מדתנן הכא ששנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהן לזו ושניהם לזו ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא אמר רבי ירמיה דלא כרביאלעזר דאי רבי אלעזר כיון דאמר עידי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו מיגרשא אלמא דמשמע דלרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי שפיר מיגרשא ביה, ואם איתא אפילו לרבי אלעזר נמי תיגרש דהא רבי אלעזר אית ליה דרבי מאיר ולוקמה בעידי חתימה ודברי הכל. והר"ז הלוי זצ"ל הביא עוד ראיה מההיא דשני שטרות היוצאין ביום אחד איפליגו בה רב ושמואל בכתובות פרק מי שהיה (צד, א) רב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא רב דאמר כרבי מאיר ושמואל דאמר כרבי אלעזר ואם איתא דרבי אלעזר סבירא ליה עידי חתימה נמי כרתי על מה פליג שמואל עליה דרב ומאי טעמיה, והרמב"ן נ"ר השיב עליהם להעמיד דברי הרב אלפאסי ז"ל אם כן שאין העדים חותמין על הגט אלא לברר שנמסר לה בעידי מסירה מעיקרא אם בא הבעל וערער למה אין משגיחין בו והא אפילו משום לשמה דסתם ספרי דדייני בגמרי חשבי [בנדפס: גמורי חיישינן] הכא בשאין הדבר מסור אלא לבעל לא כל שכן, ועוד דאם כן [בנדפס: אפילו] כתבו בפנינו ונתנו לבעל ויוצא מתחת ידה כשר בלא עידי מסירה ובלא עדי חתימה דליכא למימר איהו זייפתיה וכל שכן כתב בכתב ידו, ועוד דאם כן היכי לא משתמט תנא ותני יש עליו עדים ולא נתנו לה בפני עדים רבי אלעזר [בנדפס: פוסלו] מכשיר וחכמים פוסלין [בנדפס: מכשירין], ועוד מגופה דמתניתין משמע דמודה רבי אלעזר בשלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר אם לא נתנו לה בפני עדים ולדברי הרב ז"ל הוה ליה לאיפלוגי נמי ארישא וליתני הכי רבי אלעזר אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר ואם לאו פסול ואם נשאת הולד ממזר, ועוד דאמרינן בפרק קמא דמציעא לשמואל עדיו בחתומיו זכין לו והיינו ודאי משום דעדי חתימה כרתי ושמעינן לה בשמעתינן דאמר הילכתא כרבי אלעזר אף בשטרות דעידי מסירה כרתי אלא שמע מינה מודה רבי אלעזר בעדי חתימה כדברי הרב אלפאסי ז"ל, ומה שהקשה אמאי לא אמרינן אף עדי מסירה כרתי משום דהוה משמע שיהו צריכין

כולן עדי חתימה ועדי מסירה, ועוד שהן עיקר לכתחלה כמו שאמר הרב אלפאסי ז"ל, והא דלא מוקמינן מתניתין דשנים ששלחו שני גיטין שוין לכולי עלמא ובעדי חתימה משום דרבי ירמיה הוה סלקא דעתיה דכי היכי דרבי מאיר בעי חתימה לשמה משום דעדי חתימה כרתי הכי נמי בעי רבי אלעזר נתינה לשמה מפני שעדי מסירה כרתי הלכך לדידיה הא דכתב רחמנא לה לשמה לאו אוכתב בלחוד קאי דהוא כתיבת הגט שהרי אין כריתות הגט בכתיבה בלבד אלא אף בעדי מסירה אלא אוכתב ונתן לה קאי וכשם שצריך כתיבה לשמה לרבי אלעזר אפילו בשיש שם עדי חתימה משום דוכתב לאו אחתימת עדים בלחוד דאם כן מצינו חתימת עדים כורתת מן התורה אלא רחמנא אמר כל כתיבתו לשמה תהא כך צריך נתינה לשמה מפני שפעמים שהוא נמסר בעידי מסירה וצריך שתהא כריתות לשמה הילכך אפילו יש שם עידי חתימה נמי דהאי לה לשמה אוכתב ונתן קאי, ואמר ליה אביי דנתינה לשמה לא בעינן לעולם דכי כתב לה לשמה אוכתב קאי ולא אונתן ומתשובתו של אביי אתה למד דאמר לו אפילו תימא רבי אלעזר אימר דבעי רבי אלעזר כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי, והא דקשיא להרב ר"ז הלוי זצ"ל אם איתא דרבי אלעזר סבירא ליה דעדי חתימה נמי כרתי מאי טעמיה דשמואל דפליג עליה דרב בההיא דשני שטרות היוצאין ביום אחד, אינה קושיא דרב סבר לה כרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי ואלו שניהן נחתמו ביום אחד דשניהן זוכין כאחד דבמקום שאין כותבין שעות מדגלו בדעתייהו הא דאין מקפידין על הקודם לחברו ואפילו זה נכתב שחרית וזה נכתב מנחה אין זה זוכה מזה שאם תאמר כתב ומסר לראשון ושוב אינו יכול לחזור בו ולא לכתוב דינא דחלוקה שכיחא טפי לרבי מאיר דלא עביד איניש למיעבד הכי כלל דכיון שכתב ומסר הלה מפרסם זכותו והיאך חוזר וכותב לשני הלכך ליכא למעבד שודא לרבי מאיר ושמואל כרבי אלעזר דאמר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, והכא יש לומר האחד חביב עליו יותר וקדם ומסרו לו והשני הטעה הא למדת שאין [בנדפס: שאם] עדי חתימה כורתין בו באותו היום אינן כורתין אלא מסוף היום ואילך שהן מקפידין לכתוב שהוא המוכרח בחתימה והוא הכורת בו בלא מסירה ולפיכך צריכין לעדי מסירה להיות כורתין בו ביום שבמסירה אדם קונה לשעות והוה ליה כאלו נכתב זה בסוף היום וזה נמסר תחלה לכתובה שלו הלכך דינא דשודא שכיחא טפי ועוד ראייה לרבנו הרב אלפאסי ז"ל מהא דתנן בפירקין (כז, ב) חמשה שכתבו טופס לכל אחד ושני גיטין וכתבו העדים בראש הדף דקתני בהו דפסילי ואם איתא דרבי אלעזר לא מכשר בעדי חתימה כלל אם כן הא מתניתין דלא כרבי אלעזר

דאילו כרבי אלעזר כיון דמסר ליה [לה] באפי תרי כשר דעדי חתימה לא מעלין ולא מורידין ולא מזויף מתוכו הוא זה כיון שפסולו ניכר מתוכו שאין לחוש שמא אתי למסרך עליהם [בנדפס : למסמך עליה] וכדאיתא בפרק קמא (יא, א) גבי שמות מוהבקיין דנכרים והכא נמי לא שנה וכן כתב הרמב"ם ז"ל דכולן בעידי מסירה כשרין אלא מתניתין דלא כרבי אלעזר ואם רבי ירמיה דמהדר אסתמא דמתניתין הי ניהו דלא כרבי אלעזר נימא מהני [בנדפס : מהכיל], ועוד הדבר קשה דאם כן הוה ליה מחלוקת ואחר כך סתם דהלכה כסתם, אלא ודאי מתניתין בעדי חתימה ודברי הכל ואם רצה ומסר בפני עדים כבר שנו שרבי אלעזר מכשיר ושמע מינה דעדי חתימה אפילו לרבי אלעזר כרתי, והראב"ד ז"ל פסק גם כן דאף עדי חתימה כרתי לרבי אלעזר.

וכן כי אתא רבין אמר רבי אלעזר אמר רבי הלכה כרבי אלעזר בגיטין. סוגיא דשמעתין דרבי אלעזר בין בגיטין בין בשטרות אמר מדקתני וגובה מנכסים משועבדים ואיכא דקשיא ליה הא אמרינן בבבא בתרא שילהי גט פשוט (קעו, א) בעא מיניה רבא בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו אמר ליה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואתקיף עליה רמי בר חמא והא תנן שלשה גיטין פסולין וכו' רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים ופריק שאני כתובה דשעביד נפשיה, ויש נוסחאות שאני התם דכיון דאיכא שטר כתובה שעבודי משעבד נפשיה, דאלמא לא איירי רבי אלעזר בשאר שטרות כלל, ורבינו שמואל זצ"ל מחק שם אותה גירסא מחמת קושיא זו ותקן שאני התם דמשעת כתובה שעביד נפשיה כלומר דהתם משעת כתיבה היה בדעתו למוסרו לה בפני עדים ועל דעת כן למסרו בפני שנים כתבו כדי שיגבה בו ממשעבדי, אבל הכא שמסרו לו בינו לבין עצמו ולא נתכוון זה אלא להודות לו בכתב ידו שלוח ממנו מנה והלכך אף על פי שהחזיקו המלוה בבית דין לא עבין בעדי מסירה שמסרו לוח למלוה בפניהם, והרב רבי יוסף אבן מאגש [מיגאש] ז"ל כך הוא גורס שם, ויש לי בו פירוש אחר לפי גירסת הספרים וכבר הארכתי בו בריש פרק קמא דמכלתין בסיעתא דשמיא.

ולענין פסק הלכה. רבותינו בעלי התוספות ז"ל כתבו דהלכה כרבי אלעזר בין בגיטין בין בשטרות, והביאו ראיה מההיא מתנתא דהווי חתימי עלה תרי גיסי דאמרינן בסנהדרין פרק זה בורר (כח, ב) דאתא לקמיה דרב יוסף ואמר ליה זיל מסריה ניהליה בעדי מסירה ואתקף עלה אביי והא אמר רב אבא מודה רבי אלעזר במזייף מתוכו שהוא פסול ואמר ליה זיל

שבקו לי, דאלמא רב יוסף ואביי תרוייהו כרבי אלעזר סבירא להו אף בשטרות, ועוד הביאו ראייה מדרבא דהוה מגבי בשטרא פרסאה דמסריה באפי סהדי ישראל מבני חרי כדאיתא לעיל בפרק קמא (ט, ב) ומשמע נמי התם דאי לאו משום דלית ליה קלא משום דשטרא פרסאה היא הוה מגבי ביה אפילו ממשעבדי דאלמא כתביה ישראל ומסריה באפי תרי סהדי מגבינן ביה אפילו ממשעבדי, ואף על גב דאמרינן בריש מכלתין מהדרינן אדרבי אלעזר דהלכתא כותיה בגיטין לאו למעוטי שטרות אלא משום דהתם לא איצטריך אלא לגיטין, ועוד משום דמחלוקת רב ושמואל היא הכא לא מעייל נפשיה התם בפלוגתא, ורבנו אלפאסי ז"ל כתב כאן והלכתא כרבי אלעזר בגיטין ומשמע דבגיטין ולא בשטרות קאמר כמסקנא דשמעתין, ולדבריו ההיא מתנתא דבסנהדרין פרק זה בורר איכא למימר דרב יוסף בלחוד הוא דסבר הכין ולא עדיף מרבותינו הבקיאין בדבר הלכה, ואביי דאהדר ליה דילמא לטעמיה קאמר ליה, ועוד דמסקנא דשמעתין דאיתמר במקומה וגבי הלכתא דהאי דינא טפי עדיפא, ועוד דאיכא למימר דהתם משום דסבר רב יוסף דהלכה כרבי יוסי דברייתא דמכשר בגיטין ואביי פליג, אמר בההוא עובדא למיסמך אעדי מסירה כרבי אלעזר דכדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק. ואנן לא גמרינן מינה ולא סמכינן עלה, ומה שכתבה רבנו אלפאסי ז"ל בפרק קמא דמכות לא ללמד על עצמה כתבה אלא ללמד על דין מזויף מתוכו דגיטין. ויש לי בזו ובההיא דשטרא פרסאה ענין אחד [בנדפס: אחר] בריש מכלתין, ואכתי קשיא לן הא דגרסי בכתובות בפרק מי שהיה (נד, א) שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא רב כרבי מאיר ושמואל כרבי אלעזר והתם עבד רב נחמן עובדא כשמואל וקיימא לן כותיה וכן פסקו כל הגאונים ז"ל התם כשמואל דאמר שודא והכא פסיק כרבי מאיר בשטרות, ואיכא למימר דבשטרי הודאות והלואות ואי נמי שטרי מכר דאית בהו אחריות וצריכי לקלא לא קיימא לן כשמואל אלא כרב וכרבותינו הבקיאין בדבר הלכה דאמרי דבשאר שטרות לא, אבל בשטרי מתנה דלמיקנא בעלמא אי נמי בשטרי מכר כגון שדי מכורה לך בעדי מסירה סגי ליה כרבי אלעזר וכדפסק רב נחמן כשמואל ועבד עובדא כותיה וזו תשובה מספקת לזו ולהיא דסנהדרין פרק זה בורר, והרמב"ן נ"ר תירץ לזו דכשאמרנו בגמרא דלרבי מאיר חולקין וליכא שודא אלא לרבי אלעזר לא נאמרה שיטה זו אלא לדברי האומר עדיו בחתומיו זכין לו והרי שתיהן כאילו נחתמו בשעה אחת אפילו מסר וחזר ומסר שניהן קונין משעת חתימה שהיא [בנדפס: שהיה] לשניהן כאחד הילכך [בנדפס: אין] אם אדם יכול

ליפות כחו של זה מכחו של זה ומאי שודא איכא למימר, אבל אנן כיון דקיימא לן דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפילו לרבי מאיר איכא למעבד שודא שהרי בשעה שכתב להן לא קנו כלום משעה שמסר להם הוא שקונין הילכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה וזו עצה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ואפילו נפסוק כרבי אלעזר בשטרות שהרי על כרחינו אפילו לדברי רבי מאיר הכותב שטר מתנה לחברו ביום פלוני ומסר בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אף על פי שלא כתב שעות ואפילו כתב שבוע או שנה וכיון שהוא קונה מיד היאך אפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה שני כלים ואפילו קדמה כתיבת שטר לשל ראשון והלא כתיבה אינה זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמסר לו קנה והילכך אפילו לרבי מאיר איכא למעבד שודא וכדפירש רש"י, עד כאן. ולפי פסק זה קשיא לן דאם כן היכי פרכינן התם בבבא בתרא שילהי גט פשוט לרבי יוחנן מהא דרבי אלעזר דאמר מסרו לו בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים אלמא מדפרכינן מינה שמע מינה כותיה קיימא לן, ומפירוקא דפרקינן שאני התם נמי שמעינן דהילכתא היא דאי לא לימר ליה בר מינה דההיא דלית הילכתא כרבי אלעזר בשאר שטרות, והרמב"ן נ"ר דהתם לא משום דהילכתא כותיה אלא על דרך עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל הכא דאיכא שטר בחתימה אפילו לרבנן גובה דהא אית להו קלא דפריך [בנדפס : ופריק] שאני התם דמשעת כתיבה שעביד נפשיה, פירוש דמתניתין לענין גט חוב כיון שכתב לו הריני חייב לך מנה שלויתי ממך בשטר זה והעמיד עליו עדים ומסרו בפניהם כדי שיהיו עדים שלוח ממנו שעבודי שעביד נפשיה למלוה בשטר ועדים אבל הוחזק כתב ידו בבית דין לא העיד על עצמו בית דין שלוח שלא על מנת שבשטר הן מעידין עד כאן, וקרובים דבריו לדברי רבנו שמואל ז"ל שפירש שם בשילהי גט פשוט [בנדפס : וכמו] שכתבנו בריש מכלתין, ואינו מחוור דאי מדרבנן קא מקשה על דרך עד כאן לא פליגי לא הוה ליה לאהדורי אמילתיה דרבי אלעזר [בנדפס : ולמימר שאני התם כאלו בעי לפרוקי הא דרבי אלעזר] בהא, אלא הוה ליה למימר דאשרתא דדייני לאו כחתם עדים ולימא שאני הכא דלאו אמנה שבשטר הן מעידין דהיא היא עיקר כונתו בתשובה זו כדברי רבינו נ"ר וצריך עיון.

מאן תנא אמר רבי ירמיה דלא כרבי אלעזר. כלומר אלא כרבי מאיר, ואף על גב דרבי מאיר בעי מוכיח מתוך הכתב כדמשמע בריש פרק כל הגט דהיו לו שתי נשים ושמותיהן שוין לרבי מאיר לא יגרש בו לא גדולה ולא

קטנה כמו שכתבתי שם, הכא מיירי במשולשת בגט אלא שאין השליח מכיר בשלוש ושני גיטין דקתני שוין בשמותיהן של נשים ולא בשמותיהם של אבות וכבר הארכתני בזה בריש פרק קמא דמכלתין גבי סתם ספרי דייני מגמר גמירי.

היכי דמי כלל והיכי דמי טופס אמר רבי יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן לכל אחד ואחד זהו טופס. ואפילו כתוב בו בחד בשבא בחד בשבא, ורבי שמעון בן לקיש אמר אפילו זמן אחד לכולן זהו טופס ואלא היכי דמי כלל דכתבי הכי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית אבל אם לא חזר ופרט פלוני גרש פלונית ופלוני פלונית הרי זה פסול לפי שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד דהתורה אמרה וכתב לה ולא לה וחברתה, ותניא כותיה דרבי יוחנן ותניא כותיה דרבי שמעון בן לקיש, והילכתא כרבי יוחנן, ורבנו אלפס ז"ל לא פסק בהלכותיו כן [בנדפס: כריש לקיש] משמע דרבי יוחנן נמי פליג אדריש לקיש משום דהוה להו שתי נשים מתגרשות בגט אחד ואף על גב דהדר פסיק להו דאמר פלוני גרש פלונית ופלוני פלונית גט אחד הוה מדכללינהו בחד מעיקרא סבירא ליה לרבי יוחנן דחד הוא, ותניא כותיה, אבל הרמב"ם ז"ל פסק כשניהם לומר דריש לקיש פליג אדרבי יוחנן אבל רבי יוחנן כל שכן דמודה לריש לקיש דזהו הכלל וכי הדר פסיק להו שני גיטין מיקרו ודוקא בשזמנן אחד אבל זמן לכל אחד ואחד אף על גב דערבינהו מעיקרא כיון דפליג להו בזמנן זמן מפסיקן ומה שהעדים נקריין עמו

כשר.

דף פז - א

וליתכשר האי בראובן בן וליתכשר האי ביעקב עד. ואף על פי שלא מצינו בשום מקום שמכשיר בראובן לבדו אלא אם כן חתם עד הכא שאני דראובן בן רצה לומר בן ראובן כחתימת היונים שחתמו שם ומהם ראו וכן עשו כך פירש רש"י ז"ל, ומכל מקום תימה דלא מצינו שהכשירו בבן יעקב בלא עד, ורבותינו בעלי התוספות ז"ל פירשו שהראשון כשר שלא

חשש להזכיר שם אביו מאחר ששם אביו חתום תחת השני והוא נקרא היטיב ראובן בן יעקב עם מה שחתום תחת השני והשני כשר ביעקב עד.

דידעינן ביה דהאי חתימות לא דיעקב היא. ולא אמרינן בלא ידעינן דחתימות דהאי הוא משמע דמסתמא הוה מכשרינן ליה ולא בעי קיום ואיכא למימר דמיירי בארץ ישראל דלא בעי קיום ולא בפני נכתב ובפני נחתם כל זמן שאין עליו עוררין.

דף פז - ב

ודילמא בשמא דאבוה חתם. כלומר כולה דראובן זהו ובראשון חתום בשמו ובשני חתם בשם אביו, וכל זה יש לנו לתלות כדי שלא נאמר שעל חנם כתב בגט השני אלא כדי שתעלה חתימתו לשניהן חתם בשני בשם אביו כדי להעיד עליו בכך.

וכי תימא כיון דמפליג בשני שיטין לא. ירושלמי אמר רב מונא התחיל בסוף שתים וגמר בסוף ארבע כשר.

עד אחד עברי ועד אחד יוני שניהן פסולין, וליתכשר האי בעד אחד עברי ואחד יוני וכו' דילמא גונדלית חתים. כך גריס רש"י ז"ל ופירש [בנדפס: לפי] שהן חתומין נמצא שעל גט הראשון חתום ראובן עברי ובן שמעון יוני שהוא שם העד שהיונים כך חותמין שם אביהם ואחר כך שמם יוסף יוני בנו שמעון וכאילו חתם שמעון בן יוסף, הלכך הימני כשר דעד אחד עברי ובעד אחד יוני והשמאלי כשר בלוי עברי שהוא נקרא עם בן יעקב החתום תחת השני כמו שכתבנו למעלה וכבן יחצאל יוני שהוא שם העד כדרך היונים. ופריך דילמא שאני גונדלית חתם כלומר בהפך שאר היונים וכאן חתם הראשון כדרך הישראל הקודם נמצא שאין על הימני אלא עד אחד עברי ושלשה על השני או שמא השנים חתם גונדלית ונמצאו שלשה על הימני ואחד על השמאלי הילכך שניהם פסולים, ויש מקשין לפירושו לפי שאין דרך החותמין כך בשטות מפוזרות אלא בחתומין בשיטות סמוכות דומיא דרישא כדרכן של חותמין, ולא גרסינן הכא וליתכשר האי וליתכשר האי אלא הכי גרסינן וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד

יוני ותו לא, ולהכשיר האחד לבדו הוא בא וכגון שחתומין כדרכן, וכך פירושה ליתכשר האי דימין ממה נפשך דנהי דתנא דידן חאיש לגונדלית ושלשה האחרונים חתמו גונדלית מכל מקום הימני כשר בראובן עברי שחתם כדרכו שאין הראשון חותם גונדלית לעולם אלא כדרכו דעל מה יהפך חתימתו אבל היוני שבא אחריו של ישראל יש לחוש שמא רצה לחתום כמותו או שמא ישראל שבא אחר היוני רצה לחתום בהפך כחתימת היוני שלפניו וכיון שכן הימני על כרחין כשר דאי גונדלית חתמו הרי יש בו שלשה עדים ראובן העברי ויוסף ונפתלי יונים ואי לאו גונדלית חתמו שניהם כשרים ימני בשני עברים ושמאלי בשני יונים, אלא משום דתנא הוה חאיש לגונדלית פריך ליה לטעמיה, ופריך [ופריק] דילמא גונדלית חתם כלומר העברי האחרון אבל היונים חתמו כדרכן ונמצא שאין על הימני אלא ראובן לבדו ושלשתן על השמאלי הלכך אף בימני יש לספק ושניהם פסולים כך פירש רבינו תם [בנדפס: רבנו חננאל] ז"ל, וגם זה דחוק מעט דכיון שאף המקשה כך היה סבור שגונדלית חתמו לא היה לו לומר כאן אלא דילמא עברי בתרא בלחוד גונדלית חתם.

מתני': עד אחד עברי ועד אחד יוני. ירושלמי אמר רב הדיינין חותמין אף על פי שאין יודעין לקרות ואין העדים חותמין אלא אם כן יודעין לקרות יבא עלי אם עשיתיה מימי אמר רבי חגי רבי יוסי הכין לא אתיא כתב יוני מיומוי וקיימי בחתמוי, מתניתא פליגא על רב גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו', פתר לה בשהיו יודעין לקרות ולא היו יודעין לחתום או שהיו יודעים את שניהם וחתמו באיזה מהם שרצו.

גט שכתבו עברית ועדיו יונית ויונית ועדיו עברית כשר. תוספתא, גט שכתבו בחמשה לשונות וחתמו עליו חמשה עדים בחמשה לשונות כשר, כך היא הגירסא בספרים שלנו, אבל הרמב"ם ז"ל כתב גט שכתוב בכתב מן הלשונות ועדיו חותמין בכתב אחר כשר והוא שיהיו מכירין לשון הכתב, אחד מן העדים בכתב והעד השני לשון אחרת, כשר. אבל היה מקצת הגט כתוב בלשון הקדש ומקצתו בלשון אחרת פסול, נראה שיש בספרו גירסא אחרת וכך הוא גורס כתוב בחמשה לשונות וחמשה עדים חתומים בו פסול, וכן כתובה בהגהות הראב"ד ז"ל, אלא שהגיה על הרב שלא שמענו פסול אלא בכתוב בשני לשונות וחתומין עליו שני עדים בשתי לשונות אבל חתמו עליו באחד מן הלשונות לא שמענו, ולדידי נמי קשיא לי למה הכשיר עד אחד בלשון אחד ועד השני בלשון אחרת ופסל בשהגט כתוב בשתי לשונות אם דעת הרב ז"ל דברייתא או או קתני אף עדים

בשתי לשונות פסול ואם דוקא קתני כתוב בשתי לשונות נמי ליתכשר.

דף פח - א

ודלמא אימלוכי אימליך. פירש רש"י ז"ל: אחר שכתב מקצתו נמלך שלא לגרשה ואחר כך נמלך לחזור ולגמרו ונמצא הראשון בטל, ובתוספות הקשו דהא קיימא לן כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו, ופירשו הם ז"ל דילמא אדם אחד ששמו כשמו הכתיבו ונמלך בו שלא לגמרו ואחר כך כשצוה זה לכתוב גט לאשתו גמרו והוה ליה גט שנכתב לשם אחרת ואין זו כריתות לשם אשה זו, והרמב"ן נ"ר יישב פירוש רש"י ז"ל דכיון שנמלך בנתים ובטלו קודם שיגמור כשחזר וצוהו לגמרו נמצא שלא עשאו שליח אלא לחצי גט ואפילו לרב נחמן [בנדפס: כענין זה, וצריך עיון כיון שמתחלתו ועד סופה נעשה כמצותו המלכה שבנתים למה פסלו לרב נחמן] דאית ליה חוזר ומגרש בו.

כתב חניכתו וחניכתה כשר. כלומר שכתב שם לזווי ממשפחה כולה וכדמשמע בברייתא דקתני חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות, ורבינו תם ז"ל פירש שם לזווי של האיש עצמו או של האשה וכן פירש רבנו חננאל ז"ל, ואחר זה גורס רבנו תם ז"ל וכן היו נקיי הדעת שבירושלם עושין שלא היו חוששין לכתוב עיקר השם, ובפרק השולח הארכתי בזה במשנה בראשונה היה משנה שמו ושמה בסיעתא דשמיא, וחניכת אבות דברייתא היא חניכה אחרת שנקראין על שם ראש המשפחה ולא מיירי בשם לזווי דגופיה.

דף פח - ב

מתני': גט מעושה בישראל כשר ובנכרים פסול ובנכרים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך. פירוש ובנכרים פעמים שהוא כשר אם אומר לו עשה מה שחכמי ישראל אומרים לך דעכשיו אין הנכרי אלא כמקל ורצועה לבית דין של ישראל ושלוחו של בית דין ואין מדקדקין בשליח שהוא חובט אם ישראל אם לאו וכן פירש בהלכות גדולות, ותדע לך דאטו לאביי שלא היה סבור דשליחותיהו קא עבדינן וכי היה סבור שבארץ ישראל המומחה בעצמו היה מכה וחובט אלא מומחה מצוה והדיוט חובט על פיו ולא קרינא ביה לפניהם ולא לפני הדיוטות והכא נמי לא שנה, ורבנו תם ז"ל לא פירש כן אבל בתשובת שאלה חזר בו והכשיר, ובירושלמי גרסינן תני רבי חייא ונכרים שעשו כמעשה ישראל כשר ואפילו אמר איני זן ומפרנס, אמר רבי יוסה מתניתא אמרה כן ובנכרים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך לא מה שאנו אומרים לך.

גמרא: והא דדרשינן הכא: **לפניהם ולא לפני הדיוטות.** קשיא לן דבפרק קמא דסנהדרין (ב, ב) משמע דמשום דסבירא לן עירוב פרשיות כתיב כאן בעינן מומחין הא לאו הכי אפילו הדיוטות כשרין והכא ממעטין הדיוטות מלפניהם, ועוד קשה למאי איצטריך לפניהם למעוטי הדיוטות דהא אלקים כתיב בפרשה דמשמע מומחין ותרי מיעוטי להדיוטות למה לן. ויש לומר דאי לא אלהים ועירוב פרשיות מלפניהם לא ממעטין הדיוטות [בנדפס: דהיכי משמע מיעוט הדיוטות מלפניהם, אבל השתא דכתיב אלהים ממעטין שפיר הדיוטות מלפניהם כלומר לפני אלי"ם ולא לפני הדיוטות, ומאלי"ם נמי בלא לפניהם לא ממעטין הדיוטות] אלא במאי דכתיב בפרשה אבל גיטין אפילו בהדיוטות נמי, השתא דכתיב לפניהם דמשתעי במשפטים כלומר שכולל כל המשפטים ואפילו גיטין שמע מינה דבכולהו בעינן מומחין, וזהו שלא כפירושו של רש"י ז"ל שפירש דלפניהם קאי אשבעים זקנים שעלו עמו שכתובים בסוף ואלה המפשטים כדכתיב ואל משה אמר עלה וגוי ושבעים מזקני ישראל ואין מוקדם ומאוחר בתורה שאותו מעשה קודם מתן תורה היה ואותן שבעים זקנים מומחין היו ולפי פירוש זה הדרא קושיין לדוכתה האלי"ם למאי איצטריך ועירוב פרשיות למאי איצטריך, והראשון עיקר וכן פירשו בתוספות.

כי עבדינן שליחותיהו במילתא דשכיחא. ועיקר טעמא דעבדינן שליחותיהו משום שלא תנעול דלת בפני לווין כדאיתא בריש פרק קמא דסנהדרין (ג, אד) וגיטין נמי דומיא דהודאות והלואות נינהו דאי לא לא מינסבן לגברא והווי להון בנות ישראל עגונות.

במילתא דלא שכיח לא עבדינן שליחותייהו. ואם תאמר היאך מקבלים גרים בזמן הזה דהא בעי שלשה וכדאיתא ביבמות פרק החולץ (מו, ב) דמשפט כתיב ביה, והא נמי מילתא דלא שכיחא היא וכדאמרין לעיל גרות לא שכיחא, יש לומר דהא נמי תקנה היא כתקנת הודאות והלואות, ומצינו האמוראים בפרק החולץ שהיו מקבלים גרים ואף אנו שלוחי הראשונים אנו.

מגורשת ואסרינן לה אגברא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. איכדא דקשיא להו ודילמא הכי קאמר שאם היתה בחזקת אלמנה מותרת לכהן ויצא עליה קול שהיא גרושה ואוסרים אותה לינשא, ולא מילתא היא דאם כן היינו רישא אלא הא קא משמע לן דאפילו על בעלה אוסרין אותה וקשיא לרב אשי, ותירץ אביי דהכי קאמר מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ומותרת לעלמא וקא משמע לן דסמכינן אקלא אפילו להתירה הואיל ולא נאסרה אלא משום קול דטוט אסור וטוט שרי ואפילו יצא קול שני של גירושין מכאן ועד עשרה ימים וכן כתב הרמב"ם ז"ל, והראב"ד ז"ל כתב דלא אמרו אלא בשיצאו שני הקולות יחד שיצא הקול ושוברו עמו, והרמב"ן נ"ר הסכים לדעתו של הרמב"ם ז"ל, ולא הבנתי טעמם דהא משמע דרבה בר רב הונא הוא דקאמר הכי ודחאה רבי יוחנן וכדאמרין בסמוך לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים קא משמע לן ולא אמרו הוא דהויה אמתלא הא אמרו לא הויה אמתלא ופירש רש"י ז"ל לא גמרו את הדבר להוציא קול מקויים אלא הוציא שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהויה אמתלא, אבל אם גמרו את הדבר ואמרו מקודשת היא ומאחר שיצא הקול הוסיפו אמתלא אינה כלום, ועוד דאמרין תו (פט, א) גבי ההיא דנפיק עלה קלא דאיקדשה לבר בי רב אתא רב חמא לאביה אמר ליה אימא לי היכי הוה עובדא אמר ליה על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזל אמר ליה כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא לאו כל כמינה דמחזקת אמתלא, ואפשר לומר דהיינו דוקא באמתלא כגון באומר נתקדשה אלא שעל תנאי היה בכי הא הוא דבעינן שיצא שובר עמו אבל ביצא עליה קול שנתגרשה דעכשיו אין קול זה מבטל הקול הראשון ואיתיה להאי ואיתיה להאי דלבתר שנתקדשה קדושין גמורין אומר שנתגרשה גירושין גמורין בכי האי אפילו מכאן ועד עשרה ימים.

הא דקתני במתניתין ובלבד שלא תהא שם אמתלא, לאוקימתיה דרב אשי איכא למימר דלא קאי ארישא דקא תני מקודשת ומגורשת [בנדפס:

הרי זו מגורשת דאם יצא שמה בעיר מקודשת ומגורשת] דאפילו על תנאי ודאי מבטלינן ליה לקלא דקול ושוברו הוא [בנדפס : ומי] ומימר אמרינן נתקיים התנאי והרי היא מגורשת וכדאמרינן לקמן (פט, ב) עייני בהו רבנן בקידושי ולא הוה בהו שוה פרוטה, מימר אמרי עייני רבנן בקידושי וקדושי קטן הוו אלמא לא חשו חכמים לקלא אלא לקול שאין שובר כלל עמו ומשום לעז משפחות אבל כל היכא דאיכא למימר דלא טעו ביה אינשי ותלו דבדינא שרו לה רבנן אין חוששין לאותו כלל, אלא מתניתין הכי קתני מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חשו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל במקום שיש שם אמתלא כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה על תנאי ואחר כך מת בעלה או בקדושין אין חוששין לאותו קול, אבל הראב"ד ז"ל פירש ארישא קאי שאם אמרו מקודשת חוששין לה ואפילו יצא קול עמו שנתגרשה על תנאי אין כאן שובר כיון שאמרו שהיא גרושה על תנאי, ולדבריו הוא דתלו [בנדפס : דתנו] לקמן בקטן ובפחות משוה פרוטה היינו כשנמצא הדבר כן אין חוששין לקול וסומכין על אמתת הענין אבל מן הסתם אין מבטלינן את הקול אלא בקול שאין שם אמתלא.

דף פט - א

אמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין. פירוש לאוסרה אכהן, ופירש רש"י ז"ל: כגון שיצא לה שם מזנה עם נכרי ועבד שפוסלין לכהונה, והוא הדין לחייבי כריתות כדאיתא ביבמות דכיון שנבעלה לפסול לה בחיוב כרת פסלה מן הכהונה, ור"י ז"ל פירש דאפילו יצא לה שם מזנה סתם דכל מזנה אסורה לכהונה עד שיודע לך דכשר לה הואי דמסתמא מחזקינן לה שנבעלה לאחד מן הפסולין לנכרי או עבד ונתין או ממזר כדאמרינן בפרק קמא דכתובות (טו, ב) דאין אשה מזנה בודקת ומזנה ותנן נמי התם (ג, א) ראוה מדברת עם אחד אמרו לה מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרין נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חייין אלא הרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה, ואפילו רבן גמליאל ורבי אליעזר לא אמרו אלא בשאמרה לכשר נבעלתי משום נאמנות שהאמינוה אבל לא אמרה לכשר

נבעלתי לא דאין יודעת מה טיבו או שלא אמרה כלום הרי זו בחזקת בעולה לפסול לה עד שיודע לך דכשר הוה. והא דאמרינן נמי לקמן בעולה אין חוששין לה בעולה סתם קאמר ולאוסרה אפילו לכהן הדיוט דסתם בעולה חוששין לה, שלא כפירוש רש"י ז"ל שפירש לקמן דלאוסרה לכהן גדול קאמר ואין צורך לזה כמו שכתבנו.

והא דאמרינן: **בכולן רבי מאיר אומר תצא ורבי עקיבא אומר משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה**. לאו למימרא דסבירא להו דקלא דבתר נישואין חוששין לה, אלא לומר שאם נשאת לכהן אחר שיצא הקול תצא, והאי דקאמר להו רבי יוחנן בן נורי אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, הכי קאמר פעמים שטוות ללבנה נושאות ונותנות בהרבה נשים וכל כהן אינו יכול ליזהר בכל עת בכל נשים שנושאות ונותנות בהן ונמצאת מוציאן מתחת בעליהן.

מה להלן דבר ברור אף כאן דבר ברור. הקשה הראב"ד ז"ל לרבי יוחנן בן נורי לית ליה הא דתנן ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית, ואיכא למימר שאף על פי שיוצאות בלא כתובה לפי שלא נהגו כמנהג הצנועות מכל מקום אם רצה הבעל לקיים יקיים אלא שמצוה עליו לגרשה כדאמרינן לקמן, וצריכה התראה להפסידה כתובתה כדאיתא בסוטה פרק ארוסה (כא, א) ואם רצה לקיים יקיים אפילו אחר התראה חוץ ממי שקנא לה כדינו ונסתרה דקיימא לן אף על פי שמחל על קנויו אין קנויו מחול אחר סתירה כדאיתא התם בסוטה בריש פרק ארוסה ושומרת יבם.

נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה. פירש רש"י ז"ל: אם היא מוחזקת ימים רבים אצלנו שהיא פנויה ועכשיו יצא עליה קול שהיא נשואה זה כמה ימים אין חוששין לה להוציאה מן החזקה שהיתה אצלנו עד עכשיו דמתניתין דקתני יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקדושת בשאומר עכשיו נתקדשה היא, ארוסה כלומר אפילו אמרו עכשיו נתקדשה אלא שאמרו סתם ולא אמרו לפלוני אין חוששין לה עד שיאמרו נתקדשה עכשיו לפלוני, ונראה שדחקו לפרש כן משום דכבר תני נשואה אין חוששין לה ושוב לא היה צריך לומר ארוסה אין חוששין לה. וקשיא לי דאם כן כל הני אמוראי דבסמוך דאמרי לא שישמעו קול הברה וכו' אלא כדי שיהו נרות דולקות ואומרינן פלונית נתקדשה היום הוה להו לסיומי נתקדשה היום לפלוני דהא עיקרא דקלא כדאמרי לפלוני היא, אלא ודאי משמע דלא קפדינן בין היכא דאמרי סתם להיכא דאמרי

לפלוגי, ועוד דהא קא תני בהדיא בברייתא של פלוגי אין חוששין לה, כלומר דאפילו אמרו ארוסה של פלוגי אין חוששין לה ואפילו לספרים דגרסי שלא לפלוגי כלומר אם אמרו נתקדשה סתם ולא אמרו לפלוגי אין חוששין לה. מכל מקום ארוסה שאמרו אי אפשר כפירוש של רש"י ז"ל דאם כן [בנדפס: דאכתי] תרתי למה לי היינו ארוסה היינו שלא לפלוגי, אלא שהגירסא הזו אינה מחוורת מן הטעם שכתבתי דאם כן הוה להו לאמוראי לסיומי ולמימר [בנדפס: ואומרין] פלוגית נתקדשה היום לפלוגי, והפירוש הנכון דנשואה וארוסה דאין חוששין לה מפני שאין שם אלא קול הברה בעלמא, ואין חוששין לה עד שיהיו שם נרות דולקות ומטות מוצעות כדאמרי אמוראי בסמוך, וארוסה לרבותא נקטה כלומר אין צריך לומר דנשואה אין חוששין לה לפי שקול גדול יש לנשואה ורבים מרגישין בדבר וכדאמרינן בעלמא כל הנשאת יש לה קול וזו הואיל ולא ראינו נרות דולקות חזקה קלא דשיקרא הוא, אבל ארוסה שאין לה קול כל כך הוה אמינא דחוששין לה קא משמע לן דלא, וגרסינן בירושלמי ביבמות פרק בית שמאי קול יוצא לנשואה ואין קול יוצא לארוסה יכולה היא אשה להטמין עצמה ולומר לא נתארסתי ואינה יכולה להטמין עצמה ולומר לא נשאתי, ולא תימא בדאמרי נתקדשה סתם אלא אפילו אמרי נתקדשה לפלוגי דהשתא מיחזי כקושטא טפי קא משמע לן דאין חוששין לה עד שיהיו נרות דולקות ומטות מוצעות דאיכא רגלים לדבר, וכן פירשו בתוספות.

אמר עולא לא שישמעו קול הברה אלא שיהיו נרות דולקות וכו'. ויש להקשות ובנתגרשה יש לומר נרות דולקות ומטות מוצעות, ויש לומר דהא דעולא בנתקדשה ובנתגרשה דליכא למימר הכי הולכין עד שמגיעין לדבר ברור, והיינו דאמר רבי אבא אמר רב הונא לקמן לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוגי מהיכן שמע מפלוגי ולא פליגא אדעולא דסגי ליה בנרות דולקות דהא תני לוי כותיה דעולא אלא דעולא שייכא בנתקדשה ורבי אבא שייכא בנתגרשה, ובירושלמי מותיב לה דגרסינן התם רבי יוסה בשם רבי יוחנן נרות דולקות ושיחת בני אדם משיחין התיב רבי זעירא קומי רבי יוסה והא תנינן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת אית לך למימר נרות דולקות לא שיחות בני אדם משיחין, והכא שיחות בני אדם משיחין, עד כאן בירושלמי, ומשמע דסלקא להו בקושיא ומשום הכי דחו דאפילו בנתקדשה לא בעינן נרות דולקות אלא שיחות בני אדם משיחין והא דלא כגמרא דילן, ואפשר עוד דבנתקדשה דוקא הוא דבעינן נרות דולקות דאי לאו הכי מבטלינן ליה לקלא אבל בנשנתגרשה אמתלא היא ולא בעינן

אלא שיחת בני אדם שמשיחין שנתגרשה דהא כל היכא דאיכא לבטוליה מבטלינן ליה וכדאמרינן לקמן מימר אמרינן עיינו ביה רבנן וקדושי קטן הוה ופחות משוה פרוטה הוה, וזה שלא כדברי הראב"ד ז"ל שכתבנו למעלה דלדידיה לא מבטלינן קלא אלא בדאשתכח קושטא דדייקינן עלה ואישתכח דקידושי קטן הוה אי נמי דאישתכח דהוה פחות משוה פרוטה הא מסתמא לא, והכא נמי לא מחזקינן לה בגרושה אלא אי אישתכח קושטא, אבל לפי הסברא השניה שכתבנו יש לפרש כן והא דרבי אבא דלקמן לאו מיפלג פליגא אדעולא, אבל דתרי גווי קלא נינהו דלעיל כיון דאיכא נרות דולקות ומטות מוצעות רגלים לדבר ובלא הגעה לדבר ברור חיישינן לה אבל לקמן דליכא רגלים לדבר לא חיישינן עד דאיכא הגעה לדבר ברור ומפי כשרין, וכן נמי איכא בספרים דגרסי הכא ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית, דמשמע דאפילו על ידי נשים הוי קול ומהאי טעמא נמי הוא משום דאיכא רגלים לדבר אבל בדברי אבא דליכא רגלים לדבר בעינן מפי כשרין, ומיהו איכא ספרים דגרסי בהא ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרינן נתקדשה פלונית היום.

הא דאמרינן: **פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני**. פירוש בדאיכא קמן ראובן ושמעון ואומר האחד אני שמעתי מלוי והאחר אומר אני שמעתי מיהודה דהשתא איכא תרי דמסהדי מפי תרין אחריני והלכו הני קמאי למדינת הים, ורבותא קא משמע לן דאף על גב דכל חד וחד משום חד בלחוד קא מסהיד וליכא תרין דמסהדי משום תרי ביחד כדבר ברור חשבינן ליה, אבל ליכא לפרושיה בדליכא קמן אלא חד דשמע מפום חד ואומר פלוני זה מהיכן שמע מראובן וראובן מהיכן שמע משמעון דאם כן אין מגיעין לעולם לדבר ברור דלכל היותר ליכא אלא עד אחד, אלא כדפרשינן ולא הכשירו בו אלא עד מפי עד בלבד אבל לא עד אחד, וגרסינן בירושלמי בשם רבי יוחנן נבדק השם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל השם, רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד.

הא דאמרינן : **רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא**. לא פליגא אדרבה בר רב הונא ולא שייכא בה כלל אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, דרבה בר רב הונא איירי בזמן שחוששין לאמתלא כלומר דאפילו יצתה לאחר שנים עשר [בנדפס : עשרה] ימים חוששין לה ורב זביד איירי באמתלא גופה באיזו אמתלא חיישינן, ואמר רב זביד דאפילו ליכא אמתלא גמורה אלא שיש מקום ופתח שנוכל לומר שם אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש וכי האי דאמר ליה רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברה הכין והתנן נתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו אף על פי שאין שם אמתלא גמורה אלא מקום ופתח שנוכל לומר דאמתלא פלונית היתה שם דעל תנאי קדיש כן פירוש רש"י ז"ל, וקרוב לענין פירש רבנו חננאל ז"ל דכל דבר שיש שם אמתלא שיצא הקול בעבורו כמעשה דאשה שהיתה נאה ביותר וקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה אשת איש אני ולבסוף עמדה וקדשה עצמה ונתנה אמתלא לדבריה שמתחלה מפני שיצאו עליה בני אדם שאינן מהוגנין לה אמרה כן והשתא אותו קול שיצא עליה בשביל דבריה היא והיא נותנת אמתלא זו לדבריה עכשיו אף על פי שלא נשמעה האי אמתלא בהדיא אמתלא היא, אבל מדברי רבנו אלפאסי ז"ל נראה דרב זביד מיפלג פליג אדרבה בר רב הונא שכך כתוב ומסתברא כותיה דהא דרבה כבר דחאה רבי יוחנן לעולא [בנדפס : לעיל].

אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה הא לבתר אירוסין חיישינן לה. ואם תאמר אם כן כי אקשינן בריש שמעתין ואסרינן לה אגברא והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה ופרקה רב אשי דהכי קאמר מקודשת מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת אמאי לא מפרק לה במגורשת מן האירוסין וקלא דבתר אירוסין חוששין לו כדאית ליה הכא. יש לומר דניחא ליה לפרוקה אפילו אליבא דרב חביבא דאמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה, ועוד דמתניתין לכאורה בנשואה קא מיירי, ועוד דהלכתא הכין דאפילו בתר אירוסין לא חיישינן ליה.

ואמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא. כלומר כל שלא בדקו בית דין אחריו אם הוא קול גמור כשמיעת פלוני מפלוני שהלכו להם למדינת הים או בנרות דולקות עד שבאו אותן עדים והעידו בביטול שלו דכל קלא שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו, וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידעו מי שמעיד להם בדבר הברור אין חוששין לו כך פירש רש"י ז"ל ועיקר הוא. ואם תאמר כל שלא הוחזק ממנו יחזיקו אותו עכשיו ויבדקו עליו, ושמא

אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נישואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני ומהן אומרים אנו שמענו מפלוני ופלוני שהלכו למדינת הים ואלו באין לבית דין ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו בפירושי הרמב"ן נ"ר.

ופליגא דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת. כלומר ואפילו שלא בפניו, שלא להתירה לשני קאמר דמתניתין היא אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת וכו', ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת אלא להצריכה גט משני ולאוסרה לראשון קאמר, וליתא לדרב הונא וכן כתב רש"י ז"ל כאן, ויש אומרים דחוששין לה דהא רבי הושעיא נמי סבירא ליה דהא דרב המנונא אפילו שלא בפניו נמי היא כדאיתא בכתובות פרק האשה (נג, א) גמרא אם משנשאת באו עדים וכמו שכתבתי שם, ולעיל בפרק התקבל בסיעתא דשמיא.

ואידך כי אתמר דרב המנונא בפניו. כבר כתבתי למעלה בפרק התקבל דהא דרב המנונא אפילו להתירה לינשא היא וקיימא לן כותיה, וכתבו בתוספות דמהך שמעתא פסק רבנו תם ז"ל על אחד שהיה מוציא לעז באשה נשואה לאחר לומר שהוא קדשה תחלה והלכה היא ונשאת לזה בלא גט דאין בדבריו כלום, חדא דלאו כל כמיניה לאסור נשי בני אדם ולומר שקדשם תחלה ואפילו בקול אמרינן דקלא דבתר נישואין לא חיישינן, ועוד שאפילו יש עדים שקדשה תחלה אם היה זה בחופה [בנדפס: קודם לחופה] של שני אין יכול לאוסרה דהא פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה אמרינן הכא מקודשת לשני ובפני בעלה אמרינן דנאמנת לגמרי לצאת מבעלה.

לא מצאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא דאתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין הוא. דקיימא לן דאסורה לו דלית הלכתא כרבי יוסי בן כיפר דהתיר מן האירוסין כדאיתא ביבמות פרק קמא (יא, ב) ובפרק האשה רבה (פת, א) ואם תאמר לרב הונא מאי איריא כי לא מצאו דבר על בוריו מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא דהא סבירא ליה לרב הונא דאשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר שלא בפני בעלה מקודשת לשני ואם כן לגרש שני ולישא ראשון אי אפשר דדילמא חלו קדושי שני ונמצא ראשון מחזיר גרושתו מן האירוסין, יש לומר דלא מצאו דבר על בוריו איצטריכא ליה סלקא דעתא אמינא כיון דלא מצאו דבר על בוריו

מותרת לשניהם כרב שישא בריה דרב אידי דאיכא למימר דקדושי קמא קידושי טעות הוה ואין זה מחזיר גרושתו, ועוד דספק ספיקא היא דשמא לא קדשה ראשון ואין זה מחזיר גרושתו, ואם תמצא לומר קדשה ראשון שמא לא גרשה ולא חלו קדושי שני כלל ומשום הכי תהא מותרת אף לראשון קא משמע לן דלא, אבל מצאו דבר על בריו לא צריכא למימר דודאי מגרש ראשון ונושא שני אבל איפכא לא.

מימר אמרי עיינו רבנן בקידושי וקדושי טעות הוה. פירש רש"י ז"ל קדושי שני קדושי טעות הוה, וכתבו בתוספות פירוש לפירושו דאי קדושי ראשון בטעות יתירוה אפילו לשוק אבל כיון שאין מתירין אותה אלא לראשון לא מצו אמרי דקדושי ראשון בטעות הוה אלא קדושי שני קאמר, ואף על פי שהצריכה גט משני מימר אמרי דלבתר גירושין נבדק הדבר ונמצאו [בנדפס: ונמצא] קדושי שני בטעות ואפילו גט לא היתה צריכה.

יצא עליה קול מזה ומזה. כלומר שלא קדשה שני בפנינו קידושי תורה אלא שיצא קול שקדשה זה ויצא קול גם כן שקדשה שני אחר כך, אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני, כתב רבנו אלפאסי ז"ל דמדאמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני שמעינן מינה דהם קמייתא נמי הכי הוא ולא כדקאמר רב שישא בריה דרב אידי, ואפשר שאין זו ראייה דרב פפא לטעמיה דרב הונא קאמר וכן פירש רש"י ז"ל, ובתוספות הביאו ראייה דהלכתא כרב הונא מדאיצטריך תלמודא בהא למימר והלכתא מותרת לשניהם, אלמא בראשונה אינה מותרת לשניהם.

דף צ - א

והלכתא מותרת לשניהם. דכיון דליכא אלא קול בעלמא לא החמירו בו כל כך דילמא אתו למימר מחזיר מן האירוסין הוא, ומכאן הביא רבנו תם ז"ל ראייה בגט שיש עליו קול של פסול והצריכה גט שני לבטל לעז הקול שאינה צריכה להמתין שלשה חדשים מזמן כתיבת השני לפי שעל ביטול קול ולעז לא החמירו כל כך כדהכא, ודחו בתוספות דהכא שאני שאינו דומה מחזיר גרושתו אלא על ידי שתאמר ששני הקולות אמת וכל

כך לא החמירו אבל היכי דליכא אלא קול אחד יש להחמיר, ותדע מדאמרין לעיל בלא מצאו דבר על בוריו דאין מגרש שני ונושא ראשון אף על גב דבקדושי ראשון ליכא אלא קול בעלמא משום דאתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין הוא.

מתני': בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר. ירושלמי אמר רבי שילא איש כפר תמרתא קרייה מקשי על דבית שמאי לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה מה אנן קיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה לו אם כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה, ולפום מאי דאסיקנא דגמרין הכא דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגרשה מאי דעבד עבד נראה דלא צריכינן לאוקמה בלאו ועשה אלא דאם עבר וגרשה תהא אסורה לחזור לו, ומיהו לא מחוור דבהאי לא משתעי קרא.

ירושלמי והדוה בנדתה והזב את זובו זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנדתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבא במים אמר להם רבי עקיבא משם ראייה אם אומרת את כן אף היא מביאה את עצמה לידי כערות והוא יתן עיניו בה לגרשה ואתיא דזקנים כבית שמאי ודרבי עקיבא כבית הלל, ותימא הוא דלמה הוצרך לומר ודרבי עקיבא כבית הלל אלא כדברי עצמו היה לו לומר דהא אית ליה לרבי עקיבא דמשום נוי רשאי לגרשה ולדברי בית הלל עד שימצא בה ערות דבר כגון שהקדיחה תבשילו אבל משום כיעור ונוי לא, וצריכא עיונא.

דף צ - ב

דאמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר וזאת שנית תעשו וגו' והיא חברתך ואשת נעורידך. ואשת נעורים משמע אשתו ראשונה והכי נמי אמרינן ביבמות (סג, ב) אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעורידך. סליק.

סליק פרק המגרש בסיעתא דשמיא

וסליקא לה מסכתא בסייעתא דשמיא

בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען ברוך ה' לעולם אמן ואמן

נשלם זה ספר חידושי גיטין ביי"ד ימים לחדש אדר שנת שמנים ותשע
לפרט היצירה הנה באלבלאד דסינסקה יע"א נאם הכותב משה בר חיים
אבן שבוקה ישמרהו אל